Coperta de George Patru

Robert Crichton
THE CAMERONS
Alfred A. Knopf
New York 1972

Robert Crichton

CAMERONII

În româneşte de Veronica Suteu

EDITURA UNIVERS Bucureşti 1974

Un om trebuie să mănânce, nu?
Şi copiii săi la fel, nu?

Cartea întâi

1

Era trează ca în miezul zilei.

Din somnul cel mai adânc, într-o clipă făcuse ochii mari, scormonind cu privirea negura deasă a tavanului. Ura cu patimă întunericul, şi tocmai de aceea îşi pusese de gând să se scoale în puterea nopţii.

Nimic mai grozav decât să fii stăpân pe voinţă, să-i porunceşti. Iar pe a ei şi-o strunea după plac.

Rămase cuibărită în aşternut, cu ochii aţintiţi la tavan, căutând să surprindă licărul vreunui cărbune aprins în vatra din capătul încăperii.

— Hapsână şi toantă, rosti cu glas tare, dinadins, spre a fi auzită. Focul murise, iar în cameră se lăsase un frig ca de peşteră.

Maică-sa încălcase tipicul şi scormonise cărbunii, să ardă până la ultimul, ca să aibă căldură, cât se mai învirtea ea prin casă, înainte de a se culca.

— Niciodată nu se gândeşte la a doua zi.

— Ce-ai zis? întrebă taică-su din odaia vecină. Parcă spuneai ceva…

— Nimic, taică. Şi culcă-te, că e noapte.

Iată un lucru pe care trebuia să şi—1 scoată din sânge până la întoarcerea acasă. Acest „taică”. Se culcuşi în pat – un ghemuleţ cald, într-un lădoi negru şi îngheţat – şi începu să se şcolească, repetând cu osârdie: „Tată… Tată… Tată…” Nu-i venea deloc la îndemână, dar vorbăria aleasă aşa o cerea, şi „tată” va spune de aci înainte, chiar dacă lui n-o să-i cadă prea bine.

— Uite ce, o luase la rost, nu mai departe de săptămâna trecută. Io sânt scoţian, nu englez sclifosit. Aşa că

5

zi-mi „taică” cum e vorba pe aici. Ea însă nu-i dăduse ascultare.

În casă şi împrejur sălăşluia o tăcere ca de mormânt. Nu se auzea nici cântat de cocoş, nici clămpănit de saboţi, pe potecile pietruite, nici zvonuri prin târg, sau din minele de sub temeliile lui. Universul întreg, adică universul ei Pitmungo – era cuprins de amorţeala somnului şi amuţit. Un gând răsărit pe neaşteptate o făcu să se salte în capul oaselor, încolţită de spaimă. Atâta linişte nu putea să însemne decât ninsoare. Numai sub linţoliul omătului amuţea orice freamăt, orice şoaptă, în

Pitmungo.

Dar aşa ceva ar fi nedrept şi neomenesc, se răzvrăti în sine. Cum să vină zăpada, hodoronc-tronc, în aprilie, şi tocmai de ziua ei? începu să pipăie prin întuneric, căutându-şi saboţii; însă nu îi găsi. Fără ei i-ar fi degerat tălpile, pe pietrele pardoselii. Deodată auzi tropăitul căluţilor de mină care se înghionteau prin ograda din dos. Vrând, pasămite, să fugă din calea viforniţei. După sunetul sec al copitelor, pământul, sub picioarele lor, era îngheţat bocnă. Iar vântul se înteţise, nu glumă; acum se izbea în neştire de ferestrele din spatele casei, semn că venea dinspre nord, din Highlands.

„Ce mizerie! Şi ce nedreptate!” repetă înciudată. Întregul West Fife îngropat sub omăt, la fel ca şi Cairngorms, mai mult ca sigur, iar trecătorile, deschise ori-când şi oricui, înzăpezite. Câţi din mieluşeii de primăvară aveau să piară chiar în ziua aceea? Iar ea, în loc să străbată drumul pe jos, până în Cowdenbeath, de unde ar fi luat trenul spre nord, va fi nevoită să-l tocmească pe jupân’ Japp s-o ducă în droşca lui, ori asta însemna un şiling chetrit de pomană, dacă nu doi, de s-o ţine procletul de. Preţ. Cu gândul la toate, simţi fierbinţeala şi ţepii lacrimilor în ochi – lucru aproape neîntâlnit la ea. Cu vremea de afară, ce rost mai avea să se scoale de pe acum? Când se trezi iar, vântul se cuminţise, şi luna îşi prelingea razele pale de-a curmezişul odăii. Ridicată în coaste, o zărea printr-una din ferestrele laterale: geroasă, lătăreaţă şi spălăcită, dar limpede, nu brăzdată de fulgi de zăpadă. Căluţii ocoliseră casa de jumătate şi buiseră în ograda din faţă; după ţăcănitul potcoavelor nu s-ar fi zis că înoată în prea mult omăt.

Coborî din pat, călcând parcă pe cărbune aprins, nu pe pietre, într-atât o frigea răceala podelii.

6

Proastă-am mai fost să-mi pierd vremea în scutece şi să mă smiorcăi pentru ceva care nici nu s-a întâmplat, se mustră în tăcere. În clipa aceea o mina nevoia spre oala de noapte, dar gândul de a se atinge de muchiile-i ca de gheaţă, o făcu să renunţe, zgribulindu-se îngrozită.

În vatră găsi un morman de cenuşă cu un vârf ascuţit, care se nărui la prima atingere.

— Căţea fără suflet! se porni iară pe bombăneală.

— Da' acu' ce-ai mai zis? o întrebă taică-său.

— Nimic, nimic. Culcă-te şi mai dormi.

— Ba te-am auzit. Vorbeşti spurcăciuni, ca fetele de la mină. Şi asta nu-ngădui la mine în casă.

— Bine, tată.

— Taică, o corectă la moment.

Ea îşi văzu mai departe de vatră, trase spuza de-o parte. Şi, tot scormonind, găsi, cu mirare, trei bucăţi de cărbune care, la adierea rece din cameră, prinseră viaţă şi începură să ardă mocnit. De acum încolo era o joacă să aprindă focul şi, în aceeaşi secundă, îşi aminti cu căinţă de maică-sa şi de boscorodelile dinainte. Nu le meritase, sărmana.

Un lucru vrednic de laudă în Pitmungo era cărbunele extras de aici – huilă curată, care se mistuia greu şi dădea căldură pe săturate, de ştiai să o rostuieşti şi să vezi de ea. Când bucăţile rămase în vatră începură să pâlpâie, adăugă altele, pe care le stivui cu migală.

— Hei, do'nşoară, mai încet cu cărbunii, strigă taică-su de alături. Te aud cum îi grămădeşti, de parcă ai um-ple-

un hârdău…

— Gata. Am terminat, taică.

„Să-l iau cu binişorul, să nu-l întărit tocmai azi”, se socoti ea în gând, continuând să aşeze restul cărbunilor eu mişcări drămuite şi delicate, ca şi când garnisea o tortă.

Când flacăra se înteţi şi începu să dogorească, luă straiele de lucru ale tatălui ei şi le atârnă lângă vatră.

Surtucul îngheţase tun şi, când se înmuie, începu să sfârâie şi să duhnească a sudoare şi a acreală de mină. Şi asta avea să se schimbe la întoarcerea ei. În unele case, hainele de lucru se spălau zi de zi; doar la ei, în familia Drum, le vedea copaia numai o dată pe săptă-mână. Ieşi afară, în picioarele goale, ca să aducă din spălător iepurele şi peştele pe care îi pusese acolo; la întoarcere, după mersul prin spuza de omăt, pietrele pardoseli i se părură calde. Trânti pe masă peştele şi iepurele, care/împietrite după gerul de peste noapte, bubuiră ca doi bolovani.

— Da’ asta ce-a mai fost, fato? strigă din nou taică-su.

— Nişte bucăţi de cărbuni. Vezi-ţi mai departe de somn.

— Ţi-am mai spus: mai încet cu cărbunii.

— Bine, taică. Şi din nou doar în sine: „Să-i cânt în strună; să nu-l zădărăsc.”

Iepurele se dezgheţa greu, cerea timp – amănunt la care nu se gândise – iar acum se vedea nevoită să-şi pună costumul de drum şi să bucătărească în el; poate o să-l şi păteze, ferească sfântul! Dar oricum, trebuia să rămână gătită, fiindcă nu mai avea când să se schimbe după ce mântuia cu mâncarea de dimineaţă.

Se dezbrăcă la piele şi se îmbăie cu apă din vasul de

tuci, lăsându-se învăluită de norul aburilor fierbinţi, fără a se teme, ca alţii, c-o să se opărească; aşa ceva nu era cu putinţă, odată ce apa nu era clocotită; în schimb, după mângâierea aburului, te simţeai curat ca o lacrimă şi cu o piele moale, de puf, întocmai cum i se întâmpla şi acum. Îşi puse rufăria de corp şi pieptarul de în – pe care şi—1 cususe săptămâna trecută – iar peste toate costumul de drum, adus anume din Dunfermline de către domnul Lansburgh.

— I-ai dat pitacii să ţi-l cumpere ’mnealui? I-ai pus în palmă şi l-ai lăsat să plece cu ei? o iscodise tată-su neîncrezător.

— Da, aşa am făcut.

— Şi crezi c-ai să-ţi mai vezi gologanii sau pe Lansburgh la mutră?

— Sânt sigură.

— Atunci eşti mai toantă decâtmi-am închipuit. Odată îmbrăcată în costum, ştiu, chiar fără oglindă, că-i venea de minune, şi arăta ca o bombonică în el. Ca să-l ferească de pete, îşi scoase jacheta şi se apucă de bucătăreală doar în pieptarul, de în. Pentru o scundană ca ea avea sâni mari şi ţanţoşi, iar pieptarul pleznea pe ei, de-i făcea şi-mai bătători la ochi. Cu gândul la taică-său, care putea să răsară oricind în prag şi să se simtă stingher la vederea ei, atârnă jacheta aproape, s-o poată îmbrăca la nevoie. Până nu de; mult avusese pieptul teşit,

8;

dar de când îi crescuse, nici ea şi nici taică-său nu ştiau prea bine cum să privească această prefacere.

Curăţă iepurele cit ai bate din palme; fusese un noroc că îngheţase, pentru că i se întărise carnea şi-l jupuise

uşor. Îl tăie în zece bucăţi, pe care le puse într-o oală, împreună cu praz şi cartofi, şi le lăsă pe toate să fiarbă, în timp ce prăji rântaşul din făină de ovăz, care avea să îngroaşe zeama şi să-i dea un gust pişcător. După ce termină cu iepurele, se apucă de peşte – un egrefin de toată splendoarea – cu aripioare galbene aurii, cum sânt unele flori de câmp. Mai întâi îl dădu într-un clocot – să-i scoată mirosul puternic de peşte – după care îl acoperi cu un strat de smântână, şi-l aşeză în preajma focului, până începu să clocotească domol în culcuşul de smântână şi unt. Apoi aşeză pe masă turtele din făină de ovăz, plăcintele – care trebuiau încinse înainte de a fi servite – iar la urmă de tot, cele câteva bucăţi de brânză, sau mai degrabă de cauciuc după cât erau de teioase şi fără gust – dar pe care hoţomanii de la băcănia Companiei din Pitmungo – mai cunoscută sub numele de „Jecmăneala Calicilor” încasaseră un şiling. Nu-i mai ră-mânea de făcut decât ceaiul. Şi de-abia după ce puse apa la fiert, trecu în odaia vecină, să-l trezească pe taică-său.

— Văleleu, fată, ai făcut şi rântaş la ciorbă! Prea tare-l răzgâi pe taică-tu, zise hlizându-se pe înfundate. Cine-o să mă creadă colo, în mină? Nici unu. Auzi, să mă-nfund dimineaţa cu zamă de carne…

— Nu-i mai spune zamă dă carne; zi-i ciorbă de ie-pure, îl corija ea.

— Păi da’ nu e tot zamă? La ce s-o botez altfel? Avea şi taică-său o parte bună, pe care i-o admira.

Cu toate că era strâns la pungă, o dată ce se încumeta s-o desfacă, ştia să se bucure de ceea ce lua. Nu ca cei mai mulţi mineri de prin casele megieşe care, fie că az-vârleau cu banii şi erau veşnic lefteri, sau de mult nu mai

aveau tăria să-i cheltuie şi nici inima să se bucure de ce cumpărau.

Sub privirea neclintită a părintelui, mai puse rântaş în ciorbă, îngroşându-i zeama şi făcând-o mai săţioasă. În toată odaia plutea miros de prăjelniţă.

— Acu spune-mi şi mie, Maggie, ce-nseamnă bunătăţile astea?

9

Dar în loc de ripostă, Tata coborî de pe poliţă două străchini de lut – sau găvane, cum li se zicea în Pitmungo – pe care le umplu ochi, şi, începură să soarbă din ele fără a scoate o vorbă, cinstind bunătatea de ciorbă, aşa cum se cuvenea. De-abia la a treia porţie, răspunse la întrebarea lui taică-său:

— Mai întâi de toate, astăzi e ziua mea.

— Ei, fugi d-aci! Păi trebuia să ne spui şi nouă; poate că-ţi cumpăram ceva…

— Haida de! Că până acum mi-aţi luat vreun capăt de aţă…

— Asta cam aşa e. Da' mai poţi să ştii? Fă bine şi mai toarnă-mi un pic de zamă.

După ce goli strachina, o întrebă şi câţi ani împlinea.

— Şaisprezece.

— Phii! Frumoasă vârstă pentru o fată.

— Păi da, mai ales că nu mai am nevoie nici de încuviinţare.

— Încuviinţare? La ce?

— La măritiş.

Pe faţa lui nu apăru niciun semn de mirare. Muşcă dintr-o plăcintă, din care îi picura untul încins pe surtuc, şi mestecă dumicatul, cu chip împietrit, precum oricine în

Pitmungo unde fiorul emoţiei însemna o dovadă de slăbiciune.

— Nooo! N-o să mă creadă nici unu că mi-ai dat să mănânc dimineaţa plăcinte şi zamă dă carne. O afurisită ca tine… vicleană şi cu nasu’ pă sus, cum zic ei. Cu toate că io le-o mai tai…

— Păi de ce? Când de fapt aşa sânt.

Şi cum gura ei adevăr grăise, taică-su începu să râdă. Un ţiuit de sirenă, de la mina „Lady Jane-2”, îl făcu să se salte zorit de pe scaun, împins de puterea obişnuinţei.

— E semnalul de deşteptare, nu de începerea lucrului, îl domoli fata. Hai, aşază-te iar la masă. Să n-o sculăm şi pe mama?

— Dacă nu s-a trezit până acu’ înseamnă că aşa a vrut Dumnezeu. Mai dă-mi o plăcintă.

Dar s-o iscodească nici gând, deşi era sigură c-o va face, însă la momentul ales de el şi după tipicul din Pitmungo. Până atunci, mai scoase o strachină smălţuită din cenuşa încinsă şi îi luă capacul; smântâna clocotea încă încet, iar mirosul de peşte le umplu nările.

10

— Egrefin, aşa-i? sări taică-su adulmecând aerul. Maggie încuviinţă, dând din cap. Totdeauna am ştiut c-o să cunosc egrefinul dă Findon când oi da cu nasu’ dă el. Toată viaţa am jinduit după unul, să-l simt io în gură… Acu’ po’ să mor. Da dă unde l-ai luat? Iar după ce află de la fiică, se miră şi mai tare: Cum, ai făcut tu tot drumu’, până în Cowdenbeath, să-mi aduci bunătate de peşte?

— Pentru mine l-am făcut, tată. E masa mea de nuntă. Pricepi?

El continuă să mănânce, bucurându-se de fiecare

îmbucătură şi, ca un semn de supremă cinstire a mâncării alese, îşi scoase surtucul de mină şi-l agăţă de spătarul scaunului.

— Acu s-auzim, rosti printre dumicaţi. Cine-i băiatu’?

— Încă nu e, dar o să fie. Am şaisprezece ani împliniţi.

— La şaişpce ani poţi să fii don’şoară, după cum poţi să fii şi o mucoasă.

— Nu. La şaişpe ani eşti femeie. Ai dreptul să hotărăşti pentru tine.

De unde până atunci stătuse cu capul plecat peste strachină, îndopându-se cu peşte şi cu sos de smântână, ridică ochii brusc şi o privi… între timp, se luminase în cameră, iar Maggie uitase să-şi pună jacheta – lucru de care îşi dădură seama deodată, şi pe el îl făcu să roşească până şi pe sub pielea tuciurie a feţei.

— Da’ băiatu’ ştie de hotărârea ta? Fata negă, scuturând din cap. Da’ dă stat unde stă?

— Habar n-am. Însă nicidecum pe aici.

Pe uliţa pietruită, se auzea tot mai mult tropăit de cizme cu ţinte şi clămpănit de saboţi de lemn.

— Şi de ce n-ai vrea să-ţi fie mirele dă p-aici, cum e taică-tu?

— Vino’ncoa, la fereastră, îl chemă ea. Şi, deschizând geamurile aburite, arătă în partea de jos a târgului, peste acoperişurile din Uliţa Cocioabelor şi Uliţa Igrasiei către minele de dinvale şi pârâul cu apă smolită, ce şerpuia mai departe de ele.

— Fii constit. Te-ai mulţumi doar cu atât, de-ai putea ’ să-ţi alegi altă viaţă?

Cu toate că de abia începuse forfota pentru schimbul de zi, zăpada îşi pierduse albeaţa ei virginală, iar curând

avea să devină o scursoare bituminoasă.

li

— Asta e pâinea mea, rosti resemnat. Aşa am putut să v-o pun şi vouă sub nas.

— Înţeleg, dar te mulţumeşti numai cu atât de la viaţă?

— Omu’ trebuie să-şi umple burta, ori aici poa’ s-o facă. Minerii câştigă un ban.

Şi era mândru că se numără printre ei.

— Vezi, tată, asta e buba. Câştigaţi, aşa cum spuneai, dar v-aţi şi cununat pe vecie cu târgul – tocmai pentru că sânteţi mineri. Pe când bărbatul pe care mi-l aleg eu o să stea aici, cit o scoate bani, iar odată ce ne-am făcut suma, ne luăm tălpăşiţa.

El începu să se pregătească de ducă. Luă cutia de tablă – cu bucata de pâine cu unt a minerului – şi plosca cu ceaiul rece, după care îşi puse şapca, de care atârna lampa cu seu.

— Atunci bine-ai face să-ţi iei un om care duce la tăvăleală, la fel ca noi toţi, din familia Drum.

— – Nici nu mă gândesc altfel.

— Un om îndărătnic, cum e felul nostru, care nu ne dăm bătuţi cu una, cu două.

— Aşa e, aşa e, încuviinţă ea.

Dovada o avea chiar în faţă, în făptura tatălui ei – mărunt de statură, oacheş şi îndesat, aspru şi colţuros, ca un boţ de cărbune, cu trăsături frumoase la chip, dar grosolan dăltuite, şi cu stigmatele minei pe întreaga-i înfăţişare. La cei patruzeci de ani încă neîmpliniţi, din care douăzeci şi nouă şi-i petrecuse în hăul minei, era ghebos, cu umeri pleoştiţi, cu genunchii încovoiaţi şi cu faţa ciupită de cicatrice negre-vineţii, de pe urma prafului de

cărbune presărat peste răni pentru oprirea hemoragiilor. Un cărbunar, un rob al minei, sortit să-şi dea sufletul în adâncul pământului, ca orice sclav din trecut, priponit în lanţuri de pereţii abatajelor.

— Aşa sântem noi, fiinţe aspre şi îndârjite, repetă el.

— Adevărat. De aceea şi plec, să-mi găsesc un bărbat… mai dihai ca voi.

— Nu asta ai vrut să-mi trânteşti? Fiindcă şi tu te socoti mai grozavă ca noi, te ştiu io… Da ce cusur avem noi, fato?

Ca un fulger traversă camera şi—1 trase din nou la fereastră. Pe uliţă se scurgeau ultimii mineri porniţi către lucru.

12

— Uite-i! Priveşte-i! îşi pierduse răbdarea cu eî.

— Da ce vezi rău la iei, i’ato?

— Stârpituri îndesate şi cu pielea ca păcura, veniţi pe lume să scurme cărbuni. Eu n-am nevoie de unul ca ei. Mogâldeţe de tuci, născute să scormonească pământul, ca nişte cârtiţe!

— Da’ şi tu te tragi tot din ei…

— Le scrie pe feţe că sânt mineri. Îi ştiu după cum cască gura. Nu-s în stare nici să vorbească limba reginei. Mie nu-mi trebuie unul ca ei.

— N-or vorbi limba reginei, da o vorbesc pe-a neamului lor! răbufni taică-său. Şi asta e mai frumos decât să te scălâmbâi şi să-i îngâni pă toţi veneticii, cum fac unii de-i ştiu şi eu…

— Vorbesc limba neamului lor! îl imită în batjocură şi hohoti. De-aia nu-i înţelege nimeni în Edinburgh. Nu! Eu nu mă mărit cu unul de-aici. Vreau să am un bărbat care

să se facă înţeles şi la Londra.

— Ce mai ifose de cocoană! se zborşi scos din fire şi închise fereastra.

Zăbovise cam mult şi, ca să mai prindă ultima colivie ce cobora în subteran, trebuia să alerge tot drumul până la mină. Îşi mai adună din unelte, deşi nu-i venea să plece fără să dreagă hârjoana iscată.

— Da ce sfântu' ne-a căşunat, fato? vorbi pe un ton împăciuitor.

„I-a şi trecut paraponul", se gândi fiică-sa. Asta era încă o latură pe care i-o admira: nu ţinea supărarea şi ocolea cearta pe cât îi şedea în puteri... Dacă n-ar fi fost aşa de golaşă – numai în pieptarul de în – cu siguranţă că ar fi îmbrăţişat-o pe după umeri.

— De ce-om fi ţipând unul la altul, după ce te-ai ostenit să-mi găteşti aşa un ospăţ? urmă el. Care va să zică te duci...

— Da.

— De-acum încolo n-ai să mai zici „îhî", nu-i aşa?

— Nu, dacă mă ţin bine în ham.

Sosise momentul să plece, pentru că altfel primea sancţiunea: o oră de lucru peste program pentru fiecare zece iminute de întârziere. Şi totuşi nu se îndura să iasă pe luşă până nu-şi limpezea o nedumerire.

— Meg. Maggie...

— Da, tată.

13

— Ce te împinge aşa, de la spate, dă tot vrei să te duci?

— Nici eu nu ştiu. Poate dorul de bine. E ceva rău în asta?

Fără voie îl rănise din nou. Potopul de suferinţe prin

care trecuse şi toată viaţa lui într-un târg de mineri deveniseră, în ochii odraslei, nişte nimicuri vrednice de călcat în picioare.

— Ascultă-mă, tată, ascultă-mă, încerca ea să-l îmbuneze, luându-i o mână şi cocoloşind-o într-a ei, cum nu mai făcuse nicicând. Măi ţii minte când mi-ai povestit despre un soi de peşti care o pornesc spre obârşie, fără să-i poată opri cineva din cale, şi numai acolo îşi sporesc familia, singurul loc care-i cheamă, singurul de pe lume…

— Tipării?

— Nu, nu de ei mi-ai vorbit. Ci de alţii.

— Atunci, solomonii?

— Da, somonii tată. Somonii.

— Zi-le cum oi vrea, fato, da' pentru mine tot solo-moni sânt.

— Mă rog, concedă ea, mângâindu-i părul de pe dosul palmei – des şi ţepos ca o perie. Cu mine se întâmplă ca şi cu peştii. Simt o chemare care nu îmi dă pace. Înţelegi?

Taică-său se urni de la masă. Mai avea doar de strâns şi de pus în cutie fitilele de puşcat în mină, făcute de cu seară, şi apoi era gata de drum.

— Ce te-ai face dacă nu ţi-aş da voie să pleci? înainte de a-i răspunde, se apropie şi îl sărută pe gură – un gest de mirare pentru amândoi – după care îi spuse:

— Şi fără voia ta, tot m-aş duce, cum ştii foarte bine De astă dată îl covârşi stânjeneala şi se smuci dii~

mângâierile fiică-si. Ca unul născut şi crescut în Pitmung nu putea îndura atâta paradă de sentimente.

— Îţi urez noroc, fato, şi să ţii minte ce-ţi zic acu S-ar putea să te măriţi prin străini, da' să nu te lepe— d-ai tăi, fiindcă până la urmă ai să vezi că ei sânt t ce ai mai bun

pă lume. Să nu uiţi vorbele mele, Maggies să nu te lepezi d-ai tăi!

Pe urmă ţâşni pe uşă şi o luă la goană fără a privi în poi. Maggie îl urmări până la capătul străzii – ori a uliţ cum i se spunea în Pitmungo – iar apoi pe Calea Cărburilor, şi de acolo în jos, către mină. În ceasul acela peste tot târgul atârna o lumină de plumb.

îmbrăcă jacheta de la costum şi se duse să se uite în oglinda de lângă geam. Îi venea ca turnată, dar nici mutrişoara ce-i zâmbea din ciobul rotund nu era chiar de colo. Poate cam oacheşă, după gustul ei, şi micuţă, dar cu o bărbie plină de hotărâre, cu buze frumos arcuite – raritate în Pitmungo! – cu ochii sădiţi acolo unde le şedea bine – negri, ca de tăciune, şi sclipăreţi – şi cu o podoabă de păr, des şi strălucitor. Că arăta aşa, nu era meritul ei, ci un mare noroc, de care-şi dădea perfect seama; doar atâta minte avea, şi mai ales ochi, să privească în jur. În clipa aceea zări şi chipul maică-si în oglindă, scru-tând-o din pragul odăii vecine.

— Un lucru nu-mi intră mie în cap: cine te-oi fi crezând măiculiţă că eşti? o auzi glăsuind din canatul uşii, de unde o urmărise, şi la întrebarea ei nu găsi o ripostă pe loc.

Câţiva din căluţii de mină se furişaseră afară, pe uliţă, în aşteptarea băiatului care avea să-i ducă pe Măgură, printre smârcurile năpădite de buruieni şi, privindu-i pe geam, îi răsări şi răspunsul datorat maică-si.

— Ştii ce? Pe lume sânt şi căluţi de mină şi cai. De curse. Ei bine, eu am de gând să fiu cal de curse.

Unul din plozii familiei Hope ieşise pe uliţă şi se căznea să clădească un om de zăpadă, până nu se înnegrea omătul. Îl strigă, îi puse în palmă o monedă de o juma de

peni, şi-i spuse să fugă ca glonţul şi să-l aducă pe jupân Japp, cu droşcă cu tot.

— Încă n-ai ajuns să pricepi că nu poţi să fii decât ce te-ai născut? stărui maică-sa. Iar tu eşti o împerechere de Drum şi de Hope, şi nu văd, zău, de ce şi-ar strica sângele un cal de curse, amestecându-şi-l cu al tău.

Deşteaptă era maică-sa. Grasă şi îngălată, dar isteaţă la minte.

— Orice femeie descurcăreaţă poate să pună mâna pe bărbatul ce şi-l doreşte. Uită-te la tine, i-o tăie Maggie.

— Bunicul tău a fost rob şi a purtat jug la grumaz. Să nu uiţi asta. Fiindcă tot ţi-ar aduce-o alţii aminte, îi spuse zâmbind.

Şi Maggie i-o întoarse tot surâzând:

15

— Mi-ar aminti-o neamul tău şi al meu. Dar nu al bărbatului şi al copiilor mei.

îşi văzu de bagaj, aşezând în cufărul Gladstone lucruşoarele ce-i rămăseseră pe afară. Ura acest cufăr – greutatea lui ca de plumb, înfăţişarea şi miasma ce-o răspândea. Trăsnea a praf de cărbune şi a mină. Era singura latură slabă a zestrei pe care şi-o încropise. Dacă s-ar fi putut lipsi de el, ar fi scăpat de ultima rămăşiţă ce i-ar fi amintit de târgul ce-l părăsea. Dar cum nu mai avusese o liră, ca să-şi cumpere altul, pecetea nesuferitului Pitmungo o va urmări pretutindeni. Nu departe, îl auzi pe jupân Japp, silindu-şi caii peste dealul alunecos, cu strigăte şi sudălmi. Clipa plecării se apropia.

— Şi ce-or să se facă fără tine, la şcoală? o întrebă maică-sa. Cine-o să mai înveţe copiii?

— Habar n-am.

— Cum adică, ţi s-a năzărit să pleci şi îi laşi fără dăscăliţă? Credincioasă le-ai fost, n-am ce zice!

— Ascultă, mamă. În doi ani, cât le-am predat lecţii, am vârât în ei mai mult decât învăţaseră în toţi cinci dinainte. Sânt tobă de carte.

— Le-oi fi scos sufletu', cum îţi e obiceiul.

— Nu asta mi-era menirea? Şi-apoi să ţie minte că au învăţat cu domnişoara Drum.

— Nu-i de mirare că nu te aveau la inimă.

— Nici eu pe ei; aşadar, sântem chit. Am făcut pe învăţătoarea cu un anume gând; şi mi l-am văzut împlinit.

Cufărul era gata, şi îl trase la uşă.

— Vezi că ţi-am păstrat din mâncarea de dimineaţă, o anunţă Maggie. Nu ne-am atins de bunătatea de brânză, eu gândul la dinţii tăi slabi.

— Frumos din partea ta.

— Îmi pare rău de ciondăneala pe care am avut-o. N-ai de gând să-mi urezi un pic de noroc la drumul la care pornesc?

— Eeei, ba da, făcu maică-sa, dar niciuna nu se simţea în stare să se apropie de cealaltă. Şi de unde crezi c-ai să-l pescuieşti pe bărbatu-ăla cu stea în frunte?

— De pe undeva, de prin nord, din Highlands, unde oamenii nu s-au lăsat niciodată răpuşi.

— Îndrugi prostii, Maggie. Doar întreaga Scoţie a fost robită. Întreabă-l pe taică-tu. Scrie în istoria Scoţiei, susţinu maică-sa, dar Maggie scutură îndârjită din cap.

1G

— Nu. Nu-i adevărat. O fi fost ea, Scoţia, îngenuncheată, dar nu şi toţi scoţienii.

Se auzi un scârţâit de roţi frânate, o lunecare metalică

şi pe urmă jupân Japp la uşă.

— Te las cu bine, mamă, zise fără să se clintească din loc. Cealaltă rămase tot ţeapănă. Când o să ne întâlnim, o să mă cheme madam Cutăriţă, sau madam Highlands şi mai nu ştiu cum.

— Trag nădejde c-o să-ţi pleci nasu, să ne mai întrebi de o vorbă…

— O vorbă? Dar am de gând să trăiesc lângă voi.

Jupân Japp nu se osteni să mai bată la uşă, ci dădu buzna înăuntru – după legea minerilor.

— Hei, cine merge la Cowdenbeath? Cocoana or do’n-şoara?

— Doar ai ochi şi poţi să vezi şi fără să mai întrebi, îi răspunse Maggie înţepată.

Jupân Japp o măsură din creştet până în tălpi.

— Ai dreptate, mormăi învins. Era prima dată când o vedea ca femeie. Asta-i bagaju’? întrebă arătând cufărul. Şi, fără să mai aştepte încuviinţarea, puse mâna pe el şi-l cără afară. Apoi se întoarse. Am şi nişte peşte în căruţă, dar nu cred să strice un cu/ăr ca ăla. Şi acu’, să mergem. Dă-mi mâna, Maggie.

Ea însă nu i-o întinse.

— Pentru dumneata sânt domnişoara Drum.

— Ooo?

— Azi am împlinit şaisprezece ani. Sânt majoră.

— Ooo?

— Sânt plătită ca învăţătoare. Aşa că de aci înainte te rog să-mi spui domnişoara Drum.

— Bine. Dacă asta ţi-e voia, fie.

— Asta mi-e voia.

Cum Drumeagul de Jos era înecat de apă, o luară pe

altul, ce trecea pe deasupra Târgului Văii, apoi peste Terenul de Sport şi prin Târgul Măgurii, suind într-una până pe creasta cea mai de sus. Înainte de începerea coborâşu-lui, Maggie se întoarse să mai privească odată înapoi. De sus, de pe vârful Măgurii, orăşelul părea tare mic şi negru, tăciune; o pată de zgură zvârlită pe albul zăpezii, printre

17

coastele buruienoase. Dar şi un loc de unde se puteau scoate bani. Dar Slavă Domnului că pleca din el!

Jupân Japp nu scotea un cuvint. Il ofensase, mă rog. Dar când începură a cobori şi văzu trenul, în gara Cowdenbeath, suflând din greu în aerul dimineţii timpurii şi geroase, îl luă iarăşi din scurt.

— Ai făcut ce-ai făcut, jupân Japp, şi iacătă c-am pierdut trenul.

— Până o pleca din gară, o să-ţi m-ci şi mata noada în el, don'şoară Drum. Numai că ţi-o spui de pe acu': galopu' pân zăpada de azi te costă un şiling în plus.

Maggie îi aruncă aceeaşi privire cu care-i străfulgera pe şcolarii veniţi fără lecţii învăţate.

— Fiindcă cerul îşi scutură poalele de omăt, trebui să-mi scutur şi eu punga?

Furios, jupân Japp căra bice peste şalele calului, astfel că până în Cowdenbeath o ţinură tot într-o goană. Dar oricât de mare-i era mânia, odată ajunşi, nu-şi mai putu ţine curiozitatea în cumpănă şi o întrebă ce căuta în trenul de Aberdeen.

— Mă duc să-mi găsesc un mire, îl informă Maggie.

Şi jupân Japp încuviinţă moţăind din cap, ca şi când hotărârea ei era cea mai firească pentru o fetişcană de

şaisprezece ani, din Pitmungo.

— Ahaa! Va să zică asta era, zise cu întârziere. Ei bine, ţine minte ce-ţi spun: o să-ţi găseşti mire, la sigur.

— Dar de unde eşti aşa de convins?

— Păi există lucru să nu-l obţii ’mneata când vrei cu tot dinadinsu?

— Oricine încearcă să obţină ce vrea, nu?

Jupân Japp cumpăni grijuliu înainte să se pronunţe.

— Nu, răspunse după un răgaz de gândire. Cei mai mulţi dintre noi învaţă să-şi domolească ambiţiile.

— Atunci eu nu sânt ca cei mai mulţi. De-aia şi dobândesc tot ce vreau.

Şi, fără să mai lungească vorba, îi propti cufărul în spinare şi-l făcu să i-l care până la tren şi înăuntru, unde-] aşeză cit mai la o parte, ca nu cumva, în lunga-i călătorie spre nord, să creadă cineva că i-ar aparţine. Numai această ultimă rămăşiţă din Pitmungo punea şi pe ea pecetea tirgului din care plecase şi o dădea în vileag.

18

2

Despre cum arăta oraşul spre care-o mânau năzuinţele nu avea nici cea mai vagă idee, în schimb era gata să jure că îl va recunoaşte îndată ce-l va vedea. Când trenul ajunse în Strathnairn, şterse fereastra aburită şi, după ce aruncă o privire pe afară îi ceru conductorului să-i dea cufărul jos.

— Pe biletul dumneavoastră scrie Inverness, domnişoară, observă acesta nedumerit.

— Ştiu, dar fii bun şi coboară-mi bagajul…

— Cum doriţi, domnişoară, şi vacanţă frumoasă! E o staţiune pe cinste, merită să zăboviţi o vreme prin ea.

începeau să dea roade costumul fin şi pufos, de tweed, şi bereta de catifea pe care şi-o aşezase mai pe spate şi într-o parte, pe bogatul păr de culoarea castanei. „E o pălăriuţă tipică Highland o asigurase croitorul din Dunfermline, oricând şi oriunde la modă, fiindcă respectă tradiţia clasică a clanului... din regiunea...” denumiri ce-i scăpaseră încă de pe atunci. Pantofii erau şi ei noi şi nepipăiţi. Iar în Straithnairn nu căzuse fulg de zăpadă.

Din gara situată departe de mare şi pe o frunte de deal, cuprindeai cu privirea întregul Strathnairn – cea mai lungă urbe din Scoţia – după cum repetau localnicii, fără să obosească. Din pricina povârnişurilor râpoase ce-l înţepau în coaste, şi a estuarului Moray, care-l înghesuia din faţă, oraşul se întindea doar pe un petec îngust de pământ, cuprins între dealuri şi apă, avea o singură stradă, ce-l străbătea de la un capăt la altul şi spre care dădea fiecare clădire, ori cu faţada ori cu părţile dosnice.

— La care din ele poposiţi, donşoară?

Hamalul care îi luase cufărul i-l pusese, fără să-i ceară permisiunea, pe acoperişul trăsurii închise, ce deservea marile pensiuni şi hoteluri.

— Unde vă duc? întrebă iar birjarul. Highland Lodge. Fiddich House, Ashton Burn, Royal Golf, Royal Marine. Glenriddle Inn, The Links’...

Cu tot cufărul ei năclăit de cărbune, surugiul o luase drept o mică aristocrată, venită în vacanţă.

— Ca să fiu sinceră, intenţionez să locuiesc la o mătuşă care stă pe... cum se numeşte strada principală de aici?

— Lovatt.

— Exact. Pe strada Lovatt.

— Adică singura la părinţi, că altă stradă n-avem. Da' pe mătuşă cum o cheamă?

— Ca să fiu sinceră, i-am uitat numele, fiindcă şi l-a schimbat, prin căsătorie, dar o dată ce am să-i văd casa, o recunosc negreşit.

Şi spunând acestea, puse un şiling în palma birjarului care, în loc s-o ducă direct la pensiunea ce le deservea, o ajută să se suie în trăsură – prima în care punea şi Maggie piciorul – şi o porni pe drumul şerpuitor, de la gară spre centrul oraşului.

Singurul lucru ce o cam dezumflase pe Maggie era accentul gutural şi îmbâcsit al birjarului. Nu se aşteptase să-l audă pe aceste meleaguri. Şi nu un simplu accent, ci dialect în toată puterea cuvântului.

— Spune-mi, mai vorbesc şi alţii pe aici ca dumneata? încercă să-l descoase.

Surugiului îi sări ţandăra, şi se întoarse spre ea cu faţa rumenă de mânie.

— Da' ce nu vă vine la socoteală cu graiu'meu?

— Nimic, nimic, îl îmblânzi Maggie. Chiar îmi place. Ce limbă e?

Cel de pe capră se simţi insultat.

— Cum ce limbă? Engleza, răspunse răstit. Engleza domnească. Şi în aceeaşi secundă îi altoi calului o lovitură năprasnică.

Pe verandele cu geamlâc ale pensiunilor dimprejur se aprindeau lămpile într-o succesiune de ritual. Un loc bine ales – această staţiune de lux – pentru ceea ce căuta ea, reflectă mulţumită. În faţa eleganţei, a calităţii superioare şi a deprinderilor vizitatorilor, truditorii din Pitmungo s-ar fi aflat într-o dureroasă dilemă. Care din ei ar şti bunăoară

să se poarte într-un restaurant? Doar lordul Fyffe, lady Jane, domnul Brothcock – administratorul minei – şi alţi vreo câţiva, puţini la număr, de la conacul din Brumbie Hill. În rest, niciun suflet de om. Dintre scurmătorii pământului probabil niciunul nu trecuse pragul unui restaurant şi nu mâncase pe o faţă de masă. Pe când localnicii din Strathnairn, fie şi cei mai calici, se versaseră poate în asemenea taine. Doar e lucru ştiut că oamenii ce roiesc pe lângă îmbuibaţi, împlinindu-le poftele, sânt mai şlefuiţi decât vieţuitorii oraşelor apăsate de trudă şi lipsuri.

20

Între timp birjarului îi mai trecuse paraponul şi prinsese iar glas.

— Drept să fiu, nu ie tocmai engleză ce vorbesc io, ci un soi dă engleză – scoţiană, ca toţi dă p-aici. Sau ce mai încolo şi-ncoace, scoţiană, ca toţi dă p-aici. Şi rămase puţin pe gânduri. Da, scoţiană sadea, recunoscu el. Da te'ntreb io pă'mneata: ce păcat are omu care vorbeşte pe graiu lui?

— Niciunul, îl linişti fata. Iar în gura dumitale sună foarte frumos. Eu te-am. Întrebat doar dac-o vorbesc toţi localnicii.

— Nici pomeneală! spuse îngreţoşat. Doar ăi dân Urbea-Scrumbiilor. Restu, se tot căznesc să-i maimuţărească pă sudişti, adică pă englezi. Pricepi 'mneata? La pensiuni nici gând să te angajeze dacă vorbeşti scoţiană. Ai mai auzit una ca asta? Da' când mai putem, ne place s-o dăm pă graiu nostru, pricepi 'mneata? Ca nişte scoţieni cinstiţi ce sântem.

Ascultându-l, Maggie se simţi izbăvită de îndoielile ce-i

adumbriseră cugetul.

— Mai avem p-aici şi p-ăi dă prin Highlands, urmă omul, ăi care se lasă de vale când îi răzbeşte foamea, frigul ori vrajba-ntre ei. Drept să spui, nici nu ştiu la ce vin, fiindcă mai toţi sânt nişte leneşi spurcaţi – să mă ierte donşoara.

— Şi ei cum vorbesc?

— Câţiva dân ei, velşa. Da’ scoţiană, nici unu. Dă asta sânt sigur. Ia uitaţi-vă colo şi-o să vedeţi Highlands, anunţă arătând spre apus, peste apele verzui ale estuarului Moray.

Maggie îşi îndreptă ochii spre spinările cenuşii ale munţilor ce răsăreau chiar din mare, părând retezaţi către vârfuri, care se încâlceau în fuioarele negre şi dese ale norilor, pierzându-şi crestele printre ele.

— Acolo ninge cu siguranţă, urmă vizitiul. Două lumi, pricepi ’mneata? Colo iarnă; ici primăvară. Io unu nu-i înghit p-ăi dă sus, fiind’ că prea să cred mai moţaţi decât alţii.

Coborâseră şi se aflau pe strada Lovatt unde, chiar în trăsura acoperită, se simţea răcoarea vântului gonind dinspre apă, peste fâşia îngustă a plăjii. Era un vânt aspru, cam la fel cu cel care bântuia povârnişurile sterpe ale Măgurei, şi la gândul acesta Maggie se simţi inundată de o

21

presimţire de bine. Se va descurca de minune în Strathnairn şi totul va fi după voia ei.

— Să-mi spuneţi unde să mă opresc, donşoară.

— Încă nu ştiu, dar mă uit cu atenţie în jur.

Ştia cum trebuie să arate casa ce o căuta; văzuse nu numai una şi în Dunfermline – locuinţe de negustori

scăpătaţi, cu bileţele „de închiriat” în ferestre, dar atit de discrete, încât parcă nu fuseseră puse spre atragerea muşteriilor. O dată ce va găsi casa, va intra şi va cere o cameră mică şi la un preţ mai redus, nu ca în plin sezon, fiindcă, la drept vorbind, în aer plutea încă iarna. Cu câteva chifle – ca gustare de dimineaţă – iar la prânz cu un ceai şi vreo două pogaci, putea să. Reziste oricât. Parcă cei de pe aici îşi puteau închipui cu cât de puţin o scoate la capăt o fată dintr-un târg de mineri? Cu siguranţă că nu. Iar dacă mai avea şi un strop de noroc ca în contul chiriei să facă niscaiva treburi uşoare, prin casă, mai scutea şi de-acolo ceva bănuţi.

— Iaca şi ţentrul, cum îi zicem noi, o informă vizitiul. Colo, departe, e Urbea Scrumbiilor, cartieru’ pescarilor. Toţi scoţieni. Şi pă fiecare lepădătură – să mă ierte donşoara – îi cheamă Mac-Adams. Iar colo, către apus, unde-s pensiunile şi terenurile dă golf, e Portu’.

Pe măsură ce se apropiau de cartierul comercial, sporea şi numărul caselor mari şi vechi, cu bilete de închiriat, fie la vedere în geamuri, ori pe peluzele strimte şi mici, tupilându-se parcă ruşinate printre narcisele galbene la origine, dar acum albite de sare.

— Asta trebuie să fie, anunţă Maggie, arătând spre o casă.

— Atunci pă mătuşă o fi chemând-o Bel Geddes…

— Întocmai.

— Doamna Alexander Bel Geddes.

— Ea e.

— Care a murit acum… opt, nouă ani, continuă vizitiul rânjind hâtru şi dezgolind nişte cioturi de dinţi printre buzele vineţii, spuzite de vânt. Îi joacă ochii de bucurie

parşivului, îşi spuse fata înciudată. Şi asta numai din pricina cufărului care m-a dat de gol". Birjarul trase trăsura pe un drumeag lăturalnic şi se postă înaintea casei cu pricina – o clădire mai răsărită decât cele din jur, cu ziduri sure, de piatră, cu balustrade şi lemnărie de culoare închisă, moho-râtă la înfăţişare, dar onorabilă şi dătătoare de siguranţă.

2Z

La adăpostul trăsurii – interpusă între el şi casă – vizitiul purcese la tratative în legătură cu transportarea cufăr ului.

— Aţi auzit, donşoară, dă cuvintele poor boire? 1

— Cum de nu.

— În cazul ăsta, pentr-o nimica toată, să zicem un şiling aş putea să vi-l car pân la scara dân dos, fără să-l trec pă sub nasu lu' d-alde Bel Geddes. Da' ce sfântu a păţit cufăru'?

— A căzut din tren.

— Văleleu! Şi o fi venit târâş tocma din Aberdeen… Maggie sesiză cursa pe care i-o întindea, dar nu se lăsă prinsă cu una cu două.

— Da, aşa s-antâmplat făcu pe nevinovata. Şi-i puse în palmă un şiling.

— Spuneţi-i gazdii că vă sosesc bagajilii direct dă la gară. Da' când ajungeţi în cameră, nu uitaţi să crăpaţi fereastra, ca să ştiu şi eu un' să vin. Şi' ncă un lucru, donşoară…

— Care, domnule Macadams?

— De-oţi avea vreodată mai ştiu io ce dă făcut, chema-ţi-l pe Cherry Adams, cu toată încrederea.

— Ai spus Jerry?

— Nu, Cherry. Da’ să nu mă’ntrebaţi dă ce, că m-aţi face să mă roşesc.

— Cred şi eu.

Aşadar ştia fiecare dintre ei cu cine are de-a face.

După destulă vreme, când putea privi înapoi la aceste clipe, Maggie retrăia plăcerea micilor feste jucate tânărului Rodney Bel Geddes, care completase formularul de înscriere.

— Vă numiţi domnişoara Drum, nu-i aşa? Cu „d” de la drăguţă?

— Cu „d” de la dondănit.

Mucos obraznic, îl bombănise în gând. Îl auzea şi-l vedea ca şi acum: cu păr negru şi lins îmbâcsit de vaselină şi lipit de ţeastă, de parcă şi-o înfăşurase într-o piele de lac, şi vorbind o engleză cu atâtea fasoane încât de-abia sforăia câte un cuvinţel pe nări.

— Aş vrea să vă întreb, dacă nu vă supăraţi…

— Nu mă supăr…

1 Pour boire – bacşiş (fr.)

— Ce anume v-a adus în staţiunea noastră? Cura de ape, pescuitul, golful?

— Vânătoarea.

Şi tiptil înghiţise găluşca, fără să-şi fi dat seama.

— Adresa?

Carnegie Terrace. Dunfermline. Fife.

— Ooo! Il cunoaşteţi pe Lord? întrebă curios.

— Mi-ar fi făcut plăcere, dar e mult sub rangul familiei noastre. Ei au fost ţesători…

— Nu ştiam…

— Ţineau războiul de ţesut în mijlocul casei. Mâncau pe

el.

Tânărul rămase trăsnit: „Pe război!”

— Ooo! făcu el.

— Şi fiindcă veni vorba, la ce oră r: mănâncă seara, aici?

— Aici, seara, nu se mănâncă. Se ia cina.

— Ooo! exclamase Maggie, ştiind că de data aceasta înghiţise ea hapul.

În prima seară nu avusese răbdare să aştepte masa – sau cina, mă rog – ci, coborând pe strada Lovatt, se dusese la o dugheană, ochită din vreme, de unde cumpărase două plăcinte calde şi dolofane, umplute cu carne de miel – doi penny bucata – pe care le mâncă sus, în cameră. Îi plăcuseră oamenii întâlniţi în scurta-i plimbare, încredinţând-o, după felul cum arătau, că şi bărbatul după care venise se afla negreşit pe aici.

Obţinuse şi o chirie redusă, ca pentru perioada cu puţini sezonişti, iar camera, în ciuda exteriorului casei – cenuşiu şi posomorit – era destul de spaţioasă şi luminoasă, şi patul avea saltea moale, de puf, cum nu mai simţise niciodată sub coaste.

Odăiţa ei era cocoţată la pod şi izolată de celelalte – o mansardă spre care suiai pe o scară dosnică, în spirală, aşa încât, odată ce se închidea în ea, se simţea ruptă de restul lumii. După traiul dus în Pitmungo, era o desfătare viaţa de acum.

Lungită pe pat, îşi lăsa gândul să zboare în voie spre bărbatul ce şi-l dorea. Trebuia să fie înalt şi bălai: să vorbească o engleză curată, şi să aibă, de s-ar putea, un nume scoţian, cu răsunet istoric. Şi cum sta şi vântura vise, chiar în după-amiaza sosirii dintr-o dată năpădi pe

fereastră „valul amurgului” – cum i se spunea în Pitmungo – adică lumina dinaintea înserării, auzită şi fantastică, cum numai în nord scânteiază, şi, sub mângâierile ei, Maggie simţi, atunci şi pe loc, că va întilni scoţianul după care tânjea.

La puţin timp, auzi o bătaie în uşă şi o voce:

— Domnişoara Drum?

— Da.

— Cina e servită.

— Mulţumesc.

Când coborî însă în sufragerie, se întunecă la suflet, văzând pe la mese doar bărbaţi de treizeci sau chiar peste treizeci de ani, toţi scunzi şi piperniciţi.

îşi plămădise până în cele mai mici amănunte icoana scoţianului demn de ea; singura greutate – aşa cum descoperi la scurt timp – era să-l găsească. Tinerii coborâţi din Highlands, fie că dispăreau în larg şi uitau să mai vină, ori lucrau în staţiune, la marile pensiuni şi hoteluri, unde parcă-i înghiţea pământul, de nu-i mai vedeai la faţă. Dacă aceştia erau bravii scoţieni, atât de vestiţi pentru vitejie în luptă, de bună seamă că şi-o pierduseră pe câmpul de bătălie, fiindcă acum se dovedeau bărbaţii cei mai sfielnici din câţi pomenise. Dacă se întimpla să le prindă o privire, o luau la goană, ca cerbii surprinşi la păscut.

— Şi nici vremea nu-i era cât de puţin prielnică. Zile în şir sufla vântul turbat dinspre estuar, aducând sare şi aşternând-o pe pietre. Iar când se potolea vintul, se lăsa ceaţa, scăldând în umezeala ei toată întinderea semicirculară a portului. Zidurile mucegăiau de trebuiau

răzuite, iar plescăitul geamandurilor devenea atât de stăruitor, încât Maggie îl simţea chiar mai tare decât bătăile inimii.

Plicticoase şi apăsătoare erau aceste zile de stat în cameră, aşteptând să se ridice ceaţa şi să râdă iar cerul. Numai că o fată dintr-un târg de mineri prinde repede meşteşugul de a minţi timpul, într-o aşezare de oameni unde-ai fi zis că încremenise de tot şi unde, afară de muncă, parcă nu se întâmpla nimic.

Când vântul nu-şi făcea prea tare de cap, o pornea de pe strada Lovatt până la Port, şi mai departe. Mergând prin vânt şi prin puţinul soare, cât se mai arăta pe boltă, Maggie se pârguise la faţă şi căpătase o strălucire cum n-o avusese în Pitmungo. Nici la trup nu mai arăta aşa cum

25

venise; mâncând mereu pe nesăturate, se subţiase şi devenise mai delicată, dar de-o mai ţinea multă vreme cu postul, risca să se jigărească. Aşa se întâmpla şi cu fetele de la mină. Când se oprea lucrul pentru un timp oarecare, înfloreau ca bobocii, dar şi de rămânea mina prea multă vreme închisă, aceleaşi chipuri, revenite la viaţă, se ofileau gălbejite.

După scurte răstimpuri, se isca din nou vântul, se aşternea iară ceaţa şi reîncepea să plouă, şi-atunci se vedea silită să rămână între patru pereţi. Timpul începuse s-o şicaneze, nu din pricina plictiselii, ci pentru că împrumutase şi un anume tâlc: timpul însemna bani, iar rezervele ei începeau să secătuiască.

Cu fiecare zi, simţea cum i se subţiază punga, cum se rostogolesc argintii din ea, câte unul sau doi deodată – în acelaşi ritm, implacabil, ca şi talazurile din Urbea

Scrumbiilor.

Iubea cuvântul „arginţi” – cum li se spunea banilor în Pitmungo – şi de ei se va despărţi cel mai greu, deoarece nimic pe lume nu putea să le ia locul în sufletul ei. În unele după-amieze, când ploaia, vântul şi ceaţa o făceau captiva odăii, îşi număra banii, îi punea lângă ea, se întindea pe pat şi, pe jumătate adormită, îi auzea răsunând în puşculiţa de acasă – zang, zang, zang – aşa cum îi picurase în ea, monedă după monedă, cu fiecare săptămână mai mulţi; zang, zang, zang – sunet aspru şi în acelaşi timp dulce, mătăsos şi mângâietor, fiindcă era al banilor strânşi pentru măritiş. Şi încă ceva: din-totdeauna metalul ax-ginţilor i se părea cald la pipăit.

De nu-şi pierduse încă nădejdea era pentru că zi de zi vedea trecându-i pe dinainte bărbaţi de felul cum şi-l dorea pe al ei: înalţi de statură şi mai zvelţi decât cei din Pitmungo, cu feţe prelungi şi pielea albă; blonzi, sau câte unul cu părul negru ca pana corbului, cu trăsături oarecum colţuroase, şi totuşi plăcuţi la înfăţişare, graţioşi în mişcări – nu ca scormonitorii din mine – şi cu un fel de a fi cam scorţos, arătând lumii cum că nu pot fi luaţi drept simple unelte, bune doar pentru muncă. Pe Maggie o atrăgea până şi vorba lor – simplă şi cu măsură – rostită cu accent curat şi îngrijit, deşi într-un ritm săltăreţ, ceea ce denota, probabil, obârşia lor celtă sau galică. Care din ele, nici ea nu ştia. În schimb, lucru sigur, îşi dorea un asemenea om ca soţ.

26

Când era vreme bună, o pornea după-amiaza la hoinăreală prin Port, încercând să pară cât mai la ea acasă, venită, chipurile, cu un anume rost în zona

hotelurilor şi a terenurilor de sport. Dar din păcate mereu se întorcea abătută. Nimeni n-o lua în seamă, afară de băieţii care transportau echipamentul de golf, ori la ei nu se uita Maggie, că doar n-avea de gând să se încurce cu un bărbat care duce în spinare beţele altuia, în timp ce acesta aleargă bezmetic după o mingiuţă albă.

La capătul unei astfel de zile, rămânea ore în şir întinsă pe pat şi cu ochii pironiţi pe tavanul înnegurat, urmărind fantastica ţesătură – luminoasă şi mişcătoare – proiectată de felinarele bărcilor de pescari, şi întrebân-du-se înciudată de ce nu s-o fi ducând în Urbea Scrumbiilor să facă şi ea ce naiba face orice tânără cu un bărbat, iar la urmă să se aleagă şi cu un pumn de arginţi 7

Cine mai scornise că acelaşi lucru, săvârşit de aceiaşi doi oameni şi în acelaşi aşternut răvăşit, ar fi un păcat joia, pe când vinerea e pe placul lui Dumnezeu?

— E păcat să te împreuni cu bărbatul, rosti cu’ glas tare în odăiţa retrasă.

— Prostii! Scorneli de-ale oamenilor! îşi răspunse tot ea. Păcat, pe naiba! Ce mare scofală să te drăgosteşti!

Numai domnul Maccurry, diaconul Bisericii Independente din Pitmungo, o ţinea sus şi tare cum că rostul căsătoriei este de a-i feri pe flăcăi să comită o faptă nelegiuită. Dar atunci cum rămâne cu păcatul trupesc? Deoarece, după spusele diaconului, nu mai ştiai unde este – că doar cununia tot la drăgosteală ducea. Ori tatăl ei o învăţase că păcatul rămâne păcat, oricum şi oriunde l-ai aşeza. Restul nu erau decât născociri.

Stând culcată pe pat, îi zbură gândul la sufrageria de ila parter şi la domnul Pomeroy, reprezentantul firmei IPlymouth Cordage – negustori de sfori şi parâme; dom-

mul Pomeroy cel spilcuit, care nu putea, dar absolut nu jputea, să-şi astâmpere mâinile când dădea pe culoare de ea, sau când se nimereau la aceeaşi masă şi-i simţea genunchii pe aproape. Domnul Pomeroy, neostoit călător întru interesele firmei, care nu o dată, ci de cel puţin opt, nouă cori îi şoptise – pe când junele Bel Geddes îşi desfăta oiaspeţii clămpănind la pian – că-i stă la dispoziţie, ba chiar arde de nerăbdare, să-i vină întru ajutor de nu-i

27

ajung cumva banii să-şi plătească chiria. De aceea, dacă-ţi plecai urechea şi ascultai cu atenţie cântul arginţilor, desluşeai multe tâlcuri în el, cugetă Maggie.

3

Cheltuind cu economie – cu o economie la sânge – şi îngrijind fiecare penny rămas precum o mamă pe primul născut, ar fi rezistat încă două săptămâni, nu mai mult, socotea Maggie, când aşteptarea se încheiase şi mirele era gata găsit. Ziua începuse cum nu se poate mai jalnic. Colindase pe jos până la Fiddich House – hotelul cel mai îndepărtat – iar când prin jur nu văzuse suflet de om, o pornise peste terenurile de crochet – cu vântul în faţă şi cu mâna pe pălărie, să nu i-o zboare, până ajunse la terenul de golf Rothesay – pe care tot nu îl vizitase – şi de acolo o apucase spre plajă, mergând chiar pe marginea estuarului. Dar după atâta umblet şi osteneală, găsise plaja pustie, întocmai cum se temuse. Rău îi mai mergea, Doamne! Şi nu numai atunci, ci în toate pribegiile zilnice, când, din primele ceasuri, îşi dădea seama că o ocoleşte norocul.

Se simţea sleită – desigur din pricina nemâncării – iar

vlăguiala fizică o surpa sufleteşte. De ce să n -o recunoască? începuse să-şi piardă orice speranţă, şi gândul de-a face cale întoarsă, până la domnul Bel Geddes, îi adâncea disperarea. Da, totul îi mergea pe dos.

Şi vântul care nu mai contenea dinspre mare, biciuindu-i faţa, îngheţându-i oasele, chiar sufletul şi nădejdile! Din fericire, pe terenul de golf dădu peste o dună, a cărei coamă înaltă punea stavilă vântului şi-o ferea de el, lăsându-i totuşi vedere spre mare. În apele estuarului navigau nişte iahturi minate de vânt, iar tinerii de pe ele se strigau cu glasuri piţigăiate, tipice de englezi, şi într-un fel de parcă se vedeau pentru prima dată în viaţă, deşi Maggie îi zărise deseori împreună.

— Bunăăă!

— Oooo, bunăăă!

Judecind după intonaţie, ai fi zis că nici nu visaseră să se întâlnească şi că se bucurau de aşa o surpriză. Mare tâmpenie, să-şi piardă vremea în nişte bărci prăpădite, când cu banii lor puteau face atâtea şi atâtea, îi

28

boscorodea Maggie în gând. Şi, ca întotdeauna, se întrebă cu mirare cum de oameni ca ei – nişte zănatici care urlau „bunăăă, Ibunăă!” – ajunseseră să-i robească pe scoţieni?

Odată scăpată de vânt, simţi pentru prima oară de când pribegea prin Strathnairn – şi nu şedea ghemuită în aşternut – bine – făcătoarea căldură. Îşi desfăcu nasturii jachetei de tweed, s-o pătrundă razele soarelui, închise apoi ochii şi se lăsă furată de forfota ţărmului – un răpăit de apă, urmat de foşnetul pietrişului răscolit, pe urmă alt clipocit, şi altul, şi altul. Când se trezi, dădu cu ochii de el,

chiar în faţă, pe mal, lângă o stâncă înaltă şi groasă, ce înainta câţiva iarzi în larg. Era absorbit de treabă – de-o îndeletnicire grozav de ciudată – şi-l urmări neclintită, întrebându-se ce făcea? O mişcare precisă – de parcă răsucea un şurub în coastele rocii, după care punea ceva într-un coş, şi din nou aceeaşi mişcare de neînţeles; dar în vreme ce-l iscodea, ştiu că avea dinainte pe bărbatul după care venise.

în loc de pantaloni avea kilt scoţian, ceea ce o făcu să zâmbească, întrucât până atunci nu mai văzuse bărbat aşa costumat, sau, mai precis, nu trebăluind într-o fustanelă. Cândva mai zărise nişte soldaţi ce rătăciseră drumul, nimerind în circiuma din Pitmungo, însă ei purtau kilturile ca uniforme. Iar afară de aceştia, îl văzuse în kilt numai pe Lordul Fyffe, când o pornea către Măgură, străbătând calea Cărbunarilor; dar ştia că merge la vânătoare după cocoşi de ’baltă şi potârnichi şi de aceea se îmbrăcase astfel. Ciudat însă cum de fiece dată i se păruse temător şi stingherit Lordul, de parcă i-ar fi fost groază să nu se trezească cu vreun glonţ pe sub fustanelă sau, şi mai rău, să-l facă cineva de ocară.

Dar pe omul ce-l avea dinainte, kiltul nu arăta nicio uniformă nicio găteală de vânător – ci un vestmânt ca oricare altul. Fără a-l slăbi din priviri, se ridică binişor din ascunzişul de după dună, drămuindu-şi mişcările ca un prepelicar ce nu vrea să-şi sperie prada şi, după ce se aranja la înfăţişare şi se simţi pregătită să îl înfrunte, o porni către stâncă. El însă n-o observă. Era înalt, foarte înalt, faţă de semenii lui din Pitmungo – poate peste şase picioare, socoti Maggie, deşi, la scundimea ei era greu să se pronunţe exact – şi tare slab, chiar pentru un scoţian

din regiunea de munte, dar osos şi oţelit la în

29

fâţişare, ca unul trăit în ploaie şi vânturi, aşa încât nu părea ogârjit, ci numai muşchi şi putere. Om bun fie muncă, se vedea limpede. Avea părul bălai – ca al scoţienilor de la munte, îi spunea intuiţia, adică un auriu roşcat, iar în bătaia soarelui, aur curat – . Şi—1 purta lung, tot ca la munte, ceea ce îl scutea de tunsori. La chip era alb şi împurpurat în jurul pomeţilor, ca şi când ar fi fost pălmuit, şi cu o piele pe care nici soarele nici băutura nu lasă urme. „Faţă albă, curată, arată nobleţe înnăscută”, îşi zise ea, în virtutea unei convingeri pe care o nutrea din copilărie. Cei din Pitmungo aveau o pieliţă fie de culoarea cărămizii răscoapte, ori cenuşie, ca o spoială făcută ca vai de lume, iar la chipuri erau umflaţi ca prunele grase şi sângerii, semn că nu apucă o vârstă înaintată. Când, după multă vreme, îşi ridică fruntea şi dădu pe neaşteptate de Maggie, se sperie ca o căprioară surprinsă într-un luminiş şi tot ca ea, îşi smuci capul pe spate şi o scrută cu ochii măriţi. Apoi, cu nemaipomenită iuţeală, deşi părea că nici nu se mişcă, alunecă până la celălalt capăt al stâncii. În marea sa grabă, lăsă coşul pe mal – singurul cârlig de care se putea agăţa, socoti Maggie. Şi îl aşteptă să apară de după stâncă. Din fire, nu era deloc răbdătoare, dar acum se simţea capabilă să aştepte fie şi o viaţă, dacă i se cerea. În locul lui de refugiu, îi ajungea apa până la tivul kil-tului, şi cum vântul se stârnise din nou, împroşcând valuri îl uda tot mai rău. Totul atârna de timp şi de ridicarea talazurilor; ori clipele treceau, iar apa se învolbura şi mai mult.

— Ce sânt urâciunile alea? îi strigă de pe ţărm. El însă

nu o luă în seamă. Hei, ce sânt arătările ce le pui în coş?

Şi din nou nu primi răspuns. La orgoliu nu se gândea – nu-şi avea rostul în momentul acela – ci hotărî să mai încerce o dată, ca şi cum până atunci nu se făcuse auzită.

— Heei, dumneata de după stâncă, spune-mi, te rog, cum se cheamă drăciile pe care le aduni?

Iar când rosti pentru a treia oară întrebarea, se miră cât de tare îi bătea inima.

— Ştii prea bine ce sânt, îl auzi, în sfârşit, dar nu cu voce blajină şi fâstâcită, ci pe un ton aspru şi mânios, ceea ce o miră.

— Zău nu ştiu. Le văd pentru prima oară.

3D

De astă dată înainta câţiva paşi către ea şi-i aruncă o privire în fugă.

— Sânt scoici. Acu' ştii?

— Dar sânt nemaipomenit de urâte. Ce faci cu ele?

— Ce fac cu ele? repetă cu amarnică ironie, după care ocoli stâncă şi o cercetă cu luare aminte. Se vedea lămurit că-l scosese din fire, deşi nu putea să înţeleagă cu ce. Ce fac cu ele? Le mănânc. Acu' ştii?

Şi din nou o tuli după rocă, iar Maggie aşteptă. Doar nu era să rămână o veşnicie acolo, decât numai dacă se îneca, ceea ce i se păru peste poate, oricât de sfios ar fi fost.

Când se mai domoli vântul, îi vorbi iar, pe tonul cel mai firesc, de parcă nu observase că l-a supărat cu ceva. Şi-i spuse cum că ea nu trăise pe lingă mare.

— Da' pe unde ai hălăduit? se interesă el după oarecare tăcere.

— Mai la sud.

— Atunci eşti saxonă? Englezoaică? Maggie se arătă insultată.

— Ba deloc. Sânt scoţiană de neam, de lângă Edinburgh, şi pronunţă „r”-ul cu limba lipită de cerul gurii, ca să se audă un pic gutural.

— Păi ăsta-i aproape de mare, se arătă el la fel de bănuitor.

— Dar nu şi West Fife, unde stau de fapt. Acuma văd marea pentru prima dată în viaţă.

Rămase neclintit, la capătul stâncii, şi tot în apă. Poate nu îndrăznea să iasă pe mal din cauza picioarelor goale, dar până la urmă nu avea încotro – nu putea să reziste în răceala ei ca de gheaţă.

— Şi-ţi place marea?

— Mult de tot, cu toate că-n ea n-am intrat.

— Eu o iubesc, izbucni el, şi pe dată roşi de vorbele sale.

Nici ea nu auzise cuvântul „iubesc”, rostit cu atâta ardoare de cineva. Pe urmă nu mai găsiră ce să-şi spună. Stânjenit de ieşirea avută în faţa unei străine, stătea pironit, lingă rocă, pe când Maggie îşi scormonea mintea să născocească ceva la fel de spontan şi convingător ca declaraţia lui despre mare. Apa năvălea şi se retrăgea de pe ţărm, împresurându-i genunchii, uneori udându-i şi kiltul. Îi admira chipul frumos şi uscat – ca de şoim —

şi nasul puternic şi ascuţit, cum i-ar sta bine oricărui lord.

— De ce nu ieşi odată din apă? îl întrebă pe neaşteptate. Ai să îngheţi stând acolo.

Cu asta o brodise. Observaţia ei sunase cum nu se

poate mai naturală şi rupse tăcerea într-un chip tot atât de firesc.

— Că bine zici. O să vin pe ţărm. Tot nu mai văd nicio scoică.

Când se apropie, rămase uimită cât de înalt părea pe lângă ea. Şi din nou nu ştiu ce să zică. El ar fi vrut să-şi pună ciorapii, dar nu îndrăznea de faţă cu Maggie. Aşa că rămaseră împietriţi lângă coşul cu scoici.

— Li se zice şi gâşte de mare, grăi el, împingând coşniţa cu laba piciorului.

’— Zău?

— În vremuri străvechi se credea că din ele ies gâştele.

— Câte gugumanii nu se credeau pe atunci…

Acum nu mai aveau de ce se holba la coş, iar Maggie nu găsea o întrebare potrivită în legătură cu scoicile. Aşa încât schimbă vorba şi, arătând cu mâna în zare, dincolo de estuarul Moray, se prefăcu atrasă de altceva.

— Dar acolo, departe, ce e?

Din nou o măsură cu atenţie, să vadă dacă nu cumva îl lua în derâdere.

— Cum? Acolo e ţinutul muntos.

La ceasul acela era o privelişte minunată. Peste frunţile înalte ale munţilor pluteau nori mari şi grei, aş-ternând pe iarba şi buruienile de pe colinele mai mărunte un văl moale, de catifea.

— Mai precis, colinele Cromarty, adăugă el cu înfocare. Şi surprinzându-i privirea mirată, se explică: De acolo au fost ai mei alungaţi, ca vitele de pe o păşune, la Marea Expropriere a Muntenilor.

Pe unul din povârnişuri se desena o pată deschisă, de un verde primăvăratec–   semn că vreun gospodar, scăpat

de expropriere, îşi semănase ogorul.

— După izgonire, ai mei au venit aici. Şi au murit, îngheţaţi. Şi din nou se aprinse la faţă, pentru felul în care îşi deschisese sufletul dinaintea unei străine. Îmi dai voie să mă îmbrac?

— Desigur. Te rog să mă ierţi…

32

Şi Maggie se retrase pe după dună. În Pitmungo, bărbaţii se îmbăiau în odaia de toate zilele, în faţa vetrei, şi iată unul care-i ceruse să-l lase singur doar ca să-şi tragă ciorapii trei sferturi. Aşteptă răbdătoare, iar când socoti că-i acordase timp îndeajuns şi ieşi la iveală, îl văzu mergând către ţărm, în capătul opus al oraşului. Cu alte cuvinte, îi dăduse papucii. Cam pe o distanţă de un sfert de milă, dunele înaintau paralel cu marea, iar el o luase pe lângă mal. Asta însemna că, alergând pe partea dinspre uscat, putea să-i iasă în cale şi să-l aştepte în punctul unde se curba ţărmul şi se sfâr-şeau dunele. Şi o porni într-acolo. În goana ei, se împleticea în nisip, se împiedica de pietre, dar pasul nu-l slăbi nicio clipă; încerca doar să nu gâfâie tare, ca să nu se facă auzită de partea cealaltă, şi se sili să ia un avans, spre a avea tiimp să-şi mai tragă suflarea până să ajungă el la ultima dună şi s-o găsească.

Când, la sfârşitul cursei, dădu cu ochii de ea, tresări mai uimit decât prima oară. O tot privea fără să înţeleagă cum de-i ieşise înainte.

De câteva ori deschise gura să spună ceva, dar o închise fără să scoată un sunet. Cu siguranţă îi auzea inima bubuindu-i în piept, se gândea ea cu spaimă.

— Ai luat-o rău, pe aici, îi zise într-un târziu. —• Cum

adică?

— Strathnairn e în capătul celălalt, domnişoară.

— Şi-aş fi jurat că…

— Da de unde!

îşi propti coşniţa pe un umăr, apoi o trecu pe altul, după un timp o puse pe cap, o luă şi o rezemă de un genunchi, pe urmă de celălalt, conştient că tot ce face e caraghios, şi înciudat pe el însuşi.

— Încă n-am văzut un bărbat care să poarte kilt în loc de pantaloni.

Asta îl scoase complet din sărite.

— Ba-l poartă o mulţime, ripostă cu tărie, de parcă voia să se convingă pe el mai întâi.'Colo sus, aşa umblă toţi, susţinu, arătând cu capul spre Cromarty, şi mai departe, în zare. Armata, adăugă. Dar Maggie nu pricepu.

— Ce vrei să spui cu armata?

— Mi-am făcut serviciul militar în regimentul Cameron Highlanders, şi când l-am isprăvit, mi-au dat drumul să plec cum mă vezi, mărturisi cu amărăciune,

— Cel puţin nu te-a costat niciun ban.

— Dar e tot ce am, înţelegi? Din nou se împurpurase la chip, nu numai de ruşine, ci şi de mânie. Şi, fierbând, îşi duse destăinuirea până la capăt. Încă n-am câştigat destui bani ca să-mi cumpăr ceva în loc; acum înţelegi?

— Bărbaţii de pe la noi nu au decât un singur costum, care trebuie să le ţină o viaţă. Iar când mor, îi îngroapă în el.

După privirea ce i-o aruncă, se vedea că n-o poate crede'.

Ca să ajungă pe ţărm, trebuia să sară peste un vechi zid de piatră. Ceea ce el şi făcu. Iar când se află de partea cealaltă şi se pregăti să-şi ia rămas bun, Maggie îi întinse o mină, pe care, mai întâi o privi îndelung şi de-abia pe urmă i-o apucă, ajutând-o să sară şi ea zidul, în mişcarea lui, clătină coşul, şi câteva scoici se risipiră pe jos. Maggie se aplecă să le adune.

— Nu face asta, se împotrivi el. Nu e treabă de doamnă.

Dar fata nu-i dădu ascultare, ci rămase în genunchi, alături, aproape atingându-şi obrajii, şi cu ochii la mâinile lui albe, lungi şi subţiri, dar puternice totuşi, nu ca ale bărbaţilor din Pitmungo, cioturi noduroase şi negre ca păcura. Însăşi mâinile ei arătau mai aspre şi necioplite. Acum îi venise rândul să răspundă cu deplină sinceritate, şi o făcu pe cât se pricepu ea mai bine.

— Nu sânt doamnă, îi zise.

Din nou el îşi ridică ochii brusc şi o privi în felul acela direct şi bănuitor – îndoindu-se de spusele ei şi cre-zându-le totodată. Se vedea cât de colo că nu ştie să ascundă adevărul; nu-l învăţase nimeni – lucru pe care, într-un târg de mineri, îl prindeai încă de mic copil.

— Îmi câştig singură pâinea. Muncesc.

Ochii lui se plimbară de la costumul de drum – din ţesătură fină, de tweed – la bereta, model Highlands, şi de la ghetele frumoase, din piele, la bluza de pânză, ce i se unduia peste sâni. Îl văzu cum îşi muşcă buza şi se ridică în picioare.

— Spune-mi, cum găteşti scoicile? încercă ea să schimbe vorba.

— La ce bun ai afla, să ţi se facă silă?

— Fii pe pace! Nu mi se face silă cu una cu două.

34

— Bine. Atunci îţi arăt, se învoi, hotărât să o sature de curiozitate.

Şi, scoţând un briceag de la brâu, despică învelişul cărnos al unei scoici, şi începu să jupoaie pielea groasă şi tare, ce acoperea, ca o crustă, stratul de carne.

— Asta o fierbem în apă de mare şi apoi o mâncăm, îi explică arătându-i carnea.

— Înţeleg, făcu ea.

— Mâncăm împinşi de foame, adăugă. De data asta Maggie găsi cu cale să tacă.

— Li se mai spune homarul calicului, completă cu tristă ironie, după care închise briceagul, cu un ţăcănit ascuţit,. Şi o porni devale, spre ţărm. Maggie se luă după el. Auzindu-i paşii pe pietricelele foşnitoare, se întoarse, şi i se plantă dinainte.

— Sânt un calic; asta sânt.

Era momentul să îl înfrunte; altfel, totul se termina aici.

— De nevoie mănânci orice. Foamea-i un stăpân fără de milă, îi zise cu glas hotărât. Şi, auzind-o, el o privi cu alţi ochi, fapt ce-o încuraja. Nu e o crimă să fii sărac. Şi nici ruşine. Sărăcia te'nvaţă să lupţi.

Atunci îi văzu şi el strălucirea întunecată a ochilor. Îi plăceau părul ei castaniu şi pielea oacheşă, de străină.

— N-o fi sărăcia o ruşine, cum zici dar nici nu te poţi dezvinovăţi cu ea.

Şi, apucând din nou coşul, îşi reluă drumul, fără să mai arate împotrivire când îi auzi paşii, în urmă. Drept înainte, cuibărită la poalele unei ieşituri de pământ stân-cos, proptit parcă în pini, se vedea o căsuţă de piatră.

— Asta e, anunţă el. Iacă unde te-azvârle mizeria. Maggie privi cu inima strânsă, decepţionată de ce-i vedeau ochii. Se aşteptase la o căsuţă sărmană, dar asta era o peşteră, un bordei, o grămadă de pietre, şi nimic altceva. Numai prin manualele de la şcoală, unde se arătau colibele picţilor de acum o mie de ani, mai văzuse aşa vizuini.

— Dumneata ai clădit-o?

— Eu şi cu tata. Trebuia s-o încropim. În ea mi-au murit părinţii.

Acum aveau de ales între a intra în colibă sau a se despărţi acolo, în prag. Dar niciunul nu făcea primul pas. La un moment dat, îl văzu ducându-şi mâna la gură

3-»

35

şi muşcându-şi degetul mare – un gest anapoda, socoti Maggie – după care îl auzi rostindu-şi verdictul:

— Fie! Hai, vino!

Era curat în colibă. Pământul tare şi neted al pardoselii – bătucit de o generaţie de picioare desculţe – [usese acoperit cu un strat de nisip proaspăt, presărat desigur de el. Încăperea trăznea a peşte, dar şi a pin şi a turbă.

— Scutură-ţi tălpile de clisă, îi spuse el poruncitor. După care adăugă pe un ton îndulcit: Stai, să te ajut.

Maggie se execută cu supunere, ridicând gheata micuţă şi prinsă în şireturi până la mijlocul gambei; dar când să i-o cureţe, se simţi covârşit de intimitatea creată între ei – singuri, în coliba de-abia luminată, ţinându-i piciorul în braţe – şi-l lăsă brusc întorcându-şi ochii aiurea.

— Iartă-mă, murmură neajutorat.

— Pentru ce?

Nu-i răspunse, dar de atunci nu mai putu s-o privească.

Pe nişte cuie spânzurau haine, iar pe un raft, încropit din niscaiva lemn plutitor, zări lucrul cel mai nepotrivit şi absurd în tot decorul de acolo: o pălărie.

— Ooo! tresări cu mirare. Porţi pălărie?

— Şi de ce nu?

— Pe la noi numai lordul şi feciorii lui poartă. Minerii nici nu au pălării.

— Ei bine, eu am, spuse, uitându-se în altă parte.

Era o pălărie arătoasă, de culoare brună, cu boruri late şi moi, deşi nu pleoştite – un model şugubăţ, cu o garnitură de pene de potârniche în jurul calotei, iar într-o parte, cu un medalion de argint, din care ţâşnea un vârf de coadă de căprioară, roşie şi ţepoasă.

Pe el îl stăpânea încă senzaţia pe care-o încercase la atingerea piciorului strâns în gheată – atât de mic, şi de îndesat, şi totuşi atât de puternic!

— Odată s-a auzit că unul din oaspeţii lordului Monboddo a căzut din barca de unde vâna gâşte sălbatice, iar a doua zi m-am trezit cu pălăria, adusă de valuri.

— Cum, chiar s-a înecat amărâtul? Şi porţi pălărie de mort?

— Da de ce nu? Săracii n-au superstiţii.

Şi, spunând aceasta, se uitară unul la altul şi pufniră în râs. După aceea totul intră pe un făgaş mai neted.

36

Pentru un om de înălţimea lui, avea mişcări, de o neaşteptată iuţeală. Nu-şi dădea seama că e urmărit în treburile gospodăreşti a căror deprindere se vedea că o are de ani de zile. Aprinse lămpile ce ardeau cu ulei de

rechin; pe urmă luă o ramură jupuită şi se apucă să mestece într-o ulcică ce fumega pe vatră, răspândind în jur miros umed, de mare şi iod, ca după retragerea fluxului.

— Supă de varec \ o anunţă, scoţând la iveală câteva frunze de plante marine, teioase şi străvezii, ca nişte coarde de cauciuc fiert. Trebui să pui în ea şi muşchi irlandezi. Asta-i secretul care-i dă gust.

Fiertura putea, hotărî Maggie, după ce cântărise cu grijă şi alte cuvinte.

— Cred c-o să-ti placă, îl auzi lăudând-o.

— Îhî.

îl văzu ieşind din colibă şi întorcându-se peste puţine minute cu o mână de păpuriş şi de ierburi crescute în golf, pe care le îndesă în ulcică.

— Spanac şi salată de mare, o informă... O să-ţi placă; să vezi.

— Îhî.

După ce mai presără pe deasupra nişte buruiană uscată – în chip de sare şi dresuri de supă – îi întinse o cochilie de melc, care ţinea loc de strachină, întocmai ca tigvele de dovleac folosite de sărăcimea din Pitmungo.

— Fără lingură. Soarbe direct din găoace, o îndemnă. Ar fi păcat să pierzi gustul pe care şi—1 ia de la astea. Şi atinse cu degetul cochiliile. O minunăţie, nu alta!

Fiertura mirosea a mare, şi a nimic altceva, de parcă respirai într-o carapace de scoică. Sub privirile lui, Maggie sorbi, dar când după o gurăv vru să spună ceva, îşi simţi fălcile încleştate. Noroc cu întunecimea din încăpere; altfel ar fi văzut-o cu ochii împăienjeniţi de lacrimi.

— Îmi place, izbuti să îngâne.

— Făcută după un tipic de demult. Moştenit, cum se zice.

Adevărat că foamea-i un stăpân fără de milă, cugetă Maggie şi, spre marea-i surprindere, îşi simţi fruntea îmbrobodită de transpiraţie.

1 Specie de alge marine, folosite în special la îngrăşarea pământului.

— N-o lăsa să se răcească, fiindcă nu mai e bună. Se sleieşte uleiul de peşte. Şi are, har Domnului, o mulţime.

Fata mai înghiţi o dată, şi încă o dată, până când dădu sfântul şi goli cochilia.

— Phii, că bun a mai fost! exclamă el înaintat, turnându-i încă o porţie. Şi, când te gândeşti că sânt oameni pe coastă care nici nu pun gura pe ea! Da stai că nu ştii cum e varecul. Aşteaptă pân-o să-l guşti.

Sudoarea pe frunte se prefăcu în şiroaie, alune-cându-i pe faţă şi în jos, pe bluză. Cât de mult işi dorea să iasă la aer, să se plimbe prin vânt. Simţi năduşeala curgându-i pe braţe şi între sâni. Şi, fără a-şi da seama ce face, se ridică şi ţâşni către uşă.

— N-o deschide! o opri autoritar.

— De ce? îl întrebă aproape ţipând.

— Nu auzi ce-i afară?

De abia atunci îşi dădu şi ea seama cât de tare ploua, cum se izbeau stropii de pereţii colibei şi cum vâjâiau valurile când se frângeau pe ţărm. Se întoarse din drum, se aşeză iar şi se dezbrăcă de jachetă. Muiată în sudoare, bluza de pânză i se lipise de sâni, desenându-le forma. Dar numai de asta nu se sinchisea în clipele acelea. Cazna cea mare era să-şi abată gândul de la fiertura

înghiţită şi, ca s-o uite, încerca să-şi studieze picioarele, numărând cu atenţie cheutoarele de la ghete. Dar când se concentrase mai bine, se trezi cu altă strachină dinainte.

— Rău îmi pare că n-am egrefini, îl auzi în preajmă. Să fi băgat vreo câţiva, să se bălăcească în supa de varec, şi-atunci să fi văzut bunătate pe ziua de azi.

Vorbind, îi căzură ochii pe sâni şi, pe ei îi rămaseră; de-abia când li se întâlniră privirile, şi-i desprinse, ro-şindu-se fâstâcit.

— Nu trebuie să te temi.

„Astea nu-s vorbe să le rosteşti în faţa unei femei”, îl mustra ea în gând; mai avea de învăţat băiatul.

— De ce să mă tem? De furtună? • – M'da, de furtună.

Ploaia trecu la fel de iute precum se ivise, dar în tăcerea ce se lăsase, se simţea tot mai apăsat de împrejurarea pe care-o trăia – să se trezească nitam nisam cu o fată alături, dar să nu-şi lase ochii şi gândurile să o ia razna.

J8

— Acu' poţi pleca, rosti deodată, o invitaţie, ca din topor, dar la atâta se pricepea. Maggie îşi îmbrăcă jacheta, conştientă că-i urmăreşte fiecare mişcare, deşi izbutea să lase impresia că de fapt nu se uită. Când deschise uşa, aerul proaspăt, de afară, o mângâie ca o adiere cerească. El rămase în prag, neştiind ce să zică sau ce să facă. Oare cum se cerea să petreacă o doamnă care-i părăsea casa? Habar nu avea. Întinse doar mâna, pe care Maggie i-o luă într-a ei şi, în acelaşi moment, îl văzu după ochi cât de mult îl uimise palma-i bătătorită.

— Mulţumesc pentru ceai.

— Ooo, ceaiul! exclamă plesnindu-se peste frunte. Am pus apa la fiert.

— Atunci îl bem altă dată, îi spuse ea repezindu-se la această portiţă pe care o căutase. Rămânem prin urmare înţeleşi. Şi din nou îi citi mirare în priviri. Vin să bem ceaiul împreună.

— M'da, îi răspunse cu întârziere.

— Am să aduc o prăjitură, din centru. Şi el încuviinţă dând din cap.

— La revedere şi pe curând.

— Pe curând, repetă ca un papagal.

Stând în uşa colibei, o urmări pe poteca ce ducea către mare, pentru ca la câteva clipe să se audă strigată:

— Aşteaptă! Şi fugi înăuntru, de unde se întoarse cu o buruiană ciudată.

— Ia-o, să ai ceva dulce pe drum.

Era o tulpină de dulse 1 neagră-verzuie, ca smârcul ce rămâne după reflux, şi uscată de sare.

— Trebuie s-o mesteci într-una, ca să-i simţi bine gustul.

Maggie moţăi din cap şi suriseră amândoi.

— Ştii ceva? Nu mi-ai spus cum te cheamă. M-ai ospătat la masă şi plec fără să aflu numele gazdei.

— Cameron.

Maggie rămase în aşteptare, cu ochii la el.

— Asta e tot? îl întrebă după un timp. Numai Cameron?

— Gillon Cameron. Gillon Forbes Cameron, dacă vrei să-l auzi pe de-a-ntregul.

1 Plantă de mare comestibila.

Ascultându-l, simţi o zvâcnire în inimă – de parcă se poticnise un pic şi pe urmă o pornise din nou. „Da, vreau

să-l aud pe de-a-ntregul”, îşi spuse în gând.

— Un nume de faimă... sună grozav...

— După câte ştiu, şi cei care l-au purtat, i-au fost pe măsură: luptători, nobili, învăţaţi şi aşa mai departe.

— Un clan, probabil.

— Se-nţelege că da. Şi răspândit în mai multe ţinuturi.

— Dar Forbes?

— La fel. E numele mamei. A fost o urmaşă a lui Rob Roy, o sudistă. Şi când te gândeşti că tocmai ei ne-au gonit. Colo, sus, se face mare caz de nume, spuse, arătând înspre Highlands.

„Şi de ce nu s-ar face, cugetă Maggie, când purtau nume istorice, pline de tâlcuiri pentru ei?!” Nu ca cele din Pitmungo, unde fiecare era un Japp, un Cook sau un Hogg. Hopp, Begg, Minto, Mengies, Pick. Pick se potrivea unui miner. Iar Pict şi mai bine. Nume scurte şi hâde, parcă plămădite din lut, lipsite de strălucire ca şi cărbunele; numele unei stirpe aparte, coborâtoare din sclavi. Ce importanţă avea situaţia acestui tânăr? în schimb era important că ieşise din oameni de vază, fiindcă nobleţea neamului negreşit coborâse şi în sângele lui, de unde avea să irupă la suprafaţă. Fără s-o ştie şi fără măcar să îl vadă, Maggie îi zâmbea, iar el o privea ca vrăjit. Îl fermecau dinţii albi şi egali, mărunţei şi ascuţiţi, ca de vulpe, şi ochii ei negri, mici şi pătrunzători, sticlind tot ca la vulpe.

— Spune-mi încă ceva, îl rugă. Şi el primi, încuvi-inţând din cap. Te tragi din celţi?

Rămase puţin pe gânduri şi înălţă capul spre munţii care pieriseră în nori.

— Dacă cei de acolo sânt celţi, atunci sânt şi eu, nu?

vorbi liniştit, întrebându-se în sine oare de ce zâmbea atât de strălucitor, dezvelindu-şi dinţiş’orii de vulpe ce-i luminau faţa oacheşă, de străină?

O urmări coborând înspre golf, pe urmă apucând-o pe drumul cel bun, către Strathnairn, şi din nou se plesni peste frunte – a doua oară în după-amiaza aceea – fiindcă uitase s-o întrebe cum o chema.

O luă la fugă, spre gura golfului, de acolo o coti către plajă, gonind într-una, dar când o văzu, se opri. Ceva

40

îi spunea să nu-şi continue urmărirea. Şedea cu spatele la el şi la vânt, şi cu firul de iarbă pe care-i smulsese dm nisipul dunei, îşi râcâia gâtul, meticuloasă, ca să vomite tot ce mâncase în colibă.

4

îi lăsase un răgaz de trei zile, timp în care putea s-o găsească fie de-a lungul docurilor – pe unde-l bănuia că apare – sau pe strada Lovatt, pe care o bătea în lung şi în lat, până simţea că o lasă picioarele. Negustorii o credeau nebună de-a binelea, sau cel puţin fistichie, de atâta cât se învârtea prin faţa vitrinelor, zgâindu-se la nimicurile expuse, fără să intre vreodată să cumpere. Grijile ei rămăseseră aceleaşi – timpul şi banii – tot mai chinuitoare cu fiecare zi ce trecea. Ghetuţele, şi ele subţiate ca punga, ameninţau s-o lase oricând, iar din luna mai, hotelurile şi pensiunile începeau să se umple cu pescarii englezi, minaţi de speranţa că vor prinde un somon barosan de prin râurile concesionate, începând, de la vărsarea în mare, până sus, în păduri, şi chiar mai departe, spre sud. Domnul Bel Geddes o prevenise cum că o dată cu începerea pescuitului va trebui să-i urce

chiria.

— De ce, când nu văd niciun pescar în gazdă la dumneata? îi ripostase semeaţă. Doar n-oţi avea de închiriat şi un râu cu somoni.

— Noi nu, dar au alţii, şi-o să-i vedeţi forfotind pe aici, numai ca să se poată făli că au fost în Strathnairn în sezonul de pescuit.

— Şi vrei să cred ce îmi spui dumneata? Voi, italienii, sânteţi toţi pe un calapod – umblaţi cu înşelătorii.

— Din întâmplare, Bel Geddes e un nume ales scoţian, domnişoară Drum, purtat de stegarii nobilului clan Gordon. Şi pretind să îmi daţi cel puţin aceeaşi crezare pe care v-am acordat-o şi eu, atunci când mi-aţi declarat că sânteţi venită la vânătoare.

— Nu ţi-am spus decât adevărul. Dovada este că am şi vânat nobilul cerb.

Ca întotdeauna, Maggie îl scoase din fire. În primul rând îl exaspera felul cum îşi unduia trupul şi tot ce

41

făcea când îi trecea prin preajmă. Odată, când se afla numai la câţiva paşi de biroul lui, îşi vârâse mâinile pe sub bluză şi-. Şi potrivise sinii – un gest cum nu se poate mai lipsit de bună cuviinţă. „Scandalos!” exclamase el pe un ton destul de răstit, ca să-l audă. Şi totuşi, o mai lăsă cu chirie redusă încă o săptămână. După cele trei zile de păsuire, dimineaţa, Maggie o porni prin Port, străbătu terenurile sportive bântuite de vânt, coborî înspre mare, ajunse la dune, iar de acolo, direct la căsuţa de piatră. Dinspre estuar şuiera un vânt rece; peste tot era rece în Strathnairn. Până şi pe verandele cu geamlâc vedea cum ies aburi, ca pufăielile de lulea, din gurile celor care

vorbeau. Greu tribut se plătea pentru uciderea unui somon, cugetă, dar pe loc îşi aduse aminte de birul pe care-l dădea şi ea pentru vânatul urmărit. Orice trofeu mai de Doamne ajută, se obţine cu sacrificii, susţinea taică-său, deşi el nu câştigase niciunul la viaţa lui. Si Maggie se surprinse tânjind după vetrele din Pitmungo, căptuşite până la refuz cu cărbuni.

Coliba era goală şi îngheţată ca un mormânt. În vatră mai mocneau câţiva tăciuni de turbă. Dacă venea măcar cu un ceas mai devreme, l-ar fi găsit acasă, se gândi înciudată pe el. Ar fi trebuit să o caute, să-i cadă în genunchi, sau să stea s-o aştepte. Trânti nişte paie peste tăciunii încă nestinşi, aşteptă să ia foc, şi pe urmă începu să îndese pe foc lemnul aflat în colibă. Curând, însă, îl mântui până la ultima aşchie şi o încolţi disperarea. Îi venea să plângă, numai că nu-i dădea nicio lacrimă. Cei din Pitmungo nu puteau plânge cu una, cu două.

Când ieşi din colibă, dunele aşterneau umbre lungi, sinilii, pe nisip, semn că era mai târziu decât îşi închipuise. Curând îl văzu şi pe el, stând pe o coamă înaltă, urmărind, cu o privire năprasnică, marea. Mânia ce i-o citi pe chip o încânta într-un fel, deoarece bărbatul pe care şi-l căuta trebuia negreşit să simtă şi clocotul furiei, când i-o cerea viaţa. O porni pe cocoaşa dunei, şi se postă lângă el. Nu ştia dacă o simţise – atât de aprigă-i era răzvrătirea. De-abia după un timp, îşi plecă ochii şi o privi.

— Am venit să bem ceaiul, îl anunţă.

În van încercă el să-şi ascundă mirarea, când nu ştia cum s-o facă. După o clipă îşi întoarse piroanele ochilor înapoi, peste întinderea apei.

— Ce e? Ce vezi acolo? îl iscodi, deşi era conştientă că prin aceasta destrăma un act ritual care se îndeplinea între Gillon şi mare.

— Văd somonii, colo, în depărtare, îi zise şi, în acelaşi timp, o străfulgera cu o căutătură piezişă, să vadă dacă-l crezuse. Ba îi şi miros urmă aprig. Mă crezi smintit, aşa e? Maggie negă, scuturând din cap, şi asta îl linişti. Miros apa pe unde au trecut somonii, la depunerea icrelor. Îi cunosc, îi simt, le ştiu fiecare mişcare. Până şi locul unde dorm noaptea, pentru mine nu e taină.

O luară de vale şi, de la poalele dunei, unde coborâşul devenea greu, o prinse de mână s-o sprijine iar când Maggie nu şi-o retrase, i-o ţinu mai departe, deşi el însuşi uimit şi observând-o cu coada ochiului, dacă nu cumva i-o ia în nume de rău.

— După câte ştii despre somoni, înseamnă că ai vânat o mulţime.

— Nici măcar unul. Stăpânii râurilor sânt şi stăpânii peştilor.

— Peştii nu au stâpân.

— Ba somonii au, iar stăpânii-i păstrează pentru englezi, să-i vâneze. Să-i vezi cum umblă, încolo şi încoace, în bărcile lor de cauciuc, înarmaţi cu harpoane şi căngi de zece coţi, ghiftuindu-se cu plăcinte fierbinţi şi cu whisky, şi uitându-se la câte unul ca mine ca la ucigă-l toaca, fiind siguri că le pândeşti sfânta pradă, să le-o iei de sub nas.

— Nici nu e dreptul lor. Peştii-s făcuţi de Dumnezeu şi tot el i-a sădit în ape.

— Dacă-i aşa, du-te şi spune-le-o şi pândarilor „Cât de uşor şi de repede se lasă păgubaş”, remarcă ea cu pică.

Şi nici prea îndurerat nu părea de renunţarea impusă.

— Ce-ai păţi dacă ai vâna unul şi te-ar prinde cu el? înainte de a-i răspunde, o privi lung şi zâmbi.

— Se vede că nu eşti de pe-aici. Pedeapsa e de trei luni la zdup, başca o păruială, când dă de tine vreo strajă, iar mai rău decât toate, cinci lire amendă.

Vântul îşi făcea iar de cap, gonind norii aburoşi de pe crestele valurilor peste întinderea golfului, înălbinci ţărmul cu spumă clocotitoare. Ceea ce-i la Pitmungo furtună, acolo, în Strathnairn, nu însemna decât vânt Şi Maggie ajunsese să îl urască.

43

— Eu una, aş face-o, rosti hotărâtă. Dar Gillon n-o auzi.

— Ce-ai zis?

— Cu orice risc, eu aş vina un somon, strigă peste vuietul vântului, care-i spărgeau vorbele, risipindu-le.

Pe urmă, niciunul nu mai spuse nimic, dar ştia la ce e gândul lui. Ajunşi la colibă, îl văzu întorcându-se de la uşă şi intrând în apa golfului, să-şi lege bine bărcuţa pe care o lăsase agăţată de o piatră. Pe urmă veni lângă ea.

— Cum te cheamă?

— Meg Drum.

— Macdrum?

— Maggie Drum.

— Ahaa! Meg Drum. Şi rămase pe gânduri. Un nume tare frumos, adăugă după un timp. Şi în regimentul meu era unul Drum. Willie Drum. Grăjdar.

— Fireşte!

Exclamaţia ei îl cam încurcă. O zbârcise fără să \Trea.

— Până la urmă l-au spânzurat pentru nu ştiu care pricină.

— Era lesne de închipuit.

— Dacă am pomenit de el şi de ce a păţit, am făcut-o cu gândul să-ţi spun ce curaj a arătat când i-au agăţat ştreangul.

De astă dată Maggie tăcu.

— Parcă-l văd: mărunţel, îndesat şi oacheş la faţă.

— Păi nici n-avea cum să fie altfel, pufni Maggie, îmbufnarea ei îl făcu să renunţe la vorbă. Şi intrară în colibă.

— A fost cineva pe aici, observă de cum păşi înăuntru. Miroase a lemn de pin, ori eu n-am ars pin.

Auzindu-l, Maggie se întrebă dacă trebuia să şi mărturisească isprava, dar imediat hotărî că nu era cazul. Uneori tăcerea-i mai sfântă decât cinstea zeloasă. Numai de n-ar fi lăsat ceva urme, fiindcă Gillon avea ochi de vultur, ca cei pe care-i zărise pe plajă. Vedea absolut tot.

— Mi-au ars lemnişoarele, până la ultimul beţigaş. Ce mai hrăpăreţi, se tânguia scotocind cu ochii fiecare ungher.

— Zice-se că ne-am trage din picţi, dar toţi în neamul meu au fost cârtiţe, vorbi Maggie.

Gillon nu ştia ce e „cârtiţă” dar cu siguranţa avea să înveţe. Prea bine însă nici n-o auzise ce-a spus.

44

— Bine că nu mi-au luat şi mâneai"ea, se consolă el, aprinzând lămpile cu feştilele înmuiate în ulei de rechin. Dar de ce zâmbeşti:

— Mormăi ca tata ursul când se întoarce în bârlog.

— Păi se vede că au zăbovit ceasuri întregi în colibă…

— Nu au zăbovit, ci am zăbovit, tontule!

Şi iată că-şi divulgase secretul, recunoscând, fără

ocolişuri, cum că îl aşteptase pe întuneric. Oare pricepuse ce însemna asta? Dar gândul lui nu era decât la dinţii ei albi şi mărunţi, după care tânjise. Aşa cum tânjise şi după ea, s-o vadă din nou în casă. Îl răscolea vecinătatea fetei, dar în acelaşi timp îi făcea fericit. Până şi în somn o văzuse la fel ca acum, doar cu eL şi visele îi alungau liniştea şi-l umpleau de spaimă. Doar cu greu se putea scutura de ele, târziu, dimineaţa, când soarele urcase în cumpăna cerului, pentru ca noaptea să-l urmărească din nou, mereu aceleaşi. Afară se lăsase întunericul. Sosise ceasul plecării, însă de astă dată era sigură că va reveni.

Se statornicise un fel de tradiţie ca după amiaza să se înfiinţeze la ceai şi să colinde amândoi după salată sălbatică, pe care o mâncau cu jimbla adusă de ea, din oraş. Pentru Maggie era o plăcere această „vânătoare” după verdeţuri, minată, cum era veşnic, de’ imboldul moştenit din Pitmungo, de a obţine ceva pe de gratis. Astfel că de câte ori îşi umplea coşul cu năstureii crescuţi pe terenurile de golf, era bucuroasă de parcă găsise nişte bani într-o gârlă. Şi apoi, însăşi prada după care umblase o avea gata, prinsă, numai că arăta prea multă sfială, zvârcolindu-se ca un peşte pe fundul apei, fără a simţi încă muşcătura cârligului, iar pe Maggie o apuca disperarea la gândul că nu va ajunge s-o tragă la mal, mai înainte de a fi azvârlită de gazdă pentru neplata chiriei. Ar mai fi avut ea şi alte portiţe să-şi asigure camera, dar toate primejdioase. Putea, de pildă, să-l poftească pe junele Rodney Bel Geddes, să urce la ea, pe scăriţa îngustă şi dosnică; şi ar fi venit, ticălosul, că doar îl văzuse lingându-şi botul de câte ori îi trecea prin preajmă. Sau să se ducă în Urbea Scrumbiilor, sâ-l viziteze pe

Cherry Mac Adams, care, după cum îi şoptea instinctul căpătat în Pitmungo, ştia cum să rostuiască

45

o fetişcană ca ea, în aşa fel încât să câştige nişte bănuţi fără să se deoache. Ori mai putea încerca să-i ceară domnului Gillon Forbes Cameron să se însoare fără zăbavă, şi-ar fi făcut-o, de n-ar fi fost sigură că va strica totul, iar prada – chiar agăţată – se va smulge din undiţă şi o va tuli.

Ieşiseră să culeagă „sparanghelul nevoiaşului”, adică vârfurile pufoase şi răsucite ale ferigii sălbatice, pe care aveau să le mănânce la ceai.

— Rupe-le doar din două în două, îi atrase Gillon atenţia, ca să mai am ce culege şi la anul.

— Îhî, făcu Maggie, continuând să le smulgă de-a valma, ştiind că anul de care îi pomenise n-o să-l mai prindă în Strathnairn. Gillon! îl strigă apoi.

— Da, îi răspunse, înălţându-şi ochii mirat şi, în acelaşi timp, măgulit. Era pentru prima oară când îi spusese pe nume.

— Dac-ar fi să prinzi un somon, sau chiar doi, însă mari de tot, ai avea cui să-i vinzi?

— Nu asta e buba, ci prinsul. De când îmi doresc unul pentru sufletul meu…

— Dar l-ai putea vinde? stărui Maggie, jumulind creasta ferigilor proaspăt îmbobocite, cu o răsucire precisă şi irevocabilă ce-o umplea de îneântare.

— Cred că l-aş putea da ălora din Urbea Scrumbiilor. Ei se ocupă cu treburi din astea. Mi se pare că l-au mituit pe inspector. Dar până la ei, mă aşteaptă multe primejdii…

— Plătesc preţ bun?

— Dacă le duci un peşte destul de mare, iei bani frumoşi... Chiar foarte frumoşi, întări după un timp.

— Cam cât?

— N-aş şti să-ţi spun, dar plătesc bine. Îl iau şi ei pentru ghiftuiala altora, şi arătă cu capul spre sud, adică spre Anglia. Împuţit negoţ, adăugă revoltat.

— Înţeleg, şi ai dreptate, da' parcă îţi pică mai bine decât să-l vezi pe mesele grangurilor veniţi în plimbare; vorbind, făcu semn spre hotelurile Fiddich House, Royal Golf şi altele, înşirate la marginea terenurilor de sport. După o pauză anume lăsată spre a-l face să cugete la spusele ei, Maggie urmă: As vrea să stiu ceva, Gillon.

— Ce?

— Dac-aş găsi eu o cale să. Poţi prinde un somon şi să-l vinzi, te-ai încumeta să porneşti după el?.

46

Gillon cumpăni îndelung.

— Să găseşti tu o cale? repetă dus pe gânduri.

— Aşa cum ţi-am zis.

Şi continuară culesul fără ca Maggie să aibă un răspuns. Coşul era aproape plin.

— Tu ştii cam pe unde se ascund somonii-ăi mai mari, nu, Gillon? reluă ea.

— M*da, vorbi silnic şi, ridicându-şi capul, se uită peste întinsul mării, cu o faţă împietrită, pe care nu se:'itea nimic.

— Atunci, primeşti, Gillon?

Pe terenurile măturate de vânt şi în raza hotelurilor se aprindeau felinarele. Pentru Maggie era ceasul cel mai îmbietor din zi, când, odată cu înserarea, vântul se domolea – înainte de a se zburli iar când cerul părea mai

înalt şi de necuprins, iar lămpile aprinse ţineau loc de stele, de parcă pământul s-ar fi răsturnat cu susul în jos.

— Da, primesc, răspunse Gillon într-un târziu.

Sosise vremea s-o pornească înspre colibă. Gillon veni lângă ea s-o ajute la ridicarea coşului.

— Sfinte Dumnezeule, ce-ai făcut? observă îngrozit.

— Ce-am făcut?

— Ai nimicit toată tufa de ferigi.

Şi ce dacă? i-ar fi întors-o pe loc. La ce ţi-ar mai folosi? Dar în loc de asta, îşi plecă fruntea, şoptind spăşită:

— Iartă-mă, Gillon. Îmi pare nespus de rău.

Şi el nu-i mai zise nimic.

1

5

Nici nu se luminase bine de ziuă când veni să-l trezească. Intră tiptil în colibă şi îşi plecă ochii deasupra lui. Dormea somn adânc, deşi părea adumbrit şi tulburat la chip. Pe jos erau numai undiţe întinse, semn că lucrase şi se culcase foarte târziu, ca şi ea. De aceea nu-i venea să-l deştepte. Începu să-i mângâie părul, pe care-l simţi mai moale, mai mătăsos decât şi-l închipuise. Gillon tresări şi la început se trase în lături, dar pe urmă o lăsă să-şi plimbe degetele în voie prin păr.

47

— Ce-a zis domnul Drysdale? o întrebă fără a-şi ridica pleoapele.

— A spus că eşti un băiat destoinic, cu lipici la scoici, pe care le şterpeleşti cât ai bate din palme, dar priceput în ale vâslitului şi vrednic de toată încrederea.

— Cu lipici la scoici! repetă Gillon şi chicoti.

— Un milog din Highland, mai spunea, mi se pare.

— Nemernicul! izbucni Gillon, şi se săltă pe jumătate în pat. Da el de unde dracu se crede că e?

— O fi din Oxford? Sau din St. Andrews?

— Pe naiba! Marele inspector de ape, domnul Angus Drysdale. Auzi ce mai goangă! Doar îi ştiu cocioaba de unde a plecat, şi cum îşi făceau toţi nevoile la rând cu vitele, în acelaşi grajd. Se smuci din pat, rugând-o pe Maggie să se întoarcă cu spatele.

Trebuia să se spele şi să se îmbrace, ori nu era să purceadă la îndeletniciri atât de intime de faţă cu ea.

— Oxford, auzi! Numai mutră de Oxford nu are! îl auzi bombănind, iar în sinea ei se gândea cât de lesne se aprinde.

Pe urmă îl văzu culegând de pe jos un mosor cu sfoară de pescuit şi pornind cu el către uşă.

— Dacă vrei, pune apa să fiarbă; avem timp să ne bem şi ceaiul, îi zise. Iar după o pauză urmă cu glas oarecum abătut: Am pregătit undiţa şi am uns-o; e gata. Dar să ştii, Meg, că nu mă împac cu treaba asta, completă, răsucindu-se brusc şi privind-o fără înconjur.

— Uuff! suspină ea înăbuşit, formidabilul ghid, domnul Cameron! Ia-ţi mutra de duminică, pe care-o ai în biserică, să ştie lumea cât de cinstit eşti!

îşi dădea şi el seama că în clipa aceea arăta întocmai ca maică-sa când, în loc să depună banii în tava colectei pentru săraci ce i se trecea pe sub nas, zăngănea doar monedele, fără să lase niciuna. Iar faptul că Maggie îl prinsese, îl făcu să zâmbească.

— Când pescarii amatori pornesc după pradă, o găsesc chiar de umblă şi noaptea, cu torţele, după ea, doar tu

singur mi-ai spus-o, ai uitat?

Gillon confirmă clătinând capul. Ei bine, astăzi sântem şi noi pescari amatori..

Oare întotdeauna va aştepta să-l mâne din spate când vor porni la o treabă? se întreba Maggie. Dar, la urma urmei, chiar de va trebui să-l îndemne, nu era o neno

48

rocire, aşa că nu avea de ce să intre la griji, se linişti singură.

Odată ce păşi în barca trasă pe plajă, începu să-şi înfăşoare sfoara în jurul picioarelor, fără a-i cere lui Gillon să-şi strămute privirea. Ori asta îl lăsă cu gura căscată. Cum era să stea şi să nu se uite? îi mai văzuse o dată picioarele, când o ajutase să sară peste un pârleaz, şi de atunci se gândise mereu la ele. „Ce măgărie!”, se mustră singur. Ea îi arăta atâta încredere, iar în mintea lui clocoteau tot soiul de gânduri!

— Şi ce-a mai zis domnul Drysdale? o iscodi, mai mult ca să-şi abată atenţia de la ceea ce îl făqea să se ruşineze.

— A crezut tot. Ba chiar ar fi vrut să meargă cu mine.

— Cum de nu! Un muieratic ca el, de-l ştie o lume întreagă!

— Şi eu mi-am dat seama. Dar cum şi în ce împrejurare, era mai presus de priceperea lui, şi nici nu ţinea să afle.

Povestea plăsmuită de Maggie putea fi crezută de oricine şi, o dată lansată, nu le mai rămânea decât să pornească fără frică la drum. Ea i-o plasase şi domnului Drysdale – inspectorul apelor din Strathnairn – în faţa căruia trecuse drept o studentă, venită să cerceteze

tradiţiile celto-galice, cerându-i părerea asupra Insulei Holydeen, care, după câte auzise, era o comoară de cultură şi artă celtă, cuprinzând giuvaeruri încă nepreţuite şi netrecute în scripte. Domnul Drysdale îi înşirase peste o jumătate de duzină de monumente şi locuri demne de vizitat. Mai întâi templul druid, din Stornish; apoi străvechiul turn de la Dugg; vestita peşteră cu mormintele picţilor – pe care Maggie îşi făgădui s-o ocolească cu orice preţ şi, bineînţeles, Piatra Vrăjitoarelor, pe care pieriseră ultimele fermecătoare din Scoţia, mistuite de flăcări.

— Şi ca să ajung să văd toate acestea, credeţi că m-aş putea bizui pe un oarecare Gillon Cameron, să mă ducă cu barca? întrebase Maggie cu aerul cel mai nevinovat. Inspectorul sărise ca ars.

— Dar de ce pe el? Tocmai pe milogul ăla din Highland?

— Deoarece stau cam slab cu bugetul, domnule Drysdale, iar el mi-a făcut un preţ foarte mic.

4

49

— Atunci îngăduiţi-mi să vă duc eu. Fără un ban.

— Îmi pare rău, dar i-am dat cuvântul domnului Cameron, şi nu-l mai pot lua înapoi.

în faţa argumentului ei, inspectorul tăcuse amuţit de respect. După această întrevedere, se puteau avânta liniştiţi în apele în care mişunau somonii; chiar de-i surprindea cineva aveau o scuză demnă de toată crezarea şi, în plus, binecuvântarea inspectorului.

— Cu asta nu mă pot descurca singură; trebuie să mă ajuţi, spuse Maggie, apucând de năvodul pe care trebuia să-l ascundă pe sub jachetă, răsucindu-şi-l peste piept. Cu

mişcări lente şi grijulii, începu s-o înfăşoare cu neţul şi, cu toată silinţa lui de a se stăpâni, la atingerea sinilor îşi simţi mâinile tremurând. Aşa cum şedeau, mai lipsea doar un pic să-şi lipească buzele de grumazul ei. Mai încolăci plasa o dată, pe cât de repede cu putinţă, dar tot o atinse, şi din nou acelaşi val de plăcere, atât de zguduitoare, încât de-abia mai forţă mâinile să-şi urmeze mişcările. Ceea ce îl umplea de mirare era tăria catifelată a sinilor, senzaţia greutăţii lor, ca şi faptul că îi simţise întocmai cum se'aşteptase.

— Întrebarea e… se bâlbâi fără a şti ce să spună. Întrebarea e…

— Câtă vreme o să ne ia drumul?

Slavă Domnului că-l scosese Maggie de la strâmtoare.

— Patru ceasuri la dus şi alte patru la întors, dacă ne-o ajuta vântul şi valurile, şi dacă nu ne-om…

— Îneca, completă ea.

într-o jumătate de oră ieşiră din apele golfului, şi se avântară în larg. Distanţa între valuri era adâncă şi mare – rezultatul săptămânilor de vânt neslăbit – dar hurducarea bărcii nu o speria, ci chiar îi făcea plăcere, împinşi de velă şi de lopătatul vânjos a lui Gillon, înaintau foarte repede. De câte ori se aflau pe creasta unui talaz, Maggie dădea cu ochii de Urbea Scrumbiilor, răsărind departe, în dreapta, după care imediat auzea foşnetul valurilor alunecând pe sub barcă. De acolo, din larg, Highlands părea o imensitate. Iar Gillon vâslea îndârjit, cu fiecare opintire împingând barca şi mai departe. Pentru un costeliv ca el, vădea o rezistenţă deosebită, observă Maggie cu admiraţie.

— Nu e cazul să vâsleşti mai încet? Să te cruţi,. Gillon?

— Da de unde! Pol i’ace asia din zori până’n seară, Cară niciun răgaz.

Şi din nou ii stârni admiraţia. Ştia că nu spusese o minciună; doar avea dovada în faţă. Cam după o oră de mers, îl văzu asudând, cu tot vântul ce adia peste apă. Dar nu se opri din vâslit.

— Văleleu, Doamne! îl auzi strigând pe neaşteptate. Si fata se cam sperie.

— Ce e? Ce e?

— Drysdale. Uite-l în barcă, venind către noi. De-abia atunci îi dispăru frica, fiindcă pe ea marea o înspăimânta.

— Lasă-l să vină!

— Dar nu pricepi că aici, pe apă, Drysdale e Dumnezeu?

La puţine minute, cuterul era lângă ei, dominându-i ca un monstru marin. Echipajul se plecă peste bord, spre a controla ce are Gillon în barcă. Dar în afară de o cange – unealtă permisă în vederea ancorării – nu găsiră nimic.

—— Se achită de datorie flăcăul? se interesă Drysdale.

— De minune.

— Cameron?

— Da, sir, se trezi Gillon spunându-i fără să vrea.

— Să ai grijă de domnişoara Drum ca de ochii din cap. Ai înţeles, Cameron?

Gillon încuviinţă doar cu capul, însă inspectorul ar fi vrut să mai smulgă un „da, sir”, de la el.

— Ai auzit ce ţi-am spus?

Gillon mai moţăi un „da”; însă, în aceeaşi secundă, zări capătul sforii descolăcit de pe glezna lui Maggie şi spânzurând de sub rochie, şi de spaimă strigă:

— Auzit, sir.

— Domnişoară Drum, i se adresă inspectorul, şi Maggie înălţă către el un chip luminat de zâmbet. Am venit după dumneavoastră ca să vă spun un lucru ce mi-a scăpat aseară. Cameron!

— Da, sir, răcni Gillon.

— Ai grijă să-i arăţi domnişoarei şi minunata statuie a micuţului Bobbie Bartle. E vorba de un băieţel rătăcit prin pădure şi ajutat de o păsărică albă să regăsească drumul. O poveste foarte duioasă şi impresionantă. Ai auzit de ea şi ştii de statuie, nu-i aşa, Cameron?

4*

51

— M’da, sir.

— M-aş fi mirat să n-o fi văzut, spuse inspectorul cu subînţelesuri.

De fapt era o acuzare indirectă de braconaj, la care toţi marinarii rânjiră.

— Domnişoară Drum, dacă priviţi în spatele dumneavoastră, veţi vedea, ivindu-se chiar din mare, Hard-muir – locul unde Macbeth şi Banquo au întâlnit vrăjitoarele, aşa cum desigur o ştiţi.

— Într-adevăr, făcu Maggie şi dădu să se mişte, când îl auzi pe Gillon şoptindu-i:

— Stai pe loc!

— N-aş fi crezut să ştie şi flăcăul de ei, se miră Drysdale.

— Da de unde; habar n-are.

Între timp sfoara se mai descolăcise, iar Gillon, care privea îngrozit, ştia că nu-i rămânea altceva de făcut decât să apuce lopeţile şi să facă vânt bărcii, în vreme ce

Drysdale şi Maggie încă vorbeau – indiferent cât de zănatic va apărea gestul său.

— Nu uitaţi de paharul pe care am hotărât să-l bem împreună, Domnişoară Drum. Iar tu, Cameron, să te porţi ca un înger. Ca un înger, m-auzi?

De-abia când se depărtaseră bine, îl luă Maggie la rost.

— Da copilăros mai eşti, frate. Îl vezi pe un coclit făcând pe cavalerul cu o fată, şi dai brânci la lopeţi, ca un apucat… Când îşi apleca însă ochii, să-şi privească picioarele, spre care arăta Gillon, se cruci şi ea; Aoleu, Doamne sfinte!

— Păi vezi…

O vreme vâsli cu tăcere îndârjită, vărsându-şi tot necazul şi focul pe barcă, pe mare.

— Da de unde… El habar n-are, o îngână indignată. Şi Maggie îl lăsă să bombăne cât îi poftea inima.

De-abia târziu se întoarse şi o întrebă: Şi mă rog, ce-i cu Macbeth şi Banquo, pe care s-ar fi cuvenit să-i cunosc?

— Nici n-am auzit despre ei până mai adineaori. Atunci se înfurie şi Gillon de-a binelea.

— Şi ai avut obrazul să-i dai a-nţelege că-i ştii, iar eu nu, fără măcar să tresari?

— După cum ai văzut.

52

Gillon rămase o vreme în cumpănă, dar la urmă începu să zâmbească, deoarece păcălitul fusese de fapt domnul Drysdale.

— Da chestia cu paharu’ ce mai e?

— Vrea să-l bem împreună, la Hanul Highland, şi să-i povestesc despre misterele descoperite pe insula Holydeen.

— Da’ e un om de patruj’de ani!

— O fi, zise Maggie, şi din nou simţi barca zvâcnind cu putere înainte.

— Şi te duci? o întrebă Gillon.

— Îhî. Te superi cumva?

Vorbele ei căzură precum un zmeu de hârtie pe o apă iute şi adâncă, la fel de uşor, dar pândite de aceleaşi primejdii.

El însă nu se prinse în laţ.

Cam la o milă de insulă, marea, neproteguită de stâncile ţărmului era numai valuri şi spumă. Pe fruntea lui Gillon, care vâslea fără contenire, se desenau vinele încordate, deşi, în rest, părea fericit de efortul pe care-l făcea. La o zbârleală a vântului, pânza bărcii se răsuci, ascunzând chipul fetei. Într-un fel, se bucura să n-o vadă câteva lipe, deoarece simţea nevoia să fie singur, dar când vela se întoarse la loc, se sperie de faţa ei galbenă, verde.

— Dumnezeule! exclamă, simţindu-şi inima ca un ciocan în piept. Te-ai făcut ca salata de mare…

Dar nici nu apucă să sfârşească vorba şi o văzu zvârcolindu-şi capul între umerii înguşti, căznindu-se să vomite, în vreme ce el nu putea s-o ajute nicicum. „Ce fată vitează!” o admira în sine; cât de repede şi fără fasoane scăpase de răul ce-o chinuia. O privi apoi cum se apleacă peste barcă şi cum îşi clăteşte gura cu apă rece, de mare.

— Orice altă femeie în locul tău… începu el, dar Maggie ridică o mână şi îl frână.

Ce rost aveau laudele când însăşi ea nu-şi recunoştea niciun merit? Se gândise doar la „supă de varec”,

repetase aceste cuvinte în gând, şi la iuţeală îşi golise stomacul.

— Sânt în jurul nostru! ţipă Gillon sărind în picioare. Aici le e cuibul, înainte de a intra în râuri.

53

Maggie avea impresia că-i şi simte înghiontind lemnul podelei şi, cu toată groaza de apă, se lăsă într-o parte şi privi peste margine. Într-o clipă îi şi zări: umbre imense, lunecând sub oglinda apei, ca sub o lupă care-i mărea; umbre întunecate şi parcă la fel de lungi ca şi barca, în jurul căreia apăreau fără veste; peşti uriaşi cum nu mai văzuse vreodată, atât de mari încât fiecare ajungea ca să sature un sat, iar când unul dintre ei spintecă suprafaţa şi le ţâşni dinainte, arătându-şi o clipă spina-rea-i arcuită şi sticlind ca argintul, Maggie se fâstâci şi trase un chiot de spaimă şi de încântare.

— Repede, dă-mi undiţa, zbieră Gillon. Era în picioare şi cu harponul în mână. Dă-mi undiţa, îşi repetă cererea, dar Maggie părea că nici nu-l aude.

Doar nu se puteau apuca de pescuit atât de devreme. Şi văzând-o că nu se clinteşte, se aşeză şi el jos, cu ochii la chipul ei oacheş, senin şi atotştiutor, întrebându-se în sine de unde învăţase să fie atât de înţeleaptă şi stăpânită la anii ei?

Curând se adeveri că Maggie procedase înţelepţeşte, pentru că domnul Drysdale nu-i lăsase de capul lor, ci se îngrijise să le trimită iscoade. Noroc că acostaseră mai departe de portul Holydeen, unde Maggie şi-a desfăcut sfoara de pe picioare iar Gillon şi-a tupilat \mel-tele de pescuit într-o tufă mai lăturalnică, deoarece când au apucat-o spre târg – alcătuit din trei sau patru căsuţe din

piatră, ghemuite una într-alta şi acoperite cu stuf, prin care ţâşneau firicele de iarbă – erau aşteptaţi de un bătrân cu o cabrioletă.

— Sânteţi probabil domnişoara Drum, iar el, Cameron, lopătarul domniei voastre. Mă numesc Comyon, şi am să vă fiu călăuză, iar prin mine primiţi salutări din partea domnului Drysdale.

— Eu nu sânt lopataru ’mneaei, se zburli Gillon să-getându-i ochii bătrânului – cenuşii, aspri şi reci – ca de zinc.

— N-ai fost tocmit s-o aduci pe domnişoara cu barca?

— M’da.

— Atunci eşti lopătarul domniei sale.

Gillon se înfurie văzând strălucirea dinţilor ca de vulpe într-un rânjet fugar. Nimic n-o îndreptăţea să tacă şi să-i zâmbească în felul acela.

54

— În cabrioletă nu e decât un singur loc, lângă mine, anunţă domnul Comyn, ajutând-o pe Maggie sâ urce. Dar o să mergem încet, aşa că lopătarul se poate ţine de noi, dacă păşeşte mai inimos. Şi într-o clipă urcară, iar ghidul trase un bici peste urechile calului. Maggie n-avu curajul să-şi întoarcă privirea spre Gillon.

Până la prânz, văzură tot ce se putea vizita: vestitul fort vitrificat, turnul Pieţilor – o iscusită lucrare în piatră – care, în ochii lui Maggie, nu părea altceva decât un acoperiş de mină; un simbol cum nu se poate mai nimerit pentru o seminţie de scormonitori ai pămân-tului; de acolo, o laură de-a lungul unui pârâu cu păstrăvi, în care Gillon întrezărea peştii stând tolăniţi în iazuri; coborâră apoi o viroagă, presărată cu pini, şi ajunseră la Bothwell Cross –

un altar înălţat de celţi în mijlocul unui luminiş – iar în tot acest drum, fata trăgea cu urechea la oropsitul din spate, care tropăia pe poteca bolovănoasă, gâfâind după aer, lovind cu piciorul pietrele rătăcite, târându-se după cabrioletă.

— O să vă intereseze îndeosebi inscripţia rurică de pe soclul altarului, grăi Comyn, privind-o.

într-adevăr, încuviinţă ea.

Dar când coborî şi-o avu aproape, Gillon îi şopti ceva la ureche, un cuvânt pe care, din fericire, ghidul nu-l prinse. „Mincinoaso” îi şuerase el cu năduf. La care Maggie i-a ripostat pe tonul cel mai firesc:

— Şi nu-ţi prinde bine?

— Aţi spus ceva? întrebă domnul Comyn.

— Da, însă nu dumitale, ci lopătarului.

Crucea altarului era masivă, din piatră şi dăltuită cu meşteşug – pe alocuri minuţios cizelată, în altele aspră şi zgrunţuroasă – reflectând, prin îmbinarea-i ciudată, însuşirile cioplitorilor de demult.

— Acest monument e una din capodoperele rasei celte, aş putea spune; o adevărată fală a poporului din care te tragi, remarcă ghidul, vorbindu-i lui Gillon.

— Dar eu nu sânt celt, ci galez din Scoţia, îi replică celălalt, cu un aer de profundă jignire.

— Vedeţi cât de săraci sânt cu duhul? se adresă călăuza lui Maggie. Nici măcar n-au idee cine sânt şi de unde se trag.

Apoi către Gillon, pe un ton încărcat de dispreţ, de parcă vorbea cu un nătâng.

55

— Ca să fii celt, nu e musai să fii şi galez din Scoţia, în

schimb trebuie negreşit să fii celt ca să te pretinzi galez scoţian.

Gillon se aprinse la faţă, iar Maggie, profitând de faptul că domnul Comyn se întorsese, îi sâsâi în ureche: „nătăfleţule”, ceea ce onorabilul ghid nici de astă dată nu auzi.

Coborâră o zănoagă strimtă şi apăsată de umbră, trecând pe lângă şuvoiul unei cascade, şi adăstară într-un desiş de pini scoţieni, înalţi şi semeţi – ultimii descendenţi ai străvechii păduri caledoniene – unde respectabila călăuză îşi adapă calul. Gillon se lungi printre ţepii de pini şi aţipi. După un somnuleţ de cinci, şase minute, părea complet odihnit. Şi, privindu-l cum se scutură înviorat de acele coniferelor, Maggie cumpănea mulţumită cât de bun ar fi ca miner, dacă-l prindea aşa repede somnul şi în abataj.

— Aici mi-ar place să-mi duc viaţa, îl auzi cu surprindere.

— Şi, mă rog, ce-ai face?

— Aş trăi.

Gillon îi simţi săgeţile ochilor chiar înainte de a se pleca să-i înfrunte.

— Doar să trăieşti? Oare să se mulţumească cu atât un bărbat întreg?

— Dacă e fericit, da, susţinu el, fără a pricepe de ce-l fulgera mânioasă. Ori aici simt că aş fi fericit.

— Atunci cum de nu se mai văd şi alţii prin jur?

— Ce-mi pasă de alţii? Eu ştiu una şi bună – aici aş fi fericit.

Maggie se ridică şi se depărta câţiva paşi, prefăcân-du-se atrasă de scoarţa găunoasă şi roşie a unui pin.

— Mă rog, te priveşte, murmură cu răceală. Dar eu una nu mi-aş irosi viaţa într-o colibă de piatră, hrănin-du-mă cu ce şterpelesc de prin mare… şi umblând într-o fustanelă pân’la genunchi.

Completarea i-o aruncase din mers, fără a se întoarce să-i constate efectul, ci iuţindu-şi paşii spre cabrioleta ce urca povârnişul.

La prânz, domnul Comyn îi invită acasă la dânsul, însă „lopătarul” îşi primi porţia de supă şi pâine afară, pe pajişte. Pe urmă o porniră din nou la drum, de astă dată pe o veche potecă, şerpuind alături de ţărm, până

56

dădură de un îoc mocirlos care, pe măsură ce se distanţe de coastă, se lăţea într-o mlaştină. Acolo, în bezna şi răcoarea smârcului, găsiră şi piatra. O piatră neagră şi lustruită de vreme şi folosinţă, cum Gillon nu mai văzuse.

— Pe această piatră au murit, mistuite de flăcări, mai multe vrăjitoare de cât au fost arse în tot restul Marei Britanii, îi informă ghidul.

Maggie îşi plimbă mâna peste piatra rece şi netedă.

— N-o atinge! sări bătrânul cât colo. E purtătoare de nenoroc. În toată Scoţia nimic nu ţi-ar putea aduce atâta nenorocire ca bolovănoiul ăsta afurisit. Pe ea se ţintuiau vrăjitoarele – aici şi aici şi aici – unde se văd găurile de la piroane. Natural, erau goale puşcă – scuzaţi domnişoară – dar istoria este istorie, şi peste tot bărbierite.

Vorbind, îi scăpărau ochii şi, din când în când, se lingea pe buze, lucru ce-o îngreţoşa pe Maggie, amintindu-i de Rodney Bel Geddes la care văzuse aceeaşi mutră libidinoasă, de câte ori îi trecuse pe dinainte. După ce

erau pironite pe piatră, continuă ghidul, începeau să le ardă pe burtă, cu câte o rămurică aprinsă, şi de ţipau – arătând că diavolul, cuibărit în ele, fuge de foc – li se mai punea o vergea aprinsă, şi la alt ţipăt, încă una, mai mare, până când urletul lor nu mai contenea şi piereau în viitoarea nimicitoare.

Gillon se depărtase de piatră. Nu-l interesa povestea cu vrăjitoarele. El credea în tălmăcirile raţionale ale existenţei, sau cel puţin aşa bănuia. Când auzi însă răcnetul domnului Comyn îşi întoarse privirea.

— Vă rog, domnişoară, nu faceţi una ca asta! Nimeni, până la dumneavoastră, n-a mai făcut-o.

Şi la fel de înmărmurit ca şi ghidul, Gillon o văzu pe Maggie lungită pe Piatra Vrăjitoarelor, cu mâinile şi picioarele desfăcute şi întinse în aşa fel încât să ajungă la găurile piroanelo'r. Pe Gillon îl cuprinse ruşinea, dar şi un soi de spaimă, văzând-o aşa resfirată, pe piatra neagră şi rece.

— Dă-te jos! îi strigă. Dă-te jos de acolo.

Maggie se ridică, îl privi lung şi într-un chip foarte curios şi de-abia pe urmă coborî. Până şi domnului Comyn nu i s-a părut deplasată îndrăzneala „lopăta-rului" de a-o repezi pe stăpână.

— Niciodată. Niciodată, bombănea năucit. De când mă ştiu nu mi-a făcut cineva o bucată ca asta!

57

Cât a mai durat drumul nimeni nu a mai scos un cuvânt. Doar călăuza mai cloncănise de câteva ori, rostind vorbe de neînţeles şi clătinând din cap a uimire. Se despărţiră în locul unde-i primise, iar ei o porniră înapoi, către plajă.

Se stârnise iar vântul, aruncând stropi fulguiţi de pe crestele valurilor, iar marea, din verde şi înspumată, cum arătase de dimineaţă, se colorase în albastru-argint.

— De ce te-ai întins pe piatră? o descusu Gillon, când rămaseră singuri.

— Crede-mă că nu ştiu. Dar sânt sigură că de trăiam în vremurile acelea aş fi fost jughinită acolo.

Gillon nu găsi un răspuns potrivit, mai ales că, pe undeva, prin cuget, i se strecurase credinţa că negreşit aşa s-ar fi întâmplat.

— Numai că eu n-aş fi scos un sunet, când m-ar fi ars cu vergelele, o auzi mai departe. Pentru nimic în lume nu le făceam bucuria asta. Aş fi tăcut mâlc.

Şi Gillon n-a uitat niciodată aceste cuvinte.

6

Pe ţărm întâlniră câţiva calici în zdrenţe – pasămite o familie hămesită – culegând ierburi şi plante din mare, şi aşteptară să-i vadă mai întâi urcând coastele plăjii înainte de a se duce la barcă după undiţă, cârlige şi sfori.

— Acu aţi venit? îi iscodi bărbatul, când le ajunse în preajmă.

— Dacă chiar te roade curiozitatea, află că tocmai plecam, i-o tăie Gillon, la care omul nu mai scoase o vorbă, ci clătină doar din cap.

Pe Maggie o încântă felul cum îl pusese Gillon la punct.

Căţăraţi pe crestele ţărmului, nevoiaşii îi urmăriră până departe. Vântul îi şfichiuia fără milă.

— Da' ce stau proţăpiţi şi se uită? N-au mai văzut o barcă pornind în larg?

Gillon zâmbi.

— Trag nădejde să se facă cu un costum pe cinste, din

tweed, sau măcar cu o vechitură de kilt, adus de valuri pe ţărm.

58

Răspunsul lui o umplu de fiori de gheaţă.

— Ai vrea să agăţi cârligele de undiţe?

— Da, da, te rog, se oferi prompt, bucuroasă că va avea de lucru şi nu va sta doar cu urechea ciulită la

, forfota apei pe sub podeaua de scândură.

îi aştepta un drum greu, îi explicase Gillon; greu dar nu şi primejdios, de vreme ce cârmaciul era priceput.

— Trebuie să respecţi legile mării, să n-o sfidezi, ci să-i fii supus.

Şi auzindu-l pe Gillon îşi aminti că şi taică-său la fel vorbea despre mină. „încă un semn bun”, îşi spuse în gând.

Ţinta lor era să ajungă la gura de vărsare a râului Buckhorn şi să treacă de ea, cu o milă sau două, până la asfinţit, când soarele cobora peste apă, acoperindu-i cu vâlvătaia lui aurie, aşa încât, la adăpostul orbitoarei lui străluciri şi a zăplazului mării, să le rămână destulă lumină ca să-şi vadă de pescuit.

Era o veche credinţă a lui Gillon cum că, undeva, la gura îndepărtată a şuvoaielor cu somoni, între apa sărată a mării şi cea dulce a pâraielor, există o regiune de mijloc – un fel de haltă de ajustare a peştilor – unde se pregătesc de botezul apei dulci, după lunga călătorie prin saramură. Ori cum apa de râu – alimentată de zăpada topită – e mai rece decât cea de mare – iar apa mai rece e mai pul în adâncă – însemna că pe fundul negru al acestei ape de aclimatizare, şi ea nesărată, la o adân-cime mai mare decât aceea la care-i căutau oamenii, forfoteau

puzderie de somoni.

Odată ce ieşiră din zona mai adăpostită a insulei Holydeen, rămaseră în voia talazurilor, care-i izbi din-tr-o parte, răsucind barca şi clătinând-o din temelii. Maggie îşi ridică fruntea şi-i căută ochii.

— Speriată? o întrebă Gillon.

— Dar tu?

— Deloc.

— Atunci de ce aş fi eu? Şi la fel de neaşteptat precum ii lovise valul, simţi şi el unda dragostei – o iubea pentru felul în care-i vorbise.

— Iartă-mă, spuse ea şi, folosind o parte din velă ca paravan, vomită tot ce mâncase la prânz, grijulie ca întotdeauna, să nu şadă împotriva vântului, iar apoi să-şi

5»

clătească gura cu apă de mare. Gata, am terminat, anunţă înviorată, şi Gillon simţi un nou val de dragoste clo-cotindu-i în piept.

Hotărî să-şi ia inima în dinţi şi s-o supună la altă încercare.

— Te-aş ruga să înfigi drăcoveniile astea în cârlige, îi zise, deşi îşi dădea seama de crunta corvoadă pe care i-o cerea; fără să contenească vâslitul, împinse spre ea cu piciorul o cutiuţă de tablă, plină cu viermi. Unii viermi erau morţi şi duhneau, alţii se răsuceau şi se zvârcoleau, încercând să-şi apere viaţa. Maggie luă unul, îl privi cu atenţie, după care, fără să-l întrebe o vorbă, începu să-i înfigă în cârlige. O urmări înfigându-i pe rând în sârmă, cu căpşorul ei înţelept încununat de podoaba-i de păr castaniu, aplecat peste treaba pe care o făcea, fără să şi-l ridice nici la hurducăturile zdravene ale bărcii. Şi simţi c-o

iubeşte şi pentru tăria ei de acum.

— N-aş fi ajuns până aici dacă nu erai tu, îi strigă tare, ca să-l audă peste şuierul vântului.

— Ne mai aşteaptă un drum lung, îi răspunse, adăugind pentru sine: „lasă-l să cântărească vorbele mele.”

Nici vântul, nici valurile nu îl minţiseră. Cind lăsă ancora, nu departe de gura estuarului, şi se întoarse spre Maggie, aflată la pupă, nu-i putu desluşi silueta. Era orbit de lumină, şi înţelese că strălucirea piezişă a soarelui îi învelea cu desăvârşire, iar când astrul avea să dispară în mare, îi va oblădui umbra înserării. Până aici totul mersese bine, socoti el, chiar mai bine decât sperase. Dacă soarele ar fi fost ascuns după nori şi nu i-ar fi ocrotit, ar fi trebuit să renunţe la planul pe care şi-l ticluiseră. Dar aşa era vesel şi nerăbdător să-l vadă înfăptuit.

— Sânt aici, pot să jur, declară cu ochii la Maggie. Şi ea îl crezu.

Felul cum se uita peste barcă, într-o parte şi în-ir-alta, cum adulmeca apa, cum îi lua temperatura cu mâna şi o gusta, s-o simtă cât era de sărată, o făceau să întrevadă apropierea somonilor. Se adeverea tot ce îi povestise despre cunoaşterea peştilor şi îndeosebi a somonilor. De la el aflase cum, primăvară de primăvară, o pornea din Strathnairn şi colinda mile întregi, până la cascada Doigh, pentru a-i vedea, în special pe cei mari, cum încearcă s-o sară, şi cum, de la prima ochire, ştia câţi

60

din ei sint destul de mlădii şi cu inima rezistentă pentru a înfrunta şi a trece bulboana, precum şi câţi se vor lăsa împinşi înapoi, fără să-şi împlinească menirea spre care o

forţă ascunsă îi minase sute şi sute de mile. Ba putea chiar să facă deosebirea între un peşte şi altul, ceea ce nimeni nu izbutea, iar uneori, noaptea, se gândea la câte unul anume, pe care-l văzuse luptându-se toată ziua; şi în zori. O pornea din nou către cataractă, să constate dac-o trecuse ori ba.

— Acum e momentul să încerc, anunţă el. Dă-mi o undiţă!

Nici n-o vârî bine în apă, şi peştele înghiţi momeala, în aceeaşi secundă se izbi de podeaua bărcii, care răbufni surd, clătinându-i pe amândoi. Pe urmă, începu să deruleze sfoara.

— A luat-o la fugă. Are cârligul în gură. Ţine tare! zbiera din rărunchi.

De atâta emoţie îi ardea faţa şi în ochi îi pâlpâiau priviri rătăcite. Peştele îşi continua goana, trăgând după el funia undiţei, care, când ajunse spre capăt, produse cea de-a doua zguduitură a bărcii, trăgând-o cu botul în jos, către apă. Cârligul rezistă însă şi peştele se opri.

— Am prins uriaşul! răcni Gillon.

Cu o asemenea namilă, orice pescar s-ar fi luptat o după-masă întreagă să-l tragă la mal. Însă pentru unul ca Gillon, mânuitor iscusit al undiţei, totul se reducea la o măsurare a forţelor – între el şi somon – condiţionată, fireşte, de trăinicia cârligului. Aşa că trebuia să ţină zdravăn de sfoară, s-o tragă şi să fixeze fiecare bucată recâştigată, şi tot aşa până avea să-l răpună. Era grea bătălia, mai ales când avea de luptat cu un peşte hotărât să nu moară înainte de a poposi în patria sa, adică în apa dulce de râu.

De altfel şi Gillon altcum visase să-l prindă, dar nu mai

avea de ales.

— Îmi pare rău, rosti cu glas tare.

— De ce? îl întrebă Maggie.

— Nu e frumos şi nu e cinstit.

— Dar ce e frumos şi cinstit pe lume?

Când peştele ajunse la marginea bărcii şi simţi lemnul în coaste, sări în lături, spintecând marea cu superbul său trup vânjos şi argintiu, străfulgerându-i cu sclipi-rile-i luminoase şi împroşcându-i cu stropii de apă. După acest asalt, care-i storsese ultima vlagă, rămase ţintuit

61

lângă barcă. Si chiar dc mai mişca din aripi, spre a sc menţine la suprafaţă, o făcea parcă în virtutea unei vechi amintiri, deoarece, cu toată răsuflarea lui grea, era de fapt mort.

— Îmi pare tare rău. Iartă-mă, repetă Gillon, cu ochii la pradă. După care continuă către Maggie: Nu cred că pot să-l târăsc în barcă.

Ceea ce nici nu era de mirare, când colosul avea peste şase picioare, adică exact înălţimea lui Gillon, şi când toată greutatea sa moartă spânzura de cârligul undiţei. Adunându-şi întreaga forţă, într-un efort fără margini – în care nu lipsi mult să se răstoarne cu barcă cu tot – Gillon izbuti să-i tragă capul şi o parte din trup peste bord. Apoi, fără a-l slăbi din strânsoare, încercă să se odihnească puţin, dar, cu o ultimă încordare a muşchilor, cu o ultimă pâlpâire a vieţii peştele se plesni din nou de peretele bărcii.

— Nu-l mai pot ţine! zbieră disperat. Îl scap! îl scap!

Şi în timp ce se văicărea, simţi pe lângă urechi un foşnet ciudat – coada somonului se gândi el – urmat de un

„pleosc”, umed şi straşnic, de parcă din nou se izbise peştele de lemnul podelei. Apoi întreaga încleştare se încheie la fel de neaşteptat precum începuse, iar el, cu picioarele sprijinite de copastie, săltă lestul peste marginea bărcii.

De-abia atunci îşi întoarse ochii spre Maggie şi o văzu punând una din vâsle înapoi, în suport.

— Vasăzică asta a fost! Tu l-ai lovit? Fata recunoscu încuviinţând din cap.

— Numai că era cât pe ce să nimereşti în mine, îi spuse zâmbind.

— Trebuia altoit.

— Mai lipsea un pic s-o-ncasez şi eu.

— Iartă-mă, dar n-am avut încotro.

— Ai dreptate, încuviinţă în cele din urmă.

Pe urmă îşi plecă ochii la dihania de pe fundul bărcii – un uriaş cum nu mai văzuse. Era mascul. Şi în vârstă. Îngenunche lângă el şi, mângâindu-i spinarea argintată, şopti de-abia auzit:

— Sărmanul de tine! Ai bătut atâta amar de drum ca să mori tocmai la capăt. Iartă-mă, dar n-am avut încotro, completă, înălţându-şi ochii spre Maggie şi zâmbindu-i

02

atât de spontan şi duios încât, fără voie, îi surise şi ea, zicându-şi în sine: „Ce nătăfleţ dulce şi sentimental!”

— Mai bine să profităm noi de el decât grangurii veniţi în plimbare.

Între timp, Gillon se întoarse cu spatele, să scoată cârligul din gura peştelui, scutind-o de o privelişte crudă.

— Dar de ce eşti aşa de pornită împotriva grangurilor? o întrebă.

La el supărarea era ca furtuna de vară – aci se stâr-nea, aci se curma – pe când la Maggie o simţea altfel – rece şi îndărătnică, ţinând cât o iarnă.

— Nu-mi place felul cum mă privesc, explică ea.

— Cum adică?

— Se uită de parcă nici nu mă văd.

— Aha! înţeleg.

— Dar o veni ea şi ziua când am să-i fac să mă vadă.

— Lasă-i în plata Domnului. Cine se sinchiseşte de ei?

— Eu. Şi încă al naibii.

Odată ce scoase cârligul, începu să strângă undiţa.

— Într-o zi, vorbi el, li s-a năzărit să închidă Kyle of Tongue, pe unde se găseau midii – hrana noastră de toate zilele. Şi ne-au suflat-o fără să ne spună o vorbă. Când ne-a răzbit foamea, într-o noapte de iad, cu lapo-viţă şi cu ninsoare, mama a luat coşul, s-a dus după midii şi l-a umplut. În drum către casă, a văzut-o unul din trepăduşii inspectorului de apă, care s-a luat după dânsa şi i-a tăiat binişor toartele coşniţei. Lipsa greutăţii a descumpănit-o în aşa hal, încât a căzut pe spate, în apă.

Terminase de adunat undiţa, şi se uită în sus, către Maggie. Spre mirarea ei, faţa-i era senină, fără umbră de mânie pe ea.

— Până acasă, mama a îngheţat. Iar la o săptămână a murit.

— Şi tu ce-ai făcut?

— Nimic, zise, plecându-şi capul.

— Atunci să ne răzbunăm azi. Şi ştii cum? Să mai prindem încă un solmon.

— Somon, o corectă Gillon. Şi-i zâmbi iar.

— Somon, repetă Maggie.

G3

Teoria lui îşi găsi pe deplin confirmarea. La gura râului nu erau peşti, în afară doar de câţiva ce urmau să se avinte în el a doua zi dimineaţă; în schimb, mai departe, unde se amesteca apa dulce cu cea sărată, în-tilniră mulţimea umbrelor negre, când lunecând în jurul bărcii, când dispărând în bezna adâncului. Într-un răstimp de un sfert sau o jumătate de oră – lucru imposibil de precizat în frenezia de atunci – mai uciseră trei somoni, femele şi masculi, de-a valma, însă toţi enormi – cel mai mic întrecând-o pe Maggie.

Gillon trăise o senzaţie cum n-o mai încercase până atunci, un soi de sete de a ucide, care se stinse curând.

De când se pomenise, îşi visa să prindă un somon care să-i aparţină, iar acum, după ce căsăpise trei, se simţi dintr-odată secătuit sufleteşte, liniştit într-un fel, dar mirat de el însuşi şi teribil de trist.

— Putem să plecăm? o întrebă pe Maggie.

— Dă-i drumul…

— E vremea cea mai nepotrivită pentru vâslit. Eşti pregătită pentru un drum greu?

— Sânt.

Ridică vela şi apucă de lopeţi.

— Ştii să înoţi?

— Nu.

— Nici eu.

Pe urmă fiecare se închise în el. Fără a-i mărturisi fetei, se hotărâse să se ia cu marea de piept, s-o înge-nunche. Barca se afunda mult în apă, însă, din fericire, nu bătea vântul precum sperase. Soarele coborâse şi se culcase pe mare, şi totuşi ceasul primejdios încă nu sosise; îi aştepta

o dată cu asfinţitul, când, încă neproteguiţi de înserare, puteau foarte bine să fie văzuţi de pe ţărm. Gillon înşfacă vâslele şi începu să tragă iar cu nădejde. Şi totuşi, înaintau anevoie. Marele neajuns era lumina. Gillon tânjea după întuneric. Soarele apusese, dar până la coborârea nopţii mai era încă. Din barcă tot se mai zărea ţărmul. Fiecare smucire a ramelor însemna un pas către siguranţă, dar adevărata securitate pe mare n-o puteau avea decât la adăpostul întunericului şi al vântului.

— Cum te simţi? îl iscodi Maggie, mirată de expresia ochilor.

— Nu ştiu. Niciodată nu ştiu cum mă simt. Poate trist. Deşi nu-mi dau seama de ce.

— în schimb eu ştiu cum mă simt. Fericită. Şi-mi explic si tristeţea ta.

— Cum?

Era bucuros că vâsleşte, că era absorbit de o îndeletnicire.

— Ţi-ai visat să prinzi un peşte uriaş, iar acum ţi-ai împlinit visul, numai că realitatea e atât de departe de ce ţi-ai închipuit, nu-i aşa?

Gillon nu ştia ce să creadă; cât despre visuri, prea puţine nutrise, mărturisi el.

— Orice vis e departe de realitate, continuă Maggie, şi ferice de omul care înţelege acest lucru la timp.

— Nu te clinti, îi porunci brusc. Apleacă-te şi stai nemişcată!

în faţa lor prinse a înflori o dâră circulară, albă şi înspumată, ce înainta către ei, şerpuind printre valuri.

— Ne-a prins, suspină Gillon, cu capul înfipt în piept şi, în aceeaşi secundă, izbucni o lumină puternică – albă şi

rece – care-l înfiora, fiindcă ţintea tocmai barca. Dar imediat se topi.

— Ne-a prins, repetă el, ridicându-şi mâinile de pe rame.

— A prins pe naiba, răbufni Maggie, ascultând zarva îndepărtată a ţărmului.

Gillon apucă vâslele şi începu să spintece apa cu ele, dar fără prea mare spor.

— Trage cu toată inima, îl îmboldi Maggie.

— Ştie tot, bâigui deznădăjduit. Drysdale ştie tot, şi nu de acum, a ştiut de la bun început.

— Nu ştie nimic, îl contrazise ea tăioasă. Dacă ne-ar fi văzut, ne-ar fi urmărit şi acum cu lumina. Mai bine coboară vela şi vâsleşte cât poţi de tare.

„Cum de nu se gândise la velă?” se mustră înciudat. Maggie avea dreptate. Se repezi, o dădu jos şi reîncepu să lopăteze din răsputeri. Totul părea că le este potrivnic: vântul, curenţii, greutatea bărcii, lipsa velei. Totuşi, înaintară până în apele estuarului, luptând să iasă din raza luminii iscoditoare.

— Auleo, Doamne! ţipă înfricat, si din nou lăsă vâslele.

— Acu’ ce mai e? întrebă Maggie de-a dreptul înfuriată.

— Nu auzi? Cu urechea încordată, fata ascultă. Dar zadarnic. Nu percepea sonorităţile mării cu acuitatea lui Gillon.

— Cuterul lui Drysdale e pe apă, se văicărea el.

— O fi, dar nu ne poate găsi.

— Ba poate, dacă ne luminează din nou. Şi când te gândeşti că ne caută ca să ne ferească de primejdie!

— Să fie sănătos, dar mi dă de noi. Şi tu nu sta; vâsleşte!

Gillon parcă nici n-o auzi.

— Va trebui să scăpăm de peşte, îi zise. Să nu ne prindă cu corpul delict.

Şi, ridicându-se, o porni către capătul bărcii, unde şedea ea cinchită, şi apucă de coada somonului de deasupra. Dar când începu să îl tragă, fata îi prinse braţele cu o putere care-l uimi.

— N-ai să-l arunci, fiindcă nu este numai al tău, ci şi al meu.

Gillon tot nu-i dădea drumul.

— Dacă-l azvârli din barcă, şuşoti în ureche rar şi apăsat, mă arunc şi eu după el.

Cu asta îl convinse şi, lăsând somonul din mână, se întoarse la vâsle.

— Numai că eu o să stau câţiva ani la pârnaie, glăsui într-un târziu.

— Iar eu o să te aştept până ieşi.

Oare ce voise să spună cu asta? se întrebă cu nedumerire vâslind mai departe. Dacă norocul ţinea cu ei, şi aveau parte de vânt şi curenţi prielnici, în curând o coteau către Urbea Scrumbiilor. Şi, cine ştie? îndrăzni el să spere. Poate se vedeau ajunşi pân’la capăt… Numai că era o gogomănie să-şi închipuie una ca asta, după cum o ştiuse prea bine de la început, deoarece, nici n-apucă să se încreadă în noroc, când auzi păcănitul înfundat al pistoanelor de la cuterul domnului Drysdale. Reflector nu avea, ci doar o lanternă mare, la prova, iar când socoti că ajunsese cam la o sută de metri de ei, Gillon întinse o mână şi o trase pe Maggie peste somon.

— Auleu! se tângui fata.

— Taci şi nu te mişca, îi porunci.

Şi ea se supuse, gemând în surdină, cu faţa lipită de coastele peştelui, chinuită de duhoarea morţii şi de groaza mării pe care se clătinau împresuraţi de întuneric. La un moment dat, auziră membrii echipajului vorbind

G6

între ei, strigându-se unii pe alţii, dar totul dură o clipită, după care se aşternu iarăşi liniştea. Totuşi, Gillon n-o lăsă să se scoale decât mai târziu, când lanterna de-a-bia mai clipea în zare.

— Se vor întoarce, o preveni el, aşa că trebui’ să-naintăm. Şi începu să vâslească mai hotărât ca oricând. Sânt în patrularea obişnuită, de seară. Dacă avem însă un strop de noroc, putem ancora înainte de întoarcerea lor.

îl vedea cu câtă disperare vâsleşte şi de aceea hu-i venea să-l întrebe; dar până la urmă nu se putu stăpâni.

— De ce m-ai trântit peste peşte?

— Să ascund solzii de lumina lanternii. Nu ştii că sclipesc precum licuricii?

— Ahaa! făcu Maggie. Dar mi-ai nenorocit costumul de tweed.

— N-am avut încotro.

— Înţeleg.

Pe Gillon îl frământa gândul dacă se cuvenea sau nu să-i împărtăşească planul pe care şi—1 făcuse. Dar cinstit vorbind, avea dreptul să-l afle, mai ales că se iscase iar vântul şi se apropia clipa când trebuia sq-l înfăptuiască.

— Vreau să ridic vela, începu el. Ne-ar putea răsturna sau da în vileag, dar ne şi poate împinge înainte, ajutată de vânt.

Aştepta un răspuns, dar Maggie încă nu sesizase că i s-a pus o întrebare.

— Care ţi-e hotărârea?

— Ridică vela!

„Curajoasă mai e!” se minună el. Şi din nou se simţi inundat de un val de dragoste. Se aşternu pe treabă, mânuind vela cu iuţeală şi dibăcie; îndată ce-o ridică, vântul se izbi de pânză şi îmbrânci barca, aplecând-o cu botul. Când apa prinse a năvăli peste bord, Gillon recunoscu că greşise, sfidând marea şi încercând s-o înfrunte. Atât de jalnic se înclinase barca încât nu mai vedea cu putinţă o redresare. Se gândi chiar s-o pregătească pe Maggie pentru năprasna ce-i aştepta: înecul. Dar până a-şi aduna curajul s-o facă, barca începu să se îndrepte – încet, chinuitor de încet, smulgându-se inci după inci din afunzimea apei, pentru ca dintr-o dată să se ridice complet şi s-o pornească înainte, spintecând valurile, alunecând falnică pe brazda înspumată.

67

Acum, când se simţea izbăvit, avea chef de vorbă.

— Crezi în Dumnezeu? îi strigă fetei.

— Citeodată.

— Ar fi cazul să crezi. Şi să-i mulţumeşti cu o rugăciune.

— Chiar atât de aproape am fost de înec?

— La un pas, îi mărturisi, şi-o văzu bâzâind.

Nici nu era de mirare. Ar fi plâns şi marinarii încercaţi, şi chiar el, de n-ar fi trebuit să-şi adune tot meşteşugul şi energia pentru ce avea de făcut.

— Nu plânge, căută s-o mângâie. N-are rost să mai jeluieşti, când am trecut peste ce a fost mai greu.

— Nu de asta bocesc, bâigui printre lacrimi.

Şi, văzând-o cum hohoteşte, ar fi lăsat vâsle şi tot, şî s-

ar fi repezit s-o ia în braţe, ca pe un copil.

— Dar de ce?

— Pentru că mi-am stricat costumul de tweed. Frumuseţea mea de costum…

Privind de la pupă, se zărea pâlpâind în depărtare lanterna de pe cuterul domnului Drysdale. Curând aveau să apară patrulele colindând coasta, în căutarea eventualilor înecaţi, aruncaţi de talazuri. Iar în faţă, clipeau mărunt felinarele bărcilor de pescari, ancorate în afara portului din Urbea Scrumbiilor.

— Am scăpat, anunţă Gillon, plecându-şi toropit fruntea.

Aţipi şi dormi câteva minute cu capul căzut pe piept, iar când se trezi, se simţi renăscut. Câştigaseră o mare bătălie, atât de mare cum niciodată nu aveau să-şi dea seama.

— Ştii ce ar trebui să facem? Se simţea în largul lui şi plin de îndrăzneală.

— Ce anume? întrebă Maggie.

— Ar trebui… ştiu eu? Sau poate nu s-ar cuveni săă… Şi se opri. Era absurd, fireşte, el îmbrăcat în kilt, alături de una ca ea, un nepricopsit care nu câştiga măcar o liră pe săptămână, ci doar cincisprezece şilingi, de regulă…

— Ce începuseşi să spui? îl îmboldi Maggie.

— Nimic; băteam câmpii.

Şi, cocoţându-şi picioarele pe somoni, se lăsă purtat peste apă.

68

La un moment dat se uită la ea, apoi la peşte, şi se porni pe râs. I se părea totul o nebunie. Oare cum ajunsese această femeie în barcă şi la şterpelit de peşte

cu el?

— De ce râzi? se miră Maggie.

— De noi doi.

Ar fi vrut să afle şi ce gândea ea despre toate prin câte trecuseră; să-i vorbească de marea lor biruinţă, dar îşi dădu seama că numai un marinar i-ar fi putut împărtăşi mulţumirea. Şi, deodată, se simţi copleşit de tristeţe, înfăptuise un lucru de neuitat, învinsese o furtună cumplită şi ajungea cu bine în port, dar ce folos, când nu avea cui să-şi deschidă inima!

în larg se zăreau primele bărci. Gillon se repezi la velă, o desfăcu şi acoperi cu ea prada. Nu avea rost s-o arate nici chiar în Urbea Scrumbiilor, unde nu se sinchisea nimeni de Drysdale şi de slugoii săi.

— Ştiu un loc unde un bărbat poate câştiga patruşopt de şilingi pe săptămână, o auzi pe Maggie, vorbind cu glas stăpânit şi nepăsător.

Patruşopt de şilingi! Erau o mulţime de bani. Şi Maggie înţelegea ce se petrece în el, după cum îl vedea clătinând din cap. De necrezut cât îl ghicea de uşor, se gândi Gillon.

— Ei, ce părere ai?

— Grozavă, ce mai…

Se întorsese la vâsle, bucuros că are de lucru, fiindcă numai aşa putea cumpăni liniştit.

— În doi ani ajunge la şaizeci de şilingi pe săptămână, continuă Maggie.

Tocmai se încrucişau cu primele bărci dar, spre marea lui mulţumire, nimeni nu părea că-i priveşte iscoditor.

— Unde e locul de care mi-ai pomenit? întrebă după

0 îndelungă tăcere.

— Unde trăiesc eu…

Răspunsul îl scormonea şi—1 mira în egală măsură. Oare ce urmărea fata?

— Şi ce şmecherii mi se cere să învăţ?

— Pe care le face şi taică-miu.

Cercul se strângea tot mai mult; parcă se prinseseră într-un soi de joc, cu reguli necunoscute, dar din care parcă tot n-ar fi vrut să iasă.

— Şi ce învârteşte taică-tu?

— E cărbunar.

ca

— Cum ai zis?

— Cărbunar. Gillon lăsă vâslele.

— Din ăi care intră pe sub pământ şi taie cărbune? Asta e?

Maggie dădu din cap.

— Miner, va să zică.

Şi din nou încuviinţă din cap. Gillon plesni apa cu o lopată.

— Nu se poate! exclamă aproape ţipând.

Câţiva oameni, din bărci, se răsuciră şi-i cercetară o clipă, după care îşi văzură mai departe de năvoadele pe care le potriveau. La clipeala felinarelor agăţate de catargele lor, Gillon îi zări dinţii fetei – lucitori, ascuţiţi, ca de vulpe.

— N-aş putea să fiu miner. Ooo, nu, niciodată! Să stau sub pământ, în beznă, cât e ziua de lungă! Mi-aş da duhul acolo. Nu, aşa ceva n-aş putea! Şi-apoi, cum m-ai vedea ajungând?

— Simplu: venind cu mine, preciza Maggie, dar cu atâta indiferenţă, încât, în primul moment, Gillon mai că nici nu crezu că ea rostise cuvintele.

— Am auzit de mineri. Am citit despre ei. Nişte lepădături… nişte viermi ai pământului. Au trăit sub sclavie, stii asta?

— Ştiu.

— La fel ca negrii.

— Ştiu.

— Şi atunci de ce m-aş alătura lor?

— Fiindcă minerii câştigă.

înaintau foarte greu printre bărcile pescarilor de scrumbii. A lor, împovărată de somoni, aproape că nu se putea manevra; totuşi, Gillon se strecură prin îmbulzeala portului, apropiindu-se de umbrele cheiului. Dar cum nu puteau acosta până nu se scurgea grosul convoaielor de pescari, lăsă ancora în apa puţin adâncă şi, la protecţia întunericului, aşteptă.

— Cum e acolo, pe sub pământ, cald sau frig? Mai curând cald, aş zice, fiindcă-i mai aproape de iad.

— Vara-i răcoare şi iarna călduţ, îl asigură Maggie. Dar putea să se încreadă în spusele ei?

— Şi cu negreala cum e? Te cureţi vreodată de ea?

— De pe tine aş spăla-o eu.

70

Gillon simţi o apăsare pe inimă, de parcă i-ar fi fost pusă la teasc, şi un tremur în braţe, la gândul minutelor ei oacheşe, umblându-i pe spinarea asudată, turnându-i apă pe spate şi pe piept, spălându-l pe trup, cu clăbuc de săpun. Nu îndrăzni să mai zică ceva, fiindcă de bună seamă îi tremura glasul; ci doar o privi. Maggie zâmbea.

— Văd tot mai mulţi în larg, observă ea.

— Ooo, da!

Slavă cerului că începea să vâslească din nou, îşi zise.

Şi totuşi nu se clinti.

— Mi-ai spus: „venind cu mine”.

— Îhî.

Ridică marginea pânzei, prefăcându-se că cercetează peştele, şi de-abia pe urmă continuă:

— Ce-ai vrut să zici cu asta?

— Ei, şi tu, Gillon! exclamă chicotind, dar într-un chip de parcă în râsul ei înfundat străbătea şi un soi de mânie.

Gândul lui nu se desprindea de vana cu apă caldă şi de braţele-i oacheşe ce-l săpuneau.

— Am vrut să-ţi spun să mă iei de nevastă.

Gillon puse pânza la loc, peste peşte, şi cercetă zarea.

— Aha! Va să zică asta era… Şi nu mai scoase o vorbă.

întregul convoi de pescari părăsea portul, acoperind tăcerea lui Gillon cu plescăitul vâslelor, scârţâitul funiilor şi geamătul velelor biciuite de vânt.

— Care e ultimul stâlp al debarcaderului? întrebă Maggie.

— Cum? Asta, unde ne aflăm.

— Vreau să acostăm la al patrulea.

Ridicând ancora, dirija barca de-a lungul pilonilor, apoi, ţinându-şi capul plecat, începu să se fofileze printre lemnăria şi stâlpii bituminoşi, până ajunseră în dreptul unei scări, unde cineva prinse barca şi întrebă, cu un puternic accent local:

— Dumneavoastră sânteţi domnişoara Drum? Vă dădusem dispăruţi. Cum v-a mers?

— Am prins cinci. Cinci barosani.

— Patru, o corectă Gillon.

— Ba nu, cinci, susţinu Maggie – lucru de neînţeles pentru el.

într-o cabină, deasupra, pâlpâia o lumină slabă şi, treptat, treptat, începură să vadă şi ei. Tocmai atunci se aruncase o funie, care fu legată de coada unui somon şi, primul dintre toţi câţi prinsese Gillon vreodată, fu ridicat cu un scripete.

— Phii, da' maari sânt! se minună cineva.

— Sşşt, şşt! se grăbi altul să-i curme elanul. Auzindu-i, Maggie se răzgândi asupra preţului stabilit, hotărâtă să scoată mai mult. Doar era limpede că peşti ca ai lor nu se vedeau în oricare zi.

Orbecăi după trepte, urcă pe chei şi apoi sus, în cabină.

— Aici nu există femei, protestă cineva.

— Afară de mine, i-o reteză Maggie.

Urmă o discuţie aprinsă, din care Gillon nu prindea decât tonul, dar nu şi cuprinsul, iar pe acesta nu ţinu niciodată să-l afle. După ultimul peşte dispărut în cabină, auzi zăngănit de gheaţă, apoi de bani – mai exact de monede vărsate dintr-o cutie, într-o pungă, şi câteva vorbe, singurele pe care le prinse:.

— Târgu' e târg, ce mai! spunea cineva. Am ştiut io din prima zi c-o să iasă ceva din asta. De-acum-înainte poţi să-mi zici Cherry. Tovarăşi la furtişag şi la toate. Iar de mai ai vreun plan, ştii unde mă găseşti.

Pe urmă paşii ei, pe punte, după aceea pe scări, şi din nou cu ea în barcă. Maggie îi întinse trei bancnote şi un săculeţ de monede. Gillon pipăi hârtiile moi, calde şi terfelite de folosinţă.

— De când mă ştiu n-am avut o hârtie de o liră. Iar acum, iată-mă cu trei.

Ieşi uşurel de sub podelele cheiului şi, lunecând pe

lângă piloni, se îndreptă spre debarcaderul oraşului. Despovărată de greutatea somonilor, barca ţâşni peste apele închise ale estuarului. În timp ce vâslea, Gillon îşi potrivea cuvintele cu migală, însă oricum le întorcea, tot nu ieşeau după cum ar fi vrut. Peste puţin, se zări şi lumina docului, iar la marginea lui, cuterul domnului Drysdale.

— Va trebui să debarci chiar aici, hotărî la vederea lui. Şi, cu mişcări sprintene, sări pe ţărm şi începu să tragă barca, pentru ca Maggie să coboare fără să se mai ude. Te duci aţă pe strada Lovatt, ca să-l ocoleşti prin spate pe domnul care te aşteaptă.

— Da.

— Şi încă ceva, Maggie.

72

— Te ascult.

— M-am hotărât. Aşa am să fac.

— Adică ce?

— Ce ai spus mai înainte.

— Păi eu am trăncănit multe. Ce anume ai să faci?

— Ce-ai zis tu.

— Să mă iei de nevastă?

— Da.

Pe urmă tăcu şi rămase pironit locului, fără a fi sigur dacă o simplă cerere în căsătorie îi dădea dreptul s-o îmbrăţişeze şi s-o sărute. Ajutată de el, coborâse şi Maggie din barcă, şi acum se afla pe mal, iar Gillon, puţin mai departe, şi cu picioarele în apă, exact în postura în care se cunoscuseră.

— Ce să mai zic? Primesc, rosti Maggie, şi Gillon o porni către ea.

Totuşi era dator cu un gest oarecare, socoti el, dar cum nu ştia precis ce să facă, se poticni la jumătate de drum. La urma urmei, nu era omul care să respecte tipicul.

— Va fi foarte bine, glăsui Maggie.

— Da, şi eu cred la fel.

Apoi, spre uimirea lui, o văzu întorcându-se şi pornind spre potecile înguste.

— Hei! încotro? strigă după ea.

— Cum? La întâlnirea cu domnul Drysdale.

O petrecu cu privirea pe plajă, până ajunse la potecuţe, unde dispăru pe una din ele. Se vede că nici ea nu ţinea la tipicuri, îşi zise, cu toate că o sărutare, sau ceva de acest fel, poate n-ar fi stricat. Dar asta nu era pricină să-şi zdrobească inima, decise tot el şi, dintr-odată, se simţi frânt de oboseală. Aşa că, fără a mai sta pe gân-duri, urcă în barcă şi se înhamă din nou la vâslit. Îl mai aştepta cale lungă până acasă.

Despre nuntă sau felul în care decursese niciodată n-au deschis vorba. Pentru el fusese o decepţie, cât despre Maggie, nu ştia cu ce ochi o privise.

Furat, pentru o clipă, de gândul clanului strămoşesc, sperase să se cunune în biserica de care ţinea – o dorinţă

de care diaconul din Strathnairn nici nu voise să audă, dacă nu se angaja să plătească pe o lună înainte strigările de căsătorie şi să stea o duminecă pe scaunul penitenţei, anume rezervat în biserică pentru viitorii căsătoriţi – ca un soi de arvunire a păcatelor ce aveau să le săvârşească.

— Şi, în afară de toate – le spusese diaconul, ţin-tuindu-

i cu ochi ca de stilex, prin lentilele reci – nu consimt să cunun un copil. Câţi ani ai, fata mea?

— Douăştrei, răspunsese Maggie. Iar când Gillon o întrebă după aceea:

— Ai chiar douăzecişi trei? Maggie nu se sfiise să-i spună:

— De vreme ce ţi se cere să minţi, trinteşte măcar o minciună cât casa.

Aşa că învăţase şi el ceva. Cât despre vârstă, nu i-a aflat-o nici atunci şi nici după aceea.

însă cum Maggie nu fusese niciodată copil, era, în felul ei, fără vârstă. De altfel, numărul anilor nici nu avea să conteze vreodată, sau, cel puţin, nu ca la alţi muritori.

Nunta au făcut-o în pescăria „O'er Boggie", din Urbea Scrumbiilor, şi fără preot de la biserică. Totul fusese aranjat de Cherry Macadams, mare meşter la asemenea ticluieli. El găsise localul cât şi pe Archibald Bothwell, preot. Neînscăunat al bisericii Nova Scoţia, pentru reformaţii din Highlands, cu o parohie ce cuprindea – după cele aflate de Gillon – un singur enoriaş, pe domnul Bothwell, care nu era însă reformat din Highlands. În schimb, la cununie, cuvioşia sa îşi dăduse toată silinţa, citind slujba când în galeză, când în engleză şi chiar în scoţiană. Cântase şi imnuri, împreună cu soaţa; le făcuse şi un dans ritual din Highlands – greoi şi mătăhălos – pe care Gillon îl mai văzuse parcă jucat în faţa taurului, înaintea împerecherii; le citise şi poezii – cele mai multe scrise de mâna preacuviosului, şi doar puţine de Burns. După toate acestea se luase o pauză, iar domnul Bothwell coborâse la bufetul cu răcoritoare al nuntaşilor, unde s-a servit bere la halbe şi whisky, doar cât să-ţi clăteşti gura.

Domnul Bothwell patrona o biserică reformată, nu glumă. Iar când se răcori bine şi prinse din nou putere, continuă slujba.

— Înainte de a vă declara soţ şi soţie, vreau să rostesc cuvintele de încheiere, le-a cuvântat eL Tu, Gillon

Cameron, din clipa aceasta vei deveni stăpânul femeii cu care azi te unesc. Căci precum pruncii ajung vai şi amar dacă nu au asupră-le mâna tatălui lor, tot la fel şi femeia, dacă nu are un stăpân în casă. Oropsită e casa unde cocoşu-i găină şi găina-i cocoş. Bărbatul e mai mare peste femeie. Asta e legea firii şi a vieţii, e porunca lui Dumnezeu. Îmi făgăduieşti, Gillon Cameron, că vei face precum ţi-am cerut?

— Da.

— Şi acum, tu, Margaret Drum. Chiar de va face stăpânul tău vreun lucru care te supără, să te arăţi iertătoare, nu să-i baţi din picior şi să-l priveşti duşmănoasă. Ci să-ţi cunoşti locul, şi să fii plecată. Fiindcă iei de bărbat un om cumsecade. Nu zic, s-ar putea să greşească vreodată – fiindcă niciunul din noi nu e fără cusur – dar chiar de se întâmplă să mai judece strâmb, de cele mai multe ori se va arăta drept. Ia aminte la ce--ţi spun acum: de vrei să ai linişte în casă, învaţă să-ţi închizi gura şi să-ţi deschizi inima. Şi nu uita, Margaret Drum, că frumuseţea femeii şade în supunerea faţă de omul ales.

— Amiin, încheie doamna Bothwell, care, spre mirarea lui Gillon se smiorcăia, vărsând lacrimi fierbinţi din ochii albaştri, sfioşi.

în schimb ochii lui Maggie erau uscaţi precum pietricelele negre rătăcite pe nisipul plajei.

— În supunere stă puterea ta; în supunere îţi vei afla

libertatea şi lauda – laudă înţeleasă de Dumnezeu, nu de oameni – şi tot prin supunere îţi împlineşti datoria, în care şede tot rostul vieţii. Îmi făgăduieşti, Margaret Drum, că vei face precum ţi-am cerut?

Maggie privea cu stăruinţă podeaua, ceea ce, în ochii cuviosului Bothwell, părea însăşi dovada umilinţei.

Duşumeaua era atât de înţesată de untură de peşte, încât mustea pe deasupra.

— O să facă, o să facă, îl asigură soaţa în locul ei, după care se repezi la Maggie şi o sărută, pătându-i cu lacrimi catifeaua verde a rochiei de mireasă pe care şi-o cumpărase dintr-o prăvălie cu lucruri uzate, de pe strada Lovatt.

— În cazul acesta, ca împuternicit al lui-. Dumnezeu pe pământ, vă declar soţ şi soţie. Inelul; daţi-mi inelul.

Gillon rămase împietrit.

75

— Nu mi-ai spus să iau un inel, se întoarse spre Maggie.

— Ca mire, s-ar fi cuvenit să o ştii.

Dar domnul Bothwell îl scoase de la ananghie apărând cu un ineluş de cositor– de o jumătate de penny, cel mult – pe care, după ce-l unse cu un strop de ulei de peşte, izbuti, în sfârşit, să i-l vâre pe deget.

— Ei, domnule Cameron, acu' ai dreptul s-o pupi pe doamna matale, îl dezlegă el.

De-abia atunci se dezmetici şi Gillon. Oare cum de ajunseră lucrurile atât de departe şi aşa de fulgerător? Ce căuta lângă fetişcana scundă şi negricioasă, pe care i se cerea s-o sărute de faţă cu toţi şi să-şi împartă cu ea toată viaţa de aci înainte? Se trezi tremurând din toată fiinţa.

— S-o sărut într-o biserică? se bâigui el în cele din urmă.

— Hai, dă-i un pupic, îl îmboldi cuviosul Bothwell. Şi el se supuse atingându-i obrazul cu buzele.

Slujba a costat zece şilingi peste ceea ce se aşteptase Gillon, dar punând toate la socoteală: predica, dănţuiala, cântecele, poeziile şi inelul, nici nu era prea mult.

Şi apoi, slujitorii lui Dumnezeu trebuiau să mănânce şi ei, ca orice alt muritor, se gândi Gillon. După care se simţi mai puţin păgubit de şilingii daţi. Domnul Bothwell îi petrecu tot drumul, de la pescărie şi până în strada Lovatt, cântându-le din caval un soi de bocet, de ţi se rupea inima, compus, după cum află Gillon de-abia mai târziu, pentru eroii căzuţi la Flodden.

Ciudat mai era să umbli dimineaţa pe stradă, fără să ai nimic de făcut, decât să te uiţi la ceaţa ce se topea pe încetul sub razele calde ale soarelui.

Se plimbară de-a lungul cheiului, Gillon studiind foarte absorbit bărcile acostate, şi tot întrebându-se dacă se cădea s-o ia pe Maggie de mână. Până în cele din urmă hotărî însă că nu se făcea la ceasul acela al dimineţii, chiar aşa cum erau, tineri însurăţei. Nu ştia nici ce-ar putea să-i vorbească, cu toate că în săptămâna de dinaintea nunţii sporovăise cu ea fără să-şi bată capul. Acum, însă, nu găsea nicio vorbă la îndemână.

— Ce zici? Cum te simţi de când ai devenit doamna Cameron? încropi o întrebare, deşi îşi dădea seama cât de stângace era.

— Păi nu -ştiu, fiindcă n-am devenit încă doamnă. Gillon se aprinse ca focul la faţă.

— Eei! Nu la asta m-am gândit când te-am întrebat.

— Ba eu da.

— Ooo, ia te uită, strigă bucuros că putea schimba vorba.

Era vechea lui barcă pe care o vânduse săptămână trecută. Noul stăpân o trăsese pe ţărm, o întorsese cu podeaua în sus, pe care-o întărea cu nituri. În timp ce-l priveau la lucru, Maggie îl apucă pe Gillon de mână.

— Barca noastră, sâsâi cu ochii la ea.

Şi Gillon tresări din toată fiinţa, la fel ca mai înainte, când îi trântise răspunsul cu doamna Cameron. Spusese a „noastră”, ceea ce însemna că de acum încolo tot ce-i aparţinea lui era şi al ei.

— O să-i duc dorul, mărturisi, trăgându-şi mâna din strânsoarea lui Maggie. Era prea de tot să umble aşa prin oraş, mai cu seamă de dimineaţă. Vântul suflând dinspre estuar îi răsuci borul pălăriei, ceea ce-i dădea un aer de filfizon plin de aere.

— Parcă ai fi unul din grangurii veniţi în plimbare, îl admiră Maggie.

— Pe naiba!

— Zău că da. De-aia te-am şi luat de bărbat.

— Dacă te-ai măritat cu un tânăr în fustanelă numai fiindcă arată ca ei, ai făcut o afacere proastă.

La care Maggie tăcu şi zâmbi.

Cu banii încasaţi pe somoni îi cumpărase un costum din lină de Shetland, de culoarea mlaştinilor cu turbă – adică o gamă întreagă de cafeniu, roşcat şi de ruginiu, cum mai văzuse la pictorii din Strathnairn – şi o cămaşă albă, cu guler moale şi lat, iar la ea, o cravată lată, verzuie.

— Cum ţi se pare barca? încercă Gillon să lege vorbă cu

proprietarul.

Omul îşi înălţă ochii şi se holbă la amândoi, fără să-l recunoască pe Gillon în straiele noi şi cu pălărie pe cap.

— E destul de bună pentru un pârlit ca mine. Stingheriţi de răspuns, îşi văzură mai departe de drum. Peste clădirile de pe strada Lovatt, străjuiau cele câteva caturi ale pensiunii Bel Geddes; se vedea şi fereastra odăii lui Maggie, iar gândul că peste puţin

77

aveau să fie singuri în ea, îl umplea de nelinişte. Încă nu se simţea pregătit pentru această apropiere.

— Uite ce zic, începu el. Fiindcă tot mă asemeni cu un grangur, hai să prânzim şi noi boiereşte.

Şi Maggie primi, lucru neaşteptat, deoarece se temuse că o să se împiedice de banii pe care aveau să şi-i cheltuie.

— O să bem şampanie, urmă şi mai avântat.

Iar Maggie dădu din cap în semn de învoială. O să trosnesc din degete şi o să strig: „Aduceţi şampanie!” Ea dădea întruna din cap.

Ideea ospăţului îl stârnise de-a binelea. În definitiv orice om avea dreptul să-şi facă o plăcere în viaţă. Mai ales că de când se pripăşise pe aici – după alungarea familiei lui de pe ogorul din Cromarty – nu-şi dorise decât să ajungă într-o zi pe una din terasele închise cu geamuri, să stea la o masă şi să cheme o codană– mai ales pe una pe care-o ochise – să-l servească măcar cu un ceai.

— Îmi închipui că ştii să comanzi şampanie? vorbi Maggie în linişte.

— Strig „aduceţi şampanie”, aşa cum i-am auzit şi pe alţii.

— Dar cu peştele, cum faci? La fel? Strigi numai „aduceţi peşte”, şi atât?

— De asta nu prea sânt sigur…

— Vei fi întrebat ce soi de peşte doreşti şi cum să ţi—1 pregătească.

Elanul lui Gillon începu să apună.

— Iar şampania se serveşte la sticle de diferite mărimi, e de mai multe soiuri, sau recolte, cum li se spune, şi de culori felurite.

— Aşa va să zică…

Şi dintr-o dată îi pieri orice poftă. Ce vis nesăbuit! Cum de îndrăznise să i-l împărtăşească şi ei, se dojeni covârşit de ruşine.

— Şi-apoi ştii să citeşti un meniu în limba franceză?

— Pe toţi sfinţii că nu. Doar sântem în Scoţia.

— Om fi, dar toate listele de bucate sânt scrise în franţuzeşte.

Şi, ca multe altele pe care le pricepuse în dimineaţa aceea, înţelese, în sfârşit, cum adevărata durere nu consta în faptul că nu va prinzi azi, după pofta inimii sale – pe o terasă închisă cu geamuri şi servit boiereşte – ci nici

odată cât va trăi; că asemenea desfătări erau pentru alţii, nu pentru el.

—- Hai să ne-ntoarcem, spuse abătut, şi Maggie primi cu aceeaşi voce supusă cu care acceptase să meargă în Portu. Traversară un maidan, unde, cândva, se înălţase o casă de toată fala, şi ajunseră într-o zonă de locuinţe vechi şi dărăpănate, năpădite de ierburi şi de buruieni până la brâu. Era un loc trist şi umbros, unde te

pătrundea răcoarea. De acolo Maggie îl conduse prin spatele străzii Lovatt, până la poarta pensiunii Bel Geddes.

— De ce m-ai adus aici? o întrebă

— Pentru că aici locuiesc eu.

— Nu şi eu.

— Ba şi tu, de vreme ce aici îţi stă nevasta.

— Şi ce-o să facem?

— Ce fac doi soţi după nuntă. Gillon şovăi înaintea porţii.

— Cu gazda în casă…?

— Exact.

Şi o porni hotărâtă pe cărarea ce ducea spre o intrare lăturalnică. Gillon nu se clinti din poartă.

— Eu n-am obrazul să fac una ca asta. Şi-ţi cer să rămânem aici.

Fulgerele din ochii ei îl siliră să-şi plece fruntea şi să cerceteze pietrişul potecii.

— Ascultă-mă, se oţărî Maggie. Sânt doamna Cameron, iar tu Gillon Cameron, şi atât după legile Scoţiei cât şi în faţa lui Dumnezeu sântem soţ şi soţie; aşa dar avem dreptul să stăm în aceeaşi cameră şi în acelaşi pat, ceea ce-mi şi doresc, între noi fie vorba. Acum vino cu mine, îi porunci, apucându-l de mână. Deocamdată asta ne este casa!

Gillon îşi trase mâna, dar o urmă pe cărare. Înainte de a urca cele câteva trepte, auzi un zăngănit pe pietriş şi întoarse capul. Ineluşul de cositor se rostogolise pe potecă, până la margine, unde se pierduse printre buruieni. „Acolo va încremeni până în ceasul meu de pe urmă”, îşi zise Gillon, mirându-se de ciudăţenia gândului

ce i se năzărise.

Rodney Bell Geddes se afla la post, în faţa registrelor pe care le completa.

— Te felicit, o întâmpină pe Maggie, ridicându-se de la masa de scris – lucru ce nu-l mai făcuse. Şi pe dumneata, Cameron.

79

Oare de tmde-i ştia mamele? se miră Gillon. Bel Geddes îi întinse mina, afectat şi cu zel, aşa cum obişnuiesc bărbaţii, când unuia dintre ei i se întâmplă ceva special.

— Cum de-aţi aflat? întrebă Maggie.

— Cum am aflat? Doar trăim în Strathnairn, domnişoară Drum, vreau să spun, doamnă Cameron şi, dacă aţi observat, avem o singură stradă. Aşa că tot ce se întâmplă la celălalt capăt ajunge, glonţ, până la noi. Iar ce se petrece aici zboară dincolo. Nimic nu trece, neluat în seamă „Ai auzit de micuţa domnişoară Drum? mi-au şoptit la ureche. A luat de bărbat-pe unul care umblă în fustanelă, cu numele Cameron”.

— Cheia, domnule Bel Geddes, i-o tăie Maggie.

— Aaa, daa, cheia.

Şi-i puse în palmă o cheie mare de bronz, de pe care pierise aproape tot luciul. Cu ochii la ea, Gillon mai avu o străfulgerare, o ultimă revelaţie la colanul adevărurilor desluşite în acea dimineaţă. Îşi dădu seama că de acum înainte viaţa lui apuca pe un alt făgaş, mai însemnat decât toate câte-i fuseseră hărăzite de soartă. Şi, dintr-o dată, îi răsări dinainte marea, cu întinderea ei albastră, cu vânturile, cu talazurile, cu soarele şi cu ploile pe care le înfruntase în barcă. Dar alături se afla Maggie, cu cheia în

mână, iar la câţiva paşi începeau scările, pe care de-abia dibuiai să le urci, şi înţelese că nu mai avea de ales.

Bine ar fi fost să nu vadă marea de la fereastră, dar azurul ei şi al cerului inunda camera. Era o zi senină, cu soare arzător, adevărată sărbătoare în Strathnairn! Când îşi întoarse privirea de la strălucirea de afară, de-abia o zări pe Maggie pe marginea patului.

— După mine unul, nu se cade să stăm aici. Toţi ne ştiu. Şi ăi din sufrageria de jos.

— După tine ar fi nimerit să mă laşi singură, chiar de ziua nunţii?

Gillon se aşeză pe un scaun, cât mai departe de pat şi. Cu toate că-şi dădea seama de comicul situaţiei, începu să învârtească pălăria în mână, de parcă cine ştie ce

80

lucru mare făcea. După o vreme, când îşi ridică ochii spre Maggie, o văzu dezbrăcându-se de rochia cea verde şi, pe loc îşi strămută privirile spre zările sinilii, dincolo de fereastră.

Cel puţin, dac-ar fi fost mai întuneric afară, atunci totul ar fi părut mai firesc. Dar aşa. Cu atâta strălucire în cameră…

— Hai, uită-te dacă vrei, îl îndemnă ea. De-abia acum o să vezi ce marfă ţi-ai luat.

— Taci, Maggie.

Şi rămase cu ochii la geam. Ce cuvânt urât „marfă”! Şi cât de ciudat era s-o ştie acolo, pe marginea patului, o făptură reală şi liniştită, pe care n-o vedea totuşi, ca şi când n-ar fi fost amândoi în odaie. El parcă stătea în picioare, deşi se vedea pe un scaun şi cu privirile întoarse aiurea. Ar fi vrut să plece, dar la fel ar fi vrut să şi

rămână, şi să se simtă la îndemână, după cum părea să se simtă Maggie, iar mai presus de toate, să scape de nesuferita senzaţie că e pe cale de a săvârşi o faptă nesăbuită, ceva care nici nu ştia cum începe şi nici cum se isprăveşte.

— Şi acu. Ce aştepţi de la mine?

Ca să rostească aceste cuvinte îşi adunase tot curajul clin el, dar după ce le dăduse glas se felicită singur.

— Cum ce aştept? Să facem amândoi dragoste.

Şi la auzul acestor cuvinte simţi pogorându-i o amorţeală în tot trupul – aşa cum i se mai întâmplase când era să se înece, iar la ieşirea din apă mădularele parcă atârnaseră tone, încât de-abia şi le putuse mişca.

— Cum vine asta? se trezi iar vorbind.

— Firesc cum nu se mai poate, dar să-ţi explic nu am cum.

— Dacă-i aşa de firesc, atunci eu de ce nu ştiu?

— Ba ştii, Gillon.

— Habar n-am.

— Nu te cred. Şi hai odată, aici, lângă mine.

— Dar îţi spun adevărul.

— Ai fost în armată, nu?

— Adevărat, pe acolo se mai vorbea, dar nu mi-am plecat niciodată urechea. De câte ori îi auzeam, o ştergeam. Nu-mi plăcea. În gura lor suna aşa de... cum să zic... aşa de murdar. Îmi spuneau sfântu' Gillon.

Şi pentru aceste mărturisiri îi trebuise mare curaj, îşi pironise ochii pe câteva bărci, care tocmai părăseau portul şi începeau să-şi ridice pânzele şi să coboare

năvoadele în apă, în credinţa că, urmărindu-le atenţi, desprins de el şi de apăsarea camerei în care se alia, va putea să-şi pună rânduială în cuget şi să gândească altfel la acest început de viaţă. Dar nu peste mult se trezi cu Maggie alături şi întreaga strădanie i se nărui într-o clipă. Era în capot şi, cu toate că nu-şi întorsese capul îi zărise o parte dintr-un picior şi din coapsa ei negricioasă. Mai fuseseră aproape, şi tot singuri, la el, în colibă, nu însă într-o încăpere civilizată, unde mobila era mobilă, patul, pat, iar Maggie femeie în toată puterea cuvântului.

— Gillon, îi spuse, pe un ton de ordin. Mai lasă odată pălăria din mână. Şi el o scăpă pe podea. Ai auzit vreodată de „giugiuleală”?

— Da, am auzit, pe la toţi.

— Atunci zi şi tu: „giugiuleală”.

Se supuse, rostind cuvântul cu buzele aproape lipite de geam.

— Ei vezi? Ce ţi se pare aşa de grozav? Iacă l-am spus pe rând amândoi, şi n-am păţit niciunul nimic. Te mai simţi apăsat de spaimă, sau mai vezi ceva josnic în asta?

Adevărul era că i se mai uşurase un pic sufletul.

— Dar de „drăgosteală” ai auzit? Asta-i şi mai potrivit pentru noi, fiindcă aşa se zice când un soţ face dragoste cu nevastă-sa. Sau aşa-i spunem noi, în Pitmungo: „drăgosteală”. Ni se pare că sună mai bine.

— Aşa şi e, se înduplecă Gillon. Cuvântul îl mângâia pe inimă.

— În drăgosteală afli plăcere şi bucurie şi tot.

— Da’ de unde ştii tu?

— Fetele de prin târgurile de mineri aud multe. Acum îi vedea degetele de la pieioare-tuciurii, mici şi subţiri – aşa

cum ieşeau din capot, atingându-i poalele moi şi ţopăind pe podele şi, privindu-le, se simţi tulburat, poate fiindcă-i semănau aşa de mult ei şi erau atât de inofensive.

— Chiar de-am zice că ştiu cuvintele ce folos doar cu atât? Maggie, tăcu. Şi-apoi o să scârţâie patul, urmă el la fel de încurcat.

82

Cu asia o făcu să râdă – nu tare şi nu de dânsul, după cum se vedea lămurit, ci de situaţia în care se aflau şi de felul în care se trădase prin cele câteva vorbe.

— Te-ai dat de gol, Gillon. Văd că ştii tot.

— Zău că nu.

— Hai aşază-te colea, lângă mine, îl chemă destul de autoritară şi, mai înainte de a găsi o cale de împotrivire, îl trase după ea la capătul camerei. Se aşezară pe pat, mână în mină – a lui, rece ca gheaţa şi umedă, a ei mică, uscată şi caldă. Curând, Gillon observă cât de descheiată era la capot, şi deci la îndemână – cu toată rufă-ria ce o mai avea dedesubt. Ori asta nu se făcea, era o ruşine, chiar de se socotea ea nevasta lui. Când Maggie îl surprinse privind-o, Gillon se roşi până în vârful urechilor.

— Ştii de ce roşeşti întruna?

în loc de răspuns, se trase în lături şi-i ceru să nu vorbească de el; prea îl tulbura şi-l făcea să se piardă cu firea.

— Ştii sau nu ştii de ce tot roşeşti?

— Nu.

— Fiindcă tot timpul ţi-e gândul numai la asta, şi-ţi închipui că toţi din jur te ghicesc.

— Da de unde!

— Crede-mă că aşa e. Eşti mai rău decât Rodney, de la

parter, şi ca Drysdale.

Maggie vorbea prăpăstii şi-o contrazise cu toată tăria.

— Da de unde! Şi apoi Drysdale aleargă doar după fuste.

— Şi tu ai face la fel.

— Ba pe naiba!

Maggie îl luă iar de mână şi de astă dată nu şi-o mai smulse.

— Eşti un sentimental, băiete. Ştii ce înseamnă sentimental?

— Cum de nu.

— Ei bine, ăsta eşti tu. Atâta te-ai gândit şi ai visat la ziua de azi, încât acum, când este aici, aproape că nu mai eşti bun de nimic.

— Pe naiba! Astea-s curate… curate prostii, se răţoi el, dar'ân sine recunoştea că Maggie pusese mâna pe rană, şi o dată ce-o atinsese, parcă-l durea mai puţin.

83

— O să treci peste asta, Gillon, ţi-o garantez eu. Am mai văzut eu sfielnici ca de-alcie tine; mironosiţi care şedeau ca îngerii în strană. Dar cum au început să lucreze în mină şi au găsit o codană, i-a apucat strechea. Şi să te ţii ce iubăreţi s-au făcut.

— Iubăreţi?

— Păi da; nu se mai satură de pipăială şi de pupat.

— Fugi d-aici!

— Zău că da. Şi-aşa ai să fii şi tu.

Pe asta de unde o mai scornise? El care nu îndrăsnise să mângâie un braţ de femeie, să-şi piardă, chiar aşa, orice fel de ruşine, şi să nu-l mai sature Dumnezeu de dragoste! Cu neputinţă! Şi totuşi perspectiva îl făcu să

zâmbească vag.

— Aşa o să fii, Gillon; îţi sclipeşte în ochi licărul dragostei, şi nimic n-o să-l stingă. Oricine îl vede. Şi asta ai să faci şi acum: dragoste. Numai că întâi mă dezbrac şi intru în pat.

Inima lui porni în galop, gata să-i spintece pieptul cu loviturile-i puternice, de parcă vâslea împotriva vântului.

— Când mă vezi în pat, te dezbraci şi vii lângă mine, urmă ea, cu acelaşi ton de poruncă.

„Dar e mai bine aşa, se gândi Gillon. Pe urmă, ne lăsăm pe seama naturii, care o să ne arate ce avem de făcut."

— Da, da.

— Aşa vrea Dumnezeu, care a semănat dragostea pe pământ.

— Da, da, îngână Gillon.

— Fiindcă el a lăsat-o şi aşa ne e dat, s-o săvârşim ca pe un lucru firesc. Ca cei dintâi oameni care n-au avut nici sfătuitori nici îndrumări scrise.

— Se-nţelege că nu...

— Ci doar s-au trezit că fac dragoste...

Se întinse în pat, cu ochii ţintuiţi în tavan, conştient de căldura trupului ei şi înfiorat de un tremur, dar nu pe cât se temuse. Era destul, ca început, socoti el, să stea lingă Maggie, urmărind pe tavan genele soarelui clipind în feluri şi chipuri scânteietoare, cum le oglindea apa învolburată a mării. Până în clipa aceea nici natura şi nici Dumnezeu nu-i deschiseseră calea spre ce trebuiati să înfăptuiască. Dar poate era mai bine aşa – nu dintr-odată, ci pe încetul. Când în sfârşit îndrăzni să se întoarcă şi s-o privească, constată cu uimire că ea adormise. Şi atunci, vru să coboare din pat. Era o jignire pentru bărbăţia din el. Totuşi

rămase pe loc, cu ochii la Maggie, adulmecând-o ca pe somonul vânat în noaptea de pomină, sorbindu-i fiinţa şi răsuflarea, spre a o simţi pe de-a-ntregul şi a-i descoperi tainele.

Cu fiecare minut întrevedea tot mai clar menirea lui ca bărbat, luminat şi împins de o dorinţă oarbă, mai presus decât firea lui. Înţelese în sfârşit că de astă dată el era somonul, iar Maggie ţinta spre care gonea; că întreaga viaţă fusese doar un preludiu al clipei de faţă, spre care alergase mânat de la spate şi că nimic nu-l putea abate de la atingerea ţelului. Trebuia s-o aibă acum şi pe loc; fiindcă aşa era drept şi în legea firii.

Maggie se supuse fără a cârti şi doar o singură dată o auzi şuşotind la ureche:

— Ţi-am spus eu că ştii. Am avut dreptate?

Şi într-adevăr. Dintr-o dată se spulberaseră toate misterele, de parcă le cunoscuse dintotdeauna. Nianic nu-l mai uimi în afară de momentele de la urmă, prăbuşite în delir, şi de faptul că o făptură atât de fragilă şi măruntă, ca Maggie, îndura totul fără a se plinge sau a se arăta vătămată. Nu ştia dacă împărtăşeşte aceeaşi plăcere, şi niciodată nu îndrăzni s-o descoasă. Dar în inima lui stăruia nădejdea că da.

într-un târziu, se desprinseră unul de altul şi rămaseră întinşi, cu privirile înălţate, încereând fiecare să pătrundă semnificaţia actului consumat.

— Nu cred că alţii au simţit chiar prin ce-am simţit noi, fiindcă ar fi spus-o în gura mare, mărturisi Gillon după o pauză îndelungată.

Şi ei îi plăcuse – ceea ce n-o mira. Simţise tot ce auzise de pe la lucrătoarele din mină, şi nu vedea de ce s-ar fi

dovedit mai împietrită ca ele, când îi venise sorocul. Şi chiar de nu ar fi fost aşa, tot nu i-ar fi păsat, fiindcă plăcerea nu însemna mai nimic, ci doar urmarea ei, adică întemeierea familiei. Asta-i fusese scopul. Ori dacă până la el mai avea parte şi de această ciudată şi brutală distracţie, cu atât mai mare câştigul! Totuşi, gândindu-se la clipele prin care trecuse – la nesăbuinţele pe care voise să i le şoptească la ureche

85

lui Gillon, i se părea un lucru cam deşucheat. Dacă Dumnezeu nu a găsit altă cale pentru perpetuarea omului pe pământ, înseamnă că nu prea are imaginaţie, conchise ea.

Urmărit de aceleaşi gânduri, Gillon se întoarse pe o parte. „Mare era înţelepciunea lui Dumnezeu în tot ce orânduise”, îşi spuse, înainte de a adormi.

Nu-l trezi decât după amiază.

— Gillon!

El îşi deschise ochii fără să se clintească.

— Vreau să-mi făgăduieşti ceva.

— Ce anume?

— Că ai să porţi pălăria când om ajunge acasă.

— Şi pentru asta mi-ai stricat somnul?

— Da, pentru asta.

I se părea o asemenea copilărie încât începu să râdă. Era de-a dreptul de necrezut cum se topise orice stavilă dintre ei şi cât se simţea de tihnit în pat.

— Aşa voi face, îi promise. Dar trebuie să-mi plăteşti.

— Oo, nu, Gillon!

— Ba da. Aşa e cinstit.

Şi se întinse după ea la marginea patului, unde o

zbughise, şi o cuprinse în braţe.

— Ce e prea mult nu e sănătos. Crede-mă, Gillon.

— Ba deloc. Este în legea firii. De ea m-am lăsat condus şi de Dumnezeu. Ori el ştie ce face.

— O fi ştiind, dar câteodată o mai zbârceşte şi el. Şi cum ziua nunţii cerea acest ritual, consimţi să-1

îndeplinească, ba chiar pe cât învăţase mai bine.

Când Gillon se trezi iar, soarele coborâse în mare – aşa cum i-o spunea lumina din geam – iar Maggie era îmbrăcată şi-i pusese pe scaun, chiar lângă pat, patru plăcinte cu carne, din care ieşeau aburi.

— Acu' scoală-te, îi spuse. Două plăcinte jumate sânt pentru tine. Mănâncă-le în timp ce te îmbraci. Trebuie să plecăm.

— Să plecăm?

— Am luat bilete la trenul de astă seară, ca să nu mai pierdem o zi.

Uitând unde se află, Gillon coborî din pat complet gol, şi tot aşa muşcă din plăcintă. Era înfometat.

— Phii, că bună mai e! exclamă, traversând încăperea spre scaunul unde-şi lăsase costumul de tweed. De-abia atunci se văzu, în geamul ferestrei.

— Dumnezeule! Mi-am pierdut minţile! exclamă fâs-tâcit, încercând să-şi acopere goliciunea.

— Asta e bună! Parcă ce deosebire e să stai gol în pat sau în cameră?

— Ba este. Sigur că este, o contrazise el. Întorcându-se cu spatele, lăsă plăcinta din mână şi se îmbrăcă în cea mai mare iuţeală. Lucrurile lui erau puse în cutia în care cumpărase costumul, iar ale ei în gea-mandanul Gladstone.

— Da’ ce-a păţit cufărul tău?

—— Nimic. Aşa e totu’n Pitmungo – năclăit de negreală.

Dar cum zâmbise în timp ce-i vorbea, Gillon nu o crezu.

— Nu putem ieşi pe uşa din dos? Altfel o să dăm de patron.

— Păi d-aia şi vreau să mergem prin faţă.

— Care va să zică ţi-a mers bine la vânătoare? îi zise Bel Geddes.

— Am prins prada cea mai de soi, i-o întoarse Maggie senină.

Gillon nu pricepu despre ce vorbeau.

— Ah, era să uit, făcu ea. Vreau să vă spun două vorbe despre cărbune.

— Despre cărbunele pe care îl folosim noi?

— Aţi ghicit. Şi-i vorbi cu toată competenţa căpătată în Pitmungo. Aflaţi că ăsta nici nu-i cărbune, ci şist prăpădit. Vă fraiereşte cine vi-l vinde. Vi-l dă drept huilă. Dar nici pomeneală. E numai cenuşă, iar căldură, ioc.

Apoi schiţă un semn către Gillon care înhaţă cutia şi cufărul şi o luară din loc, coborând pe potecă, spre poartă şi pe urmă în stradă.

La gară îl lăsă pe peron, cu bagajele, în vreme ce ea se duse la un ghişeu să expedieze o telegramă lui taică-său. Era un eveniment fără precedent în Pitmungo, ca un miner să primească o depeşă bătută la telegraf. La sosire, îl chemară pe Tom Drum din mină.

„Mi-am găsit scoţianul dorit şi vin acasă cu el”.

Zece cuvinte. Niciunul în plus.

87

De-abia se suiseră în tren şi ieşiseră din Strathnairn când trecură pe lângă lac. Era foarte adânc, judecind

după albastrul apei, şi împresurat de dealuri înalte, acoperite cu pini, iar în mijloc avea o insulă pe care se înălţase cândva o clădire imensă, dar aproape complet măcinată de timp.

— Ce-i acolo? îl întrebă pe Gillon silindu-l să renunţe la cercetarea minuţioasă a trenului.

Era pentru prima dată când se afla într-unui.

— Uitasem că se vede de-aici. E cetatea.

— „E cetatea”, îl imită cu arţag. Care cetate?

— Cetatea Cameron.

— Ooo!!!

îşi pierduse orice stăpânire de sine în faţa grozăviei pe care o auzise. O cetate în familie! Asta întrecea orice speranţă, orice calcul din câte-şi făcuse. Însuşi cuvântul „cetate” o vrăjea, ca şi „argintii”, descoperindu-le semnificaţii şi rezonanţe comune.

„Cetatea mea. Cetatea noastră. Cetatea Cameron!” s – Avem vreun drept asupra ei?

Acel „avem” nu trecu neobservat de Gillon.

— Toţi Cameronii au drepturi asupra ei. Chiar şi-ai mei au pus o cărămidă sau două în zidurile fortăreţei.

Maggie tăcu până ce dispăru cetatea şi intrară în bezna unui tunel. Şi cu toate că se mai afla un călător în compartiment, Gillon îndrăzni s-o sărute.

— Urâtă păcăleală mi-ai tras, i-o plăti ea cu întâr-ziere.

— Îmi pare bine că a prins.

O bună parte din noapte o ţinu chiar în braţe.

Dimineaţa ajunseră în munţii Cairngorms care, în ciuda calendarului arătând luna iunie, erau înyeşmântaţi în zăpadă. Odată cu răsăritul soarelui, piscurile – până atunci vineţii – deveniră roşii, iar când astrul sui pe boltă,

şi lumină zările, crestele se albiră din nou. Mâncară merindele cumpărate de Gillon la una din gările în care se opriseră noaptea: pogaci şi ceai.

Pasagerul de alături dormea.

— Ce e cârtiţa? o întrebă Gillon.

— Sobol, ce să fie.

88

— Dc cc mi-ai spus că te tragi dintr-un neam de cârtiţe?

— Ei, am glumit. Ne spunem cârtiţe pentru că mişunăm ca ele pe sub coasta pământului, în cazna de a scoate cărbune. Cârtită, cazna, cărbune. Toate încep cu „c”. Înţelegi?

Pricepuse, fireşte, dar cuvântul îl urmărise zile întregi şi chiar în jocul întortochiat al vorbelor ce i le înşirase nu vedea niciun haz. Îl îngrijora munca pe care avea s-o înceapă, şi gândul îşi punea pecetea pe faţă.

— A fi miner nu e chiar aşa o nenorocire precum îşi închipuie unii, îl linişti Maggie, urmărindu-i chipul şi desluşindu-i neliniştea în cutele frunţii.

Dar Gillon preferă să ocolească pentru moment subiectul şi să privească pe geam plaiurile ce i se înfăţişau pentru prima dată. Treceau pe lângă o viroagă adâncă, prin care şerpuia un râu cu ape verzui, hrănit de omătul topit. Pe o coastă de deal zări o gospodărie – cu ogoare înverzite şi brazde acoperite cu muici – la fel ca meleagurile pe care crescuse. În curtea de vite mai dăinuiau câteva fâşii de omăt şi, cu ochii la toate, se trezi cugetând cu tristeţe la părinţii şi la surorile lui.

— Miner, e un fel de a vorbi, sporovăia Maggie. Mă asculţi? Şi el moţăi din cap. Poţi săpa la cărbune şi totuşi să nu fii miner. Încuviinţă iar din cap. Dacă trăieşti şi te

porţi ca un miner, desigur devii şi tu unul, dar Cameronii nu vor fi mineri.

Ar fi vrut să-i arate o păşune, cu vite, din Highlands – vânjoase şi cu păr aspru–   dar când se întoarse spre ea constată că nu se uita la nimic, că era departe de el şi nu în compartiment, ci într-o lume a ei.

— Sigur, o să scoatem cărbuni, dar când vom avea destui arginţi la chimir, îi lăsăm baltă şi ne apucăm de alte treburi.

— Mda, îngână Gillon.

— De afaceri mai bune.

Tovarăşul de drum se trezise din somn şi asculta la Maggie cu ochii zgâiţi şi cu gura căscată.

— Tocmai cârligul ce-i ţine agăţaţi pe mineri în văgăunele subterane, pe noi o să ne tragă spre libertate, spuse triumfătoare.

— Mda.

89

— Fiindcă pe noi nimic nu ne va ţintui pe loc, ci vom merge tot înainte.

Gillon nici n-o mai urmărea. Treceau printr-o regiune agricolă de toată splendoarea, cum nu mai văzuse, grâul de iarnă săltase bine de la pământ şi era verde, iar cireşii şi merii înfloriseră. Pământul arăta gras şi mănos, iar hambarele din preajma caselor văruite erau mari şi curate. Chiar Dumnezeu ar fi dormit pe cinste într-unui din ele, se gândi el.

— Aşa arată Pitmungo? Seamănă cu ce văd pe aici? Lui Maggie nu i-a fost prea uşor să se adune şi să privească ogoarele de afară.

— Ei, nu. Nu chiar aşa.

Şi călătorul necunoscut rânji strâmb.

— Sânteţi de pe lângă Pitmungo? îl întrebă ea.

— Nu, dar ştiu cum arată şi, sculându-se de pe bancă, ieşi pe culoar.

Trenul intră gâfâind într-un orăşel industrial afumat, unde se fabrica linoleum; duhoarea de iută şi de ulei de în îl făcu pe Gillon să se înece şi să tuşească. Parcă-i vedea pe truditorii din fabrică – bărbaţi, femei şi copii – muncind legaţi la gură, mânjiţi de ulei şi negri la chip.

— Cum de-or fi rezistând oamenii aici? se întrebă cu glas tare.

— S-au învăţat.

— Eu unul n-aş putea.

— Ba da, ai să vezi.

Călătorul se întoarse să-şi ia bagajul, pregătindu-se să coboare.

— Frumos vis mai aveţi, doamnă. Sper să vi se şi înfăptuiască.

— O să am eu grijă de asta.

— Aşa să fie, fiindcă până la dumneavoastră nimeni nu şi l-a văzut împlinit.

— Noi nu sântem „nimeni”.

— Asta va arăta timpul. Până una alta, vă las cu bine. În loc de răspuns, Maggie scutură băţoasă din cap.

— Ce tot îndruga? se interesă Gillon.

— Tâmpenii ieşite dintr-un cap de tâmpit. Şi din nou se întoarse cu ochii spre Scoţia.

Merseră toată dimineaţa cu trenul, dar, către după amiază, priveliştea se schimbă, devenind mai râpoasă şi

presărată cu târguleţe industriale înnegrite de fum. La

un moment dat, Maggie îl întrebă ceva cu totul ciudat.

— Ştii să te baţi? El o privi crucit. Adică să lupţi şi să te aperi din răsputeri când cineva vrea să-ţi fărâme oasele?

După un răgaz de gândire, Gillon se declară incapabil de un răspuns categoric.

— Dar să iei lovituri şi să le dai înapoi, te pricepi?

— Greu de zis până nu încerc. Dar de ce mă întrebi? Îi privi pometţii ascuţiţi – atât de primejduiţi în trântă

— Precum şi nasul frumos arcuit, şi se simţi ruşinată.

— Sânt iute în mişcări şi rezist destul. Când eram în armată, şedeam cât mai departe de adversar; am braţe lungi, înţelegi? Aşa că puteam să-l ţin la distanţă, iar când ostenea, îl loveam în plin. Totuşi spusele lui nu-i aduseră liniştea. O dată trecuţi de Upper Kinglassie, îl anunţă că prima staţie era Cowdenbeath, şi deci trebuiau să-şi adune lucrurile pentru a fi gata de coborâre.

La gară nu-i întâmpină nimeni.

— Acu’ ce ne facem 7 se nelinişti el. Nu putem lua o trăsură sau altceva?

—- Mergem pe jos.

O luară pe drumul ce ducea către râu, iar de acolo mai departe, către Pitmungo.

— De ce sânt toate. Casele faţă în faţă, de parcă s-ar zgâi una la alta?

— Le-au aşezat aşa fiindcă au costat mai puţin.

— Nu mi-ar plăcea să stau într-una din ele.

— Te înveţi, ai să vezi.

împrejurimile oraşului Cowdenbeath erau destul de atrăgătoare, ceea ce-i mai alungă grija. Numai râul îi înnegura sufletul.

— De ce e apa aşa de neagră?

— Din cauza minelor.
— Unde sânt minele?
— Ai să vezi.
Mergea în urma ei fără a-şi lua ochii de la muşchii picioarelor, care i se umflau şi se retrăgeau ca vălurelele unei ape cafenii – o încordare puternică a muşchiului gambei ce se bomba ca o minge, şi imediat o destindere; un adevărat flux şi reflux al cărnii. Era o fată bine legată, fiecare parte din ea pusă cu rost, exact unde trebuie, alcătuind la un loc un trup zdravăn şi totuşi mlădiu, care-i usca gâtlejul de poftă, când îl privea.

În partea dreaptă a drumului, pe pârloaga de sus, se vedea o dumbravă cu fagi lăcrimaţi de rouă. „Trebuie să fie întuneric acolo, şi linişte”, socoti Gillon.
— Aş vrea să urcăm să văd copacii de sus, zise cu un glas sugrumat de dorinţă. Încă n-am văzut pomi ca ăştia.
Maggie pricepu ce are de gând. Citise undeva cum că înainte de luptă, indienii ori africanii – sau alţi bărbaţi cu pielea de culoare închisă – îşi făceau cit puteau de cap. Şi în acest chip alungau orice frică din ei.
într-adevăr, frunzele pomilor erau pline de rouă, dar sub ele era umbră şi tihnă, cum îşi închipuise.
— Nu m-ai urcat aici ca să vezi pomii, îi zise Maggie.
— Ba jur că da, susţinu Gillon, deşi, fără a-. Şi da seama, o şi luase în braţe. Maggie nu se împotrivi.
Mai târziu, rămase o vreme lungită, privind tăria albastră şi însorită prin reţeaua frunzelor vineţii.
— Eşti lacom; trebuie să te mai stăpâneşti, îl şcoli ea.
Dar nu supărată, ci ca o dăscăliţă. Fusta, încheiată cu nasturi pe o parte, era desfăcută, iar la marginea

crângului se iviseră nişte oi ce se zgâiau la ei.

— Oare ne-or fi văzut? tresări Gillon, repezindu-se să-i încheie nasturii de la fustă.

— Pentru Dumnezeu, Gillon! îl luă la rost în derî-dere, ceea ce nu-l opri să moşmondească mai departe la fustă; nu putea suferi gândul să fie văzută până şi dc bietele necuvântătoare. Aşa e că uiţi de toate când te apucă pandaliile? Ia te uită! Şi arătă către oi. Observi că lipseşte cineva din mijlocul lor?

Gillon le studie cu atenţie mutrele lunguieţe şi prostănace, recunoscând în cele din urmă că nu-şi dă seama cine lipsea.

— Berbecul. Sânt fără berbec. Bănuieşti de ce? Gillon clătină capul în semn că nu. Fiindcă a fost priponit pe undeva, mai încolo, să nu tabere pe oi. Altfel ştii ce-ar face? El dădu iar din cap. Atâta le-ar târnosi, de-ar crăpa, adăugă ca, închizându-şi ultimul nasture de la fustă. Gillon se făcu roşu ca para focului. A.. A fac toţi berbecii, conchise Maggie şi, apucând o panglu ă de la beretă, i-o înfăşură după gât şi trase de ea – nu prea tare, dar atât cât să-l facă să simtă strânsoarea. Şi pufnind în râs, se ridică în picioare.

Străbătură pârloaga, ureând tot mereu, încât Gillon avea impresia c-o porniseră direct către cer. Dar mai

înainte de a ajunge pe pisc, le apăru, la picioare, apele estuarului Forth.

— Aveţi mare şi aici? De ce nu mi-ai spus? o întrebă bucuros de ce-i era dat să vadă.

— Nimeni nu coboară până la ea. După cum nici tu n-ai s-o faci.

„Ba eu da, îşi făgădui Gillon în sine; am să zbor până acolo”. Ajunseră în vârf, iar când începu coborâşul, apăru şi oraşul la poale – o îmbulzeală de case înnegrite, ghemuite pe fundul unei văi negre, lângă o gârlă cu apă neagră. Gillon ghicise ce vedea jos, dar se încăpăţâna să nu creadă.

— Ce-i colo? întrebă el.

— Âsta-i Pitmungo. Sântem acasă.

Trântit pe iarba mare şi deasă, privi la valea de jos.

— Nu vreau să trăiesc acolo, spuse cu obidă.

— Dar acolo trăiesc eu.

Mare ghinion să aibă parte de o zi atât de frumoasă, fierbea Maggie de ciudă, fiindcă de pe colina însorită, de unde priveau, Pitmungo părea mai întunecat decât în realitate. Gillon se tot uita la coşurile minelor şi la şirurile de case acoperite de zgură.

— Nu, n-o să mă duc colo, jos, îl auzi. Om găsi noi cum să ne câştigăm pâinea şi într-alt fel.

— Ba ai să mergi. Doar mi-ai făgăduit, îi aminti ea. Rămase multă vreme cu ochii la orăşelul din vale;

pe urmă se ridică şi urcă iar pe creasta de unde se vedea estuarul Forth. Într-un târziu, coborându-şi privirea spre locul unde o lăsase pe Maggie, o zări singură, printre ierburile sălbatice, şi deodată i se înmuie sufletul. Adevărat, îi promisese c-o va urma, dar mai presus decât această făgăduinţă simţea că vrea să fie cu ea şi să-i nască un copil. Gândul îl ului pe moment. Pentru ca după o clipă, tot el să-l socotească cum nu se putea mai firesc. Doar se iubise cu această fată – cu această femeie – şi poate chiar îi purta pruncul în pântec. O porni în goană spre ea.;

— Cât timp va trebui să trăim aici?

— Până vom aduna destul ca să ne făurim altă viaţă.

— Bine. Atunci să mergem.

Şi, săltându-şi cufărul Gladstone în cârcă, o apucă de o mână – fiindcă aveau de coborât o coastă râpoasă – şi o porniră de vale.

93

„Am să mă fac miner, şi-am să fiu printre cei mai buni, îşi făgădui Gillon, dar o dată ce mi-am plătit datoria faţă de ea, plecăm şi lăsăm toată negreala în urmă. Fiindcă n-am să-mi duc toată viaţa în tăciune şi în murdărie, doar ca să scot nişte bani”.

Când ieşiră din livada cea albă a Companiei, unde toţi pomii erau înfloriţi, văzură mare îmbulzeală în poarta minei.

— Ce-i asta? întrebă el.

— Nu te opri din mers, Gillon, dă-i înainte!

Acum auzeau şi strigătele mulţimii din faţa porţii şi de-a lungul zidului. Îi văzuseră.

— Oricât de tare ar urla, nu le arăta că ţi-e frică. Vântul îi ridicase borul pălăriei şi-i zbârlise coada de căprioară, ceea ce, în ochii lui Maggie, îl făcea şi mai arătos. Poate înfăţişarea lui îi va încremeni de respect. Oricum, nu se mai văzuse în Pitmungo bărbat pe măsura lui. De asta putea să jure. Doamna Gillon Forbes Cameron se întorcea acasă cu un soţ nobil; cu un adevărat gentilom. Poate asta îi va pune cu botul pe labe.

— Ce se întâmplă? o întrebă din nou, gata să se oprească din mers.

— Nu-ţi încetini pasul, nu te arăta şovăielnic. Treci printre ei ca şi când ai fi nepotul lordului Fyffe.

Inima lui se zbătea în piept ca o păsărică ferecată în colivie. Câţiva puştani, mai cutezători, cenuşii ca nişte şoareci şi cu feţele năclăite de praf de cărbune, se desprinseră de restul mulţimii şi o porniră spre ei, pe potecă. Rău ceas îşi mai alesese pentru sosire, recunoscu Maggie. Tocmai ora de schimb, când minerii buiau de sub pământ. Dar asta nu prea conta. Fiindcă, chiar de nu-l înhăţau la poartă, l-ar fi prins la intrarea în mină, unde puseseră mina şi pe cei opt din Glenrothes, cu un an în urmă, şi-i bătuseră măr. Administraţia minei îi adusese în timpul nopţii, sperând că la lumina caldă a dimineţii se va topi şi mânia localnicilor, numai că socotelile companiei nu se potriviseră cu ale minerilor, care le rupseseră oasele veneticilor. Strigătul gloatei – sau mai degrabă un muget puternic din care pierise frica rămânând numai setea de

sânge – se înălţa tot mai vijelios. Şi la auzul lui, cu tot îndemnul nevestei de a-şi continua drumul, Gillon îşi conteni paşii.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Maggie, ce e zarva asta?

îi vorbise pe un ton mânios, vădit scos din sărite, cum nu-l auzise până atunci. Dar poate-i va prinde bine, se socoti ea.

— Nu vor să primească străini în mină, să scoată cărbunele lor.

— Dar de unde ştiau că vin?

— Întotdeauna se află. Acum se căia de telegrama expediată.

— Tu mi-ai spus că se găseşte de lucru din plin.

— Aşa e. Administraţia e dornică să angajeze oameni,

însă ei nu-i primesc. Îi alungă.

— Cum?

— Fac în aşa fel încât să le piară pofta. Şi, apucându-l de mână, urmă: Rămâi alături de mine, aşa cum voi rămâne şi eu alături de tine.

Era o făgăduinţă pe care Gillon ştia că şi-o va împlini.

— Dar ce fac? Spune-mi-o dinainte.

îi lăsase mâna şi o înhăţase de braţe, vrând s-o scuture.

— Nu face asta de faţă cu ei. Iar dacă vrei să ştii dinainte, află că tabără pe tine şi te rup în bătaie, ca să nu mai fii în stare de muncă.

Ce ironie! Tocmai când se împăcase cu acest nesuferit târg şi cu munca ce-l aştepta în el, însuşi târgul refuza să-l primească şi să-i întindă o pâine, ba chiar avea să-i zdrobească oasele, ca să nu mai fie bun de nimic.

— S-ar fi cuvenit să mi-o spui, Maggie. Să mă previi. Şi o privi într-un fel care-o îngrijoră. Prin tăcerea ei îl minţise. Dar cum n-am de ales, să mergem! conchise cu hotărâre.

La numai câţiva paşi, puştimea începu să le dea târcoale, aruncându-le tot soiul de vorbe murdare.

— Nu te uita la ei, îi şopti Maggie. Nu le da apă la moară. Fă-te că nu-i vezi. Ăştia doar te aţâţă!

Erau băieţandri de-o şchioapă, zdrenţăroşi şi cu feţe scârbos de murdare; un soi de spiriduşi, cum i se păreau lui, dezgustători de urâţi, cu chipuri osoase şi înfometate, cu ochi mici şi aprigi, de nevăstuici, şi cu nişte cioturi de dinţi, răsădiţi ici şi colo, printre văgăune întunecate.

95

— O să-ţi tăbăcim fundu’ spurcat de venetic, îi răcni unul.

— Cum adică să-l tăbăcească?

— Te ameninţă c-o să te sfâşie, îi tălmăci Maggie.

— Un împuţit ca tine n-are ce căuta la săpat de cărbuni cu noi, urlă altul, repezindu-se în spatele lui şi în-hăţându-i cu o mână neagră şi udă haina de tweed. Un al treilea se săltă să-l apuce de obraz, dar îi atinse doar buzele. Atunci simţi Gillon, pentru prima oară în viaţă, gustul prafului de cărbune. Vru să ridice o mână şi să-i pocnească, dar Maggie îl frână.

— Sfidează-i! Nu te coborî pân’ la ei. Ce-i întărâtase mai mult era pălăria.

— Găina! Smulgeţi-i găina din cap! se stârniseră câteva glasuri în dreptul porţii, iar după ele altele şi altele.

— Apucaţi-i cipilica spurcată şi trăgeţi-i-o jos!

Spiriduşii încercau să le dea ascultare şi se tot întindeau s-o apuce; în zadar însă, deoarece Gillon era prea înalt.

Când ajunseră cam la cincizeci de metri de poartă, vacarmul se domoli, toţi oamenii urmărindu-i cum mergeau mână în mână, cu ochii aţintiţi înainte, privind zidul gloatei şi dincolo de el. Iar când veniră şi mai aproape, gata să intre, începură cu toţii să se tragă în lături, făcându-le loc. Şi asta datorită numai lui Gillon – bărbatul bizar şi cu totul străin ce-l aveau dinainte, nu un sobol ca ei, pripăşit de prin altă mină, care nu le-ar fi ascuns nicio taină, ci un om dintr-o altă lume, după cum îl arăta înfăţişarea. Şi astfel înaintară prin hoardă, fără să-i atingă o mână, şi cu siguranţă ar fi trecut şi de poartă de nu le ieşea un miner înainte, punându-se stavilă în calea lor.

— Pân-aici! le strigă. Niciun pas mai departe.

— Ooo, Doamne! izbucni Maggie, cu toate că n-ar fi vrut-o.

Dar ştia ce tartor are în faţă. Era Andro Begg, staroste în Pitmungo, nu din voia oamenilor, ci cu de la sine putere. Infricată, îl trase de mână pe Gillon, să se dea înapoi; el însă n-o luă în seamă, ci merse tot înainte, până ajunse chiar în dreptul minerului gata să dea peste el.

— Am spus niciun pas mai încolo! Nu treceţi poarta!

9G

— Mi s-a promis de lucru aici, îl înfruntă Gillon. Celălalt scutură energic din cap.

— Cărbunele din Pitmungo e numai al minerilor din Pitmungo. Pe poarta asta nu intră niciun străin.

— Şi cine mă va opri? întrebă Gillon cu totul formal, se-nţelege.

Inima gonea nebuneşte. Omul din faţă era vârtos ca un taur şi, mânjit de cărbune, părea fioros.

— Andro Begg. El o să te oprească.

— Cu hârleţul de-l ţii la brâu?

— Nu cu el, ci cu astea, şi-i arătă mâinile: două cioturi de stâncă neagră.

Begg îşi smulse piconul din cingătoare şi-l azvârli jos. Ea mineri asta însemna aruncarea mănuşii, ceea ce Gillon nu apucase să afle. Când hârleţul atinse pietrele caldarâmului, Begg se şi răsuci şi-i repezi o lovitură în stomac, atât de neaşteptată şi de aprigă, fincât Gillon îşi pierdu răsuflarea. Dar îşi reveni iute şi, cu o mână ridicată, ca să pareze un nou pumn prin surprindere, începu să-şi scoată haina şi să^şi deznoade cravata, ifără să se grăbească, ci tacticos, ca să câştige timp.

— Asta nu-i răfuială între doi oameni, ci o datorie

cetăţenească de-a mea, îl anunţă Begg.

Odată descătuşat de haină, Gillon se hotărî să scape şi de cămaşă, iar când şi-o dădu jos, gloata începu să râdă de albeaţa trupului său uscăţiv.

— Ie-te ce mai pui de găină!

— Şi se mai ia la luptă c-un bivol!

— Să fiu ca'mneata, mi-aş scoate naibii găina, până nu ţi-o zbor io din cap, îl sfătui Begg.

Gillon îşi luă pălăria şi-o puse peste grămada de haine.

Primul pumn îl lovise năprasnic, dar avusese şi darul să-i mai risipească din spaimă – un avantaj câştigat, fiindcă şi frica de dinainte îl duruse la fel ca şi lovitura. Acum nu se mai sinchisea de ce-o să urmeze, ci se concentra asupra vrăjmaşului, cântărindu-l din ochi. Se uită la grumaz – gros aproape cât pieptul, său-; apoi la braţele lui vânjoase, ca nişte crengi de stejar, dar scurte, ca şi picioarele; pe urmă la straiele grosolane de mină, mustind de sudoare şi apă din subteran – cum desigur erau şi lâneturile de sub ele – şi, în sfârşit, la cizmele butucănoase şi ţintuite – deci lunecoase pe caldarâm – după care îşi zise: „Dacă nu m-altoieşte prea curând şi prea

97

tare – să-mi fringă niscaiva oase – şi am să-l ţin la distanţă cu braţele mele lungi, s-ar putea să scap cu pielea întreagă. Să-l răpun, nici poveste. Dar să-l istovesc, da, până se va lăsa şi el şi eu păgubaş". Begg îl mai pocni odată şi-l culcă la pământ.

— Te-ai săturat, sau mai vrei? îl întrebă când îl ajută să se culeagă de jos.

Iar când Gillon răspunse afirmativ, îl privi cu

compătimire. Din acea clipă, Gillon îşi puse planul în aplicare, hărţuind adversarul, ţinându-l cât mai departe, căutind să câştige timp. Îi mai pierise frica de Begg, de aceea îl lăsa să se mai apropie, atent la mişcările lui de om scurt şi îndesat, la ţopăiala şi răsucirile-i repetate, care îl istoveau şi-l făceau să gâfâie tot mai tare, iar când prinse momentul prielnic, îl pocni în obraz de-i şterse până şi năclăiala de zgură. Fusese o lovitură iute şi aprigă, care-i ridică o gogoaşe sub ochi, iar la vederea ei Gillon încremeni, fiindcă nu avusese de gând să-l întărite peste măsură pe taur. Când însă Begg se repezi iar la el, ca să-i plătească cumplita jignire, Gillon se dovedi mai ager ca până atunci, sărind îndărăt, apoi roată, în jurul rivalului, parând întruna cu braţul său lung, deru-tându-l şi făcându-l să lovească mereu în gol.

Puţini oameni neantrenaţi rezistă într-o luptă mai mult de câteva minute. Nici Begg nici Gillon nu se lăsau, dar unul lupta cu braţe de miner, deprinse cu efortul muncii din subteran, pe când celălalt cu braţe formate la vâsle. Aşa se face că peste puţin, Gillon observă, aproape speriat, că vrăjmaşul de-abia îşi mai ţinea în sus mâinile vânjoase. După fiece încercare, reluarea atacului – cu ridicarea braţului şi zvâcnirea lui înainte, devenise o cazna de netrecut. Şi, privindu-l cum gâfâia cu gura căscată şi limba scoasă, se gândl că aşa arată şi un peşte după o goană nebună, când e tocmai bun de lovit cu harponul.

După ce-l imobilizase un timp, împingându-i capul cu mina, Gillon îi dădu drumul şi începu să se învârtă în jurul lui, adunându-şi curajul să-l încolţească. Cu braţele căzute de-a lungul trupului, Begg se tot răsucea după el, ca un

taur rănit după matador, căutând să-l înhaţe. Dar, când se aştepta mai puţin, Gillon îl altoi drept în faţă, şi cu atâta putere, încât şi el simţi forţa loviturii până în umăr.

08

Begg rămase împietrit, cu ochii zgâiţi şi cu o falcă smulsă din loc. „I-am zdrobit-o", se înfiora Gillon. Spumegând de mânie, taurul se mai repezi o dată, încercând să-l izbească, dar în aceeaşi secundă Gillon îi trase un pumn în rinichi, atât de nimicitor încât, fără voie, Begg urlă ca o fiară.

— în burtă, Gillon, în burtă! o auzi pe Maggie stri-gând. Îţi rupi mâna dacă îl pocneşti la moacă. Atinge-l la maţe! E al tău, Gillon! I-ai venit de hac! Trage-i în burtă şi s-a zis cu el!

Aşa cum se întâmplă îndeobşte, gloata îşi schimbase mentalitatea. Acum îl voiau pe Andro Begg doborât la pământ. Doar veniseră după sânge, şi cum îi simţeau mirosul, ţineau să-l şi vadă curgând, indiferent al ’ cui ar fi fost. Fără asta nu se urneau din loc. Gillon se uita la Maggie.

— Arde-l, Gillon! îl îndemnă ea.

Şi aşa făcu. Începu să-l lovească în neştire, în burtă şi în obraz, dar Begg rămase neclintit, în picioare. Sub fiecare ochi se iviră umflături cât oul de potârniche, iar la un nou pumn de-al lui Gillon, una se sparse şi prinse a sângera ca o tumoare tăiată cu bisturiul, înroşindu-i pe amândoi. Şi Gillon iar lăsă braţele în jos.

— Nu poţi lăsa omul aşa, ţipă un glas din mulţime. E dreptul lui să-l pui la pământ.

Şi Gillon hotărî să-l doboare înainte de a-şi da sfârşitul, începu să-i care pumni în stomac, până-l văzu

îngenunchind pe pietrele ude din faţa porţii, ca un bivol trăsnit de măciuca ucigătoare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, domnule Begg, lasă-te jos, îl rugă Gillon, iar când chipul sluţit şi umflat ca o lună se uită în sus, cu ochii plini de lacrimi, dar lipsiţi de vedere, şi clătină din cap, în loc de răspuns, Gillon îl mai lovi o dată în umeri. De-abia atunci se prăvăli cu faţa pe caldarâm, aşa cum se scufundă unele bărci: dintr-odată. Iar Gillon se trezi stiins de mână de cineva.

— Halal bătaie, voinicule. De când e Pitmungo nu s-a văzut încăierare ca asta!

— Lasă-mi mâna! îl repezi Gillon.

— Da' io's taică-tu, măi voinicule! Sânt Tom Drum. Cum se simţea răpus de oboseală şi silă, Gillon nici nu-şi ridică ochii să-l vadă, însă Tom Drum nu se simţi deloc ofensat.

99

— Hi-am dorit întotdeauna un băiat şi iată-mă cu un bărbat în lege, strigă spre mulţime.

După ce-şi puse cămaşa şi haina, Gillon se întoarse la Andro Begg şi ingenunche lângă el.

— Domnule Begg, îl strigă.

Se temuse ca nu cumva să-şi dea sufletul înecat în propriul său sânge, dar aplecându-se peste faţa întoarsă într-o parte, îi auzi răsuflarea grea, însă regulată. Urmărindu-i ridicarea şi coborârea ritmică a umerilor uriaşi se simţi mândru, ruşinat şi trist în acelaşi timp.

— Lasă-l să zacă acolo, îl sfătui domnul Drum. Îşi vine el singur în fire, neajutat de nimeni. Aşa-i obi-ceiu' p-aici.

„Blestemat, obicei!” îşi spuse Gillon în gând. Unul din puşti, care cu puţin timp în urmă le strigase cele mai

urâte cuvinte, veni alergând şi-i dădu pălăria.

— Ea dumneavoastră, dom’le. O luasem să ne jucăm cu ea.

Gillon îşi netezi părul spre spate – părul său lung, nu ciuntit cum îl purtau cei de-aici – şi îşi puse pălăria pe cap.

— Ce-au cu pălăria mea?

— Noi, minerii, nu purtăm pălărie, îi explică socrul. Numai stăpânii minelor poartă. Noi avem şepci. Pălăria e pentru boieri.

— Eu port, zise Gillon.

În clipa aceea nu-şi dorea decât să fugă de lângă trupul de pe caldarâm, să scape de urlete şi de toţi bondocii oacheşi şi’âncrâncenaţi ce-l împresurau.

— Putem să mergem? îl întrebă Maggie apucându-l de mână.

„Doare al naibii”, constată el.

Ca să intre pe poartă trebuiră să-l ocolească pe Andy Begg, care tot o mai păzea cu trupul lui sfâşiat.

— Ia uitaţi-vă! strigă Tom Drum. Marele Andy prăvălit la pământ şi plin de sânge, ca un porc înjunghiat!

Apoi buiră pe poartă, alături de primul venetic angajat ca miner de când se pomenise Pitmungo.

— Ai luptat vitejeşte, Gillon, îi şopti Maggie.

— Am făcut o batjocură pe care n-am să mi-o iert curând.

— Adică pe mine n-ai să mă ierţi, preciza ea.

Pe drum, către Uliţa Minerului, unde locuia familia lui Maggie, Gillon de-abia îşi mai putu ţine capul pe

umeri, şi pină acasă, a mers sprijinit. Mai târziu, când

şedea în pat şi căuta să-şi adune amintirile, nu găsea aproape niciuna. Afară de impresia obsedantă ce-l chinuia când şi când: poposise în cel mai imput.it fcârg din câte văzuse vreodată.

na

Nici el nu ştia cită vreme zăcuse la pat. Poate o săptă-mână, poate mai mult (Se întreba cine era oare negricioasa care-l privea din pragul uşii, fără să-l întrebe vreodată de vorbă, ci sfredelindu-l doar cu privirea? Poate mama lui Maggie?!) Când în sfârşit s-a dat jos din pat, a trebuit să se ţină de ziduri şi de lucrurile din casă din pricina bâzâitului veşnic din cap, care-l făcea să-şi piardă echilibrul. Şi chiar aşa, sprijinindu-se de ce apuca, tot mai căzu de câteva ori.

— Mă întreb câteodată dacă în halul în care mă aflu mă pot numi învingător, se plânse socrului.

— Vai de mine, voinicule! Păi să-l vezi pe Andy Begg cam cum e. Nu să mai drege câte zilişoare o avea! A încercat să coboare în mină, cu schimbu’ dă dimineaţă. Da’ n-a fost chip, că i-a dat valea de-alde Brothcock. I-a zis că nu-i trebe o mortăciune în abataj. Te-apucă la inimă de-l vezi cum arată. E făcut harcea parcea. Mai mare fala, nu alta.

Pe Gillon îl oblojiseră pe cât le stătea în pricepere, îndo-pându-l cu borş de oaie, făcut din ciolanele capului, cu muieţi de turtă de ovăz şi cu tot soiul de verzituri ce dăduseră prin grădină, ca să capete forţă. Şi, pe încetul, se înzdrăvenise. Doar oasele – stâlcite şi dureroase – se vindecau mai anevoie, şi-i întunecau sufletul. Precum şi casa în care trăia. Acum ştia din ce se compune o gospodărie de mineri – doar din două camere:’o

bucătăide şi una de toate zilele. Prima era în faţă, şi în ea se afla vatra şi cada de îmbăiat. Acolo îşi spălau jegul, se morfoleau bulendrele de lucrat în mină şi se atârnau la uscat, se gătea şi mâncau toţi ai casei. În odaia de toate zilele, se primeau oaspeţi – de le trecea careva pragul – şi dormeau socrii. Patul lui şi al lui Maggie se afla în bucătărie – adică în odaia din faţă – care era complet vraişte. Şi această lipsă de izolare îl supăra cel mai mult.

101

Dealtfel, toate casele din Pitmungo sufereau de aceeaşi meteahnă; nimeni nu era singur şi stăpân în camera lui, ci fiecare intra şi ieşea după bunul plac, ca iepurii într-un ţarc cu despărţituri.

Într-o după amiază, simţi că nu mai poate îndura să stea între ziduri, şi când veni socru-său de la mină, se dădu jos din pat, hotărât să iasă să vadă cam cum arăta târgul care-i ceruse un tribut atât de vârtos ca să intre în el. Cu chiu şi vai, de-abia mişcându-se de dureri, îşi îmbrăcă costumul, iar Maggie îi puse pantofii. Apoi îşi luă pălăria şi o porniră toţi trei, mai întâi în jos. Pe Uliţa Minerului, apoi pieptiş, pe Calea Cărbunarilor, ce urca o treaptă, două de deal, iar de acolo, pe Măgură, până ajunseră în vârf, la cele două uliţi, cu case aşezate faţă în faţă.

— Asta e Tirgu-Măgurii, îl informă socrul, cu uliţa Tosh Mungo, colea sus, şi Moncrieff, mai jos.

— Uliţa ambiţioşilor, se amestecă Maggie, unde orice om cu mândrie vrea să se înfigă. Aici o să stăm şi noi.

— Şi noi? repetă Gillon. Numa' că eu nu sânt mândru.

— Ai să vezi că aşa o să fie.

Se aşezară pe o bancă, în marginea uliţei şi a coastei

pe care se afla cocoţată, şi de acolo socru-său arătă către Easter Mungo şi Western Mungo. Dar pe când se înfierbântase la explicaţii, doi moşnegi scofâlciţi şi cu priviri de oţel, îi luară la rost.

— Căraţi-vă de pe bancă! răcni unul din ei. E doar a noastră, a Măgurenilor.

Când însă Tom începu a le spune cum că Gillon era viteazul care-i despicase falca lui Andy Begg şi-l culcase jos, la pământ, moşnegii se înduplecară; de-i arătaseră colţii, era numai pentru a-şi apăra nişte privilegii pentru dobândirea cărora trudiseră toată viaţa, în mină. În Târgu-Măgurii, observă Gillon. Erau case mai mari, aerul mai puţin îmbâcsit şi apa de băut mai curată.

— Colo, jos, stau Vălenii, ca vai şi-amar de capu'lor, grăi un bătrân de parcă n-ar fi fost şi cei din familia Drum de faţa. Ia priveşte, îl îndemnă pe Gillon. Uliţa Igrasiei. Unde casele-s cu'n picior în râu; Uliţa Cocioabelor, cu bordee pe ducă şi Uliţa Minerului – cea mai de soi din tot Târgu-Văleniior.

— Nişte beţivani, zurbagii şi nepricopsiţi, care n-au ştiut cum să se salte din mizerie, vorbi al doilea moşneag, referindu-se la localnicii de acolo.

102

Până şi în Biserica Independentă din târg, Măgurenii nu şedeau în rând cu Vălenii, ci separat, află Gillon.

— Nu le facem temeneli, iar'mnealor fac pe muţii cu noi, fiindcă n-au curaju' să caşte gura, mai află el de la alt miner bătrân.

între Târgu-Măgurii şi Târgu-Văii se afla un gazon imens, de un verde strălucitor, denumit oficial Parcul de Odihnă al Minerilor din Pitmungo, iar neoficial – şi cum i se

spunea de peste un secol – Terenul de Sport, într-un colţ mai retras se vedea o îmbulzeală de căruţe cu coviltire rotunde – Colonia Ţiganilor din Pitmungo – după cum i se spuse, şi Gillon rămase cu ochii aţintiţi la vreo câţiva din ei, care împleteau de zor la năvoade.

— Acolo se ţin târgurile] întrecerile sportive şi reprezentaţiile de circ, îl lămuri socrul. Şi tot mai rămâne loc pentru fotbal, rugby şi cricket.

— Ai uitat de quoits l, cel mai sfânt dintre toate, după o zi de lăbăceală în mină.

Şi toţi se declarară de acord cum că aruncarea inelelor la ţăruş întrecea toate jocurile.

Gillon înţelese de la bun început ce binecuvântare era Terenul de Sport pentru localnicii din Pitmungo – singurul loc curat unde puteau să zburde plozii în voie, sau să-şi cheltuie plusul de energie băieţandrii mai răsăriţi – la caz că le rămânea după ziua de muncă – prea lungă şi grea pentru vârsta lor fragedă. Dar ochii lui căutau mai-departe, către Râul Pitmungo şerpuind jos, în vale, şi spre primele guri de mină, căscându-se sub roţile mari şi zimţate ce se depanau peste drugii de cale ferată pe care se înşirau vagonete.

Şi dincolo de toate acestea, la mormanul de zgură, înalt cât un munte, care ardea mocnit, fumegând de pe lături şi întunecând toată zona de lucru cu răsuflarea-i pâcloasă şi acră de gaze.

— Ce roţi sânt alea care se învârt deasupra magaziilor afumate? întrebă Gillon.

Şi cei din jur rămaseră de-a dreptul cruciţi de o atare ignoranţă.

— Cum, nu ştii? grăi socrul. Sânt scripeţii care suie

vagonetele de cărbuni şi coboară cuştile cu mineri sub talpa. Pământului.

1 Joc cu inele aruncate într-un ţăruş

Talpa pământului… talpa iadului, îşi zise Gillon, simţind un gol în stomac la gândul ce-i răsărise în minte.

— Eu nu mă văd coborind sub pământ. Am trăit doar pe apă, ori noi, oamenii mării, ajungem acolo numai când ne-a sunat ceasul morţii.

Cei din jur râseră la fel de uimiţi şi neîncrezători ca şi de spusele dinainte.

— Toţi coboară în subteran. Asta-i menirea bărbatului, glăsui unul din moşulici.

Fără de voie, Gillon băgă de seamă că nu avea nicio mână întreagă.

— Cu timpul ai să te înveţi, îi repeta fiecare şi atât de des încât Gillon începuse să aibă îndoieli. Era un fel de litanie pe care şi-o îngânau între ei, în nădejdea că, auzind-o mereu, fiecare va ajunge să creadă că aşa va fi. Deoarece nimeni şi niciodată1 nu se putea deprinde cu gândul de a sta la trei mii de picioare sub scoarţa pământului. Era împotriva firii. Însuşi Dumnezeu, de exista cu adevărat – şi Gillon era hotărât să-şi limpezească fără zăbavă părerea în această privinţă – cu siguranţă nu aşa rostuise lucrurile, să se vâre omul pe sub pământ, să-l scormonească şi să-l pună la încercare, încălcând legea naturii.

— E adevărat că se sapă şi pe sub mare? se interesă el.

— Ooo, şi încă cum! Unele galerii merg câteva mile sub apă. Şi când se stârneşte câte o furtună mai ţeapănă, simţi cum se clatină toată mina.

— Ba simţi şi valurile, când sapi printre straturi, adăugă Tom Drum.

— Şi cum iese gazu’ din rocă; ăsta-i lucru ştiut.

— Să te ţii nene când se pornesc să geamă proptelele; ca nişte jivine înjunghiate. Cu asta nu mă-mpăcam io la’neeput.

„O să mor sub pământ, îşi repeta Gillon, cu deplină convingere. O să mă înec, cum am presimţit eu mereu; şi încă într-o văgăună întunecată, în miezul pământului.”

Porniră de vale, peste Măgură, iar la jumătate de drum, Maggie-i opri, să-şi mai înalţe ochii către Tosh Mungo.

— Va veni ziua când copiii noştri acolo vor sta.

— Fugi, Maggie, nu vorbi prăpăstii, o zeflemisi tai-că-său. Ce Vălean ai văzut căţărându-se printre Măgureni?

încă niciunul. Dar o să văd.

104

La trecerea lor, jucătorii de rugby şi fotbal se opriră să-i privească.

— El e, el e! Al cu pălăria! tiuzi Gillon pe unul din ei.

— N-ai zice c-a fost în stare să-l pună jos, la pământ.

— Ba l-a pus, omule! Şi’ ncă cum.

Tom Drum plesnea de mândrie. Flăcăii îşi reluară jocul hârjonindu-se între ei cu îndârjire. Câţiva erau mân-jiţi cu sânge pe obraji şi la nas. „Ce făpturi de neînţeles, cugetă Gillon. După o zi de trudă în mină, să vină să se sfâşie pe terenul de sport. O specie aparte de oameni!”

în Târgul Văii toate femeile şedeau proţăpite înaintea porţii – cu siguranţă înştiinţate de trecerea lor. Câţiva mineri din schimbul de zi, care zăboviseră la paharul „de mântuirea lucrului”, veneau către case sleiţi de puteri şi murdari din tălpi până în creştet. Gillon îi urmări cu inima

strânsă. Dar asta nu era priveliştea cea mai jalnică, ci mai avu parte de una, care-l amărî şi mai mult. Prin uşile caselor se vedeau băieţandri spălându-se de zgura din mină în vane de tablă, înfipte în mijlocul camerei. Toţi erau bosumflaţi şi cu trupuri plăpânde, prea necopţi pentru cazna la care erau osândiţi.

— Doamne, în ce hal arată copiii! exclamă fără voie.

— Un şmotru zdravăn şi se pun pe roate, îl asigură socrul. Drum era un om aspru şi plin de bunăvoinţă. Nu însă şi un găgăuţă – cum se zicea în Pitmungo. Aşa că înţelesese ce se petrece în mintea lui Gillon. Asta e viaţa d-aici, continuă el, şi cu cât te împaci mai curând cu ea, cu atât o s-o-nduri mai uşor.

în mijlocul uliţelor din Târgul Văii, în aşa zisul centru comercial al urbei, se înălţa o clădire cu două caturi şi cu o firmă spânzurată de zidul sur, de piatră. „Buchea cărţii” citi Gillon inscripţia.

. – Aici e circiuma, fiule, îi spuse Tom Drum. Îi zice „Buchea Cărţii”, şi bine au botezat-o, fiindcă în ea înveţi mai dihai ca oriunde ce e în mină şi colea, prin târg, conchise, făcându-i cu ocliiul să intre.

Dar mirosul greu de sudoare, de udătură şi năclăială de mină, ce răzbătea dinăuntru, îi tăie lui Gillon orice poftă de bere. Din prag, de unde se afla, aruncă o privire peste muşteriii înşiraţi în faţa tejghelei şi pe lângă perete; toţi cu mâinile negre încleştate pe borcane umplute cu bere şi gâlgâind lacomi, de parcă de-abia apucau s-o

105

toarne în ei, ca să pună la loc tot ce nădușiseră în ziua aceea. Spre dezamăgirea socrului, Gillon se întoarse din uşă şi zăbovi pe lângă minerii de ai’ară, care-si sorbeau

berea stând ghemuiţi, pe vine. Câţiva săltară borcanele de-abia perceptibil, salutând, chipurile, pe viteazul ce-l doborâse pe Andy Begg. Cei mai mulţi însă nu catadicsiră să se clintească, ci-l urmăreau în tăcere.

— Frumoasă găină; zău, pă cinste, se legă unul de pălăria lui Gillon. Ca de boier, deh!

Dar Gillon nu-l luă în seamă ci, împreună cu Maggie şi socrul, se depărta câţiva paşi, până unde se vedeau gurile minei, iar mai încolo, şi pitulat după un şir de stejari şi un gard înalt de mălin, conacul din Brumbie Hill, unde trăia Lordul Fyffe cu soţia sa. Lady Jane Tosh-Mungo, precum şi vreo câţiva cerberi ai minelor, în case grămădite în spatele dealului Brumbie, asemenea oilor care simt vulpea şi se ghemuiesc pe după păstor.

— Te-oi căţăra tu în Târgu Măgurenilor – cu toate că io n-o cred – da’ pă Brumbie în veci; asta ţi-o garantez io, o dăscălea Tom Drum pe Maggie.

Dar ea, după cum observă de-abia atunci, se întorsese la minerii din faţa cârciumii.

— V-am auzit ce aţi trăncănit înainte, îi luase la rost. V-aţi legat de pălăria soţului meu. Dar să văd la care din voi îi dă mâna să-şi salte fundu de jos şi să i-o smulgă din cap.

Nimeni nu se clinti din loc.

— Hai mişcaţi-vă! înfruntaţi-l, ca Andy Begg! Dinadins îl pomenise, fiindcă ştia că-i acolo, în circiumă, şi, văzându-l, le pierise cheful de încăierare.

— Ştiam că n-o să îndrăzniţi, le zise Maggie triumfătoare, şi se întoarse în fugă la ei.

— Pentru ce-ai făcut asta? o întrebă Gillon stânje-nit de ieşirea ei.

— Mă tem că n-ai să pricepi.

Mai merseră o bucată, şi de-abia când ajunseră la ciurul cel mare-unde femeile prefirau cărbunele scos de ultimul schimb – încercă şi ea să-i explice.

— Pe oamenii ăştia trebuie să-i pui cu botul pe labe, îi strigă peste larma de acolo. Acuma ştiu cu cine au de-a face.

Dar Gillon nu înţelese acest lucru, aşa cum n-o înţelegea nici Maggie, nici pe cei despre care vorbise.

106

— Ascultă-mă! urmă ea pe acelaşi glas ridicat. Nu e destul să învingi. Ci să-i forţezi pe vrăjmaşi să-şi recunoască înfrângerea.

„N-am să pricep niciodată”, îşi spuse Gillon, dar tot atunci se gândi că nici pe nevastă-sa n-o mai văzuse atât de strălucitoare şi fericită ca în clipele dinainte, când. După ce-i ocărise pe mineri, se întorsese în fugă la el.

O

Cu toată groaza din primele zile, Gillon începu să se împace cu noua sa viaţă, ceea ce, mai târziu, i se părea o crimă împolriva umanităţii şi a raţiunii. Omul acceptă prea multe şi prea uşor; până şi umilinţele de netolerat.

Coborî şi în mină şi, ca să le arate ce poate, se apucă să muncească în disperare. Deşi era cel mai lung dintre bărbaţii din Pitmungo, l-au pus să sape în cel mai t>nmd abataj din mina Lady Jane. 2; aşa au găsit ei cu ctile pentru un angajat nou şi străin de loc. Cât era ziua de lungă, şedea culccxt pe o parte, într-o băltoacă de-o palmă. Atât de tare îl dureau muşchii din pricina apei şi a poziţiei în care lucra, încât seara, când se întorcea acasă, n-avea putere nici să se spele şi nici să bea ceaiul, ci

cădea f rânt pe pat şi mai întâi aţipea.

Apoi iar fluieratul sirenei de dimineaţă – când afară nici nu se luminase de ziuă – şi din nou îmbrăcatul în straiele încă ude – cu toată silinţa lui Maggie de a i le usca la vreme – şi iar ochii soacrei din uşa camerei de alături, unde se proţăpea tăcută şi negricioasă, ca un miner colbuit de cărbune, zgâindu-se cu neruşinare la el.

— O să te-nveţi şi cu asta băiete. Să vezi că te înveţi, îl liniştea socrul.

Odată echipat, îşi lua gamela – cu bucăţelele subţiri de slănină şi feliile de pâine mânjite cu untul minerului (adică oleo margarina, grasă şi albă, la fel ca slănina) precum şi plosca plină cu ceai fierbinte, care avea să îngheţe până îşi găsea răgazul să-l bea, şi o pornea către mină. De prin uliţe şi pe Calea Cărbunarilor se tot adunau oamenii, mai întâi în cârduri mărunte, de câte doi şi trei – ca afluenţii unui râu în drumul către vărsare – pentru ca mai încolo să se prindă cu toţii într-un şuvoi compact, înaintând alături, spre pod şi spre mină, uniţi parcă de

însăşi nevoia de a-şi dovedi fiecare că nu orbecăie singur prin întuneric. Când şi când mai scotea unul câte un strigăt, golit de orice înţeles, şi la auzul lui, Gillon simţea o gheară de gheaţă pe inimă; cie obicei însă, nu se rostea nicio vorbă, iar când treceau pe lângă ortacii clin schimbul de noapte, nici unii nici alţii nu se priveau, de parcă cei care-şi încheiaseră tura săvârşiseră în tainiţele pământului o nelegiuire de care se simţeau ruşinaţi. Peste convoiul capetelor tăcute se înălţa doar zăngănitul de gamele şi ploşti, care se izbeau de picoane şi lămpi, tropăit de saboţi şi zornăitul blacheurilor de la

cizmele înalte, de cauciuc.

Unii mineri, dintre cei mai în vârstă, ca să cruţe încălţăminte de piele – atât de repede sfârtecată de acizii din apa minei – veneau la lucru desculţi. Gillon se îngrozea să se uite la picioarele lor.

în mină nu vorbea nimeni cu el.

— Ţî-e frică, băiete? îl iscodise o singură dată un miner, curând după angajare.

— Nu ştiu ce-i frica.

— Ba ar cam trebui; eu unul trăiesc doar cu ea. De atunci nu-i mai suflase o vorbă. Pasămite i se pusese în vedere să nu mai stea la taifas cu veneticul. Gillon se obişnuise şi cu această tăcere. Lucra cu sârg, hotărât să-şi înveţe meşteşugul– cum să mânuiască uneltele, culcat, cum şedea, într-o parte, şi în mocirlă; cum să secţioneze cărbunele, retezând vâna pe dedesubt, ca să-l sape sau să-l împuşte uşor; cum să mânuiască hârleţul lovind precis şi puternic, chiar trântit pe coaste, cum era silit să muncească, dovedind, până în cele din urmă, datorită perseverenţei şi braţelor sale lungi, cum că „fălosul scoţian de la munte” – aşa cuin îi spuneau toţi, pătrunde mai adânc în stratul galeriei şi scoate cărbune mai mult decât alţii, fie şi în galeria de o şchioapă, unde fusese zvârlit. Dacă minerii nu îi vorbeau, în schimb Archie Japp – delegatul administraţiei – şi Walter Bone – supraveghetorul – ţipau întruna la el, primul imputându-i prea multă ardezie în cărbunele scos, cel de-al doilea, mirosul de gaze în care lucra.

— Oi fi tu viteaz, Cameron; doar ne-âi dovedit-o cu vârf şi îndesat, dâ-ţi lipseşte şi-o doagă? Află că nu vreau să crap dintr-o vitejie de-a ta. Şi mă mir cum de nu ţi-ai dat

sufletu' pân-acu?

108

„Fiindcă stau cu faţa în jos, iar gazele se adună în tavan", ar fi vrut să ţipe la el, dar se stăpinea şi-i lăsa să aerisească abatajul, înainte de a se ivi vreo explozie şi de a se trezi luaţi de apele estuarului Forth cu cărbune cu tot.

Când şi când venea şi Tom Drum să îl vadă, mergând de-a buşilea câte o milă, tocmai din galeria la care săpa, idar când ajungeau faţă în faţă, dornici să schimbe un cuvânt, niciodată nu găseau mare lucru să-şi spună.

— Cum te descurci, măi băiete?

— Bine, tată.

Lui Drum îi creştea inima auzindu-l.

— Ai pus ţăruşii-ăia nenorociţi?

— I-am pus.

— Da' bagă de seamă la temelia de sus; e prea îngustă, n-o vezi? Trebui' întărită ca lumea.

Şi se apuca să-i arate cum să facă umplutură (din ardezie şi pietre), căpriorii de reazăm, şi cum să proptească tavanul corect, ca nu cumva să se surpe vreo lespede de ardezie şi să-i îngroape de vii – cea mai cumplită primejdie a minerilor.

Lucru ciudat, însă, pe măsură ce trecea vremea, Gillon îşi dădea seama că şi la cărbune avea acelaşi nedezminţit instinct ce-l dovedise pe mare şi la prinderea peştilor. Simţea, fără greş, cât de puternică era apăsarea şi cât putea îndura tavanul, încotro şerpuia filonul cărbunelui, iar o dată ce punea o proptea, era bună pusă, chiar când barometrul o lua razna, din cauza presiunii atmosferice ridicate, şi când ţăruşii minei pârâiau ori se sfărâmau sub

greutatea ivită de afară.

Iar cu timpul, chit că Archie Japp sau Walter Bone nu-l prea aveau la inimă, a trebuit să-l scoată din abatajul de-o şchioapă – unde au lăsat un copilandru în loc – şi să-l treacă într-unui înalt, unde se incapacitase un miner şi nu mai avea cine scoate cărbunele după care le crăpa buza. Înlocuitorul lui Gillon nu avea mai mult de un metru jumate.

— Câţi ani ai, măi flăcăule? îl întrebase, iar băiatului îi săltase inima de mândrie că vorbeşte cu omul ce-l sfârtecase pe Andy Begg.

— Am paişpe, da' le-am spus că am şaişpe.

— Şi de-i aveai tot erai prea necopt pentru munca asta.

109

— Păi ce să fac? Tata-i olog; i-a rămas un picior sub o buca' de ardezie. Aşa că io trebe să cî. Ştig pâinea.

Aşa ceva n-ar trebui tolerat; ce orânduială era şi asta? se răsvrăti Gillon. Dar se mută în abatajul înalt, cu „cărbune de piftie" – cum îl botezaseră minerii – fiindcă se desprindea ca o gelatină, în fâşii mari, compacte şi lucitoare, iar uneori se prăvălea din pereţi ca un şuvoi negru. Filonul se afla la peste cinci picioare înălţime, astfel că, în prima săptămână de lucru, Gillon îşi triplă norma.

Iar la capătul primei luni ajunse să scoată tot atâta cărbune ca orice ortac din abatajul Lady Jane-2.

Cu câtă nerăbdare aştepta întoarcerea din străfunduri – revenirea pe pământ – şi cu ce plăcere o savura de fiece dată. Dimineaţa, înainte de coborâre, cerceta cu luare aminte ziua de-abia mijită, pentru ca acolo, în subteran, s-o însoţească cu gândul, căutând să şi-o închipuie

aievea, până avea să suie în colivia strimtă, să străbată în goană cele zece mii de picioare, până la suprafaţă, şi să regăsească pământul – fie scăldat de soare, sau înveşmântat în zăpadă, ori bântuit chiar de ploaie şi înfrigurat. Oricum ar fi fost, încântarea era aceeaşi. Mai fura încă o zi vieţii sale jumătăţite. Numai aşa putea îndura osânda din mină.

Apoi venea baia – baia de după-amiază – pe care ajunsese s-o îndrăgească. Încă din prima zi Maggie îşi ţinuse făgăduiala. Deşi îşi reluase slujba de învăţătoare lai Şcoala Companiei de Exploatare Metaliferă şi Carboniferă din Pitmungo – unde niciun dascăl nu primise să vină – se rostuia să fugă acasă din timp, să încălzească apa şi să-l aştepte cu cada plină.

Cei mai mulţi mineri se abăteau mai întâi pe la „Buchea Cărţii”, să-şi gâlgâie borcanul de bere blondă sau neagră, iar pe urmă veneau de-şi beau ceaiul în straiele jegoase, de mină. Aşa făcea şi Tom Drum. Nu însă şi Gillon.

Odată scăpat din adâncuri, trebuia să scape şi de mizeria ce se aşternuse pe el ca să se simtă iar om.

— Unde mă pot dezbrăca de hainele de lucru? o întrebase pe Maggie în prima zi.

— Acolo unde stai, nătăfleţule.

— Dar e maică-ta alături…

— Şi ce dacă?

— Cum ce dacă? închide măcar uşa.

— Nu contează dacă rămâne deschisă.

Şi aşa era, acolo, în Pitmungo; nu conta pentru nimeni, în afară de el, care nu ştia ce înseamnă să te faci că nu vezi. Pe atunci nu aflase de Ora Capului întors – între cinci

şi cinci jumătate, după-amiază – când nicio femeie nu avea voie să iscodească vecinii pe geam ori din uşă sau chiar să iasă în uliţă. În felul acesta, bărbaţii se puteau îmbăia pe potecile dintre case, dinaintea uşilor şi ferestrelor date în lături, sau chiar în grădinile de legume, dacă era cald şi frumos afară. Până şi cei mai sfielnici, care altfel nu ar fi apărut nici cu braţele goale, odată întorşi din mină şi năclăiţi de zgură se foiau despuiaţi prin casă, fără a fi luaţi în seamă. Dealtfel negreala trupului anula ruşinea; care reapărea mai târziu, când se îmbrăcau iar. Până atunci, însă, surorile îşi spălau fraţii, soţiile soţii, mamele fiii mai mari. Maggie avusese dreptate: în Pitmungo nu conta goliciunea. Totuşi pe Gillon îl stânjenea soacra, înfiptă în pragul uşii, holbân-du-se la neobişnuita albeaţă a trupului său – fie că i-l vedea sau nu.

— Ţi-am spus cât de alb e. Se umflă Maggie în pene.

— Ca un prinţ, se hlizea maică-sa.

— Nu ca maimuţele tuciurii de aici.

— Cum e taică-tu…

Maggie îl spăla de zor pe grumaz şi pe spate, iar el, nedeprins cu tipicurile îmbăiatului, simţindu-i mâinile calde, moi şi lunecoase prin clăbucul proaspăt şi înmiresmat, se îngrozea să nu se facă de ocară.

— Ridică-te, îi poruncise Meg o dată.

— Nu pot, îi şoptise cu glas gâtuit de ruşine.

— Haide, fără fasoane, să te spăl şi pe şolduri.

— Da’ nu poot… [1]

— Ridică-te, Gillon, îţi spun!

— Atunci să plece din uşă.

— Auzi, cară-te, mamă!

Şi soacra de-abia se urni în odaia de alături, de unde Gillon o auzi bombănind:

— O fi având ceva de ascuns. Iar după o pauză: Ori n-o fi având nici ce ascunde.

Şi se pornise pe râs ca o apucată.

„Cam miroase a târfă”, o suspecta Gillon. Dar de atunci nici că a maivăzut-o trăgând cu ochiul.

111

Nu era baie să nu-i aprindă poftele. Acum ştia ce gândeşte şi simte Maggie în legătură cu drăgosteala; „o aiureală, o născocire prostească” aşa cum i-o repeta cu fiecare prilej, pentru ca odată dezlănţuiţi şi, spre uimirea lui, s-o vadă şi pe ea pradă pasiunii fără de margini ce-l mistuia pe el.

Erau ocara uliţei. Cine naiba mai pomenise drăgosteala ca la ei după baie şi înainte de cină – până n-apuca să se întoarcă Tom Drum dela circiumă. Aşa-i boscorodeau vecinii şi el o ştia, dar nu se putea stăvili. Oricât de amară ar fi fost truda în mină, altfel o îndura când se vedea scăpat din măruntaiele ei, iar ziua încă nu se încheiase, ci-l mai aştepta baia caldă, primitoare, cu mâinile ei pe trupu-i ostenit şi după aceea încă o seară şi o noapte de dragoste.

Dar a venit şi o seară când Maggie i-a spus pe neaşteptate şi fără vreo explicaţie: „De-acuma s-a isprăvit”. Buimac şi rănit pe moment, n-a putut s-o întrebe de ce. Ci de-abia mai târziu, când s-a lăsat noaptea.

— Cum, Maggie, s-a terminat?

— Aşa, foarte bine.

— Da’ fă-mă să înţeleg.

— Sânt gravidă.

O privi atât de încurcat, surprins, bucuros şi, în acelaşi timp păgubit, încât Maggie mai că nu-i râse în nas.

— Ce-ai rămas aşa? Nu mi-ai simţit pântecul? Doar n-oi fi crezut că s-a umflat de mâncare.

El se uita la fel de năuc. S-ar fi cuvenit să se simtă fericit, şi-o ştia, dar atunci şi pe loc nu-l încerca decât părerea de rău.

— Asta înseamnă că nu mai putem să...? bâigui aiurit. Şi Maggie scutură cu tărie din cap. Neştiutor cum era în asemenea taine, pe cine putea să întrebe, de trebuia să i se supună ori nu? Aşa încât, renunţă să mai descoasă pe careva, şi-i luă verdictul de bun.

De atunci s-a statornicit obiceiul ca la ivirea unui copil Maggie să-l îndepărteze o vreme. Şi nu pentru că o dezgusta dragostea în sine, ci, fiindcă, din momentul când, apărea sarcina, nu-i mai vedea rostul. Ţelul ei se împlinise, atunci la ce bun toată irosirea de timp şi de energie?

Cât despre Gillon, chiar de a doua zi se apucă de o nouă îndeletnicire: cercetarea cărbunelui. El, care nu pusese mâna pe o carte, dădu peste un manual de spe

112

câalitate, intitulat „Cărbunele şi topografia sa în regiunea carboniferă West Fife” la care buchisea cu migală, ci-tindu-l şi răscitindu-l, până începu să întrevadă în acest minereu nebănuite ascunzişuri şi însuşiri. Astfel află cum fiecare bucată cioplită înghiţise în ţesătura-i obscură dogoarea soarelui de cinci milioane de ani. Cu alt ochi şi cu altă simţire despica acum stratul din mină, iar când dădea de un cărbune anume, aducea din el şi acasă,

îl punea în vatră, să ardă, sub privirile sale vrăjite, căci în flacăra-i albastră gălbuie întrezărea soarele încătuşat de milioane de ani, dezrobit acum din peretele negru, de săpăliga şi priceperea sa.

— Nu vă daţi seama de minunea ce se petrece sub ochii noştri, le spuse odată lui Maggie şi socrului. De bună seamă nu-i înţelegeţi tâlcul.

— Ba încă foarte bine: prăpădeşti bunătate de cărbune, i-o tăie Maggie. În loc să te holbezi la el ca un hăbăuc, mai bine i-ai pune deasupra şi din ăl mai prost.

în mare taină, Gillon împărţise cărbunele în două • feluri distincte: femeie şi mascul. Primul – nespus de frumos, neted la mângâiere şi lucitor – se arăta îndărătnic la izbitura hârleţului, dar până în cele din urmă ceda. Lui Gillon îi plăcea să-l dezmierde cu mâna. Cel bărbătesc – tare în coaste, rece şi aspru, străveziu şi licăritor sub picon – se lăsa şi mai greu biruit, dar când se frângea se prăvălea în mii de fârâme.

Până la naşterea pruncului, nu-i rămase bucurie mai mare decât împlântarea hârleţului în stratul feciorelnic la care lucra. Lovea cu frenezie în peretele moale şi tot mai scobit, până când, nu o dată, invada galeria cu atâtea ciopliturі seânteinde încât nu mai ajungeau nici căluţii nici vagonetele să le care.

— Mai cu binişorul, Gillon, ce draci au intrat în tine? îi strigase socrul o dată.

Gillon îi ripostă prin alte izbituri înfundate în vâna tot mai adâncă a stratului virginal de cărbune.

De atunci începură să curgă şi argintii – cum se învăţase să le spună şi Gillon, cugetând la potriveala cuvântu-lui ca la ceva mătăsos şi plăcut, atât pe buze cât

şi la chimir. Prinsese şi gustul plăţilor – de două ori pe lună, într-o remiză anume rostuită, unde Archie Japp îi întindea fişicul – ceremonial ce-l îndeplinea cu mare plăcere în lipsa domnului Brothcock, platnicul de drept.

113

— Cameron G., îl strigă Japp.

— M-da, răspundea Gillon, înghesuindu-se printre minerii care aşteptau în faţa remizei, sorbind bere neagră.

— Şaişdoidăşilingi şi patru pence, anunţa Japp, după care se stârnea mare zarvă.

— Mai dihai ca toţi din împuţita de mină, bombănea Japp de unul singur. Şi încă venetic! conchidea, dând din cap a uimire.

Minerilor băştinaşi mai că nu le venea a crede că în afară de ei, născuţi şi crescuţi în Pitmungo, mai putea să înveţe şi altul să sape cărbune.

Odată ce-şi lua fişicul, îi plăcea să-l treacă pe sub nasul celor de afară şi de-abia mai încolo, pe Calea Cărbunarilor îşi vâra banii în buzunar, la loc sigur, unde-i simţea, până acasă – greu, tari şi calzi. Atât de mult îi plăcea măruntişul încât veşnic schimba bancnotele cu minerii care doseau de neveste o parte din leafă, să aibă de băutură.

într-o sâmbătă seara, când se întorcea de la „Buchea Cărţii”, văzu în bucătărie, jos, lângă masă, ditai lădoiul de tablă, cu un lacăt cât toate zilele.

— Da asta ce Dumnezeu o mai fi? o întrebă pe Maggie. Tinicheaua voluminoasă ocupa loc destul în strim- toarea bucătăriei, şi aşa peste măsură de înghesuită.

— Asta e seiful nostru îi răspunse. Dar cum Gillon

auzea pentru prima oară cuvântul, o privi cu nedumerire. Casa de bani, îl scoase Meg din încurcătură. Ea ne va smulge din calicia de aici.

Şi, luând banii încasaţi de Gillon, începu să picure în casetă – prin crăpătura lungă şi îngustă din partea de sus – monede de câte o coroană şi un şiling, ce se rostogoleau cu cântec metalic – zang-zang… Cu acel sunet dătător de nădejdi – zang, zang – de argint peste argint, aşternut pe temelia solidă şi rece de fier.

— Caseta asta o să te tragă din mină. Zang-zang, îşi depăna argintul caierul melodiei. Bănuţii ăştia ne vor cocoţa în Târgu-Măgurii, sus în Tosh Mung.

Zang-zang îşi urmau clinchetul şilingii şi coroanele.

— Ce te mână aşa de la spate? Ce te împinge mereu înainte? o iscodise taică-său mai demult.

O întrebare pe care nici acum n-o uitase, ca şi răspunsul ce i-l dăduse. Era destul să se ducă la geam, să dea perdeaua în lături şi să privească de vale, la Uliţa

114

Cocioabelor şi la mine, pentru ca răspunsul să ţâşnească iarăşi la fel de clocotitor precum i-l rostise cândva.

Monedele se prefirau zgomotoase şi vesele în puşculiţă: zang, zang, zang…

Umplerea lădiţei a devenit o sacră deprindere, repetată la două săptămini.

Se închidea uşa, se lăsau storurile, se trăgea masa de-o parte, se scotea lădiţa de fier – ca un sicriaş de copil – din ascunzătoarea săpată în podele şi se picurau argintii în ea. Şi totul se petrecea în odăiţa de-abia luminată de feştila lămpii cu seu. „O adevărată ceremonie religioasă”,

cugeta Gillon. La început, treceau într-un caieţel sumele ferecate în pântecul metalic, dar după o vreme renunţară la buche, lăsându-le să se adune, fără a mai şti la cât ajunseseră, ci numai că agoniseau cu sfinţenie un sfert din leafa lui Maggie, ca dăscăliţă la şcoala Companiei, şi un sfert dintr-a lui. Şi cum totul se făcea cu tipic, a primit şi lădiţa un nume „Visteria Cameronilor” iar ritualul umplerii ei ajunsese grija de căpetenie, ca şi respectarea devizei: „Puşculiţa înainte de orice”.

Primul născut a fost un băiat – întocmai cum plănuise Maggie. De altfel nici Gillon nu se aşteptase la fată, de vreme ce ea îşi dorise cu atâta ardoare un flăcău. Era un prunc lunguieţ, zvelt şi bălai – un adevărat Cameron – cum toţi o recunoşteau, şi l-au botezat Rob Roy, după un unchi de al lui Gillon.

Din primele zile Rob Roy s-a arătat un copil drăgălaş şi supus, iar Maggie îl corcolea cu o duioşie fără de margini, ceea ce le mira pe vecinele de pe uliţă, ca după o vreme să nu-i mai acorde decât grija strict necesară, şi asta pentru temeiuri ştiute numai de ea: băiatul nu ieşise chiar după cum şi-l visase, adică un stâlp pe care să-şi reazime năzuinţele de propăşire a familiei. Îi lipsea acea îngemănare – între rasa lui Gillon şi cerbicia neamului Drum – după care tânjise. Şi, odată ajunsă la această credinţă, începu să-l formeze pentru un trai aspru, ca să-l poată trimite în mină, când i-o veni vremea.

115

După naşterea pruncului, se întoarse la Gillon, ia giugiuleli şi la drăgosteala, cu aceeaşi neruşinare ca si înainte.

Al doilea copil a fost fată – tot după planul lui Maggie –

fiindcă socotise să aibă cine s-o ajute prin casă şi să vadă de fraţi, când se întorc de la lucru; o femeie la spălatul şi dereticarea veşmintelor, alta în bucătărie şi la „corvezi” – cum le ziceau la cumpărături în Pitmungo. Fetiţa semăna tot în partea Cameronilor – blondă, apropiată, numai zâmbete şi ascultătoare, ca şi Rob Roy. Au botezat-o Sarah, iar suratele de pe uliţă o pizmuiau pe Maggie pentru odrasla pe care o născuse.

— Nici nu-ţi vine să crezi, dintr-o zgârcioabă şi afurisită ca ea, să iasă aşa o mândreţe de fată, auzise pe-o vecină. S-a întors lumea pe dos, nu alta…

Cât despre întoarcerea lui Maggie la Gillon, deşi era pe deplin conştient că îi caută dragostea într-un anume scop, doar al ei, se dovedi slab şi nu putu s-o respingă. Chiar dacă năvala ei îi necinstea demnitatea, i se supunea fără să se mai sinchisească. Când i se făcea de „puiere” – căci asta ajunsese să vadă în asalturile-i calculate la anumite răstimpuri – înfrângerea lui era dinainte decisă. Încercase o dată, timp de peste o săptămână, să-şi încalce orice pornire pentru salvarea mândriei lui de bărbat; dar lupta durase până la prima baie, când, singuri, în liniştea şi penumbra odăii, fără nimeni pe aproape – maică-sa fiind la lucru, la gura minei, iar taică-su în circiumă, pentru cel puţin încă o oră – se dăduse învins de cum îi simţi mâinile lunecându-i pe trup.

Ceea ce-l uluia şi-i veştejea îndârjirea era înflăcărarea ei cu nimic prefăcută şi felul în care redescoperea dragostea şi i se dăruia – chiar socotind-o un simplu mijloc de înmulţire şi nimic altceva. De câte ori, dimineaţa, în întunericul galeriei, nu se lăsa împresurat de amintirile nopţii trecute, ruşinându-se singur de

dragostea lor sălbatică, dar şi dorind-o. Era de necrezut cum Maggie uita de toate acestea, cum pasiunea ei se stingea brusc, în clipa când aştepta din nou un copil. Obţinuse de la el ce dorise. Şi gândul acesta aprindea o mânie cumplită în Gillon de care ea nu îşi dădea seama, deoarece, altfel, poate s-ar fi înfricoşat.

Cel de-al treilea vlăstar s-a ivit odată cu primul viscol al iernii, pe treizeci noiembrie, în ziua de Sfântul

Andrei – patronul Scoţiei. Era un copil bătăios, nu ca cei dinainte, croindu-. Şi cale în lume cu zbierete ce se auzeau de la o poştă. Şi la supt se arăta altfel decât fraţii mai mari, lacom şi apucător, gâfâind după aer, fără a-şi dezlipi gura de sân. Cum se născuse în plină ninsoare, iar Gillon era un sentimental în alegerea numelor, ar fi vrut să-l boteze, în chip cu totul simbolic, şi SNOW1

— O să-l cheme Andrew Drum Cameron, îi vesti insă Maggie, şi cu atâta tărie în glas încât nimeni nu mai cârti.

într-adevăr, Andrew nu era ca ceilalţi. Era amestecul pe care-l visase şi numai ea îl întrevedea.

Pe Gillon, băiatul îl cam scotea din răbdări.

— Ce tot urlă întruna? Nu poate s-aştepte o leacă?

— Şi de ce-ar aştepta? i-o retezase Maggie.

Cind i se făcea foame se trezea şi se pornea pe ţipat să i se dea pe loc de mâncare.

— Nu se satură niciodată? boscorodise Gillon într-una din nopţi.

— Ştie ce vrea, nu ca alţii, sărise Meg. Gillon pufni pe nări, iritat.

— Hei. Gillon! i

— Ce e?

— Nu cumva eşti gelos pe copil?

— Auzi ce prostie! protestase cu vehemenţă.

Dar în aceeaşi noapte, privindu-şi odorul, îşi dădu seama că Maggie avusese dreptate. Şi asta fiindcă, de când răsărise pe lume, dibuise parcă secretul pe care el nici până acum nu-l aflase, şi anume: cum s-o facă pe Maggie să-i dea exact ce-şi doreşte.

1 Zfipadă (engl.).

(Csicrllcbai <si aqcn>sins>

a

În oraşele de mineri, anotimpurile vin şi trec aproape pe nesimţite, pricină pentru care şi timpul zboară mai iute ca în alte aşezări omeneşti. Viaţa localnicilor se deapănă în subteran, unde atmosfera-i mereu aceeaşi. Doar vara, la coborârea în galerie, îi întâmpină parcă un aer mai răcoros ca afară, şi iarna, mai multă căldură, dar curând aceste impresii se risipesc, iar traiul rămâne acelaşi.

Iarnă sau vară, minerii asudă la fel de mult, beau tot atâta bere şi plătesc acelaşi tribut de suferinţe şi sânge.

Uneori, la întoarcerea din adâncuri, se minunează de pământul acoperit cu omăt, sau de arşiţa Unei zile de vară, şi asta fiindcă au uitat pe ce vreme se află. Unicul anotimp pentru ei este acela din mină, unde zilele se scurg fără număr şi fără deosebire.

De nu ar fi fost copiii – dovada cea mai pregnantă a curgerii timpului, prin succedarea şi creşterea lor în strâmtimea odăii – Gillon n-ar fi putut să creadă cât de fulgerător îi trecuse aproape jumătate din viaţă, îngropat în tainiţele galeriilor din Pitmungo, unde coborâse, chipurile, vremelnic, doar până avea să-şi facă un rost şi să se achite de o datorie.

După Andrew, veni Sam – o corcitură şi el – care se

aruncase însă mai mult în partea familiei Drum – oacheş la piele, deschis la păr, înăltuţ şi timpuriu dezvoltat la trup, ager şi prinzăreţ la minte.

Apoi James, sau Jemmie, cum îl dezmierdau – uri Drum în toată puterea cuvântului – scurt, îndesat, cu umeri aduşi şi dârz, de la bun început plămădit pentru

118

mină. Când începu să vorbească, o dădu pe dialectul din Pitmungo, auzit prin vecini şi pe uliţe, ocolind vorbirea mai îngrijită a celor clin casă. Şi cu tot săpunul de rufe cu care-l mozolea maică-sa pe la gură, în chip de pedeapsă, tot nu l-a putut dezbăra de acel grai, care s-a prins de el precum zgura de caldarâm. Jemmie era un produs tipic al locului – un Tom Drum în carne şi oase.

I-au urmat gemenii – Jan şi Emily – care nu mai erau un amestec, ci o specie cu totul aparte, născuţi pe o vijelie, cu fulgere, tunete şi zăpadă, nelalocul ei şi prevestitoare de rău. „Ţigani”, şopteau oamenii, vechiul sânge nomad ce răzbătea din strămoşii mamei lui Maggie.

— Iacă-tă c-a ieşit la iveală, şuşoteau cu subînţelesuri şi clătinând întruna din cap. Asta-i isprava muierii din neamu’ lui Hope, a’ de-a nimerit cu ţiganu’ to’ ma’ n căpiţa de fin de pe Măgură.

Nimic şi nimeni nu le-ar fi putut abate convingerea că în neamul lui Maggie dăinuia această încrucişare de sânge.

— Păi altfel cum ieşea precum o vedeţi? îşi întăreau argumentul, referindu-se, fireşte, la Maggie.

Anii nu trecuseră peste Gillon ca peste cei mai mulţi mineri din Pitmungo. Există două feluri de-a îmbătrâni în subteran. Primul, şi cel mai des întâlnit, e un soi de..

Bivoleală", cu ingroşarea grumazului şi a umerilor şi încovoierea trupului înainte, datorită sforţării şi bom-bării muşchilor. Cel de al doilea e „învârtoşarea ca sârma" cum ziceau oamenii – şi aşa se întâmplase cu Gillon, care slăbise şi se uscase, numai piele pe os. Majoritatea ortacilor, scunzi de statură, odată „învârto-şaţi", precum Gillon, căpătau înfăţişarea făpturilor chinuite şi îmbătrânite înainte de vreme. El arăta însă altfel; chipul prelung şi osos devenise mai aspru – şi mai de şoim – insă nu de martir. Şi de-ar fi fost mai destins, cu trăsăturile îmblânzite de tihna unei vieţi mai uşoare, s-ar fi putut numi chiar frumos. Dar aşa, îţi trebuia un ochi ager, ca să întrevezi această însuşire adumbrită.

Şi totuşi, pe lângă toate câte le puteai pătimi în mină, Gillon nu plătise prea mare bir, deoarece rămăsese întreg, nu se schilodise.

119

Lucrul cel mai întristător pentru el era muţenia tovarăşilor de muncă, incăpăţânarea lor de a-l trata şi acum ca pe un nepoftit, vorbindu-i doar la mare nevoie. De când lucrau şi feciorii cu el, se simţea mai puţin izolat, dar nu se putea bucura nici de această împrejurare, ce-l izbăvea de singurătate. Îl amăra să-i vadă trudind în mină, doar după şase ani de şcoleală, supuşi la o caznă prea grea şi prea timpurie. Dar ei se arătaseră gata de ea, dornici -de a trece în rândul bărbaţilor, după obiceiul pământului, şi se avântaseră bucuroşi în adâncul galeriilor. Rob îl ajuta la săpatul frontal, în chip de ucenic, urmând să se califice în curând şi să primească, împreună cu Andrew, o cameră de abataj pe care s-o lucreze doar ei, aducând astfel şi lefuri întregi în casă. Sam încărca

minereul în ciubere şi în vagonete, iar Jemmie era cu supravegherea transportului. Cât despre fete, nici ele nu şedeau cu braţele încrucişate. Sarah muncise o vreme ca un bărbat, cărând, la intrarea în mină, căpriori şi alte materiale trebuincioase, până când maică-sa hotărâse că i-ar prinde mai bine pe lângă gospodărie, iar acum trebăluia pe acasă. Emily – mai sprintenă decât toţi – urma să lucreze „la ciur", unde se sortau cărbunii şi se curăţau de pietre şi de ardezie. Marea grijă, acolo, „la ciur", era să nu te trezeşti surd de la uruitul imenselor site mobile şi suprapuse, prin care se prefira cărbunele, sau să nu nimereşti cu mâna chiar printre ele, să-ţi reteze câteva degete sau să ţi-o terciuiască de tot.

Aşadar Gillon nu mai era singur la mină, ci împresurat de copii şi, totuşi, nu se simţea împăcat. Tânjea după căldura celorlalţi mineri dorea să fie primit printre ei. Dacă preţuia ceva în existenţa lor aspră, era nevoia fiecăruia de aproapele său – o dependenţă cu mult mai puternică şi mai strânsă decât în oricare altă muncă, explicabilă prin însăşi lipsa de apărare în care se aflau; acolo, în afunzimea pământului, în întuneric şi pândiţi oricând de primejdie, orice miner simţea nevoia să-l ocrotească pe cel din abatajul vecin, fie chiar şi din grija de a se salva pe el însuşi.

Îl încălzeau privirile lor când se aflau pe câte un culoar, iar temelia de sus începea să tremure – apăsată de cine ştie ce greutate ivită deasupra – şi căpriorii să scârţâie sau chiar să se sfarme – cu un bubuit surd, ca de armă de artilerie – împroşcând cioplituri de cărbune şi aşchii de lemn până în coridoarele de acces.

„Staţi cuminţi, oameni buni, nu se întâmplă nimic”, spuneau ochii minerilor – până şi lui, la care altfel nu se uitau – în vreme ce trupurile rămâneau împietrite, rezemate în hirleţe, iar urechile aţintite la zgomot, până când trepidaţia contenea.

Dar odată primejdia trecută, redeveneau nepăsători şi distanţi, ca de obicei.

în câteva rânduri se întâmplase ca un ortac din abatajul vecin să-şi calce pe inimă şi să-i explice cum că totul se datora faptului că era străin – un venetic, nu? Gillon dădea din cap în semn că a înţeles, şi-şi vedea resemnat de lucru.

Dar după optsprezece ani petrecuţi în Pitmungo – chiar într-un ajun de Crăciun – se curmă şi această izolare îndârjită.

Tocmai terminaseră lucrul, iar oamenii se scurgeau gălăgioşi şi veseli către cuştile de urcare, după ce mai prestaseră două ceasuri de muncă la încărcarea cărbunelui rămas pentru a doua zi. Plecau spre case cu gândul la dimineaţa de somn şi odihnă ce-i aştepta, la tradiţionalul ospăţ de Crăciun – cu plăcinte de rinichi, fierbinţi şi aburite, cu pogaci şi felii de budincă de ovăz, înecate în unt clocotit – când, în mina Lady Jane-2, se petrecu ceva înspăimântător: din tavanul abatajului se surpă o bucată de ardezie peste un tânăr miner din Târgu-Măgurii. Izbit doar de muchea lespezii, care-l zvârlise înainte, cu faţa în jos – în noroiul şi apa minei – urgisitul scăpase cu pieptul nevătămat, în schimb picioarele-i erau prinse sub o greutate de câteva tone.

— Sandy Bone e’ngropat sub ardezie, porni vorba prin abataje.

Toţi îşi curmară drumul şi, cu gândul de a-i veni într-ajutor, făcură cale întoarsă, mergând cu paşi repezi, dai*
în deplină linişte, ca nu cumva să provoace o nouă prăbuşire a boitei. Ajunşi la locul năpastei, rămaseră la o oarecare distanţă şi cu ochii la victimă. Se vedea că suferă groaznic, dar îşi păstrase luciditatea. Deasupra creştetului mai atârna un ciot de ardezie de formă triunghiulară, care se ţineau atât de puţin de catapeteasma

121

galeriei încât flutura ca steagul în vânt la orice curent produs pe căile de acces.

— Lăsaţi-o să cadă! răcnea tânărul Sandy Bone.

Iar oamenii îl ascultau cu privirile pironite în pământ.

— Rogu-vă, făceţi-o să cadă pe mine, le strigă încă o dată, silindu-se să-şi înalţe capul şi să-l împingă înainte ca să atingă bucata şi s-o prăvălească pe el. N-aveţi curaj să-mi faceţi de petrecanie? Vă rog! Vă rog, omo-râţi-mă!

Şi din nou încercă să se salte, urlând de durerea ce şi-o pricinui. Era o privelişte pe care cei mai mulţi n-o puteau îndura, aşa că începură a se risipi, în pofida codului moral al minerilor, dar, la drept vorbind, nu aveau cum şi cu ce să-l ajute.

— Nu trebuie să v-apropiaţi. Aruncaţi doar hârleţu în lespede! zbiera cel prins sub ea, implorându-şi, evident, moartea, ceea ce nimeni nu mai auzise vreodată.

Apoi, îi rugă să i-l zvârle în cap. Şi toate astea nu din laşitate, ci pentru că nu avusese norocul să-şi piardă controlul minţii, să alunece în beznă şi să scape de chinuri.

— Atunci tăieţi-mi picioarele, le cerşi el. Dumneata,

Archie Japp, retează-mi-le, de eşti om de curaj.

Faptul că îi rostise numele, dovedea, spre groaza celor de faţă, că e pe deplin conştient, capabil să-l desluşească dintre atâţia, chiar la lumina prizărită a lămpilor.

— Ai cuţitul de turbă la dumneata. Să nu-mi spui că nu-l ai, urlă iar.

Răsufla greu şi în rafale, ca şi când lupta să nu se înece, iar cuvintele le rostea tot în iureş, parcă izbindu-i cu ele pe cei de aproape. La capătul lor începu să plângă. Avea numai optsprezece ani şi, pe lângă durere, îşi jelea trupul său tânăr şi sfărâmat, viaţa ce i se prelingea din el, moartea care-l pândea. Oamenii nu puteau să-l mai vadă.

— Dumnezeule, am să fac precum mi-a cerut, se avântă Archie Japp, dar ceilalţi îl prinseră de la spate, cu toate că nu se smuci spre băiat.

Şedeau împietriţi şi neputincioşi, doar ca să-l mângâie prin propria lor prezenţă, zgâindu-se într-una la lespedea din tavan şi ţinându-se la distanţă de ea, vrând, pe de o parte, s-o vadă surpându-se, pe de alta îngrozindu-se de acest gând, aşteptându-l pe doctor, ca şi când ar fi putut face ceea ce ei nu se dovedeau în stare.

122

Nemaiputând să privească victima, dar nici s-o abandoneze, de vreme ce suferea atât de amarnic, iar datoria le cerea să-i împărtăşească durerea – Gillon se depărta câţiva paşi, cel puţin să nu-i mai audă plânsul, şi se trânti într-o băltoacă cu zoaie de mină. Acolo îl găsi Andrew.

— Ce-ar fi, tată, să facem o încercare cu vinciul Telford?

Andrew avea o idee bună, dar îndrăzneaţă şi plină de riscuri. Ba chiar atât de primejdioasă încât orice părinte s-

ar fi prefăcut că n-o auzise.

— Îl ai la-ndemână? Să vin cu tine să-l căutăm?

— Nu. Îl iau pe Rob Roy.

— Atunci adu-l încoace. Şi, ridicându-se în picioare, se despovăra pe încetul de toate uneltele care l-ar fi încurcat la treaba pe care o avea de făcut.

Vinciul era ceva nou; majoritatea minerilor nu-l ştiau folosi şi nici nu-l priveau cu ochi buni, ca pe orice noutate ce putea ascunde pericole.

„Rămâneţi la uneltele vechi şi nu vă înfigeţi la altele", îşi spuneau între ei minerii, care, după constatarea lui Gillon, se dovedeau mai conservatori decât regii şi mai superstiţioşi ca ţăranii. Dar Andrew, în vârstă de nici cincisprezece ani împliniţi, judeca şi simţea altfel. Ochise vinciul în atelierul minei şi, cu frrea-i scormonitoare şi nestăpânită, nu se lăsase până nu-i dăduse de rost, la ce e bun şi cum funcţionează.

Intervenţia lor poate nici nu era chiar atât de primejdioasă precum avea să le pară minerilor, îşi spuse Gillon după mai multă socotinţă. În schimb, putea să salveze o viaţă. Vinciul era alcătuit dintr-un postament şi un braţ foarte lung, care se răsucea ca o manivelă de pornirea motorului la automobile. Fusese conceput în ideea de a sălta hârdaiele de cărbuni răsturnate sau sparte. Dar îl puteau folosi foarte bine şi în cazul de faţă, cumpăni Gillon. Mai întâi trebuiau să scobească sub marginea lespezii prăvălite, spre a-i face loc, după care, stând la distanţă de ciotul spânzurat de tavan, vor răsuci braţul lung, până vor ridica bucata surpată de vreo două laturi de palmă, cât să-l smulgă pe băiat de sub ea. Clipa de mare cumpănă va fi la fixarea vinciului, chibzui Gillon,

cu ochii la Andrew şi la Rob Roy care-l şi aduseseră. Îl aşezară jos şi-i montară pârghia, apoi începură s-o răsucească. Funcţiona de minune, cu fiecare învârtitură înăl

123

ţându-se cam de-o palmă. Acum aveau nevoie de o scobitură, în care să-l vâre.

Încercat de emoţie şi spaimă, sperând în izbândă dar şi îngrozit de riscul de a-şi pierde viaţa, Gillon trase aer în piept şi începu să se înghiontească, făcându-şi loc printre oameni.

— Doctoru'. A venit doctoru, zbura vorba din gură în gură, dar când în locul medicului apăru Gillon, iar după el Andrew, se dezumflară cu toţii.

De cum ajunse aproape, Gillon îşi dădu seama că avea de ales între două metode. Fie să acţioneze chiar sub bucata spânzurată de boltă, ori să se furişeze pe lângă ea, postându-se împotriva direcţiei în care urma să cadă. Şi cu toate că prima soluţie era mai primejdioasă, se opri la aceasta.

— Hei, încotro, Cameron? îl acostă Archie Japp care, ca delegat al administraţiei, se simţea tot atât de îndrituit să comande, ca orice matroz în lipsa căpitanului navei.

— Vreau să mă strecor binişor şi să vâr vinciu' sub lespede.

— Ba pă dracu! se stropşi Japp. Doar n-o să pierd doi oameni încercând să salveze unul care-i pe ducă. N-ai să te apropii de nicio lespede. Îţi poruncesc, Cameron!

Şi, spunând aceasta, se postă în calea lui Gillon, blocân-du-i înaintarea. Era un tip dur şi vânjos, împietrit ca un strat de cărbune – dar mic de statură. Cineva îl

apucă pe la spate şi-i trase braţele îndărăt – în clasica imobilizare a hoţilor! – încât zvârcolindu-se putea să-şi rupă vreun os.

— Nu te mişca, omule, îi mârâi minerul care îl înşfăcase. Între pieptul lui Gillon şi peretele culoarului de acces nu era nicio palmă. De ar fi avut vreo ieşire, intervenţia lui n-ar fi fost atât de dramatică, dar aşa, ameninţarea căpăta şi mai mari proporţii. Tânărul Bone de-abia îşi mai trăgea sufletul. Cu mers de melc, Gillon se târî pe sub boţul suspendat de tavan, iar în urma lui venea Andrew.

Scobitura nu le-a dat chiar atâta de furcă precum se temuse, fiindcă de fapt scormoneau stratul gros de zgură care se aşternuse pe pardoseală. În câteva minute i-au făcut loc vinciului, fixându-l sub lespedea prăvălită, după care Gillon se trase înapoi şi începu să învârtească de tijă.

124

Degajarea picioarelor de sub greutatea uriaşă il făcu pe tinărul Bone să urle din nou.

— Oo, cerule! Opreşte-te Cameron! Lasă-l să moară nenorocitul! strigă cineva.

Dar Gillon nu se lăsă înduioşat, ci răsuci în continuare, ridicând tot mai mult povara de ardezie. Cineva, riscându-şi ca şi el viaţa, se strecură în patru labe, legă o funie pe după umerii victimei şi, în clipa când lespedea se înălţase destul, începu să tragă de laţ.

— Trageţi mai cu nădejde! Vinciul n-o să reziste cât lumea! zbieră Gillon.

De-abia atunci apucară mai mulţi de funie şi, smucind, îl scoaseră pe băiat. Imediat cedă şi vinciul, iar lespedea se prăvăli la loc, cutremurând, în căderea ei, atât temelia

abatajului cât şi bolta din care sări şi bucata de-abia agăţată. În rostogolul ei era cât pe ce să-i zdrobească pe minerii care încercau să-i adune mădularele. Sărmanului Bone – măcar atât cât să-l poată căra până la colivia ce aştepta să-l scoată la suprafaţă.

Afară, parcă nici nu era ajun de Crăciun. De câteva zile bătea un vânt câinos, dinspre sud, iar ploaia spălase zăpada. Sus, pe Măgură, răzbise pe alocuri verdeaţa. Sandy Bone se afla într-un furgon de cărat cărbuni, încropit din şipci înnegrite, fixate pe un schelet ologit, fără arcuri şi cu roţi de fier, care, la fiecare hârtoapă a drumului, zdroncăneau de parcă s-ar fi izbit cu un baros în obadă.

— Nu îl puteţi duce în harabaua asta, atâta cale cât are de mers până'n Cowdebeath, se împotrivi Gillon.

— În ea se duc toţi; e ambulanţa minerilor din Pitmungo, glăsui cineva din mulţime. Şi Gillon privi cu jale la aşa-zisa „ambulanţă", pe care o vedea pentru prima dată – un catafalc pe roţi deşelate şi zornăitoare – în-trebându-se, cu obidă, câţi pieriseră în ea în drum spre spital şi câţi ar fi putut fi salvaţi. Numai cu cărbunele săpat într-o oră s-ar fi cumpărat un vehicul ca lumea – închis, cu o suspensie bună şi cu roţi învelite în cauciuc; dar din motive de nepătruns, nici până acum, şi poate nicicând, nu se putea aduna acel pic de cărbune.

— Dumnezeule mare, nu poate fi transportat în drăcia asta, se răzvrăti şi Rob Roy rupând-o la fugă.

125

Peste puţine minute se întoarse cu jupân Japp şi căruţa lui cu mers legănat şi lin.

— Da' biştarii cine o să-i dea, c-am mai rămas io cu

buza umflată, se răţoia Japp. Dac-o mierleşte pă drum. Familia nu scoate o para chioară.

— Te plătesc eu, cu leafa pe-o zi, se oferi Rob Roy. Ba chiar dublu; numai porneşte odată!

Şi totuşi, căruţa cu Sandy Bone nu se urnea. După o vreme, unul din verii lui, care urcase alături, să-l însoţească, coborî şi alergă înspre Gillon.

— Pe dumneata te vrea, nu pe mine, îi spuse.

Gillon se gândi un moment la ai lui, care-l aşteptau să vină acasă, după care se urcă în partea din spate, ghe-muindu-se lângă băiat. Era sigur că va muri pe drum, şi ar fi dat orişice să nu fie martor, dar acum nu mai avea de ales. Ca orice salvator, trebuia să răspundă de cel salvat.

— Nu le spuneţi părinţilor ce e cu mine; altfel s-a dus cu Crăciunul lor, se tânguia băiatul.

— Da, da, îl asigurară oamenii.

— Spuneţi-le că am rămas să lucrez… ori că mi-am rupt o mână… sau altceva.

— Da, da, nu-ţi face griji, îl liniştiră câteva glasuri. Iar când în sfârşit o porniră din loc, se întoarse spre

Gillon cu o rugă:

— Aş vrea să-mi povesteşti. Orice ar fi. Despre Highlands, de pildă…

Şi Gillon îi luă o mână într-a lui – ceea ce nu făcuse nici cu propriii feciori – şi, îngenuncheat, cum şedea, începu să-i înşire tot ce-i trecea prin minte. Îl plimbă pe plaiurile copilăriei, îi vorbi de surghiunul din căsuţa din Cromarty şi de pe ogoarele lor, unde se înfiinţaseră rezervaţii de vânătoare – cu păsări, cu cerbi şi cu căprioare roşii, apoi îl purtă pe întinsurile mării, pomenindu-i, la urmă, şi de lupta lui cu somonii. Băiatul îl asculta, iar din când în

când, izbucnea în suspine şi plâns, poate din pricina durerilor crâncene, sau a istorisirilor sale mai toate triste, aşa cum îşi dădea şi el seama, afară de cea cu somonii.

— O să mor, nu-i aşa? îl întrebă din senin.

— Nu, de bună seamă că nu, îl asigură Gillon. De astă dată ai păcălit moartea.

— Dar o să mi le taie, aşa e 7

126

— Asta vor hotărî doctorii. Cu priceperea lor de astăzi, au ajuns să iacă minuni.

— M’daa… cu fierăstrăul…

Gillon a rămas la spital, până i s-au dat băiatului toate îngrijirile. Picioarele i s-au amputat şi au fost îngropate într-un câmp din apropiere – un soi de ţinti-rim pentru membrele înlăturate, şi incâ unul destul ele mare, după cum observase Gillon, când o porni către casă..

Soarele îşi pleca geana învăpăiată spre asfinţit şi, curând de tot, avea să se culce. Văzduhul începuse a se răcori, iar straiele de pe Gillon – năclăite, cum ieşise cu ele din mină, şi la care toţi se zgiiseră ca la o costumaţie de vicleim, anume pentru seara Crăciunului erau încă ude. O apucă pe Drumeagul de Jos, în lungul gârlei, şi când simţi că-l pătrunde frigul, deşi stors de puteri cum era, începu să alerge, până simţi că asudă. Între timp, se făcuse noapte de-a binelea, iar topitoria şi cărămidăria de la poalele târgului păreau nişte umbre încremenite.

Sus, pe Dealul Brumbie, casele scăldate în lumină păreau năpădite de veselie şi de căldură. Cu toată răcoarea înserării, cineva, care avea cărbuni din belşug, lăsase o fereastră deschisă, prin care străbătea zvon de colinde din Scoţia. Trecu şi de gura minei – prin care parcă

ieşise de ani, nu doar de câteva ceasuri – şi-o luă în sus, pe Calea Cărbunarilor. În dreptul cârciumii se gândi să intre, să tragă o duşcă de whisky, ca să mai prindă puteri pentru urcuşul ce-l aştepta. Dar curând renunţă. De vreme ce ajunsese până aici fără băutură, se putea lipsi de ea şi de aci înainte. Pe Uliţa Minerului, aproape de casă, se opri să se adune puţin, înainte de a-i înfrunta pe-ai lui. Şi mai ales pe EA, care cu siguranţă spumeaga de mânie.

întocmai cum prevăzuse, nu-l aşteptaseră la ospăţul de Crăciun care, judecind după rămăşiţe, se alcătuise din plăcinte cu carne şi cu rinichi, ci se ghiftuiseră singuri, iar acum şedeau risipiţi prin odaie, băieţii citind sau jucând cărţi, fetele spălând vasele şi deneticând masa.

Nici în privinţa lui Maggie nu se înşelase; era foc şi pară.

— Să nu-mi trăncăneşti despre ce s-a-ntâmplat. Am auzit tot. Ce-ai făcut e o sminteală; ba mai rău, o tâmpenie.

127

— Băiatul zăcea sub un pietroi de ardezie… şi era pe moarte, bâigui Gillon.

— Ba chiar îşi ruga moartea, după câte am aflat. Gillon încuviinţă cu capul.

— Dar iată că apare Gillon Forbes Cameron, împăunatul din Highlands, tată a numai şapte copii, care vrea să-l scoale din morţi.

— Urla amărâtul, fără nicio scăpare, încercă din nou să se apere, deşi argumentul părea îndoielnic.

— Da’ nevastă avea? Copii, da? Vezi că nu? Dar fraţii, verii şi unchii lui aflaţi acolo, în mină, unde dracu’

pieriseră când se văicărea el?

La asta Gillon nu mai ştiu ce să zică, deoarece până atunci nu se gândise la rudele oropsitului.

— De umblat, adio, n-o să mai umble, se oţărî Maggie în continuare.

— Nu, n-o să mai aibă cu ce, murmură Gillon.

— Şi atunci spune-mi, măi omule, ce rost avea să-ţi primejduieşti viaţa pentru un schilod? Tăcu o clipă, nu în aşteptarea unui răspuns, ci ca să-şi mai tragă sufletul, după care urmă: Şi mai spune-mi încă ceva; de vreme ce se ruga să moară, cine dracu te-oi fi crezând că eşti să te-nfigi să-l salvezi?

Spre uimirea lui, Maggie plângea, nu cine ştie cât, dar o văzu lăcrămând. Oare din grijă faţă de el? Poate. Deşi ciudat fel îşi mai alesese să i-o arate. Şi totuşi, roxia din ochii ei îi mai risipi năduful din suflet...

Din plăcinte rămăsese doar una, în schimb apa clin vană era neatinsă. I se părea caraghios să se îmbăieze în camera unde mirosea a ospăţ, dar ca întotdeauna, baia se dovedi o binefacere. Cu toate peripeţiile prin care trecuse, după ea se simţi altul, şi pentru asta blagoslovi puterea dătătoare de viaţă a apei fierbinţi care-i alina veşnic orice durere. În casă plutea mireasmă de uscatele, de carne şi de clăbuc proaspăt, care-ţi desmierda nările; până şi straiele lui de mină parcă nu miroseau atât de urât, mai ales când erai învăţat cu duhoarea lor. Maggie le luă, împreună cu un ceainic cu apă fiartă, şi se duse în spălătorul din dosul casei, să le tragă o săpuneală, înainte de a le aiârna la uscat, lângă vatră. În urma ei, se lăsă o tăcere deplină.

— Orice-ar zice ea, tată, rămân la credinţa că ai făcut o faptă de vitejie, vorbi Jemmie, după un răstimp.

— Ba deloc, se apără Gillon. Nu mi-am făcut decât datoria.

— Da’ ce curaj ţi-a trebuit tată, se amestecă Sam.

— Eu sânt mândru de tatăl meu, susţinea Jem cu înfocare când brusc se deschise uşa şi în prag apăru Maggie, cu hainele aburite, spânzurate pe mână.

— Mândru ai zis? se stropşi la băiat. Atunci află de la mine un lucru. O fi şi vitejia ceva, dar mai presus e să fii deştept. Deştept şi dibaci. Ai băgat la cap, Jemmie? Cu vitejia lui, taică-tu putea să zacă acum în mină, iar voi să răscoliţi cu hârleţele după el. Viteaz, dar mort ca un prost.

După care se întoarse şi trânti uşa cu zgomot. Şi din nou se aşternu liniştea.

Prost… Fă orişice, numai nu te dovedi prost. Asta-i era deviza. Gillon ieşi din cadă, se şterse şi se îmbrăcă. Acum, când privea în urmă, tot ce făcuse i se părea caraghios. Eroismul lui, dacă-l putea numi astfel – deşi, cu cât judeca mai bine, cu atât înclina să-i dea dreptate lui Maggie – fusese o îngâmfare şi nimic altceva: groză-veala unui om mai răscopt, ca să le ia maul celor din jur şi să-i atragă de partea sa. Eroismul era pentru tineri şi pentru cei care nu aveau nimic de pierdut. El însă făcuse o gugumănie.

Cum nu avea chef de o plăcintă sleită, se gândi să se ducă la circiumă. Poate era cel mai nimerit loc pentru ajunul Crăciunului. Rămase în uşă, cânlărind perspectiva, încă nesigur de ce îşi dorea.

— Încotro, tată? îl iscodi Sarah.

în loc de răspuns, ridică din umeri şi se întinse să-şi ia pălăria – frumoasa pălărie de domn, moale şi brună, pe

care oricât de rar şi-o punea, tot nu trecea neobservată de oameni.

— La circiumă, îi răspunse, fără s-o mai cinstească numind-o „Buchea Cărţii”. Oi fi având şi eu dreptu’ la un păhărel, două…

— M’da, înţeleg, zise ea cu gura pe jumătate. Atunci du-te.

— Da’ ce-i cu tine? o întrebă Gillon, sesizându-i tristeţea din glas.

— Eiii… credeam şi eu că o să cântăm puţin în seara asta.

Vorbea sfioasă, aşa cum o făcea cu toţi, nu numai cu el, deşi sub pojghiţa timidităţii se ascundea un strat de încăpăţânare care-o punea deseori în răspăr cu ceilalţi. Avea însă şi un merit de căpetenie, cânta dumnezeieşte la flaut, iar câteodată îl acompania pe Gillon desfătân-du-i pe. Ai casei cu: „Inima mea este în Highlands”; „Dulcea iubită a Cărbunarului” şi „Creşte Papura Verde”, în asemenea clipe, până şi Maggie se înmuia la suflet şi asculta transportată, uitând de banii care-i dăduse pe flaut.

— Ştii că-i Ajunul Crăciunului… tată… mieună fata. Aceeaşi îndărătnicie plângăreaţă.

— O fi, da eu plec, se răsti mânios, spre mirarea lui.

— Bine, tată.

Gillon ieşi pe uşă şi o trânti. Pe uliţă îl întâmpină un aer viforos. Într-una din case auzi glas de băieţi şi de fete îngânând un cântecel simplu şi, dintr-odată, se simţi pustiit. Îi fugi gândul la tânărul Bone, muncit de dureri şi fără picioare, în spitalul din Cowdenbeath. Asta fusese

darul lui de Crăciun. Chiar de exista un Dumnezeu în ceruri, de bună seamă era nedrept, îşi spuse, ruşinân-du-se apoi singur de gândul ce-i răsărise. O luă pe Calea Cărbunarilor, către „Buchea Cărţii”, dar după o bucată de drum se întoarse şi urcă pe Terenul de Sport. Era tare frig sus, pe Măgură; de la întoarcerea sa din Cowdenbeath se iscase un vânt aprig, venind dinspre Nord. Iarba şi buruienile îngheţaseră şi şedeau băţ. Iarna făcuse cale întoarsă şi se zbârlea iar. De acolo, de unde se afla, pâlpâiau palide şi portocalii felinarele ţiganilor ce-şi încropiseră un sălaş tocmai în capătul celălalt al gazonului. Aşa cum licăreau în puterea nopţii, păreau foarte. Îndepărtate, nişte steluţe îmbietoare şi calde, nu ca acelea reci, semănate pe boltă. Clipirea lor îi trezea parcă o amintire pe care la început n-o putu deluşi, ci de-abia după ce le lăsă în urmă. Aşa scăpărau şi felinarele bărcilor de pescari, şi această aducere aminte îi înnegura şi mai mult sufletul. Hotărî să se ducă totuşi la „Buchea Cărţii”, ca să se dreagă cu o gură de whisky.

Ferestrele cârciumii erau năduşite de căldura muşteriilor dinăuntru. Prin geamul uşii îi auzea veseli şi zgomotoşi, îngânând cântece vechi, retrezite la viaţă doar în

130

seri ca aceasta, ori glumind pe legea minerilor din Fife, cu viclenie şi un grăunte de răutate – orice vorbă de: duh înfigându-se ca o ţeapă cu ţintă precisă; mulţi dintre ei erau chercheliţi.

Nu i-ar fi prins deloc rău să fie şi el la fel – adică un pic afumat. Şi cu gândul acesta apucă de clanţă, pe care, cu surprindere, o simţi caldă, cu tot gerul de afară; dar în loc

s-o apese, îşi trase mina înapoi. De ce să intre când locul lui – ca şi al celorlalţi – era acasă, lângă familie? Cugetă cu vinovăţie la Sarah, pe care o lăsase amărâtă, pentru că nu avea pe cine să îngâne la flaut, deşi se pregătise din bună vreme. „Bine, tată”, parcă aşa spusese!

Şi apoi, cei din circiumă n-ar fi făcut decât haz de eroismul ce-l arătase în ziua aceea, întrecându-se în glume usturătoare şi toate azvârlite cu nepăsare. L-ar fi întâmpinat cu „Trăiască viteazul din Highlands!”, rostit în batjocură, şi cu pahare înălţate, tot în derâdere. Nu. N-avea ce căuta înăuntru.

Clădirea nouă lipită de şcoală era luminată pe afară, desigur dintr-o scăpare – şi, cu gândul încă la whisky, pe care l-ar fi gâlgâit ca pe o licoare izbăvitoare, se apropie să \ adă ce scria pe tăbliţa spânzurată deasupra uşii.

Biblioteca Muncitorilor Industriali Fiinţată din Bunăvoinţa şi Fondurile Fundaţiei Andrew Carnegie Dunfermline, Fije, Scoţia

„Cărţi şi manuale de minerit, după care să-nvăţăm cum să scoatem cărbune mai mult şi mai ieftin pentru patron”, îşi zise citind anunţul. Uşa bibliotecii era deschisă, iar din prag pornea o scară luminată ce ducea la etaj. După câteva clipe de şovăire, intră şi o luă în sus, pe trepte. Orbit de lumina din capătul lor, nu putu desluşi chipul bărbatului ce-l întâmpină, în schimb îi auzi glasul – zgrunţuros –, ca o tablă trasă pe râzătoare.

— Eei, da’ ce cauţi pe-aici?

„Chiar aşa, ce căuta?” se întrebă Gillon, negăsind un răspuns pe moment.

— Te-i fi rătăcit, omule, că doar n-oi avea nevoie de cărţi! De asta, bag mâna în foc.

Gillon socoti că cel mai înţelept lucru era să tacă.

131

— Avem sute de cărţi, dar niciuna n-a fost clintită din loc, se zborşi celălalt mai departe.

După ce se deprinse cu lumina, putea în sfârşit să îl vadă şi pe străinul care-l luase în răspăr. Era scund. Îndesat, cu faţa roşie, ca lampa de la intrarea în mină, cu părul rărit de chelie, cu ochi albaştri, apoşi şi reci, şi trăsnea a whisky de-ţi răsucea nasul.

— E ajun de Crăciun, oamenii nu ştiu că ţineţi deschis, îngăimă Gillon.

— Da’ până acum i-a văzut cineva trecând pragul? Biblioteca e neatinsă ca o fecioară, i-o tăie celălalt. Îmbrăţi. Şând încăperea cu fluturarea mâinii.

— Oamenii sânt sfielnici, sir. Mai ales când au de-a face cu cineva învăţat…

— Sânt timizi fiindcă-s proşti, şi proşti fiindcă nu ştiu nimic. Le e frică de orice lucru în care nu pot izbi cu hârleţul.

Sila din glasul străinului, dispreţul său fără margini îl speriară pe Gillon, dar îi stârniră şi minia.

— Care să fie vinovatul mai mare? Oamenii, care nu îndrăznesc, sau dumneavoastră, care dacă i-aţi ajuta…

Celălalt îl opri ridicând braţul.

— Slăbeşte-mă cu teoriile astea. Le-am mai auzit eu. Vorbe de adormit copiii. Nu-l poţi lumina pe un om împotriva voinţei lui, şi chiar de-o faci, tot degeaba. Acum, spune-mi ce-vrei?

„Vreau să fiu acasă, cu ai mei, să mă pot bucura de puţinul cât a mai rămas din acest Ajun de Crăciun”, i-ar fi mărturistit Gillon, şi ar fi zbughit-o pe uşă. Dar ceva îl

ţinea ţintuit. Atâtea cărţi nu văzuse de când era | o puzderie şi toate înşirate pe poliţe.

— Zi-i, omule. Ce carte pofteşti?

încă din ziua când pornise cu Maggie pe mare şi-o auzise sporovăind cu Draysdale, îl rodea un gând care nu apucase să-l limpezească.

— Macbeth, rosti cu întârziere şi se roşi tot la faţă. Din fericire, celălalt păru că nu-l observase. Aş vrea o carte despre unul de-l cheamă Macbeth.

— Macbeth, repetă omul buchii, săgetându-l cu o privire de care Gillon ar fi fugit sărind peste toate treptele de-odată. Păi sânt mii de oameni cu numele Macbeth, în Highlands nu te poţi uita într-o tufă să nu dai de un Macbeth.

132

Ciudat cum de el nu întâlnise niciunul, se miră Gillon, dar poate nu crescuse chiar în ţinutul unde mişunau ei.

Macbeth de care vă zic, cred că e cineva mai de vază.

— Aaa, crezi! Doar atât! Şi din nou se aprinse ca para focului sub privirea zeflemitoare şi fixă a bibliotecarului. Nu cumva, prin cine ştie care minune, acel Macbeth era şi rege?

— Asta nu ştiu.

— Va să zică aşa. Vii aici, întrebi de un nume, făi’ă să ai măcar o idee dacă cel care l-a purtat a fost şi regele Scoţiei.

Gillon îsi plecă fruntea si mormăi biruit:

— Nu.

— Deci nu ştii dacă a fost rege. Gillon rămase cu ochii în pământ. Cum te cheamă măi, omule?

Ispitit o clipă să mintă, îl rosti totuşi pe cel real:

— Cameron. Gillon Cameron.

— Ei bine, Cameron, răsuceşte-te, să văd şi eu ce specimen am în faţă. Şi Gillon se învârti în lumina lămpii cu ulei de huilă. Când ai căscat gura, mi-am zis: Iată un om cu care aş putea sta de vorbă. Nu o fiar5 sălbatică ce scurmă în fundul pământului. Ca după aceea să mă întrebi de un nume fără să ai habar dacă a fost al unui monarh. M-ai întristat, omule.

— Vă rog, să mă iertaţi, murmură Gillon, şi o porni către uşă, apoi pe scară şi afară, în beznă şi frig, unde se simţi izbăvit.

„Nenorocită mutră de bădăran, cu ochi ca piftia”, bombăni cu năduf, văzându-şi de drum. Dar după câţiva paşi îşi dădu seama că şi-a uitat pălăria la el. „Dracu’ s-o ia şi s-o poarte pe tigva lui”, dondăni şi mai oţărât, deşi în sinea lui era conştient că trebuia să se întoarcă, s-o ia, înfruntându-l din nou pe hirsutul cu ochi apoşi – o corvoadă de o mie de ori mai apăsătoare, decât a-i fi întâlnit pe ortacii pe care îi ocolise la crâşmă.

Când intră în bibliotecă, îl găsi tot înaintea biroului zgâindu-se la uşă şi gâlgâind dintr-o sticlă de culoare închisă.

— Am venit să-mi iau pălăria.

— Omul de care mi-ai pomenit e Lodrul Macbeth, personajul cel mai de seamă dintr-o piesă vestită, scrisă de unul cu numele Shakespeare. Tragedia lui Macbeth, aşa-i zice piesei. Şi de ce vrei s-o iei?

133

— S-o citesc.

Omul îl cercetă cu privirea sfredelitoare.

— De unde ţi-a căşunat ideea?

— Mă urmăreşte de mult, de pe vremea când trăiam ca pescar, nu ca miner.

Scundanul se urni de pe scaun şi se duse către raftul cu cărţi. De-abia atunci, aruncându-şi ochii pe un cartonaş proptit de birou, află şi Gillon peste cine dăduse: Henry Selkirk – bibliotecar. Când se întoarse, ţinea în mână o carte mare şi prăfuită, scrisă cu slove mărunte.

— N-ai s-o citeşti, îi spuse întinzându-i o fişă ca s-o semneze. Asta-i moartea somnului, urmă Selkirk, şi se porni pe o chicoteală care-l scoase din sărite pe Gillon.

— Ba am s-o citesc, se înverşuna el.

— Cum de nu! în reşedinţa cu două camere prăpădite, cu ţâncii împrejur, zbenguindu-se sau guiţând de lihneală.

Pe fişă scria numărul unu. Aşadar era primul om din Pitmungo care lua o carte acasă. Şi asta însemna ceva! îşi puse pălăria şi se îndreptă către uşă.

— Cameron!

— Da, sir.

— Am fost cam aspru cu dumneata. Dar de te-oi ţine grapă de ea, s-ar putea s-o citeşti.

Şi din nou se porni pe râs, din pricini pe care numai el şi Dumnezeu le ştia.

îl lăsă destupând sticla şi holbându-se la peretele, clin faţa biroului.

„Cu toată ştiinţa de carte şi înţelepciunea pe care a adunat-o, e amarnic de singur, mai. Singur chiar decât mine”, îl căina Gillon închizând binişor uşa.

Când trecu pragul casei şi. Dădu de lumină, simţi din nou cum i se lasă pe ochi un zăbranic prin care nu desluşea nimic. Pesemne munca din subteran îi atacase vederea, fapt ce-l îngrijora. Doar după larma din jur şi’

glasurile ce-l asaltau îi putea recunoaşte pe fiecare, şi, de-abia după un timp o zări şi pe ea, pe scăunaşul de lângă vatră, frumoasă cum nu mai arătase de mult,

134

înfăşurată într-o broboadă bogată şi de toată fineţea, în ciuda coloritului ţipător.

— Pe unde-ai umblat? Te-am căutat prin tot târgul, îl întrebă îmbufnată.

— Am colindat pe Măgură…

Cartea o ţinea dosită, la spate, iar când prinse momentul prielnic, o puse pe o masă, unde nu răzbătea prea multă lumină.

— Tată, am fost după tine la „Buchea Cărţii", îl anunţă Sam. Ce-ar mai fi ciocnit un pahar în cinstea matale…

— Cine, băiete?

— Muşteriii din circiumă. De la primu' la ultimu'.

— Da' neamu' lu' Bone! glăsui socrul. Să-i fi văzut, măiculiţă. Veniseră cu toţii, grămadă – fraţii, surorile, maică-sa, taică-su, taman de sus, după Măgură, p-o noapte ca asta. Ce nu s-a mai pomenit dă când lumea l

Gillon nu-i distingea bine chipul, dar după glas nu era greu să întrevadă că se umflă în pene. Când începu să i se limpezească vederea, zări şi vecinii care catadicsiseră să le treacă pragul, pentru întâia oară: soţii Hodge, din casE. De alături, vreo câţiva din familia Begg, Willie Hope, o. Re se cherchelise pe cinste, Tom Mangies cu tânăra lui nevastă şi cu muzicuţa. Până şi socrii bătuseră o cale până la ei, deoarece se mutaseră tocmai în capătul uliţei, şi încă de atâţia ani încât uitaseră că au locuit cândva în această casă, care acum aparţinea Cameronilor.

Gillon zâmbea de spusele socrului; câtă vreme trebuise

să treacă până a se sparge gheaţa.

— Pricepi minunea, băiete? se împăuna Tom Drum. Să vie Măgurenii dă vale– bagă dă seamă, dă vale, ca să-l cinstească pă unul d-al nostru. Ce mai, asta nu s-a pomenit dă când lumea, conchise, clătinând uluit din cap.

Pus la marginea vetrei, ca să nu se răcească, sfârâia printre aburi un curcan cu copane rotofeie şi ţanţoşe, aţintite către tavan – un gulerat, cum i se zicea în Pitmungo – primit în dar de la familia Bone. Gillon nu-i cunoştea gustul, fiindcă niciodată nu se înfruptase din această nobilă orătanie.

— Şi ce-au zis părinţii lui Sandy Bone? se interesă el.

— Măiculiţă, să-i fi auzit cu urechile tale. „Lăudat fie

Gillon Cameron pentru judecata şi curaju' lui'?. Asta spuneau,. Şi altele, tot la fel.

135

În mijlocul mesei trona o butelcă de pământ-neagră. Şi pântecoasă – plină cu whisky, pe care Tom Drum se tot potrivea s-o destupe, în timp ce băieţii împărţeau păhărele.

— Asta băutură, nu pişoarcă – să-mi ierte Maggie vorba de miner, da-i mai sfântă decât oricare. Ia gustaţi! Adevărat whisky. Glendoon, numa' dân malţ... bătrân de opt ani şi plămădit tot acolo unde ai fost şi tu, Gillon.

înainte de scoaterea dopului ţinură un moment de pioasă tăcere, ca la începutul unei ceremonii sacre.

În sfârşit, avea şi el parte să bea de Crăciun, se mângâie Gillon.

— În sănătatea tatii! toasta Sam, după care băură cu toţii.

— În sănătatea băiatului meu! bubui socrul.

Şi gâlgâiră din nou. Urările se ţineau lanţ, fiecare urmată de-o înghiţitură de whisky, care se prelingea ca o flacără în stomacul gol al lui Gillon. După ce închinară cu toţii, se prinseră de mâini şi, în sunetul muzicuţei lui Menggie, băură în vechiul stil scoţian. Gillon se ridică de la masă şi se duse la capătul camerei, s-o aducă pe Maggie.

— Haide să bei şi tu un pahar.

Şi ea îşi lăsă lucrul pe scăunaş, se prinse de mână, în lanţul mesenilor, şi bău în cinstea bărbatului.

— Frumoasă broboadă ai, o complimentă el.

— E din lână curată, de Paisley. De când îmi doresc una, şi acum, datorită ţie, o am.

Părea că ar fi vrut să-l sărute, sau să fie îmbrăţişată – ceea ce iarăşi nu se mai pomenise de mult – dar parcă nu se cădea de faţă cu toţi; şi clipa dorinţei trecu.

— Uite ce-am primit datorită ţie, îi mulţumea acum Andrew, arătându-i cizmele Wellington – solide şi cu crampoane groase de cauciuc – pe care le şi pusese în picioare. Asemenea încălţări îşi voia orice miner din Pitmungo.

— Nu datorită mie, băiete, ci ţie, îl corectă Gillon, după care îşi desfăcu mâna din a lui Maggie.

Momentul apropierii alunecase pe lângă ei, pierzân-du-se în trecut. După ce goliră mai bine de jumătate din clondirul de whisky, iar oaspeţii, afumaţi, se învârteau prin odaie, clătinându-se pe picioare, tăiară şi curcanul şi se înfruptară din el. Într-adevăr era o minunăţie, întoc

mai cum auzise, cugeta Gillon, mestecând cu încântare carnea lui albă, fragedă şi gustoasă, şi spălând-o, ca toţi

comesenii, cu sorbituri zdravene de Glendoon.

— Parcă-i mai bun ca zeama de varec… îl aţâţă Meg.'

— Nici nu suferă comparaţie, recunoscu el. Aşa s-ar cuveni să trăiască omul. Să se ospăteze din plin de Crăciun. Iar după ce îmbrăţişa încăperea cu o privire scăpărând de orgoliu adăugă: Şi aşa vom trăi.

— Aşa, aşa, i se alăturară cu toţii.

Târziu, după ce mântuiseră băutura şi cântaseră tot ce ştiau – mai toate melodii triste, potrivite ceasurilor târzii, dinspre ziuă – iar Sarah îl acompaniase pe Gillon, la flaut, vecinii se risipiră pe la casele lor, copiii se ghemuiră în priciurile înşirate în bucătărie, iar Maggie şi Gillon se urcară în patul lor, din odaia de oaspeţi. O dată cu cântatul cocoşilor, peste Easter Mungo începeau să mijească zorile, şi astfel se încheie cea mai lungă zi din existenţa lui Gillon. La un moment dat i se păruse că l-a prins somnul; dar nu, era treaz, şi cu gândul la ospăţul de-abia isprăvit. Aşa ar fi trebuit să întâmpine ajunul Crăciunului, dar cu ce preţ îl plătise! Cugetă la sărmanul Sandy Bone, la „birul cărbunelui" cum îl numeau minerii şi la felul în care îl primeau – printr-o simplă ridicare din umeri, după străvechea deprindere de a se pleca resemnaţi în faţa unui rău fără leac.

„Birul cărbunelui" însemna sânge şi trupuri şi oase zdrobite, amputări de mâini şi picioare, boli şi vieţi răpuse în cele mai felurite chipuri – în inundaţii, surpări de galerii, în explozii şi incendii. „Birul cărbunelui" însemna cadavre aduse la suprafaţă pentru îngropăciunea de veci, sau trupuri roase de suferinţă şi osândite să zacă neputincioase într-un colţ de odaie întunecoasă şi neîncălzită, până în ceasul cel de pe urmă. Pe câţi nu-i

chinuia conjunctivita minerului, ba cu înceţoşarea ochilor, ba cu scânteieri orbitoare, ori cu învolburarea priveliştii; sau anchiloza minerului – care-l deosebea într-atât de mult pe truditorul mai vârstnic de unul începător; ori astma cărbunelui – care mai întâi te îneca, iar cu timpul, când zgura se aştemea în strat gros pe plămâni, îţi tăia răsuflarea. Viaţa în subteran lăsa şi alte peceţi. „Genele minerului” înţesate cu praf de cărbune, cu neputinţă de înlăturat, care-ţi trădau cât de colo adevărata identitate – de sobol, de rob al adâncului, de lepros fără rang social,

137

în faţa „lumii sus puse”. Sau „tatuajul minerului” cieatricile vineţii de pe faţă şi trup, lăsate de rănile peste care se presărase praf de cărbune, în loc de altă îngrijire sau leac.

„Birul cărbunelui” era amarnic şi te însemna cu stigmate, însă oamenii-l acceptau şi-l plăteau. „Oare de ce?” se întreba el. „De ce trebuia să fie aşa?”

— Gillon, îl strigă Maggie.

— Ce e?

— Sânt de acord cu ce-ai făcut. Dacă ar fi să cadă năpasta pe un fecior de-al nostru, cât n-aş da să răsară un Gillon Cameron să mi-l scoată de sub pământ.

Cuvintele ei —- deşi atât de puţine şi rostite cu întârziere – le primi ca pe un dar de preţ, poate cu atât mai de preţ cu cât le dobândise cu anevoie, lăsându-se, ca întotdeauna, îndelung aşteptate. Cu stomacul încă învăpăiat de whisky, era cald şi bine în pat; putea el să şuiere vântul geros cât poftea pe la geamuri şi tot se simţea prididit de tihnă, răsplătit de vorbele ei, ba chiar înfiorat de o chemare, de o vagă dorinţă de dragoste.

Oare să asculte de ea? Să încerce? Dar în aceeaşi secundă o auzi văicărindu-se.

— Banii! Am uitat banii! Şi, cu tot frigul din cameră, o văzu ţâşnind de sub aşternut, jeluindu-se întruna: I-am lăsat la îndemâna oricui. Numai de nu i-o fi luat cineva ’ Nici n-aş putea să-l învinuiesc. Uf, de m-ar feri sfântul!

O auzi pipăind rafturile bufetului şi apoi scoţând un suspin de uşurare.

— Slavă Domnului! I-am găsit! exclamă fericită, şi se sui iar în pat. Chiar departe de ea îi simţea picioarele îngheţate. Puteam să mă trezesc fără gologani. Patru lire! vorbea pe nerăsuflate.

— Patru lire? Dar de unde le ai?

— De la părinţii lui Sandy Bone.

— De ce i-ai primit? răbufni indignat. Curcanul, da. Băutura la fel. Dar banii?

— Nu pentru tine, ci pentru vinci. Gillon tot nu înţelese. Ai rupt vinciul, îi explică ea şi, pe când te aflai în Cowdenbeath, m-am trezit cu o imputare de la administratorul Brothcock. Aşa că a trebuit să le cer.

Atunci a murit în el orice dorinţă, orice mulţumire şi linişte, şi a rămas doar cu amărăciunea nimicniciei, a revoltei, simţământ care, în vremea din urmă, îl’ încerca

138

tot mai des. După un timp, luptă să se scuture de o vedenie Ce-l hăituia prin somn, sau poate chiar treaz – nici el nu ştia cum. Limpede nu era decât nălucirea: un jug de fier, agăţat de gâtul unui schelet, peste care dăduseră la secarea unui puţ părăsit, numai cu o săptămână în urmă.

„Alex Hope, judecat în Perth şi condamnat pentru crima

de a fi furat carne, în ziua de 5 decembrie, vândut pe viaţă, ca săpător de cărbune, lui Thomas Tosh din Pitmungo. În caz de evadare, răsplată bună celor ce-l vor readuce.

Aşa scria pe veriga de pe grumazul scheletului.

— Doar jugul de fier ne lipseşte, se auzi rostind tare, ca şi în alte daţi.

— Ce-ai zis? mormăi Maggie prin somn.

— Azi e Crăciunul. Pruncul Iisus s-a născut.

— Atunci la ce nu dormi? Culcă-te!

în vremea din urmă întrevedea tot mai limpede – după cum i-o arăta şi întâmplarea de sus – că de-ar fi existat un Dumnezeu al dreptăţii şi al milei, apoi cel care merita s-o sfâr. Şească în mină, mistuit într-o vâlvătaie de flăcări, ar G fost Thomas Tosh. Dar precum o ştia orice suflet, Thomas Tosh se căsătorise cu o fată din familia Mungo şi închisese ochii în conacul din Brumbie Hill, pe când Alex Hope fusese închis – sau mai degrabă zvârlit – în puţul unde i se găsiseră osemintele.

începuse cartea luată cu împrumut şi trudea la ea cu osârdie, seara, după ieşirea din mină, iar de când cu ivirea şomajului, şi în unele după-amieze. Pentru prima dată, de la venirea sa în Pitmungo, nu aveau ce lucra. De mai multe ori în luna trecută şi tot mai des în aceasta, de iarnă, sirena le adusese jalnica-i veste, alcătuită din trei şuierături prelungi, ce spintecau zarea încă întunecată. Aaazi miiina închiiiiisă!!! Şi odată ce le auzeau, se ghemuiau înapoi în pat, cu toate că nu le pria deloc. Maggie era atât de înţepată, văzându-i cum trândăveau cât e ziua de lungă, încât, curând, fiecare îşi găsi uh

refugiu. Al lui era Biblioteca.

Piesa era atât de încâlcită şi searbădă de se întreba singur la ce-şi bătea capul cu ea. În. Primul rând, spre

139

deosebire de mai toţi din Pitmungo, el nu credea în vrăjitorie, ori toată istoria – sau cel puţin pe cât o pricepea mintea lui – se învârtea în jurul prevestirilor făcute de trei vrăjitoare coclite, care trăgeau la măsea şi înjunghiau porci. Totuşi nu o lăsă din mână, şi nu doar la gândul de a afla ceva neştiut de Maggie, dar mai ales ca să nu apară cu ea necitită în faţa lui Selkirk. Fiecare foaie era o tortură, iar când ajunse la ultima, îşi adună tot curajul şi o luă de la capăt – de astă dată simţin-du-se răsplătit pentru cazná, deoarece, pe încetul, începu s-o pătrundă mai bine. A treia oară i se păru că o citea pentru prima dată – altul era înţelesul cuvintelor, mai limpede şi mai plin ca înainte. Când săpa la cărbune, se trezea îngânând pe de rost strofe întregi. O vreme se temuse s-o facă, de ruşine să nu-l audă şi alţii. Dar cum o stihuire anume îl urmărise mai stăruitor decât toate, uitând de urechile dimprejur, se trezi strigând în locul lui Duncan, regele Scoţiei:

Dincotro vii prea cinstite duce?

Şi apoi replica unui nobil, pre nume Ross:

Din Fife, mărite rege

Unde stindardele Norvegiei ne împânzesc văzduhul Şi iau căldura oamenilor noştri.

Rostit acolo, în miezul pământului, sub ocean şi într-o beznă ca de mormânt, versul i se păru altul – dintr-o dată frumos. De atunci, şiruri întregi îi răsăreau în minte şi-i fluturau pe buze -— asemenea peştilor ce se adună sub

apă, dornici să ţâşnească la suprafaţă, iar de era singur în abataj, le lăsa slobode. Şi tot atunci începu să citească în orice răspas, fie la lumina lămpii de mină – când nu avea de încărcat vagonete – ori acasă, de cum se întorcea de la muncă, până seara, la cină, dacă ceea ce mâncau ei se putea numi cină! De când cu reducerea lucrului, se subţiaseră şi fişicurile "încasate. În asemenea perioade, cele mai multe familii suprimau alte cheltuieli – cum erau plimbărelile în Cowdenbeath, la meciuri de fotbal – în schimb banii de coşniţă rămâneau aceiaşi. Doar în casă la Cameroni, de la prima micşorare a fişicului, au început să mănânce ca vai de lume, şi asta numai din pricina

140

puşculiţei. Puteau ei să aducă lefuri mai mici, puşculiţa îşi cerea însă dreptul la fel ca înainte. Să te fi gândit să mai iei din ea ca să-ţi îndulceşti traiul, ar fi fost nebunie curată. „Puşculiţa înainte de orice” – asta era deviza familiei. Şi trăgând de la gură ca să îndese în ea, ajunseră la „scăunaşul de amăgit foamea” – cum i se zicea în Pitmungo, pe care se aşezau două străchini: una cu cartofi fierţi, mânjiţi cu o picătură de unt, iar alta cu saramură. Toată familia înşirată în cerc, lua un cartof, îl muia în saramură, muşca din el, şi tot aşa până se goleau străchinile.

— Asta nu e mâncare de săturat un miner, se răzvrăti Sam într-una din seri. O fi destulă pentru un moşneag, sau un vânzător de şireturi, dar noi care săpăm sub pământ avem nevoie de carne.

— Pe naiba! i-o reteză Maggie. Prea v-aţi învăţat cu ghiftuiala.

— Poate prin alte case, da’ nu la noi. ’

— E o pacoste îmbuibarea, le predică mai departe, şi nu de formă, ci din convingere, după cum o ştiau cu toţii, aşa că orice împotrivire era de prisos. Ia gândiţi-vă numai la irlandezi, urmă neclintită. Mănâncă numai cartofi şi, slavă Domnului, trăiesc

—— Şi încă ce bine, mamă, i-o întoarse Rob Roy. Numai de i-ai vedea prăvăliţi prin şanţuri, în Cowdenbeath. Halal spectacol al mâncătorilor de cartofi! Te uiţi la ei şi-ţi dai seama ce binefacere e cartoful pentru specia umană, cât de mult o înalţă…

— Ia termină! i-o tăie maică-sa. Apoi către Gillon, bătându-l pe umăr: L-ai auzit? Gillon îşi ridică ochii de pe cartea pe care-o citea. Îţi place cum grăieşte fii-tu? Se crede aşa de deştept că nici nu mai judecă ce îndrugă. A căpiat, nu alta.

— Asta, rogu-te, ce-o mai fi? A căpiat?! se fandosi băiatul, imitând aleasa vorbire britanică în care, vezi Doamne, nu existau asemenea exprimări.

— Un fiu care şi-a pierdut bunul simţ şi ruşinea, îl apostrofă Maggie, iar Rob avu decenţa să şi roşească. Nu e chip să mai schimb o vorbă cu dumnealui, şi asta numai de când cu Selkirk.

într-adevăr, Maggie şi Rob se hârâiau din orice, cugetă Gillon, şi se întoarse la carte. Acum citea REGELE LEAR

141

care i se părea mai bună ca Macbeth – sau poate fiindcă o înţelegea el mai lesne?!

— Cumpătarea este pecetea omului tare, o auzi pe Maggie. Cu fiecare renunţare, te întăreşti şi mai mult.

Adevărat, se gândi Gillon, sau cel puţin aşa se întâmpla cu ea, deoarece nu o dată o văzuse luminată la chip, ca

de cine ştie ce biruinţă, când, la micul dejun de duminică, îşi călca pe poftă şi nu se mai înfrupta din a doua plăcintă.

— Odată ce înveţi să rabzi, vei şti să şi iei, când ţi-e vremea, cuvânta Maggie.

Oare de unde învăţase aceste devize? se întrebă el ca şi în alte daţi. Fiindcă, deşi preda la şcoală, ca învăţătoare, nu o văzuse o dată citind, iar la taifas cu vecinele, numai din an în Paşte. Deci nu le culesese din hârţoage sau din gurile altora, ci le plăsmuia singură.

, chiar mai vârtos decât înţepătura viperei te doare nerecunoştinţa propriului vlăstar" spunea slova cărţii. Şi, ridicându-şi ochii, îi plimbă peste cei din odaie. De necrezut de câte ori întâlnea versuri de Shakespeare care păreau ticluite anume pentru unul ca el, un miner din Pitmungo. Totuşi, pe acesta din urmă ar fi fost prea de tot să-l aplice copiilor săi, îşi zise după ce chibzui mai adine. Doar niciunul nu se arătase lipsit de recunoştinţă. Răzvrătiţi, da, şi chiar împotriva fiinţei care-i crescuse cu limbi ascuţite şi aprigi – (poate ca un fel de răsplată pentru lecţia primită?!) – însă devotaţi şi corecţi, aşa că nu-i putea învinui de nerecunoştinţa.

Dar dacă slova lui Shakespeare nu se adeverise de astă dată, alteori, potriveala ei îi răscolea cugetul. De pildă, nu mai departe de dimineaţă, în vreme ce umplea un vagonet cu cărbuni îl străfulgerase gândul că nici măcar într-un târg pricăjit ca al lor, el, Gillon Cameron, n-ar putea deveni un Macbeth, mistuit de ambiţia de a-i întrece pe alţii, pe când, în aceeaşi minusculă aşezare, soaţa lui ar putea fi o Lady Macbeth – o nimereală vrednică de luare aminte şi de cântărit…

Din nou se luaseră în beţe – adică discutau, cum ziceau ei – oricât de încinsă şi de zgomotoasă era disputa. Dar lor, parcă le dădeau aripi aceste înflăcărate încrucişări de păreri, iscate seară de seară şi sâmbăta după-amiază, ca un ritual nelipsit. Fireşte, nici Gillon,

142

nici Maggie nu pomeniseră aşa ceva în casele părinteşti, dar tocmai încordarea dintre ei doi zămislise această pornire a copiilor de a despica firul în patru, de a scormoni, nerăbdători şi zeloşi, orice întâmplare ivită în târg, orice idee ce îşi făcea loc în îmbulzeala casei.

Nu o dată Gillon îşi înălţase ochii din carte şi-i privise îndelung, întrebându-se oare cine erau şi de unde răsăriseră aceste făpturi străine până şi la înfăţişare?

— Adevărul e că majoritatea oamenilor sânt corupţi, îl auzi pe Rob Roy.

— Aha! făcu Andrew, semn că-i picase în plasă. Ai ajuns va să zică la vorba mea. Pe de o parte recunoşti că oamenii sânt corupţi, iar pe de alta, le-ai pune în braţe mijloacele de producţie, să le învârtească de capul lor. Păi nu-ţi dai seama ce prăpădul lui Dumnezeu s-ar stârni? Poftim de mă contrazice.

— Te contrazic, fiindcă mi-ai tălmăcit vorba după cum îţi convine, se apără Rob. Am spus că oameni-s răi, dar nu din născare. Ia lasă-i în voia lor, şi-ai să vezi că sânt cumsecade. Numai societatea-i corupe, îi sileşte să fie răi.

— Eu una nu cred că majoritatea sânt răi, se auzi Sarah, din odaia de alături. Dacă aţi catadicsi să treceţi pe la biserică aţi vedea o mulţime de oameni buni, adunaţi acolo.

— Auzi neghiobie la ea! se înfurie Sam. Parcă a fi în

biserică înseamnă să fii şi bun. Atunci ce-ai de zis de unul ca Brothcock, care e nelipsit de la slujbe?

— În societatea noastră, nici fraţii nu se ajută, ci se vrăjinăşesc, glăsui mai departe Rob Roy.

— Ce meci avem mâine seară? se amestecă Jemmie.

— Hearts din Cowdenbeath împotriva echipei Kirkcaldy Celtics.

— Susţii o prostie, după cum o ştii foarte bine, se încăpăţână Andrew în ciondăneala cu Rob. Dacă oamenii ar fi buni din născare, atunci de ce-ar mai fi nevoie de legi ca să-i ţină în hăţuri?

— Aoleo, Dumnezeule, iară baţi câmpii? se răsti Rob.

— N-ar trebui să-i laşi să vorbească aşa, mamă, interveni Sarah.

— Fiindcă o societate coruptă născoceşte legi la fel de corupte ca să-i ţină pe oameni în jug, tu susţii cu neobrăzare că aşa s-au născut. Dar nu înţelegi, pentru numele Domnului, că societatea i-a viciat?

143

Era limpede că bibliotecarul băuse şi era puţin cherchelit – nu ca minerii care, ori se fac criţă, ori nu se cunosc că au tras la măsea.

— Mi-aţi dat-o ca s-o citesc, gângăvi Gillon, şi-i întinse volumul.

Selkirk i-l luă din mână şi-l întoarse pe o parte şi pe alta, încercând să-şi amintească de el şi de cel care-l luase.

— Nu cumva oi fi vrând să-mi pretinzi că l-ai şi citit? spuse cu întârziere, şi cu o ironie la fel de vădită ca şi efectul băuturii din care se îndulcise.

Gillon dădu mai întâi din cap.

— M’da, am citit-o, întări cu timiditate, la care Selkirk sări de pe scaun, cu ochii zgâiţi la cartea din mână, cu faţa roşie, pătată şi strâmbă.

— „Ce văd nainte-mi un jungher e oare? Plăseaua intinzându-mi? Să le apuc?”

— „Să te înhaţ? îl corectă Gillon cu totul fără de voie. Bibliotecarul ieşi din rol şi se holbă la el.

— Ce-ai zis?

— „Să te înhaţ?”

— Ai tu habar, un prăpădit de miner, ce recit eu? Petele-i dispăruseră sub o purpură vineţie. Bazaconii! Ai auzit de vorba asta? Da’ rahat, ştii ce e? Dă-mi piesa’ncoace!

Gillon nu se clinti. Se aprinsese şi el la chip.

— Am spus dă-mi cărţulia cu piesa! răcni celălalt.

— O ţineţi în mână, sir, bâigui Gillon, căindu-se de necugetata lui intervenţie, deoarece, Selkirk, cherchelit sau nu deschisese ceaslovul la scena cu pricina şi prefira vers cu vers. Îl vedea cum îşi mişcă buzele, apoi, dintr-o dată şi le pungi, îşi ridică ochii la Gillon, îl privi cu nedumerire, îi plecă din nou peste buche, după care închise cartea cu zgomot.

— Dracu’ să mă ia! izbucni cătrănit. Să mă trăsnească toţi sfinţii! Şi din nou deschise cartea. Afurisit de miner.’ mârâi printre dinţi, şi Gillon îl auzi. Da’ ia s-on-cercăm şi pe asta, urmă cu glas tare. „Care om se poate arăta dintr-o dată înţelept, uluit, furios, iertător, credincios şi nepăsător?” Gillon nu pricepea ce aştepta de la el. Hai, s-auzim, îl zori celălalt.

— Niciun om de pe lume, răspunse, şi Selkirk pufni în râs, dar nu în batjocură, ci înveselit.

— Şi astea sânt bazaconii. Dar Henry Selkirk întruchipează toate însuşirile de mai sus, afirmă încântat de sine şi chicotind cu poftă.

Apoi îl mai puse la încercare cu câteva versuri vestite, iar Gillon se arătă la înălţime.

— Bravo, bravo, îl lăudă în cele din urmă, spre uimirea lui – ba nu, se corectă Gillon singur, retrăind acea clipă, spre ruşinea şi stânjeneala lui vecină cu spaima – se trezise cu palma-i bătătorită şi tuciurie în mâna albă, delicată şi moale a domnului Selkirk, care se văicărea: „Sânt un moşneag nătâng din cale-afară, optzeci de ani mai bine – niciun ceas mai mult sau mai puţin; să spun deschis…”

Aşteptă de la Gillon sfârşitul versului, dar cum el nu citise Regele Lear, rămase buimac şi amuţit, lucru ce-l cam decepţiona pe bibliotecar.

— Aici te-am bătut; una la zero, îi zise, scoţând din-tr-un sertar al biroului nişte ochelari grosolani, cu rame metalice. Devenise serios şi foarte preocupat.

— Acu’ să vedem ce aş putea să-ţi aleg…

— Mai vreau o carte scrisă de acelaşi om.

— Aaa, nu, încă nu. După carne tare şi anevoie de mestecat, ai dreptul la prăjitură.

Traversă încăperea ca un vârtej, îmbrâncind bătrânii ca pe nişte gâşte în ogradă, şi se opri la raftul cu cărţi.

— Uite, asta ţi-o dau. E porunca bibliotecarului. Fără ordine cădem în dezordine intelectuală. Pricepi?

Gillon dădu din cap afirmativ. De altminteri nici nu-i venea greu să înţeleagă deoarece Selkirk vorbea tot în dodii, ca Maggie.

— Vreau să-ţi aud părerea asupra ei. Şi acum pe când ne vedem? „în ploaie, trăsnete sau fulgere?”

— „Când toată zarva se va stinge, iar lupta va fi câştigată şi pierdută”, îi replică Gillon, la care Selkirk scăpă un scheunat de încântare.

în sfârşit, dăduse şi el peste omul după care tânjise în sălbăticia şi bezna acestui târg de înapoiaţi şi analfabeţi. Cu degetul îndoit, îi făcu semn lui Gillon să se apropie.

— Să ţii minte ce-ţi spun acum: Orice lucru la timpul său. Maturizarea e totul.

Gillon rămase descumpănit.

— Iertaţi-mă. Nu pricep.

147

— Nici nu trebuie deocamdată, dar mai încolo vei înţelege, fii sigur. Aici se încheiase aventura, sau mai degrabă începuse.

A doua carte – Timpuri Grele – de Charles Dickens, l-a decepţionat la început, deoarece personajele erau aidoma creaturilor ce trăiau în conacul din Brumbie Hill, încât după umila-i părere, plăsmuirea ei nu ceruse prea mare strădanie. În rest, nu era lipsită de însuşiri şi, până la urmă, chiar i-a plăcut.

De atunci se ducea mereu după cărţi, iar după o vreme, l-a luat şi pe Rob Roy cu el. De cum se întâlnâseră Rob şi bibliotecarul s-au împăcat de minune, şi Gillon era bucuros să mai vadă un iubitor al cărţii în casă, cu toate că Manifestul Comunist i se păruse o alegere cam ciudată pentru un băieţandru ca fiul său.

Chiar acum, când şedea în pat, îl auzea rostind pe de rost crâmpee din el. Din prima lună, Rob îl citise de unsprezece ori, pe nerăsuflate, pe când, el Gillon se cam

împotmolise.

5

Sirena, cu cele trei şuiere prelungi, anunţa încă o zi fără muncă şi, la auzul lor, Gillon se cuibări fericit şi dormi mai departe. După o vreme, când se trezi iar, îşi dădu seama să se afla complet singur în casă, ceea ce nu se mai întâmplase nicicând. Luxul de a huzuri în aşternut, târziu dimineaţa, scutit de veşnica zarvă din jur, îl umplea de un sentiment straniu – de parcă fura ceva de la viaţă. Sau de parcă nimerise într-un raft cu dulciuri, de unde-şi umpluse buzunarele doldora – îşi amendă comparaţia. Dar în loc să râşnească tot felul de gânduri mai bine se apuca de ultima carte prescrisă de Selkirk. Se intitula Martiriul Omului, de Winwood Reade, şi-i fusese dată spre a-l face să înţeleagă mentalitatea clasei „potrivnice” – a clasei „potrivnice” – a clasei stăpânitoare, a îmbuibaţilor.

O citea foarte greu. Autorul susţinea că numai cu preţul unor mari suferinţe omenirea a ajuns la bunăstarea de acum, şi deci era natural ca cei de azi să se chinuie pentru binele celor de mâine, întocmai cum o făcuseră înaintaşii. Pe marginea foilor, domnul Selkirk

148

însemnase părerile dumisale, mai toate reduse la câte un singur cuvânt, pe care Gillon le auzise prin mină, dar niciodată nu le văzuse aşternute negru pe alb.

„Rabdă azi ca să poţi avea mâine”, cam acesta era mesajul cărţii, pe care, de l-ar fi aflat Maggie, l-ar fi pus într-o ramă deasupra patului, cugetă Gillon, şi-i răsăriră în minte crâmpeie din „discuţia” la care asistase cu o seară înainte.

— Spuie cine ce-o vrea, dar eu trăiesc o singură dată,

ţipase Rob Roy. („Prea se urla în familie, recunoscu Gillon; prea şi-o luaseră toţi în cap”). Din păcate, nu mă pot scula din mormânt ca să-mi iau viaţa de la început, urmase Rob pe acelaşi ton ascuţit. Aşa că trebui’ să-i smulg vieţii tot ce pot acum şi nu mâine.

— Smulge, băiete, şi înfruptă-te. Parcă mai ştiţi altceva decât să luaţi şi să luaţi? îi ripostase Maggie. Asta e buba voastră. Vreţi totul acum! Nu puteţi privi mai departe de halba de bere.

Rob se cam dedase la băutură, aşa că înţepătura maică-si îşi avea rostul ei.

„De bei un strop mai mult, înseamnă că bei prea mult’-parcă aşa spunea taică-său, căută Gillon să-şi amintească. Dar aici puse stavilă gândurilor şi se întoarse la pagina ce-o lăsase. Nu după multă vreme, simţi însă pe cineva prin casă sau la intrare, şi din nou îşi ridică ochii şi ascultă cu atenţie.

— De ce-ţi pierzi vremea bătând mingea cât e dimineaţa de lungă? Era glasul lui Maggie.

— Care băiat nu se distrează din când în când? se apără Andrew.

— Prostii! Copiii pot să crească şi fără distracţii.

Era un soi de joc între ei pe care nu-l surprindea pentru prima oară la ei, în schimb, ca şi în alte daţi, îl izbi uşurinţa cu care se păcăleau reciproc. De altminteri, Andrew era singurul care îşi îngăduia să vorbească astfel cu maică-sa, printr-o învoială statornicită de mult între ei. Gillon auzi mingea sărind dinaintea casei.

— Datoria părintelui e să scoată pofta de joacă din plod şi în locul ei să-i sădească dragul de muncă.

—- Prostii! i-o întoarse Andrew. Doar cu muncă şi fără

joc ajungi un netot.

— O fi, dar un netot cu bani la chimir.

De astă dată Andrew se văzu strâmtorat cu răspunsul, aşa c-o dădu pe hlizeală, lucru destul de rar la el. Oricât

149

de greu îi venea lui Gillon s-o recunoască, apropierea dintre mamă şi fiu îl călca pe nervi, deşi i-ar fi plăcut să se creadă mai presus de asemenea sentimente mărunte, un tată bun şi înţelept, care se bucură de armonia lor. Se vede că Andrew îi arătase vreo şmecherie cu mingea, deoarece o auzi pe Maggie spunându-i:

— Câtă vreme ţi-oi fi pierdut ca să înveţi aiureala asta…

— Să ştii că mi-a trebuit timp.

— Dar Manualul Supraveghetorului l-ai mântuit de citit? îl întrebă dintr-o dată severă. Băiatul mărturisi că nu-l isprăvise fiindcă-i intra greu la cap. Înseamnă că eşti un prost. Dacă unul ca Archie Japp e supraveghetor, iu de. Ce n-ai putea fi?

— El a fost numit din oficiu, nu a trecut prin examen.

— Tu ai să dai examen. Ţi-aduci aminte de vorba bunicului Tom: trândăveală sau plată, pe care-o alegi azi? Fiindcă pe amândouă n-ai cum să le ai.

— Eei, nu mă pricep eu la astea. Dar aş vrea să fiu cu dare de mână ca să-i tocmesc pe alţii să muncească în locul meu.

„Cu asta a uns-o pe inimă”, gândi Gillon. Şi cum tocmai prăjea gogoşi, o auzi chemându-l să înfulece una.

— S-o iau, să n-o iau? se codi el, jucând mai departe farsa. Parcă nici nu mi-e foame.

De regulă, nu-i îmbia pe niciunul, ci le dădea cu porţia, pentru că altfel tăbărau pe ele şi le terminau cât ai bate

din palme. 1

— Vino’ncoace când îţi spun, îi porunci Maggie. Vinovat că mănâncă pe ascuns de fraţii ceilalţi, Andrew hăpăi gogoaşa la repezeală. Gillon tăcu chitic, deşi s-ăr fi cuvenit să se arate mai din vreme la faţă. Maggie mai unse o gogoaşe cu unt, risipă neauzită în zilele de bejenie – mai puse şi miere pe ea, şi i-o dădu cu un pahar de lapte. Băiatul le înghiţi la iuţeală şi o zbughi către uşă.

— Nu-i nevoie să baţi toba şi la ăilalţi, îi srtrigă Maggie până să iasă pe uliţă.

— Ihî, făcu Andrew.

— Da, nu îhî.

— Da, mamă.

Şi trânti uşa în urmă. Acum, când rămăseseră doar. Ei doi, nu ştia cum să iasă şi s-o înfrunte. Nici să dea Maggie peste el nu-i venea la îndemână, fiindcă şi-ar fi închipuit că se pitulase anume, ca să tragă cu ochiul şi cu urechea.

150

înainte să apară, se pieptănă, ca să arate îngrijit, după care se postă în uşa dintre bucătărie şi odaia de oaspeţi, aşteptând să-l descopere. Ceea ce nu întârzie să se întâmple. Când dădu cu ochii de el tresări, rotunjindu-şi gura într-un „O” de mirare, pe care, până la urmă, şi-l birui.

— Credeam c-ai plecat de mult, îl întâmpină cu deplină stăpânire de sine.

— Unde să mă fi dus?

— Ştiu şi eu? Unde-o ştergi mai tot timpul. La drăguţa de Bibliotecă şi la drăguţul de Selkirk. Era un lucru atât de obişnuit la Maggie să i-o ia înainte cu vorba, încât, cu toată cătrăneala ce i-o stârnise, zâmbi fără voie. Fiindcă

tot eşti acasă, ai putea cel puţin să aduci nişte apă, continuă ea cu arţag.

— Bine, mă duc.

Şi punând găleţile pe o cobiliţă, ieşi pe uliţă şi o porni spre izvor. Se bucura că plecase, lăsând-o să fiarbă o vreme, pe când el putea cumpăni în ce chip s-o facă să plătească pentru ce-i greşise. La izvor, aşteptând în şir cu femeile şi copiii – singurii care cărau apa în Pitmungo – observă spinarea fetei Gillespie postată înaintea lui. Îi plăcea ţinuta ei dreaptă, ca luminarea, şi tot atunci îi văzu şi părul, mătăsos şi bogat, care îl tulbură. Niciodată n-o privise cu ochi de bărbat, ca pe o femeie ispititoare; de-abia acum îi descoperea farmecele ascunse – ca la orice femeie din Pitmungo – sub găleţile purtate pe umeri. Câte tinereţi şi frumuseţi irosite în acest târg blestemat! Pe drum, la întoarcere, boteză toată uliţa cu o dâră de apă, deoarece, lung cum era, găleţile se descumpăneau, vărsându-se întruna.

— Vreau să mănânc o gogoaşă, ceru el când intră în casă. Iar după ce i se aduse una fierbinte, adăugă: cu unt şi cu miere. Maggie pricepu încotro bătea. Adu-mi şi o cană cu lapte, urmă el la fel de poruncitor.

— Nu mai avem, îi răspunse cu întârziere.

— Chiar deloc?

— Niciun pic.

— Păcat.

Gogoaşa parcă fusese plămădită din rumeguş, atât o simţea de searbădă şi fără de gust, dar o înghiţi şi aşa. Ciudat i se mai părea să se trezească singuri în casă.

— De ce îţi ţii părul strâns? o întrebă din senin.

— Aşa e datina în Pitmungo. Toate-l purtăm la fel.

— Desf ă-ţi-1! Lasă-l pe spate.
151
— Pentru asta trebui’ să-mi scot scufa.
— Atunci scoate-ţi-o. Urâtă vorbă – scufă. O mândreţe de păr ca al tău, întemniţat sub scufă.
Supusă, îşi scoase acele şi boneta croşetată, iar părul ei castaniu se revărsă în valuri, pe umeri. Aproape uitase cum arată aşa despletită, şi când Maggie se întoarse şi-i văzu licărul din priviri, înţelese ce va urma.
— Mă rog, ţi-am făcut pe plac. Mai pofteşti ceva?
— Da. Să mergi cu mine pe Măgură.
De regulă, dorinţele lui se izbeau de zidul împotrivirii, sau de o supunere morocănoasă care-l aţâţa şi mai mult.
— Primeşti să vii? o întrebă.
Şi aici o zbârcise, deoarece n-ar fi trebuit să se arate stăruitor.
— Da, merg, acceptă Maggie.
Aşadar ştia că e vinovată şi trebuia să-şi ispăşească greşeala. Se arătase părtinitoare cu propriile-i odrasle, ori acesta era un păcat de moarte la ei în familie, al doilea după vitregirea puşculiţei.
— Nu pot să merg cu laţele spânzurând pe spate. Trebuie să-mi pun scufa la loc.
— Fie, dar când ajungem pe Măgură, ţi-o dai jos.
— Mă rog, cum doreşti, răspunse spăşită.
Era mai conştientă decât Gillon că n-o va putea ierta niciodată de nu va plăti într-un fel. De aceea şi primise să meargă.
O porniră pe uliţă sub, ochii scormonitori ai vecinilor. Soţ şi soţie hoinărind fără nicio treabă pe uliţă! Aşa ceva nu se pomenea în orice zi.

— Ar fi trebuit să-ţi pui pălăria, îşi aminti Maggie înciudată.

Mai toţi copiii o tuliseră la Terenul de Sport; femeile roboteau prin case şi doar bărbaţii ieşiseră dinaintea porţilor, în cârduri mărunte, de câte doi, trei, întinzându-şi grumajii spre soare, bucurându-se de ceasurile de linişte muiată în odihnă. Era o zi neobişnuită şi rară pentru sfârşitul lui martie caldă, senină aproape neclintită de adierea vânftului; oamenii se înşiraseră pe băncuţe, doar în flanele împletite, sorbind cu nesaţ aerul pârguit de razele aurii. În lumina străvezie a dimineţii, braţele lor arătau vlăguite, albe, precum carnea peştelui, brăzdate, ici colo, de o dungă vineţie sau de un şanţ adânc, urmele unor răni mai vechi, căpătate în mină, care strangulau

152

muşchii şi-i făceau să apară ca nişte umflături, prin albeaţa pielii. Unii din ei moţăiau din cap către Gillon, în chip de salut, alţii azvârleau câte o vorbă de duh – nu fără ţepi răutăcioşi: ba că e lung şi sfrijit (ca o barză, ca un şoim sau o cioară); ba că are sau nu „cipilică”, ori că s-a pripăşit pe la ei nechemat, miruindu-l cu porecla lor predilectă – veneticul din Highlands – întrecându-se în cimilituri usturătoare şi răsuflate la adresa locului său de obârşie şi a băştinaşilor de acolo.

— Oare n-au ostenit repetând aceleaşi şi aceleaşi împunsături? zise Maggie.

— Se vede că nu, constată Gillon cu resemnare.

La capătul Uliţei Minerului, de unde o apucau pe Calea Cărbunarilor, un miner se desprinse din poartă şi-i făcu semn să se apropie, fără Maggie.

— Aud că te-a trecut Borthcock pe lista deocheaţilor şi

am crezut de cuviinţă să te înştiinţez. Da’ să nu mă dai în vileag că ţi-am spus.

— Ce listă? Nu înţeleg, se încruntă Gillon.

—— Lista neagră, a suspecţilor, ca zurbagii, instigatori şi din ăştia…

— De unde naiba ai aflat? Ce rost are să mă scrie în pomelnic?

— Uite ce, omule. Pe mine să nu mă întrebi. Ştiu doar că te-au încondeiat, împreună cu unul din fii.

— Care? Rob Roy?

— Da, ăsta e.

înveninat de cele auzite, Gillon se depărta mânios, dar imediat îşi dădu seama că de fapt omul nu avea nicio vină, ci căutase să-i facă un bine, aşa că se întoarse şi-i mulţumi.

— Ştiam că n-ai să te bucuri de vestea pe care ţi-am dat-o, îi spuse acesta.

De-abia când ajunseră pe Terenul de Sport, îl iscodi Maggie.

— Ce ţi-a îndrugat nepricopsitul ăla?

— Socoteli de-ale noastre, din mină.

O minţise – simţea bine – dar nu mai stărui cu arte întrebări. Nu departe de ei, un băieţandru, venind dinspre Terenul de Sport, alerga, ţinându-şi mâna la nas şi la gură ca să oprească şuvoiul de sânge. Cam prin dreptul lor, Gillon îl opri şi-i cercetă chipul însângerat. Îi sărise şi un dinte, dar la trup era teafăr.

153

— Ce s-a întâmplat?

— Afurisiţii’ de Cameron, răbufni băiatul, care n-o observase pe Maggie. Nu-i scăpă unu’ întreg din lăboaie…

— Te-a pocnit în luptă dreaptă?

— Eei, dreaptă, bombăni el, şi o rupse din nou la fugă, coborând povârnişul.

Rămaseră locului să-i urmărească pe jucătorii de rugby. Sam era tartorul, alergând în stânga şi în dreapta, amestecându-se în fiecare încăierare, risipindu-le aproape pe toate, pornind în fruntea atacurilor. Când vreun jucător întârzia mai mult la pământ, sau rămânea acolo lungit, era semn că se ciocnise de el. Şi asta nu fiindcă ar fi fost o brută şi-i plăcea să cotonogească, ci datorită plămădelii pe care o avea: colţuros şi tare în oase, ca toţi clin familia Drum, robust ca un stejar secular, iute şi suplu, ca Gillon. Ce-i păcălea pe adversari era mai ales iuţeala mişcărilor sale.

Odată, îşi aminti Gillon, prinsese un păstrăv cu mâna, înşfăcându-l şi azvârlindu-l din gârlă, ca un urs.

Juca şi Jemmie, însă în apărare. Tuciuriu, scurt şi vârtos, înfrunta concurenţii vârându-le capul în burtă, atingându-i cu înverşunare şi cât mai jos, despăgubind scundimea şi lipsa de stil prin curaj şi dârzenie. Andrew, observă Gillon, şedea pe tuşă, urmărind lupta. El se dădea mai lesne bătut decât fraţii ceilalţi.

— Cum se irosesc de pomană! exclamă Maggie îngreţoşată.

— Aud că Sam ar putea face faţă în echipa Hearts din Cowdenbeath. A venit un delegat special să vadă cum joacă.

— Mare scofală!

— E vorba de-o echipă profesionistă.

— Ei şi?

— Plătesc două, trei lire pe săptămână.

— Pentru sminteala asta? Doar ca să alerge de colo, colo?

— După cum vezi. Iar dacă-i ţine cureaua şi pot lucra şi în mină, sânt liberi s-o facă. Sam ar fi cel mai tânăr rujbist din întreaga Scoţie.

Maggie se întoarse din drum, să mai privească la jucători. De astă dată cu alţi ochi. Parcă nu se măi hârjo-neau de pomană.

— Şi unde-i delegatu' de care ziceai? întrebă cu vădit interes, ceea ce îl făcu pe Gillon să râdă.

154

— O să vină el într-o bună zi. Dar, mai întâi, Sam trebuie să împlinească şaisprezece ani.

Urcară în Târgu Măgurii, trecând pe uliţele Moncrieff şi Tosh Mungo, unde minerii – supraveghetori, delegaţi ai administraţiei şi artificieri, adică ceva mai răsăriţi decât săpătorii din abataje – tândăleau dinaintea caselor, la fel ca şi cârtiţele din vale.

— Ar trebui să se facă ceva, să se isprăvească odată cu irosirea de timp şi de oameni, grăi Maggie cu indignare. Fireşte, nu se gândea la paguba celor mulţi – lucru ştiut de Gillon – ci la a lor, a Cameronilor: o nouă zi pierdută – şi încă una cu plată! – la care se adăugau altele, până la capătul săptămânii, însemnau bani aruncaţi pe gârlă, fără putinţă de a-i prinde înapoi; arginţi furaţi de la puşculiţă, întocmai ca şi când cineva i-ar fi aflat culcuşul şi ar fi jefuit-o.

De s-ar fi ştiut măcar dinainte cum şi când se închideau minele, altfel s-ar fi rostuit omul, ca să câştige un gologan; ăsta-i era paraponul şi, în acelaşi timp, visul: să afle cumva în ce zile-i pândea năpasta. Negreşit exista o

cale să le dibuie gândul mai marilor peste mină, ori un semn, care să le arate ce au de făcut. Dar din păcate încă nu îl descoperise. Unii mineri susţineau cum că întreruperea lucrului depindea de numărul vagonetelor gata în- . Cărcate; alţii că nu de asta, ei de mormanul cărbunelui scos, sau de amploarea comenzilor viitoare, însă, cu timpul, niciuna din bănuieli nu rămase în picioare. Sirena îi întorcea de la lucru chiar când vagonetele erau goale sau comenzile de cărbune se ridicau la sute de tone.

— De ce nu vă anunţă, Gillon? De ce nu vă suflă o vorbă înainte?

întrebarea cerea un răspuns închegat, cu atât mai mult cu cât îi fusese pusă într-o zi când o simţea dornică să-l asculte, ba poate chiar să-l înţeleagă.

— Ţi-am mai spus-o şi în alte daţi, Maggie. Vor să ne aibă la mână. Le place să atârnăm de filotimia lor.

Trăind la cheremul altora, şi acum, ca şi în alte daţi, oamenii se treziseră dintr-odată fără de lucru şi, neavând ce face, se sculau târziu şi mai apoi se apucau de trebă-luială în jurul casei. Nu era de mirare cum de ciopleau atât de meşteşugit în lemn, făceau mobile, ştiau să se tundă, să repare ghetele şi brice găseau în cale stricat, să îngrijească florile şi legumele în grădină, să facă inele... Doar avuseseră atâta timp la îndemână să le înveţe.

155

Continuară urcuşul, iar când ajunseră în livadă, Maggie se întinse şi-l apucă de mână. Gestul îi încălzi sufletul, dar nu se mulţumea cu atât şi trebuia negreşit s-o facă şi pe ea „să _înteleagă. Şi-ar fi dorit să urce până în creştetul Măgurii, să îmbrăţişeze cu ochii albastrul primăvăra’tic al

Estuarului, şi de-abia după aceea să facă dragoste dar, până la urmă, renunţă la acest capriciu, fiindcă aveau încă mult de mers şi cine ştie ce se putea isca între ei, năruindu-i tot planul.

Perii şi merii din jur dădeau semne de îmbobocire, iar când îi lăsară în urmă, ieşind din livadă spre bucuria lui Gillion, cât cuprindeai cu privirea era numai pustietate.

— Acum poţi să îţi scoţi şi scufa.

Iar Maggie făcu precum i se spuse, arătând îngăduinţă şi deplină supunere, ceea ce îl aprinse mai tare. Părul, revărsat peste umeri, fâlfâia molatic în adierea vântului, ca apa mângâiată de o briză uşoară.

— Cine-ar zice că eşti mamă de şapte copii? Nici nu ştii cât de tânără pari. Zău că nu-ţi arăţi virsta.

— Nici tu, după cum te porţi.

Şi mai urcară o treaptă de deal. Gillon o dorea la fel ca în ziua venirii lor în Pitmungo, când poposiseră aici, chiar în dumbrava de fagi, pe care o zări mai încolo. I-ar fi plăcut să-i amintească despre toate acestea, dacă i-ar fi venit la îndemână cuvintele. Dar nu izbutea să le înnoade şi apoi se temea ca nu cumva printr-o vorbă anapoda să destrame înţelegerea statornicită între ei.

Maggie se opri într-un fald de colină, ferit de vânt, scăldat de soare şi, aşezându-se pe frageda pardoseală a ierbii, a muşchiului şi a ferigii de-abia răsărite, îşi scoase jacheta, şi începu să desfacă primii nasturi de la pieptar. Cu tot soarele ce strălucea peste Măgură, în locurile bântuite de vânt te pătrundea răcoarea; dar acolo, în culcuşul ei era cald şi, fără să ştie cum, îi veni în minte cuibul din dună, unde se adăpostise în ziua când l-a descoperit pe Gillon.

— De cum te-am văzut cu fustanela pân’la genunchi, am ştiut că vei fi al meu, murmură legănată de aduceri aminte.

Gillon o auzi, dar parcă în vis, neputând să-i răspundă decât printr-un „da”, pe care-l repeta cu o voce scăzută şi mângâioasă, conştient de cumplita lui grabă, dar bâjbâind

156

cu nerăbdare şi stângăcie să-i desfacă nasturii, pină când, în sfârşit, o simţi toată a lui. Maggie nu-şi putea dezlipi ochii de pe şoimii ce pluteau în văzduh, alunecând, în zbor lin şi atent, în căutarea cârtiţelor şi a şoarecilor ce mişunau pe coline. Cu Gillon se arătă generoasă cum n-o mai văzuse, ceea ce-l făcea şi mai nesăţios şi sălbatic.

— Încetişor, Gillon, de ce te pripeşti? Doar ai vreme destulă, îi şopti la ureche.

I se dărui pe de-a-ntregul, mai întâi pentru că avea de plătit o poliţă – şi nu rămânea niciodată datoare – iar apoi fiindcă hotărâse să pună definitiv capăt dragostei, ori cum o făceau pentru ultima oară, merita s-o guste din plin. Cât despre Gillon, niciodată nu încercase plăcere şi împlinire mai mare. Într-un târziu, încercă să se ridice, dar îl doborî ameţeala, şi trebui să se lungească din nou. Cu voia ei, adormi, mângâiat de soare, iar când, peste puţine minute, deschise ochii, n-o mai găsi alături. Era mai încolo, pe iarbă, doar cu pieptarul de în şi cu juponul scurt, tuciurie cum parcă n-o mai văzuse – în comparaţie cu rufăria albă ca neaua – iar la trup tânără şi vinjoasă. Puţine femei arătau ca ea. Pe cele mai multe – şi mai ales în Pitmungo – indiferent cât de mult sau puţin trudeau, le vedeai lăbărţate sau uscate ca beţele, uzate şi veştejite, de mai apucau patruzeci de ani.

— Mi-ai făcut-o Gillon Cameron, îi strigă, arătându-i de la distanţă fusta înverzită. Acu', vrând, nevrând, stăm aici pân'se'ntunecă. Că doar n-oi apărea, la anii mei, în chip de verzătură.

Gillon o privi cu nedumerire, până ce-i desluşi rostul cuvântului. Verzătură însemna o fată coborând de pe Măgură cu ochii neprihăniţi, dar cu fusta pătată de iarbă; şi tot atunci mai află cum că jumătate din tinere deveneau „verzături" înainte de a împlini şaisprezece ani, adică vârstă majoratului. Când se ridică de jos se simţi prididit de osteneală –, dar de una plăcută. Se îmbrăcă şi pe urmă începu să umble căutând, parcă, niscaiva bani pierduţi.

— Încerc un lucru pe care nu-l ştii, vorbi cu glas tainic, culegând pietre, clădindu-le într-o grămăjoară ce semăna cu o colibă, proptindu-le cu iuţeală şi meşteşug, de parcă înălţa un perete susţinător pentru tavanul din abataj.

157

Când isprăvi movilita înjghebată, se trase câţiva paşi înapoi şi o privi alături de Maggie.

— Ce Dumnezeu o mai fi şi asta?

— Lăcaşul dragostei, îi explică Gillon. În clipa aceea simţea că o iubeşte, că-i iertase o mulţime, şi-o apucau pe un făgaş neumblat. E o datină veche, în Highlands, ca atunci când doi îndrăgostiţi au trăit clipe deosebite, bărbatul să lase, ca amintire, o colibă ca asta; înţelegi? O părticică din Scoţia acoperită cu pietre, pentru ca glia de dedesubt să rămână de-a pururi a lor.

Pe Maggie o mişcă fapta lui.

— Credeam că nu te pricepi la chestii din astea. Care va să zică m-ai tras pe sfoară când făceai pe mironositul

în Straithnairn.

Şi, spre uimirea lui, se ridică pe vârfuri, i se agăţă de grumaz şi-l sărută drept pe gură, după care, o porni în goană spre piscul Măgurii. Când se dezmetici, se luă după ea, dar multă vreme nu-i putu ţine pasul. Fuga îi tăia răsuflarea şi trebui s-o încetinească, pentru ca după o bucată s-o curme, gâfâind şi îndoit de spinare. Pricina o ştia: plămânii lui erau înţesaţi cu praf de cărbune şi nu mai pătrundea destul aer în ei. Faţă de Maggie era un moşneag.

— Prea multă drăgosteala, Gillon Cameron, îi ciripi tocmai din vârful dealului; el însă nu avu puterea nici măcar să-i zâmbească, sleit cum era şi amărât de starea lui jalnică. Maggie îl aştepta să continue urcuşul. Hei, ce stai? Ce ţi s-a întâmplat?

— Nu ştiu ce-i cu mine. Cred că am îmbătrânit.

— Mai adineauri nu s-ar fi zis, îi răspunse şăgalnică. De astă dată surise şi el, mai întâi fiindcă rareori îşi aruncau glume cu asemenea tâlcuri, şi apoi fiindcă tocmai atunci dăduse cu ochii de mare – nemărginită şi la fel de pustie ca dealurile din jur. Era o surpriză de câte ori o descoperea. În Pitmungo nu te gândeai niciodată la ea – marea, cu tot ce se petrecea pe întinderea-i azurie, alcătuia o lume aparte, aproape cu totul uitată. De aceea, ivirea ei – atât de limpede şi scânteietoare îi mai spulberă negura de pe suflet. Rămase cu privirea aţintită în larg, fără a zări o mişcare sau o singură navă. Coborî şi Maggie şi, aşezaţi pe covorul moale al ierbii, cercetară îndelung portul St. Andrew, unde se trimitea, spre expediere, cărbunele din Pitmungo.

Pe chei nu se vedea niciun om, în schimb era ticsit de cărbune, stivuit în mormane, pe toată cuprinderea dinspre apă, cât şi în zonele dosnice, de încărcare, afară de vagoanele cu capacitate de două tone, aliniate pe şinele ducând spre debarcader.

— Cred că am căpătat silicoză, vorbi Gillon, cu privirea pierdută în zare.

— Asta-i acu'! De ţi-o fi intrat niscaiva zgură în plămâni, ca la orice miner, gata, te şi vezi bolnav. Or fi având silicoză ăi de nu pot sui o scară de câteva trepte.

— Aşa o fi, murmură el, şi se întinse pe spate, cu ochii la cer şi la soarele încă treaz.

Deşi de-abia la începutul lui martie, norii îşi aruncaseră peste boltă fuioarele, care se răsuceau la iuţeală; cam devreme începea „goana negurilor" – cum i se spunea în Pitmungo.

— De când îmi doream câteva ceasuri de tihnă, mărturisi Gillon. Bine-ar fi să ne bucurăm la răstimpuri de câte o zi ca asta.

— Nu însă în una de lucru.

— Ba da, şi nu una ci trei. Ce rău ne-ar aduce?

— Am pierde bani mulţi. Adună-i şi vezi câţi îţi ies. Riposta nu îl miră, cum nu i se păru nici colţoasă şi nici meschină, ci doar calculată, cum era Maggie. Cu toate acestea se ridică brusc, hotărât să scoată şi mai mult de la ea. Pe lângă datoria ce şi-o plătise, mai avea dreptul să-i stoarcă un răspuns pe care-l aştepta de o groază de timp.

— Spune-mi, ce plan îţi tot făureşti de agoniseşti bani? De ce îl ţii doar pentru tine? Cât o să mai punem bani la ciorap fără să ştim măcar pentru ce? Mi-e lehamite,

Maggie, ca şi copiilor. Şi apoi va veni ziua când n-or să-ţi mai dea o leţcaie la puşculiţă, şi nu prea văd cum ai să-i sileşti.

Maggie nu se încumeta să vorbească – ba mai mult, nu se simţea în stare. Îşi păstrase cu atâta străşnicie secretul, încât simţea că nu şi-l mai poate smulge din ungherul unde-l ţinuse ascuns. A-l scoate de acolo, i se părea că îl necinsteşte, iar familia, văzând-o cu câtă îndărătnicie şi-l apără, n-o tulburase. De fapt şi aici tot voinţa îşi spusese cuvântul. Voinţa ei – de a-şi ocroti taina– dovedindu-se mult mai tare decât a lor de a i-o smulge.

159

— N-a fost vorba să mă fac miner pentru ca să scăpăm într-o zi de jugul minei? Ori acum – de ce n-am privi nenorocirea în faţă? – mă trezesc cu aproape douăzeci de ani îngropaţi sub pământ, o jumătate din viaţă scormonind în galerii, ca o cârtiţă, eu, omul mării, îndrăgostit de soare şi de apă! – iar pe deasupra, şi fără glumă, cu plămânii atacaţi de silicoză. Oare n-am adunat destui bani ca să ieşim din iadul de aici? Sânt sigur că da.

Maggie jumulea firicele de iarbă; în câteva rânduri încercase să deschidă gura şi să spună ceva, dar se oprise de fiece dată, strângându-şi buzele cu încăpăţânare, ho-tărâtă parcă să nu le mai dezlipească cu niciun chip.

— Ca să ieşim de aici, am avea cu ce, zise într-un târziu, dar nu şi s-ajungem departe.

— Cum adică departe?

— Să ne pricopsim, Gillon. Să prindem şi noi un cheag, îi spuse, dintr-odată luminată şi dârză la chip – aşa cum

se aşteptase s-o vadă chiar mai înainte de a-şi fi înălţat ochii să o privească. Nu e de noi să ne apucăm de nimicuri. Cu banii cei avem deocamdată, am putea să vindem acadele, sau hamuri de cai ori zarzavat de zece şilingi pe zi. Nu zic, seara am fi cu mâinile albe şi curate ca izmeniţii de la „Jecmăneala Calicilor” şi odihniţi şi umflaţi, ca ei, da’ săraci ca guzganii din mină.

Se ridică în picioare, ca întotdeauna când ataca acest subiect, creind, fără voie, o imagine nespus de frumoasă, cu pletele castanii dezmierdate de vânt, cu sânii fremătători de răsuflarea-i înflăcărată, şi împresurată de verdele ierbii şi de albastrul nemărginit al cerului. Gillon o privea ca într-o vrajă, din nou năpădit de dorinţe.

— O să ne facem un rost, Gillon, şi o să fim cineva. Vom avea un negoţ al nostru, în care fiecare să aibă de lucru şi să-şi câştige pâinea – o pâine dulce, Gillon – şi o să ne meargă toate pe roate, dintr-una în alta, şi mereu mai cu spor. Numai să o pornim bine; să păşim cu dreptul de la început. Şi, brusc, se aşeză alături pe iarbă, de parcă o zgâlţâise cine ştie ce spasm şi era istovită. Aşa o să fie! Ascultă la mine, întări ea.

Gillon o mai păsui până la întrebarea ce trebuia să i-o pună.

— Despre negoţul ăsta e vorba în scrisorile care-ţi tot vin din Cowdenbeath? i-o strecură după un timp.

160

La care nici ea nu răspunse pe dată, ci îşi luă mai întâi un răspas; i se cerea să-şi dezvăluie taina, şi numai inima ei ştia cu ce preţ şi-o smulge din ascunziş.

— Da, recunoscu în sfârşit.

Iar Gillon n-o iscodi mai departe; ştia să lie şi generos

cu lucruri atât de gingaşe. Doar sânt slăbiciuni ce se cer respectate, fie că-ti convine ori ba. Asa cum era si cititul lui. Nu?

Când si cum, nici el n-ar fi putut-o spune, dar în apele estuarului se ivise un vapor, parcă sădit, de la o clipă la alta, de o mână miraculoasă. Era o brigantină cu patru catarge – cândva o falnică navă comercială – îşi spuse Gillon cercetând-o cu ochi de expert – dar acum prefăcută în vas de cărat cărbuni, cu carena mult ieşită din apă şi de-abia înaintând către portul St. Andrew, cu toate că nu avea încărcătură la bord.

— Vai, că frumos mai e! exclamă Maggie, şi Gillon încuviinţă deşi, pentru el, totul era amarnic de trist.

Numai cei trăiţi departe de mare şi nedeprinşi cu corăbiile, izbucnesc la vederea lor în strigăte de admiraţie, socotind pasămite că aşa se cuvine —să se arate încântaţi de privelişte.

Cu ochii mereu la vapor şi cu gândul să-l vadă intrând în port, o porniră de vale, pe partea ferită de vânt, şi nu mică le-a fost mirarea când, după o bucată de coborâş, zăriră un şirag de oameni, cu lopeţi şi coşuri pe umeri o armată de zdrenţăroşi, scurţi, îndesaţi şi smoliţi de zgură – îndreptându-se sore chei.

— Sânt mineri din Wester Mungo, aduşi la încărcarea cărbunelui, rosti Gillon.

— Ce te face să crezi?

— N-aş şti să-ţi spun, dar sânt sigur.

O macara primitivă ridica vagonetele pline, şi le răsturna într-o altă cală frontală, grosul cărbunelui rărnî-nând pe seama minerilor, care-l îndesau cu lopeţile într-un jgheab de tablă, înfipt chiar în pântecul vasului. De pe

chei se înălţa o pâclă groasă şi neagră, iar apa în jurul vaporului se făcuse ca păcura.

— Asa ne pierdem plămânii – înecaţi în zgură, vorbi Gillon.

Dar Maggie nu-l auzi. O luase la fugă, de vale, atrasă parcă de o forţă căreia nu-i putea rezista. De nevoie îşi iuţi pasul şi se luă după ea.

161

— Hei! Ce te-a apucat? îi strigă.

— Am găsit! Am găsit cheia pe care o căutam.

Cât de departe era în clipa aceea de el! Absorbită cu totul de priveliştea ce-o avea dinainte, se gândi întristat. Şi nu-i răspunse nimic. Maggie veni către el şi-l apucă de reverele hainei.

— Ascultă-mă, Gillon. Uneori săpaţi la cărbune când vagonetele-s vârfuite, şi nu aveţi în ce-l mai pune. Aşa e? Gillon încuviinţă din cap. Iar alteori vă treziţi fără lucru, când vagonetele-s goale. El aprobă iar. La fel şi cu mormanul de lângă mină, urmă pe nerăsuflate. Sânt daţi când e înalt cât un munte şi tot vă cheamă la muncă, iar altele când se jumătăţeşte, iar voi tăndăliţi pe acasă, zise triumfătoare. Ei bine, acum înţeleg de ce. Totul atirnă de sosirea vapoarelor. Când cheiul e plin de cărbune şi nu vin navele să-l transporte, dumnealor închid mina. Iar când cheiul e gol, vă cheamă la lucru, până-) încărcaţi ochi. Dacă în loc de un vas, se trezesc cu trei sau cu patru, vă căsăpesc cu munca – cu zi, cu noapte, în schimburi sporite, peste orele de program şi chiar în zilele de duminică, cu toate că sânt oprite de lege.

— Aşa e, încuviinţă el.

— Acum mi s-a limpezit totul. Am explicaţia în faţa

ochilor.

Maggie dezlegase misterul; cum altfel s-ar putea motiva încetarea lucrului din senin şi reluarea lui tot pe negândite?

— Ai să vezi că mâine vă cheamă la muncă, prevesti ea arătând către port.

— Şi eu zic la fel.

O luară din nou către piscul Măgurii – el cotropit de osteneală, Maggie clocotind de energie şi de emoţia descoperirii făcute. Când ajunseră sus şi mai întoarseră o dată privirea spre mare, un alt vas se ivise la orizont, venind din Norvegia sau poate din Danemarca – ambele pieţe de desfacere ale Lordului Fyffe.

— Ei, acu' să vedem cât o s-aveţi de lucru, cu două vapoare ancorate la chei, zise Maggie cu şi mai mare însufleţire.

Şi Gillon admiră judecata ei ageră. Într-adevăr, cele două nave le puneau la îndemână un mijloc de orientare pe viitor.

— Şi-am să-ţi mai spun ceva, o auzi iar. Acum înţeleg şi de ce nu vă anunţă din vreme închiderea minei:

1G2

fiindcă nici ei nu ştiu când vin vapoarele la încărcat. Doar când le văd acolo, în port, sânt siguri.

Şi în această privinţă avea dreptate, cugetă Gillon. Odată plecate din Norvegia, nimeni nu putea să prevadă când aveau să ajungă în apele estuarului Forth şi în Fife. Cu asemenea hârburi de nave, chiar de se anunţa data exactă a plecării, tot nu se putea preciza cea a sosirii, fiindcă de se isca un vânt puternic din faţă, zile întregi nu mai aveau cum să înainteze.

— De acum încolo vom şti la ţanc când apar în port – odată cu tartorii minerilor, vorbi plină de siguranţă, fără să mai adauge şi în ce chip vor afla. Dar nici Gillon n-o iscodi. Va veni el şi ceasul când să i-o spună. Se simţea secătuit de puteri şi-o pizmuia pentru vioiciunea ei.

De cealaltă parte a Măgurei se vedea Pitmungo, sluţind cu trupul său negru, verdeaţa ce înveşmânta priveliştea din deal până în vale. Cât ura gândul de a se întoarce acolo! Iar Maggie arăta atât de tânără şi plină de viaţă încât, -în ciuda oboselii, se simţi din nou încolţit de dorinţe. Energia naşte energie, şi dorinţa zămisleşte dorinţă, parcă aşa citise pe undeva. Amânarea dragostei îţi taie dorul de ea şi, cu timpul, te duce la renunţare totală. Tare ar fi vrut-o acum, cât o vedea veselă şi fremătătoare. Trecură pe lângă „lăcaşul dragostei”, durat clin pietre, pe care păstorii îl vor privi cu mirare când vor da peste el. Ce ar fi fost să-şi încerce norocul aici? Cine ştie cât avea să mai treacă până-i va fi iarăşi îngăduită desfătarea de azi? Observă însă că Maggie uitase cu totul de ceasurile de la începutul după-amiezii, aşa încât încercarea lui s-ar fi dovedit nedorită şi cu totul anapoda.

Totuşi Maggie îl apucă de mână.

— Gillon, începu pe un ton vibrator. Şi el îi strânse degetele într-ale lui. Descoperirea de azi ne va scoate de la ananghie. Ba chiar ne va ridica peste toţi. Vom ajunge în frunte!

El ardea de dorinţă s-o culce peste ferigile de-abia încolţite.

— Când toţi vor sta cu braţele încrucişate, Cameronii vor avea de lucru, continuă cu aprindere. Când toţi vor fi lefteri, Cameronii vor picura argintii în puşculiţă.

1G3

Gillon nu prea şlia dacă trebuie să fie de acord. Oare ce spusese Rob Roy, nu mai departe de seara trecută? Ceva despre sistemul care nimiceşte omenia, silindu-i pe fraţi să rivalizeze, în loc să se ajute unul pe altul. De partea cui să fie dreptatea – de-a ei sau a lui Rob Roy?

Continuă să-l ţină de mână aproape tot drumul – pe Măgură, prin livada aburită de albul bobocilor desfăcuţi la căldura de peste zi, şi până la primele case de pe uliţa Tosh Mungo. Acolo îşi deznodă degetele, îşi adună părul şi îl pitula sub scufă, spre întristarea lui Gillon.

Dealtfel, pentru el, ziua se încheiase.

Aşa a luat fiinţă „Veghea Cameronilor” „, Pânda pe Măgură” sau „Ochirea Portului” – după cum o numea fiecare în familie, o îndeletnicire ce avea să-i separe şi mai mult de restul localnicilor şi pe care o păzeau ca o taină la fel de preţioasă şi sfântă, ca şi puşculiţa. Aşa au ajuns ca de fiece dată când sirena le aducea, pe note şuierătoare temutul anunţ de „zi fără lucru”, spre deosebire de restul minerilor din Pitmungo, care-şi continuau somnul, ei să sară din aşternuturi şi s-o pornească la treabă.

Gillon şedea în cadă şi citea cu glas tare:

— Era cea mai bună dintre vremi, era cea mai năpăstuită dintre vremi K Dar aici se opri şi închise cu asemenea violenţă volumul, încât împroşcă cu apă pe duşumea. Nu mai înghit un rând mai departe, scapără revoltat.

— Ba nu, tată; s-auzim pân’ la capăt, se rugă Andrew.

— Ei, asta-i şmecherie scriitoricească. Auzi dumneata:

cea mai bună dintre vremi, cea mai năpăstuită dintre vremi. Te gâdilă la ureche, nimic de zis, dar când le iei la scărmănat, îţi dai seama că-i o gugumănie.

— Mare deştept s-o fi crezut ăl de-a gândit-o, se amestecă şi Rob Roy.

1 Ch. Dickens, Poveste despre două oraşe.

lf.4

— Hai, lată, zi-ne măcar rândul care urmează; poa-ie-l dezleagă pe cel dinainte, stărui Andrew.

— Ba pe naiba! sări Jemmie.

— Şi chiar de l-ar desluşi, nu mă interesează, se încăpăţâna Gillon. Pe mine, primul, m-a scos din răbdări. Adică ce, ne jucăm cu vorbele? Ori e cea mai bună, ori cea mai năpăstuită. Laolaltă nu merg.

— Ar fi mers dacă zicea: şi vreme bună şi năpăstuită, dar cu superlativele a’ncurcat-o, fiindcă unul îl înlătură pe altul, argumentă Rob în bătaie de joc.

— Gura! strigă Maggie. Ce vorbe-s astea? În casa mea n-au ce căuta asemenea măscări.

— Aşa e, mamă. Dar să ne întoarcem la rândul citit. V-aţi gândit vreo clipă la noi? întrebă Andrew şi mai aferat ca înainte.

— Ei, ce-i cu noi? întrebă Rob.

— La noi se potriveşte cum nu se poate mai bine rândul care l-a mâniat pe tata. Pentru ei – spuse Andrew, arătând cu mâna spre uliţele învecinate – e cea mai năpăstuită dintre vremi, pe când pentru noi e cea mai bună. Pe moment nimeni nu putu să-l combată. Habar n-am cum e regula cu superlativele, continuă el, căutând să-şi impună părerea până nu îi săreau toţi în cap, aşa cum o păţea mai întotdeauna, ideile lui fiind respinse cu zgomot, pe

motiv că sânt aiurite, învechite şi slab susţinute; poate gramatical sună râu, însă în realitate aşa e, conchise triumfător, fiindcă de astă dată îi în-cuiase irevocabil.

în primăvara şi vara ce-a urmat, mina şi-a închis mereu porţile – mare amar pentru oameni, dar nu şi nemaigustat. Totuşi era pentru prima dată când se trezeau fără lucru şi toamna. Scheunatul sirenei îi ţintuia câte două, trei zile acasă, apoi brusc îi chema după prânz, se muncea toată noaptea, se primea schimbul, şi când munca era mai în toi, din senin trebuiau s-o întrerupă, chiar înainte de a se încheia tura. Cum şi de ce? Nimeni n-ar fi putut-o spune; până şi Brothcock, administratorul minei, ridica nevolnic din umeri. Singurii care cunoşteau taina erau Cameronii. Dimineaţa şi după-amiaza urcau cu schimbul pe Măgură, de unde cercetau portul şi făceau numărătoarea, cu ajutorul tăbliţei cu beţigaşe, anume născocită de Andy. Socotitorul urmărea

105

vagonaşele înşirate la descărcare pe linia ferată şi, la fiecare zece, dădea un. Beţigaş alb de-o parte, iar când ajungea la zece, cresta o linie pe un răboj, şi o lua de la capăt cu număratul. Seara, Maggie, sau alt Cameron, desfăcea liniuţele în cifre şi întocmea bilanţul.

— Trei sute douăzeci de vagonete aşteaptă pe linia ferată.

— Da’ pe chei ce-ai văzut? îl descoseau pe pândar.

— Sumedenie de cărbune. Un munte, nu alta.

— Da’ vapoare?

— Nici în port nici în estuar.

Odată ce aflau acest „câtu – cum îl botezaseră ei – ştiau precis că a doua zi mina va fi închisă, şi chiar a treia,

de nu cumva se ivea vreo navă în port, adusă de vânturi prielnice în decursul după-amiezei.

Astfel preveniţi, stăpâni pe secretul ce-l dibuiseră, Cameronii îşi găseau aiurea de lucru şi câştigau bani. Pe când restul minerilor îşi omorau vremea colindând uliţa în lung şi în lat, sau aruncând inelele în ţăruş, Cameronii erau la treabă. Şi pe când buzunarele celorlalţi se subţiau tot mai mult, în puşculiţa Cameronilor ploua cu arginţi.

„Cei care suferă înving” se intitulase una din predicile cuviosului Maccurry şi, pentru întâia oară de când se ţinea minte, enoriaşii pufniseră în râs, în biserică. La ce bun sufereau ei? Cel puţin Cameronii ştiau pe ce.

Prima încercare de câştig mai substanţial o făcură cu negoţul de peşte. În Pitmungo, ca şi în alte aşezări de mineri, pe la mijlocul iernii, oamenii încep să tânjească după ceva proaspăt, o bucată de carne sau de peşte, neţinută la sare, nici afumată, ci dintr-o jivină care numai cu o zi înainte mai cutreiera pe culmile Măgurii, sau plescăia în apa sărată şi rece a estuarului. Nu e vorba numai de-o poftă, ci de-o adevărată obsesie. Bântuiţi de acest gând, unii chiuleau de la lucru – făcând pe bolnavii – şi, furişându-se pe dealul Lomond, la nord de Pitmungo, îşi încercau norocul la iepuri sau potârnichi, în dorul porumbeilor şi al orătăniilor ce pieriseră de cuţit cu mult înainte de sfârşitul iernii. Maggie, care le cunoştea durerea, se gândi să profite într-un fel de pe urma ei. Şi astfel, într-o vineri dimineaţă din luna februarie, după ce „câtul” le spusese înainte de şuieratul sirenei cum că mina va fi zăvorită, Gillon, Rob Roy, Andrew

1C6

şi Sam o porniră spre estuarul Forth şi. Aşezările de

pescari – mărunte şi cenuşii – înşirate pe coasta de nord, cu gândul să târguiască un butoi de peşte, mai exact, de scrumbii. De cu vreme, împrumutaseră căruţa şi calul jupânului Japp, cu o chirie de opt şilingi pe zi – cam cât se plătea şi tura de lucru în mină, însemnând de aci că truda omului şi cea a unui cal de povară erau la fel răsplătite. La ora opt, adică după şase ceasuri de mers întins, se văzură în West Wemyss, aşa încât de forţau pasul şi la întoarcere, puteau ajunge în Pitmungo înainte de înserare, ca să desfacă şi marfa.

— Eşti sigur că ai să găseşti peşte pe vremea asta? îl întrebase Maggie pe Gillon; Că doar n-oi închiria pe degeaba căruţa şi calul.

— De tălpile noastre nu-ţi pasă dacă ni le tocim de pomană o împunsese Sam.

Gillon se simţea strămutat ca prin farmec în lumea sa ideală.

— Scrumbii găseşti orişicând, o asigurase ca un deplin cunoscător în materie. E un peşte fără anotimp.

— Da’ dumneata eşti sigură că o să avem cui să-l vindem, odată ce l-am cărat până aici? se amestecase şi Andrew. După cum ştii, oamenii sânt pe drojdie.

— Aşa e, dar de văd scrumbie mişcând din coadă în butoi, scot ultima para chioară. Totu-i să dea cu ochii de prospătură.

— Despre asta nu-ţi face griji, o liniştise Gillon. Afară era geruială şi deci n-aveau cum să se strice, în Wemyss au încheiat târgul cât ai bate din palme.

Peşte se găsea berechet; bani însă mai. Pe sponci. Aşa că Gillon îl luă la preţ bun. Mai rămânea doar să ajungă acasă cu el încă viu.

— De ce n-am mai lua un butoi? sugeră Andrew. Şi toţi îl priviră miraţi.

— Dacă-l vindem pe ăsta, putem oricând să mai venim după altul, se codi Gillon.

— Unde se vinde unul merge şi-al doilea, stărui Andy.

— Răspunzi tu faţă de maică-ta?

— Da.

Cumpărară patru sute de livre de scrumbii proaspete: Gillon scoase paralele, băieţii încărcară marfa şi, fără nicio zăbavă o porniră spre casă. La întoarcere le veni

167

mai greu: drumul era doar urcuş, osteniseră şi ei şi căluţul care, până în Kingslassie se căptuşi cu multe harapnice, iar de acolo, mai puseră şi flăcăii umărul la căruţă. Rob Roy începu să îngine un cântec care îl cam scotea din fire pe Gillon:

Am avut un căluţ îl chema Dapple Gray
Şi l-am închiriat unei doamne
Să nu meargă pe picioarele ei.
Dar ea l-a biciuit fără milă
Mânându-l prin băltoace şi tină
De nu mi-aş mai da căluţul
Pe tot aur’ din lume, drăguţul!

— Numa’ de n-ar crăpa mârţoaga încheie Sam, călcând, ca întotdeauna, în străchini, cu observaţiile lui.

Cu o oră înainte de asfinţit, se târau şi ei în urma căruţei, pe Calea Cărbunarilor. Plănuiseră să se oprească pe undeva, pe aproape de „Buchea Cărţii”, ispitindu-i pe muşterii cu o coadă de peşte, să vie şi ei cu ceva bun

acasă, după o zi de tras la măsea. Dar înainte de a ajunge la circiumă, se treziră împresuraţi de mulţime şi siliţi să desfacă primul butoi. Vestea sosirii lor se răspândise cu iuţeală de fulger, ca atunci când se ivea un dezastru în mină. O droaie de femei şi bărbaţi alergau către ei, înarmaţi cu coşuri în care să ducă peştele, precum şi cârduri întregi de copii, care-i trăgeau de pulpane, de frică să nu fie trecuţi, cu vederea. Văzând îmbulzeala şi nerăbdarea gloatei, Gillon îşi aminti fără voie de bancurile de scrumbii gonind zănatice, fără vreo ţintă, încotro le mână curenţii. Mai înainte de a întrezări luminile cârciumii, răzuiseră până şi solzii de pe cel de-al doilea butoi, iar când, în cele din urmă, trecură prin dreptul ei, unii clienţi le ieşiră în cale, morfolind câte o bucată de scrumbie caldă.

în noaptea aceea, sunetul arginţilor, lunecând în pântecul puşculiţei, îi readuse lui Gillon în minte imaginea bancului argintat de scrumbii fugărind pe sub apă. În casă plutea atmosferă de sărbătoare. Nicio cadă de îmbăiat, nicio băltoacă de zoaie pe duşumele şi nici straie năduşite de mină, agăţate în cuie, pe lângă vatră, aburind şi împuţind aerul cu duhoarea lor. Şi cu toate acestea,

1C8

puşculiţa îşi primise porţia. Maggie le mânji turtele cu unt proaspăt, iar în terciul de ovăz le picură smântână curată.

— Pentru noi n-ai oprit o scrumbie? se oţărî Jemmie. Ca pe orice flăcău din Pitmungo, îl apucase şi pe el dorul de carne proaspătă.

— Nici măcar o codiţă sau o nenorocită de aripă? i se alătură Sam.

— Mi-ar fi plăcut şi mie scrumbie la cină, miorlăi Sarah, ceea ce la una ca ea, însemna suprema nesupunere.

Doar gemenii se rostuiseră, ca întotdeauna, mai bine, aeiuindu-se la cina vecinilor. Iar după ce se ghiftuiră la masa familiei Hodge, se întoarseră acasă, lingându-şi buzele ca motanul din basm care a nimerit în borcanul cu peştele auriu.

— Ce scrumbie de primăvară, zău că n-a fost rea; ba chiar mi-a plăcut, se înfoia Jan în pene.

— Ar fi fost şi mai bună de scăpau mai puţin unt în sos, adăugă Emily, după care se duse glonţ în cealaltă cameră, să consemneze evenimentul în jurnalul ei intim.

— Lăsaţi-i pe alţii să se umfle cu peşte, noi umflam puşculiţa cu arginţi, glăsui Maggie.

Rob Roy luă Manifestul şi începu să citească.

— Bine că ne văzurăm porniţi spre iadul burgheziei, zise după un răstimp, însă nimeni nu-l ascultă. Ne îngroşăm buzunarele storcind sângele altora. Vorba aceea, le luăm ultimul sfanţ şi le azvârlim o coadă de peşte.

Parcă toţi asurziseră, de nu-l luau în seamă, dar cine-i profet în ţară la el? se mângâie Rob. Va veni însă ziua când ii vor da şi dreptate. Însă până atunci, i-ar fi prins şi lui bine o fărâmă de peşte.

Maggie era un izvor nesecat de idei şi întotdeauna ştia dincotro bate vântul. Cum ei porneau din zori de acasă – tocmai la ceasul când fermierii îşi tocmeau ajutoare – se angajară la doi stăpâni: la unul alegeau cartofi de sămânţă, la altul răreau sfecla de zahăr.

La început, proprietarii se codeau să-şi facă de lucru. Cu ei, de teamă că-s necinstiţi şi cu limbi ascuţite, şi s-or deda la furat ori s-or lua în clonţ cu vătaful sau cu

celelalte femei de pe câmp. Dar cum le ardea sufletul după ajutoare la semănatul şi strânsul recoltei, îşi călcase pe inimă şi-i primise, iar când se apucară Cameronii de

1K9

treabă, li se duse buhul în toată partea de nord, pe unde se înşirau fermele. Maggie lucra cot la cot cu ei; în plus. Ducea şi tratativele de angajare.

— Vă pricepeţi la culesul căpşunilor? fusese întrebată de un fermier.

— Măcar de-am avea câte un penny de fiecare tonă culeasă la viaţa noastră, răspunsese senină.

Aşa îi minţea pe fiecare în parte, fiindcă, la drept vorbind, nu era îndeletnicire pe care ei să n-o prindă cât ai clipi. Se uitau la agricultori şi, gata, le furau meşteşugul. Singurul neajuns era durerea de şale, din pricina aplecatului. Se speteau la cules de fragi şi de mure. În valea gârlei, pe unde apa se primenea de acizii clin mină. Sau la adunat de cireşi căţărându-se întruna pe scară şi julindu-şi gleznele la suire şi coborâre. Adevărata plăcere era la secerişul de toamnă, când grâul, ovăzul şi orzul se frângeau pe tăişul securilor cu minere lungi, iar ei rămâneau cât e ziua de lungă la soare şi în aer, răcorindu-se cu lapte proaspăt şi rece, adus de la fermă. Greu le venea să se întoarcă în miezul pământului după ce gustaseră din traiul acesta.

Spre deosebire de alţi lucrători zilieri. Cameronii nu cereau bani peşin, ci produse agricole – sfeclă de zahăr, cartofi, rapiţă, poloboace de orz şi ovăz – toate la preţul de angrosist. Asta fusese ideea lui Andrew. Şi ca să le care acasă, tocmeau căruţa şi calul jupânului Japp. Cu vremea, însă, le cumpărară, iar acum le închiriau fostului

proprietar, în zilele când îi chema sirena la mină. Ca întotdeauna, Andrew se dovedise bine inspirat, deoarece, având la îndemână căruţa, scuteau multă oboseală şi timp, plus că mai profitau şi de căluţul din Hinghlands, care ducea de minune la tăvăleală. Acum puteau să doarmă în drum către fermă, iar când mântuiau lucrul, în loc s-o pornească spre casă, peste hârtoape şi pe întuneric, se ghemuiau unii într-alţii şi se odihneau sub bolta înstelată. Afară de asta, aveau cu ce merge şi la moara din Wester Mango, unde măcinau cotele de grâne primite ca plată, pe care le vindeau – pe ascuns, prin spatele casei – fiecare livră cu un penny mai ieftină decât la „Jecmăneala Calicilor”.

Cu toate că trăiau sub ameninţarea de a fi descoperiţi şi traşi la răspundere de administratorul minei. Îşi vedeau de negoţ fără prea multă sfială. Atâta vreme cât gospodinele plateau mai puţin ca la băcănia companiei pe făina lor de-abia măcinată şi pe cartofii noi, iar pe deasupra le mai luau şi proaspete, nu viermănoşi şi vechi, care din ele să-şi irosească vremea să umble cu vorba prin târg despre ce învârtesc Cameronii în taină? îşi spuneau ei.

Şi aşa s-a întâmplat. Iar cu timpul, s-au trezit şi cu muşterii din Târgu-Măgurii, de pe Uliţa Tosh Mungo, ceea ce dovedea că orice profit, cât de neînsemnat, astupa gura oamenilor din Pitmungo.

Dacă pentru localnici fusese un an de bejenie, Cameronilor le mersese din plin. Ştafetele de pe Măgură aduceau zilnic numărătoarea care-i scutea de şomaj şi de foame. Acum era Sam la pândă, care se întoarse într-un suflet, vestindu-i că portul e ticsit de cărbune, iar în

estuar nu se vede niciun vapor. Prin urmare, minele aveau să-şi închidă iar porţile, ceea ce nu se mai pomenise până şi în pragul iernii. În aceeaşi seară, Gillon veni cu o idee care putea să le aducă ceva câştig.

— E perioada când peştele alb, atât de căutat şi gustos, mişună între Fife Neşs şi Golful Largo, le anunţă el, ca unul ce ştia secretele mării. Aşadar, l-am putea cumpăra la un preţ de nimic, iar muşterii vom avea cu grămada, doar au muncit şi au încasat săptămânile de pe urmă, pe când peşte nu mai au când să guste, că odată ce se va înteţi frigul îl va bloca în apa din vale.

Pentru unul ca Gillon – atât de puţin la vorbă – fusese un adevărat discurs, mai ales că nu era nici iubitor de negoţ.

— Ce-ţi mai veni şi cu peştele alb? Cumpără mai departe scrumbii, la care măcar te pricepi, sări Maggie cât colo.

Dar Gillon n-o auzi, gândul lui zburase departe, la mare şi la peştii ce zburătăceau pe sub apă.

— Da, da, îngâna el. Acum, toamna, fug din marea deschisă, în căutare de adăpost. Şi-apoi merită şi cumpărătorii să se desfete cu ceva bun pentru banii pe care ni-i dau.

Părea o idee înţeleaptă.

— Aşa e, îi veni Rob Roy în sprijin. E cazul să ne gândim şi la binele muncitorului, nu numai să-i mulgem sângele.

— Ştiam că se mulge doar laptele, nu şi sângele, îl pişcă Sam.

171

— E vremea să nu-i mai îndopăm cu rahat, ca patronii minei, continuă Rob, vorbind despre muncitori ca şi când

nu s-ar fi numărat printre ei.

— Cine mănâncă rahat nici nu merită altceva, decretă Maggie, spre uimirea copiilor, care nu auziseră cuvinte urâte la ea. Iei de la societate pe măsura în care îi dai. Asta e lege, adăugă, imitând tonul sentenţios al lui Rob Roy.

— Dar unii nu sânt în stare să ia…

— Fiindcă-s nesimţiţi sau nătângi, i-o luă Maggie înainte. Şi atunci de ce m-aş frământa pentru ei? Doar tu proslăveşti o orânduire în care propăşesc numai cei care merită. Nu-i aşa?

Rob rămase descumpănit. El, adept al lui Darwin, susţinând cu aprindere că omul descinde din maimuţă şi când invitarea unui Comitet Internaţional al Oamenilor de Ştiinţă, în Pitmungo, pentru a descoperi în oamenii de aci veriga intermediară menită să confirme teoria lui Darwin, se vedea acum înfruntat cu propriile-i argumente. Şi încă de maică-sa.

Se hotărî ca Gillon şi feciorii mai mari – Rob Roy şi Andrew – să plece pe coastă chiar a doua zi dimineaţă, urmând ca restul familiei să se ducă la 6 fermă, în St. Boswell, la săpat şi pisat de răpită – o plantă fibroasă şi hâdă, scoasă clin bălegar îngheţat şi vârâtă sub botul vacilor; o îndeletnicire nesuferită, de care se scuturau cu silă, mai ales că, de câte ori avuseseră parte de ea, ca un făcut, se pornise pe ploaie, udându-i la piele.

Gillon, Rob Roy şi Andrew jubilau că au scăpat de corvoadă, cu toate că trebuiau s-o întindă la drum înainte de miezul nopţii. Ieşiră sub un cer geruit, însă luminat de razele lunii, şi, cu tot frigul înţepător, adormiră în căruţă, trezindu-se la răstimpuri – să vadă de nu cumva calul o

luase razna – şi aţipind iar, până se făcu lumină de-a binelea.

Se treziră într-una din acele minunate zile de toamnă cu văzduh străveziu, în care fiece lucru se desena limpede, până când soarele poleia zarea în aur şi în văluri molatece, ondulând contururile şi îndulcindu-le ascuţişurile, până le prididea asfinţitul, iar drumul spre casă aveau să îl facă sub bolta albăstrită de grabnica înserare şi străpunsă de primele stele.

172

Satele Pittenween, Anstruther, St. Buxton by the Sea, înşirate în afara localităţii Fife Ness, şi în care Gillon nădăjduia să găsească peşte – erau departe de târgul Pitmungo.

Covârşit de frumuseţea ce îl împresura, gândul lui Gillon se înălţă fără voie spre Dumnezeu. Să fie cu putinţă atâta splendoare şi armonie în natură, fără mâna lui Dumnezeu? Iar de nu exista Dumnezeu şi nici viaţă de apoi, se putea mulţumi omul doar cu atât?

După un răstimp, se hotărî să-i întrebe şi pe băieţi.

— Ce credeţi voi, e destul ce-avem? Dacă aici se încheie viaţa şi nu există un Dumnezeu, ne putem mulţumi cu ce-am primit?

— Ce întrebare mai e şi asta? tresări Andrew. Odată ce-l izgonim pe Dumnezeu, nu mai rămâne nimic în picioare. Am trăi într-o anarhie. Oamenii s-ar pune pe jaf şi ticăloşii, fiindcă n-ar mai avea nicio frică. Doar teama îi ţine în frâu.

— Iaca eu nu cred în Dumnezeu şi totuşi nu fur şi nu mă iau cu nimeni la trântă. Oamenii l-au prefăcut pe Dumnezeu într-o cârjă, şi speră să treacă prin viaţă –

şontâc, şontâc – sprijinindu-se în ea. De aceea nici nu e de mirare că vedem atâţia nenorociţi împrejur.

„în definitiv, de ce n-ar avea oamenii o asemenea cârjă? Ce rău e în asta?” reflectă Gillon. De ce Rob şi bibliotecarul Selkirk ar fi vrut să-i lipsească de această proptea? Şi chiar el singur câteodată? Atunci ce le-ar rămâne în loc? în ce s-ar mai rezema?" Veşnic îl frământau aceste întrebări, conştient că nu-şi va găsi pacea şi împăcarea până nu le va dezlega.

Oare el îl cinstea pe Domnul numai de frică ori şi din adevărată dragoste? De câteva săptămini, de cind îl văzuse pe minerul acela în flăcări, se trezea noaptea rugându-se. Sărmana făptură! Ridicase lampa în tavan, să controleze dacă sânt gaze, şi deodată îl cuprinsese o pală de foc. Şi multe nopţi după aceea visase doar oameni pierind şi chinuindu-se în iad. Oare aşa să fie? Să te mistui, în vâlvătaie, la nesfârşit? Şi să urli întruna – ca minerul împresurat de văpaie – pentru că ai fost prea trufaş să te pleci şi să spui „da” în faţa lui Dumnezeu?

Pe drum, înaintea lor, văzură un biet cerşetor – un bătrân spoitor de tingiri, care se târa, şchiopătând. Sub povara tigăilor şi a oalelor înşirate pe o bâtă, agăţată de umăr.

173

— Uite. Aveţi ocazia să vă arătaţi milostenia de creştini, le zise Rob Roy.

„Prea face caz de necredinţă”, cugetă Gillon auzin-du-şi feciorul. Şi, cu ţoală batjocura lui, îl îmbiară pe cerşetor să se urce în căruţă. Omul primi ca pe ceva ce i se cuvenea, fără să pară încântat, iar din gură, nu prea înţeleseră ce dondănise. Vorbea încâlcit şi mirosea de trăsnea.

— Religia este opiu de ameţit oamenii, urmă Rob, fără să spună o noutate ci, dimpotrivă, un lucru atât de des repetat, încât negreşit il rostise pentru urechile cerşetorului.

Ziua se încălzise, aşa că îşi scoaseră bundele, lăsând să-i pătrundă soarele.

— În loc să pornească la luptă, pentru a-şi dobândi drepturile, oamenii stau în bârlog şi aşteaptă paradisul să le pice la nas. Tristă cacealma vor avea de Înghiţit, perora mai departe Rob.

— Ceea ce înseamnă că totuşi există viaţă şi după moarte, conchise Andrew. Altfel, când ar mai înghiţi cacealmaua?

— Las’ c-o să vezi tu, îi ripostă Rob, de parcă ar fi dat o raită pe acolo şi s-ar fi întors cu dovezile în mână. Nu avem decât o singură viaţă, ascultaţi-mă bine, fraţilor, aşa că începeţi să vă înfruptaţi din ea, şi lăsaţi-le naibii de bazaconii.

Câmpiile coborând înspre mare erau îngrădite cu stânci, iar fărâmele de ogoare bălţate şi felurit semănate, pălite de galbenul toamnei sau încă verzi – păreau un macat, frumos şi imens, încropit din petice şi aşternut peste glia golaşă. Când ajunseră în Crossgates, de unde se deznă-dau cărările către răsărit şi apus, cerşetorul le făcu semn că vrea să coboare. Nu le mulţumi de ajutor, ci se târî pe lângă căruţă până ajunse în dreptul lui Rob Roy.

— Eşti un spurcat, îl apostrofă el, şi o apucă pe drumul Crossgates West, zornăindu-şi vasele înşirate pe bâtă.

O bucată de vreme, nimeni nu mai scoase o vorbă.

— Poftim, pentru cine să faci revoluţie! grăi Andrew într-un târziu, mai mult ca să îndulcească atmosfera.

— Doar ştim ce ne ţine în loc, răspunse Rob Roy. Chipul imens şi împietrit al mulţimii. Pân-o vom lumina la minte, până se va putea face acest lucru, întreaga Scoţie mişună de cerşetorime, care duhneşte de la o poştă.

174

Curând. Li se arătă marea, o surpriză care-i făcu să uite de Dumnezeu şi de insulta înghiţită de Rob. Ca întotdeauna, la vederea ei, Gillon se mohorî.

De după un cotlon al drumului, se treziră pe un piept de deal, de unde privirea răzbea până în St. Buxton-by-the-Sea. Ceasul era aproape nouă. Se uitară la mica aşezare din vale: o îmbulzeală de pietre sure alcătuia un dig primitiv; mai departe, o piaţetă scăldată în soare, iar în jur, ziduri îmbrobodite în năvoade. Gillon le adulmecă pe toate cu nostalgie. Dar cum veniseră minaţi de treburi, îşi iuţiră paşii spre sat. Nu peste mult, observară un lucru cu totul ieşit din obişnuit. Un pilc de femei târau bărcile către ţărm, iar odată ajunse, intrară în mare, înaintând în apă până la brâu. Apoi, unele rămaseră să proptească bărcile, în timp ce altele se întoarseră la mal, înşfăcară câte un bărbat – poate soţul sau vreun vecin – cite una în circă – ori câte una pe umeri – şi-l duseră până la barcă, ca nu cumva să-l atingă apa şi să-l mureze.

Pină în sat mai aveau o milă de mers, astfel că până ajunseră pe uliţa strimtă ce şerpuia către piaţă, se întoarseră şi femeile de pe ţărm. Stând dinaintea caselor sure. De piatră, ori văruite şi albe ca neaua, păreau absorbite de treburi fie înşirând pe grătare peştele ce urmau să-l afume sau să-l usuce la vânt, ori peticind la năvoade. Erau trupeşe şi vânjoase ca niciuna din câte întâlnise Gillon, şi îmbrăcate la fel de nemaivăzut: cu

fuste scurte şi suflecate în brâu, pe care nici că se sinchisiseră să şi le coboare la ivirea lui şi a băieţilor. Câteva. Fumau pipă.

Cameronii opriră căruţa în piaţa năpădită de soare, unde se adunaseră cele mai multe localnice. Niciuna nu le adresă vreun cuvânt, ci doar vreo două îşi suciră capetele ca să-i privească.

— Mă cheamă Cameron şi am venit să cumpăr peşte, glăsui Gillon. Dar anunţul rămase fără ecou. Ştiu că e vremea peştelui alb… Aveţi ceva de vânzare? Sau măcar bibani? Băştinaşele nu-şi dezlipeau ochii de pe năvoade. Doar ăsta e sat de pescari, nu? stărui Gillon. Iar noi am venit să târguim peşte.

îl stânjenea tăcerea lor îndărătnică, mai ales cu feciorii de faţă. Şi cu gândul să le stârnească interesul, scoase bancnote de câte zece şilingi şi le arătă, prefirân-du-le în evantai, ca nişte cărţi de joc.

— Nu face asta! îl opri Andrew.

175

Dar pe femei nici banii nu le impresionară. Gillon rămase în aşteptare, cocoţat în partea din spate a căruţei.

— Unde ne-am trezit, Doamne? Printre ce fiinţe am picat? izbucni după un timp.

Stingherit de privelişte, Rob Roy o tulise din piaţă şi se refugiase pe plajă, cât mai departe de arătările ursuze. Parcă erau nişte amazoane, amuţite de furie. Şi, la urma urmei, de ce se miră? E ştiut doar că de tratezi oamenii ca pe simple animale înrăite – cum de bună seamă se întâmplă şi cu ele – îţi răspund cu aceeaşi măsură. Şi apoi îl îngreţoşaseră picioarele lor dezgolite…

Într-un târziu, se apropie de căruţă o femeie între două

vârste, îmbrăcată în negru. Pasămite o văduvă.

— Cind bărbaţii-s plecaţi în larg, femeile nu se-ntind la vorbă cu alţii, explică ea.

— Sânt veniţi în crailic? Să-şi facă mendrele cu muierile noastre, când stăpânii lor sânt pe mare? Spu-ne-le să-şi ia gându', strigă o babă către cea care apucase să caşte gura. Şi odată destrămată tăcerea, prinseră şi celelalte curaj, cercetându-i pe străini mai de aproape. Şi mai toate se îmbulziră în jurul lui Gillon.

— Ia uitaţi-vă ce tăciuni de ochi! se miră o femeie, care, la fel ca şi restul, nu bănuia de unde li se trage negreala din jurul pleoapelor, ceea ce-l bucură pe Gillon.

Arătau ca nişte dropii – cum se spune în Pitmungo – adică durdulii şi cu feţe rumene. Cele mai coapte ca vârstă erau roşii ca racii opăriţi, însă tinerele aveau obrajii fragezi, doar pârguiţi de vânt. Costumul local, purtat de mai toate, se compunea din fustă cărămizie şi bluză albă de în, dantelată până la brâu, pe care sânii multora dintre ele parcă Încercau s-o străpungă. La unele se desprinsese dantela şi, cu siguranţă, li se vedea pieptul, specula Gillon, ispitit să arunce o ocheadă, dar temându-se totodată să nu fie prins. Părul nu-l ţineau sub bonetă, ci înnodat în conciuri, împletit în cozi sau, pur şi simplu, lăsat pe umeri. După înfăţişare nu păreau scoţiene. Câteva dintre fete erau de-a dreptul frumoase, dar sfielnice şi sălbatice, ca orice făptură trăită în preajma mării şi, cercetându-le, Gillon îşi arhinti de propria-i tinereţe. Ca întotdeauna, se simţi fără glas în prezenţa atâtor femei frumoase.

— Eu cred că n-au de unde ne vinde peşte, îl scoase Andrew din toropeală.

— Poţi să ştii? bâigui el, dornic să mai rămână.

— Întreabă-le şi o să afli, stărui Andy scos din răbdări.

Şi aşa îşi pierduseră o mulţime de vreme. Apăru şi Rob Roy, aducând de pe plajă o mână de scoici, mari şi hâde.

— Ce sânt astea? îl întrebă el pe Gillon.

— Melci de mare. Foarte gustoşi ca fiertură scăzută sau ciorbă. Se mănâncă şi copţi; dintr-unul se satură o familie întreagă.

— Ce melci? Sânt balegi de cal, strigă o femeie, şi mai mul Le izbucniră în râs, cu ochii la Gillon, care nu pricepea pentru ce devenise ţinta hazului general.

Până să se dezmeticească, zări coborând dinspre partea povârnită a satului o femeie cu mers falnic şi hotărât, ca o crăiasă în drum către jilţul domnesc. Când ajunse în piaţă, toate se traseră în lături – tot ca înaintea unei luminăţii – cugetă Gillon – şi, până s-o privească mai bine. Se trezi cu ea în faţa căruţei.

— Ce căutaţi pe la noi? îl întrebă cu o voce poruncitoare.

Era cea mai înaltă femeie din câte văzuse – şi cea mai frumoasă. Totul la ea întrecea măsura de mijloc şi te umplea de uimire; părea de pe altă lume şi din alte vremuri – o prinţesă din nord, o zeiţă a vikingilor…? gândea Gillon; oricum, o făptură cum nu-i mai fusese dat să întâlnească.

— Am venit să cumpărăm ceva peşte, se auzi glăsuind pe un ton subţiratec, sufocat de emoţie.

— Fiecare mişcare a trupului – până şi ridicarea mâinii şi scuturarea şuviţelor aurii ce-i inundau chipul – părea o sfidare, un sâmbure al primejdiei, o provocare, deşi, care

din ele, n-ar fi putut să o spună. Limpede ră-mânea doar dorinţa pe care o stârnea, şi nu cu bunăşti-inţă, ci cu un soi de nevinovăţie – puritatea în haina cea mai trufaşă şi amăgitoare; iar când păşea ori se unduia, părea învăluită într-un nimb de lumină, de soare, şi curată ca neaua, nu ca arătările cenuşii, colbuite. De zgură, din Pitmungo, coclite şi lăbărţate, asemenea lin- . Girilor de aramă. Furat de aceste gânduri, de-abia târziu îşi dădu seama că şedea cu gura căscată.

— Nu avem niciun fel de peşte, afară de aceste mrene pentru sărat, şi nu numai noi, ci nimeni pe coastă; dar

văd că aţi dat de melci, singurii pe care vi-i putem vinde. Şi la un preţ de pomană.

Vorbind, îi surise, dezvelind un şirag de dinţi la fel de albi ca ai lui Maggie, dar nu mărunţi, ca de vulpe. Şi strălucitori precum intreaga-i făptură.

— Ne-ar conveni, se auzi rostind.

Femeia studie melcii din mina lui, le ciocăni carapacea, după care se pronunţă, privind către celelalte:

— Să zicem doi penny bucata. Mai ieftini nici că se poate.

— Nu accepta, tată, se împotrivi Andrew.

Mai multe cumetre scoaseră un şuierat lung, ca sorbitura din lingură şi, cu toată zăpăceala în care plutea, înţelese şi Gillon că preţul e deocheat.

— E feciorul tău? se interesă ea, şi Gillon încuviinţă dând din cap. După cum te arată înfăţişarea, n-aş fi zis să ai aşa un flăcău. Gillon zâmbi, măgulit.

— Tată, nu face târgu’. Nimeni, la noi, în Pitmungo, n-o

să se atingă de spurcăciunile astea.

— Atunci, uite ce. Fiindcă păreţi muşterii de nădejde, o să vă rotunjim preţul.

— Ei? făcu Gillon.

— Vă lăsăm la zece pence duzina. Şi încă „duzina pescărească”, pricepi?

— M’da, bâigui el, deşi auzea pentru întâia oară de aşa ceva.

— În duzina pescărească intră treişpe bucăţi, iar noi v-o lăsăm şi la zece pence, o marfă proaspătă, o minune, ca asta...

Mai târziu, când Gillon căuta să se justifice faţă de el, îşi spunea că numai „duzina pescărească” îl amăgise; de-abia după multă vreme avu tăria să privească adevărul în faţă, recunoscând că nu chilipirul îl ispitise, ci numai gândul că ar putea prelungi cunoştinţa cu femeia aurie, venind pe îndelete, şi încheind alte târguri cu ea, în St. Buxton-by-the-Sea.

— Nu le cumpăra, tată, se ruga Andy. Nu le lua, te implor.

— Aşa e; dă-le la dracu’, i se alătură Rob.

Dar în clipele acelea Gillon nu-i auzea, şi nici mai pe urmă nu-şi aminti împotrivirea lor.

— La preţu’ ăsta le iau, se învoi el. Femeia se întoarse către celelalte din piaţă.

178

— Omul cumpără balegi. Hai, adunaţi-i-le, ce staţi! Şi, pe dată, se stârni o viitoare pe care nici el nici băieţii nu aveau s-o mai uite. Într-o goană nebună, toate porniră după oale şi crătiţi, umplându-le la iuţeală, pe când cele care nu aveau vase, cărau melcii în fuste, ridicate şi

înnodate la brâu, fără să le mai pese că-şi dezgolesc coapsele, atâta vreme cât aveau cum să ducă o bucată sau două în plus, şi să le apere de hoţomanele care se repezeau să le şterpelească. În încăierarea ce se iscase. Tinerele tăbărau pe bătrâne şi le jefuiau fără milă, iar crăiasa le ţinea hangul, înhăţând şi ea cite o scoică, deşi venise cu un coş strivuit de pe ţărm, încărcat cu mâinile ei şi cu acea graţie ce-l ameţise pe Gillon. Când sosi clipa plăţii, s-ar fi zis că el e moşierul, iar femeile ce se aruncau după bani, nişte truditoare fără de nume, tocmite la strânsul recoltei – aşa trecea printre ele, arătându-şi mărinimia şi zâmbindu-le cu îngăduinţă.

Umplură un butoi, apoi încă unul şi când nu mai încăpu nici în el, zeitatea aurie făcu rost de o capcană de raci pe care o puse deasupra, să mai îndese câteva lighioane. Gillon nu ştia cum s-o stăvilească; părea că-şi pierduse minţile. Întreaga situaţie se răsturnase; de unde venise în chip de cumpărător, căzuse rob vânzătoarelor, care-i băgară pe gât până la ultima scoică aflată pe plajă, lăsându-l doar cu două pence, din tot bănetul ce-l avusese. La plecare, îi conduseră peste tot povârnişul, până afară din sat, ajutând căluţul să-şi tragă povara, rugându-i să mai revină – şi cât mai degrabă – ceea ce nici nu era de mirare; doar când le mai picase asemenea pleaşcă, să adune bani direct de pe ţărm?! Pe Gillon îl tot frământa un gând – nepotrivit, îşi dădea seama – însă cu neputinţă de înfrânt.

— Cum te cheamă? îşi adună el curajul şi-o întrebă pe femeie, mai înainte de a se despărţi pe colină.

— Beth.

Ar fi vrut să afle şi dacă e măritată. Dar nu se încumetă

s-o descoase. Se mulţumi numai cu observaţia că nu purta verighetă.

— Şi celălalt nume? îndrăzni mai departe. De-abia atunci îl privi, limpede şi făra înconjur, şi-i văzu ochii, de culoarea estuarului. Totul era atât de armonios îmbinat la ea: Beth din St. Buxton!

— Axtholm.

179

Aşadar, în făptura pe care o avea dinainte curgea şi străvechiul sânge de viking – subiectul atâtor legende şi saga, reîntrupat într-o fiinţă aievea. Era pur şi simplu vrăjit – sau sub descântec – cum se spunea în Pitmungo. Şi deodată, simţi că s-a îndrăgostit iar, pentru a doua oară în viaţă.

— Ai făcut cea mai mare greşeală, tată, se tângui Andrew.

Dar Gillon clătina din cap şi zâmbea.

— Nu, nu, rosti el, cu aceeaşi încredere ce-o arătase şi până atunci. O să fie o victorie. Ai să vezi – o victorie.

7

Pe undeva, prin apropiere de Crossgates, căluţul le făcu pocinogul. Fără a da semne de oboseală, se opri dintr-o dată, şi acolo rămase. Nu din îndărătnicie, ci fiindcă nu-l mai duceau picioarele.

— A tras ca un miner de bună credinţă, îl plânse Rob Roy. În loc să se opintească cu câteva mile în urmă, s-a târât până a căzut frânt.

Se abătură din drum şi, după ce-l adăpară, l-au legat la coada căruţei.

— Acum ce-o să facem? se întoarse Rob către Gillon.

— Ne punem hulubele şi ne vedem de drum.

— Oo, cerule! Şi mai vorbim de demnitatea omului! răbufni Rob. Eu unul împing, dar în ham, nu mă prinde nici dracu.

Mâncară merindele de acasă – câteva turte de ovăz – băură provizia de apă – Rob împărţindu-şi-o cu căluţul – şi ieşiră din nou în drumeag, înhămaţi la căruţă. La început merse destul de lesne. În Crossgates oamenii îi huiduiră dar, istoviţi cum erau, nu-i luară în seamă. Odată cu înserarea, se făcea tot mai frig, numai ei năduşeau trăgând la hulube.

— Of, Doamne! Ne-om vedea odată acasă? suspina Gillon.

De-abia când se iviră cocoaşele dealurilor din Pitmungo, răsuflară uşuraţi, siguri că vor ajunge chiar dacă unul din ei trebuia s-o ia înainte, ca să aducă pe altul de-ai lor să-i ajute. Adăstară însetaţi, la marginea unui râu de la poalele Măgurii.

180

— De unde ştim că-i apă potabilă? se codi Andrew.

— Este. Bea fără grijă, îl îndemnă Rob.

— De unde ştii?

— Aşa cred. Şi, în genunchi, cu mâinile făcute căuş, Rob începu să soarbă. După ce înghiţi pe săturate, se răcori pe faţă şi pe grumaji.

— De-oi muri ai să mă ai pe suflet, se scânci Andy, după ce luase câteva guri.

— Lasă prostiile! Până acum trebuia să mă vezi lat, îl linişti Rob, şi se întinse pe iarbă. Totuşi, de-o fi să dăm ortul popii, urmă după o pauză, tu o să mergi în raiul burghezilor, iar eu, în al muncitorilor, şi, o dată pe an, de

Ziua Minerilor, o să beau o halbă de bere pe cinste, pe când tu, o zămârcă de cea;. Şi-o să ne facem cu mâna.

Pe Gillon îl cam neliniştea izul dinspre căruţă.

— Numa' că-n rai nu există bere, continuă Andrew.

— Cum de nu. Doar berea ce e? Nu rai?

Se ridicară de jos, s-o pornească la drum, dar, după scurtul popas, le înţepeniră mădularele.

— Mare greşeală că ne-am oprit, se căina Gillon. După puţina odihnă, căruţa părea mult mai grea ca înainte. Înfăşuraseră melcii în ierburi de mare şi în varec, după dorinţa lui Gillon, care avea de gând să le folosească în grădina de varză, la îngrăşarea pământului, ori cu zăpuşeala de peste zi, se vede că varecul se cam încinsese. Doar aşa se putea explica miasma pe care o simţise în câteva rânduri.

— Ascultă, Andy, glăsui Rob. Când om fi în rai şi-o trece Dumnezu pe deasupra, nu uita să-i scoţi limba, din partea mea.

De pe lângă primele puţuri de mină, de unde începea urcuşul pieptiş, înaintarea deveni tot mai anevoioasă. Fiecare pas înălţa nori de colb, care se aşeza pe butoaie, pe melci, pe iarba de mare şi pe cărăuşii înhămaţi, într-un strat negru şi gros.

— Mai că nu-mi vine a crede să fi fost pân' la mare şi înapoi într-o singură zi, spuse Gillon.

— De-ţi întorci nasul către căruţă, te convingi într-o clipă că n-ai visat, i-o întoarse Rob Roy, şi Gillon simţi o zvâcnitură de-a lungul feţei. Aşadar şi ei mirosiseră, nu era o simplă părere de-a lui.

— Sântem negri de parcă am fi săpat la lignit, se scânci Andrew, după care o vreme tăcură cu toţii, opin-tindu-se

cât puteau în căruţă.

181

Gillon nădăjduise să meargă fără popasuri, ceea ce părea însă cu neputinţă. Odată ce mântuiră un povârniş ascuţit, unde-i întâmpină un stejar bătrân şi uriaş, toţi ca unul se răsturnară la umbra lui, urmărind, printre frunzele-i dese şi roşii, ultimele pâlpâiri ale asfinţitului.

— Eu aş cere trei penny pe unul, răsări Andrew cu o idee.

— Ce-ai zis?

— Am zis trei penny pe melc. Cel puţin, ăsta e preţul pe care trebuie să-l pretindem.

— Trebuie? Când noi am dat mai puţin de un penny pe melc, vrei să ceri trei? De ce nu faci rost de o flintă s-o înfigi în coasta ortacilor tăi? ţipă Rob răscolit de indignare.

— Dacă nu le convine, n-au decât să nu cumpere. Nimeni nu-i sileşte să scoată paraua, se apără Andy.

— Nu-i vorba numai de asta, ci de preţuirea aproapelui. Nimeni nu te împiedică să câştigi un ban, dar în acelaşi timp să fii omenos.

— Spune tu, tată, apelă Andy la Gillon, vrând să-l ia ca arbitru. Doar noi i-am găsit, noi ne-am riscat gologanii – strânşi cu atâta trudă, să nu uităm! – noi i-am cărat până acasă, şi tot noi ne-am pierdut vremea şi am asudat. Ori atunci mai consideri mult trei penny de unul?

Gillon nu prea ştia ce să zică. Fiecare avea dreptate în felul său.

— Cum, nu e mult un profit de trei sute la sută? urlă Rob care se ridicase în picioare.

— Orice om este liber să-şi vândă marfa cu atât cât obţine pe ea. Asta e o lege a vieţii, se încăpăţână Andrew.

— Ba e legea junglei, şi ea ne-a ţintuit la pământ.

— E dreptu' omului să ia cât i se dă. Aşa capătă orice lucru valoare, după cum o ştii foarte bine.

Rob se plesni peste tâmplă, o apucătură pe care o avea şi Gillon.

— Ai de gând să stai tolănit şi să-l laşi pe ăsta să bată câmpii? se zborşi la taică-său.

Gillon încă nu era sigur dacă e cazul să se amestece.

— E liber să-şi spună părerea, Rob…

— Părerea? Doar nu de părere vorbeam. Ci de fapte! în lumea asta există două soiuri de oameni: jecmăniţi şi jecmănitori. Atât. Două feluri. Două clase. Şi ca om trebuie să faci parte dintr-una. Într-amândouă nu poţi să te scalzi.

182

Auzindu-l, Gillon recunoscu propriile sale cuvinte.

— Nu vreau să jecmănesc pe nimeni, se disculpă Andrew. Dar nici să fiu jecmănit nu-mi convine.

— Oo, cerule, cum ne ascundem pe după degete! răcni Rob. Dar ia seama la ce-ţi spun. Până nu va rămâne doar o singură clasă, n-o să fie dreptate pe lume. Şi va rămâne, fii sigur, spuse Rob înaintând către frate-său, de parcă se pregătea să-l pocnească. Va veni ziua când oropsiţii se vor aduna laolaltă şi-i vor şterge de pe faţa pământului pe jefuitori. Îi vor zvârli în mare, să se înece ca şobolanii!

Gillon se ridică de pe iarbă.

— Ei, Rob! făcu el.

— Aşa o să fie: o să-i vedeţi înecaţi ca guzganii. Să nu mai existe două tabere. E limpede, nu? Şi pocni din palme, din care se ridică nor de praf. Tu cu cine ţii, tată? îl

întrebă brusc pe Gillon.

Asta ii mai lipsea! Să-l amestece şi pe el. Era nedrept; şi apoi prea se întindeau la vorbă.

— Eu ţin cu dinţii de melcii ăştia, să-i văd odată în Pitmungo, rosti, conştient că le înşală aşteptările fiilor.

Rob îi întoarse spatele şi se trânti iar pe iarbă, proptit de stejar şi cât mai departe de ei. Gillon tăcu şi aşteptă o vreme. Când văzu însă că nu are de gând să se mişte, se duse la el.

— E timpul s-o luăm din loc, fiule. Şi avem nevoie de tine.

Rob scutură din cap, în semn de împotrivire.

— M-am hotărât, tată; nu vreau să mai fiu părtaş la ce faceţi.

— Odată ce am pornit împreună la treabă, tot aşa trebuie s-o şi mântuim.

— Îmi pare rău, dar o să vă descurcaţi singuri. Eu mi-am ales altă cale. Am ajuns pasămite la o răspântie, ca orice bărbat.

— Numai că tu nu eşti bărbat, Rob.

— Ba da, de vreme ce-am fost în stare să-mi aleg drumul meu.

Gillon văzu cum îşi fereşte privirea din calea soarelui palid, de toamnă; aşadar suferea de ochi, ca şi el, deşi Rob era încă un copilandru. Cum de-i îngăduise feciorului să coboare în mină mai înainte de a-şi întări trupul la soare şi în aer? Cum putuse să-l jefuiască de tot ce avea mai bun? îngenunche lângă el.

— Ascultă-mă, Rob. În viaţă eşti silit să-ţi calci şi pe suflet, îndeplinind datorii care nu-ţi sânt pe plac, îi spuse,

fără a avea siguranţa că procedează corect.

Rob clătină cu înverşunare din cap. „Ce gât subţiratec are!” Şi, cu ochii la el, Gillon şi-l aminti în primele zile de lucru în mină – pirpiriu, bucuros că munceşte’— dar crispat de spaimă. Veşnic îl chinuise frica, şi totuşi continuase să sape la cot cu ceilalţi – o trăsătură care îl cinstea. Nu ajunsese miner iscusit, deşi nu se număra nici printre cei nevolnici, perseverând într-o meserie pentru care nu se născuse.

Căruţa îi aştepta mai încolo.

— Rob, reluă Gillon, şi băiatul îşi înălţă ochii, în-cercând să înfrunte supărătoarea lumină. Până ne va fi dat să trăim într-o altă orânduire, locul tău e acasă, în familie. Numai dacă ne strângem în jurul ei, vom putea rezista.

— Nu, tată. Am hotărât să mă rup de negoţul vostru. Şi de-mi încalc cuvântul faţă de mine, ce preţ ar mai avea pentru alţii?

Gillon se ridică. Va mai face o ultimă încercare, spre binele fiului.

— Îţi cer, îţi poruncesc să te scoli şi să treci la căruţă. Rob însă nu se clinti.

— Ştii ce înseamnă asta, nu, Rob? îi spuse cu autoritate şi, totodată, simţind fierbinţeala lacrimilor în ochi. Diseară n-ai ce să cauţi la cină.

— Ştiu.

— Şi nici altădată, la masa noastră.

— Am înţeles, tată. Rămâneţi cu bine.

— Şi tu lă fel.

Ruptura era consumată, fără ca vreunul să ştie cum ar fi putut s-o mai dreagă.

Jemmie îi găsi poticniţi în drum, dar odată ce li se

alătură – cu mâini şi picioare odihnite – povara se uşura mult. Şi apoi Jem era mai puternic chiar decât Rob. Cu puţin înainte de Calea Cărbunarilor le ieşi înainte şi Sam care, de cum îl văzu pe Gillon la faţă, se întoarse în fugă la „Buchea Cărţii" şi-i aduse două sticle de bere şi câteva păhărele de whisky.

— Asta te scoală din morţi, îl îmbărbăta Sam. Da', ce-i cu peştele, Dumnezeule? Trăsneşte de-ţi rupe nasul.

— Nu peştele, ci iarba de mare, care îl ţine proaspăt.

184

— Atunci aruncaţi-o cit mai degrabă.

— Nici gând! se opuse Gillon. Am nevoie de ea în grădină. Să vedeţi cum vor creşte pepenii mari şi catifelaţi, ca o lună plină.

„Frumos suna!" îşi zise încântat. Îl ameţise puţin băutura – ca întotdeauna după primele sorbituri – însă, după un minut, două îşi revenea.

— Ce sânt spurcăciunile alea din butoaie?

: – Eeei, ai să vezi, spuse Gillon pe un ton misterios.

— Da' Rob Roy unde e?

De astă dată nu se simţi în stare să mai răspundă. La căruţă renunţase să mai împingă, îl scuteau flăcăii, în vreme ce el se lăsa pradă buimăcelii ce-l cuprinsese şi bucuriei de a fi, în sfârşit, acasă, gâlgâind la răstimpuri din băutură.

— Dacă n-o să le placă oamenilor?

— O să le educăm gustul. Educarea gloatei e una din cele mai nobile îndatoriri ale omului.

— Mulţumesc, dom'le Selkirk, i-o tăie Sam. „Cit de puţin respect arată", îşi spuse Gillon.

în dreptul minei Lady Jane-2 câţiva oameni scoteau

tuburi din casa pompelor.

— Ce ne-aţi adus? strigă unul din ei.

— Alte bunătăţi de-ale mării.

Buni muşterii! Credincioşi, nerăbdători. Ceea ce Rob binevoise să uite era faptul că oamenii, departe de a-i pizmui pe Cameroni, le purtau recunoştinţă pentru ce le aduceau în târg. Era mare plăcere de a cumpăra şi de a vinde.

— V-am adus fructe din blagoslovitu' estuar, completă Gillon.

„Şi asta sună frumos", se gândi el. Numai de n-ar uita-o. Berea îndoită cu whisky face minuni. Îţi primeneşte sângele în vine. Le turui băieţilor despre melci – cum le spargi carapacea şi sfârteci muşchiul care-i ţine agăţaţi de ea; apoi cum îi dichiseşti înainte de a-i pune în cratiţă, retezând piciorul durduliu şi greoi, ca de elefant, şi pisându-l cu un ciocan de lemn, până se frăgezeşte...

— Poţi să-i arăţi un melc minerului, dar să-l faci să-l mănânce, mai va, îi stăvili Sam elanul.

Gillon se hotărî să nu-l ia în seamă, dealtfel ca şi pe baba care-şi astupă nasul când trecu prin dreptul căruţei. Gândul lui era Ja Sfânta Beth din Buxton. Ori poate Buxton dm Sfânta Beth? Oricum, femeia era o

J85

siintă într-un sens larg şi lumesc. Şi dacă nu era simtă – ceea ce şi-o dorea din tot sufletul – arăta aşa cum s-ar cuveni să arate o sfântă. De-ar avea Dumnezeu minte, ar trimite pe lume cât mai multe ca ea. Cintărind. La grămadă toate prin câte trecuse de la plecarea de casă, avusese o zi straşnică; doar când îşi aminti de cele întâmplate cu Rob, se văzu nevoit să micşoreze bilanţul

„admiţând că numai o parte fusese cu adevărat bună.

La capătul Căii Cărbunarilor îi aşteptau muşteriii, înşiraţi dinaintea caselor lipite de circiumă – toate ponosite şi negre, de la spinările oamenilor, care se rezemau de ele stând în picioare ori ghemuiţi, pe vine, în timp ce-şi sorbeau borcanul cu bere. Câţiva bărbaţi se ţineau de nasuri – în glumă, fireşte, se îmbărbăta Gillon aşa cum făcuseră şi când le adusese scrumbii sau ţipari, de-şi amintea clar. Trecură de „Buchea Cărţii”, în larma mulţimii – ce le striga obişnuitele cimilituri, mustind de grosolănie şi răutăţi, după legea" minerilor -—- şi ajunseră în aşa zisa Piaţă, care nu era altceva decât o umflătură a drumului. Când se domoli zarva, Gillon săltă capacul de pe primul butoi şi începu să desfoaie varecul de pe melci. Odată înlăturat, îşi spunea cu nădejde, va scădea şi mirosul, numai că în realitate se întâmplă pe dos, după cum se văzu nevoit să constate şi el. Duhoarea se înteţi, de parcă plonjaseră dintr-o dată în străfundul mării, ori îşi lipiseră nările de podelele unei bărci de pescari, întoarsă dintr-o cursă îndelungată. Cu mişcări încete şi tacticoase, vrăfui ierburile lângă roata căruţei, în timp, ce primii cumpărători îşi luară inima în dinţi şi se apro-piară de poloboc, ca de un cuib de şerpi, uitindu-se pe furiş înăuntru. Un miner apucă o frunză de varec, dar văzând-o cum se îndoaie, fără viaţă, ca o fâşie de cauciuc, se scutură de silă şi-o azvârli. Altul, mai curajos, o înşfacă şi începu să alerge cu ea, scuturând-o şi băgându-i în spaimă până şi pe bărbaţi. De-abia când Gillon ridică primul melc, înfăşurat în salată verde, de mare, şi-l arătă ca pe un juvaer, conteni şi hârjoana.

— Ce-i asta, omule, pentru Dumnezeu? strigă cineva

din mulţime.

— Melc de mare, răspunse Gillon zâmbind

— Arată înfiorător! se auzi un alt glas, după În delungă tăcere.

— Nici tipării nu s mai frumoşi, dar vă daţi în vânt după ei.

180

— Şi ce se face cu aceste dihănii?

— Cum ce se face? se miră Gillon. Se mănâncă, măi fraţilor! Se fierb, se prăjesc pe grătar, sau în cratiţă acoperită. E friptura pescarului nevoiaş.

Frumos o adusese din coadă, se felicită singur. Parcă-i ieşeau numai perle din gură.

— Dar duhnesc al naibii…

— Şi cu toate astea sânt proaspeţi. Doar în zori i-am cules din mare.

Ce-i drept, trântise o minciună, dar nu cine ştie ce mare.

— Şi sânt tari ca fierul…

— Cu cât e carapacea mai tare, cu atât mai dulce e carnea.

Şi aici o brodise al naibii de bine. Băutura îl destupase la minte.

— Da' cum scoţi lighioana dintre capace?

Gillon zâmbi ca unul ce avea răspuns la orice. Totul mergea ca pe roate.

— O bagi într-o oală cu apă fiartă şi o porneşte din carapace ca la paradă. Sau se mai poate şi într-altfel, completă cu un aer atotştiutor, şi scoţând un melc din butoi îl pocni de obada de fier. De la primul trosc —'neaşteptat şi răsunător – carapacea se fărâmă ca un

porţelan fin, dezgolind trupul melcului; un picior dolofan şi scârbos atârna printre aşchiile cochiliei, de care atârnau măruntaiele, ca o dâră gelatinoasă, în timp ce zgârciul ce-i acoperea gura, mai zvâcnea cu ultimul rest de viaţă.

Poate că oamenii ar fi trecut peste şocul acestei privelişti, de nu se iscau acele urlete înspăimântătoare. Jivina pe care Gillon o dăduse spre cercetare şi trecea dintr-o mână într-alta, se apucă, tocmai când ajunse la o femeie, să-şi mişte buzele, ca de rinocer, încercând parcă s-o muşte de un deget.

— Luaţi-o de aici, zbieră femeia îngrozită, zvârlind crustaceul pe pietrele caldarâmului, unde carapacea se prefăcu în ţăndări, lăsând la vedere carnea, piciorul şi măruntaiele zemuind şi duhnind. Toţi cei de faţă făcură roată în jurul dihaniei, holbându se la ea, fără să scoată un cuvânt, ca la o făptură rănită de moarte.

— E şarpe, oameni buni, rosti cineva după amuţirea de câteva clipe.

— Nu se poate. Cameron nu ne-ar face una ca asta, se împotrivi un alt glas.

187

— Ba iacă-te, ne-a făcut-o. Doar îl ai înaintea ochilor. Un şarpe spurcat, nu?

Toţi se uitară la Gillon, mai degrabă mâhniţi decât furioşi.

— Orice om o mierleşte de gusiă din spurcăciunile astea. Îi crapă bojocii în el, veni cineva cu o părere.

— Pentru ce-ai făcut asta, Cameron? Cum te-a lăsat inima să-ţi baţi joc de noi? se alătură altul. Gillon părea încremenit de uimire.

— Păi bine, măi, omule, după ce ţi-am cumpărat peşte

şi ţi-am dat pe el cât ai vrut, vii acu’ să ne otrăveşti, ca să bagi câţiva gologani la chimir?

Gillon îşi ridică braţele, într-un gest de nevinovăţie neputincioasă.

— Degeaba faci pe niznaiul, Cameron. Ai spus că ne aduci peşte, şi când colo ai venit cu scârnăviile astea. Pe cine credeai c-o să duci de nas?

De-abia atunci se ridică şi el în picioare.

— Cind s-a mai întâmplat... când au mai încercat Cameronii să vă...

— Lasă-te de figuri, omule. Te joci cu vieţile noastre, încerci să ne otrăveşti pentru câţiva penny, şi aştepţi să te mai şi iertăm?

— Ascultaţi-mă... staţi niţel... Uitaţi-vă cum mănânc eu dintr-unul.

Dar huiduiala mulţimii îi astupă gura. Nimeni nu mai voia să-l audă şi nici să-i vadă şerpii lui blestemaţi.

— Să nu te mai împingă păcatul să apari cu dihănii din astea, răcni un glas prin întunericul nopţii. Să te ferească cerul să-ţi mai baţi joc de noi!

Gillon încercă să mai spună ceva, dar zadarnic. Buna lor faimă se năruise în câteva clipe. Bărbaţii îi întoarseră spatele, întorcându-se la „Buchea Cărţii”, în timp ce femeile şi copiii o luau către case, să scape de mirosul respingător al melcilor de mare şi de mutrele Cameleonilor.

Gillon se ghemui din nou în căruţă Berea şi wniskyul îşi făcuseră datoria, topindu i vremelnic cumplita osteneală, însă efectul trecuse. Se rezemă de un butoi, istovit şi cotropit de ruşine. La băieţi se temea să se uite, şi nici ei

nu îndrăzneau să-i privească scormonitoarea suferinţă din ceasul acela.

— Cel puţin o s-avem cu ce îngraşă gi'ădina, încercă Andrew să mai repare lucrurile. 0

— Ne prinde bine, oricum, i se alătură Sam. Afară se întunecase şi se făcea tot mai frig.

— Cred că ar trebui să mergem, nu-i aşa, tată? urmă Sam.

— Unde să mergem?

— Acasă. Se lasă gerul şi dârdâim. Şi eu si căluţul şi tu.

Sam se înşelase, deoarece el, nu tremura. La drept vorbind nu simţea nimic, nici înlăuntru nici în afară. Şedeau în căruţă, fără să ştie încotro s-o apuce, ascultând nechezatul căluţului, care cerea de mâncare sau poate apă —- exact nici ei nu ştiau, deoarece era primul pe care-l aveau în grijă.

— Chestia e ce-o să facem cu baligele? grăi Andrew mai mult ca să spună ceva.

— Ba nu asta-i beleaua, se arătă Sam mai cutezător, ci cum o s-o anunţăm pe mama?

— Sau, mai bine zis, cinetl\ închise Jem gura.

Şi din nou se aşternu tăcere. La ce bun să continue întrebările sâcâitoare când, mai devreme sau mai târziu, tot aveau să le dezlege într-un fel?

—— Aveţi cumva bani la voi? îi întrebă Gillon pe neaşteptate.

Se scotociră prin buzunare şi adunară opt şilingi.

— Du-te şi ia-mi o sticlă de whisky, îl trimise Gillon pe Jem. Dar nu din ăl scump.

— Nu bea whisky nerafinat, tată, o să-ţi facă rău.

— Asta şi vreau.

— Nu, tată. La ce ne-ar servi?

— Du-te, aşa cum ţi-am spus, şi adu-mi poşirca.

După ce i-l aduseră, făcură toţi trei „priveghiul beţiei” – cum se spunea în Pitmungo. Când şi când mai trăgeau şi ei câte o duşcă din sticlă, scuturându-se de tăria şi mizerabilul gust al băuturii. Era whisky neprelucrat, care se vindea pe sub mână, pentru alcoolici sau oameni ca Gillon, hotărâţi să se pedepsească. În cugetul lui încă mai licărea speranţa că, înainte de pierderea cunoştinţei, va găsi curajul şi momentul prielnic de a se înfăţişa dinaintea

nevestei, pentru a-i mărturisi greşeala. Dar când se simţi în stare s-o facă, îşi dădu seama că nu mai poate vorbi. Tot restul drumului – peste Măgură şi până acasă – îl duseră ca pe un leş, ţeapăn şi amuţit. Şi asta spre norocul băieţilor, deoarece mulţi băutori de whisky nerafinat deveneau agresivi şi gălăgioşi. Maggie îi aştepta în uşă.

— Pe el lăsaţi-l acolo, le porunci.

Şi băieţii îl ridicară cu milă peste marginile căruţei, culcându-l pe melci şi pe ierburile de mare. Către miezul nopţii începu să plouă, dar se vede că cineva îl auzise gemând, fiindcă în zori îl găsiră învelit cu un mindir, cârpăcit de Maggie, din straiele zdrenţuite de mină. Dimineaţa, atât velinţa cât şi cel de sub ea musteau de udătură. Totuşi din gura lui Gillon ieşeau încă aburi, semn că mai răsufla încă. Îl lăsară acolo, să zacă, cu toate că în ziua aceea era de lucru la mină. Şi tot în căruţă II găsiră la întoarcerea acasă.

Ploaia încetase, iar Sarah, profitând de neatenţia maică-si, îl îmbrobodise şi cu pătura ei.. Jemmie stărui să-l

aducă în casă, însă Maggie nici că voia să audă.

— Nu cumva crezi c-o să-l las p? lata să moară în căruţă, se răţoi Jem.

— Fii pe pace că n-o să crape. Câtă vreme-i ies aburi din gură, înseamnă că tot mai fierbe băutura în el. Doar când n-o să-i mai vezi, n-ai decât să-l aduci încoace.

Dar până în cele din urmă, tot ea se duse în puterea nopţii să vadă ce face. Îl găsi îngheţat şi tremurând din tot trupul. Era treaz, însă nu avusese putere să se ridice şi să vină în casă. Maggie îngenunche lângă el; o simţea alături, însă numai după un timp şi cu multe strădanii izbuti să deschidă ochii.

— Nu ştiu ce pute mai rău, tu sau şerpii cu care te-ai procopsit.

— Apă, seinei Gillon.

— Îţi dau când oi termina ce am de spus. Halal de tine! Te-ai făcut de râs. Acuma eşti mulţumit?

— M'da, gemu el.

— Cât a fost ziulica de lungă au curs femeile şi copiii veniţi să vadă beţivanu' din carul cu şerpi. Gillon scăpă un suspin. Ne-ai făcut familia de râs, zise şi se opri, până-l auzi mormăind un „da". M-ai făcut de ocara oamenilor i Ai batjocorit numele Cameron.

190

Oare de ce-i tremurau mădularele? se întreba Gillon. De frig, de slăbiciune, de ruşine, sau poate de toate trei la un loc? Oricum nu se putea stăpâni.

— Saltă-ţi capul, o auzi poruncindu-i. Iar cind văzu că nu şi-l urneşte – fiindcă pur şi simplu nu era în stare i-l ridică ea şi, vârându-i lingura printre buzele crăpate şi sângerânde, începu să-l îndoape cu borş de vacă. Era

fierbinte şi îl ardea.

— Tacă-ţi gura! îl repezi, când îl auzi văicărindu-se şi-i turnă mai departe fiertura pe gât. Cu timpul, zeama se mai răci sau poate se obişnuise cu fierbinţeala. Ba chiar simţi şi gustul de whisky în ea. După ultima înghiţitură, îi lăsă capul să cadă pe iarba de mare şi lemnul ud. Duhoarea din jur îi tăia răsuflarea. Deasupra capului ei clipeau mărunţel stelele.

„Nicio luptă nu e complet câştigată până când adversarul nu-şi recunoaşte înfrângerea”, se gândi Gillon, gata să se declare şi el învins.

— Ne-ai nenorocit, o auzi iar.

— Da, recunosc.

— Toată munca din anul ăsta, toate nopţile hurducate pe drumuri, toţi banii agonisiţi, totul s-a dus. S-a irosit, s-a prefăcut în scrum.

— Da, recunosc.

„Cum le-aş putea răscumpăra? Prin ce fapte?” se frământa el, fără să afle răspunsul, deoarece, banii lui – câţi îi va câştiga de aici înainte – tot casa avea să-i înghită.

— Dempster Hogg a căzut într-un puţ, continuă Maggie cu şi mai mult foc.

— Ooo, Doamne sfinte, ce rău îmi pare!

— S-a rostogolit o mie de picioare până s-a lovit de ceva.

Oare de ce trebuia să-i mai spună şi asta? Nu-i ajungea chinul lui?!

— Îl duc la groapă într-un coşciug cu chipeng. Ţi-e mintea destul de trează ca să înţelegi ce înseamnă asta?

Fireşte că nu uitase. Era o ladă cu fundul mobil, prins în balamale care, după plecarea familiei îndoliate, se ridica

binişor, iar mortul cădea în groapă, lăsând sicriul şi pentru alţii. Orice calic pleca din această lume în coşciug cu chipeng. O ştia foarte bine. Ce nu pricepea însă era rostul întrebării lui Maggie.

— Înseamnă că Hogg n-a avut o leţcaie pusă de-o parte, îi veni ea într-ajutor. A băut tot, procletul. Şi amarul din glasul ei îl simţi ca un junghi în suflet. Şi mai înseamnă că am fi putut să-i luăm casa lui, din Tosh-Mungo. Pe care acum am pierdut-o din pricina ta.

— Ahaa, scânci el.

— Mulţumită ţie!

Toate visele şi nădejdile ei năruite într-o zi de nesăbuinţă!

— Cu tâmpenia pe care ai făcut-o ai furat banii din puşculiţă – banii pentru casa noastră din Târgu-Măgurii.

Pe urmă se ridică brusc şi coborî din căruţă. Până şi tremurul şi scârţâitul scândurilor, sub picioarele ei, le simţea în tâmplă ca pe nişte izbituri de baros.

— Maggie, ce pot să fac?

— Nu mă taie capul. Dar după peşte cred că n-ai să mai mergi.

— Nici vorbă…

— Iar mâine să scapi de împuţiciunile astea, că ne stringe putoarea de gât.

— Ce să fac cu ele? întrebarea lui o aprinse din nou.

— Pe mine mă întrebi? ţipă fierbând de mânie. Tu le-ai adus, tu să te descotoroseşti de ele. Du-le la cimitir şi în-groapă-le. Ar fi cel mai nimerit loc. Nu acolo au pierit şi năzuinţele mele? Ce Dumnezeu? Eşti copil? Ai dat în mintea sugacilor?

Din tot ce-i spusese, asta îl duru cel mai mult, fiindcă

aşa se vedea – încovrigat în propria-i murdărie, de-abia în stare să se mişte de-a buşilea. Îi auzi paşii afară, pe pietre, apoi uşa casei deschizându-se şi trântindu-se zgomotos. Ar fi vrut să plângă, de i-ar fi ţâşnit lacrimi. Să se smiorcăie ca un ţânc, prăvălindu-se până pe ultima treaptă a umilinţei, de unde să se poată înălţa iar – fiindcă orice întoarcere din străfunduri însemna doar urcare. Dar lacrimile nu veneau.

După un timp din nou scârţâi uşa şi o simţi pe Maggie alături. ’

— După atâta amar de drum aţi lăsat căluţul afară.

— Nu ştiam…

— În starea ta, cred şi eu. A venit sleit de puteri. L-ai deşelat cu butoaiele tale de şerpi.

Ascultă cu inima chircită de jale.

— L-a plouat toată noaptea.

192

— Sărmanul de el. I-o fi făcut rău…

— Si încă cum! A murit!

De-abia atunci începură să-i curgă şi lacrimile, mai întâi de mila căluţului, care nici măcar nu avusese un nume, şi a lui Dempster Hogg, prăbuşit în adâncul puţului; boci apoi melcii, care putrezeau lângă el, şi visele lui Maggie, năruite într-o singură zi. Plânse trântit pe podele, înmulţind saramura de jos cu lacrimile sărate, cu gândul la viaţa ce-i trecea pe de lături, la tinereţea lui irosită, şi la simplul fapt că zăcea acolo, în mizerie, cu mâinile şi picioarele răşchirate. Iar suferinţa lui nu însemna numai lacrimi, lucru de care nu îşi dădea seama, ci hohote şi suspine răsunătoare, încât copiii de prin vecini veniră să-l vadă, şi ai lui ieşiră din casă şi rămaseră pe aproape, de

teamă ca nu cumva să recurgă la vreo faptă nesăbuită. Dar el nu vedea pe niciunul, ci îşi urmă tânguirea, amintindu-şi de groaznica băutură şi de răul ce şi-l făcuse, iar la urmă, de fiul pierdut, pe care-l jeli până la ultima lacrimă. Secătuit, adormi.

— Puneţi asta pe el, le ordonă Maggie, după ce aduse din casă velinţa lor de pe pat. Până dimineaţă o să-i treacă.

Se risipiră şi vecinii veniţi să-i asculte bocetul, plecând fiecare încredinţat că niciun om de pe lume nu plânsese ca el sau cel puţin niciun miner din câţi trăiseră în Pitmungo.

9

în drum către ţintirim, pe poteca ce urca înspre Târgu Măgurii, în loc să se uite la coşciugul din faţă, Maggie nu-şi mai lua ochii de sus, de pe casa mortului, din Uliţa Tosh-Mungo, în care ştia că va pune pasul.

Trebuia doar să mai treacă un timp, nu cum îi îndrugase lui Gillon, ca să-l bage în răcori şi să-l pedepsească. De-abia mai prinse câte un cuvânt din tămâierele răposatului de către cuviosul Maccurry, care susţinea că fusese un părinte bun şi grijuliu cu ai săi. „Grijuliu să-i facă vân-zare pe cinste crâşmarului”, bombăni ea în gând, fără să-şi plece ochii de pe colină. Casa pe care o ţintea, în afară de faptul că se afla situată în Tosh Mungo, avea şi o aşezare de toată splendoarea: în capătul uliţei, în aşa chip, încât un rând de ferestre dădeau către ea, pe când celelalte, din

părţi, deschideau o privelişte largă, mai întâi peste întregul târg, apoi către Wester Mungo, cu fermele şi ogoarele lui întinse, iar mai încolo, spre lacul ce scânteia

în zare. Va fi a ei, fără doar şi poate, numai că trebuia să aibă răbdare, încă vreo două luni de neplata chiriei la Compania Carboniferă Pitmungo, şi Brothcock, administratorul, va trimite alt chiriaş în locuinţa din Târgu Măgurii, strămutând-o pe văduvă într-o cocioabă din Târgu Văii, pe care avea cu ce s-o plătească din bruma câştigată de unicul ei fecior, în vârstă de zece ani. Şi atunci Cameronii se vor cocoţa frumuşel în Tosh Mungo, deoarece cu tot „pocinogul cu melcii" – cum îl botezase familia, – plus înlocuirea căluţului, nu suferiseră mare pagubă. Slavă Domnului, puşculiţa gemea de arginţi. Din toată suflarea din Târgu Văii, erau singurii în stare să închirieze o casă în Tosh Mungo, în vremile de restrişte în care trăiau.

Şi vor fi primii Văleni ajunşi printre Măgureni. Ce e drept, mai urcaseră şi alţii din Târgu Văii, dar din familii de Măgureni, dinainte sortiţi să trăiască pe uliţa Moncrieff sau pe alta din deal; iar de se rătăciseră vremelnic prin iadul din vale, o păţiseră din pricina căsătoriilor încheiate cu vreun vălean sau văleancă, osândindu-se astfel să vieţuiască un răstimp departe de paradisul din Pitmungo. Pentru Cameroni, porţile acestui rai pământesc ar fi rămas pe veci ferecate, de nu şi-o lua Maggie în cap să le forţeze cu orice preţ.

— Bagă de seamă, îi şopti Gillon. Toţi oamenii-s cu ochii pe tine.

Până şi cuviosul Maccurry, intrigat de privirea ei fixă, se oprise din vorbă şi o scrută îndelung. Coborâră dealul numai ei doi.

— La ce te uitai atât de stăruitor? o iscodi Gillon.

— La casa lui Hogg. Curând or s-o lase pentru una din

vale.

— Aşi! încropesc ei banii de chirie.

— Vezi să nu. Şi-apoi văduva nu e din neamul lui Hogg şi n-o văd aruncând banii unuia din familia Gillepsie.

Vitregă era viaţa de-o priveai cu asemenea ochi, reflectă Gillon cu adâncă mâhnire. Planul lui Maggie nu-i venea deloc la îndemână, însă de când o scrântise cu melcii nu mai avea curajul s-o contrazică. Şi apoi râvna cu care îşi dorea ea un lucru nu se putea măsura cu a lui, ca şi iscusinţa în tot ce făcea.

194

— O să ne mutăm în casa de sus, decise fără drept de apel, şi Gillon scăpă un suspin, pe care Maggie nu-l luă în seamă, iar el îi mulţumi în străfundul sufletului.

începuse din nou să-i spună „sentimentalul”, nevolnicul incapabil să lupte cu viaţa. Oare de ce dovedea slăbiciune? De ce nu putea recunoaşte că Hogg fusese un beţivan şi un zurbagiu, sorocit să nu moară pe propria-i pernă, ci rostogolit în afunzimile unui puţ? Ştia doar cum fraţii acestuia furau într-una cărbune din vagonetele minerilor vârstnici, ca să le completeze pe ale lui, umplute pe jumătate.

— Noi am trudit pentru asta, ne-am tras de la gură, îşi pleda Maggie cauza. Nu luăm un lucru pe care nu-l merităm.

Nu departe, se juca rugby pe Terenul de Sport, şi îl întrezări pe Sam ţâşnind printre jucătorii echipei adverse, fentându-i cu neslăbită iuţeală. Le-a scăpat din mână; nu mai pot să-l ajungă, se bucură în sine.

— Cameronii şi-au câştigat dreptul să se înfigă în Târgu Măgurii.

— Eu unul nu vreau, se pomeni înfruntând-o, ceea ce nu mai făcuse de când o supărase cu melcii. N-am chef să mă proţăpesc într-un loc unde nu sânt dorit.

— Să fii sănătos, dar tot ne mutăm, îi astupă gura.

în primele două săptămâni din septembrie, văduva Dempster Hogg primi răvaşul de evacuare din partea Companiei Carbonifere Pitmungo. Ori cum nimeni din neamul Hogg nu-i veni în ajutor la plata chiriei, se văzu nevoită să se pregătească de ducă, întocmai cum prevăzuse Maggie. Şi astfel, în duminica după primirea depeşei, fiul ei, Ross, apăru pe Uliţa Minerului, păşind cu fruntea sus, dar uitându-se pe furiş în dreapta şi în stânga, de ruşine să nu fie prins căutând locuinţă. Era mare ocară să cobori din Tosh Mungo şi să devii vălean. Ross era băiat bun, dar necugetarea lui taică-său îi pusese pe umeri povara îndatoririlor de băi^bat înainte de vreme. Maggie ştia că se poate sta de vorbă cu el, aşa că-i strigă din uşă:

— N-ar strica să te uiţi la casa în care stăm noi! Băiatul făcu pe miratul, ca şi când nu pricepea despre ce era vorba. Totuşi se apropie.

— E mică, bâigui el.

— Mică, fireşte, ca toate din Târgu Văii. Degeaba te uiţi după una mai mare şi mai solidă. N-o să găseşti. Dar nici îngrijită şi dichisită ca asta.

195

într-adevăr, era mult mai curat ca la ei, observă puştiul, iar Maggie îi prinse gândul din zbor.

— Chiria de aici e de două lire pe an, pe când voi plătiţi şase şi zece şilingi. Ei bine, vă scap de ea şi vă mutaţi aici. Dacă maică-ta vrea să vină, atunci să-i dea zor, să nu

mai aşteptе, fiindcă s-ar putea s-o dăm altora. Mulţi de pe uliţă sânt cu ochii pe ea…

— Da-i aşa beznă pe aici, se tângui copilandrul. La noi, pe deal. Te scalzi în lumină! spuse abătut.

— Păi d-aia şi vrem să ne ducem acolo, îi vorbi cu sinceritate.

Ce rost ar fi avut să-l mintă?!

Băiatul păşi înăuntru. Se uită prin toate ungherele, apoi la vatră.

— Ce necăjită o să fie mama! Atâta amar pentru o diferenţă de patru lire pe an! Şi, înălţându-şi ochii, adăugă: E tare greu să cobori de pe Măgură!

în clipa aceea părea un moşneag şi Maggie îl privi cu milă; îşi dădea seama ce dureroasă era pentru ei izgonirea din paraclis. Piciul îi întinse o mână.

— Ce-i asta? îl întrebă cu nedumerire. Părea tulburat, dar în acelaşi timp hotărât.

— Batem palma. Am încheiat târgu'.

— Stai niţel, îl struni ea, dispărând în camera de alături, de unde se întoarse cu o jumătate de coroană şi i-o puse în palmă.

— Dar asta ce e?

— Aldămaşul târgului.

Băiatul se codea să ia banul, mirosea a pomană. Însă până la urmă îl vârî într-unui din buzunare.

— Eşti sigur că vorbeşti în numele maică-ti? Puştiul se aprinse la faţă.

— Păi n-am rămas io capu' familiei?

— Aşa e, ai dreptate, o drese ea, şi din nou i se strânse inima.

Vai de familia care ajunge să fie condusă de un

copilandru de zece ani!

— S-a făcut, zise el, plesnindu-se peste buzunarul unde-şi pusese bănuţul. Şi o porni către uşă.

— Când ne-am putea muta? îl opri Maggie. Băiatul uitase acest amănunt.

— Îndată ce plecăm noi.

Şi din nou se umbri la chip.

196

— Atunci mâine, pe seară.

Asta-l descumpăni. Nu s-ar fi aşteptat să meargă atât de fulgerător.

— Mi se pare că dumneavoastră aveţi o căruţă, nu? Maggie afirmă dând din cap. Dacă ni-o daţi cu împrumut, rămâne precum aţi zis.

—- Imediat după cină.

— S-a făcut, acceptă el. Şi, după ce-şi mai strinseră o dată mâna, ieşi pe uşă şi o închise încet.

Mai simplu nici că s-ar fi putut!

Celorlalţi nu le spuse nimic de învoiala încheiată. Le-o păstra ca surpiză. În realitate, nu se îndura s-o divulge până n-o savura ea pe săturate. În seara următoare, cind se întoarseră de la mină, văzură căruţa şi noul căluţ înaintea uşii, şi mai toate lucruşoarele încărcate, afară de mobila grea. Nevisata schimbare şi graba mutatului îi ameţi, pur şi simplu. Ceea ce nici nu era de mirare. Cine s-ar fi deprins aşa iute cu gândul de a se fi trezit dimineaţa Vălean, iar seara să adoarmă ca Măgu-rean? Saltul din Uliţa Minerului în Aleea Tosh-Mungo cerea câteva săptămâni de adaptare, pe când ei îl făceau într-o jumătate de ceas.

— Eu nu vreau să plec de aici. Asta e casa mea şi îmi place, protestă Jemmie. Aici m-am născut, aici e locul meu.

Numai Emily jubila la ideea mutatului.

— O să stau la fereastra camerei mele şi-o să-i scuip pe ăştia din vale, se împăuna fericită.

— Bine că nu e Rob să te audă. Ţi-ar trage un picior de ţi-ar rupe noada. Doar sânt fraţii tăi; cum să-i scuipi.? o mustră Sam.

Auzind de Rob, Gillon se întunecă la suflet; strămutarea lor în Tosh Mungo avea să adâncească ruptura produsă între ei. Nu-l mai văzuse de când cu cearta, iar pasul de acum îi va dezbina şi mai mult. Apăsat de acest gind, dădu o raită prin casă, care, despuiată de cele câteva boarfe suite în căruţă, arăta golaşă. Cu ce se puteau lăuda după atâta trudă? Câteva dulapuri, un bufet de bucătărie, căzile de îmbăiat una din tablă celelalte de lemn – atât se agonisise într-o sută de ani de scurmat la cărbune. Se uită la masa cârpăcită dintr-un buştean – tradiţionalul dar de nuntă din partea Companiei. Oare de câte sute de mii de ori se mâncase pe tăblia ei cioplită ca din topor?

Privi pe rând puţinele străchini, oale, pahare şi ceşti, care alcătuiau zestrea bucătăriei, afară de ghivecele cu priboi, două sau trei, după care ochii îi rămaseră la pat. În el se născuse Maggie, în el zămisliseră aproape toţi pruncii şi tot în el venise pe lume tatăl ei, Ton Drum, acum răposat.

— N-are rost să stai şi să te zgâieşti la lucruri, îl luă Maggie din scurt.

— Mă uit la patul în care s-a născut tatăl tău, îngână

mai mult pentru sine.

— Şi bunicul. Dar degeaba-l priveşti, fiindcă tot nu-l putem lua.

Ca şi celelalte din casă, fusese zidit în perete, dovadă că primii stăpâni nu se gândiseră să se mute vreodată de aici. De altfel puţini erau oamenii, în Pitmungo, care îşi părăseau casa unde se pomeniseră, înainte de ultimul drum, către cimitir.

— Mă gândesc la clipele pe care le-am petrecut şi noi în patul acesta, continuă Gillon, dar ei nu-i ardea să dezgroape amintiri.

— Ce-a fost, a fost. Trecutul nu contează. Ci doar viitorul.

— Cum? Toate acele zile şi nopţi nu înseamnă nimic?

— Nimic. Doar mărturia lor, spuse, arătând la copiii care târau peste prag un dulap şi nişte vase greoaie. Nu ce s-a dus, ci rezultatele te-ncălzesc – unele bune, altele mai puţin, plus cele care vor mai veni.

„Poate că aşa e, cum spune ea”, cumpăni Gillon, deprins să-i dea întotdeauna dreptate.

— Mă gândesc ce-ar fi zis tatăl tău să ne vadă unde plecăm.

— Ar fi fost mândru. S-ar fi umflat în pene. S-ar fi urcat bucuros până sus, să ne vadă.

Şi din nou aripa întristării îi adumbri cugetul. Tom Drum murise fără să lase o urmă în propria-i casă. Se prăpădise de câteva ierni. După cincizeci de ani de muncă în mină, într-o bună zi se trezise atins de o meteahnă – pasămite vreun arc rupt pe la inimă sau prin suflet —

care nu-i îngădui să coboare din pat, nici să mânuiască

hârleţul, ci îl ţintui locului şi, după ce mai zăcu o vreme, se duse. Curând l-a urmat şi femeia lui tuciurie şi plină de ciudăţenii – aşa cum e datina soţiilor credincioase de mineri, odată ce şi-au încheiat datoria. După o viaţă de roabă, i se îngăduise să rupă ultima filă din calendarul existenţei şi să se bucure, în sfârşit, de odihnă. Îşi presimţise sfârşitul, iar înainte de a închide ochii ii aruncase lui Gillon nişte cuvinte crude, ce-l urmăreau şi azi.

— N-avem la ce să ne luăm rămas bun, fiindcă te socotesc un străin. Nu ţi-a trecut niciodată prin minte să-i dai unuia din plozi şi numele meu.

Pe al său n-o auzise rostindu-l, aşa cum nici Gillon nu făcuse uz de-al ei. Iată deci moştenirea femeii oacheşe şi ursuze şi a vieţii ei la fel de întunecată şi de posacă. Oare pentru ce sfintui mai răsărise şi ea pe pământ? se întrebă, covârşit de nedumerire, pentru ca în aceeaşi secundă s-o vadă pe Maggie intrind în odaie, urmată de Sam şi de Andrew şi, în ivirea lor, întrezări oarecum un răspuns, singurul la îndemână, şi nu numai în privinţa ei, ci a tuturor câţi se perindaseră înainte. Câţi purtători ai numelui Drum defilaseră, în decurs de un veac, prin căsuţa din Uliţa Minerului, lăsând ca însemne ale trecerii lor pe aici doar toceala de pe duşumeaua de piatră, şi negreala de pe pereţi, de la atâtea focuri aprinse în vatra ce-i adunase împrejur, încălzindu-i pe rând…

Oare să justifice aceste palide urme lanţul atâtor vieţi consumate? Nu, de bună seamă existau şi altele. Tocmai urneau bufetul cel mare, pe care se înşirau căţeii şi purceluşii ciobiţi, aduşi pesemne în dar de o inimă iubitoare, de vreme ce cheltuise pe ei parale atât de greu

câştigate. Dar al cui. Suflet fremătase de dragoste şi pentru cine anume? Nimeni n-ar fi putut-o spune. Maggie avea dreptate. Dacă la atât se rezuma viaţa, n-aveai decât s-o trăieşti, fără să-ţi mai pârjoleşti mintea şi cugetul cu tot soiul de întrebări.

— Andrew, strigă el, vino de-mi ajută la scrin.

— Da, se execută fiul, iar când se plecară să-l apuce de temelie, observă lacrimi în ochii lui.

„Semn bun”, îşi spuse în sine. Cu tot spiritul negustoresc ce-l vădea, când era cazul dădea dovadă şi de simţire, întocmai ca Sam. Odată casa golită şi căruţa încărcată,

199

îndepliniră şi ritualul cel de pe urmă. Ridicară, pentru ultima oară, lespedea ce acoperea puşculiţa şi i-o dădură lui Maggie, care o luă şi o purtă în mâini ca pe un vas cu anafura. Pe urmă, Andrew coborî din nou lespedea peste groapa căscată.

— Cine o da peste ea n-o să bănuiască la ce ne-a servit. Se va holba fără să-i înţeleagă rostul, cuvântă Sam.

Poate la asta se rezuma şi viaţa, reflectă Gillon. O simplă groapă în pământ, şi atâta tot.

Pe toată uliţa nu întâlniră suflet de om. Unii bărbaţi zăboveau la „Buchea Cărţii”, alţii erau acasă, în căzi, spălându-şi jegul din mină, în timp ce femeile încropeau cina. Aşa că plecarea decurse după cum îşi dorise Maggie: fără strângeri şi fluturări de mâini, fără false păreri de rău. Din Calea Cărbunarilor o luară pe deal, traversând Terenul de Sport, de unde soarele se vedea înclinându-se peste noua lor casă; deşi se prefăceau că

nu privesc ’ântr-acolo. Peste colnicele mai mărunte, prididite de umbrele- înserării, se întrezărea încă Piscul Măgurii, îmbujorat de ultima pălălaie a amurgului. Trăiau un vis, din care nu se dezmeticiseră încă.

Din capătul Măgurii le ieşi tânărul Tom Hope întru întâmpinare.

— A aflat Brothcock de voi, spuse sfios.13

— Ce anume? se interesă Sam.

— De mutatul în Târgu-Măgurii. Şi nu-i prea vine la socoteală.

— De ce?

— Minerul trebui’ să ştie care-i e locul, să nu-şi întindă nasul unde nu e de el. Aşa l-am auzit bombănind.

— Doar atât? îl scormoni Sam. Băieţandrul se topise de fâstâceală în faţa celui mai bun fotbalist din Pitmungo.

— Zicea că nu-i plac minerii înfigăreţi. Că Vălenii n-au ce căuta printre Măgureni.

— Şi altceva? stărui Sam. Piciul se zăpăcise de tot.

— Zicea că vă credeţi cu stea în frunte şi-i aiuriţi pe oameni de cap cu tot felu’ de baliverne, şi că nu-l înghite pe Rob Roy că e gură spartă.

Căruţa suia pieptiş, scârţâind din toate încheieturile. Era ciudat să-ţi închipui că oameni cu putere şi vază se gândeau la ei şi le urmăreau fiecare mişcare.

200

— Poate ar trebui să ne întoarcem, mior] ăi Sarah. Să facem stânga împrejur şi să ne ducem la vechea noastră căsuţă.

Cu o răsucire de titirez, în care nimeni nu-i distinse mişcările, Maggie se întoarse şi-i arse o palmă, de-o proiectă drept în roata căruţei.

— Să ne întoarcem? răcni la Sarah. Pentru noi nu există întoarcere.

Amuţiţi, îşi văzură mai departe de drum, dar bucuria pierise. De ce atâta zarvă ca să fie în frunte, căutând să răzbată într-un loc unde nimeni nu îi dorea şi nici nu era de ei? Oare cum sfântul spusese Andrew? Să te vâri cu de-a sila în sufletul omului? Da, aşa-l auzise. Şi asta făceau acum; clanul Cameronilor se vâra cu de-a sila, cugeta Gillon. Cât de singuri se vor simţi printre cei care nu-i doreau!

— În loc să ne cocoţăm pe Măgură, mai bine mergeam în America, se auzi Jemmie. America e de noi.

— Cum de nu, să ducem dorul chibriturilor Dumfermline, îl ironiza Sam, care nu-i lua nicio vorbă în serios.

— Află că în America am face bani. Acolo omu-i tratat ca om.

— Da' aici cum e? se amestecă Andrew.

— Ca prăpăditu' din ham, spuse Jem, arătând spre căluţ. Animal de povară la cheremul stăpânilor.

„înghite-o, Andrew, că bine ţi-a mai trântit-o!", zise Gillon în sine. Andy, care ocolea orice carte cu străşnicie, ca şi când libera cugetare din buchea ei era o boală de care s-ar fi putut molipsi!

— În America iei pământ cum şi unde îţi place. Sau dacă vrei un copac, ţi se spune: Du-te şi taie-l, că doar avem berechet.

— Şi de unde ai aflat toate astea?

— Mă priveşte. Dar ştiu că e bine acolo. Gândeşte-te ce a ajuns Andrew Carnegie.

— Cum de nu. S-a întors acasă. La iubita lui Scoţie.

— Da, ca să-şi cumpere o moşie.

Pentru prima dată Jemmie îl înfundase pe Sam. „Băiatul are minte, şi încă ascuţită”, reflectă Gillon. S-ar cere să mă ocup mai cu luare aminte de el.

în jur, auzea doar regrete. Când de la unul, când de la altul. De i se făcuse lehamite.

201

Bărbaţii şi femeile din Tosh Mungo invadaseră uliţa, uşile şi ferestrele, să se holbeze la nepoftiţi şi să-i intâmpine, după datina locului, pe primii Văleni pripăşiţi în regatul lor.

— Acum mergeţi cu frunţile sus! Faceţi-vă că nu-i auziţi! Nu le răspundeţi, ci urmaţi-va calea nepăsători, îi dăscălea Maggie, redeşteptând în Gillon amintirile altui drum, de demult. Priviţi-vă casa de la capătul uliţei, nu pe ei!

Bărbaţii din Tosh Mungo se îmbăiaseră, erau primeniţi şi curaţi, nu ca ei, încă în straiele năclăite de mină. Aici o zbârciseră, apărând înaintea lor plini de glod şi soioşi.

— Lasă, cumătră, că şi ei se spală; da’ mima’ marţea, strigă o femeie la vecina de peste drum.

— Ia te uită! Ghivece de flori!! Să mori şi mai mult nimic!

— Le pun în pervazul ferestrelor, să nu se vadă murdăria din casă.

Cel puţin bine că nu-i boscorodesc pe copii, se mângâia Gillon. Sam chiar zâmbea.

— Da’ unde-o fi cipilica boierului? Să vie un Vălean în Tosh Mungo fără găină pe cap?

Trecuseră mai bine de douăzeci de ani şi târgul nu se rupsese de sub obsesia pălăriei. „Asta arată gradul de înapoiere al oamenilor”, spusese cândva Selkirk,

bibliotecarul.

— Da’ unde-i ăl de cade şi adoarme pe podelele cârciumii, noapte de noapte?

— De el e mai bine, surato. Cel puţin îl mai atinge cu măturoiul şi-l curăţă.

Remarca se topi în râsete şi huiduieli. „Aşadar se aflase de beţiile lui Rob Roy”, constată Gillon surprins.

Cită ură, cât venin, cită răutate! Şi cu cât meşteşug şi le arătau. Nu aruncându-ţi-le direct, ci pieziş – cum se spunea în Pitmungo, vorbind între ei, peste drum şi peste capul celui vizat, ca şi când el n-ar fi fost de faţă. Şi rânjind întruna, numai cu o jumătate de gură, de parcă cealaltă jumătate mai păstra şi alte taine, ştiute numai de ei. Gillon îşi iuţi pasul spre Maggie, şi merseră alături.

— E bine să ne vadă împreună, îi murmură. Şi ea păru mulţumită.

— Nu-ţi face griji. Numai ne întărită. A zvârlit cineva cu ceva?

— Nu.

— Atunci să mulţumim cerului.

202

— E atât de josnic şi de urât tot ce fac. Mi se strânge inima de copiii!

— N-ai de ce. Doar aici au crescut, şi-i cunosc. Şi avu te mai amărî. Nu ne înţeapă mimai pe noi. Ci şi ei între ei.

Şi aici nu minţise. Erau mai răi decât pricăjiţii din vale – mai isteţi, mai tăioşi, cu sclipiri mai de gheaţă în albastrul ochilor. Măgureni, deh!

Să le fie de cap!

Mobila familiei Hogg, puţină câtă era, se afla’ afară, pe uliţă. Văduva se căznea să nu plângă, însă până la urmă

se lăsă biruită de lacrimi. De când se trezise pe lume trăise în Tosh-Mungo, iar acum cobora de vale.

— Ai să vii înapoi! O să stai iar aici! o îmbunau megieşii, dar ea ştia la fel de bine ca ei că nu va mai reveni, împovărată de doi băieţi şi de patru fete. Nu! Pentru ea nu exista întoarcere.

Cameronii descărcară căruţa, iscodiţi într-una de curioşi, care le inspectau orice lucru, însoţindu-l de ocări, ori de laude deşănţate, zvârlite tot în bătaie de joc.

—— Frumoasă mai e! Ia priviţi-o! Ce mai scândură luuungă şi cioplită cu mâna!

— Ce scândură, soro? Te prostişi cu totu'? E măsoaia dă la sofragerie!

— Măi să fie al naibii! Nu băgasem de seamă.

Şi o mulţime de glasuri şuierau a mirare şi a neîncredere.

— Ia te uită minune! Ce dă purceluşi hârbuiţi! Şi când te gândeşti că-s doar nişte săpători prăpădiţi… Pc puţin zece şilingi au dat pe ditai cireada…

Şi aşa continuară cu înţepăturile otrăvite, aruncându-le tot ce învăţaseră de-a lungul vieţii. Când sosi timpul să încarce şi mobila văduvei Hogg, băieţii o săltară în căruţă, iar Jem apucă de ham, s-o pornească în jos, pe colină.

— Sper să fiţi fericiţi aici, le ură văduva. Eu, una, n-am fost. Nu mai plângea.

Şi, fără a privi înapoi, o luă în urma căruţei, spre Târgu Văii.

Casa era neînchipuit de murdară.

— Şi-acum să le arătăm cum muncesc Cameronii, grăi Maggie.

Băieţii inşlăcară căzile şi porniră să le umple la pompă – nu la fântână sau la izvor, ca în Târgu Văii – în vreme ce fetele se şi apucară de măturat. Gillon făcu un foc zdravăn, pe care apa se înfierbântă la iuţeală şi, cum se întunecase de-a binelea, aprinseră toate lumânările şi lămpile pe care le aveau – până şi pe cele de mină – trebăluind în puterea nopţii, frecând duşumele, pereţi şi scări, primele pe care puseseră pasul într-o casă de locuit. Până spălară pardoseala de cărămidă, se întoarse şi Jem – mare meşter zugrav – care după ce curaţi negreala de pe pereţi – cu apă rece şi vitriol – încropi var, din rocă albă, îl înveseli cu o picătură de albăstreală, şi trase o spoială de strălucea casa până şi la lumina chioară a lămpilor şi a lumânărilor aproape topite. Acum puteau să se uite iscoadele de pe afară, dar din păcate îşi luaseră tălpăşiţa cu mult înainte. La ce să se mai zgâiască, din moment ce, oricum şi-ar fi ticluit ei cuvintele, nu puteau să mai muşte, sau să ia în derâdere nişte oameni de toată isprava, cum se arătau Cameronii la treabă. Pe la miezul nopţii, cărară ultimele lucruri în casă, în timp ce unii băieţi fugiră în grădină, după saltelele umplute cu paie, lăsate acolo la aer, iar alţii luară căluţul şi-l duseră la iarbă şi la culcare, pe Măgură. Se stârnise şi vântul, ca în fiece noapte, şuierând peste crestele dealului şi livada cooperativei, de unde răzbătea iz de poame putrede, după cum simţi Gillon. De-abia atunci isprăviră cu şmotrul şi orânduitul prin casă. În sfârşit, o puteau socoti a lor, iar ei, Măgureni – fie că le era pe plac ori ba.

Dar cum să se obişnuiască deodată cu atâta cuprindere? Aveau patru încăperi. Sus, două – una a fetelor şi una a băieţilor, iar jos, o odaie de toate zilele,

destul de mare ca să doarmă părinţii în ea, şi alta de oaspeţi, de le va trece careva pragul. În plus, o bucătărie, cu loc berechet de gătit, de mâncat şi pentru îmbăierile zilnice, o dată ce saltelele şi hăinăria feciorilor dispăruseră, iar straiele de mină se uscau de o parte, agăţate pe lângă vatră, unde nu se mai scurgeau zoaiele peste băieţi şi peste aşternutul lor.

Cum se aflau tocmai în capătul coastei, ferestrele de la odaia feciorilor şi de la bucătărie erau în calea vântu-lui, care le izbea cu înverşunare. Dar cine îl lua în seamă?! într-o parte a casei, se înălţa unicul pin scoţian rămas în Pitmungo – lung, întunecat şi răzleţ – supravieţuind unor leaturi şi aşezări sociale apuse. Cum

204

de scăpase securei, nimeni n-ar fi putut s-o spună, dar era teafăr şi, într-un fel, le aparţinea şi lor. Crengile-i grele vuiau şi se tânguiau sub harapnicul vântului – poate bocetul lor îl gonise la circiumă pe răposatul *Hogg?! – iar când vântul se arăta mai hain, crengile se lipeau de ziduri, ţipând. Dar cine se sinchisea de ele?

Prin fereastra de sus se arăta luna, pâlpâind printre ramuri. Una din ele se tot pleca peste geam, dar şi prin acele-i verzi, de cetină, răzbătea chipul galben al astrului, tremurând ca în oglinda unui lac, prin geamul mereu zgâl-ţâit de vânt.

— Cina! anunţă Sarah. Întâia cină în casă nouă! Fata avea ochii roşii de plâns.

Bărbaţii nu mai mâncaseră de la ceaiul din mină – adică de paisprezece ore – cu toate că lor li se păreau şi mai multe la număr.

Familia se adunase în jurul mesei, ghemuiţi unii într-alţii

din pricina frigului ce se lăsase. Aveau dinainte: unt, pâine caldă, supă de ovăz, cu zahăr ori sare, după plac, un clondir cu ceai şi câte un strop de whisky în pahare, de ţineau cumva să cinstească evenimentul. Mai înainte de a gusta din ceva, Gillon îşi ridică paharul.

— Nu cunosc obiceiurile locului, dar cred că la prima cină s-ar cuveni să spunem o rugăciune.

Cei din jur îşi plecară privirile. Numai de asta nu le ardea. Şi apoi, la ce bun să rostească o rugăciune un om lipsit de credinţă, ca Gillon? o întrebare pe care nici el n-o putea dezlega, aşa cum nu găsea nici cuvintele potrivite pentru o rugă. Se lăsase o tăcere apăsătoare, în care gândul fiecăruia era la bucatele dinainte, deşi nimeni nu îndrăznea să le atingă. Într-un târzfu, se ridică Jemmie.

— Aş vrea să-l văd pe fratele Rob, aici, cu noi, în această casă, rosti şi dădu pe gât paharul cu whisky.

— Asta nu-i rugăciune, obiectă Sam.

— Totuşi e ruga mea către Dumnezeu.

Şi din nou coborî liniştea. De afară se auzea vaierul vântului printre ramurile de pin. De Rob Roy nu era chip să mai pomeneşti în familie. După Jemmie, se ridică şi Sam în picioare.

Unii-au carne şi-s opriţi de la ea.
Iar alţii n-au şi ar vrea;
Dar noi avem carne şi-o putem mânca
Şi-i mulţumim cerului pentru ea.

205

Toţi izbucniră în aclamaţii. Sam ii scutise de rugăciune şi se puteau înfrupta din mâncare; Sam care ştia să iasa

clin orice impas – o însuşire care-i lipsea lui Gillon, după cum se simţi silit să o recunoscă.

— De unde ai învăţat-o, băiete? îşi întrebă fiul.

— Habar n-am. Dar ra-am trezit că o ştiu. „întocmai ca maică-sa”, cugetă Gillon. Învăţa fără să ştie nici unde, nici cum, în vreme ce el nu fusese în stare să îndruge o rugăciune cât de modestă, în mijlocul alor săi. Trecuse de unu noaptea când se duseră să se culce, încă trei ore, şi se crăpa de ziuă – timpul de echipare şi de pornit către mină. Băieţii aşternură saltelele de-a lungul peretelui.

— Noapte bună, Sam. Mi-a plăcut rugăciunea ta.

— Somn uşor, Andy.

— Noapte bună, Jem.

Niciun răspuns de la Jemmie.

— Nu-ţi face sânge rău, îl îmbuna Sam. E dorinţa lui să nu fie aici. Doar n-a fost gonit, ci a plecat cu de la sine putere.

După câteva clipe, spuse şi Jem „noapte bună”. Freamătul marii zile apusese, iar vântul probabil îşi încetase goana, deoarece copacul nu mai seâncea; doar razele aurite ale lunii se despleteau legănate pe întinsul odăii. După un timp – cât anume nici Andrew n-avea idee – îi şopti fratelui de alături:

— Ai adormit, Sam?

— Aşi de unde!

— Nici eu, li se alătură Jem.

Doar pe Ian îl prinsese somnul. Ian cel mieros şi tăcut, iscoada familiei. Ori numai se prefăcea? Căci cu el nu ştiai niciodată în ce ape se scaldă.

— Mă simt tare stingher.

— Ei, o să te obişnuieşti…

— Parcă nu-i locul meu aici.

— Nici al meu, zise Jemmie. Am picat ca musca în lapte. Fără să fim doriţi.

— Şi mie mi se pare ciudat! Parcă ar trebui să ne furişăm ca să nu ne vadă vecinii, îl auziră pe Ian. Va să zică nu adormise!

— Vălenii trebuie să stea cu Vălenii; aici nu ne are nimeni la suflet, continuă Jem.

— Locul nostru nu e în Tosh Mungo, întări Andrew.

20G

Atunci îi auziră pasul uşor şi iute, pe scară şi, într-o clipă, Maggie se înfăţişă în prag, fulgerându-i cu privirea ei fixă. Nu-i puteau desluşi chipul în lumina palidă a lunii, în schimb îi simţeau mânia – la fel de rece şi înţepătoare ca aerul camerei.

— Ba aici vă e locul, aţi priceput? Printre Măgureni, nu ca amăriţii din vale!

Fiecare cuvânt rostit însăila un rotocol de aburi în jurul gurii.

— Luaţi aminte la ce vă spun eu acu’. În neamul nostru există castele. Întrebaţi-i, ei au? Noi avem baroni în familie, conţi şi căpetenii de oşti, un lord cancelar al Scoţiei. Întrebaţi-i, ei au? Pe trupurile noastre nu sânt semne scârboase şi nici catran intrat pe sub piele. Pri-viţi-vă, şi uitaţi-vă şi la ei!

Glasul ei, mânios la început, căpătase accente de măreţie, şi se înălţa din ce în ce mai fremătător în emoţia crescândă.

— Şi, încă ceva să vă intre în cap: noi nu ne îndoim spinarea faţă de nimeni. De nimeni pe lume!

Fiecare suflare proiecta o spirală de aburi în aerul

îngheţat şi pârguit de razele lunii. În odaia vecină, Emily trase un strigăt de spaimă.

— Cameronii nu-şi pleacă urechea la nimeni, urmă Maggie în şoaptă, împărtăşind parcă un adevăr străvechi, trecut dintr-o generaţie într-alta.

Toţi se simţeau apăsaţi de prezenţa ei, dar şi covârşiţi de admiraţie şi mişcaţi de înflăcărarea ce-o arăta. Şi n-aveau nicio scăpare, cum îi domina aprigă, sfredelin-du-i cu cărbunii scăpărători ai ochilor.

— Asta s-ar potrivi ca inscripţie pe un steag, cuteză Sam să caşte gura.

— Da, Cameronii nu-şi pleacă urechea la nimeni, le repetă sfidătoare după care o auziră coborând scara. Rămaseră întinşi pe spte, urmărindu-şi răsuflarea aburoasă, la fel de tremurătoare, de pildă şi îngheţată ca şi sufletele din ei.

— Numai de nu s-ar omorî atâta cu firea, glăsui Sam după un timp – şi asta fiindcă se cerca o încheiere, ca să-i prindă în sfârşit, somnul.

— Mare povară să fii Cameron! suspină Andrew înainte de-a adormi.

208

Grija de căpetenie a familiei – care cu timpul deveni o obsesie – era cine avea să le treacă mai întâi pragul. Spre deosebire de alţii, ei nu se dădeau în vânt după superstiţii, şi totuşi aceasta îi robise prin adeveriri succesive, în Pitmungo, ca şi în alte aşezări din Scoţia, primul vizitator întruchipa semnul norocului şi al prosperităţii în casa cea nouă, iar ca o chezăşie a harurilor dorite, mesagerul trebuia să întrunească anumite însuşiri; de era bărbat, să fie chipeş, voinic,

oacheş la piele şi cu păr negru, iar de se nimerea o femeie, să fie frumoasă şi blondă. În plus, era de dorit să aducă ceva – o ofrandă sau dar – nu să vină cu mâna goală, prevestind prin aceasta foamete sau chiar moarte în casa în care a păşit. Unii localnici, neavând prieteni destul de arătoşi, sau de tuciurii ca să le poarte noroc, mergeau într-atit de departe încât tocmeau oameni anume care să-i viziteze după mutare, punându-le în mână câte o sticlă de whisky ori un coş de portocale, cumpărate de gazde. Numai că în sălaşul lor din Tosh Mungo nu se arăta nimeni. Dimineaţa, după ce îşi mâncau slăninuţa cu pâine – o noutate la ei şi un semn de sporire – ieşeau câte unul, îşi luau gamela întinsă de Sarah şi le aminteau celor rămase în uşă, să fie cu ochii în patru după un bărbat falnic şi negricios, potrivit pentru „primul picior peste prag’;, cum se spunea în Pitmungo. Şi numai după acest sfat, repetat zilnic, o porneau de vale, pe Măgură, doar ei, ai familiei, deoarece restul îi ocoleau. Dar ce buchet minunat alcătuiau la un loc! aşa cum şi Maggie se vedea nevoită să recunoască. Iar seara, când se întorceau de la lucru, mai înainte de toate întrebau de „primul picior peste prag", care tot nu apăruse. Iar când după multă aşteptare se ivi, în sfârşit, nu semăna cu nimic din tot ce speraseră.

Sarah se afla în odaia din faţă, mestecând în cazanul de rufe, când auzi ciocănitul în uşă. Se repezi s-o deschidă, şi în faţa ei se ivi un tinerel spălăcit şi cu părul blond, inalt de statură, dar nici pe departe chipos. Părea bine legat, după criteriile din Pitmungo, şi bine hrănit, guraliv – ba chiar un pic şmecheros – în sensul bun al cuvântului, cu o faţă netedă, limpede conturată şi chiar

luminoasă.

— Hai să trăieşti, îi spuse pe un ton mucalit, iar Sarah îl cercetă buimacă, neştiind ce vrea de la ea. Ce-ai rămas amuţită? Nu ştii ce se spune când vezi un oaspete în faţa uşii?

— Păi de unde, când nouă nu ne intră nimeni în casă? bâigui fâstâcită.

— Se zice: poftim înăuntru!

— Aşaa? Atunci, pofteşte şi dumneata.

Era grozav de stingheră din pricina mâinilor roşii şi a şuviţelor ude de păr ce-i cădeau de o parte şi de alta a feţei şi, profitând de o clipă, când îl văzu pregătindu-se să păşească în odaie, fugi alături să-şi adune părul şi să-l prindă îri conci. Dar când se întoarse, flăcăul era tot în uşă. De-abia atunci înţelese cu groază – cu o spaimă ce-o ţintui locului – că era primul străin care le trecea pragul – un om atât de nepotrivit, blond şi mătăhălos, cu toate că în mână ţinea ceva. Cum putea să primească în casă o piază rea, un aducător de primejdii, de accidente ori chiar de moarte?

— Va trebui să mă ajuţi ca să intru, altfel nu prea am cum, îi zise, întinzând în acelaşi timp braţele după ea.

Ce-i rămânea de făcut decât să-i dea ascultare şi să-l sprijine peste prag? Şi acest gând îi spori deznădejdea, fiindcă, după ce chemase dezastrul în casă, îl mai târa şi cu propriile-i mâini. Totuşi, se duse în întâmpinare. Dar când după primii doi paşi îl lăsă brusc din braţe, îl văzu prăbuşindu-se, şi se repezi să îl prindă. În poticneala-i nesigură, se lăsă cu totul asupra ei, descumpănind-o, silind-o să se agate de el şi, pentru o clipă chinuitoare, se trezi strânsă în braţe, lipită de pieptul lui, cu neputinţă să

se desfacă din încleştare. Când îşi recapătă echilibrul şi se desprinse de el, îi venea să intre în pământ de ruşine.

— Iaca norocu de a fi olog, îl auzi vorbind vesel. Mergea rezemându-se în două bâte, însă destul de bine, şi numai când se aşeză pe scaun observă că are picioare de lemn. De-abia atunci înţelese şi cine era musafirul. Sandy Bone – îmbătrânit şi schimbat, faţă de cum îl ştia înainte de accident. Măcar bine că nu venise cu mâna goală, ci cu o sticlă de whisky de calitate.

— Am mai primit o ploscă de la familia ta…

— Ştiu, dar aia a fost numai pentru un picior. N-ai vrea s-o destupi?

Sarah îi scoase dopul şi turnă cu generozitate din ea.

209

— Nu iei o gură cu mine?

Oare se cădea pentru o fată? cumpăni ea o clipă, după care, luă sticla şi turnă un strop într-o ceaşcă.

— Binecuvântată fie această casă! toasta el ciocnind, şi Sarah începu să scheune ca un animal cravaşat.

Tânărul o privi cu uimire şi întinse braţele s-o apuce. Ar fi vrut s-o mângâie şi s-o legene, ca pe un prunc. Oare să-i mărturisească grija ce o muncea? Să-l întristeze, spunându-i că venirea lui e prevestitoare de rău? se frământa deznădăjduită. Pină la urmă, nu se mai putu stăpini şi îşi dădu gândurile pe faţă.

— Eşti primul străin care pune piciorul la noi de când ne-am mutat, îngână ea pierdută, dar în loc să se arate îngrozit de el însuşi, ori măcar întristat, Sandy pufni într-un râs la fel de slobod ca şi scâncetele ei dinainte, lucru ce-o făcu să-şi întoarcă privirea mirată.

— Cum naiba să pun piciorul când nu am niciunul? Un

răspuns caraghios, dar plin de adevăr, care-i stârni şi ei râsul, mai întâi fiindcă scăpase de apăsătoarea teamă şi apoi pentru că-l vedea hohotind, ca un apucat, de nu mai ştia dacă e numai râs sau sminteală curată. Într-un târziu se opriră.

— Oo, Doamne! N-am mai râs aşaa... de când m-a făcut mama, mărturisi el, ciocnind iar. Dă-i drumul pe galerie, cum zic minerii, că doar în glumă mai pomenesc de mină şi abataje. De coborât în ele, adio!, spuse fără pic de mâh-nire în glas.

— Când ai ieşit din spital?

— De mult. De doi ani. Dacă nu şi mai bine. Dar nu am vrut să m-arăt până n-am învăţat să umblu în bâte. Nu-mi trebuia mila oamenilor, pricepi?

— Ihî, făcu Sarah.

începuse să simtă efectele băuturii, şi îi plăcea. În ochi nu mai îndrăznea să-l privească; se temea de ei, de licărul jucăuş ce-l întrezărise în albastrul lor limpede, în privirea lui nu se citea nici tristeţe şi nici ruşine, aşa cum observase la atâţia tineri şi copilandri schilodiţi în mină. Şi după aceea, zvârliţi, de parcă se dogiseră din vina lor.

— E adevărat, mi-am pierdut picioarele, dar infirm nu sânt, înţelegi?

Auzindu-l, Sarah chicoti iar, ceea ce-l derută, după felul în care-o privi. Oare cum să-i explice hlizeala, care poate-l rănise?

210

— Ai vorbii în dodii, ca mama, încercă ea. Noi săpăm la cărbune. Şi lotuşi ne zice că nu sântem mineri, pricepi V

Sandy nu prinse lâlcul, dar nici nu-l interesa. Îşi tot rotea ochii prin încăpere care, spre mulţumirea fetei,

arăta spilc.

— Mi s-a spus că maică-ta este o îngălată, mă crezi? Sarah îl scrută cu nedumerire. Poate nu ştia ce înseamnă cuvântul.

— Adică o femeie murdară, i-l tălmăci el.

— E limpede, am înţeles.

— Credeam că nu pricepi, ca străină de târgu' nostru.

— Cum străină? Doar aici m-am născut şi am mers şi la şcoală.

— Aşa e, uitucul de mine! Te zăream câteodată venind către casă. Aveai părul lung, strâns în cozi.

— Ei! dondăni fâstâcită.

— Erai mai drăguţă ca toate. Sarah protestă, scuturând cu străşnicie din cap. Atunci cea mai dulce! Ţi se potriveşte mai bine. O vreme, Amy Hope a fost mai frumoasă. Acum e în Dunfermline, femeie de stradă.

— Cu neputinţă.

— Ba iacă aşa e.

— Vai, Dumnezeule!

— M-a agăţat şi pe mine. De-abia pe urmă şi-a dat seama peste cine dăduse.

Sarah simţea o ameţeală, de parcă plutea într-o lume de vis, şi nu doar din pricina băuturii, ci şi a discuţiei pe care o avea cu acest tânăr. Se ridică de pe scaun, încereând să se scuture, să redevină ea însăşi.

— Când te-avăzut cine eşti, şi-a luat tălpăşiţa. Sandy râse gălăgios.

— Atunci habar n-ai ce poamă e Amy Hope. În loc s-o tulească, mi-a zis că flăcăilor din Pitmungo li se dă pe de gratis.

Fata se făcu stacojie la faţă şi, pe moment, o

străfulgera gândul s-o şteargă din cameră şi să-l lase mofluz. Pe urmă îşi aminti însă de infirmitatea ce-l ţintuise pe scaun, şi, cum tot nu putea pleca singur, rămase pe loc. În schimb se întoarse la copaia de rufe.

— Oo, cerule, iartă-mă, îl auzi văicărindu-se. M-am trezit vorbind ce nu trebuie. Dar mă simt ca la mine acasă. Asta e pricina, înţelegi?

— Ihî.

211

— Uitasem că sânt la voi. Iartă-mă! Vrei?

Tocmai termina de spălat flanela de lucru a lui Jemmie, şi, cu ochii la ea, simţi dintr-o dată o milă fără de margini pentru oropsitul de alături. El nu va mai îmbrăca niciodată asemenea straie. Ori, în concepţia ce i se întipărise, la ce mai trăia un bărbat care nu era în stare să coboare în mină?

— Te-am iertat, îi spuse cotropită de noua simţire.

Dar odată ce se frânse iar firul vorbei, niciunul nu ştiu cum să-l reînnoade. Îl văzu turnându-şi încă o gură de whisky în pahar.

— Auzi colo, îngălate! se zborşi el. Ce muieri mincinoase şi afurisite! Aş putea mânca de pe duşumelele voastre, aşa sânt de albe. În tot Târgu Măgurii nu găseşti casă curată ca asta.

— Când vin bărbaţii de la lucru nu mai arată aşa…

— Cred şi eu. Care nu se întoarce soios de sub talpa pământului?

Şi de unde până atunci fusese senin şi vesel la chip, îl văzu dintr-odată înnegurat. N-ar fi trebuit să pomenească de mină.

— Tinjeşti după ea?

— Ooo, şi-ncă cum!

Se posomorise sărmanul, şi-i păru bine văzându-l că mai trage o duşcă de whisky. Soarele după-amiezii poleia cu razele-i palide tot ce atingea în odaie, iar de se întâmplă să te afli- pe scaun şi să te învăluie în lumina lui, ameţeai.

— Îmi plăcea vânzoleala de la „Buchea Cărţii”, continuă Sandy; mă duceam năduşit şi sleit de puteri, dar mă simţeam om întreg, cu gândul la munca ce-o mântuisem cu bine. După ce gâlgâiam. Berea, mă aştepta baia şi cina, acasă, şi o seară liberă, când puteam să fac tot ce vreau. Ooo, mi-era drag felul ăsta de viaţă! îmi plăcea şi în abataj, să cioplesc la cărbune, să-l despoi strat cu strat, tăind cât mai adânc în perete, în căutarea celui mai bun: şi-mi iubeam şi ortacii, oameni cumsecade şi de nădejde.

Soarele se culcase pe umerii-i povârniţi şi rotunzi – de miner, cugetă Sarah – şi pe părul său blond, pe care-l înroşi, cu săgeţile-i oblice, de ai fi zis că a luat foc.

— Şi acum ce ţi-ai pus în minte să faci?

O întrebare primejdioasă pentru un tânăr fără picioare, dar izvorâtă dintr-o curiozitate nestăvilită, pe care nu şi-o putea tălmăci.

212

— Să m-angajez mecanic la scripete; aşa am de gând şi aşa o să fac. Tocmai învăţ meseria, cum să cobor coliviile şi să le trag înapoi, pline cu oameni sau cu hârdaiele de cărbuni, înţelegi? Şi acum ajută-mă să mă urnesc de pe scaun.

Cât de mult se bucura să-l audă vorbind cu atâta dâr-zenie! Sprijinindu-l, îi simţi tăria braţelor şi a muşchilor, şi-i veni în minte ce vorbea târgul după accident. Numai un

om cu o forţă de taur putea să trăiască după zdruncinul prin care trecuse, aşa ziceau toţi.

— După ce mă văd cu o slujbă, sânt hotărât să mă-nsor.

— Ei, fugi…

— Zău căjda.

— Sânt sigură de pe acum.

Şi din nou se bucură pentru el. Nu aducea cu niciunul din schingiuiţii din Târgu Văii – tineri cu ochii supţi de alean, nimiciţi înainte de a fi bărbaţi, curate moaşte, la mai puţin de douăzeci de ani.

— Da’ tu mă vrei de bărbat?

— Cum de nu. Se trezi rostind fără voie, şi pe urmă îşi duse mâna la gură, înfiorată de cuvintele ce-i scăpaseră.

Dar înapoi nu le mai putea lua. Aşa le era hărăzit – cum o ştiau deopotrivă. Puteau să-i curgă lacrimile şiroaie şi s-o zgâlţâie fiorii de-a lungul spinării. Ursita-şi spusese cuvântul, cum de altfel o presimţiseră amândoi, încă din clipa când Sandy se aşezase pe scaun şi pufniseră în râs ca smintiţii.

— Atunci îmi dai un pupic?

Instinctiv se trase de lângă el, mai să-l lase să cadă a doua oară.

— Nu, asta nu.

— Păi de ce? Doar te iau de nevastă.

Sarah se depărta şi mai mult, să n-o poată ajunge.

— M-oi lua, dar asta e altceva.

Şi aşa şi era – singură, cu un bărbat în casă, întâiul lor oaspete, plus lumina aceea ciudată, a soarelui în descreştere.

— Încă nu te cunosc destul ca să mă săruţi.

Rămase tăcut atât de mult timp, încât începu să creadă că îl jignise cu vorbele ei, sau că, pe cât de brusc o ceruse în căsătorie, tot aşa se şi răzgândise.

— Înţeleg, zise într-un târziu, sculându-se neajutat de pe scaun şi pornind către uşă, sprijinindu-se în beţe, după cum le numea.

213

Ar fi vrut să-l vadă pierind. Şi încă fără zăbavă. Nu mai putea îndura apăsarea prezenţei lui, şi nici volbura ce-i stârnise în cuget. Se cerea să pună o leacă de rându-ială în el. Şi-apoi, dintr-o clipă într-alta, putea să răsară şi maică-sa, plecată cu treburi la „Jecmăneala Calicilor”.

— Îţi mulţumesc, încercă ea să-i facă vânt.

— Şi eu.

Agăţă flanela lui Jemmie la uscat, lângă vatră, şi începu să golească apa, din albie.

— Mulţumesc pentru whisky, adăugă.

— N-ai de ce; e un fleac.

— Şi pentru cererea în căsătorie, completă îmbujorată la faţă.

— Aa, da; asta-i altceva, îi răspunse fără să-i observe roşeaţa.

„Hai, du-te”, îi spuneau ochii ei, dar el părea că nu înţelege. Mai voia ceva înainte de a trece pragul, ca să plece încredinţat că va fi a lui; ce dobândise i se părea doar o jimblă; însă nicio fărâmă din trupul şi inima ei.

— Când pot să stau de vorbă cu taică-tău?

— Cu tata? Aici mama are cuvântul.

— Nu, nu. În căsătorie, tata şi-l spune.

— Nu ştiam. Atunci vino într-una din zile.

— În care?

— Curând.

Fără veste întinse mâna şi o prinse, încolăcindu-i umerii cu un braţ, şi sărutând-o pe gură până când fata şi-o simţi dogorind.

— Ne cunoaştem destul de bine, îi zise, când îi dădu drumul.

Şi râse. Apoi trecu pragul, rezemându-se doar în beţe – odată ce scăpase de sticlă şi avea mâinile libere – şi o luă către capătul uliţei, unde se afla casa familiei Bone. Pe drum nu-şi întoarse privirea, ci doar flutură bastonul o singură dată. Şi Sarah înţelese.

— Cât a tândăilit pe aici? o luă maică-sa la refec. Sarah nu ştiu să-i răspundă. Se uita după soarele din fereastră, încercând să-şi alunge răvăşeala din cuget.

— Cine? întrebă după un timp.

— Băiatul.

— Soţul meu?

Şi în acelaşi moment îşi simţi braţul înhăţat ca într-o menghină.

— Da’ ce naiba te-a apucat? urlă Maggie.

214

— Cum cc m-n apucai?

— Soţul meu? o îngână în batjocură.

— Am spus asta? Maggie afirmă dând din cap. Pesemne am visat.

Maică-sa o cercetă cu atenţie.

— Cred şi eu c-ai visat, fiindcă ţine minte ce-ţi spun: n-ai s-aduci un schilod în familie. Cel care te vrea de nevastă trebuie să fie în stare de muncă, să câştige argintii pentru puşculiţă.

— Îhî.’

Mai târziu aflară şi ceilalţi despre primul venit, deşi nu de la Sarah şi nici de la Maggie, ci după sticla de pe dulap şi după mireasma de whisky din gura ei. Şi toţi se făcură catran. Blondul înseamnă piază rea, aşa că nu se puteau aştepta decât la'ponoase, cel puţin un an de aci înainte.

— Nu zic, e băiat bun, dar de ce l-ai lăsat să intre? o luă Andrew la rost. Sarah zâmbea într-una. Puteai să vorbeşti din uşă cu el.

— Ce era să mai fac dacă m-am pomenit cu el înăuntru?

— Da' nu prea te văd întoarsă pe dos…

— Nici nu sânt.

— Halal răspuns! Bravo ţie! se oţărî Jem. Da' ce mă mir! Doar nu pe capul tău o să cadă coperişul…

— Cum îl puteţi socoti „primul picior peste prag" când el n-are niciunul? se pomeni repetând cuvintele auzite la Sandy, care produseră acelaşi efect ca şi asupra ei.

Logica lor, atât de sunplă şi evidentă, îi făcu să râdă cu poftă. Şi, pe loc, hotărâră să pună capăt bezmeticei griji a „primului picior peste prag". Sam alergă într-un suflet pe Terenul de Sport, de unde se întoarse cu Black Willie Stuart, zis Wullie Chiposul – un flăcău scurt şi îndesat – socotit, de cei cu gusturi de rând, drept cel mai fălos din Pitmungo. Sam îl pofti înăuntru, să-l cinstească cu un pahar, iar o dată intrat în casă, şi spre uimirea familiei, Sarah îl sărută.

Primul care a prins vestea a fost Ian; ca întotdeauna, Ian afla orice lucru – şi în special pe-ăle rele – înaintea oricui. Cu ştirea culeasă din zbor, ieşi înaintea lui

Sam, proaspăt întors de pe Terenul de Sport, unde echipa din Pitmungo o învinsese pe cea din Kinglassie.

— Cum a fost? îl iscodi Ian, deşi cunoştea rezultatul.

— I-am făcut terci. I-am scos în brânci din teren.

— Ei, bravo, fiindcă s-ar putea să fie ultimul joc, i-o trânti Ian, aşa, ca din întâmplare, şi cu răceală.

Sam cumpăni puţin, după care se hotărî să apuce momeala întinsă.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Cât îmi dai pe un clenci care, pentru unul ca tine, valorează cât un capăt de ţară.

— Nimic. Fiindcă aşa cum te ştiu, gură spartă, n-ai să-l ţii mult în tine; aşa că până la urmă tot o să-l aflu. Mai târziu însă, când se înserase, Sam îşi înhaţă frăţiorul de braţ şi îl scoase în uliţă.

— Haide, dă-i drumul, îi zise, aruncând pe pietrele caldarâmului o monedă de trei pence.

— Nu mi-e greu să mă plec, dar nu face, doar pentru atât. Sam zvârli încă un penny. Mai fă-te cu unu, se târgui Ian.

— Dar dacă-ţi dau unu’ d-ăsta, în loc? îi arătă celălalt pumnul.

— Tu ai fi păgubaşu’.

Şi Sam mai trânti un penny. Ian răsuflă din rărunchi.

— Se desfiinţează Terenul de Sport, anunţă parcă încântat. Ni-l iau şi-l împrejmuiesc.

— Cu neputinţă! sări Sam. E al nostru.

— O fi. Da’ ni-l iau. Sam îl privi cătrănit.

— Eşti un mincinos, se stropşi la el. Recunoaşte că scorneşti verzi şi uscate, îi strigă înhăţându-l ca într-un cleşte. Mărturiseşte că umbli cu cioara vopsită.

Ian nu schiţă niciun gest de apărare, ci-l înfruntă neclintit.

— Eşti un mincinos împuţit! urlă Sam.

împrejur se deschiseră câteva uşi, iar într-una din ele apăru un bărbat, cu un ciomag noduros.-

— Ţine-ţi clanţa, m-ai auzit? îi răcni ameninţând cu ciomagul. E Sam Cameron, spuse apoi peste umăr, informându-i pe cei din casă. Să vezi şi să te cruceşti. Şi eu care-l credeam băiat cumsecade…

Sam se simţi strivit de ruşine., dar lui Ian tot nu-i dădu drumul.

— Dacă nu e gogoaşă, spune-mi de unde ai aflat-o?

216

— Din biroul lui Brolhcock. A primit o scrisoare de la Lady Jane, adusă de avocat.

Asta nu mai părea născocire. Într-adevăr, administratorul chemase băieţii de mină să-i măture prin birou, ori cum nu-şi închipuia că ştiu să citească – mai ales cu bruma de carte învăţată la şcoala Companiei – lăsase hirtiile vraişte. După cum reieşea din scrisoarea citită de Ian, pe actualul teren de cricket urma să se înalţe mormanul reziduurilor, iar pe cel de rugbi, ciurul în care se prefira cărbunele. Grămada de zgură avea să se mute pe gazonul de fotbal – unde Sam se încununase de glorie! – iar stiva minereului proaspăt extras, pe terenul unde acum se jucau inele. De-abia după ce auzi amănuntele, îi slăbi şi Sam din strânsoare.

— Să zicem că ai adus-o frumos din coadă, dar ştii unde ai zbârcit-o? Şi pe moment îi veni inima la loc. Terenul e un bun comun care, conform legilor englezeşti, nu poate fi luat, nici chiar de una ca Lady Jane Tosh

Mungo, sau Contesa de Fyffe, ori cum dracu îşi spune.

Ian ridică din umeri.

— Degeaba faci pe niznaiul. Doar ştii că plătim chirie pentru gazon. La ce-i dăm, an de an, un vagon de cărbune, de Ziua Minerilor? Aşa că madama contesă n-are cum să ni-l sufle.

Ian scutură iar din umeri. El nu credea în nimic. Sam însă surâdea – fiindcă nădejdile lui se întemeiau pe pravile. Şi totuşi, în câte o noapte, când întârzia somnul şi rămânea treaz, în pat, îl treceau năduşelile cu gândul la cele aflate. De la unul ca Brothcock şi mai marii Companiei te puteai aştepta la orice. Odată se hotărî să-l vadă pe Selkirk, să buchisească împreună bucoavnele legii, dar dimineaţa, când coborî dealul, călcând pe iarba deasă şi verde ce pardosea Măgura, ideea răpirii acestui bun i se păru caraghioasă şi, cu cât se înălţa soarele, tot mâi de necrezut. Şi apoi, îl furnica sila la gândul să-l vadă pe Selkirk, cu faţa lui buhăită şi roşie, cu gura-i spurcată, care-i îm-puiase capul lui taică-său cu tot soiul de teorii ce-i surpaseră liniştea şi orice bucurie; iar mai presus de toate, nu i-o putea ierta că-l smulsese pe Rob din familie, cu balivernele sale meşteşugite. Sperietura cu Terenul de. Sport se va dovedi până în cele din urmă la fel de vană ca şi aceea cu trecerea Cameronilor pe lista suspecţilor – adică a oamenilor şi a familiilor puse sub supravegherea

217

Companiei. Ori chiar de se aflau pe pomelnic, ciudat fel îşi mai găsiseră de a le-o arăta, deoarece Cameronii încasau la fi. Şicuri ca niciodată. Pe cheiul portului St. Andrew se îmbulzea atâta puzderie de vase, încât Maggie nici nu-i inai trimitea în vârful Măgurii să le numere.

Degeaba se speriaseră şi cu primul vizitator în casa cea nouă, fiindcă, deşi se apropiau de Ziua Minerilor – adevăratul AN NOU în centrele miniere, când avea loc şi defilarea, sau „parada” cum i se spunea în Pitmungo – încă nu li se prăvălise tavanul în cap, nici explozii nu se iviseră şi nici vreun miner nu căzuse lat la pământ, ucis de gazul din abataj. Iar argintii curgeau într-una în puşculiţă, acoperind pierderea pricinuită de melcii lui Gillon, şi risipind trista amintire din cugetul său, cumpănind toate, se putea spune că le merge bine, afară de vreo trei neajunsuri, ce-i şedeau pe inimă maică-si, din care unul mai grav ca oricare. După ce Rob renunţase cu totul la obolul cuvenit puşculiţei – lucru de aşteptat, dealtfel – se dedase într-aşa hal băuturii, încât era ameninţat să-şi piardă şi slujba; ori, cu toate că se rupsese de ai lui, odată ajuns la ananghie, se înţelegea că nu-l vor lăsa să moară de foame. Şi inima lui Maggie era cât un purice la gândul că va veni ziua să-i dea de cheltuială. Altă bubă era fiică-sa, Sarah, care fusese văzută pe după casele din Tosh Mungo, ţinându-se de mână cu Sandy. Şi, de câte ori era dojenită, făcea pe smerita, cerându-şi iertare.

— Cască bine urechile, zbierase Maggie la ea. Nu zic că n-o fi băiat cumsecade, dintr-o familie de oameni cinstiţi, dar tu stai de o parte. Nu-i mai da apă la moară, diipă cum faci acum, fiindcă noi nu înădim un schilod pe la uşă. Şi cu asta am terminat!

Ca întotdeauna Sarah arătase supunere şi căinţă, făgăduise să nu îl mai vadă, pentru ca din nou să cadă în păcat, la fel ca beţivul care se jură că nu mai pune băutură pe limbă.

A treia belea era Sam. Cu o lună înainte de Ziua Minerilor, când îi venise rândul să dea partea lui de câştig pentru puşculiţă, Sam nu avusese un sfanţ.'

— Unde-s banii? Ce-ai făcut cu ei? îl luase Maggie la întrebări.

— Nu pot să spun.

— Faci un mare păcat, de care cred că-ţi dai seama. Şi toţi din familie gândeau ca şi ea.

218

— Recunosc. Dar o să-i dau altă dată, grămadă. E tot ce pot spune acum.

Vorbele sale căzură ca un trăsnet în cameră. Adevărat, se mai întâmplase ca Rob Roy să vitregească visteria de niscaiva bănişori cheltuiţi pentru sufletul lui, dar un asemenea refuz categoric nu se pomenise din partea nici unuia.

— I-ai dat lui Rob Roy, aşa e? interveni Gillon într-un târziu. A dat de bucluc şi l-ai ajutat.

Sam nu-şi ridică ochii înfipţi în podea, ci dădu doar din cap, în sens negativ. Atunci Jemmie, luminat de o idee, străbătu încăperea şi-l prinse pe după umeri, într-un gest de înţelegere şi bună voinţă.

— Uite ce-i, frăţioare. Oricare ar fi fufa, n-o lua de nevastă. Şi dumneaei are vină, nu numai tu, că doar amândoi v-aţi înfruptat din plăcere. Unde scrie să plăteşti pentru asta? Sam încerca să se desprindă de Jem. Dar acesta nu îl slăbi, predicându-i şi mai însufleţit. Las-o să stea câteva duminici la rând, pe scaunu' pocăinţei, în biserică, şi-o să vezi că nu crapă. S-au mai întâmplat doar asemenea chestii, nu numai tu te-ai trezit cu un ţânc dintr-o joacă…

— Termină, Jemmie, se zbârli Sam. Nu-i vorba de niciun plod şi de nicio afurisită de joacă.

A trebuit timp până să se dezmeticească şi ceilalţi şi să priceapă cum că n-aveau de-a face cu un pocinog dintre cele multe, câte se pomeniseră şi se dezlegaseră în târg.

— Atunci unde sânt gologanii? îl întrebă iarăşi maică-sa.

— Nu-i mai am.

— Ce fel de răspuns mai e şi-ăsta?

— Singurul pe care-l poţ da.

Era pentru prima dată când îi înşela aşteptările, fiindcă până atunci adusese tot atâţia ca şi Gillon. Totuşi, intervenţia lui Jemmie prinsese bine; cel puţin i se ridicase un pietroi de pe inimă, aflând că nu e rost de un plod în casă. Şi după ce scrise un zero în dreptul lui Sam, le spuse înclinată:

— Hai, daţi-mi-i pe ai voştri.

Dar oricât ar fi luat de la ceilalţi, tot nu era deajuns. Îi trebuiau toţi, până la ultima para chioară. Puşculiţa căpătase altă menire, mult mai cutezătoare decât toate câte le plăsmuise până atunci. Şi pe care, bineînţeles, n-o ştia decât ea.

219

03

De ani în şir urmărea firma, şi orice semn de dărăpănare şi de ruină o ungea pe inimă.

Douglas Ogilvie and Sons, Ltd. Angrosişti de utilaje miniere Back Street, Cowdenbeath

Un negoţ prost diriguit şi pe ducă, despre care nimeni nu cunoştea atâtea detalii ca Maggie. Cândva, se aflase în fruntea furnizorilor de utilaje miniere din Cowdenbeath, şi

chiar azi mai făcea vânzare în virtutea obişnuinţei şi a faimei trecute, fiindcă domnul Ogilvie – moştenitorul firmei – nu dovedea nici pricepere şi nici mare interes. Stocurile de mărfuri erau în continuă răvăşeală, contractele se pierdeau, notele de plată zăceau neonorate, în timp ce utilajele grele erau lăsate în ploaie şi sub zăpadă, până când, în cele din urmă, trebuiau lichidate la preţul de cost, şi chiar mai puţin, numai ca să le facă de petrecanie.

Când Malcolm – fiul titularului – îşi găsi moartea din băutură, ori căzând de pe cal – dacă nu chiar din amândouă – iar când Donald – fiul dc-al doilea -— se sătură de un târg cum era Cowdenbeath şi părăsi Scoţia, strămutându-se în Canada, Maggie înţelese că a sunat ceasul bun pentru ea. Şi la o lună de la plecarea lui Donald, trimise prima depeşă domnului Ogilvie – un hârb uitat de moarte pe lume – iscălindu-. Şi epistola „M. D. Cameron”, cu o scriitură cât putu ea mai bărbătească.

Nu, i se răspunsese; dispariţia celor doi fii nu îl silea cu nimic să pună cruce afacerii şi s-o vândă. Doar ea îi aducea pâinea. La care Maggie se grăbi să-i scrie din nou domnului Ogilvie – deoarece el nu răspunsese la primul răvaş– explicându-i cum că probabil dumnealui a înţeles-o greşit, întrucât Grupul Cameron, cum îl denumi ea, nu se gândise să-l lipsească de întreaga afacere, ci doar să-l determine să-i accepte ca viitori proprietari, în cazul, aproape exclus, când domnului Ogilvie i s-ar întâmpla ceva. Această învoială, odată încheiată – fireşte la un preţ convenabil pentru ambele părţi – ar fi an de an reînnoită, la o sumă plătită în bani gheaţă. După precizările acestea, n-o mai miră invitaţia de a pofti într-o sâmbătă să discute

cu domnul Ogilvie. În schimb, acesta încremeni de uimire văzând că „M. D. Cameron*’, era de sex feminin.

— O doamnă! izbucni înmărmurit de surpriză. I se părea grozav de bizară, de nostimă şi de amuzantă această apariţie. O femeie într-o afacere de utilaje miniere!, exclamă iar, clătinind din cap şi zâmbind. „Niciun dinte în gură”, observă Maggie încântată. O femeie într-o afacere ca a noaslră mi se pare la fel de ciudat ca şi în fruntea unei crescătorii de tauri.

„Prăpăditul, se hârbuise la fel de iute ca firma, constată Maggie cu plăcere creseândă. E destul să-l priveşti mai de-aproape să fii sigur că mult n-o mai duce.” La rândul său, domnul Ogilvie se holba la ea de-i ieşiseră ochii, deşi, prea limpede n-o putea desluşi, în întunecimea sau, mai exact, în îmbâcseala biroului.

— Aţi coborât vreodată în mină?

— Nu. Dar domnul Westwater se uită la alţii cum scriu ca să scoată şi el cărţi izbutite?

Replica ei îl făcu să râdă.

— Dibaci răspuns! se hlizi el. Extraordinar de isteţ! Merită onorat cu un pahar. Vreţi să gustaţi cu mine o leacă de vişinată?

„Aşadar suferi şi de meteahna băuturii, îi răspunse Maggie în gind. Bravo! Asta îţi vine de hac! Numai s-o ţii aşa, cu cinsteala înainte de masă!” Şi, cu toate că în viaţa ei nu pusese gura pe vişinată, primi invitaţia numai să-l îmboldească să bea. Sorbi din pahar. Era bună licoarea. Domnul Ogilvie se lăsă pe speteaza jilţului, pu-nându-şi paharul pe un vraf de contracte şi de facturi colbuite, răscolind un nor alb şi înecăcios.

— Phii! suspină din rărunchi. Părea îneântat de el însuşi

şi de cum îi mergea afacerea. Să mă vadă acum doamna Ogilvie, cinstindu-mă cu o femeie, şi încă una grozav de frumoasă, între pereţii biroului... Ştiţi, e foc de geloasă.

„Pe ce dracu!” se întrebă Maggie. Dar cum intrase în joc, trebuia să-i dea înainte.

— Mi-aş permite o singură observaţie. De-o fi să vă apucaţi de negoţul nostru, o să fiţi cea mai dulce persoană clin câte s-au ocupat vreodată de utilajele miniere.

„Bate câmpii, îşi spuse ea. Se vede că înghite laudanum sau siropuri de tuse cu morf ină în ele? I

— Îmi îngăduiţi să fumez? Nimic mai bun ca o ţigară de foi la paharul de vişinată. Şi-şi mai turnă unul.

221

„Trage fumul în piept, îşi notă bucuroasă şi mai face şi pe fantele, hodorogul. Cu siguranţă, va voi şi ceva tăvăleala prin pat, pină la semnarea contractului”. Şi la gândul acesta, socoti de pe atunci cam până unde-o să-l lase să se întindă.

Cu măguleli şi cu vorbe în doi peri, se duse o bună parte din sticlă, majoritatea pe gâtul lui, şi numai pe urmă ajunseră la chestiunea contractului. Condiţiile învoielii erau de-a dreptul picate din cer. Grupul Cameron se oferea să-i dea ca plocon douăzeci de lire pe an, pe tot restul vieţii, ori pe cât mai dorea să rămână în fruntea firmei, în schimbul învoielii de a le-o vinde lor, când va suna ceasul şi la un preţ de trei sute de lire, plătite fie întreprinderii, ori lui, la retragere.

— Vreţi să îmi spuneţi că de-oi mai trăi încă douăjdeani – o cifră de care ştiuse ea c-o să se agate – îmi veţi trimite patru sute de lire numai să vă prefer de muşterii şi

să vă vând firma la trei sute de lire?

Maggie încuviinţă şi sorbi din pahar. „Mare minune s-o târăşti până-n primăvară”, îi prevesti ea în gând. Şi-i mai umplu un pahar.

— Acum înţeleg de ce nu se face negoţ cu femeile. De v-ar auzi alţii, ar zice că v-aţi pierdut căpşorul ăsta drăguţ. Cât despre mine, întotdeauna am fost de părere că locul femeii e în pat, adicăă... acasă.

„De n-ai avea braga în mădulare, ai roşi, căzătură”, îl boscorodi în sinea ei dar vlăguit cum era, chipul său palid se plecă peste nişte hârţoage, pe care le tot foia dintr-o parte în alta.

— Aş avea nevoie de un răgaz, să mai reflectez, spuse el.

„Asta e doar pretext ca să mă mai vadă”, îl dibui Maggie. Arvuna pe care o aşteaptă peste sunătorii din puşculiţă. Oricum, mai uşor îi venea să i-o onoreze în natură, decât în argintii adunaţi cu atâta caznă.

La plecare o conduse prin uşa de la faţadă. Vitrina, în care erau înţesate de-a valma pompe de extras apa din mină, era aşa de prăfuită, încât mai că nu se vedea marfa. Şi gândul lui Maggie, de a readuce la viaţă magherniţa muribundă, o făcu să saliveze de poftă şi nerăbdare. Până şi când îi sărută mâna, strângându-i-o, nu fără înţelesuri, ceva mai mult decât s-ar fi cuvenit, era cu mintea tot la remiza de către stradă, care se putea transforma, cu vitrină cu tot, într-o mică expoziţie, unde să se prezinte

mărfurile depozitate în curte, în timp ce actualul birou ar rămâne pentru registre şi socoteli. Afară, în lumina

crudă a străzii, hodorogul arăta groaznic, mutra lui amintindu-i de o broască ţestoasă, cu ochii aceia mari, stinşi şi apoşi, cu pungi pe sub ei, şi faţa brăzdată şi grăunţoasă, ca un spate de carapace. Şi dacă până acum oferta i se păruse riscantă, privindu-l pe Ogilvie în lumina necruţătoare, îi mai veni inima la loc.

în câteva săptămâni, ramolitul ajunse să întindă coarda dincolo de măsură – întocmai cum se aşteptase – vârân-du-şi mâinile pe unde n-aveau ce căuta, dar scotoceala l-a costat, fiindcă a trebuit să-şi pună numele pe învoială, angajându-se definitiv. Maggie i-a înmânat şi cele cinci lire – pentru primele patru luni – şi, cu hârtia pecetluită de semnăturile amândurora şi ascunsă în sân, îşi văzu de drum, către casă. Puşculiţa era angajată, Cameronii la fel, aşa că nu mai avea cum să dea înapoi. Oricât de lung era drumul spre pricopseală, primul pas îl făcuse. Începeau să se scuture de sărăcie.

De aceea, când veni din nou rândul la puşculiţă, iar Sam nu avu ce să dea, tună şi trăsni ca o vijelie. Dacă mai înainte nu îngăduise abateri de la sacra îndatorire, acum, când intraseră în horă, cu Ogilvie, nu putea exista nici milă şi nici tocmeală. Ajunse până acolo încât îşi izgoni fiul din casă, dar la gândul că în felul acesta va pierde mai mult, se potoli şi-l tolera pe moment.

Numai Sandy Bone – care între timp se angajase mecanic la scripete îi ştia secretul lui Sam. Doar el îl cobora dimineaţa în colivie cu alţi mineri, şi tot el îl aducea sus cu următorul transport. Iar seara, cu puţin înainte de ieşirea oamenilor din tură, îl slobozea încă o dată în tenebrele minei, pentru ca după un sfert de oră să-l tragă la suprafaţă cu ceilalţi ortaci, ce ieşeau’din

schimb.

Administraţia minei – care nici că se sinchisea de lipsa lui Sam, deoarece el era păgubaşul lipsit de salariu – îl ştia acasă, accidentat. În realitate, însă, flăcăul începuse să se antreneze pentru apropiatul concurs de atletism, alergând pe potecile de la poalele zonei de exploatare, unde nu-l vedea nimeni. La început, nu cu prea mare folos; putere avea, har Domnului, dar muşchii-i erau crispaţi, ca la orice miner – înnodaţi şi rigizi de la statul pe vine şi nesfârşitele aplecări şi ridicări din abataj. Ţinta lui era să-şi destindă trupul, şi se căznea să alerge cât

223

mai lin şi mai neforţat cu putinţă. În prima săptămână i se păruse că n-o să-şi revină de-a pururi, pentru ca într-o după masă să simtă primul rod al strădaniei – o fugă degajată, cu paşi mari şi fireşti, ca pe vremea când era încă fraged, nu anchilozat de mină. Săptămână aceea fusese un chin, fiindcă, deşi săpatul cărbunelui nu e treabă uşoară, totuşi nu cere acea rezistenţă continuă, ca alergarea de performanţă. Continuă neabătut exerciţiul, până dobândi elasticitate şi suflul de alergător, pentru ca după aceea să descopere că e în stare să fugă aproape la nesfârşit, cu o rezistenţă nebănuită. În a doua săptămână trecu la salturi – saltul pe loc, saltul în fugă, cel cu obstacole, şi saltul la mare înălţime. Iar după aceea la aruncarea ciocanului – proba cea mai riscantă, deoarece, oricât de pregătit ar fi fost, existau în Pitmungo oameni mai puternici ca el, ca bătrânul Andy Begg, de exemplu. Ori ca să compenseze însuşirile înnăscute ale adversarilor, trebuia să aibă viteză, iscusinţă în rotirea ciocanului, o sincronizare perfectă şi mare iuţeală la

ridicare. Dar la capătul săptămânii a doua, azvârlea greutatea de treizeci şi şase de livre la o distanţă de două ori mai mare faţă de început, iar, în cele din urmă, cu cinci, şase picioare peste limita atinsă la ultima întrecere din Pitmungo.

Noaptea, când nu-l prindea somnul, recapitula concursurile trecute, analizându-le în parte, cântărindu-şi rivalii, plănuindu-şi şi mişcările până în cele mai mici amănunte, fiindcă întregul succes atârna de cruţarea puterii, de felul în care şi-o va drămui. Ce rost avea să câştige o alergare printr-o depăşire de cincisprezece iarzi, când un singur iard îi asigura biruinţa, ori să facă trei încercări la oprire – bătaie – săritură, când de la prima o putea câştiga?

Şi toată această agoniseală de forţe, pentru un lucru pe care nimeni nu-l mai făcuse, sau poate nici nu visase să îl încerce de la înfiinţarea Concursului, din 1705: să candideze la toate probele şi să le ia.

— Pe toate! Pe toate! se trezise strigând, rostogo-lindu-se în pat şi zvârlind pe jos ţolul cu care se învelea.

— Ce-ai păţit, frăţioare? îl întrebă Jemmie. Ce coci? Te văd stors ca un cal de curse.

Asta-şi dorise să audă. În schimb el hotărî să nu sufle o vorbă despre măreţul său plan.

— Ştii foarte bine că mama nutreşte un vis pe care nimeni nu îndrăzneşte să-l scormonească. Tot aşa am şi eu un vis de care nu-mi place să fiu întrebat.

224

I

Sara sări de jos ca un arc şi se zgâi împrejur.

— Am întârziat, se lamenta plin de spaimă. S-a dus

naibii Concursul.

Jemmie întinse o mână şi îl împinse din nou pe salteaua de paie.

— Potoleşte-te, frăţioare, n-auzi că de-abia se string oamenii?

Rămăseseră întinşi în penumbra odăii, cu urechile ciulite la zarva familiară de afară.

— Auzi fanfara minerilor din Pitmungo.

— Cea mai nenorocită din câte există în West Fife.! – Ba din toată Scoţia.

— Nu ştiu cum vă dă mâna să mai râdeţi de ea; mai bine primeaţi să cântaţi şi voi, " când aţi fost poftiţi, îi mustră Andy. Poate o mai clădeaţi pe brazdă.

— I-ai văzut ce poartă pe cap? Nişte cutii de carton, sau aşa ceva, cum li se pune măgarilor.

— Vorbe-i uşor de îndrugat, dar să mergi cu alea-i mai greu, vorbi tot Andy, dojenitor.

Se auzi o pârâială prelungă de tobe, urmată de o ciocnire de talgere.

— La ţanc le-au izbit.

225

— De la lucru chiuleşti pe rupte, îl aţâţă celălalt.

— De unde ştii?

— Asta-i bună! Oi fi crezând că nu te-a văzut nimeni mozolindu-te cu praf de cărbune ca să arăţi că ai fost în mină?

Sam rămase descumpănit. Asta însemna să trăieşti într-un târg blestemat, unde veşnic eşti iscodit.

— Tot ce pot să-ţi spun deocamdată e c-o să-mi plătesc datoria la puşculiţă până la ultimul cent.

— Ce-mi pasă mie!

— Ei, iaca, mie îmi pasă.

Şi aşa va fi, îşi făgădui Sam. Voi câştiga toate premiile, fiecare sticlă de whisky, fiecare hârtie de zece peni, fiecare cupă de argint, donată de Lady Jane. Pentru ca mai târziu, când nu vom mai fi în Pitmungo, ci oriunde pe suprafaţa pământului, numele Cameron, al lui Sam Cameron, să nu fie niciodată uitat.

Flautul la care cânta Sarah, răzbea, cu unda-i suavă, prin bizâitul hodorogit al darabanelor.

— Frumos îi mai zice Sarah, observă unul din ei.

— E cea mai bună din toţi.

Ascultau muzica, sorbind răgazul petrecut atit de lihnit, tolăniţi pe saltele.

— Credeţi că o fi ceva între ea şi Sandy Bone? întrebă Andrew.

— Se vede de la o poştă, da' tot degeaba. Nu-i dă ea voie să-l ia de bărbat.

— Numai că Sarah are, ca orice om, un cuvânt…

— Pe care ea n-o lasă să-l spună.

Şi din nou tăcere. Ea. Întotdeauna Ea. O auzeau şi acum, foindu-se prin bucătărie, cu paşi zoriţi, cu mişcări iuţi, zornăind vasele, trintind farfuriile, în loc să le aşeze, ori smucindu-le în loc să le ridice cu binişorul, fiecare mişcare pătrunzând prin pereţi şi tavan, de-şi făcea simţită prezenţa până sus, unde se aflau. Un vârtej de aer, încercând să răzbată prin pântecele unui trombon de pe uliţă, ţişni ca un muget prelung până în camera lor.

— I-auziţi, fraţilor! Careva a înjunghiat o scroafă, râse Jemmie.

— O purcică, îl corectă Andy.

— Scroafă sună mai bine.

— Numai să nu te audă ea, c-ai păţit-o, il făcu Andrew atent.

— Ba las-aşa, scroafă, se încăpăţână Sam.

— Scroafă, se alătură Andy, şi se porniră cu toţii să îngâne cuvântul, cu glasuri scăzute, dar destul de răzbătătoare. „Scroafă, scroafă, scroafă...”

— Oo, ce grozav e! se bucură Sam. Şi cât de cutezător!

— Şi urât, completă Andy, după care se hliziră cu poftă, şi o luară de la început.

Gillon şedea în pat şi îi asculta. Îngânarea lor străbătea până jos, în odaia de toate zilele, ca un sfârâit de cimpoi. Ar fi trebuit să urce la ei şi să-i ia la rost. Dar nu avu inima s-o facă. Se bucura să-i audă veselindu-se şi, totodată, îi pizmuia. Erau împreună, tolăniţi ca belferii, împărtăşindu-şi orice gând şi întâmplare din viaţa lor. El nu avusese parte de aşa ceva, nici în tinereţe şi nici acum. Şi apoi de ce i-ar fi dojenit, când tot nu îl ascultau. Dar ei îi ştiau de frică. Şi asta din vina lui, pentru că depusese armele şi nu îi mai înfrunta. Până şi banii îi mânuia Andrew. Şi cum ar fi putut să se pună

22G

de-a curmezişul? Băiatul se târguia mai bine şi întotdeauna era în câştig. Acum el se ducea în Kirkcaldy, de unde cumpăra role de linoleum pentru a le vinde în târg, vorbind cu oameni de seamă, la porţile fabricii toc-mindu-se, încheind târguri bune, nu ca Gillon, care nu ştia să-i întoarcă pe degete. De câte ori nu auzise în mină, sau în drum către casă, şuşotindu-se în spatele lui: „A intrat în nădragii lui John Thomson”, ceea ce în Pitmungo însemna că trăia sub papucul nevestei, abdicând de la mân-dria lui de bărbat.

„Păcat! Când te gândeşti că l-a pus la pământ pe Andy Begg!” aminteau ei mereu, dar nu ca o laudă, ci râzându-şi de el. „Cine ar fi crezut una ca asta?!”

Coborî din pat şi, în virtutea deprinderii, îşi trase pe el pantalonii şi bunda de lucru. De-abia pe urmă, când era gata îmbrăcat, îşi dădu seama de ce făcuse; le dădu jos şi puse hainele negre, de sărbătoare, roase şi ponosite, ca vai de ele. În lumina puternică a dimineţii, haina albită avea spatele complet lustruit de atâtea mii şi mii de ceasuri de stat în strana bisericii. Multă vreme nu avea să-l mai lină. Ca şi pantalonii, prin care vedeai ca prin sită.

Se înşelau oamenii, răspunse el amintirii ce-l hăituia. Nu renunţase la mândria lui de bărbat, ci pur şi simplu îi fusese răpită. Ori asta schimba înfăţişarea lucrurilor! Cerbicia şi patima năzuinţelor ei nu se puteau măsura cu voinţa lui încât, puşi în acelaşi cântar, taraua ei atirna mult mai greu. Ori de nu îţi doreşti un lucru cu destulă tărie, e firesc să-l cedezi altcuiva. Dar asta nu era renunţare, ci mai degrabă înţelepciune şi împăcare cu viaţa ce ţi-a fost hărăzită.

Odată îmbrăcat, o porni pe scări, spre odaia feciorilor. Suia pentru a doua oară la ei, ceea ce dovedea cât de puţin se vedeau. Ivirea lui îi umplu de mirare.

— E vremea să vă sculaţi. Într-o jumătate de ceas începe parada.

— Noi stăm acasă, tată. Ne odihnim, ca să fim în formă pentru concurs, răspunse Sam.

— Doar e Ziua Minerilor, le aminti, privindu-i pe rând. Cum aţi putea să nu mergeţi?

— La ce bun ne-am duce? Să vedem oamenii de-filând

şi să auzim o fanfară nenorocită? interveni Jem.

— Pesemne că nu înţelegeţi. E Ziua Minerilor. E sărbătoarea noastră. Dar parcă nici acum nu prinseseră

tâlcul. Aşa că mai stărui. Eu sânt străin de loc, dar ştiu ce s-a petrecut aici, şi mai ştiu că nu trebuie să uităm trecutul.

— Trecutul s-a dus, e îngropat, tată, glăsui Andy. Şi, fără a mai spune o vorbă, Gillon se întoarse şi o apucă iar pe scări, aducându-şi învinuiri pentru nepăsarea ce-o arătase. Numai lui i se datora totul! El îi ţinuse departe de întunecatele fapte petrecute aici.

— Coborâţi la mâncare! le strigă Maggie.

Gillon o privi, fără s-o vadă, urmându-şi drumul. Ieşi în uliţă şi-o porni de vale, tocmai spre celălalt capăt al târgului. Selkirk era în scutece, aşa cum se aşteptase, dar îl făcu să iasă din ele.

— Te rog să vii pân' la noi şi să-i convingi pe băieţi să defileze şi ei de Ziua Minerilor. De izbuteşti, ai de la mine o juma de Glenlivet.

— Pentru asta-l fac şi pe Brothcock să delifeze, răspunse bibliotecarul, şi începu să se îmbrace.

Când ajunseră în Tosh Mungo, Selkirk era roşu ca racul la faţă şi cu răsuflarea la gură. Dar treaz.

— Acesta e domnul Selkirk de care m-ai auzit vorbind, i-l prezentă lui Maggie.

— Ghiceam şi fără să-mi spui, vorbi înţepată.

— Unde e sticla de Glenlivet? Domnul Selkirk ar dori să bea.

— Şi p-asta aş fi ghicit-o. Dar nu e puţin cam devreme ţinând seama că parada nici nu a început?

— Adu sticla, se stropşi Selkirk. Omul s-a oferit de bună voie să-mi dea de băut.

Şi Maggie nu mai cârti.

Pe băieţi i-a luat ca din oală, cum şedeau pe saltele, rezemaţi de perete şi cu feţele către uşă.

— Va să zică v-aţi hotărât să nu vă urniţi de acasă de Ziua Minerilor. N-aveţi chef să vă mişcaţi fundurile şi să defilaţi câţiva paşi, cinstindu-i pe cei dinaintea voastră, aşa e? începu Selkirk, pe un ton care te furnica pe spinare. Vă cruţaţi mădularele, ca să fiţi ca zmeii la întrecere. Hop, ţop, trosc, ai sărit şi ai înfulecat panglica albăstrie. Bravo vouă, sportivilor! Halal feciori are Cameron! Bine faceţi! Să nu vă mişcaţi din pat. Lânceziţi cât vă place şi scoateţi-i din cap p-ăi de v-au uşurat viaţa, murind colo, în mină, nu de gaze otrăvitoare şi de explozii,

228

ci de nemâncare, în timp ce dădeau cu sapa. „Iertaţi-ne, boierilor, dar trebui' să ne lungim puţin…" şi nu se mai ridicau de jos. Crăpau de foame, ţinând sapa în mână. Da' ce să vorbim de trecut, când şi azi mai putrezesc oameni, pe Uliţa Igrasiei, duhnind în odăile lor împuţite şi năpădite de şobolani, zăcând pe duşumelele goale, secătuiţi de puteri. Asta le e răsplata pentru şaizeci de ani petrecuţi în măruntaiele minei. Să-i lăsăm însă şi pe ei de o parte, şi să vă spun ceva de strămoşii voştri, atleţilor, despre bunicul, de pildă, pe care maică-sa l-a târât în mină de pe când avea şase luni, lăsându-l într-un căruţ de cărbune, în umezeala şi mocirla de acolo, câte paisprezece ore pe zi, în timp ce ea căra sus, pe scară, sute de coşniţe încărcate, stivuind până seara un morman

mai înalt decât piscul cel mai semeţ din întreaga Scoţie, târând, se-nţelege, în spinare, toată povara aia blestemată de sute de coşuri de cărbune proaspăt săpat. Selkirk gâlgâi cu nesaţ din sticlă, după care vorbi mai departe: în loc de gustare, dimineaţa beau apă, iar la prânz, tot aşa, plus un codru de pâine, de-l scăpau din gura guzganilor; iar cina – ei da! ăsta era ospăţul care le răsplătea truda – deoarece se desfătau cu cartofi şi, de-i răsfăţa norocul, mai trân-teau şi-o lingură de terci de ovăz peste ei. V-aţi întrebat poate cum de ştiu toate astea? Şi de unde anume? Din registre, sportivilor, unde-s trecute negru pe alb; din faimoasele documente ale Comisiei Regale, care a cercetat în amănunţime traiul copiilor angajaţi în mină. Acolo am găsit numele strămoşilor voştri: Drum, Men-gie, Hope şi Pick. Toţi robi, în trecut. Iar când numita Comisie s-a deplasat în Pitmungo, peste ce minune credeţi că a dat? O descoperire nemaipomenit de bizară: plozii păreau fără oase, ori chiar de aveau câteva, erau îndoite. Pentru care pricină? Comisia nu a putut stabili; ci doar că erau strâmbi şi abătuţi. Auziţi? Abătuţi. Lucru grav, nu? Aşa că trebuiau vindecaţi, învăţându-i mai abitir pravila Bibliei şi meritul de a munci pe spetite. Şi compania a trecut ia măsuri, că doar nu era să stea cu mâinile încrucişate faţă de constatările Comisiei Regale. La repezeală au deschis Şcoala Religioasă, unde ţâncii trebuiau să se înfăţişeze, după ce-şi mântuiau munca. Sânteţi gata de întreceri, sportivilor?

Paharul bibliotecarului se golise, dar cum venise şi cu o sticlă de acasă, o scoase din buzunar şi-şi mai turnă de un deget, să prindă putere şi grai..

— Vreţi să plecaţi ori să vă povestesc şi de lanţuri? îi întrebă cu usturătoare ironie. Poate v-ar interesa să auziţi de ele şi de străbunicul şi străbunica voastră, legaţi în lanţuri, unul de altul, ca atunci când împingeau cărucioarele de cărbuni, să se opintească de-odată. Deci spre binele lor, înţelegeţi? Iar de nu le duceau cât mai iute, la ce credeţi că foloseau lanţurile? La o treabă simplă şi îngăduită de lege, pe care bănuiesc că aţi şi ghicit-o: la câte zece lovituri peste faţă. De nici fraţii lor nu-i mai cunoşteau. Erau sclavi, pricepeţi, sportivilor? Cu siguranţă că da, când toţi din Pitmungo, afară de tatăl vostru, au aceeaşi obârşie. Şi totuşi ciudat, cât de lesne se uită acest lucru! Voi, însă, nu aveţi voie să-l daţi uitării, fiindcă vă trageţi din os de robi, cu nimic mai presus decât cei din Africa – biete vieţuitoare vin-dute exploatatorilor de cărbuni, odată cu straturile înţesate de minereu, iar copiii lor osândiţi să-i urmeze şi să crape tot în bezna pământului. Şi fiindcă v-am pomenit de străbunică, poate vreţi să auziţi şi cum a murit? Când străbunicul a fost sfârtecat de o grindă şi şi-a dat ortu' popii, ea, sărăcuţa, a rămas cu cinci copii de hrănit. Patronii s-au arătat inimoşi, ca întotdeauna, îngăduin-du-i să muncească în mină – la săpat de cărbuni, la căratul lor până la gura puţului şi apoi sus, pe scări, câteva sute de iarzi. Dar cum avea atâta de lucru şi nu prididea, o plăteau mai puţin se-nţelege. Sir Gilbert Tosh Mungo îi dădea opt penny pe zi; opt penny, sportivilor, pentru şaişpe ore de trudă. Aşa că propun o ovaţie pentru Sir Gilbert, astăzi, de Ziua Minerilor. Uraaaa! Şi să-i trăiască în veci numele! Dar să ne întoarcem la străbunică. Mânca un cartof pe zi, măi flăcăilor, şi ea şi copiii, plus apă

împuţită, cât le poftea pipota, iar seara „cântat de cocoş în zeamă de varză”. Cum, nu ştiţi ce-i asta? Ei bine. Pe cât îi cunosc eu pe mineri, o să mai guste dintr-o astfel de zeamă, care nici varză şi nici cocoş nu are în ea, ci muşchi de pe deal şi un bolovan – ca să-i dea gust. Măi atleţilor. De aceea ziceam, bine faceţi că trândăviţi răsturnaţi pe paturi şi vă odihniţi ciolanele pentru întrecere şi distracţie. Dar cum tot lânceziţi, măcar ascultaţi cum a murit străbunica, şi gândiţi-vă un pic la ea. Fiindcă era femeie, au pus-o să sape în galeriile cele mai umede, iar când i s-au umflat gleznele cât butucii, au trecut-o în abatajele inundate de gaze, unde n-avea pic de lumină. Luminările

230

fumegau şi mureau, iar acrul respirai clc ea o strângea de grumaji, atât era de îmbâcsit. Într-o bună zi au găsit-o trântită cu faţa în mocirlă, căutind, pesemne, o gură de aer, să-şi mai tragă suflarea. Dar asta nu-i partea cea mai. Interesantă, ci capetele împuţite de peşte, înfipte în peretele abatajului, puse acolo de ea, ca să vadă să sape la scânteierea fosforului din ele.

Selkirk făcu o pauză, ca băieţii să rumege spusele sale. Erau copleşiţi de cele auzite, îşi primiseră lecţia – lucru pe care bibliotecarul nu-l ştia însă şi nici nu-l interesa. Aşa că-l auziră din nou glăsuind:

— Toţi ăştia de care v-am pomenit n-au defilat niciodată. Când veneau patronii în vizită, îşi descopereau capetele şi zâmbeau până li se încleştau fălcile. E rău să trăieşti într-un loc unde nu poţi surâde, dar e un iad să-ţi duci viaţa acolo unde zâmbeşti de frică.

Băieţii începură să se ridice de pe saltele, şi să se

îmbrace, ferindu-se de privirea bibliotecarului. Acesta îşi luă paharul şi o porni, pe pipăite, pe scară. Discursul îl istovise. În bucătărie, văzu pe bufet sticla de Glen-livet, o luă, îşi turnă în pahar şi o vârî în buzunarul jiletcii.

— Am ascultat ce le-ai spus, o auzi pe Maggie, care tocmai intrase, şi se jenă la gândul că-l surprinsese strecurând sticla în buzunar, chiar de-i fusese făgăduită. Numai cei tari înving; asta-i învăţătura, continuă ea. Află că ţincul din abatajul cu gaze era tatăl meu.

— Învăţătura e alta, o contrazise cu acelaşi ton aspru, pe care le vorbise băieţilor. De s-ar fi adunat laolaltă, luptând umăr la umăr, n-ar fi pierit atâţia în mizerie.

— Şi totuşi, au rezistat destui, se încăpăţână Maggie.

— Câţi? o încolţi Selkirk. Câţi din fraţii şi surorile tatălui dumitale au murit încă de mici? Şi cum ea se codea să răspundă, i-o luă înainte: Patru din cinci – atâţia au pierit. I-am văzut trecuţi în registre. Ori cred că-i un preţ cam mare numai pentru a învăţa cum să supravieţuieşti, spuse triumfător. Şi, trântind paharul golit pe bufet, încheie cu un: Mulţumesc, doamnă Drum. Pentru băutură.

După plecarea lui, băieţii coborâră pe rând, gătiţi în hainele negre, de mers la biserică. Erau tăcuţi şi îmblânziţi.

— Gogoşi calde, le anunţă Maggie, dar niciunul nu avea poftă de ele.

231

Gândul lor era la străbunica ce tăiase cărbune în aerul otrăvit de gaze, împresurată de căpăţânele peştilor, risipind un strop de lumină şi un puhoi de duhoare.

Selkirk izbutise să le răpească bucuria acelei zile.

05

Parada se desfăşură la fel ca şi în anii trecuţi, observă Sam, şi totuşi era mulţumit că venise. Orice bărbat avea datoria să-şi părăsească bârlogul ca să îngroaşe rândurile manifestanţilor. Fanfara minerilor din Pitmungo se aliniase pe uliţa de deasupra Terenului de Sport, iar când Wattie Chisholm, în vârstă de optzeci de ani, care tot mai săpa la cărbune, atinse pământul cu hârleţul lui garnisit cu panglici, începu defilarea: cei vreo şase sute de mineri, însoţiţi de feciori, plus femei şi fete, răzleţite ici colo, mulţi şi multe amintindu-şi încă destul de limpede copilăria şi părinţii pierduţi, o porniră cu mers hotărât, în cadenţa tobelor gâjâite, care aveau să le cruţe plămânii şi glasurile, până ajungeau în uliţele din Târgu Văii.

Era o zi de subtilă înfruntare, în care minerii îşi etalau unitatea, deşi într-un mod respectuos şi cu prea modeste urmări. Totuşi ameninţarea exista şi, într-o bună zi, putea să erupă. În fruntea coloanei erau purtate câteva steaguri cernite, în amintirea celor mai fioroase zile trăite în Pitmungo. Pe unul din ele scria:

Marţea cea Neagră – 1884

Te vom păstra neştearsă în memorie

36 de oameni căzuţi.

Alte stindarde, cu alte inscripţii, fluturau palida însă tradiţionala sfidare, închegată în feluri şi chipuri. Dintre toate, Sam îl prefera pe cel cu deviza: „Umăr la umăr”, dar hotărî să, nu-l ducă deoarece trebuia să îşi cruţe picioarele. Mesajul înscris pe această flamură, suna cum nu se poate mai limpede:

Staţi umăr la umăr Trăiţi umăr la umăr Muriţi umăr la umăr învingeţi umăr la umăr!

Câţiva mineri vârstnici purtau jobene făcute din pământ ars, simbolizând „Demnitate” – un bun ce pierise de multă vreme în Scoţia. În spatele fanfarei, venea vagonul cu cele două tone de cărbune – ales şi spălat cu mâna – ce i se oferea Contesei Tosh Mungo, la conacul de pe Brumbie Hill, drept taxă de folosinţă a Parcului de Recreaţie al Minerilor – denumit Lady Jane Tosh Mungo – ca şi a fântânilor şi a pompelor cu apă din târg. Ceremonia donării se desăvârşise de-a lungul anilor. Mai întâi, se prezenta cărbunele, care era acceptat cu îngăduinţă, după care’se ridica prelata de pe gazonul din incinta reşedinţei şi se aduceau butoaiele cu bere – toate împodobite cu panglici şi conţinând cea mai bună bere din Scoţia, precum şi cutiile cu bomboane, pentru tinerele lucrătoare din mină. Minerii intonau apoi tradiţionalul cântec:

Stăpânilor din Pitmungo Mulţi ani de viaţă şi fericire Din darul minerilor să se înfrupte cu mulţumire Dar, ce îl facem boierilor, De ziua noastră, a minerilor. Uraaa!

Se scoteau cepurile, se punea canaua la fiecare butoi, iar când pornea primul val de bere, însemna c-a’ început sărbătoarea. Era o privelişte care-l îngreţoşa pe Selkirk, deoarece, aşa cum declara el, anula dispreţul ce-l arătaseră minerii la începutul parăzii. Rob Roy n-ar fi venit nici tăiat. Şi totuşi, stăpânul ştia el ce face cu împărţitul berii, pentru că odată adusă, oamenii nu mai renunţau la ea.

După ceremonialul toastării, butoaiele erau încărcate într-un al doilea vagon de cărbune şi împins sus, pe Măgură, ca să-i mătrăşească pe oameni de pe gazon şi să-i trimită unde le era locul. Unii bărbaţi începeau să-şi

scoată jiletcile şi cravatele chiar înainte de a părăsi nobila pajişte.

— Ai văzut-o pe Lady Jane cum a primit vagonul cu cărbune? îl întrebă Sam pe Ian. Asta înseamnă, băiete, că şi-a împrospătat învoiala.

Ian tăcu chitic. Ca unul ce nu se încredea în vorbele nimănui cum era să pună temei doar pe ce îi vedeau ochii?

— Ce mai, pentru mine e limpede, se entuziasma Sam. Doar nu era să ne înfulece darul, ca pe urmă să

233

ne sufle Terenul. Aici e vorba ele lege, băiete. Ooo, dar ia priveşte! Dumnezeule mare!

Chiar din Calea Cărbunarilor, unde se aflau, la un sfert de milă de locul cu pricina, se vedeau clar manevrele oamenilor. Aşa cum se întâmpla şi în biserică, Măgurenii se codeau să se amestece cu Vălenii, căutând să se aşeze de-o parte. Cu toate că mai târziu aveau să se întreacă de-a valma la concursul de atletism, acum, la mâncare şi la taclale, n-aveau la ce să se amestece. Şi fiindcă Maggie Cameron, se înfipsese în partea hărăzită celor din Târgu Măgurii, cam pe o sută de iarzi împrejurul ei, nimeni nu-şi întinsese velinţele şi merindele. Mare umilinţă! Şi, în văzul tuturor, să stea singură, cuc, pe o insuliţă, ce părea o rană deschisă şi verde, pe pajiştea acoperită de toluri.

— Scoateţi merindele şi întindeţi-le! le porunci ea. Nu vă sinchisiţi de ceilalţi; pân’ la sfârşitu’ zilei, o să-i vedeţi îmbulzindu-se peste noi. Oamenii trec de partea câştigătorilor.

Se ospătară ca niciodată cu pui fript şi o potârniche micuţă şi durdulie, pe care Maggie o scoase în chip de

surpriză. De băut aduseseră limonada şi sirop din floare de tei, iar când duceau sticla la gură şi sorbeau din ea, băşicu-ţele dinăuntru, incendiate de soare, se prefăceau în seântei. La toţi cei din jur le curgea pliscul, văzându-i cum beau, pentru că ei nu se puteau dedulci cu aşa nectar. Cei mai norocoşi şi harnici din târg, cumpărau câte o sticlă de apă minerală, sau cu fosfat, doar în ziua de Anul Nou. Dai-Maggie mai scoase şi alte minuni din coşniţă: turtă dulce de Kirkcaldy – zice-se cea mai bună din lume– pâini-şoare calde, pogaci aburite şi gogoşi înmuiate în miere de câmp, plăcinte din aluat cu lămâie, bezele pufoase şi albe, iar la urmă, prăjiturele din cocă fragedă, de ronţăit cu siropul şi limonada.

— Pe cine vrei să dai gata cu toate astea? o întrebă Sam.

— Pe toţi. E ceva rău în ce fac?

— Da de unde, răspunse, deşi pe moment o învinuia, ca mai pe urmă să-şi schimbe gândul şi să-i dea dreptate. Doar de ce se spetise şi el, nu să le rupă gura la întrecerile de atletism?

Apăru şi Sarah, sfielnică şi parcă străină, în uniformă de cântăreţ de fanfară. De altfel era singura fată printre toţi muzicanţii.

234

— I-ai zis tare bine din flaut, mai ales în „Clopoţeii din Scoţia”, o lăudă taică-său. Te-am auzit dintre toţi, aşa cum cântai, cu un sunet clar şi curat şi plin de simţire.

„Iar începe cu ale lui,” cugetă Sam auzindu-l. Ai lui Bone se întrebau de ce nu mergeţi să staţi cu ei, miorlăi Sarah.

— Ei, nu mă îngălbeni! Păi de ce n-ar catadicsi

dumnealor să poftească? i-o întoarse Maggie. Şi nimeni nu mai suflă o vorbă.

Văzduhul se înfiora de un strigăt de bucurie. Se deschisese încă un butoi de bere, şi Jemmie – pe care te puteai bizui în orice ocazie – o luă la goană cu două ulcioare în mână, să apuce rând cât mai repede. Din păcate, berea adusă era caldă, însă mai avea ceva spumă şi era bună la gust. De jur împrejur oamenii gâlgâiau din pocale, înfulecând salata de cartofi şi plăcintele aduse de acasă. O dată ghiftuiţi, se tolăniră pe spate, urmărind mersul norilor şi ascultând zvonul de viaţă fremătând peste dealuri, până când, aţipiră pe rând, sub blinda mângâiere a soarelui. Până şi Maggie adormi, după un ospăţ atât de bogat. Doar Sam rămase de veghe. Nu se îndopase ca ceilalţi şi nici nu băuse bere, ci limonada. Iar din toată mâncarea, gustase o fărimă de pui şi câteva uscatele.

La patru punct se treziră cu toţii, ca la comandă, de parcă le zbârnâise un ceasornic în creier. Se ridicară şi se porniră să adune coşuleţele cu merinde, liberând locul în vederea întrecerii care avea să înceapă. Puţin după aceea, apăru şi Brothcock, călare pe un cal, venind de la locuinţa din Brumbie Hill. Arăta burduhănos şi împăunat în şa, iar după el mai venea o brişcă, în care se vedeau premiile oferite cî. Ştigătorilor – toate donate de Lordul şi Lady Fyffe, lucru greu de ghicit, judecind după Brothcock, care se credea cel puţin rege şi le împărţea ca venind de la el.

De s-ar fi cunoscut osârdia cu care se pregătise Sam, pe nimeni n-ar fi surprins cele ce au urmat la concurs. Săptămânile de antrenament îi deznodaseră şi-i

destinseseră muşchii, pe când ai adversarilor erau ţepeni şi încovrigaţi, de parcă s-ar fi luat la întrecere cu bolovanii. Rivalii lui îşi împovăraseră burţile cu bucate şi bere, şi de-abia atunci se pregătiră sufleteşte pentru ce-i aştepta, pe când Sam se educase din timp şi era cu stomacul aproape gol. Proba de o sută de metri nu aduse nicio surpriză. De ani de zile

o câştiga Sam şi, întotdeauna, la o diferenţă de un cap faţă de adversarul său Bobbie Begg; singura noutate a fost uşurinţa cu care se detaşase Sam de concurenţi, lăsându-i mult în urmă şi fără să-i iasă sufletul, după cum se văzu la sfârşitul cursei.

— Da' bine-ai mai alergat, flăcăule. Cum îţi zice? Şi Sam se recomandă.

— Cameron, bombăni Brothcock către soţie. Veşnic vârât în câte o chestie, de obicei deocheată.

Administratorul flutură bancnota de zece şilingi, care stârni aplauzele mulţimii.

— O zi de năduşeală în mină câştigată într-o goană. Ai baftă, băiete.

— Aşa e, sir.

— Îl vezi ce clonţ are? se întoarse Brothcock către nevastă, îngânându-l pe Sam în timp ce-i prindea de cămaşă cocarda albastră.

— Iacă-te, te-ai văzut şi eroul târgului.

— Vă mulţumesc, domnule Brothcock, sir.

„Să-l iau cu binişorul, se socoti în gând. Trebuie măgulit nătărăul."

Proba de două sute de metri nu prea era câştigată de acelaşi miner, deoarece, obosit după prima, învingătorul

se retrăgea. Sam însă concură, şi peste puţin, se auzi semnalul pentru tradiţionalul „înconjur al Măgurii" – întâia întrecere cu adevărat spectaculoasă.

Premiul consta dintr-o sticlă de whisky – din malţ de Highland, nebotezat – şi douăzeci de şilingi, la care, în unii ani, se mai adăuga şi un jambon afumat. Mulţi concurenţi stătuseră de-o parte, cruţându-se pentru „înconjurul Măgurii" probă anevoioasă, din cauza muşuroaielor de ierburi şi muşchi, a gropilor de turbă, ascunse sub apă şi a băltoacelor în care intrai cu piciorul până din sus de gleznă.

— Doar nu te-oi prezenta şi la asta, băiete, strigă cineva din mulţime. O să-ţi rupi gleznele; o să nimereşti în baltă…

Sam surâdea. Avea numai doi adversari de temut: pe Alex Mcmillan, un puşti ce fugea în picioarele goale – pentru că taică-său nu-i dădea voie să-şi prăpădească pantofii la un nenorocit de concurs -— şi pe Jemmie.

— Unde sfântul e Jem? îi întrebă pe-ai lui. Dar nimeni nu îl zărise.

236

— Puteţi ţine alergarea în loc până-mi găsesc fratele, sir? se rugă de Brothcock, socotind că de nu va ieşi cumva primul, cu siguranţă va câştiga Jemmie – păstrând astfel titlul tot în familie. Ori Jem era complet odihnit.

— Tu vezi-ţi de alergări, iar eu văd de întrecere, i-o tăie Brothcock, poruncindu-le concurenţilor să-şi ocupe locurile.

Şi totul a mers cum nici nu visa mai uşor. Puştiul de care-i fusese frică apucase zdravăn la bere, aşa că odată ce Sam îşi regla respiraţia, dobândind suflul cerut de

alergare, ţâşni precum o săgeată şi îl întrecu, lăsându-l în umbra unei căruţe nomade, unde-l zări stând de-a buşilea şi vomând bunătăţile înfulecate la picnicul de Ziua Minerilor.

Domnul Brothcock îi întinse sticla de whisky, cele două bancnote de zece şilingi şi îi mai prinse o cocardă albastră în piept.

— Ţi-ai luat-o în cap. Te înfigi la toate. Ni se cam face lehamite, îl muşcă pe Sam, nădăjduind să-l scoată din competiţie, ca să mai miluiască şi pe alţii cu câte un premiu. Acu' dă-te de-o parte, la o probă sau două, că te văd cam pierit, îl somă el cu vicleşug.

— Vă-nşelaţi, sir. N-am ostenit niciun pic. Şi-apoi sânt mort după sărituri.

Dar înainte de începerea lor, mai fugi o dată, să vorbească cu ai lui.

— Unde-i frate-miu, Jem? Fără el, întrecerea n-are haz; le vorbi desprinzându-şi cocardele şi zvârlindu-le pe pătură, după care se întoarse spre Maggie: Ţine-le, mamă, şi vezi să nu prindă aripi.

— Toţi sânt cu ochii pe tine ca pe un erou, îi zise făloasă.

— Ia-le şi pe-astea, continuă Sam, aruncând cele trei bancnote de zece şilingi, lângă cocarde şi sticla de Glenlivet. Ţâncii Măgurenilor dădeau târcoale velinţei, vrând să atingă trofeele şi pe câştigător.

— Şi pe astea le-ai căpătat tot pentru goana pe iarbă? se miră Maggie.

— Închipuieşte-ţi, îi răspunse el sec.

— Unde-o fi Sarah? se îngrijora Gillon. A plecat înainte să aţipim şi dusă a fost.

Nici Sam nu o văzuse, şi până să-şi arunce o privire împrejur, se dădu semnalul de începerea săriturilor.

237

Gândul lui era să-şi drămuiască puterile şi, cu toate cele trei încercări permise–   din care conta cea mai bună – era hotărât să facă doar una, arătându-le tot ce ştie, ca să le plesnească bojocii de ciudă. Numai cald şi complet relaxat mai putea să reziste la încă o probă, pe care n-avea de gând să o scape. Când îi veni rândul la oprire-bătaie şi săritură, spre stupoarea mulţimii, doborî recordul stabilit în Pitmungo.

Toţi îl priveau năuciţi şi sanchii. Deşi orice învingător este în admiraţia mulţimii – aşa cum fusese şi el, până la un anumit punct – odată ce-l depăşise, se schimbă şi atitudinea gloatei, care dorea o greşeală din partea lui Sam Cameron, ceva care să-l readucă printre muritorii de rând, cum ar fi fost o căzătură pe cinste cu mutra-i pătrată şi tuciurie înfiptă în gazon. Niciodată săriturile nu consti-tuiseră miezul întrecerii, însă acum erau urmărite cu încordare crescândă şi într-o tăcere desăvârşită; oricât musteau ei pe dinăuntru, se ţineau cât puteau în frâu. Doar erau scoţieni-sportivi cei mai imparţiali din lume! Şi totuşi, un lanţ de cocarde pe un singur piept! Parcă nu le venea la socoteală. Numai Andrew căp’ase de bucurie.

— Nu te lăsa, frăţioare! Bate-i pe toţi! Fără milă, băiete! Sus Cameronii!

Sam trebuia să-şi ia mare avânt. Săritura în lungime, săritura pe loc, săritura în fugă – le luă pe toate ca pe nimic. Domnul Brothcock nici nu catadicsi să mai anunţe învingătorul. În schimb nu pierdu prilejul să-l muşte pe Sam, că doar nu degeaba i se dusese buhul de omul

naibii.

— Crezi c-ai făcut vreo scofală? Da' de unde! Îţi sapi groapa cu mâna.

— Cum aşa, sir?

— Păi ce-ţi închipui că se ţine concurs numai de dragul tău? Ăilalţi au venit doar să sufle-n păsat?

— Nici prin gând nu mi-a trecut, sir. Dar eu dau tot ce pot. Aşa am fost învăţaţi în mină. Să dăm ce-i mai bun în noi.

Şi cu asta l-a încuiat.

— Bine zice, se întoarse Brothcock către nevastă. Atunci dă-i înainte, băiete! Vorba aia: dacă tot ai pornit, mergi pân'la capăt.

— Da, sir. Aşa spune şi mama. Şi suriseră amândoi. În aceeaşi clipă se auzi semnalul pentru ultima probă, înainte de Maratonul Pitmungo: aruncarea ciocanului,

piatra de încercare a celor vânjoşi. Amatorii – bărbaţi corpolenţi şi cu muşchi de zmei – nici nu se prezentaseră la sărituri şi alergări, unde, nu-i vorbă, n-ar fi avut nicio şansă. Galeria şi-o asiguraseră dinainte, cu ortacii care trăseseră la măsea, anume să prindă glas. De aceea şi în jurul gazonului, de unde se arunca ciocanul, trăsnea a spirtoase ca la „Buchea Cărţii" în serile de salariu. Andy Begg se apropie de Sam şi, împun-gându-l cu un deget bont, îl ameninţă:

— Mi-ai bătut feciorii la alergări, iar taică-tu m-a pus la pământ în poarta minei. Sam aprobă clătinând din cap. Dar ascultă ce-ţi spui acu: să fiu a' dracului de m-oi lăsa biruit de mucosu' lui Cameron.

Cuvintele lui produseră mare larmă în gloată. Miroseau

a moarte şi toţi ar fi vrut să vadă sânge curgând. Faţă de înfăţişarea-i de taur, Andy Begg era destul de mlădiu. Îşi ocupă locul, îşi înfipse picioarele în iarbă, îşi strinse cingătoarea groasă şi neagră, de miner, vrând parcă să-şi adune toate puterile laolaltă, apoi apucă ciocanul de treizeci şi şase de livre şi începu să îl salte înainte şi înapoi, înainte şi înapoi, până-şi contopi ritmul trupului cu al măciucii prinsă de lanţ, înroşindu-se şi lăbărţându-se tot mai tare la chip, de arăta ca o lună la vremea culesului, până când, în sfârşit, zvârli greutatea. Aruncarea, zborul ca şi căderea– sau slobozeala, cum li se spunea în Pitmungo la toate – se dovediră la înălţime. Victoria se calcula la proporţie de o livră pe iard, ori, îndârjit cum se dovedise, Begg realizase o performanţă mai bună.

— Andy Begg a aruncat greutatea la treizeci şi opt de picioare şi trei inci, anunţă Brothcock, ceea ce stârni un potop de ovaţii. Restul concurenţilor nu izbutiră nici pe departe să-l egaleze, aşa încât se retraseră. Lupta cea mare se dădea acum între Sam şi Andy Begg. Dar când îi veni rândul, Sam renunţă, lăsându-l tot pe Andy să-şi arate iscusinţa. Gestul său îndrăzneţ, trufia-i fără pereche – mai ales din partea unui mucos – amuţiră pentru o clipă mulţimea.

— Mare neruşinat! zise Begg, deşi nu pe ton duşmănos. Aţi mai văzut toval ca al ăstuia? se întoarse spre gloată, care-i dădu a înţelege că nu mai văzuse. Sam îl zări pe taică-său traversând peluza, atras de zarvă şi dornic să-i afle pricina. Oare unde Dumnezeu dispăruse Jem?

A doua aruncare a lui Begg se dovedi chiar mai izbutită ca prima. Sam sări din nou peste rând, în favoarea adversarului. Iar când Begg apucă lanţul pentru ultima azvârlire, legănând măciulia într-un ritm şi mai îndrăcit – ca de iureş – şi în tradiţionalele urlete de îmbărbătare ale spectatorilor, oamenii de la marginea Terenului începură să se tragă în lături. Distanţa realizată de Begg se cifra la treizeci şi nouă de picioare şi cinci inci – un nou record în Pitmungo, pe care Brothcock îl răcni cât îl ţinea gura, ca să audă şi localnicii din Wester Mungo.

În sfârşit, apucă şi Sam greutatea şi, ca întotdeauna, la prima atingere, îl miră povara inertă de la capătul lanţului. Greşise sărind peste încercările de încălzire, îşi spuse în primele clipe.

— Mucea fălosu'! exclamă cineva.

— Păi trufia o să-i vie de hac, completă altul.

Sam îi auzi pe amândoi şi, cu toate că se antrenaseră numai, cu gândul să-i vadă crăpând de necaz, vorbele aruncate îl neliniştiră. Începu să legene greutatea înainte şi înapoi, deprinzându-se tot mai mult cu apăsarea ei, care nu mai părea chiar aşa de temut, iar pe urmă prinse a se învârti odată cu ea, nu legănând-o în sus şi în jos, ci răsucindu-se şi rotindu-se deodată, până simţi că-şi ia forţă din ea, iar când întregul efort se uni într-un ritm pe deplin armonios – în care zvâcnirea minerului se îmbina cu a gâtului, cu a umerilor, a braţelor şi a coapselor – de-abia atunci o lăsă să-şi ia zborul. Nimeni până la el nu arătase aşa măiestrie. Din păcate, însă, deşi recordul lui merita să fie trecut în analele concursurilor de Ziua Minerilor, nu se găsi un localnic care să i-l marcheze măcar acolo, pe iarbă, înfigând un ţăruş cu un stegulet.

Şi asta fiindcă prea zvârlise departe. Nici ovaţii nu se auziră sau scrâşniri şi suspine, ci doar o tăcere încremenită. Performanţa lui întrecuse orice aşteptare, orice măsură, ba chiar mai mult, sfărâmase hotarele întrecerilor sportive, degenerând în cu totul altă încercare şi'anume': de a înfrunta o'urbe întreagă, -fără a-l putea stăvili cineva. Când răsuci capul, îl văzu pe Gillon alături.

— Ce probă a mai rămas? îl întrebă taică-său".

— Maratonul Pitmungo.

— Crezi că o să-l câştigi?

240

— Aproape sigur.

— Dar spune-mi un lucru. Nu socoteşti că s-ar cuveni să mai cedezi şi altora pasul?

Sam îşi privi picioarele. Greu bir plătiseră pantofii pentru trofeele câştigate. Şi erau unicii la părinţi!, Năclăiţi de noroi, până peste căpute, trebuia negreşit să-i răzuie înainte de a porni la marele Maraton.

— Ştiu eu? Poate ar trebui să-i las şi pe alţii, răspunse cu ochii şi gândul la încălţările ponosite. Dar nu pot! înţelegi tată? zise, când îşi înălţă fruntea. Vreau să câştig toate probele.

Gillon clătină din cap fără voie.

— Nu eşti în stare să te opreşti la timp?

— Oare care din noi ştie să se oprească la vreme? vorbi Sam privindu-l fără înconjur.

Şi, dintr-odată, feţele şi gurile lor se destinseră într-un zâmbet – acel zâmbet spontan, de mirată complicitate, pe care-l schimbă între ei doar prietenii foarte buni sau mlădiţele unei familii deosebit de legate.

— Am să câştig maratonul, rosti Sam cu convingere,

luându-şi flanela de jos şi pornind peste deal, către locul unde se adunau concurenţii la Maraton. Îmi pare rău numai că blestematul de Selkirk – vedea-l-aş mort – mi-a răpit toată bucuria trofeelor câştigate. Şi unde s-o fi topit Jem de nu dau de el?

Gillon se despărţi de fecior şi se întoarse la Maggie.

— N-a fost chip să-l opresc, o vesti el. Îi trage înainte cu întrecerea.

— Şi de ce nu? Doar pentru asta a venit, vorbi înţepată, mângâindu-şi punga cu bani, în care vârâse, pe negândite, o sută de şilingi.

Era exact reacţia la care trebuia să se aştepte, se consolă Gillon. Se apucară să strângă sticlele goale şi rămăşiţele de merinde, punându-le în coşniţe, cu farfuriile şi cu ulcioarele aduse cu apă. Sarah s-ar fi cuvenit să fie de faţă, să le dea o mână de ajutor.

— Mi-e grijă de Sarah. Ar fi trebuit să se întoarcă.

— N-ai de.. Ce-ţi face gânduri.. Cu siguranţă e acasă, şi ar trebui să ne ducem şi noi, zise, ridicându-se de pe ţol; dar Gillon o trase înapoi.

— Stai pe loc. Şă. Plecăm tocmai la spartul-târgului? Merită să rămânem până la capăt.

– Ce premiu mai ia?

— O guinee de aur şi o sticlă de whisky.

— O să se îmbete cui.

— N-avea nicio frică. Băutura o vinde.

— Atunci se va pricopsi.. – Prin faţa lor se perindau pilcuri de oameni, fiecare trăgând cu ochiul la cele nouă cocarde albastre, înfipte cu ace în velinţă, nu de fală, ci

ca să stea la loc sigur. Pe toate se vedea scris, cu litere aurii, locul şi data Concursului, în jurul crestei rotunde din mijloc, iar la baza lor spânzurau două panglici. Alături de ele, se înşirau sticlele de Glenlivet, precum şi cupele mici, de argint, pe care cî. Ştigătorul le putea lua acasă, să se fălească cu ele până la viitorul concurs, exact peste un an. Localnicii se chiombeau la toate, însă fără să se oprească, ori să se aşeze la vorbă – Vălenii, de teamă să nu fi devenit nedoriţi de familia Cameron, iar Măgurenii încă nehotărâţi să încalce datina, inchinând steagul, pentru prima dată în istorie, dinaintea invadatorilor. Şi pelerinajul continua, fiecare împins de curiozitate, să vadă cu ochii minunea atâtor victorii, adeverindu-se astfel aşteptările bătăiosului Sam.

— Ce tot citeşti acolo! o întrebă Gillon pe Maggie. De când am venit, te văd morfolind o hârtie, de parcă \i s-a lipit de degete.

— O chestie personală, îi răspunse în doi peri.

— După cum o- tot mângâi s-ar zice că-i o scrisoare de dragoste.

— O fi şi asta… Mai ştii?

La început, îl amuzase povestea, dar cu timpul ajunsese să-l sâcâie. Cât fusese ziulica de lungă, o scosese mereu din desagă – chiar de mai multe ori, în răstimp de numai o oră – şi o citise cu luare aminte, mişcând din buze – pasămite s-o guste slovă cu slovă —’iar ajunsă la ultima, o ascundea în tăgârţă, înseninată la chip, ba chiar fericită, cum nu-şi amintea s-o mai fi văzut. Mai din glumă, mai din curiozitate, Gillon se întinse brusc după foaie, dar prinzând de veste, Maggie îl înhaţă de încheietura mâinii şi i-o strânse cu atâta putere, încât

Gillon nu izbuti să o tragă din traistă decât numai pe jumătate.

— Să nu te atingi de ea, Gillon! îi spuse, dar nu în glumă.

Şi el se lăsă păgubaş.

— Acum ştiu ce e. I-am văzut ştampila. E de la boşo-rogul de Ogilvie.

242

I

— Întocmai. Şi mulţumeşte cerului că e boşorog, cum ii zici. Gillon nu-şi dădu strădLinţa să pătrundă miezul răspunsului.

— L-aţi văzut pe Jem? îi întrebă Andrew, răsărind lângă ei. S-a dat ultimul semnal de încolonare. Dar cum niciunul nu ştiu ce să-i spună, băiatul o rupse la fugă precum venise.

— Bietul Jem! Văzându-l pe Sam că ia toate premiile s-a făcut nevăzut, îl căina Gillon.

— Aşi! făcu Maggie. Nu-ţi cunoşti niciun pic feciorii. Dacă Jem a tulit-o, înseamnă că-i coace ceva lui frat-su.

0(5

Mulţi o porneau, dar puţini ajungeau lâ capătul Maratonului. Ba în anii cu ploi şi cu vreme rea se împotmoleau până la ultimul concurent pe traseu. Şi ce traseu! Incepând de pe Terenul de Sport, se deşira pe un pripor întins, până în Târgul Văii, lăsa în urmă mormanele de cărbuni, gurile minelor şi zona de exploatare, trecea de Drumeagul de Jos, înghiţea şi coasta dealului Brumbie şi se oprea tocmai în Easter Mungo, unde se ajungea pe înserate, iar de acolo făcea calea întoarsă, într-un urcuş necurmat, şi pe întuneric. Înapoierea era o tortură. Pe

lângă truda alergării, concurenţii aveau de înfruntat un vechi şi redutabil vrăjmaş – bezna nopţii. Şi apoi smârcurile. De aceea şi azi se mai înarmau cu lanterne cârpăcite din bostani cumpăraţi din Easter Mungo, la preţul de-un penny, sau cu lămpile de miner înfipte în cotoare de varză scobită, pe care le botezaseră „călăuze”. Câţi nu-şi dăduseră duhul la acest Maraton, fie răpuşi de goana istovitoare, sau de spaima întunericului, după cum vorbea târgul, ori pur şi simplu înecaţi în Râul Pitmungo, în care nimeriseră orbeşte, lăsându-se duşi de curentul apei. De aceea, la plecare, nu se vedea veselie, şi nici îmbulzeală, ca să apuce locuri în frunte. Într-o cursă atât de anevoioasă şi lungă, la ce erau să se vâre în primele rânduri. Cei mai mulţi o priveau ca pe o simplă ordalie, care trebuia îndurată, o tradiţie moştenită din moşi strămoşi ce se cerea dusă pe mai departe. Puţini sperau să iasă învingători, în schimb îşi doreau din tot sufletul să se vadă înapoi, ca mai târziu să aibă dreptul să spună:

243

— Ce vrei? Am încercat. Şi încă din răsputeri. Nici Dumnezeu nu putea să-mi ceară mai mult…

La care Maggie, cu siguranţă ar fi ripostat:

— Ce vorbă e asta? Trebuia să câştigi!

Şi gândul acesta îl făcu pe Gillon să surâdă fără de voie.

— Ll zăreşti pe Jem printre noi? îl întrebă Sam. Era împresurat de cincizeci, şaizeci de concurenţi, drapaţi în umbrele asfinţitului, ca şi amicii sau membrii familiei ce-i privegheau la linia de start. În văzduhul prididit de înserare, nu le puteai desluşi chipurile. Totuşi, Gillon avu impresia că Jem se afla printre cei din urmă.

— Ştiu eu? murmură şovăielnic. Mi s-a părut că-l zăresc. Dar sigur nu sânt. Şi în aceeaşi secundă răsună vechiul strigăt: „Porniţi cu bine! întoarceţi-vă cu bine!” Şi grămada de oameni se urni la drum, topindu-se în pâcla amurgului. Din deal, de pe Terenu de Sport, până în Calea Cărbunarilor, şi chiar mai de vale, merseră umăr la umăr, strângându-se unii într-alţii, în căutarea unui reazim. De-abia mai încolo începea inevitabila răz-leţire, odată cu osteneala, care-i silea pe unii să se oprească, pe alţii să se aşeze de-a curmezişul cărării, ori să meargă de-a buşilea, până la marginea şanţului, unde cădeau istoviţi şi zăceau o vreme, până se simţeau iar în stare să se ridice şi să se târâie până acasă.

Câteva mile, Sam nu se desprinse de grup. Nu-i convenea însă pasul încet, impus de ceilalţi care, pe lângă îngreunarea picioarelor, nu-l lăsa nici să capete suflul alergătorului care, lucru ştiut, uşurează înaintarea şi sporeşte viteza. E necuviincios să te-nfigi totdeauna în frunte – parcă aşa îl auzise pe taică-său. Şi totuşi se trezi întinzându-şi pieptul şi pasul, lăsându-i pe ceilalţi în urmă, alergând ca un scos din minţi, în bezna crescândă, simţindu-se oarecum apăsat de tristeţea singurătăţii, dar, în acelaşi timp, mulţumit că-i întrecuse din nou.

Câţiva localnici din Easter Mungo, păstrători ai vechii tradiţii, întâmpinau concurenţii cu bureţi umeziţi – să le răcorească grumajii – cu ciubere cu apă rece– să-i stropească pe păr şi cu portocale să le refacă puterile şi să le aducă noroc. Exista o legătură între portocală şi soare, de care Sam auzise, dar cum şi în ce fel anume le aducea izbânda, încă nu o aflase. Aceiaşi oameni de inimă îi aşteptau şi cu whisky, de avea careva nevoie de

el.

244

— Bravo băiete! îl lăudă un bărbat, storcându-i pe creştet un burete îmbibat cu apă ca gheaţa. Sam se simţi renăscut. Dar unde-s ceilalţi? Te văd doar singur, flăcăule.

Sam ridică din umeri, iscălind în Registrul Punctului de Control, după care făcu trandiţionalul ocol al Pieţii. Înconjură încă o dată fântâna, urcă şi coborî treptele dinaintea bisericii – ca să gonească pe necuratul – apoi trecu prin faţa bătrânilor, înşiraţi înapoia focurilor – drept stavile în calea duhurilor spurcate şi a spiriduşilor – împlinind datine păstrate cu mare sfinţenie.

— Să ajungi cu bine, băiete, îi strigară în cor. Dumnezeu să te ocrotească. Fii cu băgare de seamă la hârtoape şi bălţi…

Şi din nou se trezi singur, singur, singur, alergând ca un apucat. La un moment dat se sperie. Auzi paşi ce se apropiau tot mai mult, apoi trecură pe lângă el, fără să desluşească prin pânza compactă a nopţii făptura ce-l întrecuse.

— Hei. Care eşti? strigă el, însă misterioasa fiinţă îşi văzu mai departe de drum, înghiţită de beznă, gonind către Easter Mungo, care clipea prizărit în zare. Aşadar nu se distanţase prea mult de ceilalţi, constată cu surprindere. Se mai găsise un zmeu ca şi el, care îl ajunsese şi i-o luase înainte. Dar lasă, c-o să-i piară lui pofta, când o da de urcuş. Se va împotmoli, cu precizie, la întoarcere. Şi, într-adevăr, odată ieşit din Easter Mungo, începu panta. Mai avea o oră de mers şi numai "pieptiş. Curând îi întâlni pe primii alergători, ieşiţi cu totul din competiţie, fie chirciţi la marginea drumului, văicărindu-

se de oboseală şi rău, ori întinşi, fără grai, în ţărâna potecii.

— Cu bine, Cameron! Nu te lăsa! îi strigară cei care mai aveau glas.

După umilinţa înfrângerii la care îi osândise, îl mai întâmpinau cu urări! Ce inimi largi! Oare cum îi spusese taică-său? „Nu crezi că s-ar cuveni să mai cedezi şi altora pasul?” Şi, cu toate că nu-i dăduse ascultare, iată-i încurajându-l. În sfârşit îi lăsă în urmă şi odată ce nu-i mai văzu, îl părăsiră şi remuşcările. Alerga din nou singur, prin noaptea de păcură, când, deodată, auzi din nou paşi înapoi. La început nu i-a venit a crede. Oare cine putea să fie? Şi totuşi urechea nu-l înşela. Cineva se ţinea scai de el, cu un mers tropăit – nu uşor şi pe vârfuri, cum scrie la carte şi cum şi-l formase pe-al său. Şe concentra şi ascultă mai atent. Âşa era, precum auzise: urmăritorul

245

călca la fel ca o raţă, pe toată laba, şi gâfâia de parcă-şi dădea sufletul. Revizui în gând lista eventualilor adversari – jucători de fotbal şi rugby care ar fi putut rezista. Dar pe aceştia ii văzuse ieşiţi din cursă. Şi atunci îl cuprinse spaima. Câte poveşti nu auzise cu năprasne petrecute în puterea nopţii! Doar când îşi aminti de legendele cu Tam o’Shanter, cu spiriduşii, cu vracii şi vrăjitoarele se linişti, spunându-şi că toate istoriile oamenilor nu erau decât născociri prin care să-şi motiveze infrângerea. Cu toate astea, paşii nu erau o scorneală, ci o realitate ce-l urmărea. Se uită înapoi, fără a distinge nimic.

— Care eşti? răcni el. Cum te cheamă?

Dar în loc de răspuns, acelaşi tropăit îndârjit şi greoi. Sam încetini pasul, ceea ce făcu şi umbra din spate. Apoi

şi-l iuţi, iar celălalt se luă după el. „Cine-o fi, să-l ia dracu!” bombăni în sine. Eu îmi văd mai departe de drum, iar pe deal îl dau gata. Era o noapte deasă, în pofida stelelor ce împungeau bolta. Nu departe, zări stiva cea mare de cărbune proaspăt extras. Bravo! Nu mai am mult, îşi făcea curaj. Şi aproape imediat izbucni şi purpura rugului aprins pe creştetul Măgurii. Localnicii îl aşteptau. Ajunse la poalele dealului, de unde începea urcuşul anevoios „ruperea noadei”, cum i se spunea în Pitmungo – dar îl înfruntă cu neslăbită dârzenie. Coasta pieptişă era prăpăd, recunoscu el.

— O să-ţi plesnească pipota! strigă umbrei din spate. Ai să-ţi lepezi potcoavele!

Mai avea de trecut pâriiaşul şi gârla, pe care le birui, urmându-şi calea prin zona de exploatare, pe lângă cuptoarele de ars cărămizi şi munţii de zgură şi de cărbune curat, când, deodată, nu mai auzi paşii. Slava cerului! Urmăritorul s-a lăsat păgubaş! Era o crimă pentru un om necălit în antrenament să se supună unei astfel de încercări. Cineva, pentru care avea milă, voise să-l depăşească, chinuindu-se dincolo de îndurările omeneşti. Alţii mureau din aşa ceva.

Se văzu pe drum pietruit, adică pe Calea Cărbunarilor, unde se poticni în câteva rânduri de caldarâm. Îşi simţea picioarele mai împovărate decum s-ar fi aşteptat. Ziua-i ceruse un bir mai mare decât îşi închipuise, în special de când cu ivirea umbrei afurisite, care-l forţase să iuţească pasul. Pe Calea Cărbunarilor se înşirau primii oameni, ieşiţi întru întâmpinare. Îi auzea rostindu-i

£46

numele, dar feţele rămâneau tulburi, ba chiar de

nedesluşit. Pesemne din pricina ostenelii, până şi ochii îi jucau renghiuri, învolburându-i imaginile.

— Sam Cameron! Din nou feciorul lui Cameron! pornise vestea din gură în gură.

Sub umbrele mişcătoare ale rugului de pe Măgură orice lucru din vale căpăta forme şi răsuciri nefireşti. „Dulcea răsplată a victoriei!” îşi zise cu amărăciune. Numele lui zbura de la unul la altul, înălţându-se ca o pasăre peste zări. Deodată-l cuprinse dorinţa să se oprească, să renunţe cu totul. Destul cât fugise! îşi aminti, însă, că la întrecerile trecute, pe această ultimă porţiune concurenţii nu mai goneau, străbătând-o cu mers domolit. Şi la gândul acesta îşi încetini şi el mersul. Dar nu făcu o duzină de paşi, când mulţimea se porni iar pe strigăte.

— Al doilea concurent! A mai apărut unul! Auzind, Sam înlemni pentru câteva clipe, iar când o luă din loc, se împiedică din nou de pietrele caldarâmului.

— Înaintează! Uite-l că vine! rosti un glas aproape de el.

Acum îl auzea iar, mai aproape ca întotdeauna, mai să-l cijungă şi să-l întreacă. Se întoarse să vadă cine era, dar nici de astă dată nu-i zări chipul.

— Cine e? ţipă către oamenii înşiraţi de-a lungul potecii. Cine e? Cine e?

însă nimeni nu părea în stare să-i dea un răspuns. Şi din nou îl încolţi frica, de astă dată nu la gândul în-frângerii sale, ci al preţului inuman ce-l plătea adversarul, atât de îndârjit să-l întreacă, încât îşi primejduia însăşi viaţa. Acum auzea limpede, nu tropăitul picioarelor – care erau ferfeniţă, probabil – ci înspăimântătoarea sa răsuflare. Horcăia după o gură de aer care însemna viaţă

şi, în acelaşi timp, plângea cu sughiţuri, de durere, se vede, şi de încrâncenarea ce-l mâna de la spate.

Sam încercă să-şi iuţească pasul, să-şi reia avântul de dinainte; în zadar, însă. Mădularele nu-l ascultau. Prea curând se culcase pe laurii biruinţei şi slăbise lupta. Iar acum celălalt îl avea în mână. Dar nu, nu putea să-l înfrângă, n-avea cum să reziste, când, pe unul ca el, cu atâta antrenament, mai că-l răpusese efortul; picioarele i se făcuseră grele ca plumbul şi carne vie; plămânii parcă luaseră foc, iar inima îl izbea cu atâta

247

putere în urechi încât n-ar fi fost de mirare să-i plesnească şi capul de zvâcnelile-i nebuneşti.

Doar atâţia oameni crăpaseră pe acest deal, îşi aminti deznădăjduit. Şi totuşi, ca prin minune, simţi că prinde viteză; muşchii picioarelor mai răspundeau la poruncă, deşi nu-i crezuse în stare. Urmăritorul îi ajunseseră umăr, înaintând aproape vârât în el, în aşa fel, " încât, în-torcându-se să-l privească, Sam nu îi văzu chipul, mai ales că era mai scund decât el.

— Opreşte-te, îi mârâi printre dinţi. Celălalt însă nu-şi micşoră pasul. Opreşte-te, îi repetă, nu-ţi mai face atâta rău! Umbra mormăi un răspuns, din care nu se înţelese nimic. Uite, încetineşte-ţi mersul, şi-l domolesc şi pe-al meu. Altfel nu te văd bine, îl rugă Sam. După care se opri din vorbă, fără suflare. Am să stau pe loc şi îl las pe nenorocit să mi-o ia înainte, hotărî el, deşi îşi dădea perfect seama că n-o va putea face, ci va lupta până în ultima clipă. Acum nu era vorba numai de pro-pria-i biruinţă, ci de lecţia pe care trebuia să i-o dea celui care nu ştiuse să piardă. Dar iată că adversarul ajunse în rând

cu el, iar peste un moment, două– lucru de necrezut – îl şi întrecu. Cei de pe margine alergau după ei, urlind şi încurajându-i, îmboldindu-l pe scundanul tuciuriu dinainte care, cu fiecare opinteală, se distanţa tot mai mult.

— Jem! strigă Sam, care, în sfârşit, îl recunoscuse. Te implor, nu-mi face una ca asta!

Şi, adunându-şi ultima brumă de forţă, precum şi tăria agonisită în cele patru săptămâni de antrenament – de mile şi mile străbătute pe ascuns care acum îşi arătau roadele – o porni în goană prin Uliţele Igrasiei, a Cocioabelor şi a Minerului, ajungând la poalele Măgurii. De aici, mai avea un urcuş de trei sute de iarzi, prin ierburi şi buruieni dese, presărate cu gropi. Flăcăii din trig se ţineau acum după Jemmie, îmbărbătându-1:

— Nu te lăsa! Nu te lăsa! înainte băiete! înainte! Iar Jem se depărtase al naibii, se apropia de victorie, susţinut de ţipetele băieţilor, ba chiar şi de braţele lor, înaintând către rugul aprins, a cărui văpaie îl împroşca probabil în ochi, ca o apă clocotită şi roşie, orbindu-l. „Şi-a pierdut minţile, se gândi Sam, iar acum numai nebunia îl mână din spate, fiindcă puterile i-au secătuit de mult. Dar nu mă las, se înverşuna el; n-o să-mi smulgă trofeul!” Şi, încrâncenat de acest gând, se azvârli

ca şi în alte daţi, dincolo de hotarele îngăduite oamenilor de rând, unde nu mai simţea durere şi nici fruntariile propriei fiinţe, adăpându-se din izvoare de viaţă încă neatinse vreodată. Aşa prinse zbor şi-l ajunse pe Jemmie din urmă, iar când păşi una cu el şi-i privi chipul fratelui – schimonosit de durere – parcă nu îl văzuse nicicând, ci continuă fuga spre flăcările şerpuind în

văzduh.

Afară de Gillon, prea puţini oameni se mai aflau lângă rugul aprins. Cei mai mulţi coborâseră în locul unde se prăbuşise Jemmie – la cincizeci de iarzi de linia sosirii – luându-l pe braţe şi culcându-l acolo, pe ea, ca cel puţin să-l declare al doilea câştigător şi să-i înmâneze o cocardă micuţă şi roşie, şi cei cinci şilingi, care alcătuiau premiul.

— A trebuit neapărat să faci asta? l-a întrebat Gillon pe Sam.

— Da, rosti Sam hohotind.

„Măcar bine că varsă lacrimi, cugetă taică-său, îşi plânge fapta şi năstruşnica forţă ce l-a împins către ea, şi-l plânge pe Jemmie”. Apoi îl văzu rupând-o din nou la fugă, peste coastele Măgurii, de parcă nu mai cunoştea ostoială, ci ar fi gonit într-una, până în văzduhul de smoală al cerului, şi de-abia după ce se pedepsi îndeajuns, îl zări întorcându-se şi oprindu-se lângă pompă, unde zăcea frate-său întins la pământ.

Sam îl crezuse în nesimţire, însă Jem era treaz şi lucid, în schimb îi simţi trupul înfierbântat şi mâinile reci, ca gheaţa, şi se sperie. Îi strecură o mână sub cap, i-l ridică şi-i curaţi gura de bale.

— De ce-ai făcut asta, Jem? De ce?

Celălalt îl privi cu ochi năuciţi, goliţi cu totul de viaţă. „O să moară”, îşi spuse Sam îngrozit, dar imediat se scutură de acest gând.

— Un om nu le poate avea pe toate. Trebuie să mai lase şi altuia, bâigui Jem, şi începu să tremure din tot trupul.

Sam îi mână pe câţiva din echipa de fotbal după ţoluri şi căruţă, acasă.

— Am fost la un pas să te-ntrec, blestematule, gemu Jem. Doar un pas, şi te luam.

— Ba a fost cât p-aci să mă căsăpeşti, frăţioare.

— Am să te-ntrec, Sam, după cum ştii şi tu. N-am să mă las de tine până nu te pun la pământ.

249

— Trebuiţi să l'i câştigat anul ăsta. Meritai.

Deşi sleit de puteri, Jemmie se smuci de la brâu în sus. Cuvintele lui Sam îl treziseră, stârnindu-i mânia. Niciun Cameron n-avea dreptul să le rostească, fiindcă în familia lor însemnau erezie.

— Cum meritam să câştig dacă n-am fost în stare? Gillon simţi că nu-i mai poate privi, văzuse destule în ziua aceea. Că-i avea sub ochi, îmbrăţişaţi, era un semn bun; că fiecare de-abia îşi stăvilea plânsul, şi asta-l înduioşa. Dar ce folos de amândouă, când pătimaşa pornire ce-i minase dincolo de limitele omeneşti şi de orice control părea şi mai vie, şi mai adânc înrădăcinată! Nu învăţaseră nimic din această lecţie. Cum poate nici odată nu aveau să înveţe.

De-abia când se duseră după căruţă, au constatat că nu e acasă. Se topise, împreună cu noul căluţ de Highland, pe care-l botezaseră Brothcock. La început au crezut că e păcăleală făcută de Ziua Minerilor, când toate se lăsaseră vraişte, iar oamenii se afumaseră straşnic cu bere. Dar când Sarah nu apăru, hotărâră ca Gillon să se ducă la Walter Bone, să vadă de le este fiul acasă. Dar. Şi pe Sandy Bone îl înghiţise pământul.

— Nu pot să cred că a fugit cu el, se tânguia Maggie. N-o să-mi facă ea mie asemenea figură. Doar i-am spus răspicat că odată cu capu' nu-l primesc pe schilod în

casă, să-l văd târându-se în bâte încolo şi încoace.

Auzind-o, Gillon îi înfipse mâna în beregată – ce nu făcuse de când se ştia.

— Nu-ţi îngădui să batjocoreşti un tânăr de toată isprava, pentru nenorocirea care a dat peste el.

Maggie se rupse din mâna lui, vineţie la chip, ca şi Gillon.

— Binişor, tată, interveni Andrew.

— Dacă fata mea a fugit cu el şi s-a măritat, aflaţi că a luat un om mai presus de aşteptări.

— Pentru fetele din Pitmungo, orice băi’bat de aici nu le ajunge nici la călcâi, sări Maggie.

— Aş râde dacă ai avea haz, dar e numai urât ce aud, o repezi Gillon. Dacă după tot ce a pătimit, tânărul Bone îşi mai poate reface viaţa, îl felicit. Iar dacă pentru asta are nevoie de Sarah, i-o dau. Şi de-o vrea să vină, să stea în casă cu mine, îl primesc.

250

— Doar mi-a făgăduit, blestemata, se oţărî Maggie. „Asta e buba, ţi-a trecut peste voie! «se gândi Gillon. Auzi. Să aibă neruşinarea să mă calce pe mine în picioare…

— Fiindcă-l iubeşte, o înfruntă Gillon. Înţelegi tu ce-i dragostea, ori nu eşti în stare?

Maggie se trase cât mai departe de el, ca să-i poată trânti ce avea ea în guşă, fără a-i mai fi la indemână să-i pună gheara în gât.

— M-a minţit. Asta înţeleg eu!

Gillon fierbea dar, spre deosebire de altădată, nu încerca să-şi strunească mânia. Se uită la urmele roşii ce le lăsase pe grumajii nevestei.

— Nu amesteca dragostea cu minciuna! îi spuse tăios.

— Dragostea e numai minciuni, răcni Maggie. Făgăduinţe călcate-n picioare. Asta e dragostea!

— Aşa gândeşti şi crezi tu? o întrebă uluit.

— Până în măduva oaselor.

De pe crestele Măgurii se lăsase o răcoare pătrunzătoare, pe care Gillon o simţi dintr-o dată. Îşi căută jiletca din ochi. Nu mai putea rămâne acolo, nici măcar un răstimp.

— Mi-e milă de tine, îi spuse îmbrăcându-se. Iar pe mine mă plâng. Apoi ieşi pe uşă şi-o închise.

17

Deşi venetic pripăşit în Pitmungo, apoi ani de zile Vălean, iar la mină, un biet săpător de abataj, Gillon legase prieteşug cu Walter Bone, o minune de care se crucea nu numai târgul, ci pină şi el. Cu câtă sfiiciune se apropiase de Bone la început! Fiindcă în Tosh Mungo el era stâlpul pilduitor la biserică avea rang de diacon, iar peste toate, mai era şi supraveghetor în mină. Cum era să-şi ridice ochii şi să caşte gura înaintea lui, când e bine ştiut că supraveghetorii nu discută cu cioplitorii de rând? Dar dorul de a afla ceva despre Sarah doborise zidul timidităţii.

— Cum o duce fiică-mea în casă la dumneavoastră? îl întrebase într-una din zile, pe când coborau în afun-zimile galeriilor.

Walter Bone se încruntase mirat, ceea ce-l supărase pe Gillon, pentru ca după aceea să-şi dea singur seama că prin cuvintele sale îi curmase firul gândirii.

— Cum o duce? repetase mai marele peste galerie.

— Vreau să ştiu dacă nu vă supără cu ceva…

Bone chibzuise o vreme, şi numai pe urmă îi spusese:

— Fiica matale e un înger în casa noastră.

— Atunci înseamnă că-i fericită…

— Fericită? N-aş şti să-ţi spun dacă e. Încă nu m-am gândit niciodată la asta. Şi din nou se adinei în tăcere. Da, cred că e, vorbise după un timp; depinde însă ce înţelegem fiecare prin fericire… Dar ia spune-mi, crezi că maică-sa tot n-o primeşte în casă ?

— Nu. Şi cât o trăi.

— Ooo, ba da, l-a contrazis Walter Bone. Cu timpul o să se înduplece. După câte aud, doamna Cameron e o femeie cu cap.

„Minte o fi având, dar se vede că n-o cunoşti!” răspunsese Gillon în gând.

De atunci şi-au vorbit mai des, fie în drum către mină, ori la întoarcerea de la lucru, descoperindu-şi multe apucături în comun.

În comparaţie cu restul minerilor, amândoi vădeau o mare seriozitate; le plăcea să asculte, să înveţe şi să citească, deşi, în privinţa ultimei însuşiri, Gillon îl întrecea. Iar ca cei mai mulţi scoţieni, se dădeau în vânt după discuţii şi controverse. Dar cu toată concepţia rigidă faţă de viaţă – într-atât de îngustă şi intransigentă încât până şi unul ca John Knox l-ar fi admirat – Bone era gata să scormonească sau să apere orice punct de vedere, numai de dragul unei argumentări straşnice, după cum se întâmplase şi în ziua când au zărit pentru prima dată, pe Măgură, mutrele celor câţiva străini, înarmaţi cu aparatura de prospectare a terenului; atunci dezbăteau dreptul minerilor la ajutoare băneşti, în cazuri de

accidente, iar Bone susţinea sus şi tare că muncitorul e obligat să-şi asume unele riscuri, în schimbul posibilităţii ce i se pune la îndemână de a-şi câştiga pâinea în fabrici sau mine.

— E de la sine înţeles că patronul nu doreşte accidente care să-i prăpădească utilajele şi să scoată din muncă meseriaşii, perora Bone.

— Greşeşti, apăra Gillon o altă idee. Patronului nici că-i pasă de scule şi mântuitorii acestora. Dar mai bine

252

spune-mi ce vânt crezi că i-o fi adus pe cei de măsoară Terenul de Sport?

Pentru Walter Bone era o întrebare cam delicată. Auzise de mult de pericolul ce ameninţa gazonul lor atât de îndrăgit, dar ca vajnic apărător al ordinei stabilite

— După cum îl cunoştea târgul – se pusese chezaş pentru Lady Jane de Tosh Mungo, actualmente Contesă de Fyffe – garantând că ea nu va permite un astfel de abuz. Ori dacă totuşi i-ar fi despuiat de acest bun, Bone ar fi fost nevoit să-şi recunoască eroarea, ba chiar mai mult, să admită că întreaga sa viaţă se întemeiase pe o minciună. De aceea, nu-şi putuse îngădui luxul să-şi plece prea mult urechea la zvonul stârnit.

— E greu de spus pentru ce-or fi prospectând locul, răspunse el cu prudenţă. Ar putea exista zeci de pricini, ca de pildă căutarea unui petec prielnic pentru un teren nou de cricket.

Ca o mulţime de mineri, şi Bone era pătruns de convingerea că, după însăşi voinţa lui Dumnezeu, între patroni şi truditori dăinuia un anumit echilibru, iar menţinerea lui era spre binele amândurora.

— Odată ce s-a răsturnat cumpăna – fie prin cerinţele exagerate ale unora ori a prea marilor beneficii ale altora – adio tihnă şi pace! Nimic nu mai merge ca lumea până nu se îndreaptă balanţa. Asta e rânduiala Societăţii. Dictată de Dumnezeu.

Cât despre replica dată în legătură cu prospectarea Terenului, Gillon nu l-a mai contrazis, şi poate bine a făcut, pentru că de atunci se scursese destulă vreme fără să mai apară vreun semn. Dar într-o după amiază, pe când suiau dealul sub săgeţile oblice ale soarelui pişcător de Septembrie, dădură cu ochii de o ceată de muncitori

— Negreşit irlandezi, după straiele zdrenţăroase – îngrădind pajiştea de pe Măgură. Mulţi localnici se prefăceau că nu pricep ce se întâmplă dar când, până în cele din urmă, bătură la uşa lui Bone, cerând să-i asigure, ca şi altădată, cum că Terenul va rămâne al lor, supraveghetorul nu mai avu încotro, şi-o porni să-l înfrunte pe Brothcock.

— Oamenii's cam îngânduraţi şi nu-şi mai află liniştea, domnule Brothcock.

— Du-te şi linişteşte-i, Walter. Spune-le că vor avea dreptul de trecere peste pajişte. Nu care cumva să-şi închipuie c-or s-o ocolească.

253

Walter Bone ieşi din birou, dar afară îşi dădu seama eă de fapt nu primise răspunsul complet. Aşa încât se întoarse.

— Aş vrea să ştiu dacă strănepoţii mei vor putea să mai joace fotbal pe pajişte, întrebă cu smerenie.

Brothcock îşi cam ieşi din ţâţâni.

— Uite ce, tu vezi-ţi de treabă în mină, şi lasă pe mine

chestia cu pajiştea. Fiecare cu ale lui. Altfel, o încurcăm; ia aminte!

Când oamenii îl iscodiră pe Bone, curioşi să afle răspunsul administratorului, acesta se văzu silit să ridice din umeri. Şi nu numai Gillon îi surprinse nedumerirea şi umilinţa ce-i înceţoşau ochii.

Lucrarea înainta anevoie. Era un gard slut, cârpăcit din şipci lungi, niciuna egală cu alta, clar vopsite într-un verde coclit. Muncitorii erau ageamii, şi nici tragere de inimă nu aveau, hărţuiţi într-una de băştinaşi, care nu-i primiseră prin case, aşa încât se văzuseră obligaţi să doarmă sub cerul liber, aciuiţi pe lângă căruţele de ţigani. Într-o seară, câţiva îşi luaseră inima în dinţi şi intraseră la „Buchea Cărţii”, de unde plecaseră în brânci. Dar cel mai rău îi încolţeau tinerii care, încălziţi de la joc, năvăleau peste ei, râdeau de nepriceperea lor şi-i bombardau cu întrebări despre pajişte, la care nu ştiau ce răspuns să le dea. După o bucată de vreme, însăşi Brothcock se înfăţişă la locul cu pricina, ca să pună lucrurile la punct. Băieţii tocmai se hârjoneau pe teren.

— Bă, ăi cu mingea, întindeţi-o de-aici! le strigă. Flăcăii se opriră în mijlocul vânzolelii, lăsând balonul să ţopăie mai departe, pe câmp.

— M-aţi auzit? Luaţi-vă tălpăşiţa! Jemmie veni în fugă spre el.

— Avem un meci, sir, chiar în seara asta. Pitmungo cu Kinglassie, sir.

— D-aia nu mai pot eu. Hai, căraţi-vă de pe pajişte!

— Echipa adversă a bătut cale lungă ca să joace cu noi, sir. Într-adevăr, jucătorii din Kinglassie se aflau pe de margini, echipându-se ca de joc. Ca să ajungă aici, o

întinseseră cinci mile pe jos, după ce, se înţelege, trudiseră zece ceasuri în mină – cât dura schimbul. Nici nu ştiu cum să-i anunţ, sir, insistă Jem.

— Lasă asta; găseşti tu o cale.

254

— Să nu vă temeţi că vă stricăm iarba; doar noi o tundem şi o îngrijim.

Atât stăruinţa, cât mai ales atitudinea tânărului, îl scoaseră pe Brothcock din fire; îl măsură cum şedea cu picioarele musculoase şi zdravene răscrăcărate; cu bărbia oacheşă săltată până la cer, iar ochii – două nuci împuşcate în faţă – arzători şi mândri – parcă-l priveau cu sfidare.

— Ascultă, bă! V-am spus s-o tuliţi de pe pajişte şi n-am de gând să-mi întorc vorba. Aşa că mişcaţi-vă fundul!

— Doar nu sânteţi proprietarul pajiştei. E a noastră, în sfârşit, frecuşul tacit era dat pe faţă. Brothcock înainta către Jemmie, mai să-l atingă cu pântecul rotofei.

— Te cunosc io. Îţi ştiu şi numele. Eşti împuţitu' ăla lacom care dă iama prin tot concursul.

Involuntar, Jemmie îşi aruncă privirea spre Sam, apoi către ceilalţi, adunaţi împrejur. Lucru ciudat, însă: Sam amuţise, iar în ochii lui nu găsi pâlpâiala mâniei. Ci doar un gol fără fund.

— Da. Sânt James Drum Cameron, şi băieţii ar vrea să le spuneţi ce ni s-ar întâmpla dacă nu renunţăm la meci.

Brothcock surise.

— În primul rând voi avea grijă să fii dat afară din mină, împreună cu fraţii şi taică-tău, se-nţelege. Şi o să vă-ncondeiez la mai- marii din Fife, să nu vă mai dea de lucru câte zile-oţi avea. Te mulţumeşte răspunsul?

Şi, fără a mai zăbovi, făcu stânga împrejur şi o porni înapoi, peste pajişte, arătându-şi, pe deasupra gulerului cămăşii, răzoarele adinei, săpate în ceafa lată şi grasă. Piatra-l ajunse chiar în dreptul terenului de jucat „inele”, şi-i trecu la numai un deget de tigvă. O auzise, probabil, şuierând prin văzduh, iar la caz că-i scăpase bâzâitul vijelios, oricum o văzu căzând înaintea lui, cu un bubuit înfundat. Însă burduhănosul de Brothcock avea şi o calitate – un soi de curaj primitiv, sau de trufie neînfricată. Fiindcă şi-a continuat mersul, fără să şovăie şi fără a le da spectatorilor satisfacţia de a-şi întoarce capul. Totuşi incidentul putea să-i dea de gândit, lui ca şi întregului târg. Exista un suflet printre localnici atât de legat de scumpa pajişte verde, încât încercase chiar să-l ucidă pe administrator.

255

— Tu ai zvârlit-o? îl întrebă Jemmie pe frate-său. Sam îl privi tăcut şi încremenit. La lei ca şi chipul lui, lipsit de orice expresie.

Rob Roy jubila. Ieşit din mină, se duse aţă la baia comunală, să se spele de jeg, iar de acolo, la Selkirk. Pe la „Buchea Cărţii” renunţă să mai treacă, deoarece trebuia să fie cu mintea clară la întâlnirea pe care o avea.

— Iaca ne-a picat în mână şi clenciul mult aşteptat, zise Rob cu aprindere. Acum cearta-i pe faţă.

Dar când îl văzu pe bibliotecar clătinând sceptic din cap, îi mai pieri din avânt.

— Eu unul parcă n-aş zice, mormăi Selkirk.

în Rob încolţi indignarea. Cum, când în sfârşit izbucnise conflictul, bibliotecarul încerca să toarne apă pe flăcări?

— Cum poţi să vorbeşti astfel, când oamenii au vrut să-

l omoare pe Brothcock?

— Care oameni? Doar unul, şi ăla probabil dintre căpcăunii tăi de frăţiori…

— Aşa sper şi eu…

— De s-ar fi îmbulzit cu toţii, să-l strângă cu uşa pe Brothcock, ar fi fost altceva. Nu ştiu dacă pricepi – o piatră aruncată e doar un act de violenţă, pe când un grup de mineri, înghesuindu-l pe administrator, este un act revoluţionar.

— Tu nu înţelegi, Henry, ce înseamnă Terenul de Sport pentru oamenii de aici, susţinu Rob. Între timp, ajunseseră să-şi spună pe nume. Pentru ei nu e o pajişte verde, ci viaţa şi, o dată ce ni s-ar lua, bănuieşti în ce s-ar preface? într-o colină neagră, ca cea din Easter Mungo. Ori toţi îşi dau seama de ce îi aşteaptă.

— O ceată de jucători cu inele, smiorcăindu-se după petecul, lor de verdeaţă… Iar tu vrei să răstorni pământul, să faci revoluţie, pentru că li se ia acest moft?

— Ai ghicit. Sânt mari meşteri la aruncat inele. Cei mai buni jucători din Fife. Dar nu numai asta e buba, cum prea bine o ştii.

Selkirk rămase o vreme pe gânduri, cântărind situaţia.

— Nu, se pronunţă în cele din urmă. Marx nu ar fi de acord. Ne trebuie un temei care să-i usture aici, zise, atingându-şi stomacul. Să-i atingă la maţe. Şi nu pe unul, doi, ci pe toţi. Fotbaliştii, aruncătorii inelelor, jucătorii de rugby sânt loviţi cum nu se mai poate de confiscarea

Terenului. Pun rămăşag că şi frate-tău, ăla de cotonogeşte la rugby, clocoteşte la ora asta…

— Adică, Sam, vrei să spui. Ei bine, el nu fierbe, ci a

îngheţat.

— Mă rog, fiecare reacţionează într-un anumit fel. Femeile însă nu. Ele n-au de ce suferi. Iar de se mai deschide o mină, va fi şi mai mult de săpat, şi mai mult cărbune de scos, şi-o să le treacă năduful sportivilor. Mânia dispare când primesc fişicurile cu bani.

Rob nici nu mai voia să-şi asculte dascălul în ale marxismului şi se întoarse cu spatele.

— Dă-mi voie să-i scriu lui Keir Hardie. Dar cum încuviinţarea lui Selkirk întârzia, vorbi mai departe: vreau să-i cer să vină în Pitmungo, ca să ne afilieze Sindicatului Minerilor Scoţieni, să avem un spate asigurat când pornim la o treabă.

— Şi de ce trebuie să-mi ceri permisiunea de-ai scrie?

— Ca să adaugi un cuvânt de recomandare, să ştie că sânt om serios.

— O va vedea din epistolă.

— Va să zică nu vrei? se înfurie Rob, revenind în faţa lui Selkirk.

Acesta îl studia ca pe un peşte pus la vânzare.

—— Ba da, se învoi el; dar unde ai să-l găzduieşti la caz c-o să vină?

Rob se pungi la faţă, – întocmai ca Gillon, când îl dezumfla câte o vorbă. Într-adevăr, unde avea să-l adăpostească? La asta nu se gândise.

— Doar nu l-oi pofti, îl înghesui Selkirk, ca să-l vâri la pârnaie, ori să-l văd încolţit şi chiar ciomăgit de poliţiştii Companiei.

Ţâfnosul care-i vorbea gustase din toate paparele astea; fusese la zdup, rupt în bătăi, şi trecut pe „listele negre” ale tuturor minelor, câte se înşirau între Fife,

Durham şi Ţara Galilor. De mult însă le pusese cruce zilelor sale de luptă; acum trăia doar din amintirea lor şi, când le scormonea spuza şi le trezea iar la viaţă, punea sticla la gură şi dădea pe gât. Totuşi, Rob avea să-l respecte întotdeauna pentru cât îndurase.

— Ştiu o casă cu o cameră liberă; îl putem duce acolo fără să fie văzut prin târg, vorbi Rob, privind în jos, prin fereastra mânjită de zgură, spre Calea Cărbunarilor.

— Şi unde-i odaia de zici? îl descusu bibliotecarul.

257

— Deocamdată nu pot să-ţi spun.. Dar crede-mă, pe cuvânt de onoare că nu-ţi înşir baliverne.

Omul cărţilor îl studia cu ochi micşoraţi.

— Şi, mă rog, de ce faci pe secretosul?

— Fiindcă-i o chestie strict personală, legată şi de mândrie, se codi Rob, în nădejdea că celălalt va putea prinde miezul sumarei lui explicaţii.

— Totuşi, nu m-aş pripi să-l invit, până nu sânt pe deplin sigur…

— Dar mă pun eu chezaş, îl asigură Rob, dus de torentul elanului. Şi-o să vezi, Henry, că de aici va porni totul. Vom face, în sfârşit, primul pas.

„Cât de visător, e, reflectă Selkirk; la fel ca şi taică-său şi ca mine, când eram june şi convins până în pânzele albe că, odată ce vor auzi adevărul, oamenii vor sări întru apărare. Dar cât de crudă mi-a fost deziluzia şi cu ce preţ mi-am învăţat lecţia!"

— Scrie-ţi răvaşul, iar eu am să-l completez, îi promise lui Rob.

Unde ar fi ajuns omenirea de n-ar fi existat visători care să lase primele urme, pe care mai apoi aveau să

păşească oameni mai chibzuiţi şi cu capul pe umeri? Pe Rob Roy îl aştepta suferinţa – după cum o vedea de pe acum, pentru că orice vis se plăteşte cu durere şi chin. Şi, cugetând la toate acestea, ar fi vrut să-l vadă plecând; prea simţea nevoia balsamului ce-l purta într-o sticlă, la brâu.

După ce trimise scrisoarea, Rob aşteptă. Dar răspunsul întârzia.

— O să vină, o să vină, îl liniştea Selkirk. Keir Hardie e un om hărţuit; îl muncesc de scot untul din el, şi în plus e certat cu justiţia. Dar asta nu înseamnă că n-o să-ţi scrie.

Şi, de voie, ori de nevoie, Rob aşteptă. Minaţi de acelaşi alean, nici localnicii nu şezură cu mâinile în sân, ci porniră şi ei la ceva – şi încă sub oblăduiala lui Walter Bone, spre marea lor mirare. Intrând – fără zarvă şi zor – mai întâi în casele Măgurenilor, iar pe urmă coborând la Văleni – care mai că nu mureau de fală să-1

258

vadă trecându-le pragul – Walter Bone adunase o sumă de bani cu care să cerceteze legea cu privire la dreptul lor asupra Terenului aflat în primejdie, iar cind strânse paralele necesare, o porni, într-o bună duminică – când ar fi trebuit să meargă la liturghie – să-i consulte pe domnul Murdoch Cornegie – de la eminenta firmă „Car-negie and Company”, din Dunfermline, fiind astfel poate primul miner din Pitmungo care se adresa unui legiuitor. Gillon se simţi onorat când Bone îl chemă ca însoţitor.

Dar din păcate, cele aflate din gura domnului Murdoch Carnegie – care nu i-a poftit să se aşeze pe scaun, deoarece minerii trebuie să stea în picioare – nu le-a adus

liniştea după care veniseră.

După părerea domniei sale, îngrădirea Terenului urmărea să restabilească şi să consolideze calitatea de proprietari a Contesei şi a lordului Tosh Mungo, folosirea lui, permisă minerilor, neînsemnând nicidecum renunţarea numitei familii la drepturile sale de proprietar.

— Dar de trei sute de ani îl avem, interveni Walter Bone.

— În folosinţă, sublinie avocatul.

— Atunci cum rămâne cu chiria noastră? se trezi Gillon întrebând. O dată ce ne primeşte vagonul de cărbune, nu ne recunoaşte şi dreptul asupra Terenului? Ceilalţi mineri, veniţi cu Bone, dădură din cap către el. Doar ăsta era lucrul hotărâtor.

— Dimpotrivă, zise domnul Carnegie. Acel vagon de cărbune ce i-l plătiţi anual, îi consfinţeşte dreptul de proprietară. Gillon îşi simţi gura amară ca fierea. Va să zică era pe dos de cum îşi închipuiseră. În loc de a le întări un drept, cărbunele dat îi scotea datori.

Totuşi exista o portiţă legală, îi mângâie domnul Carnegie. Şi anume, puteau să facă o întâmpinare prin tribunal, în care, arătând îndelunga folosire a Terenului, să ceară adjudecarea drepturilor asupra lui, făcând apel la tradiţia universală cât şi la dreptul cutumier.

Toate bune şi frumoase cu ideea domnului avocat, dar cum minerii din Pitmungo nu alcătuiau o corporaţie, se prea putea să nu aibă calitatea de a chema pe cineva în justiţie. Şi mai era o meteahnă, de care chiar dumnealui avu bunătatea să îi prevină. La caz că ajungeau pe la uşile tribunalului şi totuşi pierdeau – ceea ce domnul Carnegie le-o putea da în scris de pe acum – dădeau de

alt pocinog. Mai întâi trebuiau să plătească daune pentru reclamaţie neîntemeiată, apoi speze de judecată, iar, în cele din urmă, îşi mai atrăgeau si anatema Lordului Fyffe.

De aceea, singurul lucru ce le rămânea de făcut, le sugeră avocatul, era o mişcare oarecare, un soi de manifestaţie în masă, prin care să se facă auziţi de cei din afară, forţându-le mâna nobililor stăpâni şi silindu-i să le cedeze Terenul în virtutea chiriei plătite şi a îndelungii lui folosiri.

— Şi ce ne-aţi învăţa dumneavoastră, sir? îndrăzni Walter Bone. La care omul legii îi privi cu amuzată surprindere.

— Cum, să vă spun eu exact ce să faceţi, îndemnân-du-vă la revoltă? glăsui zâmbind şugubăţ^şi cerându-le două lire pentru preţioasa-i povaţă.

La plecarea de acasă avuseseră în gând să se abată pe la căsuţa cu numărul 4, clin Moodie Street, unde răsărise un alt Carnegie pe lume – marele Andrew, îmbogăţitul; dar în zăpăceala de după întrevederea cu avocatul, uitară cu totul de planul iniţial, şi se aşternură la drum, mai ales că aveau de luat în picioare nu mai puţin de paisprezece mile până în Pitmungo! O bună bucată de drum merseră încruntaţi şi tăcuţi. Numai de vorbă nu le ardea. De-abia târziu căscă şi Bone gura.

— Folosesc legile ca să-şi urmeze fărădelegile, grăi mohorât.

— Şi nu putem face nici pe dracu, se zborşi un miner.

— Nu huli, omule. Azi e sfânta duminică.

— Iertare, se scuză cel căzut în păcat.

Pe toţi îi urmărea ultima vorbă rostită de avocat – „revoltă” – singura portiţă ce le mai rămăsese. Trebuiau să întreprindă ceva, să purceadă la acţiuni drastice, cum nu se mai visase în Pitmungo. Cutezător gând, iar Bone era pe deplin conştient cam unde-l ducea. Pentru apărarea dreptăţii evidente, se vedea silit să intre în rândul agitatorilor, o idee pe care o îmbrăcă în veşmântul cel mai ideal al cuvintelor, aşa cum nu o dată se dovedise în stare.

— Dacă lupta pe care o duc pentru salvarea Terenului nostru mi-o pune pe frunte pecetea de agitator, ei bine, am s-o port I

260

Cine ar fi crezut, cu numai trei săptămâni în urmă, un asemenea lucru?

La adunarea ţinută în taină, în dosul caselor din Tosh Mungo, în livada de pomi, departe de târg şi de ochii iscoditori ai ciracilor plătiţi de Companie, Walter Bone înfăţişă rezultatul convorbirii lor cu avocatul Carnegie în faţa oamenilor ce-şi dăduseră obolul întru plă-tirea onorariului. La sfârşitul cuvântului său, era limpede ce aveau de făcut.

— Nu ne mai rămâne decât să dărâmăm împuţitu’ de gard, se stropşi un miner.

— Sau cum om vedea că mişcă ceva pe Teren, să ne grămădim toţi pe el şi să-l ocupăm. Şi să poftească mnealor să ne scoată în brânci, că le-om arăta cum ştim să-nvârtim tirnăcoapele, ţipă altul.

Iar după ei, o mulţime:

— Ba să îndrăznească neîndurătorii stăpâni să trimită

garda de cercetaşi, sau să instituie „Paza Neagră” – orice-ar încerca ei să facă, ne vom arăta neînfrânţi, să ni se ducă buhu în lumea întreagă! Şi de nu vom răzbi cu toate, vom trece la luptă, şi tot n-o să ia Terenul fără vărsare de sânge. Asta, cu jurământ 1

Un lucru ce nu-l ştiau încă, dar pe care-l puteau afla de la Selkirk de s-ar fi dus să-l întrebe, era acela că înainte de a coace o răzmeriţă, trebuie mai întâi să-ţi asiguri conducătorul. Ori Walter Bone nu era omul nimerit. Şi apoi, era o chestiune şi de timp. Iar momentul în care s-a înălţat în jurul terenului gardul, nu s-a petrecut nimic. Absolut nimic. Gardul rămase în picioare, întunecat şi pocit, aşa cum prinsese viaţă, înfruntând iarna pretimpurie, care se ivi, ca la fiecare cinci, şase ani, pe nepusă masă, târând după ea un vârtej de frig, dinspre nord, ce se năpusti peste vale şi acolo rămase. Iarna se grăbise cu două luni, şi părea că n-o să mai plece în veci; chiar când îşi mai îmblânzea colţii, încercând parcă să repare urâta festă ce le-o juca filelor calendarului, un nou iureş năvălea dinspre miazănoapte. Curând, toată Măgura îngheţă; gerul şi vânturile năprasnice înlemniră subţiraticele fire de iarbă, înalte şi verzi, iar în octombrie, chiar din primele zile, începu să curgă cu fulgi de zăpadă, care acoperiră tot dealul cu un ţol alb şi gros. Când vântul se rostogolea peste Măgură, biciuind totul în cale, numai după Terenul de Sport nu mai plângeau oamenii, ci

201

de-abia apucau să-l străbată, sub plesnetele groase ce le tăiau răsuflarea, ca să ajungă la Măgureni. Cruzimea iernii îi învăţă să se împace cu gardul, să-l primească în vieţile lor. Ba cei din Târgu Văii susţineau cum că şipcile

înşirate împrejurul Terenului mai reteza din puterea zănatică a vântului. Şi apoi, gândurile mai goneau şi spre viitor. Dacă, aşa cum spuneau minerii mai vârstnici, se vor ivi şi alte puţuri în coastele dealului, aducătoare de noi slujbe şi de salarii în plus? Doar n-o să crape pământul că nu se mai joacă fotbal sau rugby. În schimb, o să fie pâine pe masă.

O bizară împăcare începu să pogoare în cugetul oamenilor, alungind gândul răzmeriţei care se înfiripase în el. Şi chiar de mai dăinuia într-un fald ascuns, odată cu firul ierbii, o zbughea şi de acolo. Fiindcă iarba le era, într-un fel, chezaşă. Şi ea răsări la timp ca să le aducă în suflet o linişte aproape nefirească. „Atâta vreme cât iarba e neatinsă, va rămâne a noastră şi pajiştea” – îşi spuneau între ei. Revolta dormea amorţită, mai întâi sub linţoliul zăpezii, iar apoi sub velinţa ierbii.

Numai Sam nu găsea nicio cale de împăcăciunc cu gardul. Căzuse într-un fel de prostraţie, care-i îngrijora pe ai lui. Se întorcea de la mină, se îmbăia şi cina, dar de-l întreba cineva de vorbă, parcă surzise, sau chiar de auzea, nu catadicsea să răspundă. După un timp, renunţară să-l mai scoată din amorţeală, pur şi simplu ignorându-l, ceea ce se părea că-i convine. Şedea în camera lui, cu ochii zgâiţi pe pereţi, scoţând vorbe ciudate şi doar la răstimpuri – semnale de alarmă, prevestind cele ce vor veni – le numi Andrew, când îi pomeni de ele lui taică-său. După o vreme, începu să citească, şi înghiţi toate cărţile lui Rob Roy, iar după aceasta, pe ale lui Gillon, recomandate de Selkirk.

— Aş vrea să ştiu ce s-a întâmplat cu familia dumitale, îi spuse într-o zi lui Gillon. Vreau să aflu în ce chip aţi fost

alungaţi de pe ogoarele voastre?

Şi Gillon îi povesti tot ce-şi aduse aminte; cum fuseseră izgoniţi de pe glia străbună – cum o numeau ei – ca să facă loc potârnichilor, cerbilor roşii, fazanilor şi chiar oilor; cum încropiseră o colibă din piatră, pe malul mării, şi apoi muriseră în ea, de foame şi frig; cum maică-sa o pornise cu coşul, în bezna nopţii, în căutare de midii, şi cum îi fusese retezat coşul din spinare, la care

2<32

Sam exploda furios – întâiul semn de viaţă pe care-l dădea după luni de muţeală şi izolare.

— S-au împotrivit în vreun fel? S-au unit între ei şi au opus rezistenţă? îl întrebă fiul. Gillon ştia încotro-i merge mintea şi-i răspunse fără ocolişuri, deoarece prefera să-l vadă răzvrătit şi nemulţumit decât un mort printre vii, cum fusese până atunci.

— Unii da. Dar nu mulţi.

— De ce nu? De ce nu?

— Nu sânt în stare să-ţi spun. N-am ştiut niciodată.

— Doar ce-aveau de pierdut? Tot au pierit pân' la urmă.

— Nu ştiu.

— Ce-au păţit ăi care au luptat?

— E lesne de închipuit. I-au snopit în bătăi, şi i-au zvârlit în beciuri. Le-au dat foc caselor şi le-au dărâmat. Pe vreo câţiva i-au omorât.

Sam clătina din cap; în ochi îi jucau flăcări.

— Ai de-au murit, s-au arătat bravi?

—— Unii da, alţii nu, recunoscu Gillon. Oricum, au pierit ca nişte bărbaţi. Dar cine poate să ştie cât de mult sau puţin îl sperie moartea?

— Înţeleg, rosti Sam.

Şi, dintr-odată, parcă se făcu frig în cameră. Sam nu vorbea când nu avea ceva serios de spus. Gillon se sperie de fecior. Din glasul lui pricepuse cât de departe era în stare să meargă, şi niciun tată de pe lume nu doreşte să vadă în propriul său fiu semnele martirului în formare.

— Există vreo carte în care să scrie de toate astea? Aş vrea s-o citesc. Poţi să-mi faci rost de ea, tată?

„Primejdioasă cerere” – cântări Gillon, dar se hotărî să i-o împlinească. Îi ceru deci bibliotecarului să-i facă rost de Istoria Exproprierii Muntenilor, scrisă de Alexander Mackenzie, răbdând mai apoi cicăleala nevestei pentru „banii zvârliţi pe ea” şi, totodată, rugându-se – cu vorbe puţine, cum se adresa îndeobşte stăpânilor cerului, oricare vor fi aceia – ca nu cumva ceaslovul adus să se prefacă în blestemata scânteie ce i-ar aprinde mintea lui Sam.

Tot atunci veni şi iscoada de Ian cu vestea că Rob vrea să stea de vorbă cu Gillon, dar nu acasă, ci în clădirea pustie a şcolii, unde, pe timpuri, predase Maggie.

263

Şi astfel, a doua zi, după ieşirea din subteran, tatăl şi fiul se aflară din nou faţă în faţă şi, după câteva clipe de şovăială, căzură unul în braţele celuilalt – lucru de nevăzut în familia Cameronilor.

— De ce-a trebuit să treacă atâta timp fără să ne vorbim? începu Gillon.

— De vreme ce m-ai gonit, natural că am plecat.

— Ba ţi-am poruncit să vii cu noi şi n-ai vrut.

Ca discipoli ai aceluiaşi dascăl – Selkirk – şi Gillon şi Rob recunoşteau la iuţeală o controversă fără temei, aşa că-şi zâmbiră împăcaţi.

— Cu tot felul tău fluşturatec, te-ai arătat întotdeauna îndărătnic, îl mustră Gillon.

— Iar tu, cu felul tău tăcut, parcă eşti altfel? Şi din nou îşi suriseră. Sfada se încheiase.

Cu cea mai mare băgare de seamă, de parcă ar fi dezvelit Sfântul Graal, Rob desfăcu o scrisoare, pe care o scoase dintr-o cutie de chibrituri, subţire.

— N-ai să-ţi crezi ochilor ce îţi dau să citeşti, îl preveni el pe taică-său, cu glas tremurat de emoţie şi de mândrie. Atenţie la mânuire; să nu cumva să mi-o rupi.

Gillon o luă şi începu s-o citească; era un scris neşcolit pe care-l desluşea anevoie. „Iubite frate Cameron,

Nedreptatea ce mi-ai adus-o la cunoştinţă mi se pare destul temei pentru a strânge oamenii laolaltă. Dealtfel este ştiut că numai pe motive puternice puteţi purcede la formarea unei organizaţii care să îndrepte răul pricinuit; m-aş bucura s-o văd fiinţată, întrucât organizaţia este sămânţa care face să crească mişcarea noastră. Primul pas duce şi la al doilea.

în cazul când aş veni – după cum o doresc – am nevoie de o găzduire cât mai departe de ochii poliţiei şi de ai mai marilor Companiei. Sânt pus în libertate numai condiţionat; n-am voie să desfăşor activitate agitatoare, ori fiind cunoscut pentru ideile mele, sânt nevoit să mă port ca orice fugar. De aceea, şi pentru întrunirea ce urmează s-o ţinem, se cere un loc cât mai ferit. Odată asigurate aceste condiţii, vă comunic şi când 90sesc. Salu-taţi-l, vă rog, din parte-mi pe H.S., care a luptat în trecut. Aştept amănunte prin poşta obişnuită, pe adresa: Mr. Kyle Brine c/o Postmaster Main Post Office, Edinburgh."

P.S. Întocmiţi dinainte planul sosirii mele. Ţin să ajung în Cowdenbeath doar la căderea nopţii, ca de acolo să plec în Pitmungo acoperit de întuneric.
— Ştii de la, cine-i scrisoarea, nu-i aşa, tată? întrebă Rob aferat.
— După cum o corcoleşti, pe puţin de la unul din cei doişpe apostoli…
— Te-aş ruga să fii serios. Nu e momentul să ne ţinem de şotii.
— Ai dreptate, se învoi Gillon, recunoscând în sine că se întreceau cu ironiile şi hlizeala.
— E de la Keir Hardie. Marele conducător laburist întreţine corespondenţă cu feciorul matale.
Gillon se bucură pentru el, dar îşi simţi şi inima săgetată de grijă. Prea îl vedea întors pe dos. Un visător ca Rob, devenit dintr-odată om de acţiune.
— I-oi fi scris tare meşteşugit.
— într-adevăr, tată. Aş minţi să nu fiu de acord. Am schimbat scrisoarea de douăş'de ori, până mi-a ieşit cum am vrut. Până şi domnul Selkirk n-a avut ce s-adauge.
Pe moment, Gillon îl pizmui, închipuindu-şi-l bătând pragul bibliotecarului şi sfătuindu-se pe îndelete.
— Eu am să-l întâmpin în Cowdenbeath, continuă Rob. Îţi poţi imagina aşa ceva, tată? Să merg alături de marele Keir Hardie? Ce-o să-i spun eu o noapte întreagă, cât avem de mers până aici?
— Nu-mi fac eu griji despre asta. De-o avea chef de vorbă, va trebui numai să-l asculţi.
— Aşa e. La asta nu m-am gândit. Iar întrunirea putem să o ţinem sus, în livadă, pe locul cocioabei care s-a

dărâmat. Nimeni n-o să ne vadă, dacă ne strecurăm binişor pe uşă şi o luăm prin spatele casei…

— Care casă?

Rob îl privi încurcat. Deschise gura să spună ceva, apoi o închise, şi tot aşa de câteva ori, până când, scos din sărite, de parcă i se cerea un răspuns pe care nu o dată îl dăduse, şi nu acum, ci de multă vreme, vorbi iritat.

— Cum ce casă? A noastră. Care alta?

Era rândul lui Gillon să rămână trăsnit. Prea îl luase din oală, pe nepregătite. Cum adică? Să se pomenească cu Keir Hardie în casă – un om urmărit, poate chiar evadat, mai mult ca sigur un lider comunist?

265

Şi-apoi nu numai ăsta era buclucul. Ci şi altul, pe care Rob s-ar li cuvenit să îl ştie. Că doar nu era străin de familie.

— La noi nu-l poţi aduce. N-ar accepta maică-ta… că cloar e şi casa ei… Nn, categoric n-o să-l primească.

— N-o să-l primească? Forţeaz-o tu!

Deşi dăduse toată vina pe Maggie, în realitate de Sam se temea – Sam care, de câteva zile, părea că păşeşte pe o muche de văgăună întunecată şi cruntă. De aceea se împotrivi mai departe, scuturând energic din cap.

— Nu, asta nu pot s-o fac.

Lui Rob mai că nu-i venea a crede. Prea trecuse mult timp de când îşi făurise acest plan şi-l vedea ca şi împlinit.

— Ba trebuie să-i impui! strigă el, răscolind ecouri în pereţii de scândură gudronată. Biruit de privirile fiului, Gillon se uită în altă parte. Din rama de pe peretele dinainte, regina Victoria parcă-l măsura mustrătoare, cu

ochii albaştri, blajini şi îngheţaţi.

— Am venit la tine târânclu-mă în patru labe şi tu refuzi să m-ajuţi, se tânguia Rob.

— Sânt lucruri pe care nu le poţi înţelege acum, dar…

— Nu vrei să mă ajuţi… Am venit să te caut, şi îmi întorci spatele.

Îşi lipise palmele de surtucul înnegrit, de cărbune, căutând parcă un reazim la pieptul lui Gillon, dar acum se desprinse de el şi se depărta, ca şi când nu-l mai putea suferi alături.

— Ştii cum te-au botezat minierii, aşa-i? îi aud fiindcă de multe ori uită că ţi-s fecior. John Thomson, îţi zic, adică bărbat sub papucul muierii. Trebuia să mă aştept la refuzul tău!

Şi începu să-şi adune lucrurile, pregătindu-se de plecare – gamela şi plosca de tinichea, cutia cu fitilele de împuşcat, din care totdeauna avea peste cât consuma, pregătindu-şi o droaie, la gândul că va scoate mai mult cărbune decât se dovedea zilnic în stare.

— Am să mai fac o scrisoare în care am să spun: „Scuzaţi-mă, domnule Hardie, dar nu vă pot primi în casa tatălui meu, deoarece nu-i îngăduie mama. Aşa că măreaţa acţiune pe care doriţi s-o porniţi aici, va trebui începută altădată şi altfel…” Vorbind, Rob îşi tot aplecase

bărbia de-i ajunsese în piept. Marea mea şansă! exclamă îndurerat. Adio! S-a dus pentru totdeauna!

Gillon ar fi vrut să se apropie, să-l cuprindă cu un braţ mângâietor. Dar când făcu câţiva paşi, Rob se feri în lături, încât nu apucă să-l atingă.

— Mi se zice marele visător, dar ia seama la ce-ţi spun

acum, îi strigă ţinându-se cu grijă departe. N-am să mor până n-am să-i văd călcaţi în picioare şi sfâşiaţi. Gillon dădu să se mişte şi să spună ceva, dar Rob i-o luă înainte. Un’te duci? Stai şi ascultă-mă, John Thomson!

Erau cuvintele cele mai nemiloase pe care i le aruncase vreodată, şi amândoi erau conştienţi de acest lucru.

— Va veni o zi şi o rânduială, în care fundurile îmbuibate ale nepoţilor Lordului Fyffe vor săpa jos, în mină. Pe când unii dintre noi se vor lăfăi în Brumbie Hill!

 îşi vărsase tot focul şi Gillon nu mai încercă să intervină. Lăsându-l să-şi regăsească stăpânirea de sine. I-ar fi făcut marea destăinuire cu Sam şi cumplita grijă ce i-o purta, clar poate n-ar fi fost înţelept. Aşa încât se muncea să-şi motiveze într-altfel refuzul, şi cât mai convingător, ca să nu lase această prăpastie căscată între ei.

— Mai devreme sau mai târziu tot s-ar afla despre şederea lui Hardie la noi, începu el.

— Aha! Va să zică ţi-e frică!

— Şi atunci Lordul Fyffe şi administratorul Brothcock ne-ar da afară din slujbă. N-ai dreptul să ne primejduieşti pâinea.

Urmă o tăcere stânjenitoare şi îndelungă, până când Rob vorbi iar.

— Îţi aminteşti când ţi-am spus că uneori oamenii uită că ţi-s fecior? Gillon refuză să încuviinţeze prin vreun cuvânt sau mişcare a capului. Ei bine, câteodată şi eu aş vrea să nu-ţi fiu. Să mă cheme oricum, Rob-nimica, dar nu Cameron.

O porni ca o vijelie, ocolindu-l pe taică-său, trântind în calea lui pupitre şi scaune, împleticindu-se apoi pe scară,

şi afară, pe Calea Cărbunarilor.

„Măcar bine că n-a pornit-o spre circiumă! se mângâie Gillon. Dar se va întoarce, cu siguranţă, îşi spuse pe urmă, şi se va îmbăta criţă, de nu va mai şti de el, iar

267

eu nu am cum să-l opresc." Rămase în aşteptare în uşă, pentru ca după un timp, să-l vadă reapărând şi îndreptân-du-se către „Buchea Cărţii".

— Rob? îl strigă din umbră, rugându-se în gând să vină spre el. Aşa cum se şi întâmplă. Iar când fu aproape îi spuse: Mă lasi să scriu eu epistola?

— Care?

— Prin care să-i spui domnului Hardie să nu mai vină?

De-abia atunci realiză Rob uriaşa şi ireparabila-i pierdere şi, cu toată hotărârea lui de a-şi urî tatăl, se trezi căzându-i în braţe şi hohotind din toată fiinţa, ca orice femeie din târg, blestemată să-şi vadă bărbatul sau fiul adus terciuit din mină şi întins pe pedeaua bucătăriei. Pierderea unui om e lucru greu de cuprins de mintea omenească, dar Rob pierduse un vis – un gol cu care se va putea împăca vreodată? se întrebă Gillon. Mortul e dus la cimitir şi aşezat în mormânt, pe când visul unui tânăr oare unde se duce?

Când Gillon ajunse la gardul ce împrejmuia Terenul, îl găsi ferecat şi, cum nu avea chef să coboare în căutarea paznicului cu cheia, hotărî să facă un ocol, trecând prin locul ce găzduise caravanele de ţigani. Nomazii plecaseră, lăsând în urmă doar nişte sticle sparte, câteva zdrenţe şi cioburi de străchini, în jurul vetrelor mici, încropite din câteva pietre. Atât şi nimic mai mult, după câteva sute de ani de viaţă pe acest petecuţ de pământ,

de pe care fuseseră alungaţi. În faţa poruncii neînduplecate, se făcuseră nevăzuţi, dar de pierit, nu pieriseră. Asta cu siguranţă. Trecuseră deci cu bine examenul, lăsând în urmă un pilduitor exemplu. Şi atunci el de ce se temea? De ce se lăsa cotropit de spaimă? Mai bine alerga după Rob să-i spună să trimită scrisoarea şi să fixeze venirea lui Hardie. Cât avea să mai spună „nu”? Până-şi va pierde ultima picătură de bărbăţie? Pentru că asta-i aşteaptă pe cei care-o ţin într-una cu „nu”.

Dar în tot acest timp, îl urmăreau ochii aceia ai lui Sam – ca de vulpe prinsă în spatele vizuinii, şi în mare pericol. În cazul când Hardie iniţia o mişcare, după plecarea lui, Sam va rămâne în frunte. De asta putea să jure. Iar Sam va avea de plătit. Fiindcă de o va conduce destul de bine – pe cât îl va duce iscusinţa şi râvna – va

trebui să moară. Ori avea el dreptul să primejduiască viaţa unui fecior pentru a salva visul altuia? Cine ştie dacă până la urmă nu-i nimicea pe amândoi?!

Se duse acasă şi se vârî în cadă, dar cu toată apa fierbinte, în jurul inimii simţea un cerc ca de gheaţă.

03)

în primăvara anului următor, îndată ce se topi zăpada şi se iviră insuliţe verzi peste dealuri, apăru, venind dinspre Cowdenbeath, o dragă cu aburi, trasă de opt bidivii, atât de mare şi lătăreaţă, încât de-abia încăpu prin unele strâmtori de pe Calea Cărbunarilor, până ajunse la poalele Măgurii, de unde o luă de-a dreptul pe coasta ascuţită. Se vede că lucrătorii ştiau cam cum or să fie întâmpinaţi de localnici, deoarece încinseseră chiar de pe drum şi în mers, cazanul cu aburi, din care ţâşneau

vălurele albe – lucru primejdios pe hârtoape ca cele către Pitmungo– dar în felul acesta, la numai o oră după sosire şi cu mult înainte de întoarcerea minerilor din subteran, colosul cu colţi spinteca pământul în partea Terenului de Sport.

Femeile ieşiseră în porţi şi se uitau cu gura căscată cum erau sfârtecate fragilele covoraşe de iarbă, de-abia ţesute de primăvară, şi apoi zvârlite în aer, şi cum o lopată uriaşă înfuleca halcile negre şi umede de pământ, aruncându-le zgomotos în furgoanele înşirate la gura matahalei cu gheare de fier. Când, mai târziu, se iviră şi minerii, zona unde urma să se sape puţul era complet despuiată de veştmântul ei verde. Roibii plecaseră după utilajele de forare şi după scândurăria trebuincioasă. Perforatoarele erau şi ele pe drum, încărcate într-un vagon, cu destinaţia Wester Mungo, şi urmau să sosească în acea noapte. Nelegiuirea se săvârşise, şi nimic nu se mai putea îndrepta.

Ceea ce oamenii nu crezuseră cu putinţă, iată, se consumase. Dreptul lor asupra gazonului fusese călcat în picioare, sfânta neprihănire a ierbii la fel, pajiştea le fusese furată şi siluită, ca o fecioară, iar ei se uitau peste gard, fără a şti ce să facă, ruşinaţi să se privească în ochi şi să citească acolo cumplita lor neputinţă.

269

Careva trebuia să se ducă la Lady Jane, surgerau unii, asta avea sâ-i salveze; cu siguranţă Contesa nu ştia de cele întimplate, îşi spuneau cu unanimă convingere, altfel n-ar fi îngăduit mirşăvia. Adevărat, stăpânii storceau bani cu ghiotura de la ei, dar cuvântul nu şi-l călcaseră până acum.

Dar bâjbâielile lor nu duceau nicăieri – aşa cum, dealtfel, îşi dădeau şi ei seama. Lady Jane devenise soţia Lordului Fyffe, şi niciunul nu avea îndrăzneala să bată la uşa conacului cocoţat pe Brumbie Hill, spre a cere să aibă îndurarea să le pună iarba la loc. Mulţi trudiseră o bună parte din viaţă în minele Lordului Fyffe, fără măcar să ştie cum arată la chip stăpânul pentru care se spetiseră ani în şir.

Răzbit de ruşine, în seara aceea, Gillon mai că nu îndrăznea să întâlnească privirea feciorilor. Numai Sam surâdea, spre mare-i nedumerire.

— O făcură, aşa-i? îl interpelă fiul. N-ai fi crezut niciodată c-or să ajungă până aici, şi totuşi nu s-au sfiit, întocmai cum scrie aici, zise atingând cartea cu Exproprierea Muntenilor. Merită admiraţi, zău aşa! Oameni ho-tărâţi! Când vor ceva, se aştern pe treabă. Nu se câcâie, ci întind mâna şi-şi iau.

Acum când imposibilul se dovedise posibil, s-ar fi zis că arcul ce se răsucise în Sam, înrobindu-i toată vigoarea în strânsoarea lui, plesnise dintr-o dată, eliberân-du-l din îndelunga-i captivitate. La cină păruse chiar vesel, înfulecând din cârnaţi şi plăcinte, cu poftă.

— Să nu uiţi însă că-s nişte ticăloşi, Sam, îl preveni Gillon sorbindu-şi ceaiul. Ca să înhaţe tot ce-şi doresc, se coboară la cele mai mari josnicii.

— Cum aş putea să uit, îl linişti Sam. Dar e nemaipomenit cum ştiu să obţină ceea ce vor. Pe când noi, habar nu avem. De-aia şi trăim sub pământ, ca sobolii, iar ei colo sus, în lux şi în huzur.

— Ce vă tot bag eu într-una în cap? se amestecă Maggie. Infruptaţi-vă şi voi!

Echipele de foraj lucrau cu îndemânare şi spor. Iar minerii nu le vedeau niciodată. Îşi începeau treaba după ce coborau ei în subteran, şi se făceau nevăzute înainte de sfârşitul turei de zi. Era, cum o numeau ei, o mină de suprafaţă, din care apa se scurge prin forţa gravitaţională,

270

şi nu pompată, aşa se şi explicau şuvoaiele coclite şi acide ce se rostogoleau de vale, năpădind uliţele şi şanţurile. Dar în afară de acest neajuns, forajul şi amenajarea minei nu supărau prea mult târgul, căzut într-un fel de moleşeală, şi uitând parcă de ce se petrecea sus, în deal.

— Să vă spui şi io o vorbă, glăsui într-o zi un miner cu numele Beatty. Iaca, mă jur că io n-o să pun picioru' în mina cea nouă. Să mă taie bucăţi şi tot nu le scot cărbune dă sub Terenu' dă Sport. Iar de-or aduce spărgători dă grevă, să-i păzească Dumnezeu sfântu' dă ce-i aşteaptă.

Aşa luă fiinţă.. Lista Juraţilor" – cum o boteză el – care circulă din uliţă în uliţă şi din casă în casă, iscălită de aproape toţi minerii, în afara celor foarte bătrâni.

în aceeaşi vară, mina Little Crafty – situată sub o alta mai mare, cu numele Lady Jane 2 – îşi închise porţile, pe motiv că are prea multă apă.

Din fiecare tonă de cărbune extras, se prăpădea jumătate cu acţionarea pompelor şi a ventilatoarelor. În ea lucrau o sută cincizeci de mineri, dar cu randament slab, aşa încât, cu o duminică înainte de deschiderea minei Lord Fyffe 1, de pe Terenul de Sport, toate pompele au fost oprite şi Little Crafty inundată cu apă. Luni dimineaţa, o sută patruzeci şi opt de mineri, din defuncta

Little Crafty, coborâră în noua mină Lord Fyffe 1. Seara, când se întoarseră acasă, se arătau plini de căinţă, cu gândul la semnătura lor de pe „Lista Juraţilor”, dar în sinea lor erau încântaţi. În abatajul cel nou, stratul de cărbune avea o înălţime de şase picioare, de puteai umple vagonetele şi scoate parale frumoase fără să-ţi mai zdrobeşti spinarea. Numai doi oameni refuzaseră să se angajeze. Primul, Wattie Chisholm – comandantul parăzii de Ziua Minerilor – care, după şaptezeci de ani de săpat în mină, se declară prea bătrân să mai calce într-una nouă, iar celălalt, Walter Bone, şi el destul de cărunt ca să treacă peste cuvântul dat.

Lord Fyffe 1 era o mină bună. Cu mult înainte de venirea iernii, se lucra în ea în trei schimburi de zi şi de noapte. Cărbunele, botezat „Papagalul de Şase Picioare”, era de calitate superioară, conţinând mult ulei mineral şi foarte puţină cenuşă. Către sfârşitul verii, pe panta unde cândva se jucase cricket, se stivuiau rezidurile scoase din

271

mina cea nouă – zgură, cenuşă şi glod – mormanul înălţându-se cu o iuţeală uluitoare, în numai câteva luni, vârful mormanului de deşeuri acoperi priveliştea Târgu-lui Văii pentru Măgurenii -de pe Uliţa Moncrieff. Acolo unde soarele strălucise când va, pe când se înălţa la zenit, acum era umbră până în ceasurile după-amiezii, când astrul se furişa după case. Praful de rocă şi de cărbune formase o peliculă densă pe geamurile din Moncrieff, strecurându-se şi pe sub uşi, iar odată cu toamna, ajunse şi în Tosh Mungo. Dar un pic de gust de cărbune în străchini nu era o nenorocire, atâta vreme cât apăreau pline pe masă. Ori minerii din Pitmungo mâncau acum

carne în trei din cele şapte zile ale săptămânii.

Nu departe de grămada de zgură, se înălţă încă un munte, dar acesta format din cărbune proaspăt extras, scos într-un ritm atât de rapid, încât nu aveau când să-l selecteze şi să-l transporte. Aşa că îl depuneau pe răposatul teren de aruncat inelele la ţăruş. Puţul minei se afla chiar în inima fostului dreptunghi unde se juca fotbal, iar ciurul de ales cărbuni îi înghiţise mult iubitul teren de rugby al lui Sam.

Când Sam a trecut de la Lady Jane 2 la mina Lord Fyffe, ca să înlocuiască un lucrător rănit, Gillon a crezut că-i plesneşte inima de ruşine şi de ciudă.

— Poate n-ar trebui să m-amestec, dar nu te-aş fi crezut niciodată în stare de aşa ceva, îl apostrofă Gillon cu nespusă mâhnire.

— Aşteaptă pân’o aduce fişicul cu sunători, şi o să-ţi mai treacă năduful, sări Maggie întru apărarea feciorului.

Doar erau atâţia oameni înscrişi pe listă, nerăbdători să le vină rândul la strămutarea în mina cea nouă!

— Da’ ce, nu tot la cărbune muncesc? se răţoi Sam. Mina lucrează şi cu şi fără mine, iar salariile-s pentru toţi, aşa că de ce m-aş fi pus de-a curmezişul, în loc să vin cu biştari mai graşi?

Ceilalţi fraţi nu-şi ridicau ochii din străchinile cu supă, pridids de ruşinea lui.

Walter Bone se cătrănise de-a binelea, şi venise să-i spună verde, în faţă, cam ce sentimente îi poartă.

— Pe la noi, n-ai la ce să mai calci. De trădători ca tine ne putem lipsi.

Lui Sam nu-i căzu deloc bine, mai ales că se obişnuise să-i viziteze pe Sarah şi Sandy Bone.

272

— Odată ce mi se dă posibilitate să lucrez la un strat de cărbune înalt şi bun, cum e „Papagalul”, doar n-o să-i dau cu piciorul, se încăpăţână el.

— Eşti băftos mare, ce mai! îi zise Ian, pe o parte ironic, pe alta pizmuitor.

— Lord Fyffe este o realitate, tată, se amestecă Andy.

— Şi tu? se sperie Gillon.

— Nu, n-am de gând să cobor în ea, am vrut doar să-ţi amintesc un mic amănunt. Pajiştea s-a dus, a murit, pe când mina trăieşte.

Gillon se lipsi de mâncare şi, ridicându-se de la masă, ieşi în aerul înserării. Privi în jos, la gardul întunecat şi la muntele ca de smoală. Verdeaţa pierise, cedând locul negrelii. Să fie atât de puternică ispita banilor încât să corupă şi pe un om de tăria lui Sam? Cu siguranţă îl va urma şi Ian. Iar până în cele din urmă va găsi o scuză şi Andy, ca să se transfere şi el. De când cu îngrădirea şi scurmarea pajiştei, parcă o nouă pojghiţă de zgură se aşternuse peste vieţile lor… Cărbunele viciază, cugetă Gillon, prin însăşi natura extragerii lui, care cere scotocirea pământului, până în măduva lui şi jupuirea venelor negre. Cărbunele corupe, iar plata săpării lui nimiceşte în om tot ce are mai bun şi mai sfânt!"

Blestemat fie ceasul când am pus. Piciorul pe aceste meleaguri!

20D

De unde până în săptămânile dinaintea Crăciunului preţul cărbunelui se ridica, dintr-odată începu să scadă. Cum şi de ce? Nimeni n-ar fi putut-o spune.

— N-avem de ce să ne îngrijorăm, căută Walter Bone să

domolească spiritele. Şi nu vorbesc ca să apăr Compania, ci ca să v-arăt realitatea. Au mai fost nestatornicii din astea şi înainte, dar au venit şi au trecut.

Însă de astă dată îndreptarea întârzia. Se sfârşi octombrie, începu şi noiembrie, cu primii fulgi de zăpadă dănţuind printre stropii de ploaie, dar preţul cărbunelui, în loc să-şi revină, se ducea şi mai mult de râpă.

— Când o scade destul, să vedeţi cum o să crească vânzările. Până şi cei care nu au nevoie iau cărbune pe rupte, ca să profite de chilipir. Adevărat, păgubesc proprie

18

273

tarii de mine, în schimb o să fie şi mai mare nevoie de mână de lucru.

Dar nici această profeţie nu se adeveri. Nimeni nu cumpăra şi nimeni nu-şi putea explica de ce. Brothcock, administratorul, se duse la Edinburgh, ca să afle pricina, dar şi acolo toţi ridicau din umeri. În întregul West Fife, cărbunele şedea stive, iar portul St. Andrew gemea de mormane, care începuseră să se prăvălească în apă.

„Ce ironie! reflecta Gillon. Tocmai acum. Când Compania din Pitmungo extrăgea cărbune mai mult şi mai bun, vânzările au îngheţat!”

— Aproape că-ţi vine să crezi că există un Dumnezeu al dreptăţii, spuse el.

— Oricum, bine că-şi iau o lecţie, mişeii! se bucură Jem.

— Ei, poate-o merită, dar noi o să suferim pe nedrept, grăi Andrew.

Iarna se arătă aprigă de la bun început – cu vânturi din nord, mai statornice şi cumplite ca niciodată, cu nori negri şi grei, cu ger şi îngheţ peste Măgură, cu zăpada cât casa.

Dar cu cât se înteţeau furtuna şi frigul afară, inimile celor din Pitmungo se încălzeau.

— Acu’ să-i vedem pe nenorociţi; vrând nevrând or să cumpere cărbune, îşi spuneau plini de speranţe. Şi aşteptau.

— Nu vorbesc în interesul Campaniei, după cum ştiţi, cuvântă Walter Bone, dar există un echilibru în orice stare de lucruri. Nimeni nu mai are cărbune de anul trecut, iar de cumpărat e de unde, şi la preţ de nimic. Aşa că ori scot paraua, ori îngheaţă de frig. Să ne gândim la voinţa şi înţelepciunea lui Dumnezeu. Dacă mai e cărbune în pământ şi oamenii au nevoie de el, înseamnă că Dumnezeu va avea grijă să le dea de lucru minerilor.

Dar cum muşteriii nu apăreau, o porni şi Lordul Fyffe în căutarea pricinei – mai întâi la Cowdenbeath, apoi la Edinburgh, iar în cele din urmă la Londra. Aşa da, semn bun, spuneau oamenii, auzind de călătoreala lui. Dibaci cum era, Lordul va afla negreşit dedesubturile.

— O fi el mişel, lovi-l-ar damblaua, dar e mare vulpoi, şi o să facă treabă.

Dar „vulpoiul” se întoarse cu coada între picioare, fără să fi aflat nimic.

274

îndată după sosire, îl chemă pe administrator şi-i porunci să mai reducă producţia până s-or hotărî mocăiţii să cumpere. Totodată, reduse preţul cărbunelui cu doi penny la tonă, numai să-i momească pe oameni să-şi desfacă băierile la pungi.

Când o companie carboniferă se vede silită să coboare preţurile, poate recurge la mai multe formule de amortizare a pagubelor. Mai întâi la sporirea eficienţei

exploatării, pentru a scoate mai mult cărbune la acelaşi cost; apoi la reducerea beneficiilor rezultate din cărbunele exploatat şi, în sfârşit, la scăderea salariilor. Dintre toate acestea, cea mai la îndemână e ultima, pe care au înfiat-o şi patronii Companiei din Pitmungo, dispunând, pe la mijlocul lunii noiembrie, retezarea lefurilor cu câte doi penny la fiecare tonă de cărbune extras.

Căţărat pe muntele de cărbune, de unde trebuia să le aducă la cunoştinţă hotărârea celor mai mari, burduhănosul de Brothcock le cuvântă minerilor:

— Gândiţi-vă, oamenilor, că afacerile merg rău de tot, iar Compania se străduieşte să se menţină; altminterea ne-am duce pe copcă. Gândiţi-vă că ea ne-a dat pâinea, şi acum, când e la ananghie, e rândul nostru s-o sprijinim. Şi mai gândiţi-vă şi într-altfel. Când un om e bolnav, îţi pare rău, da-ţi vezi mai departe de ale tale. Dar când Compania e atinsă de o hibă, s-a dus cu noi; sântem cu toţii la pământ. Aşa şi când e flămândă – flămânzim cu toţii. Iar de se-ntâmplă cumva să dea ortu'popii, apoi… da' mai bine de asta să nu pomenim.

Brothcock tăcu un răstimp, aşteptând efectul cuvintelor de pe urmă – în vreme ce vântul răzbătea ţiuind prin straiele subţirele şi ude ale minerilor.

— Compania a stat neclintită de partea voastră, acu' v-a venit rândul să fiţi şi voi alături de ea, tună Brothcock din vârful grămezii. Lordul Fyffe aşteaptă de la fiecare angajat să-şi împlinească datoria ce-o are. Vă mulţumesc că m-aţi ascultat. Vă doresc noroc şi Domnul să vă blagoslovească!

Câţiva dintre lucrătorii bătrâni murmurară:

— Amiin!

— Da’ ia spune-ne, i-a retezat cineva şi Lordului Fyffe din venituri? se auzi un glas tânăr.

— Care-i ăla de-a casat gura? Pune-i numele pe hârtie, se zborşi administratorul cătrănit.

! 8*

275

Doi penny la tonă! Prea mult nu era, dacă te gândeai bine. O halbă, două, de bere tăiate, borşul de vacă fără carne în el, plăcintele fără unt, gogoşile nemânjite cu miere – cum s-ar zice, unele mici ajustări.

La Cameroni, însă, scăderea salariului se resimţea serios, din pricina înfrânărilor mult mai drastice, fiindcă nimic pe lume nu putea stăvili curgerea arginţilor în caseta de fier. La ei, mai întâi venea vistieria, pe urmă bunăstarea şi, pe locul al treilea, stomacul, iar în rest, aproape nimic. Pe lângă sacrosancta obligaţie faţă de Puşculiţă, acum mai aveau de plătit şi dijma făgăduită lui Ogilvie.

Şaişpe penny pe zi – şi golul avea să crească, după cum prevedea Maggie – însemna de patru lire mai puţină pâine pe masă, iar de-i concediau şi pe puşcaşi, încărcătorii de vagonete, cărăuşii şi selectorii la ciur, printre care se număra şi Emily – ceea ce sigur, după părerea ei, urma să se întâmple – atunci pierderea se cifra la pe puţin optşpe penny pe zi, nouă şilingi pe săptămână şi patru sute şaizeci şi opt de şilingi în douăsprezece luni.

Peste douăzeci de lire pe an!

Desigur, afară de Maggie nimeni nu-şi frământa mintea cu asemenea socoteli, doar ea calcula totul, până la ultimul sfanţ şi ultima limită a rezistenţei, fiindcă numai aşa ajunseseră în Tosh Mungo, numai aşa trăseseră o

barieră între ei şi Văleni, şi numai aşa se puteau rupe din acel târg, în loc să rămână îngropaţi pe vecie în el şi în mină.

Din nou apărură la cină blidele cu cartofi fierţi şi cu saramură, curând înlocuite cu un alt sistem de păcălit foamea, pe care Maggie îl apucase încă de la părinţi, în vremuri de mare bejenie. „Şmecheria” era cum nu se poate mai simplă. În jurul unui peşte sau a unei bucăţi de carne, aşezată în mijlocul mesei, se înşirau străchini de cartofi fierţi – singurii îngăduiţi la consum, carnea şi peştele rămânând neatinse. Dar muşcând din cartofi, cu ochii la ele, ajugeai pur şi simplu să crezi – aşa cum nu o dată îl auzise Maggie pe taică-său – cum că mesteci în gură şi peşte sau carne. Astfel, în ciuda reducerii lefii, Puşculiţa fusese salvată, iar birul trimestrial către domnul Ogilvie achitat la ţanc. Bineînţeles, domnia sa nu ştia cu ce preţ i se trimiteau banii, câte renunţări şi privaţiuni, câtă foame se ascundeau în acele bancnote

276

slinoase, terfelite şi înnegrite de zgură, expediate în Cowdenbeath. Singurul neajuns pentru dânsul era că la fiece onorare, trebuia să se spele pe mâini de negreală.

Adevăratul dezastru a pornit de la muntele de cărbune, adunat dinaintea minei Lady Jane 2. Vârful lui ajunsese atât de înalt, încât atingea poalele platoului Tosh Mungo. Şi^ atunci s-a trecut la concedierea minerilor. Mai întâi cei bătrâni, indiferent de anii de muncă şi devotamentul ce-l arătaseră; apoi pilangiii, care, când şi când, mai chiuleau lunea de dimineaţă, pretextând că n-au avut cum să ajungă la mină din cauza vântului sau a ploii, nicidecum din pricina mahmurelii. Lor le urmară nemulţumiţii şi gură

sparţii, care nu se numărau printre minerii cu mare spor. Între ei fu inclus şi Rob Roy – dealtfel singurul din familie, deoarece restul, deşi figurau pe „lista suspecţilor”, erau ştiuţi ca cei mai buni mineri din Pitmungo. Ori cu cine îşi putea începe Compania planul de creştere a eficienţei dacă nu cu unii ca ei? Astfel se trecu la mărirea producţiei, cu mai puţini angajaţi decât înainte, şi, o dată ca aceasta, la dijmuirea şi speteala minerilor. Prin noiembrie, sosi ordinul ca toţi să-şi încarce vago-netele nu numai până la muche, ci să le vârfuiască. Odată aduse la cântărit, un cerber, înarmat cu o vergea de fier, le netezea, retezându-le crestele, iar surplusul cădea de o parte, unde se aduna pentru Compania din Pitmungo. După cum precuvântă iarăşi administratorul Brothcock acesta era „obolul voluntar al minerilor acordat bunului lor patron”. La care niciunul din câţi supravieţuiseră concedierilor nu scoase o vorbă, umplând în continuare vagonetele la refuz şi depunând darul zilnic pe care îl botezară „Creasta Lordului Fyffe”. După „creastă” veni „orologiul Lordului”. Situaţia precară a comerţului cerea o nouă reducere a lefurilor, anunţă Brothcock, numai aşa Compania se putea menţine în picioare, dar cum patronii erau inimoşi – şi zău că acesta-i fusese cuvântul – în loc să le taie salariile, se învoiseră să le prelungească durata turelor, de la zece la douăsprezece ore pe zi. Iar seara, la ieşirea din mină, cei care consimţeau să dea o mână de ajutor – fiindcă toată chestia era absolut voluntară – n-aveau decât să rămână o oră sau două, să strângă minereul extras peste zi, fie în stiva cea mare ori în vagonetele încă neîncărcate.

— Simţi cum îţi creşte inima în piept, raportă Brothcock

stăpânilor, văzând cât de mulţi oameni, chiar sleiţi

277

după ziua de muncă, se îmbulzesc voluntar să care în spinare cărbunele. La drept vorbind, toţi, se corectă singur.

— Ceea ce le-o fi gidilând inima ălor din Brumbie Hill, comentă Selkirk. În sfârşit, se văd şi ei, sărăcuţii, despăgubiţi de butoaiele de bere împărţite la Ziua Minerilor. Un exemplu cum nu se poate mai grăitor despre felul în care pot colabora două clase, când se respectă între ele. Să-ţi smulgi părul din cap şi să plângi, nu alta, conchise bibliotecarul.

Primul care s-a resimţit de pe urmele nemâncării şî a spetelii a fost Gillon. Pentru a economisi câţiva penny, se apucaseră iar să facă săpun în casă, ca în anii trecuţi. Prea bun nu era, în schimb curăţa jegul, se consuma greu şi costa puţin. Îl făceau în cantitate mare – o sută de livre deodată – în care investeau: şase livre de carbonat de potasiu, un sfert de livră gudron – cumpărat de la „Jecmăneala calicilor” – şi patru livre de slănină, luată de la o crescătorie de porci, din apropiere. Acest amestec era lăsat la dospit preţ de cinci, şase zile, după care, îl turnau într-un poloboc cu zece galoane de apă călâie, unde îl mestecau de două ori pe zi – lucru anevoios şi care-ţi cerea putere. Dar după numai zece zile, se făceau cu o sută de livre de săpun. Marele său neajuns era însă că se cam lipea de trup, astfel încât, odată ieşit din baie după ziua de trudă, năclăit de săpunul ce se prindea ca un clei pe ciolane, Gillon arăta precum un martir scos din cazanul torturii, de se îngrozea să se uite la el.

— Dumnezeule mare! Iacă-tă ce-am ajuns! exclama

covârşit de silă şi spaimă! De-o mai duc aşa, s-a sfârşit cu mine…

— Ce te tot vaiţi ca o babă? îl răfui Maggie. Ţi-au ieşit niţel coastele, ca la tot omul ajuns la aman. Şi-apoi nu uita c-ai şi îmbătrânit; nu mai rezişti ca flăcăii.

îmbătrânise? Se poate. Dar nu de asta ajunsese în asemenea hal. Ci din lipsa de hrană. Cum era să trăieşti doar cu terci de ovăz şi cu apă, cu cartofi fierţi şi saramură, cu un ceai chior, fără zahăr? Şi cum să munceşti treişpe ore pe zi, fără să-ţi pese de burta goală? Şi chiar de-ai fi izbutit să o faci, la trup şi la chip tot te schimonoseai. Când, după baie, se duse în faţa oglinzii şi se privi, se văzu cât de scofilcit ajunsese, în ce văgăuni i se

înfundaseră ochii şi cum muşchii gâtului ieşeau pe sub piele ca nişte bice din piele netăbăcită.

— Parcă aş avea şaizeci şi cinci de ani, când de fapt, am sărit peste patruzeci doar cu unul, sau doi – cu cât exact nici el nu ştia. Ce ironie cumplită! Cu cât trudesc mai din greu, mă apropiu de prăbuşire, sau de ziua când voi crăpa de foame!

— Doar eşti din Higlands, ce, ai uitat? Şi soiul vostru ţine la tăvăleală, îi dădea Maggie zor, chipurile, ca să-l mai îmbărbăteze.

într-adevăr, muntenii duc la greu, însă de el se cam îndoia în vremea din urmă. Poate avea s-o sfârşească la fel ca nenorociţii de care le pomenise bibliotecarul – minerii care lăsaseră târnăcoapele şi se culcaseră jos, să răsufle puţin, ca apoi să nu se mai scoale de-a pururi răpuşi de foame, chiar în timp ce trudeau.

Asta te durea cel mai mult – să nu vezi în juru-ţi pic de dreptate. Să munceşti cât e săptămână de lungă – şase zile, din zori până în seară – iar la capătul ei să te roadă foamea mai abitir ca luni dimineaţa, simţindu-te, nu o dată, gata să-ţi lepezi potcoavele.

Din păcate, însă, nu se puteau apăra în niciun fel; goana după o slujbă continua necurmată, mai cu seamă acum, când venise şi iarna, şi când burtosul de Brothcock îi avea în palmă. Iar teoria lui despre relaţiile dintre muncitori şi patroni era cum nu se poate mai simplă. Dealtfel o ţinea la vedere, brodată pe un petec de cârpă, spânzurat deasupra biroului său cu rulou:

„Un om trebuie să mănânce, nu-i aşa?

Şi copiii săi la fel, nu?" Ştia administratorul unde să-i ardă, ca să simtă. Şi deviza atârnată chiar în baraca unde se împărţeau lefurile fusese desigur citită şi de alţi ochi, nu numai de-ai lui. Sâmbătă seara, când Gillon avu plăcerea s-o vadă din nou. Odată cu înmânarea fişicului, domnul Brothcock îl anunţă că e concediat temporal.,

21

Şedea lungit, în pat, urmărindu-i pe ceilalţi pregătindu-se pentru ziua de muncă. Îi ajunsese şi pe ei nemâncarea. Se vedea limpede. Le pierise orice vioiciune şi, la

279

fiecare mişcare, îşi drămuiau energia. Credea că o să-i priască să stea întins, privindu-i pe alţii plecând. Dar nu-i tihnea niciun pic. Aşa că se dădu jos din pat şi se aşeză la masă cu ei.

— Ar trebui să te odihneşti, tată, îl povăţui Sam. N-are rost să te scoli.

— Dar nici să zac n-are rost.

Şi acesta era lucrul ce-l îngrozea, cugetă obidit. Nimic nu mai avea rost.

Cât despre mâncare, aveau terci de ovăz – bun şi el, fiindcă cel puţin era cald– iar alături, apă şi câte un strop de zahăr.

— Te-ai îndurat să ne miluieşti şi cu zahăr? Şi încă atât de mult? o zeflemisi Sam.

— Atât cât vezi, i-o întoarse maică-sa.

— Ştii ce mi-aş dori să halesc acum? Trei bucăţoaie de slănină, sfârâitoare şi groase. Asta mi-ar ţine de foame cât e dimineaţa de lungă. Dar nu le-aş vrea prea prăjite. Ci să curgă grăsimea din ele, să-ţi lase gura apă numai când le priveşti.

— Şi s-o aduni cu pâine pân' la ultima picătură, completă Emily, o fetiţă numai piele pe os, dar cu o foame de rozătoare.

Seara, când se întorcea de la ciurul de ales cărbuni, unde lucra toată după-amiaza, putea să înghită o livră de pâine la cină.

— Dar eu unul bănuiţi cam ce mi-aş dori? se amestecă Jemmie. Nimeni nu se sinchisi să-l întrebe, pentru simplul motiv că ştiau dinainte. Să fiu pe-un vapor, în drum spre America. Asta aş vrea în loc de orice mâncare. Din nou tăcură cu toţii, ca să nu-i dea apă la moară. Dar Jemmie continuă şi fără să fie încurajat: Acolo n-aţi vedea un american visând la trei bucăţi de slănină în blid, fiindcă de la bun început are şase, la gustarea de dimineaţă, şi alte şase în gamelă, pe care le înfulecă în mină.

— A mai rămas niscaiva terci? întrebă Sam. Doar o lingură…

— Niciun strop, îi răspunse maică-sa. Păcatul vostru

este că hăpăiţi mâncarea, în loc s-o plimbaţi prin gură, s-o mestecaţi pe îndelete, ca să pară mai săţioasă, şi apoi să-i daţi drumul pe gât.

280

— Ascultaţi la mine, glăsui Sam, ridicându-se de la masă. Jalnice zile a ajuns Scoţia când un miner n-are parte nici de a doua porţie de terci.

— Ai văzut căpriorii pe care i-au adus sâmbătă dimineaţa? îl întrebă Andrew pe taică-său.

— Nu.

— Sânt din pin. Şi încă verde, ca să coste cât mai puţin…

— Asta-i rău, oftă Gillon. Niciun an nu rămân în picioare. Dar cred că regulamentul prevede anumite măsuri de protecţia muncii şi interzice folosirea proptelelor şubrede…

Andrew clătină din cap negativ. Citise regulamentul, dar peste aşa ceva nu dăduse.

— N-am văzut niciun rând despre asta. Se merge. Numai pe buna credinţă a proprietarului minei.

— Atunci sintem puşi de-o parte. N-avem de ce să ne facem griji, replică Sam în batjocură. Doar nu pe noi o să cadă coperişul, ci pe ţeasta lui împuţită.

— Gura! îi strigă maică-sa.

în zile de apăsare, ca cele de acum, începe s-o ia razna, să vorbească urât, ca localnicii. De altfel şi la ea observase aceeaşi tendinţă.

— Totul porneşte de la teoria că nici lui şi nici nouă nu ne convine să se năruie galeriile, explică Andrew.

— Frumoasă teorie, mai ales când nu te afli tu sub coperiş, interveni Sam din nou.

— Brothcock spunea că-i vor înlocui când or să mai vândă cărbune, completă Andrew.

— Cum de nu! iscăli Sam. Dar eu o să cred numai când le-oi vedea scoase şi înlocuite. Din clipa aceea nu mai sânt Toma necredinciosul. Şi o să cred până şi în Dumnezeu, spuse scrutând-o pe Maggie. Ce zici, de una ca asta? Te-am făcut praf, nu-i aşa?

— Dac-om ajunge să trăim până atunci, interveni Ian.

— Că bine zici. În cazul, foarte puţin probabil, că vom apuca ziua aceea.

Dinspre uliţă se auzea zvon de uşi închise şi tropăit de cizme cu ţinte pe caldarâmul de bolovani.

— Să mergem, îi chemă Sam. E vremea s-o luăm din loc. Lui Brothcock nu-i prea place să aştepte.

— La ora asta dumnealui stă în pat, ca un belfer.

— Prost mai eşti! îţi închipui că se lipseşte el de plăcerea de a vedea ce mutră fac oamenii când or da

281

— Dar vorba aia, sânt oameni care se strâmbă şi când le pui friptură în strachină…

Administratorul aşteptă replica şi, după mult codeală, Gillon mai rosti un „îhî”, după care celălalt îşi văzu de drum, spre birou.

Câteva minute la rând, nu se putu rupe de lângă stiva de căpriori, încremenit de propria-i ruşine. „îhi „şi îhî” – numai asta i se învârtise prin gură, de parcă în loc de limbă avea o coadă de câine, ce se răsucea bucuroasă în faţa blidului cu mâncare. De ce nu s-o fi aşezat şi în patru labe dinaintea administratorului? După ce se răfui bine cu laşitatea ce-l biruise, se urni de lângă mormanul de lemne, şi parcurse întreaga zonă de exploatare, trecând

pe lângă rampa de coborâre, pe care de pe acum apăruseră câteva cuşti cu vagoncte umplute, deşi de-abia pogorâseră ultimii oameni în subteran. Din cărbunele proaspăt adus ieşeau aburi calzi şi Gillon inspiră cu nesaţ. Tânjise după mirosul minereului jilav şi după cel de mină. Trecu şi de mormanul cel mare şi negru, apoi de şopronul unde se afla instalat ciurul, la care lucra Emily. Parcă o şi vedea pigulind de zor bucăţele de glod şi ardezie din sitele ce se vânturau într-una, zgâlţâind cărbunele ca pietrişul într-o găleată, până-l aduceau la mărimea dorită, şi totul într-un zgomot asurzitor. „Doamne, numai de nu i-ar prinde o mână să i-o zdrobească!" se rugă cu gândul la fiică-sa, după care îşi văzu mai departe de drum, uitând de ea, ca de orice lucru pe care nu îl ai dinainte. Dar dibace cum era Emily şi iute ca spirtul în tot ce făcea, n-avea cum să păţească vreun rău.

Cum dispunea de timp berechet, hotărî să se ducă la Selkirk ca să-l foarfece amândoi pe Henry George. Numai că uşa Bibliotecii era zăvorită, iar Selkirk nu se vedea nicăieri. Pesemne stătuse iar de vorbă cu sticla, tot căutând în licoare reaşezarea, pe temelii noi, a societăţii. Din păcate, însă, chiar dacă noaptea găsea formula visată, la ziuă se trezea că i-a scăpat printre degete.

Neavând pe unde să mai colinde, o porni înapoi, pe unde venise, iar odată ajuns în dreptul moşnegilor, al schilozilor şi şomerilor, se opri, pentru prima oară, la taclale cu ei. Dar nici nu conteni bine pasul şi regretă că se abătuse din drum; era jalnic să stai să-i asculţi. Unul din ei îndruga povestea cu Jemmie Mowat – cum o tulise, în Easter Mungo, cu o noapte înainte de deschiderea expoziţiei de legume, cum se îmbătase şi furase

de-acolo o varză cât roata carului, după care avusese neobrăzarea să se întoarcă în Pitmungo, senin, de parcă nimic nu se petrecuse, iar apoi câştigase cocarda albastră, în timp ce stăpânul verzei chemase poliţia, care, deplasân-du-se acasă la Mowat, găsise cocarda pe poliţa de deasupra căminului, dar nu şi varza, ci doar mirosul ei pătrunzător.

Atunci poliţistul spusese:

— Noi nu-l putem scutura, fiindcă n-avem pe ce: lipseşte varza, lipseşte corpul delict.

— Cum vine asta? Doar ştiu că am fost prădat, se zborşise la el păgubaşul.

— N-avem probe, nu s-a făcut jafu'. Aşa scrie la legea „habeas varza".

Ce-l uluia pe Gillon, era felul cum se depăna întâmpiarea – fiecare moşulică dondănind câte o parte din ea, astfel că până la sfârşitul istorioarei, le venea la toţi rândul – exact ca la liturghie, în biserică, sau la citania Cărţii de rugăciuni. Să-ţi iei câmpii, nu alta.

Poate cu timpul, îi prindeai gustul şi ajungea să îţi placă. Mai ştii drăcie?! Numai că de la venirea lui în Pitmungo, auzise întâmplarea pe puţin de douăzeci, treizeci de ori. Se desprinse de grup tocmai când un alt bătrânel începuse povestea cu Alex Chisholm, care venise înapoi din America cu un sac de biştari, încinsese o beţie de pomină şi o mierlise din prima noapte a sosirii în Pitmungo. Când se pomeni iarăşi pe Calea Cărbunarilor, de-abia se făcuse de opt. Ziua pe care-o avea dinainte i se părea o frântură din veşnicie… Nici la îmbăiat nu mai avea dreptul, că doar nu lucrase în subteran. Şi atunci se

opri din mers şi izbucni într-un râs aproape bezmetic, ca atunci când descoperi în tine un adevăr nevisat. Îi lipsea mina! Asta era marea şi subita lui revelaţie. Într-o străfulgerare de o clipă percepuse marele adevăr: iubea mina adâncă şi tenebroasă, cu vuietu-i necurmat; iubea perforatoarele muşcând din stratul lucios de cărbune; scheunatul şi zăngănitul roţilor de la vagonetele pline; izbiturile tari şi neostoite ale târnăcoa-pelor retezând cărbunele în abatajul vecin, în sfârşit, iubea orice zgomot şi uneori chiar tăcerea-i ca de mormânt, apoi luminiţele singuratice, pâlpâind pe cărările de acces – ca felinarele unor corăbii, aflate în larg şi, mai cu seamă, ocheadele şi clătinatul din cap al ortacilor,

28 5

când treceau unii pe lângă alţii- Tânjea până. Şi după nă-duşeala ce-i curgea şiroaie pe trup, şi după duhoarea acră şi grea – acel iz pestilenţial, cu neputinţă de îmbrăcat în cuvinte, care însemna totuşi viaţa şi stăruia chiar sub aripa morţii. Ducea dorul întunericului şi al afun-zimii: mii de picioare sub scoarţa pământului şi patru mile în spatele muntelui. Asta era ceva! îi lipsea până şi sentimentul primejdiei, şi opririle bruşte din lucru – „Staţi! Aşteptaţi! Mi s-a părut c-aud un sunet nou şi ciudat; o fi fost doar un ghiorăit de maţe, sau scrâşnesc căpriorii, apăsaţi de mişcarea pământului de deasupra!” Şi ascultau cu toţii înfioraţi. Da, oricât de bizar şi de necrezut ar fi fost, jinduia după multele şi feluritele ameninţări din miezul pământului, fiindcă toate-i uneau pe oameni.

— Ai auzit ceva?

— Aşi! Nimic. Sântem în siguranţă.

— Fiţi pe pace! Pericolul a trecut. Şi privirile se înlănţuiau ca într-o horă, fiecare spunând celuilalt că e bine, să nu se teamă, doar sânt laolaltă şi nu-i poate lovi năpasta.

Gillon hohotea în mijlocul drumului şi în văzul oamenilor, care întorceau capetele să se uite la el. Dar odată ce apucă să-şi mărturisească lucrul cel mai de necrezut şi de nemărturisit, se simţi mai împăcat cu el însuşi şi cu jalnica stare în care se afla.

Trecuse de „Jecmăneala Calicilor" când îi veni gândul să se abată pe acolo, şi se întoarse din drum. Rareori pusese piciorul în băcănia Companiei, scârbit de preţurile de jaf; îi trimitea pe băieţi după târguieli.

— Gillon Cameron! exclamă vânzătorul – un puşti şi un neisprăvit care niciodată nu se adresa cu „domnule" minerilor. Al dracu să fiu dacă-mi cred ochii ce văd!

Apoi luă catastiful – „Pomelnicul Jumuliţilor" – cum îi spuneau localnicii, în care se trecea orice cumpărătură făcută, ca să li se oprească din prima chenzină şi, după ce-l răsfoi, se întoarse la Gillon cu un aer zeflemitor.

— Uitasem! Sânteţi singurii fără cont în registru. Ştiai?

— M'da.

— Singurii în tot târgu'. Da' cum se face una ca asta? Gillon săltă din umeri.

— N-avem chef să dăm camătă pentru notele neplătite la timp.

28P

— Ba pe naiba! Târguiţi de prin alte părţi. De la ferme, direct, nu mă duce pe mine cu mâia, îl încolţi, făcându-i cu ochiul şi împuşcându-l cu un deget. Num'a' că mie nu-mi pasă. Doar nu mă umplu eu de parale. Eu am numai

leafa de vânzător, şi atât! Da’ domnu’ Brothcock v-a dibuit. Mă rog, cu ce te servesc?

— Cu un ou.

— Cu un ou? Unul singur? Ai bătut atâta cale, din vârfu’ Măgurii, ca să cumperi un ou?

Şi dădu fuga după o perdea, să-i spună şi maică-si minunea cea mare. Aceasta veni să se holbeze la Gillon. Puştiul – un grăsun plin de el – un pârţâit, cum se spunea în Pitmungo – care n-ar fi scos-o la capăt în mină, se pripăşise la băcănie şi scăpase de subteran.

— Cum preferi oul, Cameron? Mare, potrivit, mic? De găină, de porumbel, de raţă? Brun, alb ori…

Gillon îl apucă de cămaşă.

— Mişcă-te şi dă-mi oul, ori ţi—1 fac păpăraie pe mutra-ţi roşcovană.

Deşi nu era bătăios din fire, şi în toată viaţa doar o dată îşi mai dăduse în petec, zgâlţâiala mucosului îl umplu de plăcere, la fel ca şi dimineaţă, când o zădărâse pe Maggie, trântindu-i câte un „nu” la orice poruncă.

Strâns cu uşa, puştiul apăru cu un ou mare şi brun, pe care-i umflă o jumătate de penny.

Era o desfătare să-l simtă în buzunar, mai întâi rece, apoi cald, tupilat la loc sigur şi numai pentru sufletul lui.

Trecu din nou peste fostul gazon al sportivilor, ocolind pe departe mina cea nouă, şi urcă în Tosh Mungo, chibzuind cum şi în ce chip să gătească oul. Şi din nou îi gâdilă nările izul suspect şi sărat, destul de familiar, şi totuşi de nedefinit, pe care-l afurisi în gând, fiindcă, înţepător cum era, îl leşina la stomac, răscolindu-i şi mai mult foamea.

Bine că-şi cumpărase oul! Însă cum să-l mănânce?

Fiert, şi-ar fi păstrat pe deplin gustul, în schimb ca omletă – înmulţit cu o picătură de lapte şi un strop de brânză – l-ar fi sporit simţitor. Grea hotărâre de luat! La marginea platoului Tosh Mungo, dădu peste Walter Bone. Îmbătrânise de când cu concedierea lui temporară – cum îi fusese anunţată – deşi omul era pe deplin conştient că nu va mai fi rechemat.

— Va să zică te-au pus şi pe tine pe liber, îl întâm-pină Walter, fără să-şi poată ascunde o umbră de zâmbet.

287

Faptul că unul de vârsta lui Gillon fusese păstrat, în timp ce lor li se dăduse papucii, îi cam zgâriase pe ochi. Să nu-ţi faci inimă rea, ci dimpotrivă, să te mândreşti că ai rezistat şi atât, căută Bone să-l mângâie.

„Ce om cumsecade, şi ce prieten!" cugetă Gillon. De unde se aflau, îmbrăţişau cu privirea uliţa Mon-crieff, mina cea nouă, tot Târgu Văii, iar în zare, vechile puţuri. Dar pe lângă mirosul stăruitor, din văzduh, mai plutea parcă o ciudăţenie peste întreaga aşezare. Nu după mult, Gillon, se trezi din nedumerire şi exclamă:

— Nu iese fum de prin hornuri! Nicio coadă măcar...

— Uiţi că nu e de lucru?

— Nu de mină vorbesc, ci de casele oamenilor.

— În câte se mai găteşte mâncare?

— Şi nu aprind vetrele nici ca să-şi dezmorţească oasele? Rabdă şi de foame, şi de frig?

— Cam aşa, pentru că nu au cărbuni.

— Ar putea să fure din grămada de zgură...

— Nici de asta nu se mai simt în stare. Sânt sleiţi de puteri. Zac toată ziua în pat, iar noaptea n-au de ce să mai facă focul. Dorm cât mai mult, ca să uite de foame.

— Înţeleg.

— Ca urşii în pădure…

— Înţeleg.

Deasupra muntelui de cărbune se răsucea scripetele, legănând câteva vagonete golite de neagra încărcătură.

Puţini oameni rămăseseră în mine, probabil ca să se spună cum că nu sânt închise cu totul. Afară de echipele care asigurau paza, mai lucrau doar feciorii lui– ultimii printre cei din urmă, reflectă Gillon. Şi inima parcă-i ţâşni din piept, zburând către ei, în tainiţele pământului. Straşnici băieţi! Harnici şi pricepuţi, trudind fără preget, şi fără măcar să se bucure de paralele aduse în casă, aşa cum nu se bucuraseră nici de copilărie, treziri du-se maturi şi apăsaţi de răspunderi la vârste când ar fi trebuit să mai crească… Cu gândul la ei şi cu mâna pe oul cald, voluminos şi reconfortant, pe care-l pitise în buzunar, se simţi vinovat. Ar fi fost dreptul lor să-l mănânce, sau vreun copil bolnav, de prin Târgu Văii…

— Ai observat miasma din aer? îl întrebă pe Bone. Oare de unde să vie?

— Îţi baţi joc de mine? Eşti orb? Ori ţi-a slăbit vederea în mină?

288

— Orb nu sânt. Da’ mi-am prăpădit ochii în galerii. Walter Bone arătă” cu degetul spre casele din uliţa

Moncrieff.

— Uite colo, şi colo şi colo… Gillon nu desluşea nimic.

— Cod, omule. Ce, nu-l vezi? Cod şi calcan.

În sfârşit, îl ochi pe primul, pentru ca mai pe urmă, rotindu-şi privirea peste acoperişurile de ardezie, să întrezărească pe fiecare din ele câte un peşte alb şi osos,

întins pe burtă, cu câte o piatră proptită pe cap şi pe coadă. Şi din clipa când îi văzu, mirosul deveni şi mai pătrunzător. Toată valea trăznea a peşte pus la uscat.

— Dar la ce-i ţin acolo? Ce-au de gând cu ei? Walter Bone îl scrută plin de bănuieli. După toţi anii petrecuţi în mijlocul lor, localnicii tot îl mai suspectau că-i ia în derâdere. Dar pesemne împăcat cu ce-i citise pe chip, amicul s * hotărî să continue.

— Va să zică nu ştii? îl mai încercă el odată, şi Gillon scutură capul într-un fel cu totul nevinovat. Îl usucă pentru Crăciun, îi explică celălalt, însă Gillon îl privea tot uimit, semn că nu pricepuse încă. De Crăciun avem praznic sărat – cum îi spunem pe aici, urmă Bone. Când minele sânt închise şi oamenii ştiu că nu e rost de rinichi, de gâscă, de şuncă sau de plăcintă, se încropesc cu niscaiva peşte. Fiindcă ceva tot trebui' să punem pe masă, nu?

— Asta aşa e. Măcar cât de cât.

De astă dată localnicii nu târguiseră peşte proaspăt, după cum le aduseseră cândva Cameronii, ci puţin sărat. Pescarii li—1 dădeau şi pe datorie. La noroc, cum s-ar zice. Ceea ce fermierul n-ar fi făcut-o cu orătăniile din ogrăzi – hrănite şi îngrăşate pe cheltuială – deoarece putea să le ţină până la redeschiderea minelor, nu cumva să se vadă – ferească sfântul – şi fără ele şi fără bani. Pe când pescarul şterpelea marfa din mare, aşa încât, după ce îşi punea pentru sufletul lui de o parte, îşi permitea riscul s-o vândă pe credit. Doar n-o cumpăra de la alţii, cum făcuseră Cameronii. Ce s-ar fi ales de negoţul lor de-ar fi cumpărat bu'toaiele de scrumbii şi apoi le-ar fi împărţit pe câte o strângere de mână ori pe o simplă

făgăduinţă?

Praful şi pulberea – asta se alegea.

O porniră de vale, pe uliţă, să se uite la peşte.

Erau destul de proaspeţi şi măricei – unii ajungând până la patru picioare în lungime – tocmai buni ca să

289

sature o familie în ziua Crăciunului. Înainte de a fi priponiţi pe acoperişuri, departe de colţii guzganilor şi ai miţelor, fuseseră presăraţi cu sare marină, iar acum se zvântaseră şi se întăreau ca sfarogul, în bătaia vântului şi la soare. După spusele amicului, gospodarii încă tot se mai frământau dacă să-i lase tot timpul afară – să îngheţe şi să se înmoaie, după cum era vremea – ori să-i aducă noaptea în casă, deşi el se declara pentru formula dinţii, pretinzind că numai aşa prindeau gust.

— Da’ nici asta nu mai contează, completă abătut. Când pui în sfânta zi de Crăciun peşte sărat în blid, e semn de mare mizerie, aşa că se hălpăieşte fără ca cineva să se mai sinchisească dacă e sau nu bun. Când eşti hămesit, înfuleci orice.

La care Gillon nu găsi nimerit decât să îngâne un „îhî”, mângâind oul pe care-l ocrotea în buzunar. 11 încolţise o foame cum nu mai simţise nicicând – disperată, apăsătoare, vecină cu nebunia.

Acasă, scoase oul şi îl puse pe masa din faţa vetrei.

— Vreau să mi-l fierbi patru minute în cap. Şi mai vreau o picătură de unt, sare şi două halci tie pâine.

— La poruncă, sir, îl zeflemisi Maggie, neînvăţată să i se comande. Şi de unde, mă rog, ai luat oul?

— L-am cumpărat.

— Bani azvârliţi! De la ce prăvălie?

— De la Jecmăneala Calicilor.

— Parale aruncate pe gârlă! Te-au jefuit de-o juma’ de penny, aşa e? îşi urmă interogatoriul, în vreme ce punea apa la fiert. Auzi, să cumperi un ou? Or fi râs ca de dracu de tine…

— Prea mult nu le-a dat mâna, fii sigură!

Umbla cam neatentă cu oul, aruncându-l – bâldâbâc! – în apă, de parcă ar fi fost un prăpădit de cartof.

— Hei, fii cu băgare de seamă! E ou! îşi făcuse atâtea vise cu el, să iasă cât mai gustos. Îşi ^simţea fălcile încleştate, de nerăbdare şi poftă; la prima îmbucătură, cu siguranţă aveau să îl doară. N-ai ornic, să masori timpul exact?

— Ştiu eu şi fără ornic cit sânt patru minute. Da’ ia spune-mi pe cine-ai dat gata la băcănie? Pe mucosu ăla umflat?

Gillon aprobă moţăind din cap.

— Dumnezeule, l-aş fi făcut fărâme!’ Şi el care credea că se arătase viteaz!

— Era bine să fi avut un ornic, stărui Gillon, îngrijorat de soarta oului din ibric.

— Care va să zică aşa. Te-ai fluturat prin târg. Şi cum te-ai simţit hoinărind, fără treabă, ca un marţafoi?

— Mi-a plăcut. Şi chiar mult. Îmi prinde bine la vârstă mea.

Maggie hohoti batjocoritoare.

— Plănuiţi să vă retrageţi din activitate, milord?

— Da, mă cam bate gândul.

— Atune;, pune-ţi pofta în cui. Mai ai de tras încă douăj’ c’e ani. Pe aici sânt bărbaţi care au muncit şaizeci de ani î, mină..

„încă douăzeci de aci înainte? Şaizeci de ani la săpat (!.: • cărbune? E de necrezut, cugetă cotropit de amărăciune. Să-şi petreacă cineva existenţa doar cioplind în bezna pământului? Nu! Aşa ceva nu era cu putinţă, oricât de viti egă s-ar arăta viaţa!”

— Vedeţi, domnişoară, că ş-au împlinit cele patru minute.

Dar Maggie se făcu că nu îl aude.

— Şi cum ţi-ai irosit timpul? Probabil cu domnul Selkirk, flecărind despre comunism.

— Mai întâi nu se zice a irosi, ci a petrece timpul.

— Cameronii nu petrec. Şi nici nu irosesc nimic.

— Cât despre Selkirk, află că nu vorbim despre comunism, ci de strâmbătatea din lume şi de îndreptarea ei.

— Adică să daţi peste cap rânduiala de acum, nu?

— Cam aşa. Şi să-mpărţim altfel bunurile.

— Păi ăsta e comunism.

— Patru minute, îi aminti iar, pe un ton categoric. Maggie îl ciocăni cu degetul, după care îl puse din nou la fiert.

— Singura cale de a-i veni de hac rânduielii, este să lupţi cu propriile-ţi arme, declară ea sentenţioasă. Adică aşa cum procedăm noi. Şi vom învinge!

Gillon o privi răvăşit.

— Vom învinge? repetă neîncrezător şi ironic. Cum adică, eu mă fac de ocară pentru un ou, iar tu îmi vorbeşti de victorie?

— Da. Şi va fi precum zic.

O văzu cum scoate oul cu mâna din apa fiartă, la fel cum pritocea şi cărbunii aprinşi, în vatră, de-l treceau

fiorii, de groază, dar şi de admiraţie. „Nu te ard?” o întrebase odată. – „Cum de nu! Dar nu-mi pasă.” Şi cu asta îi închisese gura pe veci.

O urmări cum retează vârful oului şi cum îl desprinde din coajă, aproape întreg, după care unse cu unt învelişul alb şi tremurător, îl presără cu puţină sare, şi i-l puse dinainte pe masă, în vreme ce ea rămase alături, şi în picioare, după legea femeilor din Pitmungo. Pregătise oul fără cusur.

— De ce crezi că l-ai merita, când ceilalţi nu-l au? o auzi tocmai când era gata să înfigă linguriţa în el, să ajungă la gălbenuş.

— Fiindcă-s flămând, îi răspunse, încremenit în gestul pe care nu apucase să-l ducă până la capăt. Pentru că m-a răzbit îngrozitor foamea şi am nevoie de acer!, ou.

— Şi crezi că ei n-au?

„N-am s-o las să-mi strice plăcerea”, holă/î în sine. Şi, în aceeaşi secundă, străpunse oul, iar gălbenuşul auriu ţâşni de parcă nimic n-ar fi putut să-l mai ţină între pereţii albi şi vâseoşi, vărsându-se în strachină. Noroc că Maggie avusese grijă să i-o încălzească, şi să-i ungă şi pâinea cu unt, aşa încât, amestecând pâinea cu oul fierbinte, mâncă pe nerăsuflate, lingând blidul precum un câine. Ultimele fărâme de miez, îmbibate cu gălbenuş, i se părură cele mai bune.

— Ei, te simţi mai bine acuma?

— Da. Trebuia să-l mănânc, zise ferindu-şi privirea, ca mai pe urmă să şi-o întoarcă şi să completeze mâhnit: La ce mai mă-ntrebi, femeie? Doar ştii cum mă simt. Mai împlinit la maţe, dar cu sufletul gol şi întors pe dos, de parcă am furat ceva.

Maggie îi puse o mână pe umăr.

— Lasă că te-nţeleg! Mă bucur că l-ai mâncat.

— Şi atunci de ce nu mi-ai spus-o mai dinainte, de m-ai lăsai să-l înghit cu noduri?

Mai întâi ridică din umeri, şi de-abia după ce culese strachina de pe masă şi se depărta îi răspunse:

— N-am făcut-o fiindcă la noi nu e datina să ne oblojim când ne doare…

— Şi pe copii i-ai crescut tot aşa…

— Cum altfel, când nu cunosc altă cale?

292

Venise rândul lui să se arate duios, s-o mângâie poate pe umăr. Dar nu schiţă gestul – semn că nu era mai îndurător decât ea, se judecă singur, numai că ştia să se ascundă mai bine. O urmări spălând strachina, lucru de care se bucura în sine, fiindcă n-ar fi dorit să vină feciorii şi să dea peste urmele „ospăţului său”. Poate chiar acum îşi beau ceaiul lor rece, cu codrul de pâine, în subteran.

— Şi cum vezi tu c-o să-nvingem, cum ziceai adineaori? vorbi rezemat de uşă.

— Nu te-am minţit. Aşa o să fie!

— Dar cum, femeie? îi strigă scos din fire. Săpăm la cărbune şi tu o ţii pe-a ta, că nu sântem mineri. În schimb ii tragem cu târnăcopul de ne spetim. Când terminăm odată?

— Asu-. Nu ştiu.

— Apoi zici că ai un plan măreţ, de-o să ne scoată din calicie şi-o să facă din noi pricopsiţii târgului. Dar când o să-l pui pe roate?

— Nu mai e mult. Ai răbdare. Ia vino şi mişcă patul de-o parte.

îl urniră amândoi, ridicară lespedea, scoaseră puşculiţa din ascunziş, iar Maggie o deschise cu cheia pe care o purta agăţată de un lanţ, la gât. Înăuntru colcăiau lirele, şilingii şi coroanele, în monede şi în bancnote.

— Ce de bani! se minună Gillon, după ce-i privi îndelung.

— Aşa e, aprobă încântată.

— De ce nu ne-ai spus că avem atâţia?

— De frică să nu vă lăsaţi pe tânjeală cu strânsul.

— Şi băieţii noştri rabdă de foame…

— Nu mai mult decât leatul lor care sapă în mină. Arvunesc o firmă, pe care am de gând să o cumpăr, şi-o să înghită tot ce-am adunat până acu'. De dat, nu putem da înapoi. Sânt angajată. S-a terminat.

întoarse cheia în broască şi tupilară vistieria în groapă. „Amară ironie! cugetă Gillon. După ce toată tinereţea şi-o irosise pe sub pământ, se trezea viitor proprietar, când în sufletul lui nu-şi dorea altceva decât s-o roiască iarăşi la Selkirk – sigur că la ceasul acesta îl va găsi treaz – ca să-l discute pe Henry George şi

293

teoria lui privitoare la desfiinţarea proprietăţii private. Oare până unde poate ajunge un om cu făţărnicia? – – Ca să-ţi plăteşti păcatul cu oul, ai putea să te duci la grămada de zgură, să culegi o coşniţă de cărbuni, o auzi pe Maggie.

Gillon se execută, ca un ţânc – aşa cum se şi simţea – zvârlindu-şi coşul pe umăr. Dar când ieşi în uliţă şi-l trăzni din nou mirosul de peşte, se întoarse şi zise:

— De ce nu avem şi noi un peşte pe acoperiş, ca fiecare localnic?

— Pentru că nu ne trebuie.

— Dar altora văd că le trebuie…

— Să le fie de bine!

— Asta înseamnă că nici atât n-o să avem pe masă, de sărbători, spuse, mai mult s-o provoace.

— Cameronii se chivernisesc altfel decât prăpădiţii de aici…

22

Peste mormanul de zgură parcă plouase cu copii, cu moşnegi şi cu babe, plus o mână de fetişcane – lucrătoare la ciur – date afară temporar.

Pe uliţe, pe unde trecuse, nu sufla fir de vânt, în schimb sus, pe grămadă, şuiera de parcă-l găsise strechea, răvăşind spuza neagră şi azvârlind-o pe oameni. Măcar aşa va avea dreptul să se îmbăieze, se mângâie Gillon. Câţiva copii şi femei erau în picioarele goale, fiindcă nimic nu sfârteca încălţămintea de piele ca bulgării colţuroşi de cărbune; ori într-un an blestemat ca acela, pielea de pe picioare costa mai puţin… O femeie se înarmase cu o bâtă, nu atât să se ţină în cumpănă pe muchea povârnită a grămezii, cât mai ales să-l lovească pe acela care-i încălca teritoriul. Iar când prindea să se clatine – gata, gata să alunece – mârâia ca un câine turbat arătându-şi colţii. De câte ori descoperea un boţ de cărbune ascuns prin reziduri, Gillon se bucura ca de o comoară şi, scormonindu-l cu mâini tremurânde, îl arunca peste umăr, în coş. Odată ce-l umplu cam de jumătate, îl simţea greu şi se apleca mai cu anevoie, aşa încât îl luă din spinare şi îl puse alături, uitându-se în jur, cu ochi de pândar, să nu i-l înhaţe vreunul.

294

Doamne! Ce mutre aveau! Ce de jigănii sălbăticite, sau alte arătări!

Peste drum de mormanul de zgură se înălţa falnic muntele de cărbune curat. Era nepăzit. Şi totuşi, nimeni nu se atingea de el. De necrezut cât de cinstiţi erau oamenii – ori cât de fricoşi?! După un timp, când încercă să ridice coşul, simţi că i se rup şalele, dar pe loc îşi aminti de femeile de la mină, cărând hârdaie de o sută de livre, pe cele cinci, şase trepte, pe care le urcau de câte douăzeci de ori într-o zi şi, la gândul acesta, se opinti cu nădejde şi mută greutatea din loc. Avea dreptate biblio'. Ecarul când spunea că ajung să arate ca fiarele. Mulţi dinire ei erau atât de aduşi de spate, cu picioare aşa de slrâmbe şi umflate, şi cu părul atât de încâlcit şi soios din pricina prafului de cărbune, încât nici nu credeai că. Sânt oameni.

Il încolţise iar foamea. Se vede că Maggie avea dreptate. Era mai bine să rabzi în neştire, decât să apuci la mâneare, iiindcă odată săturat pentru o clipă, o luai cu foamea de la început. O bătrână cobora pe coama grămezii, patinând şi căznindu-se să ţină în frâu o săniuţă din lemn, încărcată cu bucăţi de cărbune. Şi cum era foarte primejdios s-o târâie după ea, Gillon se oferi s-o ajute.

— Lasă-mă să ţi-o trag eu, îi strigă de unde se afla. Însă după căutătura aprigă a bătrânei, înţelese că în mintea ei credea c-o s-o fure.

— Fugi d-aci, nu te apropia! îi zbieră ca scoasă din minţi.

— Vreau să te ajut, căută să o domolească. Dar când dădu iarăşi de uitătura ei cruntă, amuţi, cuprins de mânie

şi de dorinţa de-a o lovi. Vezi-ţi de drum, cară-te! Piei din faţa ochilor mei! se trezi el urlând.

Şi pe loc simţi că se învârteşte pământul cu el. Se opri din culesul cărbunelui, strivit de ruşine şi silă; mai întâi fiindcă ţipase la biata femeie, iar apoi -. Pentru că se afla pe grămada spurcată de zgură, ciugulind resturi – ca un pescăruş rătăcit pe lângă o fabrică de conservat peşte, hrănindu-se cu rămăşiţele aruncate. Până aici ajunsese cu degradarea! Privi în jos, peste târg. Pe acoperişuri, peşte pus la uscat, iar în văzduh, miros de moarte şi de praf de cărbune. Către nord se zărea lacul Leven, iar în zare, colinele cu acelaşi nume, încă smălţate

295

de verdele pinilor sau de cafeniul stejarilor şi al frasinilor, ca nişte petece colorate, pline de viaţă, pe aşternutul coliliu al omătului. În închipuire, vedea ca aievea cerbii şi căprioarele mişunând prin parcurile şi rezervaţiile de acolo, ba euibărindu-se sub pinii întunecaţi şi tăcuţi, ba jupuind coaja frasinilor şi a plopilor tremurători, ori scurmând pe sub fagi, pe sub stejari şi zăpadă, după ghindă şi jir, adunând grăsime pe ei, pentru iarna ce-i aştepta. Natura le purta de grijă, asigurându-le hrana, reflectă Gillon. Un vârtej de vânt răvăşi zgura şi, când îşi umezi buzele, simţi din nou acreala minei în gură. Cât de minunat era cumpănită natura, îşi urmă firul gân-durilor. Cum orânduia orice lucru, până şi hrana cerbilor, să nu rabde cumva de foame. Deodată cugetarea lui apucă pe alt drum. Se trezi visând la o carne împurpurată, numai muşchi, fleici mustoase şi sânge călduţ. Yânat proaspăt! Cât de răscolit se simţea de aceste cuvinte. Aşadar îşi dorea carne. După asta jinduia

ei. S-ar fi cuvenit să-şi dea seama după felul cum se năpustise pe ou.

Orice scoţian demn de neamul din care se trage are dreptul la o bucată de carne când i-o cere trupul. Nu ca o desfătare, ci ca o nevoie ce-a moştenit-o; o poftă pe care o poartă în el de la naştere. Atâta vreme cât dealurile şi mlaştinile sânt împânzite de ciute, scoţianul trebuie să-şi aibă ciosvârta de căprioară, măcar o dată în viaţă. Altfel, la ce bun l-a sădit Dumnezeu pe pământul Scoţiei? Şi ce rost mai avea puzderia de cerbi de pe aceste meleaguri verzi?

„Ce fac eu, nu e îndeletnicire pentru un bărbat. Nici pentru altă făptură omenească!” îşi spuse cu răzvrătire, înhăţând coşul şi zvârlindu-l pe caldarâm. Zgura răscolită se răsuci în vânt ca o flamură neagră, a morţii. Ceilalţi scurmători îl văzură, fireşte, şi, gonind din vârful grămezii, se năpustiră pe cărbunele lui ca ciorile pe un stârv.

O luă şi el la fugă de pe coama mormanului. Acum ştia ce avea de făcut şi, odată ce-şi fixase o ţintă, se simţea împăcat cu el însuşi.

Cameronii nu vor mânca peşte sărat de Crăciun. Să ronţăie la cod şi calcan pricăjiţii de pe grămada de zgură. Cameronii vor cinsti Crăciunul aşa cum îl prăznuieşte orice familie scoţiană, din vremurile cele mai vechi – cu

296

o halcă de căprioară pe masă – sângerie, rumenă şi fierbinte.

Cu acest gând o pornise la vale, alergând într-un suflet, dar pe la mijlocul stivei, se poticni, conştient de minciuna de care se agăţase. Intenţionat se oprise la jumătatea grămezii, ca să fie departe şi de culegătorii care-i

stringeau la iuţeală cărbunele şi de oamenii pe care-i vedea robotind în jurul caselor de pe uliţă. „Mincinosule!” Aşa îi strigase Maggie, şi pe dreptate. Nele-cuitul visător din Highland era o expresie mult prea frumoasă pentru un om care se înşală pe sine cu bună ştiinţă şi îndărătnicia unui copil. Se şi văzuse cu o căprioară, când, în realtate, nu era în stare s-o prindă, neştiind nici să stea la pândă, nici s-o împuşte şi nici să-i întindă capcane.

Acum se căia de risipirea cărbunilor. Un gest pe măsura făptaşului – îngâmfat şi cu capul în nori. Auzi, să-i arunce, să-i împrăştie în patru vânturi, să-i dăruiască amărâţilor! Ca şi când propria-i casă nu sticlea poleită de ger; ca şi când ai săi nu răbdau de foame!

Soarele, care mai toată ziua se ascunsese pe după nori, irupse fără de veste, scăldând în lumina lui Lacul Leven – până atunci plumburiu, prefăcându-l într-o imensă pată albăstrie, pe albul imaculat al zăpezii din jur. Scrutând strălucirea-i de peruzea. Gillon realiză pe deplin copilăroasa-i eroare.

în zadar spunea versul: „Inima mea e în Highlands, alergând după un cerb...” când acolo, în zare, i se arăta, ca într-o oglindă, singura-i iscusinţă – cea de pescar. Asta ştia cel mai bine pe lume: cum să dibuie şi să prindă un somon.

Somonul, regele peştilor! Un alt drept înnăscut al scoţianului era acela de a se ospăta cel puţin odată în viaţă dintr-un somon de toată splendoarea. Mănânce localnicii cod şi calcan sărat, Cameronii vor avea un somon pe masă, chiar de va nimeri la închisoare sau va muri încercând să-l prindă.

Ştia cu precizie pe unde erau de găsit peştii lunii

decembrie – întârziaţii, ultimii sosiţi dinspre mare, somonii de iarnă.

Şi în dimineaţa aceasta înotau în saramura estuarului Tay, trecând de acolo în albia râului Earn, pe urmă în

297

micul său afluent – al cărui nume nu il ştia – de unde o luau mai apoi în sus, prin apele miloase şi tulburi, hrănite de omătul topit, până în viroagele întunecate dinspre colinele Leven, odihnindu-se de-a lungul călătoriei, în Dumnezeu ştie câte iazuri, până ajungeau în lacul la care se uita el acum.

Cu gândul la primejdioasa faptă ce o punea la cale, simţi o gheară pe inimă. Oricum, cei de acasă nu vor şti absolut nimic, hotărî pe moment. Va pleca şi se va întoarce cu peştele, împlinindu-şi, poate, pentru ultima dată, datoria sa de părinte şi de cap de familie. Să-şi vadă Maggie mai departe de cumpărarea firmei, Andrew de concesionarea proprietăţii, iar feciorii de săpatul cărbunelui. El, însă, în anul acesta de jale, va aduce în casă cuvenita mâncare pentru ospăţul de Crăciun.

23

Pentru cutezătoarea faptă ce şi-o pusese în minte, trebuia mai întâi să împlinească un anumit ritual – să-şi schimbe înfăţişarea de miner, să se cureţe pe de-a-ntregul de zgură, deoarece apariţia unui cărbunar în împărăţia somonilor stârnea bănuieli, şi-l dădea de gol, chiar de nu era prins cu prada. Ori cum voia să-şi păstreze taina faţă de ai lui, se duse să se îmbăieze la domnul Selkirk. La explicaţia sa, bibliotecarul luă foc.

— Cum adică, să te vâre la zdup fără a fi prins în delict? tună în preajma lui Gillon care-şi încălzea apa.

— Aşa e obiceiu’ pământului.

— Halal obicei. Mi-ar fi plăcut să-l cunoască şi Karl Marx. Ce l-ar mai fi încondeiat într-un capitol de-al lui! Auzi, până şi peştele se află sub stăpânirea boierilor!

Gillon îşi cumpărase o bucată de spumă de mare de la băcănia Companiei, ca să răzuie firicelele de praf de cărbune de prin toate cutele şi crăpăturile pielii. Ca să scape complet de negreală trebuia să se spele în cel puţin două, trei ape. Prima s-a acoperit cu o pojghiţă de praf de cărbune, amestecat cu grăsimea săpunului. Şi în timp ce se freca de zor, îi explica gazdei cum stau lucrurile prin regiunea somonilor.

298

Măsura de bază – cea care l-ar fi înfuriat pe Marx – era dijma încasată la pescuit. În Scoţia – şi numai acolo, după câte cunoştea Gillon – drepturile asupra apelor cu somoni – cit şi asupra peştelui, se înţelege – reveneau Coroanei regale, care le împărţea, contra cost, bogătaşilor şi preferaţilor Curţii. Până şi proprietarii pă-mânturilor străbătute de asemenea râuri nu aveau voie să pescuiască în ele. ’

Un alt mijloc de stoarcerea gologanilor, deşi mai pe ocolite, li—1 punea, într-un fel, la îndemână, însăşi comportarea somonilor care, odată ieşiţi din saramura mării şi ajunşi în apele dulci, pierdeau pofta să mai mănânce, astfel că nu mai puteau fi prinşi de pescarii cu undiţe obişnuite. Până şi belferii înarmaţi cu prăjini de şapte coţi, prin care le întindeau momeli de tot soiul, aşteptau poate ani de-a rândul până înhăţau unul, ori asta-i costa pe puţin citeva sute de lire.

— Aşa merită, cretinii nenorociţi! se bucură Selkirk.

După ce chinuiesc atâţia copii, silindu-i să muncească pentru huzurul lor. Ajung de ocara unui peşte, care nu se lasă păcălit de cârlig.

în apa rece a iernii, somonii devin lenevoşi. Istoviţi de greaua şi lunga călătorie din mare, de înfruntarea cascadelor înspumate, tânjesc după tihnă, în iazuri, sub apa iute şi agitată, unde se cuibăresc să-şi mai tragă suflarea şi să-şi adune puteri pentru bătălia ce-i mai aşteaptă. Acolo sânt atât de domesticiţi şi de paşnici, încât seara aproape nici nu se mişcă, lăsându-se mângâiaţi pe grumaji, aşa cum făcuse un om care-i povestise pe urmă lui Gillon. Ori de aveai norocul să te afli prin preajmă când îi cuprindea moleşeala, şi să ai un harpon sau un năvod la îndemână, puteai să îi scoţi ca pe nişte ghete înglodate în tină. Tot vorbind, Gillon îşi curăţase trupul, şi-i mai rămăsese să se spele pe cap. Sparse un qu – al doilea în acea zi! – pe care-l amestecă cu borax şi apă caldă şi le turnă pe păr. Curând, tot capul era o căpiţă de spumă albă.

— Acum înţelegi, după cite ţi-am spus, de ce-şi păzesc apele cu străşnicie, vorbi mai departe. Îi roade invidia…

— Invidia! se stropşi celălalt, luându-i vorba din gură. După ce stăpânesc toate bogăţiile ţării, pizmuiesc şi pe cel care-i poate lipsi de un peşte? Du-te, Gillon, şi pune mâna pe un somon barosan. Şi blagosloveşte-mă şi pe mine cu o halcă din el.

2!)9

Du-te! uşor de zis, dar greu de tradus în faptă, cugetă Gillon. De unde să ştie Selkirk ce-i. Aşteaptă pe oropsiţii care sânt prinşi. Numai de te vedeau colindând prin ţinutul somonului cu o furcă sau un harpon la spinare, şi

încasai o amendă de cinci lire – curată năpastă pentru o familie calică – afară de lunile de pârnaie – şi ele destule la număr, şi de o păruială, câteodată cumplită,. Din partea inspectorilor de ape, anume plătiţi să aibă grijă de peşte şi de unii ca de-alde G. Cameron. Nu o dată şi nu doar un om şi-a nimicit viaţa încercând să pună mâna pe un somon adormit într-un iaz. Cum s-or mai încumeta unii să pornească la pescuit când îi pândeşte aşa o primejdie? se miră Gillon, ca şi când nu se pregătea tocmai de asta. Îşi clăti părul cu oţet şi cu apă caldă, să nu stea ţepos ca la un arici – semnul după care-l recunoşteai pe miner că tocmai şi l-a spălat cu săpun de rufe. Peria şi spuma de mare îi schimbaseră culoarea obrajilor, alungind cenuşiul ce se aşternuse pe ei, iar părul îi strălucea ca mătasea.

— Ştii de ce-şi iau inima în dinţi şi purced în căutarea somonului? Pentru că sânt flămânzi, îi risipi Selkirk nedumerirea lui de mai înainte. Să nu uiţi niciodată cumplita foame ce-i roade pe muncitorii din Scoţia.

— Mai ales foamea de a lua ceva pe gratis de la bogătanii îmbuibaţi.

La ideea bibliotecarului, în incursiunea prin ţinuturile din nord, Gillon avea să facă pe avicultorul amator. Aceasta-i va fi acoperirea, scuza de a cutreiera prin împărăţia somonilor, permisul său de pătrundere pe meleaguri oprite oamenilor. Selkirk scoase un tratat despre zburătoarele din Scoţia şi, pe când Gillon mai trase vreo două clăteli – curăţindu-se şi albindu-se cum nu mai fusese de două decenii, adică de la prima intrare în mină – mentorul îi citi cu glas tare. Şi cum hotărâseră să treacă drept specialist în materie de vulturi aurii şi de găinuşe de munte, bibliotecarul îi citi şi îi răsciti cele două

capitole, cu glasu-i pătrunzător – ca un burghiu răsucit în timpane – până când Gillon simţi că îşi iese din minţi. Şmotruit, îmbrăcat şi dăscălit mai abitir ca la şcoală, putea, în sfârşit, să pornească spre casă. Prefacerea lui din miner în fiinţă omenească îi luase întreaga după-amiază, dar cu rezultate uluitoare.

300

— Ia te uită, Dumnezeule sfinte I izbucni Maggie când îl văzu. Da’ ce-i cu tine? Ce-ai făcut?

— Nimic. M-am spălat. Mai simte şi omu’ nevoia să fie curat.

— Ţi s-or fi aprins călcâile? Iubeşti vreo femeie?

— Nu iubesc pe nimeni.

— Ia seama, Gillon. Să nu uiţi vorba de mi-ai spus-o acum. Şi-i zâmbi cu subînţeles, cum avea obiceiul.

Aşteptă până plecară feciorii la lucru, apoi Maggie în spălătorie, când socoti că venise şi vremea lui să o ia din loc. Şi ceasul era tocmai prielnic.

„Orice lucru la vremea sa”, doar aşa suna deviza lui Selkirk şi era plină de înţelepciune. Desprinse cârligul de fier de la cange şi îl vârî în calota pălăriei; apoi smulse o velită de pe un pat, pe care şi-o puse pe umeri, în chip de echipament, urmând ca noaptea s-o folosească drept aşternut. O să arate cam fistichiu, îmbrobodit cu macatul, cugetă pe moment, dar nu mai izbitor decât alţi gură cască, porniţi în căutarea păsăretului din păduri. Luă şi toiagul cu măciulie de bronz, împrumutat de la Walter Bone şi, astfel gătit, o porni de vale, pe uliţă, în tăria albastră, nepătată de nori. Era o zi rece şi înţepătoare, tocmai bună de mers pe jos. Avea mult de întins până la Lacul Leven, unde nădăjduia să găsească un adăpost

peste noapte. Altfel, va fi silit să tragă la Hanul Leven, un gând care îl îngrozi şi mai mult decât cel la inspectorii de ape. Dimineaţa se va afla chiar în inima împărăţiei somonilor. După orele prânzului se trezi în ţinutul zăpezilor, ce-l întâmpină mai întâi cu dâre răzleţe de omăt, pentru ca, dintr-odată, să se vadă înotând în zăpadă până dincolo de căpute; de-abia atunci înţelese marea greşeală de a fi plecat în pantofi. Adevărat, nici cu cizmele de miner n-ar fi putut să se încalţe, pentru că l-ar fi dat în vileag; i-ar fi trebuit nişte ghete. Dar aşa, înglodat în neaua pufoasă, până a zări luminiţele hanului, cuibărit lingă Lacul Leven, picioarele-i erau ude şi începuseră să îngheţe. Tare-l mai îmbia hanul şi crâşma – desigur deschisă – dar se temea ca de naiba să pună piciorul în ele. Acum, când sezoniştii plecaseră, era înţesat cu localnici, care l-ar fi dibuit dintr-o simplă ochire. Parcă-i şi auzea şuşotind între ei: e miner, ce mai tura vura… Or atunci putea să-i cânte popa la cap. Că doar pândarii ape

i

lor unde erau să se al’le la ceasul acela, dacă nu tot acolo, cu rachiul în faţă? Aşadar, lăsă hanul în plata Domnului, şi o luă pe marginea lacului, sub şfichiuiala vântului venind dinspre apă, strecurându-se printre pini, până la o cabană de vară. Intră şi, într-un dulap dinăuntru, găsi nişte pleduri. Luă câteva, îşi încropi un aşternut, iar după ce-şi potoli foamea – cu patru bucăţi de pâine şi un pumn de zăpadă – se culcă şi adormi dus.

Când se trezi dimineaţa, chiar din pat zări lacul sticlind cenuşiu ca o foaie de zinc. Un vânt glacial, pripăşit peste noapte din nord, hăulea printre pinii din jurul cabanei,

hârjonindu-se printre ei. Seara, înainte de a se culca, îşi băgase ciorapii în cămaşă, de unde, întocmai cum chibzuise, îi scoase uscaţi. Şi-i puse în picioare, cu ochii la vălurelele de pe lac ce se înfoiau către ţărm, unde se frângeau în colţii pietrelor brumate de gheaţă. Vântul îşi cam făcea de cap, dar nu se temea de el. Dimpotrivă, îl privea ca pe un aliat care avea să-i acopere urmele, să-i ţină pe pândari acasă, şi pe peşti în iazuri, ştiut fiind că nu le plăcea să mişte când temperatura apei cobora sub patruzeci de grade.

S-ar fi dus chiar atunci la han să îmbuce ceva, însă cumpăni că era prea devreme şi ar fi bătut al naibii la ochi. Se apucă să tocească din nou cele două capitole despre păsări, iar când socoti că le învăţase, deretică patul, ticlui camera precum o găsise, după care o porni printre pini, urcând înspre han. De-abia se făcuse ora cinci. Ocoli clădirea pustie şi întunecată, tot mai întărit în convingerea că nu era bine să intre, dar când tocmai se întoarse, cu gândul să plece, auzi un glas de femeie. Era o bătrână, la nici trei picioare distanţă de el, însă cu ochii-i slăbiţi de mină, n-o văzuse nici când îi trecuse pe dinainte.

— Până la şapte sau opt n-aşteptăm muşterii.

— Ahaa! Atunci îmi văd mai departe de drum.

— Eeei, nu pleca. Îţi dau să mănânci.

îl conduse înăuntru – unde nu era ţipenie de om – şi-l aşeză la o masă, de la care putea cerceta toată zarea spre miazănoapte. Peste dealul ce străjuia lacul, se stârnise adevărat viscol. Bătrâna îi aduse batog uscat, două ouă, o bucată zdravănă’de slănină, mai multe felii de pâine prăjită, un ceai tare, zahăr şi lapte. Ştia că nu se

face să le hăpăiască pe toate, niciun gentilom n-ar fi ras tot ce avea dinainte, şi totuşi nu se putu stăpâni. Pe măsură ce

302

mânca, tot mai tare îl încolţea foamea. Flămânzise două luni încheiate.

— Aşadar pe la ora asta vii la serviciu? o întrebă pe bătrână.

— Aş! Parcă am oră fixă când sosesc ori când plec. Aici îmi fac veacul, servind muşteriii…

— Nu e drept…

— N-o fi, dar asta e soarta bătrânilor.

Oare cum spusese bibliotecarul? Examenul unei naţii este felul cum îşi cinsteşte bătrânii. Se vede că Scoţia picase la examenul ăsta…

— Încă nu e ceasul gustării de dimineaţă, iar dumneata mi-ai adus atâtea… De ce?

Bătrâna îşi roti ochii prin sala de mese, după care se aplecă şi-i sfârii ceva în ureche. Obrajii lui Gillon se roşiră ca soarele care săruta buza lacului.

— Se vede chiar aşa de tare?

— Numai noi, care am gustat din amarul ăsta, cunoaştem. Doar tata a fost tot ce eşti dumneata. Şi fii-miu, la fel. Şi din nou veni cu gura lingă ureche. Ai venit după unul? Gillon încuviinţă din cap. Pentru ai dumitale, de sărbători? Gillon recunoscu în acelaşi chip. Aj vrea unul mare?

— îhî.

— Bine, du-te şi inhaţă-l, îi spuse, fără să-i mai şoptească cu precauţie, la unul cât mai vârtos şi du-l acasă.

— Cu cât ţi-s dator?

— Pentru ce? se prefăcu a nu înţelege, şi ochii lor se întâlniră. Mergi cu Dumnezeu şi păzeşte-te de Maccallum.

— Dumnezeu să te blagoslovească, îi răspunse, de parcă ar fi crezut şi el în existenţa lui Dumnezeu.

Când se ridică de la masă, se simţi din nou în puteri, cum nu mai fusese de săptămâni.

O apucă pe şosea, apărat şi încălzit de velită, apoi o luă pe drumeagul spre Condie, iar odată în Condie, o coti pe poteca ce ducea către râul somonilor. Intâlni sumedenie de pescari, însoţiţi de ajutoare, dar niciunul cu pradă – semn bun – şi nici iscodindu-l. Avea de gând să coboare de-a lungul râului, până în viroagele tot mai adinei, unde apa-i mai iute, iar iazurile pline de fă-gâduinţi.

Curând începea „Pânda de sâmbătă” – o perioadă primejdioasă, când pescuitul somonilor era interzis de sâmbătă de la prânz, până luni dimineaţa, în zori. Undiţele dis

303

păreau de pe lângă râuri, de parcă le luase apa, şi orice rătăcit prin acele locuri putea s-o păţească fiind suspectat de braconerie. „Răgazul lui Dumnezeu”, aşa îi spuneau localnicii, în semn de cinstire a duminicii care începea – dar în realitate, o adevărată vânătoare a braconierilor, după cum ştia fiecare. Din clipa când îngrijitorii îşi mântuiau treaba şi părăseau regiunea proscrisă, nimeni nu mai avea voie să calce pe acolo, iar de-o făcea, nu aveau nicio scuză. Ori planul lui Gillon tocmai asta era să dea târcoale locului cu pricina oricâte riscuri avea de înfruntat.

Aşteptă ora două, când începea interdicţia, şi atunci,

conform planului, dădu buzna, făcând pe prostul. Asta i se păruse cea mai bună scăpare; nu să se ascundă. Poteca de-a lungul râului era bine bătătorită, iar pe povârnişul râpos, îngrijitorii săpaseră trepte, ca nu cumva boierii încălţaţi cu cizme înalte, de cauciuc, să alunece şi să pice în apă. Pâraiele erau tot mai agitate şi iuţi, iar la temelia bolovănişului, unde se formau iazurile întunecate şi pardosite cu strat de nisip, lâncezeau somonii. Şedeau tolăniţi, în apa adâncă şi de culoarea nopţii, prin care solzii lor argintii păreau aproape negri şi mişcau doar din cozi, cu o trufie şi o siguranţă pe măsura mărimii şi încrederii în ei. În apele acestea, nimic nu putea să le încerce forţa, nimic nu-i putea ispiti, nimic nu-i putea învinge. Odată ieşiţi din ţinutul de baştină, rivalităţile şi pericolele dispăruseră.

Gillon ştia unde sânt, i-o spunea instinctul, însă nu-şi putea îngădui să coboare şi să-i descopere singur, ci aştepta – culmea culmilor! – să-l ia cineva de mânecă şi să-i arate. Găsi un iaz, care i se păru cel mai nimerit, şi aşteptă, prefăcându-se că se plimbă agale, în sus şi în jos, pe potecă. Acolo îl surprinse inspectorul apelor, pe care nici nu-l auzi când se apropie.

— Cauţi ceva? îl întrebă cerberul, atingându-l pe umăr cu un harpon. Gillon nu tresări şi nici nu se întoarse spre a-şi explica nedorita prezenţă – o atitudine pe care o socoti demnă de toată lauda.

— Mă tot zgâiesc după un somon mare, vorbi, stând cu spatele. Mi s-a spus că mişună pe aici, dar încă n-am văzut unul.

— Pescuitul e interzis. Ca şi accesul la iazuri.

Gillon continuă să studieze râul, de-abia după un timp

răsucindu-se să-l privească în faţă, dar atunci tresări fără

304

voie şi se trase în lături, deoarece bărbatul pe care-l avea dinainte semăna bucăţică ruptă cu Drysdale – tartorul apelor din Strathnairn – de ai fi zis că este o corcitură ivită pe lume cu aceeaşi menire.

— Nu vreau să-l prind. Ci numai să-l văd, grăi pe tonul cel mai nevinovat.

— Somonul nu se prinde. Se vânează.

— Dar îmi închipui că nu trebuie să-l vânezi ca să-l poţi vedea, nu? făcu mai departe pe inocentul. E adevărat că ajung până la treizeci de livre, cum mi-a ajuns la urechi?

— Treizeci! fornăi celălalt cu dispreţ. Patruzeci şi cincizeci, măi omule. Se fălea cu peştele şi cu râul pe care-i pi-zea.

— Nu vorbi! se cruci Gillon.

— Pe cuvânt…

— Ai văzut vreunul asa de mare? Cu ochii ’mnea- tale?

— Dacă am văzut? Am vânat, omule. Şi încă de cinzejirei.

— Cinzejtrei de livre?

— Cum îţi zic.

Inspectorul îl scrută cu luare aminte. Ochi suri, ca plumbul, de om bănuitor, îi puse Gillon pecetea.

— Da’ n-aş putea să ochesc măcar unul?

— Ţi-am spus. E interzis accesul la râu.

— Phiii! Şi eu care venisem anume… C-aşa mi s-a spus – du-te când nu forfotesc pescarii, să te poţi uita în lege la ei. Da’ pe unde se află? în iazuri ori în apele repezi? Aş crede că în ăle repezi…

— Cine. Ţi-a mai turnat şi tâmpenia asta?. Se stropşi

celălalt. Vorbea cu glas rece, de gheaţă, cum era şi inima lui de pândar.

— Ai de la Hanul Leven. E-adevărat, cum ziceau ei, că femela-şi face cuib în nisip pentru ouă?

Inspectorul nu-şi dezlipea ochii de pe mâinile sale.

— Eşti muncitor? îl luă el din scurt.

Gillon simţi că-i îngheaţă sângele în vine. Era un atac frontal, foarte primejdios, de care nu se putea apăra decât trăgându-i înainte cu trăncăneala.

— Ca şi ’mneata, cred. Nu ca unii din marţafoii de se foiesc pe aici. Trebui’ s-asud ca să duc o pâine la gură…

— Ai idee ce înseamnă un muncitor pe lângă un râu cu somoni? Braconier, omule.

20

305

— Braconier? repetă Gillon, silindu-se să pară uimit. Da’ cum ai putea să prinzi peşte când nici nu ştii unde e?

— Şi totuşi există portiţe… există… rosti celălalt, pe un ton secretos, semn că-i mai pierise din neîncredere. Bag de seamă să n-ai un accent străin. Atunci de-abia înţelese şi Gillon prin ce-i spulberase bănuielile dinainte.

— Accent străin? îl îngână el. Da’ asta ce-o mai fi, măiculiţă? Cind eu sânt din Highlands… de pe dealurile Cromarty, unde avem o crescătorie de tauri – o corcitură între Galloways şi o stirpe cu coarnele scurte. Pe la noi se munceşte, nu glumă. Da’ şi când mântuim treaba, ne odihnim cât ne place. D-aia n-aş da sătucul meu pe nicio împărăţie din lume…

Inspectorul îl mai străpunse o dată cu ochii lui de iscoadă, înainte de a se întoarce în direcţia de unde venise.

— Eu sânt Maccallum. Şi acu, haide, urmează-mă. Măcar să vezi ce-ţi doreşti precum se cuvine. Şi Gillon se luă după el către gârlă.

— Eu cercetez păsările, îi spuse din mers.

— Frumoasă îndeletnicire, numai că de vrei să vezi un somon, ţine-ţi gura, fiindcă te aud, şi îi speri).

Il păcălise, iar acum cerberul îl dăscălea, dezvelin-du-i toate misterele. Şi asta fiindcă descoperise că-i scoţian, ca şi el, nu saxon, sau un bogătan, urmat de cârduri de slugi, care se vânzolesc şi prind peştele în locul său.

— Am să-ţi arăt toate tainele ce se ascund într-un râu cu somoni.

Se opriră mai întâi la un iaz neîngrădit de capcane, în care femelele înghionteau pietricelele şi nisipul, construindu-şi un stăvilar, unde aveau să-şi depună ouăle; apoi trecură la altul, cu păstrăvi de mare, unde zăgazurile erau pline cu icre, iar femelele lungi şi supte la trup, de-abia mişcându-se după efortul cerut de înmulţire. Se uitară şi în alte îndiguiri – toate foarte adânci – în care se odihneau masculii, agonisindu-şi puterile pentru vârtejurile ce le aveau de înfruntat. Coborau într-una, mergând în aval, apropiindu-se tot mai mult de zona de trecere din apa sărată, unde sălăşluiau peştii „puri” – adică cei care nu-şi depuseseră încă icrele. Călăuza căuta un alt iezer, pe care Gillon pusese ochii mai înainte să-i audă şoptindu-i:

306

— Acu* linişte, şi păşeşte pe virfuri…

O umbră uiiaşă şi întunecată pâlpâia în adâncul apei. Era acolo – precum i-o spusese instinctul – peştele său, somonul după care venise. Iazul era destul de puţin

adânc, apa destul de limpede, nu miloasă, cum o văzuse în smârcurile de mai sus.

— Ia priveşte-l, îi şopti paznicul.

Odată ce se apropiaseră, nu-i zărea numai umbra, ci somonul, în carne şi oase, şi atât de mare, încât tresări infricat, ba chiar îngrozit.

— Un taur, nu alta, îl auzi din nou pe Maccâllum. E mascul. Poţi cutreiera luni în şir, dacă nu chiar un an, fără să V3zi un asemenea specimen. După cum poţi trăi o viaţă şi să n-ai baftă să vânezi aşa namilă.

— Ooo, prea frumos e ca să fie vânat…

— O fi, dar pentru aşa ceva s-a născut.

— ’: am cât zăboveşte pe-aici? îl întrebă cu acelaşi glas de neştiutor.

— Vreo două, trei zile, de o ţine frigul de acum.

Şi auzindu-l îşi simţi inima gonind nebuneşte. Da. Era peştele lui, dormind în iezer, aşteptând să-l înhaţe. Din-tr-odată, inspectorul se porni să bată din palme, de-l făcu pe Gillon să sară speriat. Somonul însă nu se clinti.

— E limpede, glăsui Maccâllum. Asta rămâne mai mult de trei zile. Şi ştii ce-am să fac? Luni dimineaţa, mai înainte să apară filfizonii la pescuit, mă întorc frumuşel şi-l omor.

— Credeam că pândarii n-au acest drept, o scrânti Gillon. Dar noroc că Maccâllum nu-l luă în seamă.. Ori poate se socoteau complici? Altfel nu i-ar fi dat răspunsul care urmă:

— O dată într-un an sau, mă rog, când ne iese în cale un bivol ca ăsta, mai închidem ochii în faţa legii. Şi, vorbind, îi făcu cu ochiul. Clipi şi Gillon cu tâlc, dar în acelaşi timp se arătă amărât că nu putea zăbovi până

luni…

24

Partea cea mai anevoioasă se dovedi aşteptarea. Foc nu putea să aprindă, deoarece s-ar fi dat de gol, şi se lăsase frig mare… Se oprise mai sus de iaz, unde-şi încropi un mic adăpost, din ramuri de pin, aşteptând noaptea, şi

20*

307

odată cu ea, ultima rundă a inspectorului, în căutarea vreunui nemernic ce încerca să dea iama prin peşte, la licărul torţei. Pe la opt, după preţuirea lui, se ivi si Maccâllum, sau o slugă de-a lui, fiindcă auzi tropăit de paşi în partea de sus a râului, fapt ce-l sili să se ridice din ascunziş, ţeapăn de frig şi răscolit de emoţie. Rămase încremenit până se depărta primejdia, după care nu se mai chirci printre crengi. Simţea nevoia să-şi vadă peştele, să se asigure că e acolo, unde-l lăsase. O porni deci la vale, călcând cu băgare de seamă pe panta râpoasă.

Colţii foamei îi sfârtecau măruntaiele; flămânzise din nou. Şi asta numai din pricina oului de cu o zi înainte şi a ospăţului de la han. Odată ce-i pusese cruce răbdatului şi se îndopase pe săturate, trebuia să plătească. De aceea mult mai cuminte era s-o târăşti, cum poţi, hămesit, decât să te minţi cu o îmbucătură, ca pe urmă să te roadă, iar, foamea.

Ajuns la iaz, îl cercetă cu atenţie, doar o surprinde cea mai mică mişcare în el. În rostogolirea lui, vântul mai tăia câte o brazdă în apă, şi Gillon tresărea, crezând că e peştele, dar învolburarea trecea şi, din nou aşteptare,

până la altă răscolire părelnică. Dacă de astă dată era chiar peştele, clătinându-se în somn, spre a-şi cumpăni trupul? Pândea umbra cea mare, argintată, să ţâşnească la suprafaţă; dar degeaba. Cu vremea, se obişnui cu perdeaua neagră a nopţii, începând să desluşească prin ea. Şi, după cine ştie cât timp, se înfăptui şi minunea aşteptată. Din adânc se ivi o coamă arcuită şi diamantină – întruchiparea sănătăţii şi ’a curăţeniei – care se undui cu o strălucire trufaşă, iar după o clipă, se topi iar în apă.

— Eşti al meu, şopti Gillon. De-acum, ţi-^s stăpân.

Se deschise la haină, după care, cu degete înlemnite de ger, de-abia izbuti să-şi desfacă şi năstureii cămăşii. Ar fi vrut să se mişte mai iute, dar picioarele, pe jumătate îngheţate, se urneau cu anevoie. Desfăşură funia unsă, pe care şi-o răsucise la brâu, şi luă cârligul tupilat în calota pălăriei. Între timp, amorţise cu totul de frig, de nu mai simţea nici şfichiuirile vântului. Şi asta îl îngrijora. Se tot căznea să vâre frânghia prin urechea cârligului, dar cum era îngheţată şi ţeapănă, nu era chip s-o strecoare, aşa încât se văzu nevoit să se întoarcă la râu şi numai sub apă îi dădu de rost..

308

La peşte nici nu se mai gândea. Era ca şi al lui. Ştia precis unde este şi că-l aşteaptă. Şi, întărit de această convingere, îşi văzu mai departe de pregătirile începute. Luă pălimarul pe care-l cioplise încă de după masă dintr-o ramură groasă, de pin, şi-l duse până la marginea eleşteului. Trebuia să-l proptească de celălalt capăt, iar pentru asta, să intre în apă. Ceea ce şi făcu, simţind cum îl arde răceala-i de gheaţă, până reuşi să fixeze parmacul de un bolovan. La întoarcere, se târî binişor pe el, fiindcă

de-ar fi căzut, de bună seamă se îneca, înghiţit de apa neagră şi rece. Noroc că peştele îl aştepta. Şi răsărise şi luna – aproape rotundă ca o tingire. La lumina ei şi a stelei). – -e păru că zăreşte spinarea zdrobită a somonului, numai julituri şi răni de la rocile, pragurile şi stă-vilarele de care se poticnise în drumul său până aici. Aproape sigur venise pentru a doua depunere a icrelor, lucru rar la somoni – şi gândul acesta îl mângâie oarecum. Ce1 puţin nu-i lua viaţa înainte de a-şi fi împlinit menirea.

— Arn să te ucid repede. Îţi promit că aproape nici n-ai să simţi vreo durere.

Era absurd să-i vorbească peştelui, precum îşi dădea şi el seama, dar simţise nevoia s-o facă, iar de-l înţelegea, după cum era încredinţat, nu-i prindea decât bine, fiindcă îl liniştea. Aruncă funia în apă. Cârligul se legănă chiar sub nasul somonului. Dar ştia că n-o să-l apuce, ci va trebui să-l înfigă. Îl trase uşurel de-a lungul capului argintiu, îndreptându-i-l spre urechi. În plimbarea sa, gheara de fier îi atinse la un moment dat ochiul, dar îşi văzu mai departe de drum, coborând spre regiunea ţintită de Gillon. Cu toate că tremura din tot trupul, de frig şi emoţie, mânuia funia cu mare grijă şi. Încetineală, afundând tot mai mult cârligul, până ajunse sub guşa pradei, când îl implântă brusc şi trase din răsputeri.

Sărmană făptură! Suferea pesemne amarnic, de pe urma cârligului care îi sfâşiase solzii, dacă nu chiar şi carnea. După o smucitură sălbatică, dispăru în adâncul iazului, de unde i se vedea numai umbra întunecată, mişcându-se încolo şi încoace – de durere, se vede, ori de mânie – frecându-şi capul de marginea unui bolovan, fie ca să-şi aline chinul ori ca să-şi răzuie paraziţii adunaţi din

ocean. Coborî din nou undiţa, dar nici nu apucă s-o apropie bine, când peştele se smuci din coadă şi o tuli tocmai la celălalt capăt al eleşteului. Cu cârligul nu

309

va ^ putea să-i vină de hac. Totuşi, mai încercă o dată, legănând undiţa binişor şi cu dibăcie, plimbând-o pe sub nasul somonului, doar, doar l-o întărită ca s-o înhaţe, dar acest soi de peşte se înfurie mai greu decât omul. Dm adâncul apei irupse o trombă de băşicuţe. Mă scuipă, cugetă Gillon şi, într-un fel, se simţi onorat de o asemenea înfruntare.

Avea prada în mână, cel puţin de asta era sigur. Se ferea de cârlig, să nu-l prindă, dar nici să fugă nu avea cum, pentru simplul motiv că era somon şi se afla într-o apă îngheţată. Deci era la bunul său plac, cum şi el era la cheremul peştelui, amândoi robiţi de cite o dorinţă: somonul să-şi continue drumul, spre a-şi propăşi specia prin depunerea icrelor; el, să-l răpună. Rămânea de văzut numai cum o să-i facă de petrecanie. Se gândi să ia un bolovan greu şi să i-l zvârle în cap, să-l zdrobească, dar ca să-şi râdă de el, prada c zbughise tocmai la cafâtul galeriei – cum o socotea Gillon – iar prin aruncarea pietroiului, ar fi abătut-o şi mai mult de la suprafaţă,.ară a-i pricinui vreun rău. Deodată, însă, cuyhrfcu] „galerie” declanşa o idee şi, împreună cu ea, un vai de încredere şi speranţe. Ca orice miner priceput, care ştia cum se izolează abatajele în caz de incendiu sau inundaţii, n-avea decât să separe o parte din iaz printr-un zid ridicat din lut şi din pietre, clădite unele peste altele, întocmai ca un perete de sprijin, în mină. Totul era atit de limpede, iar îmbinarea lucrurilor atât de firească, încât începu să râdă

în hohote. Doar de ce venise să fure un peşte? Fiindcă era miner şi flămând. Ori izbânda lui, pentru alţii cu neputinţă, se va datora tot meseriei şi foamei. Aşadar va înălţa două diguri, în care va îngrădi somonul, lucrând. În apă şi pe întuneric, cum trudise mai toată viaţa, şi încă într-o beznă şi o mocirlă mai dihai ca în această vale.

Era mai bine să intre în iezer complet îmbrăcat, iar după ce isprăvea zidăria, să aprindă câteva vreascuri şi să-şi pună straiele la uscat; un pericol, fără îndoială, să stârneşti o vâlvoare de flăcări la trei, patru, de către ziuă, însă nu avea încotro. Doar nu putea s-o întindă la drum, pe ger şi zăpadă, cu toate muiate şi îngheţate pe el. Sau de o făcea, nici el şi nici prada nu ajungeau până acasă.

Se apucă de primul zăgaz, stând în apă, până peste genunchi. Avea mare îndemânare la alegerea pietrelor; până şi pe întuneric, instinctul îi călăuzea mâna spre cele

310

mai nimerite. Iar la clădirea pereţilor de susţinere i se dusese buhul ca cel mai iscusit din toată mina Lady Jane 2. Stăvilarul înainta repede. Mai întâi graţie priceperii sale, apoi datorită bolovanilor dimprejur – majoritatea teşiţi, de atâta vreme şi apă cit se scurseseră peste ei, şi deci lesne de potrivit – iar în cele din urmă fiindcă lucra fără nicio întrerupere, aşa cum era deprins să o facă ceasuri de-a rindul, stând îndoit de şale şi mişcându-se doar de la brâu în sus. Numai un miner s-ar fi dovedii în stare să-l făurească, se gândi când îl văzu ridicat. Dc aici încolo somonul nu se mai putea strecura în adâncuri, dispărând în tenebrele apei. De-abia acum începea să-l încolţească din plin. Singura lui scăpare ar fi fost doar aceea de a ţâşni înainte şi de a-şi continua drumu: ; dar

Gillon mizase pe faptul că nu se simţea încă în puteri să o facă. Iar înapoi, nu avea cum, fiindcă era împotri if a naturii lui migratoare.

Din nou îl dureau picioarele, fără să-şi poată da seama dacă era de rău sau de bine. Ar fi vrut să iasă din apă şi să aprindă focul. Însă teama îl ţinu pe loc. Socoti că era • mai cuminte să se deprindă cu suferinţa, să rabde, nu să ia de la capăt povestea cu oul şi ghiftuiala. De altfel, apa nu dădea încă semne de îngheţ; putea să aibă patruzeci de grade, după cum o simţea, aşa că nu-l ameninţa încă degerarea picioarelor, atâta vreme cât sângele, aţiţat de însăşi curgerea râului, circula prin ele, pe când restul trupului era ferit de umezeală. Prin urmare se putea apuca de al doilea zid.

Cât anume trecu până îl mântui şi pe acesta şi ieşi, în sfârşit, pe mal, nici el nu ştia. Printre coroanele pinilor se vedeau încă luna şi stelele, ceea ce era un noroc, deoarece la lumina lor nu va bate prea tare la ochi vâlvătaia focului ce trebuia să-l aprindă. De fapt, înălţase trei stavile – o grămadă de bolovani dinaintea peştelui şi două diguri în părţi. Ar fi putut să purceadă din nou la atac, în ideea că peştele nu va încerca s-o pornească înapoi; dar de ce să rişte să-i scape, când putea foarte bine să mai ridice un obstacol, zăvorându-l complet. Şi la gândul acesta intră iar în apă şi se aşternu pe treabă. Cam într-o oră va fi gata tot ţarcul şi izbânda asigurată. Eleşteul avea cam trei picioare adâncime, cu neputinţă deci să lovească prada cu pietre, sau cu măciuca de bronz a bastonului,

311

când ea se ascunsese la fund. Dar îi mai rămăsese un

mijloc s-o tragă pe sfoară. Va aprinde focul pe marginea iazului, ademenind-o să-şi scoată capul, ştiut fiind că somonii – asemenea druizilor de demult – iubesc focul şi soarele, care-i atrag ca magnetul. Încropi deci un rug din vreascuri, şi aşteptă. Nu peste mult, peştele îşi arătă dintr-o dată capul şi atunci îl trăzni. Sau cel puţin aşa îşi închipui. Şi totuşi, ţeasta argintie dispăruse în adâncuri. Biciui apa în dreapta şi în stânga, dar fără folos; apoi puse mâna pe un bolovan şi zvârli şi cu el, de-abia atin-gându-l în coaste.

— Neruşinată dihanie! spumegă Gillon.

Se înfuriase. Era limpede ce-i rămânea de făcut, şi totuşi nu-i venea să privească realitatea în faţă. Iar noaptea se subţia tot mai mult, silindu-l să treacă la hotărâri. În fine, nu mai avea de ales. De voia negreşit să pună mâna pe pradă, trebuia să intre în apă şi să şi-o ia.

Auzise încă din tinereţe, despre trânta cu peştii, în care îşi dovedeau bărbăţia flăcăii din partea de niazănoapte a Scoţiei, pornind către smmcurile de pe ţărmurile din Highland, ca să ucidă primul somon, fie cu mâinile goale, sau cu un simplu cuţit. Numai că iazurile în care se dădea lupta erau puţin adânci, apa caldă, iar peştele nici pe departe înrăit, ca unul apucat de neastâmpărul înmulţirii. Gillon se gândea cu mâhnire la ce trebuia să recurgă; natural, avea în vedere şi ce-l aşteaptă pe el, dar mai mult de somon i se strângea inima. Ştia prin câte amaruri trecuse înainte de a sosi aici – anii de neostoită goană, de foci şi delfini, până-i sosise vremea să purceadă către sursă, traversând, mai întâi, sute de mile de ocean, apoi apele repezi şi cele întreţinute de zăpada topită, izbutind, în cele din urmă, să ajungă în acest eleşteu, tocmai bine

ca soarta lui să atârne de voinţa lui Gillon Cameron – cărbunar şi braconier.

Se vârî în apă, căţărându-se pe unul din stăvilare.

Victima îl aştepta neclintită. Făcu un pas, împingând-o puţin, apoi încă unul, şi tot aşa mai departe, îmboldind-o spre meterezul de bolovani, de la capătul ţarcului – adică spre ţinta ei – până când o văzu ajungând cu botul în pietre. Şi atunci, fără a mai sta pe gânduri, îi sări în spinare.

Puterea peştelui, înmulţită de disperatul efort de a se elibera, îl zgudui în aceeaşi măsură ca şi cumplita răceală

312

a apei. Dar cu tot şocul, nu-l slăbi din strânsoare, ci, ţinându-l în braţe, îl înghionti tot mai mult în pietre, încercând să-l izbească de una, în timp ce dihania se zbătea în neştire, înnodându-se şi deznodându-se într-una, în sforţarea frenetică de a scăpa, ceea ce izbuti, dealtfel, printr-o zvâcnire puternică, pe care Gillon n-o mai putu stăpâni, pierzând-o iar în străfunduri, unde se refugiase năucă şi poate chiar vătămată.

— Iartă-mă, gemu el, rezemându-se de mormanul de pietre, în timp ce apa-i curgea şiroaie, din pantaloni şi cămaşă.

„Pesemne am înnebunit, îşi spuse în gând, încercând să se vadă cum arăta – într-un ţarc înjghebat cu propriile-i mâini, în puterea nopţii şi a iernii, în pericol de a fi rănit, de a degera şi de a ajunge la închisoare, căznindu-se să ucidă un somon uriaş doar cu palmele – şi ele pline de sânge, sl’ârtecate de aripioarele colţuroase ale peştelui. Bâjbâi după o piatră şi găsi una mică şi ascuţită, exact cum o căutase. Nu ar fi vrut să strivească prada, să o

sluţească, dar altfel nu se putea.

— Iartă-mă, murmură din nou, şi se scufundă iar. Îşi încolăci braţele în jurul somonului, silindu-se să-l ridice din iaz, dar aripioara dorsală îi sfredelea pieptul, în vreme ce coada îl plesnea peste coapse. Mai înainte de a-i da drumul – ditai namila de cel puţin cinci picioare – îl croi cu piatra tăioasă în moalele capului.

Lovit ca de moarte, peştele se trezi din agonia pricinuită de frig şi, cu o forţă sălbatică, începu să-şi apere viaţa, spre a-şi împlini datoria de a zămisli altă viaţă. Se repezi în mormanul de bolovani, scurmându-i întâi cu botul, apoi cu coada, încercând să dărâme opreliştea. „Acum va ţâşni, specula Gillon, urmărindu-i strădaniile vane. Şi aşa se întâmplă. Încarcerat din părţi şi din faţă, somonul se avântă, într-un salt de-abia arcuit, arătându-şi trupul frumos – numai diamante şi aur – în văpaia focului de pe mal. În aceeaşi secundă, Gillon îl altoi iar, şi cu atâta încrâncenare, încât văzu prăvălindu-se în afun-zimi, aproape fără să se mai zvârcolească.

Hai, mori! Pentru numele lui Dumnezeu, mori! îl implora Gillon, privindu-l trântit, puţin într-o parte, pe temeliile iazului.

Şi totuşi, se mai săltă o dată la suprafaţă, încet şi anevoie, însă cum n-ar mai fi vrut să-l izbească – în

tulburarea şi dezorientarea sa de atunci – îl înşfăca în braţe, alunecând tot mai mult către fund, până îl trânti pe grămada de pietre. În căderea lor încleştată, Gillon simţi în gură nisip şi pietriş, precum şi ceva din somon – icrele, le recunoscu după gust; sămânţa pe care o vărsase în apă, spre a fertiliza ouă necunoscute şi a crea viaţă, până

şi în clipa când moartea pândea la un pas. Îi pipăi gura, pe urmă capul, până în dreptul urechii, bâjbâind cu mâna prin ea până pătrunse în gură, şi de-abia atunci înţelese că lupta se încheiase. Somonul era al lui. Ieşi din apă, cu poticneli şi zgâlţâit de frig, se caţără pe bolovani, trecu peste diguri, şi urcă panta lunecoasă a malului, târând după el prada, care de-abia mai mişca. O trânti pe zăpadă, de unde parcă-l mai urmărea cu un ochi. „Pesemne ştie că moare”, cugetă Gillon şi, apucând toiagul lui Bone, îi repezi o ultimă lovitură, precisă şi iute, în creştet.

— Iartă-mă, murmură, după ce-o ucisese. Te rog, iartă-mă!

Apoi se întoarse la iaz şi contemplă carcera pe care-o durase din pietre. Golită de prizonier, părea mai mare decât o crezuse – întocmai ca o fereastră despuiată de veşmântul perdelelor – şi se minună singur de ce fusese capabil să facă. Revenise cu gândul să o distrugă, astfel încât Maccallum să nu bănuiască cele întimplate. Dar cu ochii la ea, îşi schimbă hotărârea. De ce să n-o vadă şi să-i stârnească uimirea, atât lui cât şi altora, îşi spuse străluminat de o idee. Pentru că cine ştie dacă povestea minerului – căci doar un miner putea făuri asemenea diguri, aşa cum va înţelege oricine într-una din zile – nu va intra în legenda pârâului şi nu va fi repetată cât va mai trăi Cameron, şi chiar după ce va fi plecat dintre vii?!

25

Până să îngheţe peştele, îi trecu funia prin urechi şi-l strânse colac, legându-i coada de căpăţână, aşa încât să-l poată agăţa de toiag şi să-l care în spinare. Apoi, după ce mai puse vreascuri pe foc, traversă din nou vadul, şi

merse o bucată în direcţia opusă, faţă de drumul pe care avea să-l apuce. La întoarcere, se dezbrăcă la piele şi, înfăşurat în velinţă, începu să-şi usuce veşmintele, aşa

314

cum făcea cu straiele sale de lucru, când săpa într-un abataj plin cu apă. Odată ce avea prada în mână, se temea de focul aprins; flăcările păreau imense, proiectând umbre până la capătul văii, şi chiar şi mai departe, cale de mile. Dar nici să-l stingă nu-i convenea, deoarece a porni cu hainele ude, era moarte curată.

Spre norocul său se uscară mai degrabă decât îşi închipuise, şi deci putu să se depărteze de rugul aprins; numai că în timp ce stătuse pe lângă el, i se ivise umflături la picioare – altă pacoste ce-l umplea de nelinişte. Se îmbrăcă şi săltă peştele în cârcă, speriat de neînsufleţita sa greutate. Îl duse până în creasta văii, după care se întoarse, înarmat cu o creangă de pin, şi mai bătu o dată poteca, târând ramura după el, ca să măture urmele. Cit despre altele, pe care mai avea să le lase, dincolo de viroagă, nu-şi mai făcu griji. De bună seamă avea să le acopere cu omăt viforul ce se va isca în zori. Nici focul nu îi mai stinse, îngrozit cum era să mai înfrunte apa, ci îl lăsă să se mistuie pe încetul. O porni deci la drum, cu somonul pe umeri şi, cu câteva ore înainte de răsăritul soarelui, întoarse spatele nordului, luând-o spre miazăzi, unde era Pitmungo.

Când ajunse la liziera pădurii, soarele aproape se înălţase pe boltă şi, mai înainte de a ieşi pe coamele golaşe ale dealurilor făcu un popas, lângă ultimul şir de copaci, scrutând ţinutul ce se întindea în zare. În stingă sa, cam la o jumătate de milă, zări o casă acoperită cu

stuf; pe horn şerpuiau rotocoale de fum, ce te făceau să visezi la căldură. Era o fermă rătăcită pe o coastă, dar o dată ce-i treceai pragul, cu siguranţă, găseai ceva ouă şi slănină de îmbucat. Totuşi se afla prea aproape de regatul somonilor, iar pe deasupra îi veniră în minte şi vorbele tatălui său, care-i spusese cândva că fermierii pripăşiţi pe coclauri, la răscrucea vânturilor tăioase, sânt oameni lipsiţi de inimă, ba chiar de temut, pustiiţi sufleteşte însăşi de nemiloasa climă în care trăiesc. Şi la gândul acesta rămase pe loc, cuibărit lângă un pin, aşteptând să-i vină vreo idee mai bună şi cântărind riscurile de a străbate pârloagele ce le avea dinainte, ducând ditamai peştele după el. Dar la drept vorbind, cine putea bănui că-l furase, ori cine se sinchisea de acest lucru, odată ce lăsase în urmă pâraiele interzise?

315

Tot cumpănind la ce avea de făcut, se vede că îl prinsese somnul; numai aşa se explică cum de nu auzise paşii bărbatului ce şedea lângă el, ci-i simţi numai ghionturile cu botul cizmei, în piciorul umflat. Era fermier, judecind după înfăţişare, ţinând sub un braţ o legătură de vreascuri, iar în mâna cealaltă o toporişca.

— Hei, mişcă-te, şi hai să-ncheiem târgu’, îi zise răstit.

— Cum? Ce târg?’

Străinul arătă către peşte. Avea o mutră închiondorată şi hâdă cum pesemne întâlneşti numai prin puşcării, cugetă Gillon.

— Va trebui să împărţim prada, să m-aleg şi eu cu ceva.

Gillon îl ascultă mai mult uluit decât revoltat. Mi-ai încălcat proprietatea, urmă cu arţag, şi-ai furat un somon din apele coroanei regale. Vrei să afli cam ce te aşteaptă

de te-oi da pe mâna inspectorului Maccallum?

în timp ce vorbea, îşi tot legăna toporişca pe sub nasul lui Gillon.

„Vrea să mă bage în sperieţi, dar de nu m-ar durea piciorul, i-aş arăta eu lui”, îl bombăni în tăcere, pe când cu glas tare îl întrebă neajutorat:

— Ce să-ţi dau?

— Cât are? Patruzeci, patruşcinci de livre? Ai pus laba p-un taur. Cum l-ai prins?

— Cu astea două mâini ce le vezi.

— Mincinos împuţit!

De-abia atunci îşi dădu seama că nimeni n-avea sâ-l creadă vreodată, iar lupta cu peştele va rămâne doar taina lui.

— Păstrează-ţi secretu’mpuţit! Nici eu nu l-aş spune, îmi dai ca la cinci livre, şi de mine ai scăpat. Poţi să-ţi vezi, sănătos, de drum.

— Cinci livre?

— Cât am zis, altfel îl chem pe Maccallum. Ai idee ce răsplată aş primi? Gillon scutură capul în sens negativ. Păi vezi? Habar n-ai. Altfel n-ai mai crede că-ţi pretind mare brânză.

Şi ca să pună capăt tocmelii, desfăcu peştele înnodat pe toiag, ca să-l taie mai lesne. Dar cât de frumos mai era întins pe omăt, între pini!

— La ce-ţi foloseşte capul? grăi fermierul şi, în aceeaşi secundă, îl văzu retezând somonul de la grumaz.

316

— Ticăloşiile! izbucni Gillon. Însă omul nici nu îl luă în seamă. Într-un fel, avusese dreptate; la ce-i servea capul? Dar pentru el peştele nu însemna doar mâncare. Şi ar fi

vrut să-l ducă întreg la ai săi.

— La fel şi coada, îl auzi iar, şi, hârşt!, i-o ciopli jos, făcând un semn cu muchea securei de-a lungul părţii inferioare a somonului. Cam atât îmi ajunge, căscă din nou gura şi, până să se uite Gillon de unde mai voia să se înfrupte, încă o halcă din peşte, cam o optime, pică sub tăiş. Pe cinste somon! Bravo ţie, îl lăudă, chipurile, pe Gillon. Cărnos şi curat! De-abia poposit din mare. Se vede după păduchii lipiţi de urechi. Când oi mai şterpeli unul, cară-te moaptea cu el.

— Mulţumesc pentru sfat.

— N-ai de ce, îi răspunse hapsânul, şi o luă către ferma de pe coama vântuită a dealului.

Mare dreptate avusese taică-său, recunoscu Gillon, uitându-se după el. Nu-i venea să se ridice de jos. Ar fi vrut să se întindă pe ţolul alb de omăt, lângă peşte şi. Lângă acele scuturate de pini, să se odihnească pe săturate. Dar un gând, răsărit din senin, îl umplu de spaimă şi îl făcu să sară în sus. De n-ar fi venit prădalnicul fermier, ar fi zăcut cine ştie cât rezemat de trunchiul copacului, şi ar fi murit degerat.

— Heeei! îi strigă Gillon. Mi-ai salvat viaţa! Îţi mulţumesc.

„Şi-acum miră-te de vorbele mele cât ţi-oi mai târî zilele sub plesnetul vântului”, adăugă pentru sine, punându-şi peştele la spinare şi pornind-o la drum. Mergea cât putea el de iute, fiindcă nu avea garanţia că hrăpăreţul nu se dusese după Maccallum. Vântul bătea într-una, cu tăiş de harapnic, şi sub izbiturile-i nemiloase, îşi aminti de zile ca cea de acum, petrecute pe mare; numai că atunci vântul nu-i fusese vrăjmaş, ci

întotdeauna un sprijin, pe când azi, parcă-i voia numai răul. Iar în zare, cât cuprindea cu privirea, nu se vedeau decât smârcuri şi creste golaşe. Va fi oare în stare să le străbată? Il muşcă neîncrederea. Dar amintindu-şi de femeile încovoiate sub poverile de cărbuni, cărându-le toată ziua la gura minei, îşi înteţi pasul, hotărât să biruie orice piedică.

317

După o vreme, câtă anume nici el nu ştia. Observă că zăpada se subţiase, făcând loc, petecuţelor de verdeaţă. Intâlni şi câteva pilcuri de pini şi ar Îi căutat adăpost sub încrengătura lor neagră, dar după spaima cu degerătura se temea să se abată prin ele. Avea nevoie de o colibă, de un staul de vite, ori de o şură cu fin, unde să se încălzească. Într-un tirziu ajunse pe o frunte de deal, de unde, departe şi către est, se vedea Lacul Leven – albastru închis, iar pe alocuri spuzit de gheaţă. O luase razna, depărtându-se către vest – el, omul mării, atât de stăpân pe simţul de orientare! Oricât de greu îi venea să o creadă, adevărul era c-o zbârcise, aşa că se întoarse, coborând printr-un soi de păşuni alcătuite mai mult din şanţuri bolovănoase, presărate cu ciulini şi tufqoiri, din care sărmanele oi tuciurii de-abia smulgeau cite un fir. Mai apoi, descoperi o cărare deşirându-se către răsărit, şi merse pe ea, socotind că oricum îl va scoate la o şosea, iar aceea nu putea duce decât înspre Cowdenbeath. În drumul lui mai zări o mână de ferme răzleţe, tupilate în faldurile colinelor, însă de-abia târziu, după-amiază, întâini un cătun de vreo cinci, şase case, din care se arătară câteva fiinţe grozav de sfielnice, moţăind doar din cap, în chip de salut. Desigur ieşiseră să se uite la peşte,

ca unii ce poate nu mai văzuseră altă stirpe afară de păstrăvii de cel mult o jumate de livră, din pâraiele dimprejur.

— Cât mai e pân’la şoseaua de Cowdenbeath? îi întrebă Gillon. Într-una din case, o gospodină cocea turte de ovăz, a căror mireasmă îi gâdila nările. Vă dau din peşte pentru câteva turte, le propuse localnicilor ce-l priveau cu guri încleştate. Nu vă temeţi, l-am pescuit cu permis. Şi pentru două, trei turte, vă tai o bucată bună din el. Nimeni nu clinti şi nu scoase un sunet. Scos din răbdări se porni pe urlat. Ce dracu, nu vă convine să schimbaţi turtele pe somon?

Ca la un semn – care pasămite se şi dăduse – toţi dispărură în căsuţele albe, trintindu-i uşile în nas şi lăsându-l singur şi întărâtat de parfumul turtelor calde.

— Ce v-a apucat, oameni buni? răcni mai departe, conştient de nesăbuita-i ieşire, dar incapabil să se oprească. De la ferestre, prin gemuleţe înădite şi lipite cu plumb, îl urmăreau zeci de ochi, şi, privindu-i, dintr-odată i se lumină mintea şi înţelese că erau velşi, cine ştie cum rătăciţi pe hârtoapele de aici, înspăimântaţi de cel mai mic

318

lucru ce nu-l pricepeau; sărmani şi neprihăniţi galezi, simţindu-se în siguranţă doar între ei. Acum vedea totul limpede, până şi felul cum îşi duceau viaţa, trăind sub acelaşi acoperiş cu vitele, ca în veacurile trecute, încălzindu-se cu turbă îndoită cu balegă, sau cu praf de cărbune, iar gândul de a-şi prăji peştele pe o asemenea spurcăciune, îl scirbi şi-l făcu să-şi ia tălpăşiţa. La câţiva paşi apăru un bărbat ieşind dintr-un grajd cu o furcă în

mină care, când dădu cu ochii de Gillon, se opri ca trăsnit, holbându-se ca la o comedie. Părea cu totul din alte secole, în fustanela soioasă şi plină de bălegar.

Nu-i rămânea altceva de făcut decât să-şi continue drumul, şi merse mereu de vale, până dispăru cu totul zăpada. Oare să fi urcat aşa de mult la venire? Se poate, dar nu-şi amintea. Îl prididise osteneala şi visa la un adăpost. I-ar fi prins tare bine să întâlnească o fermă cu tot dichisul, unde să poposească neobservat. Şi nu peste mult. O descoperi. Conacul se arăta falnic – întins şi cu două caturi; în spate avea o colibă – de bună seamă a pălmaşilor iar mai încolo, tot soiul de acareturi: un grajd, o şură, şi chiar ţarc de oi. Era tocmai ce-şi căutase, se gândea, cuprinzând cu ochii gospodăria. După poruncile date – să se aducă răchită la vaci – însemna că tocmai atunci le mulseseră. Auzi o uşă trântită, apoi câţiva oameni străbătură ograda, la flăcăruia unui opaiţ, intrară în maghernița slugilor, după care se aşternu liniştea. În grajd nu e nimeni, chibzui Gillon, aşa că putea să se strecoare în el, fie ocolind pe din dos, ori cutezând să traverseze direct. Istovit cum era, o luă pe drumul mai drept şi mai scurt. Unul din câini începu să latre, dar el îşi urmă calea, iară să-l ia în seamă, la fel cum făcu şi când se trezi cu o lumină în curte. Câinele continua tărăboiul, cineva fugi pe aproape, opintindu-se în grămada de bălegar, un glas bărbătesc rosti, pe ton ascuţit, ceva despre o vulpe rătăcită în ţarcul de oi, iar în tot acest timp, Gillon orbecăia după uşă, pe care, când o găsi, o deschise încetişor şi o tuli înăuntru.

în sfârşit, se putea socoti în siguranţă. Dar duhoarea încăperii, zăpuşeala vitelor, urina şi bălegarul îi tăiau

răsuflarea, în bezna din jur, nu desluşea podul de fân şi. Pentru câteva clipe, îl încolţi spaima, la gândul că nu exista.

319

„Trebuie să-l găsesc, altfel mor”, îşi repeta deznădăjduit, până se ciocni chiar de scară. O urcă, încropi, bâjbâind, un aşternut de nutreţ, se înveli cu macatul şi rămase cuibărit lângă peşte, în căldura ierburilor uscate, întinse mâna să-şi pipăie prada, mângâindu-i coastele-i bătute cu diamante. Somonul era încă proaspăt şi îngheţat. Şi continuă să-l dezmierde, ca şi când peştele ar fi simţit puternica legătură statornicită între ei.

2(IB

Forfota şi sălbatica lor lăcomie îl făcură să sară din somnul cel mai adine. Nu se trezise atât din pricina gălăgiei şi a turbatelor chiţăieli de nerăbdare şi furie, cât de fugăreala neostoită, mai întâi pe piept şi pe gât, pe urmă pe faţă, uitând, în hămăseala lor după hrană proaspătă, să se ferească de vrăjmaşul din totdeauna– omul. De văzut nu-i vedea, în schimb îi simţea pretutindeni în jur. Şobolani. Mirosiseră peştele şi buiseră în goană, de prin toate ungherele, iar acum, pe puţin douăzeci, sau treizeci, trăgeau de somon, înfigându-şi colţii şi ghearele în carnea îngheţată ca piatra, trăgând cu disperare de ea.

— Huş, huş! urlă Gillon ca scos din minţi. Huş! Căraţi-vă! Dar guzganii nici că îl luau în seamă, ci sărind peste peşte, îl atacară de cealaltă parte. Căutând pe întuneric, găsi toiagul de drum, şi-i eroi cu toată puterea. Loviturile plouau înfundate pe trupurile acoperite de blană, în schimb răsuna podul de guiţatul şi schelălăiala lor. Totuşi

larma stârnită nu stăvili năvala confraţilor de prin alte colţuri. Gillon lovea în neştire în orice umbră şi în orice zgomot, răcnind din rărunchi, fără să bage de seamă lumina şi oamenii ce apăruseră în uşa de jos.

— Ce Dumnezeu sfântu’ e aici? strigă unul din ei.

— îmi ronţăie peştele, se plânse Gillon în gura mare.

Mi l-au înhăţat, nenorociţii de şobolani, şi mi-l mănâncă tot! i

Doi bărbaţi se repeziră la scară şi urcară în pod.

— Dumnezeule mare, ce peşte frumos! Dă-mi toiagul. Ajutaţi de lumină şi fără să-şi piardă cumpătul, slugile fermei porniră la nimicirea guzganilor cu o bucurie nespusă, dar chibzuită.

— Nu i-am văzut niciodată aşa apucaţi, zise unul.

320

— Cred şi io; doar când au mai dat peste aşa o pradă, glăsui altul, culegând leşuri şi zvârlindu-le într-un ciubăr.

Iar când cel cu toiagul conteni lupta, şi ciubărul se umpluse cu mortăciuni. Gillon tremura ca o frunză, de oroarea celor văzute, fapt ce-i miră pe ceilalţi.

— Ce ai, măi omule, de te zgudui aşa, că doar frig nu-i aici. E chiar cald.

Cum le-ar fi putut tălmăci în cuvinte nemărginita lui groază, văzând cum aleargă blestematele creaturi peste minunatul său peşte?

— E pentru familia mea… singura lor mâncare de sărbători, bâigui, arătând spre somon.

— Ooo, făcu unul din oameni. Dă-mi-l încoace. Şi, luându-l, coborî pe scară cu el. Se auzi o cişmea curgând, iar la scurt timp, servitorul se întoarse cu somonul spălat şi curat, fără urme de sânge, de la guzganii altoiţi, ci doar

de colţi şi de gheare, însă destul de puţin bătătoare la ochi, încât puteau trece chiar neobservate.

— L-ai şterpelit? îl descusu omul. Gillon recunoscu dând din cap. Asta zic şi eu bărbăţie, că doar nu-i glumă, să pui mina pe aşa ceva. Eşti muncitor, nu?

— Miner.

— De unde?

— Din Pitmungo.

— Poţi să ne rostuieşti şi pe noi pe acolo? S-aude că plătesc bine…

Gillon scutură capul.

— De bine ce plătesc, mă vedeţi pe-aici. N-avem de lucru, şi a trebuit să găsesc ceva de mâncare, să pun pe masă, pentru ai mei. Toţi în târg au peşte sărat de Crăciun.

— Ooo, asta-i rău! Rău de tot! Stai aici şi învârtim noi o jumătate de gâscă şi ţi-o aducem. Nu e om cine n-are parte de ea, măcar de Crăciun.

— Aşa e, întări celălalt. Mai bine să-ţi pui juvăţul de gât decât să nu ai o gâscă de Crăciun.

Gillon se simţea cam stingher.

— Nu, noi ne mulţumim cu somonul.

— O fi şi el bun; deh, noi nu ştim, că nu l-am gustat niciodată. Aşa ceva nu-i de noi, ci numai de conaşii la care lucrăm.

Amândoi se zgâiau la peşte ca la adevărată minune, încât Gillon, văzându-le jinduialg. Luă un cuţit de la unul şi le tăie câte o halcă.

32X

— II frigeţi şi puneţi unt peste el. Înţelegeţi? Să nu cumva să îl fierbeţi.

Oamenii clătinară din cap, semn că au priceput, şi-i mulţumiră. Unul legă o sfoară în jurul somonului, după care’ îl săltară de jos, agăţindu-l de grindă, ca pe o ciozvârtă de carne afumată.

— Dormi liniştit, omule. Numa’ că trebui’ să te scoli cum se crapă de ziuă şi să-ţi iei valea. Când auzi cântatul cocoşilor, te-ai şi topit. S-a-nţeles? Şi Gillon încuviinţă pe tăcute. Să n-aştepţi să te vadă conaşu’, cu peştele, c-ai băgat-o pe mânecă. Ce-o să zică? De-a furat un somon, şterpeleşte şi-o oaie.

— Fiţi pe’pace, îi linişti Gillon, deşi, după mutrele lor se vedea că nu-l cred.

— Să nu te’mpingă păcatu’ să faci la stânga vreo oaie… „Mă socotesc un tâlhar, ca pe mai toţi din această ţară”, se gândi cu durere.

Dormi somn profund şi tihnit în căldura nutreţului, ştiindu-şi somonul la adăpost, pentru prima oară de când îl prinsese. Se trezi în câteva rânduri, ciulind urechea după cucurigul cocoşului, dar cum nu-l auzi, se cuibări la loc, bucuros. Prin ferestruica de sus, se vedeau stelele şi cerul senin – semn că vremea se va menţine frumoasă. Vântul parcă amuţise. Nu se auzea niciun zgomot, afară de înghionteala vitelor, din grajdul de dedesubt. Odată cu revărsatul zorilor şi hărmălaia cocoşilor, se sculă şi se găti de drum. Picioarele păreau mai puţin vătămate şi, după ce îşi puse încălţările, coborî scara, ca să-şi ia peştele şi să plece. Dar o jumătate din el dispăruse – o jumate şi niciun deget mai mult, de parcă ar fi fost retezat de o mână dibace de negustor. „Mişeii!, se cătrăni Gillon. Nenorociţii şi blestemaţii!” Veniseră noaptea şi—1 prăduiseră. În mânia lui se gândi la răzbunări crunte, ca

de pildă, să pună foc grajdului, dar în loc să treacă la fapte, se holba cu gura uscată de neputinţă şi de furie la somonul cel minunat, legănându-se ciuntit, de o grindă. Un viţel Galloway, venind de la capătul grajdului, se ridică pe cele două picioare din spate – ca şi când toată viaţa se produsese cu acest număr, la circ – silindu-se să ajungă cu botul la ce mai rămăsese din peşte. Şi de-abia atunci înţelese cine i-l ajustase, retezat cum era până la înălţimea celor mai lunguieţi grumaji de bovine.

322

Mai rămăsese cu douăzeci de livre din el. Cine ar mai fi crezut, privindu-l acum, că odată fusese un uriaş, un adevărat taur, un rege al masculilor? Dar chiar aşa, ciopârţit. Plătea toate peripeţiile prin care trecuse. Cei de acasă tot mai aveau câte două livre de fiecare, şi încă de somon proaspăt, de curând sosit din apele mării. Ori şi asta era ceva, în loc de peşte sărat, în ajunul Crăciunului. Mergând după indicaţiile servitorilor de la fermă, dădu şi de şoseaua spre Cowdenbeath. Şi dacă nu-l mai aştepta vreun bucluc, avea să ajungă în Pitmungo înainte de clipitul primelor stele pe cer.

Rosătura apăru cu totul pe negândite. Înainta cu pas sănătos, fără să-l stânjenească nimic, pentru ca dintr-odată să simtă o durere, şi încă o durere aprigă, de parcă l-ar fi înjungheat cineva în picior. Când se descălţă şi îşi scoase ciorapul, se îngrozi de prăpădul peste care dădu. Din pricina umflăturii, se formase o băşică pe care, îngheţat cum fusese, nici n-o simţise. Acum, însă, călcâiul arăta ca o pătlăgică, iar pe partea de dinapoi, se desenase un cere vineţiu, ce zvâcni dureros la prima atingere a frigului. Să mai meargă era peste poate… Se

aşeză deci la marginea drumului, în aşteptarea vreunui neguţător, sau fermier, în căruţă, care se va milostivi să-l ia şi pe el până în Cowdenbeath. Cu timpul, adierea îngheţată se dovedi binefăcătoare, răcorindu-i mult rana, şi se ivi şi salvarea în care nădăjduise: o droşcă plină ochi, cu cartofi şi mergând de vale, spre Fife.

— Ai putea să mă duci până în Cowdenbeath? se rugă de agricultor, care se şi uită la piciorul beteag. Încerc din răsputeri să mă văd de Crăciun acasă…

— Deh, ştiu eu?! Am şi aşa un cal prăpădit şi tare împovărat. Poate l-ai îmbia cu ceva…

— Pe cal? se miră Gillon.

— Pe el şi pe mine, preciza celălalt, fără să-şi înalţe privirea de la piciorul umflat.

— Poate i-ar place o bucată de peşte.

— Cum de nu. Da' e proaspăt? Că e dat naibii de mofturos.

— E furat numai de ieri noapte, din golful Tay.

— Dacă-i aşa, atunci ar gusta şi stăpânul. Gillon îşi plimbă ochii de la el, la peşte, şi apoi în pământ, la laba ce i se făcuse cât butia.

323

— Dă-mi cuţitul încoace, zise ia urmă.

Până aproape de Cowdenbeath nu-şi spuseră nicio vorbă, iar când căruţaşul prinse în sfir. Şit grai, ii căşună pe mineri – că sânt nişte mişei, buni să o ducă mimai în jugul sclaviei, şi câte alte prăpăstii, pentru ca o dată ce ajunseră în Cowdenbeath, să-l coboare pe Gillon în braţe şi să-i mai dea şi poveţe cum să-şi lecuiască piciorul.

— Ascultă-mă şi fă cum îţi zic. Ia nişte frunze de fag şi oploşeşte-l cu ele, ca să-ţi tragă puroiul afară şi să-l

dezumfle. Iar la urmă, întinzându-i mâna, îi spuse: Dumnezeu să te aibă în pază şi Sărbători fericite!

Gillon rămase în drum năucit. Cum să-i mai înţelegi şi să-i judeci pe oameni?!

Un singur lucru îi rămânea acum de făcut: să meargă aţă în strada Fordell, la femeia ce împletea ciorapi şi flanele pentru minerii care nu aveau neveste sau mame să le lucreze. Spre norocul său cruţase toţi banii, aşa că putu să-i plătească negustoresei când aceasta refuză să-i dea marfa pe o bucată de peşte. Cumpără două perechi de ciorapi groşi, de lână, şi o apucă pe drumul către Pitmungo, fără să-i pese de privirile trecătorilor, care se întorceau după el ca după altă comedie, descălţat de pantofi, cum umbla, şi cu peştele spânzurat pe umăr. Cu toate gropile de pe drum – unele pline de glod. Altele pe jumătate îngheţate – înainta repede, simţindu-şi picioarele ocrotite şi calde, în ciorapii împletiţi. Iar când ajunse la dumbrava de fagi, unde cu atâţia ani în urmă se drăgostise cu Maggie în văzul mioarelor, îşi scoase ciorapii, temându-se să se uite la rană, şi o porni, în picioarele goale „peste glia mustoasă, după frunze de fag. Le aşternu, brune şi lustruite, pe buboiul de la călcâi, şi trase ciorapii deasupra. Cum mergea cu soarele în spate, orizontul părea luminos. De-abia când urcă pe coamele Măgurii şi privi împrejur, îşi dădu seama cât de mult se plecase soarele peste zări. Curând răsări luna – lividă şi rece – apoi prima stea, iar după ea altele; şi se făcu noapte.

Pe la ceasul acesta începeau în Pitmungo pregătirile pentru ospăţul de Crăciun. Se punea la fiert peştele ciolănos şi uscat, să i se mai înmoaie pielea tăbăcită, şi se

încropeau sosuri în care să fie învelit, spre a părea altceva decât 6 iască sărată. Va ajunge la ţanc cu somonul,

324

ca să fie prăjit şi. Gata de ospăţ, deoarece, pe o plită încinsă, nu-i trebuiau mai mult de patruzeci de minute, să se pătrundă, ori până sus, în Tosh Mungo, mai avea doar o oră de mers.

Pe creasta Măgurii făcu un popas să-şi mai tragă suflarea. De vale, în apele estuarului, clipoceau stelele, iar de-a lungul cheiului se legăna un. Şirag de vapoare. Pesemne se reluase lucrul în mină, de vreme ce se încărca la ele până şi în ajun de Crăciun, cumpăni Gillon, neştiind dacă trebuia să se bucure, ori să se întristeze de ce-i vedeau ochii.

Prima pisică îl încolţi în virful potecii care cobora în livada Companiei. La început i se păru c-o atrage piciorul rănit, pe care-l trăgea după el ca pe un ghem, ud, de lână, oblojit cum era în ciorapi, pentru ca mai pe urmă să se pomenească cu ea în spinare, de bună seamă ispitită de peşte.

— Dă-te jos! îi strigă şi pisica ascultă pe moment, depărtindu-se câtiva paşi, până când Gillon se întoarse cu spatele, şi atunci îi ţâşni iar în circă. De astă dată îi simţea ghearele chiar prin macat şi se înfurie de-a binelea. Era limpede că trebuia să-şi lase pantofii şi velinţa în drum, pentru ca, răminând doar cu peştele la subraţ, să se apere în voie de cele patru miorlăitoare lihnite, cite se adunaseră împrejur.

Mâţe turbate – aşa li se spunea în Pitmungo – şi încă prea frumos, faţă de cum se poartă, ca nişte fiare, nu alta. Până coborî în livadă, se strânseseră şapte sau opt,

pe care de-abia le ţinea la distanţa toiagului, de unde-l urmăreau răbdătoare, deşi hămesite, sticlindu-le numai peştele în ochi, aşteptindu-şi parcă sigure porţia, la primul lui pas greşit.

Hăituit de ceata lor bătăioasă, ajunse şi pe platoul Tosh Mungo. Pe uliţe, de la un capăt la altul, ca şi în zare, cât cuprindea cu privirea, ferestrele caselor zâmbeau luminate. Prin urmare şi cu peşte sărat pe mese, Crăciunul nu era chiar atât de posomorit precum i se povestise – cu oamenii îngrămădiţi în camere întunecoase şi reci, pentru economisirea luminii şi a cărbunelui de prin vetre. Prin câteva uşi străbătea zvon de cântec – colinde scoţiene străvechi, care-i cerneau sufletul de tristeţe.

În casă la Japp era bere; se vedea butoiaşul proptit într-un colţ al odăii de la faţadă. Tare i-ar fi prins şi lui

325

bine o halbă, ori o duşcă de whisky. Şi tânjind după amândouă, îşi văzu mai departe de drum. Şchiopătând şi răsucind toiagul după miţele tot mai cutezătoare, care acum mieunau în cor, stârnind mare larmă. De-abia când apăru cineva la un geam şi scrută bezna uliţei, înţelese ce arătare comică şi nemaivăzută oferea ochilor – desculţ, cu peştele aproape îngheţat, atârnat pe un umăr, cu cămaşa sfâşiată de guzgani şi pisici, bărbos, cu păr răvăşit şi încurcat de vânt, cu obraji scofâlciţi. Sluţit la faţă, de frig şi de foame, iar peste toate, fugărit şi de o haită de mâţe turbate.

Dar cel puţin era în Pitmungo. O simţea după mirosul jilav al prafului de cărbune, după izul de sulfur ce venea dinspre valea gârlei şi, mai ales. După duhoarea peştelui ieftin, sărat şi uscat la vânt, pc care gospodinele îl zno-

peau cu maiurile, doar i-or frăgezi carnea.

După câte îndurase, cu mare lucru nu se alesese nici el cel mult şaptesprezece livre, din tot somonul – pentru care ar fi putut nimeri în puşcărie, sau chiar pe lumea cealaltă. Scăpase de amândouă dar acum îl pândea alt necaz, de care era pe deplin conştient: infectarea degeräturii, dacă nu chiar retezarea piciorului. Însă fapta era împlinită, şi asta conta. Plecase după un peşte – parcă în urmă cu ani! – iar acum se întorcea cu el. Hoţul îşi ţinea prada în braţe, o smulsese râului şi o tulise cu ea. O nebunie? Se poate. Dar care altul din tot Pitmungo s-ar fi dovedit în stare s-o facă? Nimeni. Niciun bărbat. Ci doar el. Şi toate acestea, ca să-i omenească pe ai săi, aşa cum se cuvenea de Crăciun.

în faţa casei zăbovi un răstimp, spre a-şi deprinde vederea cu lumina ce se prelingea pe ferestre. N-ar fi vrut să apară şi apoi să rămână orbit în prag, ca deobicei. Îi zări pe cei dinăuntru, înşiraţi împrejurul mesei. Dar nu mâncaseră încă. Şi asta îl bucură. Prea mult nu putea să întârzie în uşă, deoarece, auzind tânguiala pisicilor, ar fi ieşit careva să vadă ce se întâmplă; ori nu aşa îşi dorea întâlnirea cu ai săi. Andrew mişca din buze, pasămite rostind o urare sau rugăciune. Înainte de cină. Era momentul să intre. Apăsă pe clanţă, făcu doi trei paşi, după care se opri cu privirea înegurată de flăcăruile lămpilor, neştiind încotro s-o apuce şi nici ce să spună. Un singur gând era limpede: arăta înspăimântător.

— Ce s-a-ntâmplat, tată? se sperie Sam. Ce ţi-au mai făcut ticăloşii?

32C

— Nimic. De astă dată le-am făcut eu bucata.

Şi cum se mai risipi pâcla din faţa ochilor, traversă eamera şi trânti somonul pe masă, bucuros să-i audă trosnetul înfundat şi să-l vadă atât de masiv cum părea întins pe tăblia de lemn. Aşa o namilă nu se pomenise în casă la ei.

— Vai, ce splendoare, tată! se minună Andrew, ’ şi toţi se înghesuiră pe lingă el. Numai Maggie rămase de o parte, fulgerându-l cu priviri de jăratic.

— Ţi-ai pierdut pălăria! Ai rămas fără frumuseţe de pălărie! îl încolţi nevasta.

Gillon îşi duse mâna la cap, încet şi anevoie, de parcă nu ştia unde şi cum să-l găsească, iar când dădu însfâr-şit de păr, înlemni. Unde să se fi întâmplat pocinogul? Să se fi aruncat în iaz cu pălăria pe cap? Oricum, pe apă îi venise, pe apă pierise.

— Ia lâsaţi-o încolo! interveni Sam. Cui îi pasă de o pălărie? Vorba e că avem şi noi un Crăciun omenesc. Şi, fremătând de emoţie, se duse la un bufet de unde scoase clondirul de whisky, puse pe masă ceşcuţe şi păhărele, şi le umplu. După cât pătimise, se puteau bucura. Şi ai lui de sărbătoarea care începea, se mângâie Gillon. Toţi erau cu ochii pe el, aşteptând să rostească ceva.

— Pe masă la Cameroni n-are ce căuta calcanul sărat! spuse, şi toţi îşi ridicară paharul în cinstea lui şi a somonului pescuit.

Curând. După Anul Nou, domnul Selkirk luă urcuşul în piept, să-l viziteze pe Gillon, care căzuse la pat.

— Să n-aud o vorbă! Să nu-mi înşiri ce-ai făcut sau pe unde-ai fost, la vânătoare de muşte – la care Gillon surise. N-am venit să ascult poveşti, ci fiindcă ştiam că te interesează drăcia asta.

Vorbind, scoase un plic dintr-un buzunar, iar din el o tăietură dintr-un ziar, mânuind-o cu o minuţie şi o preţuire de parcă era o aşchie din Crucea lui Crist. Era' o fâşie din jurnalul „The Scotsman”, cuprinzând rubrica economică. Londra, 3 ianuarie.

327

Lordul Fyffe, din ţinutul Fife, cu reşedinţa în Brumbie Hill, Pitmungo, Preşedintele Companiei de Exploatări Carbonifere şi Metalifere – Pitmungo, a avut plăcerea de a anunţa astăzi, la adunarea anuală a acţionarilor, un beneficiu net de 54%. Cu aprobarea Consiliului de Administraţie, 14o/o din acest beneficiu a fost alocat fondului prescris investiţiilor şi cheltuielilor neprevăzute, iar un dividend de 40% distribuit acţionarilor.

Conform declaraţiei lordului- Fyffe, aceste cifre sânt întru totul satisfăcătoare, faţă de beneficiul de 45%, din anul trecut, avându-se mai ales în vedere sumbra imagine a situaţiei cărbunelui din toamna aceasta. Numai datorită unor măsuri de economie, pe cât de ingenioase pe tot atât de necruţătoare, sus numita companie s-a putut menţine în această poziţie de beneficiară continuă.

La sfârşitul adunării, membrii Consiliului Administrativ s-au declarat complet de acord cu măsurile luate, întreaga asistenţă, ovaţionându-l pe Lordul Fyffe.

Gillon citi de câteva ori anunţul, spre a-i pătrunde miezul şi a simţi pe de-a întregul mârşăvia îmbrobodită în slove. Aşadar ajunseseră pe treapta cea mai de jos a umilirii omeneşti, de unde nu mai aveau unde coborî.

— Ei, acum eşti gata să mergi alături de noi? îl întrebă Selkirk. Şi Gillon încuviinţă dând din cap. Eşti gata să-l găzduieşti pe Keir Hardie, la caz c-o să vină?

— Da.

— Iar de ne-om trezi cu poliţişti ori soldaţi, eşti gata să le ţii piept?

— Numai de-oi mai avea picioare să am pe ce să mă sprijin.

— Iar de vor încerca dregătorii Companiei să-ţi facă şicane, să te nimicească, ai să te lepezi de noi?

— Poate c-o să am momente de şovăială, dar de dat îndărăt, n-o să dau niciodată. Sânt mai dârz decât îţi închipui. Ia te uită la picioarele mele, şi trase velinţa în lături. Bibliotecarul nu îşi plecă ochii. Prea îl trăsnise duhoarea ca să se încumete să le mai şi privească.

— Dumnezeule, în ce hal te-au adus! Şi rostise un mare adevăr, recunoscu Gillon, deoarece, deşi prăpădise cu bună ştiinţă piciorul, o făcuse tot împins de cârmuitorii minei.

328

— Am ostenit să-mi tot spun „nu” la orice, se auzi glăsuind. Poate Selkirk nu-l pricepuse, dar asta nu-l păgubea cu nimic. Principalul era că ajunsese să se înţeleagă pe sine. A sosit vremea să mai răspund şi „dâ”, măcar ca o schimbare, îşi urmă firul gândului.

— La ce să zici „da”? îl întrebă celălalt.

— La ce va trebui, când va sosi ceasul, vorbi pe un ton şi cu o hotărâre pe chip ce-l impresionară pe cărturar.

— Frumos spus, pentru un om cu puţină carte, îl lăudă Selkirk, după care, îşi luă petecul de ziar, şi o porni de vale, pe Măgură.

Până la urmă, Sarah l-a scăpat de belea. La cererea maicăsei – şi aici se adeveri profeţia lui Bone – Sarah urca dimineaţă de dimineaţă uliţa Tosh Mungo, ca să-i spele şi

să-i curele rana. Când, după o săptămână de stăruitoare îngrijire, nu se văzu nicio ameliorare, trimiseră după doctorul Gowrie.

— Dumnezeu ştie prin ce nărozie ai căpătat aşa o clegerătură; şi asta nu ţi-a fost deajuns, ci ai mers mai departe, strivindu-ţi carnea. Dacă vreţi să-mi aflaţi părerea…

— Doar pentru asta vă şi plătim, îi luă Maggie vorba din gură.

— … ei bine, trebuie să retezăm piciorul de aici – şi Gillon sări ca ars la atingere, deşi Gowrie nu-şi închipuia că minerii simt vreo durere – ori mai bine de aici, arătă şlmai sus.

~ Nu mă las eu ciuntit, se împotrivi Gillon.

— Nici eu nu-i dau voie, se alătură Sarah. Până acum am pierdut două picioare în familie.

— Când s-o înnegri, o să veniţi după mine. Şi încă în patru labe. Numai să nu fie prea târziu, Cameron, fiindcă atunci s-ar putea să nu-ţi pierzi doar piciorul, ci şi viaţa.

După plecarea lui, Sarah continuă să vadă de Gillon cu o răbdare fără margini, înlesnind scurgerea puroiului adunat. Era hotărâtă să-şi salveze părintele de la nă-prazna ce se abătuse asupra soţului ei. Şi astfel, zi de zi îi punea cataplasme din făină de ovăz, care păreau că-i trag spurcăciunea galbenă din ţesuturi, tămăduindu-i

infecţia. În odaie duhnea de groază şi, ca să mai alunge miasma, ardeau cal’ea nemăcinatâ pe vatră. Seara, când îl acopereau şi se încingea sub macat, durerile se înteţeau de parcă ar fi stat cu picioarele într-un cazan clocotit.

Atunci i se deschidea geamul, Maggie trecea în

bucătărie, iar adierea cea rece, mai ales în nopţile de îngheţ, îi domolea arsura degerăturii.

Dar cu toată doftoreala lui Sarah, nu avea nicio zi mai bună. Veni o vreme când boala rămase pe loc, şi chiar dacă nu dădu înapoi, după un răstimp destul de îndelungat socotiră cu toţii că merge spre vindecare. În luna februarie, Gillon se pronunţă cum că putea să păşească şi aşa şi era, cu condiţia să nu se sprijine pe piciorul bolnav care, sub apăsare, se umfla ca o guşă de broască, hidoasă şi albă-verzuie. Prin martie, îşi trase şi cizmele greoaie, de lucru, în care umbla câteva ceasuri prin casă, pentru a se deprinde cu ele. Restul timpului citea dinaintea ferestrei, ori şedea în dreptul uşii deschise, sub mângâierea primăvăratecă a soarelui, cu ochii aţintiţi la muntele tot mai înalt de cărbune de pe fostul Teren de Sport, meditând la acel dividend de 45D/o, pe care Compania reuşise să-l scoată, prin economii ingenioase şi necruţătoare. Ideea îl urmărea cu putere de obsesie, aşa cum şi el îşi dădea seama, iar uneori se trezea rostind cifra cu voce tare, fie că era singur, ori cu alţii în jur. Pasămite, ajunsese pe urmele fiului Sam, când, ameninţat de pierderea gazonului îndrăgit, era muncit doar de gândul acestei nelegiuiri.

Citea o carte pe zi, adesea chiar două. Înghiţise pe nerăsuflate tomurile din rafturile bibliotecarului Selkirk, după care o luase de la început, şi tot cu Macbeth, cu toate că Regele Lear rămăsese marea lui slăbiciune. Lui Hamlet nu-i putea da de rost, şi pace. De ce să şovăie într-una când avea toate probele dinainte? Şi totuşi, lucru nemărturisit amicului Selkirk, simţea că pe undeva semăna cu acest tânăr. Ba chiar foarte mult, deşi nu-i

plăcea s-o recunoască prea des.

Prefacerea sa din aceste luni nu ţinea însă numai de starea-i lăuntrică, cât şi de înfăţişare. Până şi cei care se învârteau zilnic pe lângă el îi observau înnoirea. Obrajii se rotunjiseră, brazdele de pe faţă şi gât dispăruseră,

330

într-un cuvânt, întinerise. Din nou se vedea un lucru de mult uitat şi, anume, că Gillon era exemplarul cel mai frumos al familiei; fiecare odraslă absorbise ceva din Pitmungo, din mină şi întunecimile ei, respirând blestematul praf de cărbune încă din ziua venirii pe lume. Numai el nu purta aceste însemne. După atâţia ani de strădanii, de a se contopi cu localnicii, de a fi înfiat de Pitmungo, obârşia lui din Highland ieşea din nou la iveală, şi arăta mai mult ca oricând a străin.

Citea pentru a treia oară tratatul lui Henry George despre Ejectul progresului material asupra distribuirii bunurilor încereând să-şi fixeze ideile, în aşa fel, incit, odată rostite, să pară ţâşnite din el. Captivat de cuprins, mormăia la răstimpuri: „Adevărat, aşa e’\ şi sublinia cu creionul, cu toate că Selkirk îi pusese în vedere să nu care cumva să prindă urma plaivazului pe carte. Maggie, care cosea o velinţă, îşi înălţă privirea, şi-l cercetă îndelung, în lumina aceea blândă a ferestrei. Niciodată nu îşi vorbeau când se cufunda în lectură, iar la cititul cu voce tare renunţase de mult.

— Eşti ca atunci când am pus ochii pe tine, în Strathnairn, murmură ea.

Gillon îşi înălţă fruntea, căutând să o vadă, însă, ca întotdeauna, n-o desluşi la distanţă. Conjunctivita minerului nu te iartă după o lipsă de cită va vreme din

subteran.

— Ce-ai zis?

— N-are rost să repet, se încăpăţână ea; dar Gillon o auzise.

Se aplecă iar asupra slovei, fără a mai citi însă. Maggie îl descoperise din nou. Doar asta era tâlcuirea cuvintelor ei. În câteva rânduri o privi pe furiş, cum îngenunchease înaintea vetrei şi, cu capul înfipt în piept, sufla s-o aprindă – şi atunci o văzu şi el cu adevărat. Ar fi vrut să întindă mâna, s-o mângâie, sau să-i spună o vorbă – ceva care să-i privească doar pe ei doi. Dar parcă o stavilă, pusă de-a curmezişul în suflet, îi ţinea gura şi braţele încleştate. Şi apoi simpla atingere şi întâlnirea privirii păreau să-l arunce întotdeauna într-o stare de zăpăceală, un amestec ciudat de minie şi amare păreri de rău. Aşa că era mai cuminte să-şi ferece sufletul, păstrându-i pe mai departe tainiţele sub lacăt.

„. ZZSeTSA.” jr. -.

Cannes} sn Screns) Q

La mijlocul aceleiaşi luni, Gillon suferi un accident. Terminase de săpat o cameră de abataj şi lucra la străpungerea galeriei vecine, unde urma să răzbată curând, după cum i-o spunea, cu nedezminţită precizie, sunetul târnăcopului în zidul despărţitor. Îngenunchease, spre a-şi tatona calea cu ciocăneli măsurate, când, prin peretele în care lovea, scârateie o lamă metalică – aşa cum avea s-o păstreze veşnic în amintire – un tăiş de oţel, luminat de licărul lămpii, de care îşi feri braţul, căutând să se apere, deşi prea târziu, mult prea târziu, deoarece, în aceeaşi secundă simţi o izbitură mfundată, dar

zdrobitoare, şi ascuţişul metalic înfigându-se în el. Descumpănit de năprasnica lovitură, se prăvălise pe spate, şi aşa rămase, îngrozit să facă cea mai mică mişcare. În umăr i se îngropase un hârleţ.

— Vai de mine! Dumnezeule I se tânguia cineva. Ah, vai, cum de s-o fi întâmplat? se văicărea aceeaşi voce speriată.

Şi zidul se prăvăli în jurul lui Gillon. Auzi fugăreala din abatajul alăturat, tropăit greu de cizme, mai întâi pe căile de acces, iar apoi, aproape de el, după care cineva âl apucă de picioare şi-l trase de sub cărbune, ceea ce îl duru tot atât de cumplit ca şi înfigerea piconului în carne şi os.

Printre sosiţii în goană, recunoscu mutra lui Brc-thcock, fără a înţelege pentru ce şi cum de se afla acolo. Pe ceilalţi nu-i mai văzuse niciodată la chip.

333

— Iartă-mă, vai de mine! Zău n-am vrut! Crede-mă, tot îndruga cineva pe grai englezesc. Vrei să-i spui că regret ceea ce s-a întâmplat?

— Mai întâi, nu avea ce câta acolo, tuna Brothcock. Şi, aplecându-se peste el, se zbor. Şi mai departe: Ce te-apucase s-o porneşti dă nebun, pân ziduri?, Gillon nu putea să vorbească, ci scruta încremenit, judecind şi înţelegând limpede tot ce auzea împrejur. Doar ştiai că nu-i voie să străpungi abataju", în i’elu’ cum ai fă-cut-o, îl răfuia Brothcock.

„Mincinos împuţit! îl afurisi Gillon în sine. De ce trebuia să toarne gogoşi? u Dar aici se curmă firul gân-dului. Carnea, atit de crunt sfârtecată, îşi striga protestul tardiv, ca un fitil cu explozie întârziată, ce-i sfârâia acum în

centrii nervoşi şi. Biruit de durere, trupul se strânse, se contractă, cu fiecare părticică din el, şi zvâcni nebuneşte, la fel ca somonul – îl străfulgera o aducere aminte şi, în aceeaşi secundă, scăpă un ţipăt de jivină înjunghiată, pentru ca, odată ce trecu spasmul, să amuţească din nou, privindu-i înţepenit pe cei de deasupra.

— Of, Doamne, regret sincer! auzi glasul tânăr.

— N-ar trebui făcut ceva cu hârleţul? întrebă altul, pe deplin stăpânit, aproape nepăsător. Durerea piconului împlântat în os devenea de neîndurat.

— Cât stă înfipt, ţine sângele în loc, preciza Brothcock.

— Dar probabil e teribil de neplăcut, îşi dădu cineva cu părerea – tot pe grai englezesc.

— Aş! Ăştia nu simt durerea, îl linişti administratorul. Ia du-te după niscaiva oameni, să-l târâm de aici, porunci el cuiva.

— Scoate-mi piconul, se auzi Gillon, vorbind ca din cine ştie ce văgăună. Trage-l afară, cretin blestemat…

— Cretin blestemat, ai? se năpusti Brothcock, aplecându-se peste el. Dumnealor sânt acţionari… sânt boieri.

— Aveţi vreun boier curaju să-mi smulgeţi piconu’ din umăr? li se adresă Gillon.

îşi dădu seama de propria-i vitejie, de încrâncenarea cu care înfrunta suferinţa, pe cât de neaşteptată, pe tot atât de greu de pretins de la o fiinţă atât de cumplit încercată, cum era el în momentele acelea.

Unul dintre englezi – un mucos, după cum îl arăta chipul îngenunche şi ii spuse:

334

— O să încerc să ţi-l scot. Dar crezi c-ai să înduri? Şi

când Gillon dădu din cap afirmativ, puştiul apucă târnăcopul de partea fixată în miner, şi făcu o primă şi chinuitoare manevră, spre a vedea cât de adine se înfipsese oţelul în umăr. Era limpede că pătrunsese în os.

— Când îl smulgi, nu mai sta. Pe gânduri. Şuieră Gillon.

— Da.

— Atunci, trage-l odată!

— Da.

Şi băiatul se opinti, însă nu cu destulă tărie, aşa încât Gillon, împotriva voinţei, urlă ca din gură de şarpe. Era o durere mai presus de puterile omeneşti. Mucosul tremura ca o frunză, răpus de emoţie şi spaimă.

— Brothcock! ţipă Gillon.

— Eu nu-l trag.

Atunci Gillon îl apucă pe june de încheietura mâinii, şi-i porunci privindu-l în ochi:

— Aleargă în jos, pe culoar, şi strigă-l pe Sam Cameron. Da’ urlă, nu ciripi!

— Nu sânteţi obligat să ascultaţi de ordinul unui… interveni Brothcock.

însă tânărul îi ţâşni pe de lături şi, ţipând cât îl ţinea gura, alergă pe calea de acces. După un timp, Gillon îl auzi întoreându-se, tot în goană şi urmat de Rob Roy.

— Oo, Dumnezeule, ce ţi-au făcut? urlă feciorul când îl văzu întins la pământ. Apoi, întoreându-se ca o vijelie spre administrator: Ce i-aţi făcut lui taică-miu?

— Repede, fiule. Te rog, gâfii Gillon.

Rob ingenunche lângă el, şi pipăi oţelul. Apoi apucă piconul, cu o mână pe tăietor, iar alta pe miner, şi trase. Zadarnic însă. Iar de mai încerca odată, putea să jure că-i smulge toate coastele pieptului.

— De data asta nu te pot ajuta eu, şuşoti el, strivit de neputinţă şi lăsând târnăcopul. Atunci apăru şi Sam, croindu-şi cale cu coatele printre cei adunaţi.

— Daţi-vă dracului la o parte, ţipa împingându-i pe boiernaşi. De ce zace acolo? îi zbieră drept în faţă administratorului.

— Iute, Sam, îl rugă Gillon.

— Da, tată.

Şi feciorul îi propti un genunchi în coaste, apoi înşfacă hârleţul şi. Până să prindă Gillon de veste, îi smulse din umăr blestemăţia, urlând tot atât de năprasnic şi îndurerat ca şi taică-său.

335

în drum spre ieşire, cineva îl presără, după legea minerului, cu praf de cărbune, proaspăt cioplit, spre a-i închega sângele ce se pornise în valuri, ceea ce Gillon n-ar fi îngăduit. Dar între timp leşinase.

— Ai rămas cu braţul şi cu picioarele întregi, când, după legile firii, trebuia să le pierzi, glăsui medicul din Cowdenbeath, la despărţirea de Gillon. S-ar cuveni să te arăţi recunoscător şi să mulţumeşti.

— Vă mulţumesc.

— Nu mie, lui Dumnezeu.

— Nu cred în Dumnezeu.

— Atunci eşti un prost. Un prost norocos!

— Mai norocos decât el, spuse Gillon, arătând spre fereastră. Afară, în căruţă, îşi vedea ginerele, aşteptându-l.

— Îl cunosc cumva? întrebă medicul, spre mirarea lui Gillon.

— E Bone. Sandy Bone. Doctorul strânse din umeri.

Băiatul peste care s-a prăvălit o boltă de abataj şi i-aţi tăiat amândouă picioarele.

Medicul se scutură iar, arătându-se incapabil de a redeştepta cea mai vagă amintire.

— Pe aici se perindă atât de mulţi! se explică el. Sosise vremea să plece, iar Gillon nu ştia de se cade ca un pacient – adică un pacient miner – să dea mâna cu doctorul. Într-un târziu i-o întinse, dar celălalt nu i-o luă în seamă.

— Tot ce pot să îţi spun este că ai avut baftă să rămâi cu braţul neciopârţit, dar să-ţi iei adio de la săpat de cărbune.

— Voi putea să îl mişc? Doctorul răspunse afirmativ, specificând însă că va fi vlăguit de putere. Atunci am să sap şi cărbune, se îndârji Gillon.

— Când s-o întâmpla minunea, adu-mi şi mie un sac, ripostă medicul fără pic de convingere.

Drumul spre casă a fost un adevărat chin, fiecare hurducătură clătinând cumpăna dintre os şi muşchi, refăcută cu atâta migală. Era o zi frumoasă – caldă şi în*
fiorată doar de un zefir – pe care Gillon o contempla cu recunoştinţă, ca pe un dar despăgubitor. Dorise s-o ia peste Măgură, deoarece, din prima călătorie, spre Cowdenbeath, nu-şi amintea decât lama metalică străpungând zidul, durerea din umăr, iar la urmă, un întu-

330

neric de nepătruns. Dar acum putea să uite de ele, să privească iar soarele, micuţele ferme şi colinele falnice, pe care aveau să le urce.

— Cum te simţi? îl întrebă Sandy. Arăţi bine.

— Sânt ca o pasăre cu aripa retezată. Arăt bine, dar nu

pot zbura.

— Ba ai să zbori! Ai s-o scoţi cu bine la capăt. Domnul Selkirk a auzit că vei primi o danie măricică.

— De unde a mai scornit-o şi p-asta?

— Nu ştiu, însă susţine că însuşi boierul cel tânăr a poruncit să-ţi fie înmânată.

„Dania” – cum o numeau cei din Pitmungo – era despăgubirea pe care Compania binevoia s-o acorde în cazurile de schilodiri sau decese survenite în timpul activităţii. Spre deosebire de alte mine, în Pitmungo nu exista o cotă anume – să zicem atât pentru o mână zdrobită şi atât pentru un picior retezat. Nimeni nu ştia dinainte cât ajutor va primi, aşa cum nimeni nu putea spune de a cui caritate atârnă, când era vorba de fixarea sumei. Totul era la voia întâmplării. Un soi de loterie, în care compensaţia părea calculată după natura şi împrejurările accidentului, existând astfel: accidente produse din vina minerului, altele, din vina Companiei, sau, pur şi simplu, din voia lui Dumnezeu. Criteriile aparţineau Companiei precum şi adaptarea cazurilor la ele.

Când cu nenorocirea lui Ian Benn, de pildă, amărâtul care săpase într-un abataj năpădit de gaze, şi care, ridicându-se de pe vine, se trezise brusc fără cap, dania fusese mai mult decât mică, întrucât dregătorii Companiei socotiseră cum că mortul ar fi trebuit să-şi pună mai întâi cascheta, apoi să aprindă un chibrit pe lama hârleţului şi să-l ridice binişor spre tavan, să vadă ce se întimplă nu să se repeadă cu capul, ci să lase mai întâi lampa să absoarbă toată otrava, că doar nu muncise o zi, două, în mină, ci patrujde ani încheiaţi ori, după atâta vreme se

cuvenea să ştie măcar un fleac ca ăsta.

— Dar tu ce danie ai căpătat? îl descusu Gillon pe Sandy. Jos, în portul St. Andrew, mişunau navele. Se vindea deci cărbunele; semn ’bun pentru ajutorul ce-l va primi, chibzui Gillon.

— Douăşcinci de lire, mormăi ginerele. Douăşpe juma’ de-un picior.

337

— Shylock te-ar fi omenit cu mai mult, îi răspunse, cu toate că Shandy nu avea cum să priceapă aluzia.

— Dară eu, cât n-aş da să le văd crescute la loc... Gillon se minuna de felul cum îşi privea Sandy nenorocirea – cu totul desprins de ea şi chiar făcând haz.

— S-au arătat darnici cu tine, îi zise.

— Cum de nu, mai ales când hotărâseră că am păţit-o din voia lui Dumnezeu. De-aş fi plecat mai din timp, şi nu zăboveam să mai sap peste orele obişnuite, nu m-ar fi prins tavanul sub el. Aşa că accidentul nu s-a produs din vina Companiei, ci fiindcă s-a ţinut Atotputernicul de năzbâtii.

„Isteţ băiat; merită toată lauda”, îl admiră Gillon.

Şi aşa se treziră în Piscul Măgurii, de unde, dintr-odată se ivi jos, la talpa dealului, târgul Pitmungo, a cărui privelişte, chiar după atâtea reîntâlniri, tot îl făcea să tresară, uimit şi înfiorat de valea girlei – întunecată şi adâncă – de casele tuciurii, de uliţele smolite şi de Terenul de Sport, cernit şi el de la un timp.

— Păţania mea e tot fapta unui „Atotputernic”, vorbi cu întârziere, ţesind un joc de cuvinte, mai presus de înţelegerea bietului Sandy Bone, dar cu totul îndreptăţit de poziţia socială a junelui ce-l rănise – pre nume Sir

Compton Elphinstone, ditai lordul, de cine ştie ce viţă, mare acţionar şi director administrativ al Companiei, dar mai mult decât sigur cu şcoala neisprăvită, oricare era aceea pe care o urma-

Deşi, potrivit datinei „dania” se dădea la prima leafă după ieşirea minerului din spital. Gillon nu o primi.

— Nu e nimic de făcut decât s-aşteptăm, fiindcă de forţat, n-avem cum să le forţăm mâna, socoti Andrew.

— Ba am putea cel puţin să le facem o întrebăciune. Îl contrazise Jemmie. O fi vreo încurcătură, mai ştii?

— Tu n-ai calitatea să le ceri socoteală, îi tăie Andrew avântul.

— Ar trebui totuşi să le dăm de înţeles că aşteptăm ceva gras, se amestecă Jan.

— Sintem la mâna lor şi, după cum v-am mai spus. Nu ii putem sili, susţinu Andrew.

— Da’ asta nu e cinstit, protestă Sarah.

— Poţi pretinde aşa ceva de la ei? interveni Emiliy.

— Cinstit, necinstit, ăsta e obiceiul pământului şi s-a isprăvit, zise Ian.

— Poate ar Îi cazul să vorbesc eu cu Brothcock, se auzi şi Maggie. Să-i spun că omul nu poate munci, şi e de datoria lor să-l ajute.

Pină la urmă deciseră totuşi să mai aştepte. Era vorba de un accident cu totul aparte, recunoscură între ei, şi aşa cum vorbea târgul – pe ce bază, Dumnezeu ştie?! – însuşi Sir Cumpton sau, mă rog, familia acestuia, se îngrijea de alocarea unei sume mulţumitoare, lovindu-se, pasămite, de slaba mărinimie a proprietarului minei. De aici şi toată întârzierea, căzură cu toţii de acord.

Scoseseră patul lui Gillon din camera pentru oaspeţi şi

îl mutaseră în bucătărie, ca să-l aibă mereu între ei, iar Gillon îşi petrecea mai tot timpul învăţând despre investiţii şi mecanismul acestora. Dascălul principal era Andrew, dar câteodată îl mai şcolea şi Maggie, plus Selkirk, din când în când. Totuşi, greu îi venea să priceapă cum de un puşti, ca Sir Elphinstone, încasa patru sute de lire pe an, ca dividend la capitalul de o mie de lire, investit de părinţi, fără să mişte un deget.

— Cum adică, fără să mişte un deget? interveni Sam. Doar ţi-a înfipt tirnăcopul în umăr. Ce, asta-i puţină cazně? Mai poftim de-mi arată unul care a făcut-o…

Şi, ca în alte daţi în vremea din urmă, tonul feciorului îl făcu să tresară pe Gillon. Era plin de arţag şi tăios ca un fierăstrău, chiar de spunea o glumă.

— Cum zici. Tată, că nu munceşte? Doar învaţă la şcoală. Ce, asta nu-i deajuns? se hlizi Jemmie.

O altă idee ce-l frământa pe Gillon era şi aceea a nesecatelor beneficii rezultate din investiţii. Cum era cu putinţă, se întreba ros de nedumerire, ca după încasarea celor patru sute de lire, obţinute cu riscul banilor investiţi, acţionarul să ia şi să ia mereu, oâte trei, patru sute de lire pe an, păstrând, în continuare şi neştirbit, capitalul iniţial de o mie de lire?

— De unde-i vin aceşti bani, când investiţia lui ră-mâne întreagă, deşi el primeşte într-una?

— Simplu ca bună ziua: din cărbune, îl lumină Andrew. Cărbunii-s doar bani.

339

— Bine, dar eu am săpat la cărbune. Eu am stat sub pământ şi am asudat să îl scot. Eu mi-am riscat viaţa…

— Corect, încuviinţă Andrew.

— Dacă-i aşa, atunci explică-mi un lucru.

— O să încerc.

— Cum de-am înghiţit aşa ceva pân-acum?

Toată noaptea şi în zilele următoare l-a bântuit această idee. De câte ori îl înjunghea. Braţul, de parcă i-ar fi copt un abces în os, îi revenea iar şi iar în minte, cifra „patruzeci” – o cifră de care nu era chip să mai scape. Patruzeci la sută. Şi patrusute de lire, fără a-şi închipui

— Ce-l puţin pe moment – că aceasta se putea foarte bine înmulţi cu zece, devenind patru mii.

Pentru un miner ajungea însă şi patru sute de lire ca să intre la gânduri. De la o săptămână la alta, hăitu-itoarea cifră îmbrăcă atâta semnificaţie, întruchipând, în judecata lui Gillon, însăşi valoarea ajutorului aşteptat. Cât despre acordarea lui, nu mai avea nici cea mai mică îndoială. Doar i se cuvenea, şi de bună seamă, cecul fusese semnat. Rămânea doar formalitatea încasării. Aşa o cerea dreptatea – de mai rămăsese pe lume. Ori el era încredinţat că nu pierise cu totul.

Peste două săptămâni, oamenii se adunară la plată, înşirându-se în semicerc. Pentru luna mai, era o seară urâtă – colţoasă şi întunecată, cu ploaie ascuţită, spicată cu fulgi de zăpadă. Minerii, veniţi în straie de lucru şi cu năduşala încă şiroaie pe ei, se înghesuiau unii în-tr-alţii, sub lumina firavă ce se prizărea de la lampa cu gaz a lui Brothcock. Cum salariile se împărţeau alandala, de multă vreme se statornicise rânduiala în semicerc

— Sau roata plăţii – cum o botezaseră oamenii. Numai aşa cei strigaţi puteau ţâsni către uşa remizei, fără să se îmbrâncească prin gloată şi fără să pună la încercare răbdarea casierului, care pretindea să te înfăţişezi la

iuţeală, odată ce-ţi auzeai numele.

— Japp Ranald, se auzi o voce dinspre remiză, iar prin uşa crăpată se scurse un pumn de lumină peste zăpada sură şi fleşcăită, prin care zorea un bărbat de şaizeci de ani – din care cincizeci petrecuţi în străfundul minei – zmucindu-se către uşă ca un căluţ de povară, legat de un căprior.

— Japp soseşte, sir, anunţă el din mers.

340

Minerii mai tineri nu răspundeau la strigare, ci numai bătrânii. O făceau dintr-o veche deprindere, dar şi fiindcă erau mai înceţi de picior, ori, auzindu-i, casierul ştia că-s acolo, şi putea să-i aştepte oleacă. În seara aceea, starostele peste fişicuri era însăşi Brothcock, administratorul, care avea o deosebită plăcere să-i vadă gonind. Asta arată tragere de inimă, pretindea el.

În uşa remizei apăru Andrew.

— Ai luat-o? Ţi-au dat-o ţie? îl iscodiră nu numai fraţii, ci şi străinii din jur, fiindcă primirea,. Daniei" devenise preocuparea întregii suflări din Pitmungo. Andrew desfăcu banii şi-i numără. Erau doar ai lui, atât cât primea la fiece plată.

— O s-o dea unuia dintre voi, cu precizie, il linişti un glas de alături. Dar niciun fecior nu primi cvjutorul lui Gillon, şi mai rămăsese doar Jemmie.

— Dacă nici tu nu-l iei, va trebui să-l întrebi, sugeră Sam.

— Îhî, aşa fac.

De cum simţi fişicul în mină, băiatul ştiu că nu-s bani în plus, totuşi, îl controla – lucru neobişnuit în Pitmungo, unde plăţile se făceau pe încredere. Jem îl scotoci însă cu

ostentaţie, anume să-i atragă atenţia administratorului.

— Şi dania, tatii? se arătă el surprins.

— Dania?

— Ihî. Ajutorul lui Gillon Cameron.

— Ajutorul lui Gillon Cameron?

— Ihî, cel străpuns de boier, cu piconul.

— Ala?

— Acu’ nu mai poate munci şi aşteaptă despăgubirea’.

— Despăgubirea? Păi ăsta-i un dar al Companiei, nicidecum un drept.

— Când un om e rănit primeşte despăgubiri. Brothcock se întoarse cu spatele şi, cu gesturi exagerate, începu să caute prin sertarele cu salarii.

— Aaa, iacăt-o, făcu el, revenind cu faţa la Jem. Asta-i despărţitura lui Cameron. Da’, e goală. Nicio danie, adăugă râcâind cu degetul lemnul gol. 1

— Şi totuşi trebuie s-o primească. Doar i-a sfârtecat umărul cu piconu’, sir.

— Nicio danie.

— L-a lovit din faţă, în timp ce săpa. 1

341

— Ascultă, bă, îşi ieşi Brothcock din fire. Ti-am ascultat trăncăneala cu destulă răbdare. Pricepi englezeşte? Nu primeşte nicio leţcaie. Ajutoarele nu-s pentru venetici şi pentru de-ăia de le strigă altora.. Cretini blestemaţi’". Du-te şi adu-i aminte lu’ taică-tu. Şi mai spune-i că despăgubirile nu-s pentru ăi care calcă în străchini. Ce-a cătat unde nu avea treabă?

— Asta-i o minciună sfruntată!

— Care din feciorii lui eşti?

— James Drum Cameron.

— Cinci şilingi amendă, pentru vorbe necuviincioase în biroul Companiei.

— Tata a fost unde trebuia să fie, – şi ştii al dracu’ de bine că aşa e.

— Încă cinci şilingi, urmă Brothcock tânjind. Şi află că am raportat altfel lordului Fyffe.

Jem frământa piconul în mina-i tremurătoare. Tare l-ar fi împlântat drept în locul unde i se înfipsese lui taică-său – lucru pe care Brothcock îl intui fără greş.

— Te bate gândul la vreo prostie? îl întrebă el zâm-bind. Orice se putea spune despre administrator, dar ştia să se stăpânească de toată minunea.

— Da, tocmai mi-am amintit de ceva, vorbi Jemmie, conştient că întinde coarda prea tare, dar incapabil să mai dea înapoi. Mai ţineţi minte când v-a şuerat piatra pe lângă urechi? în locul dumneavoastră, nu aş uita, sir.

— Nu mai spune, se strâmbă administratorul şi. În aceeaşi secundă, îl şi altoi cu piciorul, atât de fulgerător, şi de crâncen, încât Jem nu mai avu când să-şi recapete echilibru], ci se trezi proiectat cu spatele în uşă, iar de acolo, rostogolindu-se de-a berbeleacul pe scara de lemn, bâjbâind după balustradă, fără s-o nimerească şi ateri-zând afară, pe spate şi cu picioarele răsfirate în noroiul spicat cu cărbune.

— Tilhar împuţit, zbiera Brothcock în urma lui. L-am prins, oameni buni, cotrobăind prin sertaru cu bani, şi în locu’ vostru nu l-aş lăsa să scape nescărmănat.

— Cine îndrăzneşte să-l atingă pe frate-miu, nu mai iese zdravăn din mâna mea, hârâi Sam celor din jur.

— Să fii în America, nu ţi-ar da mâna să schingiu-ieşti oamenii, câine ’mpuţit! urlă Jem, fără să afle vreodată de-

l auzise Brothcock ori ba.

— Hope Wullie, strigă administratorul, şi zărâncitul de Willie o luă la goană, sărind ca o capră, într-un picior.

342

Vestea cu Gillon Cameron şi neprimirea „daniei” mai întâi a împietrit târgul, iar după primele momente de şoc, l-a înspăimântat. Din trista-i păţanie, învăţară cu toţii o lecţie – cum că despăgubirea era o toană de-a lordului şi nicidecum un drept câştigat. Il ştiau de hapsân – doar cu frica asta trăiseră toată viaţa – dar la mare ananghie le mai întinsese o mână, iar „dania” era singura stavilă în calea dezastrului, pentru cei loviţi de nenorociri, până se rostuiau în vreun fel. De aceea şi vestea zbura de pe o uliţă pe cealaltă, şi din gură în gură, însă doar pe şoptite, ca şi când oamenii nădăjduiau s-o vadă topin-du-se, odată ce nu o rosteau cu glas tare.

— Ai auzit? Cameron n-a primit dania, şuşoteau între ei.

Pilcuri, pilcuri suiau pe Tosh Mungo, să-i spună lui Gillon cât de murdar s-au purtat stăpânii cu el – jelin-du-se pe ei înşişi, după cum îi bombănea Maggie.

După orele zece. S-a înfiinţat şi bibliotecarul, roşu ca para focului, de urcuş şi de băutură, dar nu întors pe dos de cele aflate.

— Îţi dai seama de ceea ce eşti, nu-i aşa? Gillon mărturisi că nu. Ai intrat în istorie ca monument al prostiei şi al ignoranţei.

— Tot nu pricep, se apără Gillon.

— Tot nu pricep. Îl maimuţări Selkirk. Cred şi eu. Doar de ce mi-am scuipat bojocii suind pân-aici? Ca să-ţi destup mintea. Altă înţelegere ar fi aşteptat Gillon până şi de la unul ca Selkirk. Iar el îl batjocorea. Nu-ţi cunoşti nici

măcar drepturile, îşi continuă bibliotecarul perdaful. Habar n-ai de legile ţării în care trăieşti.

— Atunci spune-mi-le.

— Stai şi zaci ca o mieluşică bolnavă, aşteptând oamenii să vie, să te mângâie pe blăniţă. Dar drepturile nu ţi le ştii..

— Ce drepturi? Despre ce dracu vorbeşti? ţipă Gillon, cu toată durerea ce şi-o pricinuia.

— Aştepţi pomană de la ăi mari, glăsui Selkirk cu o ironie ucigătoare. Stai la filotimia stăpânului. Cât de înduioşător! Şi cât i-o fi plăcând lordului să-şi vadă minerii zgâindu-se în sus, aşteptând să le pice pomana în gură…

— Cum îţi permit! să-i vorbeşti astfel soţului meu? îl înfruntă Maggie, şi pentru o clipă ochii lor se întâlniră:

343

doi cărbuni mici -şi încinşi înfigându-se în două bucăţele de gheaţă albăstrie.

— Soţul meu, ai? Parcă ai zice găleata mea de cărbuni. În loc să-i spui cerşetor, i-o reteză bibliotecarul rânjind.

Asta-l înfurie pe Sam, care ţâşni de pe scaun. Dar Gillon îi făcu semn să stea potolit.

— Am folosit vreun cuvânt anapoda? Oare cum l-aş putea numi pe un om care stă cu mâna întinsă, rugându-se să-l miluiască şi pe el cineva cu vreo doi gologani? Cerşetor, nu?

După cum o întoarse, greu să-l mai contrazici. Aşa era – cerşetor; la fel ca ceilalţi. Toti cerşetorii Lordului Fyffe.

— Şi, mă rog, de ce trebuie să-ţi întinzi mâna?

— Fiindcă aşa se obişnuieşte, răspunse Andrew cu mare intârziere.

— Şi-ţi place?

— Aşa o scoatem la capăt. Sau, cel puţin, câteodată.

— Asta te-am întrebat? Era vorba de toanele lordului. Te împaci cu ele? îţi place să ţopăi când îi vine lui chef să-ţi cânte? Răspunde: da sau nu? Toţi amuţiseră, cotropiţi de ruşine. Bibliotecarul îi făcea să se simtă ca nişte viermi. Ăştia îmi sânteţi, nişte fricoşi, urmă dezgustat. Puteaţi să-l primiţi, aici în casă, pe Keir Hardie, dar n-aţi făcut-o. De frică. N-aveţi curajul nici să vă duceţi la Sindicatul din Cowdenbeath, ca să vă căutaţi drepturile. Staţi cu toţii aici, uitaţi în mizerabila voastră viroagă, aşteptând pe stăpânul minei să vă împartă el drepturile…

Când îşi termină diatriba, şi tonul său îşi mai pierdu din tăioasa-i amărăciune, şi începu să le vorbească despre o lege, votată în Parlamentul din Londra – acel misterios lăcaş al puterii, pe care niciunul nu cuteza măcar în vis să îl vadă, dar de unde li se diriguia întreaga lor existenţă, măsurându-li-se până şi dumicaţii ce şi-i duceau la gură. Sus pomenita lege avea şi un nume, le spuse bibliotecarul; îi zicea: „Compensaţia Muncitorilor”, şi fusese propusă de o şleahtă de hoţi, ca să poată da ochii cu miniştri, duminica, şi votată în mare taină, să ştie numai uneltitorii de ea, şi mai ales de cuprinsul ei, în care se scrisese negru pe alb cum că orice muncitor are dreptul să fie despăgubit şi ajutat în caz de accident,

344

survenit în producţie, fie din vina utilajelor necorespunzătoare sau din neglijenţa Companiei.

— Aici nu mai merge pe toane. E o lege a ţării în care trăiţi. E un drept ce vă stă la îndemână, conchise bibliotecarul.

Se adunaseră mulţi în cameră – localnici de

pretutindeni şi numeroşi Măgureni, – şi toţi erau răscoliţi de cele aflate. Se părea c-or să scape din strânsoarea ghearelor care le împărţea dania. Dar, ca şi Cameronii, erau înfricaţi. Folosirea legii însemna înfruntare, ori în Pitmungo asta era egal cu dezastrul.

Prea mulţi purtau încă în suflet amintirea sclaviei şi felul în care fusese aplicată ultima lege de seamă, în ea se spusese că orice om poate deveni liber, şi chiar foarte lesne, adresându-se doar şerifului, declarându-i că nu e mulţumit de traiul ce-l duce şi vrea să scape de sub tutela stăpânului minei. Dacă petiţionarul se dovedea destul de convingător, căpăta într-adevăr libertate adică libertatea de a cutreiera uliţele, cu ochii prin şanţuri, după niscaiva râme şi rădăcini, ca să-şi astâmpere foamea. Libertatea de a crăpa de foame.

— Ce-am de făcut? întrebă Gillon.

— Să intentezi proces.

Pe moment, refuză să pătrundă tâlcul acestor vorbe. Prea miroseau a năpastă. Şi ca Gillon simţeau toţi din odaie. În sufletul fiecăruia se ciocneau teama şi dorinţa de a merge ’ânainte, producând o descărcare electrică, într-un târziu, tot Gillon recapătă graiul şi întrebă pe nerăsuflate, de parcă îşi dădea obştescul sfârşit:

— Cui anume să-i fac proces?

— Să-l numesc eu în locul tău? întrebă Selkirk. Şi Gillon înclină capul în chip de rugă. Lordului Fyffe, spuse el răspicat.

Prea îndrăzneaţă şi nelegiuită era ideea ca să poată fi înţeleasă pe loc. Toţi amuţiseră, înspăimântaţi de primejdie, dar şi fermecaţi de perspectiva deschisă. Cum adică, să existe cineva printre ei care să cuteze a face un

pas pe teritoriul cu desăvârşire interzis?

Pe undeva, în mintea lui Gillon, începuse de pe acum să se închege cuvântul „da”. Îl simţea cum prinde din ce în ce fiinţă şi cum vrea să ţâşnească pe buze, dar îl ţinea încă în frâu, aşteptând să se coacă momentul rostirii, când, odată ce i-ar fi dat drumul, nu mai putea fi întors.

345

— Zău aşa, tată. Fă-i proces ticălosului, îl îmboldea Sam vorbindu-i cu glas scăzut, apăsat de teamă.

Dar Gillon continua să tacă. Să fi sosit oare clipa de a pronunţa acel „da”, mereu amânat, tocmai când era vorba să-l dea în judecată pe Lordul Fyffe? Nu cumva greşea, după ce se abţinuse atâta amar de vreme? El, un simplu miner, să-i facă proces unui lord? Un pricăjit de cărbunar să se măsoare cu un nobil? îi trebuia încă timp, să-şi mai repete aceste lucruri, spre a le crede posibile. Observă că oamenii îl priveau cu alţi ochi. De bună seamă, în sinea lor îşi spuneau: acest venetic, pripăşit pe meleagurile noastre, va avea nemaipomenitul curaj să-l cheme în faţa justiţiei pe Lordul Fyffe, pe care mulţi nici că l-am văzut cum arată la chip!

— Hai, hotărăşte-te, tată, îl auzi pe Jem implorându-l. Răzbună-te pentru ce ţi-a făcut.

— Şi răzbună-mă şi pe mine. Strigă Sandy Rone.

— Fă-i proces pentru toate nelegiuirile săvârşite cu noi, se auzi Walter Bone, aflat în picioare, cu mâna întinsă, şi arătând, cu un gest dramatic, spre fostul gazon luat cu japca. Vom sta în spatele tău ca o stâncă, glăsui cu aprindere.

Cuvintele lui stârniră mare viitoare. Toţi cei de faţă urlau numele fraţilor şi al părinţilor schilodiţi în mine,

oameni ce se târâseră în patru labe după „dania” Lordului, mulţi agăţându-se cu încăpăţânare de viaţă numai şi numai să ajungă s-o ia\ pentru ca o dată primită, să îşi dea duhul. Larma, pe cit de infernală pe tot atât de molipsitoare, se întinse pe uliţe, cu aceeaşi iuţeală ca şi vestea ajutorului refuzat.

Gillon Cameron îl dă în judecată pe Lordul Fyffe!

Gillon Cameron îl târăşte la tribunal, ca pe un tâlhar de rând, ca pe un hoţ prins cu mâna prin buzunare. Şi la auzul acestei minuni, alergau cu toţii de pe uliţele vecine, până umplură casa ochi, de nu mai aveau pe unde să stea. În vacarmul asurzitor, de-abia se auzea glasul bibliotecarului, chemându-i la ordine, şi hărmălaia nu conteni până când Selkirk nu izbi cu bastonul lui Bone în masă, cu atâta putere şi insistenţă încât măciulia de bronz îşi lăsă colţii pe suprafaţa de lemn.

— Aţi răcnit cât v-a poftit pipota, şi vă simţiţi grozav de viteji, tună el. Dar acum vreau ’să ştiu, care din voi

o s-alerge primul, la crâşmă, să-şi deşerte guşa la o halbă de bere?

Vorbind, îi scruta pe oameni, ca şi când aştepta să vadă pe vreunul ridicând braţul şi recunoscând că el o va face.

— Care va fi Iuda acestui târg? Oamenii îl priveau CU vădită mânie, insultaţi de cuvintele lui; el, însă, nu-i luă în seamă, ci-i asmuţi şi mai rău: Oricât ar părea de ciudat, Iscariotul e aici. Pentru că însăşi viaţa pe care aţi dus-o v-a făcut trădători. Dezbinaţi cum aţi fost de stăpâni, zădărâţi să vă mâncaţi între voi, nici nu mai ştiţi ce înseamnă să vă strângeţi umăr la umăr, în apărarea unei idei.

Selkirk îi biciuia fără milă, iar oamenii protestau vehement, nu prin cuvinte legate, ci prin scâncete şi schelă-lăieli şi, urmărindu-i, Gillon înţelese pentru ce-i încolţea atât de aprig bibliotecarul, spre a-i face, atunci şi pe loc, să încheie un legământ sacru. Din nou auzi toiagul în masă. Iar răbufnirea lui înfundată părea să pecetluiască o hotărâre.

— Vă spun toate astea, fiindcă citaţia Lordului Fyffe, primită de el, în persoană, trebui' să pice precum un trăsnet.

Şi fiecare parcă vedea ca aievea acel petecuţ de hârtie. Trecut dintr-o mână într-alta, care avea să marcheze momentul cel mai de seamă în viaţa târgului Pitmungo, de la abolirea sclaviei încoace.

— Eu, unul, nu cred că un muncitor necăjit are dreptul să-l cheme în faţa instanţei pe un 'nobil, pe un conte. Şi chiar de ajunge s-o facă, n-are sorţi de câştig.

Grăise Andrew, cu chibzuinţă şi simţul lui practic, alegându-şi cuvintele şi căindu-se de roşeala obrajilor.

Vrând nevrând, Gillon îi admira îndărătnicia. Îndoiala sa era cu totul îndreptăţită, deşi oamenii o priveau chiondărâş, deoarece arunca apă rece peste spiritul încins al revoltei.

— Dacă tata se va încumeta să-i facă proces, lordul va trebui judecat de o curte de lorzi, ori ea n-o să-i recunoască vinovăţia faţă de un nevolnic, susţinu Andrew, şi oamenii îl socoteau lipsit de credinţă.

Numai Gillon întrezărea tâlcul împotrivirii lui – băiatul încerca doar să-şi proteguiască familia. Ciudat, cât

de străvezii şi lesne ele înţeles îţi apăreau lucrurile,

după o suferinţă la pat!

— Ce spui este valabil doar în procese penale, îl contrazise bibliotecarul. Ori aici este vorba de unul civil, iar în Scoţia primează codul civil, singura binefacere de care tâlharii din sud nu ne-au văduvit. Scoţia se conduce după codul civil. Toţi începură să aplaude, bineînţeles, fără să. Ştie de ce. Un individ n-are dreptul să cheme în faţa instanţei o corporaţie, pentru binecuvintatul motiv că el însuşi nu este o corporaţie, pricepeţi cum vine, întrebă Selkirk? Şi toţi pretindeau că da. În schimb, le explică mai departe, el poate să-i facă bucata individului care conduce acea corporaţie – în cazul nostru, Lordului Fyffe. Cunoşteaţi această chichiţă? Aş, de unde s-o fi ştiut? Că doar ce, se oţărî iarăşi bibliotecarul, Lordul Fyffe nu e om ca toţi oamenii? Dimineaţa, când coboară din pat, îşi face nevoia în oală, întocmai ca voi, şi duhneşte la fel de urât. Vă vine să credeţi una ca asta?

— Ba trăsneşte chiar mai al naibii, de bunătăţile ce le îndeasă în el şi vinul franţuzesc de-l bea, grăi cineva pe aproape.

— Şi atunci ce-o să facem? reveni Walter Bone la ce îi durea cel mai tare.

— Ce-o să facem? Iartă-mi expresia, domnule Bone, dar o să-i târâm noada prin tribunal, ca unui tâlhar, cum s-a dovedit.

Tribunal!!!

Tare le plăcea cum sună cuvântul, şi mai ales priveliştea ce le-o deschidea dinainte. Ditamai Lordul în boxa de acuzaţi, rezervată beţivilor, zarzavagiilor, bătăuşilor de copii şi neveste, hoţilor de oi şi de vite…

— Şi-o să vie la tribunal, fiţi pe pace, de vreme ce i ze

înmânează citaţia de un trimis al coroanei.

De astă dată li se tăie răsuflarea – fiindcă anunţul bibliotecarului îi purta cu gândul prin locuri unde nu visaseră vreodată să calce.

— Când cineva primeşte o citaţie – fie el şi lord – se execută pe loc, altfel o încurcă cu justiţia engleză şi scoţiană. Devine evazionist. Casa răbufni de urale. Vom porni acţiunea, decretă Selkirk. Pentru asta ne trebuie un om de curaj, pe care acum îl avem. Gillon ar fi dorit să-i ştie gândul lui Maggie despre toate câte se petreceau acolo, şi-i căuta ochii prin gloată. Însă nu îi găsi. Iată omul, aici,

348

lingă noi, perora Selkirk, iar celălalt, colo, sus, zise, arătind cu mina spre Brumbie Hill. Ei bine, vrem să vedem triumfind dreptatea intre ei!

Oamenii ar fi izbucnit în aplauze, însă bibliotecarul, îi struni, vrând să păstreze solemnitatea momentului.

„Se foloseşte de mine, cugeta Gillon, privindu-l. A pregătit totul ca să m-agaţe de el şi să mă tragă încotro vrea. Iar mie nici că îmi pasă!”

— Să vedem biruind dreptatea pentru întâia oară în Pitmungo. Pentru prima dată, după o cumplită beznă, de cinci sute de ani!

Selkirk procedase înţelepţeşte, zăgăzind avântul gălăgios. Oamenii deveniseră dintr-o dată smeriţi, cufundaţi în tăcere, în uimire şi teamă. Bibliotecarul ridică braţul şi declamă:

O fi săracă cina ta Şi porţi obiele de aba, Iar proştii în atlaz se ţin Şi beau mişeii numai vin Gătiţi şi-mpăunaţi, ei şi? Săracul tot cinstit va fi Mai rege decât regii vii, Căci

omu-i om, să ştii!

La capătul versului, arătă cu mâna spre Gillon.

— Eşti de acord să mergi în Edinburgh şi, împreună cu mine, să înaintezi actele?

Bine le pregătise pe toate. După ce-l târâse în arenă, îl mai arăta şi cu degetul. Cum să mai dea înapoi?

— Da, merg. Mă dau jos din pat şi-o pornesc.

în avântul frenetic, oamenii l-ar fi luat cu totul şi l-ar fi dus în cârcă, pe Măgură.

— Nuuu! se auzi dintr-odată un ţipăt. Nu-i dau voie! Nu-l las să ne ducă de râpă.

Era Maggie. Gillon o auzise din prima secundă, deşi restul părea că nu. Sau nu o luaseră în seamă, fiindcă zbierau în continuare. Copiii se uitară unii la alţii, ne-ştiind ce să facă. Numai Sam se apropie tiptil pe la spate, îi astupă gui'a cu podul palmei, şi, mai mult târând-o, o duse în camera de alături, unde o trânti pe un scăunaş.

— Tata va face ce trebui' să facă, şi nimeni nu-l va întoarce din drum, îi spuse răstit, după care o lăsă slobodă.

349

O dată eliberată, Maggie îl plesni cât putu peste falcă – lucru ce nu îl surprinse deloc. Apoi o văzu intrând în cămară şi întorcându-se cu un ştergar, pentru a-i obloji mâna de care-l muşcase până la sânge.

3

Cu toată struneala lui. Selkirk, până la urmă oamenii trăncăniră la circiumă, în subteran pe uliţe, precum şi prin case, incapabili să păstreze o taină ca cea încredinţată, întrebarea era dacă flecărelile lor ajunseseră şi la conacul din Brumbie Hill.

În seara când Gillon şi Selkirk o porniră spre Edinburgh, cu gândul să ajungă acolo în zori, din Calea Cărbunarilor şi până la ieşirea din târg, îi petrecură lumini la ferestre şi oameni ieşiţi în praguri, fie fluturându-le o mână sau clătinând doar din cap – gesturi mărunte, gesturi monosilabice, dar însumând un limbaj plin de înţelesuri pentru cei de o seamă cu ei – iar în urma lor, uşile se închiseră, licările se topiră din geamuri, poteca se şterse, înghiţită de întuneric. Era o privelişte mişcătoare, acest alai discret şi tăcut, ce le urase drum bun.

— Acum sânt de partea mea, grăi Gillon cu gândul la cele văzute. Dar vor rămâne oare până la capăt?

— Nici nu-i nevoie. Doar te bizui pe lege.

Ajunseră în şoseaua spre Cowdenbeath, unde casele dispărură cu totul, şi întinseră pasul la drum. Fusese o primăvară pocită – cu ploi şi cu lapoviţă, şi gârla se înfoiase, bolborosea zgomotoasă, de nici nu-ţi auzeai vorba de clocotu-i repede, ceea ce-i convenea de minune lui Gillon, care nu avea chef de taclale. Voia să cugete pe-ndelete la ziua ce-l aştepta, la împuterniciţii justiţiei, la proces şi la avocaţi, la tribunal şi la lege, – de la care nimeni nu se putea sustrage, nici măcar unul ca Lordul Fyffe. Simţea furnicături de emoţie, undeva, pe lângă noadă, unde bănuia că se află lăcaşul sufletului.

— Măiculiţă, ce sete ’mi-e, îl auzi deodată pe Selkirk. Oare s-o putea bea din asta? îi zise arătând către râu.

— Nici guzganii nu o ating. Iar dacă totuşi îşi bagă botul, se fac colac, cu labele în sus, şi crapă.

Iacă altă dovadă de neomenie, reflectă Gillon, stârnit de întrebarea bibliotecarului. De mai bine de cincizeci

de ani, oamenii tot ceruseră Companiei să le asigure în mină o rezervă de apă potabilă – lie şi un poloboc, coborât dimineaţa în cuşcă, din care să-şi stimpere setea. Dar proprietarul nu catadicsise să-şi dea aprobarea. Şi gândul acesta îl aduse din nou pe făgaşul cugetării întrerupte. De va pierde procesul cu lordul, îl aşteptau, după cum aflase între timp, speze de judecată şi daune, născocite, pesemne, tocmai pentru a-l face pe om să fie cu luare aminte când cheamă pe cineva înaintea instanţei. Mai auzise că reclamantul – cum avea să se numească el – poate fi tras la răspundere pentru acuzaţii neîntemeiate, de unde ieşeau alte buclucuri şi alţi bani de acoperit. Noroc de bunăvoinţa localnicilor care, la îndemnul lui Walter Bone. Alcătuiseră Comitetul de Sprijin al Cameronilor, adunind fondurile trebuincioase la caz că va pierde procesul, şi va fi chemat să plătească. Ba chiar mai mult. Din acel penny săptămânal, pe care fiecare se obligase să-l dea, familia sa putea să reziste până îşi va găsi un alt mijloc de a-şi câştiga pâinea. Mare povară îi ridicase de pe suflet acest Comitet de ajutorare, căruia îi purta multă recunoştinţă. Dar Selkirk îl mai privea şi într-altfel: ca un sâmbure din care avea să încolţească o organizaţie cât de firavă. Sosise în sfârşit vremea să se strângă şi minerii în jurul unei idei.

Cu toate durerile ce-i săgetau braţul, Gillon nu pregetă să meargă toată noaptea pe jos. Ar fi putut să poposească în Cowdenbeath, ca să doarmă. Dar asta ar fi insemnat să plătească o cameră. Aşa că o întinseră pe picioare până în Dunfermline, iar de acolo, se urcară în primul tren către Edinburgh.

Ajunseră devreme de tot, şi o porniră, în dimineaţa

aburoasă şi cenuşie, mai întâi pe Princes Street, apoi pe George Street, iar de acolo pe Frederick Street, urmăriţi pretutindeni de silueta castelului înfipt pe o creastă de deal. Gillon se simţea covârşit de atmosfera oraşului.

— Ce caut aici, unde parcă am picat din cer? izbucni la un moment dat. Până şi copiii de şcoală păreau mai stăpâni pe ei. De când se ştia nu se simţise atât de mic – un sărman miner,. Dintr-o rasă aparte, strivit de străzile neprimitoare şi plumburii.

— Ce cauţi? Să ţi se facă dreptate, îi ripostă Selkirk. Doar pentru asta s-au ridicat clădirile ce le vezi.

351

Trecătorii păreau atât de hotărâţi, de curaţi şi îngrijiţi la înfăţişare, atât de siguri de menirea lor în această viaţă! Le mai rămânea încă o oră până la deschiderea birourilor de avocaţi, ori cum trebuiau să-şi omoare timpul, urcară colina, până la Castelul Edinburgh, unde se holbară la Mons Meg – giganticul tun care, pentru temeiuri neaflate vreodată de Gillon, însemna atât de mult pentru Scoţia. După un timp, când se întoarse, şi privi în zare, spre Fife, exclamă din nou, cu năduf:

— Acolo mi-e locul, aşa cum o ştii. Numai dumneata mi-ai tulburat mintea şi m-ai târât pân-aici!

Tremura. Il ajunsese noaptea de continuă mărşăluială şi de nemâncare, precum şi zgribuleala dimineţii pretimpurii, care, în preajma zidurilor înalte şi groase ale cetăţii, te pătrundea parcă şi mai tare. Iar mai presus de toate, îl zgâlţâia şi frica.

— Uite ce, omule, se oţărî Selkirk. Nu mai îmi îndruga verzi şi uscate. Locul tău e la tribunal, şi acolo-ai să mergi! Altfel ţine minte ce-ţi spun. Cite zile mai ai, n-o să

poţi să-ţi mai ridici fruntea… cel puţin în Pitmungo…

Când coborâră pe Prices Street şi trecură prin faţa ceainăriilor şi a hotelurilor, observă că bibliotecarul, deşi flămând ca un lup, nu se încumetă să le treacă pragul. Pasămite nici el nu ştia mai bine ca Gillon cum să se poarte în asemenea locuri.

Aşteptare în anticameră să fie anunţaţi şi poftiţi înăuntru. Era o încăpere lambrisată cu lemn de culoare închisă, ticsită cu mobilier greu şi îmbrăcat în piele, iar pe unul din pereţii întunecaţi, spânzura o tăbliţă, cu numele avocaţilor săpate cu litere aurii.

Angus Macgreusich Macdonald şi Alisdair Calder – Cine naiba mai pomenise doi de „Mac” într-un singur nume? se cruci Gillon. Se tot căznea să fie în largul său. Ceilalţi clienţi păreau că se cunosc între ei, dar nu într-atât ca să-şi adreseze vorba. Asta mirosea a os nobil, cugetă Gillon, răsucindu-şi într-una şapca în mână. Bine ar fi fost să mai fi avut pălăria; altfel s-ar fi simţit.

Oare cine spusese: „Dacă ai nevoie de un martir, scoate-l din piatră seacă, şi fă-ţi treaba cu el”? L-ar fi întrebat pe bibliotecar, să nu-şi mai stoarcă în zadar creierii, dar se cădea oare să caşte gura în anticameră?

— Termină! îi şopti Selkirk, aproape în pilnia urechii.

352

— Ce anume?

— Lasă şapca, îi şuşoti dintr-un colţ al gurii, fără a se uita la el sau la şapcă. Puneţi-o în poală. Oi fi miner, dar n-ai de ce s-o arăţi.

— Îhî.

— Pe care-i mai vezi învârtindu-şi de nebuni pălăriile? E semn de slăbiciune. Şi n-avem voie să ni-o trădăm.

— Îhî, făcu Gillon, clătinând din cap, cu supunere.

— Şi nu mai fi încordat. Pregăteşte-te de o aşteptare mai lungă, că doar n-o să ne ia înaintea ăstora, de-aici.

— Dar am venit primii, protestă Gillon.

— Uff, Cameron, deschide ochii şi priveşte realitatea în faţă. Dacă-i ajută pe muncitori, nu înseamnă că le caută şi în coarne. Cu noi îşi fac milă. Le cerşim ajutor…

— Îhî, mormăi Gillon, deşi, fără de voie, îşi aminti că doar sila de cerşetoreală îi adusese aici. Cu toate astea… încercă el să argumenteze. Dar Selkirk îşi ieşi din sărite.

— Mi-am ales un om, să-mi fie de cap, izbucni cu glas tare. Am zbârcit-o, ce mai!

Cei din jur întoarseră capetele, servindu-i cu dezinteres, în vreme ce ei sfredeleau podeaua cu ochii. Noroc că în aceeaşi secundă se ivi şi secretara în prag, ţinând o notiţă în mână.

— Domnul Selkirk şi Cameron, pe aici. Celorlalţi le spusese „vă rog”, când îi poftise pe scaune, observă Gillon, şi apoi nu îi căzu tocmai bine lipsa „domnului”, dinaintea numelui său. Dar ce putea face? îşi spuse cu resemnare, şi cu ochii sticlind de admiraţie la frumoasa şi tânăra secretară – plină de prospeţime, în bluza scrobită, cu guler înalt – şi cu părul înnodat în creştetul capului, dar nu la întâmplare, cum ar fi vrut ea să pară. De-abia putu să-şi urnească privirea de pe chipul şi bluza ei, iar când şi-o-nălţă, în sfârşit, femeia îl studia.

— Într-adevăr este, grăi avocatul Macdonald.

— Cum? Ce? se bâlbâi Gillon, roşu ca racul la faţă.

— Foarte frumoasă.

Era un bărbat înalt, chiar foarte înalt, şi slab, nu de speteală sau foame, ci fiindcă-şi îngrijea silueta, ca mulţi

orăşeni. Pe Selkirk parcă-l înghiţise mobilierul de nuc masiv şi îmbrăcat în piele lăsându-l răzleţ, în mijlocul camerei.

353

— Calder,… au venit, strigă Macdonald.

Şi pe loc apăru chematul – un tinăr vioi, tras prin inel şi semeţ ca un cerb. Un timp, amândoi îi dădură târcoale, cercetându-l pe Gillon, ca pe un obiect în care urmăreau să investească un capital. Sub privirile scrutătoare îşi aminti de starea costumului, de lustrul de pe umerii hainei şi de fundul pantalonilor rărit ca o sită, şi ar fi vrut să intre în pământ. Cel mai mult se ruşina de femeie.

— Aşadar el o să le facă fasonul, glăsui cerbul.

— Mai exact, o să încerce, îl corectă colegul.

Calder îşi continuă cercetarea cu şi mai multă minuţie.

— Dar nu e miner, se pronunţă cu întârziere.

— Sânt socotit cel mai bun din întreaga tură, se apără Gillon.

— L-ai auzit? Nici după vorbă nu pare miner.

— Cu atât mai bine, se bucură Macdonald, ignorându-l pe Gillon. În fine, un om pe care-l pricep când deschide gura. Arată ca unul de-ai noştri… vreau să spun de-ai lor. Mare şansă! Perfect. Şi acum să vedem, i se adresă lui Gillon.

— Adică ce? întrebă încurcat.

— Rana, măi omule. Haide, arată-ne-o. Şi, cu ajutorul lui Calder, ce-i atingea cămaşa doar cu buricele degetelor – ca şi când astfel îl ameninţa mai puţin molip-sirea – începură să-i desfacă nasturii.

— Păi bine… dar… se scânci Gillon, arătând cu capul spre secretară şi aprinzându-se iar la faţă.

— Ooo, fii pe pace! îl linişti Macdonald. Domnişoara Tweed, a mai văzut bărbaţi, şi încă mulţi, te asigur. Nu-i aşa, domnişoară Tweed? Şi ea surâse ca o pisică.

Mare comedie! se minună Gillon. Să te dezbrace de faţă cu o femeie. Nici la ei, la mineri, nu se pomenise una ca asta, iar dumnealor nici că se sinchiseau! Cum să-i înţelegi pe aceşti oameni?

Gipsul era intact, acoperindu-i o bună parte din piept, dar pe alocuri se pătase cu o zămuială roşcată. Se vede că pe sub el se crăpase vreo crustă, şi sângele pătrunsese prin învelişul de ipsos. Gillon se simţea cotropit de ruşine, să-şi descopere o parte din trup care pe alţii negreşit îi scârbea.

— Iertaţi-mă, murmură el bicisnic.

— N-ai de ce. Ce ai dumneata e o binecuvântare cerească, îl asigură Calder.

354

— În caz că nu va muri din ea, adăugă celălalt. Completarea li se păru grozav de hazlie, şi se porniră pe râs ca bezmeticii, împreună cu Selkirk. La cererea lor, Gillon se învârti roată.

— Înţolit la marele fix, ar putea trece drept un aristocrat, observă domnul Macdonald. Selkirk! îl strigă pe bibliotecar, care se închegă parcă din draperiile geamului ce dădea către Princes Street. Omul e bun, întocmai cum ni l-ai zugrăvit în scrisori. Cred că am găsit ce ne trebuia!

Se zgâiau cu toţii la el – Macdonald cu mâinile încrucişate pe piept şi cu vârfurile degetelor lipite.

— Dar ce sânt umflăturile acelea pe spate? se miră secretara.

— Salamii ăia, don’şoară? o întrebă Selkirk. Şi juna

dădu din cap. Muşchi. Aşa li se spune.

Şi din nou izbucniră în hohote, dar nu într-un râs ca al minerilor, ci uşurel şi gingaş.

Când conteniră, avocatul îl întrebă unde învăţase carte.

— Nicăieri, îi ripostă Gillon.

— Fantastic! se minună el. Eşti un om remarcabil, ştiai?

Şi Gillon scutură capul, semn că nu-i trecuse prin minte.

— Până acum nu te-au strâns cu uşa, dar or să înceapă şi greutăţile, îl preveni Calder.

— Asta nu mai contează, zise Macdonald. Principalul e să se intenteze procesul. Odată ce… cum îţi zice? Aşa e, Cameron. Deci în clipa când Cameron va da drumul dosarului, dovedindu-şi curajul de a merge într-atât de departe, restul greutăţilor ni le asumăm noi. Şi acum povesteşte-ne cum s-a-ntâmplat pocinogul.

Gillon le istorisi totul, cât mai pe scurt şi pe înţeles, dar nu mică îi fu indignarea când, la un moment dat, îi văzu pe amândoi chicotind, iar spre sfârşit, râzând nebuneşte. Ba chiar cu lacrimi, după cum observă la Calder.

— Iartă-ne, se scuză Macdonald. Te rog, iartă-ne! Râdem de Elphinstone. Păcat că nu îl cunoşti. Un cretin. Un monument al tâmpeniei. Tocmai asta e cheia succesului.

Pe urmă îl dăscăliră pe Gillon, explicându-i ce avea de făcut. Trebuia să înceapă cu o cerere – aşa cum prevedea Legea Compensaţiei Muncitorilor – prin care să solicite companiei despăgubiri pentru accidentul produs.

— Cit ai de gând să le ceri? se amestecă secretara.

23*

Conştient de pretenţiile sale exagerate, pe moment, se

gândi să le jumătăţească, pentru ca totuşi să se trezească rostind:

— Patru sute de lire. Şi pe loc se făcu linişte, semn că şi avocaţilor li se păruse cam mult.

— Pentru un muncitor… se auzi Calder. Dar Macdonald se grăbi să-i astupe gura:

— E foarte bine. Lasă aşa cum a zis, mai ales că suma se va hotărî la proces. Numai să ne vedem odată acolo.

După ce-şi va prezenta cererea şi Compania i-o va respinge – aşa cum ştiau de pe acum – Angus Macdonald, împuternicit de clientul său, Domnul G. Cameron, Esq, va cere forurilor în drept să redacteze o somaţie către C.P.S. Farquhar – mai cunoscut ca Lord Fyffe – cerându-i să se înfăţişeze la tribunalul din Cowdenbeath, la data de… şi să răspundă, în faţa judecătorului, pentru care motiv n-a binevoit să-l despăgubească pe angajatul său Gillon Cameron pentru rănile suferite în procesul muncii. Odată emisă de tribunal, citaţia va trece şi pe la Purtătorul Marelui Sigiliu, spre a-şi pune pecetea pe ea, iar de acolo, trimisă direct, la reşedinţa Lordului Fyffe, în Brumbie Hill Pitmungo, unde-i va fi înminată de un grefier.

— De-abia după aceea se va dezlănţui iadul, conchise domnul Macdonald şi, pentru prima dată, Gillon simţi că i se zbate stomacul ca o pasăre în colivie.

— Şi cam câte parale o să ne coste?

— Un fleac de câteva lire.

Cât de lesne rostise cuvintele „dar câtă sudoare se ascundea în acest „fleac de câteva lire". Spre norocul său, exista însă Comitetul de sprijin care, oricum, avea să-i acopere, cheltuielile. Şi la gândul acesta, pentru întâia oară înţelese însemnătatea unei organizaţii.

Uşa biroului se crăpă cam de un lat de palmă şi prin ea se zări un tânăr vânjos şi oacheş.

— El este? întrebă. Şi avocaţii încuviinţară tacit. Atunci, păşi înăuntru şi, venind glonţ la Gillon, îi scutură mâna, fără să-i ia în seamă dureroasa crispare.

— N-o să fie deloc uşor. Te previn de pe acum. La care Gillon se arătă avertizat de acest lucru. N-o să le placă. Ştii ce te aşteaptă… Îţi cunoşti adversarul

— Doar cu el lupt aproape de-o viaţă.

356

Şi junele brun şi arătos hohoti. Apoi îl scrută de aproape, dar cu alţi ochi, nu ca ai avocaţilor.

— Vei reuşi. Ştii că vei reuşi? Pe cuvânt că le va veni de hac, zise, întorcindu-se către ceilalţi. După care deschise o uşă, ascunsă şi lăturalnică, şi ieşi în sala de aşteptare.

— Numai să nu ne lăsaţi când ne-o fi greu, se auzi Gillon rostind. Şi acel cuvânt de pe urmă – „greu” – răsună dogit, ca o găleată zvârlită într-o groapă. Orice ne-ar face, nu ne lăsaţi…

Sosise timpul s-o ia din loc. Întrevederea luase sfâr-şit, după cum le-o dădea de înţeles căruciorul cu serviciul de ceai, apărut în uşă.

— Vreţi să luaţi un ceai? întrebă Macdonald, cu o voce moale, dintr-odată lipsită de vlagă.

— Iertaţi-ne, dar nu avem timp, îl scoase Gillon de la ananghie, urmărind unda de uşurare ce se ivi şi li se stinse în priviri, la fel de repede ca şi umbrele mării.

Nu-i pricepea pe aceşti oameni, dar un lucru se vedea lămurit: una era să sprijini pe cineva la necaz, şi cu totul alta să bei ceaiul cu el.

— Oare ce vă îndeamnă să ne ajutaţi? i se năzări să-i

întrebe. Şi amândoi rămaseră înmărmuriţi.

— Cum? Doar servim o cauză, bâigui Calder.

— Care cauză?

Avocaţii se uitară unul la altul. Era urât ce făcuse, se dojeni singur. Numai un necioplit putea să întrebe cât anume costase darul ce-i fusese oferit.

— Păii… cauza… cum am spus – adică echitatea, drepturile şi treburi din astea…

Femeia de serviciu mesteca într-o ceaşcă, stârnind un clinchet destul de stăruitor ca să le atragă atenţia că se răceşte ceaiul şi e cazul să-şi ia tălpăşiţa.

— Ei bine, dacă chiar vrei să ştii, află c-o fac dintr-un fel de vinovăţie, mărturisi Macdonald pe neaşteptate. Am văzut prin ce a trecut tata, ca să mă vadă pe mine aici. Fireşte, n-am de gând să dau cu piciorul poziţiei în care mă aflu, dar aş vrea să amortizez, oarecum, preţul pe care l-a plătit taică-miu.

Cu toată stinghereala momentului, Gillon îl simţea pe Macdonald descătuşat de o povară, mulţumit de cele rostite.

357

— Şi fiindcă am alunecat pe panta sincerităţii, să vă spun şi eu ce mă face să vă ajut: dragostea, cuvântă Calder.

— Să lăsăm copilăriile, interveni secretara.

— Serios, ăsta e adevărul. Dar îngăduiţi-mi să mă explic. Ştiţi, cumva, poezia:

Şi-atuncea fie orice-o fi, Veni-va vremea, va veni,» Când om cu om se va înfrăţi Se-apropie, să ştii!

Vedeţi? Sântem cu toţii fraţi. Plutim pe aceeaşi corabie şi spre aceeaşi ţintă. Nu egali, se înţelege, dar oricum

fraţi. Gândiţi-vă la o inundaţie sau la un incendiu, când ţi se întinde o mână, iar tu o apuci, fără să te uiţi a cui e.

Era aproape cu neputinţă să ţi—1 închipui pe tânărul Calder în mijlocul unui foc sau în viitoarea stihiilor, dar şi fără aceste imagini convingătoare, pe Gillon il mişcă tirada despre frăţietate. Ar fi vrut să le spună ce simţământ încerca uneori la ieşirea din mină, când, privindu-i pe cei dinainte, mergând către cuşti, gârboviţi de oboseală, năclăiţi de sudoare şi de funingine, îl năpădea, fără voie, un val de dragoste pentru aceste făpturi care pretindeau atât de puţin de la viaţă – o bucată de pâine şi un dram de respect, cum merită orice om; şi totuşi se frână de la această mărturisire. Ce rost avea să-şi deşerte sufletul, mai ales când aştepta ceiaul?

Cuprins de un entuziasm subit, domnul Macdonald îl apucă de mână şi-i zise:

— Oo, ai să reuşeşti. Cât de mult am ţinut să întâlnesc pe unul ca dumneata, ca să-l răzbun pe bătrî-nul meu…

Deşi rupţi de foame, se hotărâră să nu prânzească în Edinburgh, unde se simţeau atât de străini, ci să ia trenul spre Cowdenbeath, şi să se rostuiască acolo, unde mâncarea era mai ieftină şi mai bună, după cum se convingeau reciproc. Selkirk redevenise el însuşi.

— Care va să zică din dragoste te ajută. L-ai auzit? Să mori şi să învii, nu alta. „Dragostea e totul pe lume”, îl îngână pe Calder, deşi, după cum încercă Gillon să-i amintească, avocatul nu se exprimase aşa. Mă rog, concedă

Selkirk. Măcar bine că i-am prins să lucreze pentru cauza noastră.

— A noastră?

— A mişcării. Odată ce am câştigat procesul, i-am pierdut şi pe ei. Asta-i preţul victoriei. Alte cazuri, alte unelte; aşa merge treaba. Şi se apăsă cu degetul pe gât-lej, într-un gest de silă. Cel puţin bine că nu erau şi alţii în compartiment, se consolă Gillon, deoarece Selkirk îl făcea să roşească în public.

— Dragoste! repetă în batjocură. Organizaţia e totul. Ea durează, pe când dragostea se duce pe apa sâmbetei. Şi apoi cu dragostea nu câştigi bătălii, ci cu grosul armatei. Dragostea, sărmane miner, e doar flecăreală burgheză, şi-ar trebui aruncată în grajdul de vaci, unde a fost inventată. Vrei să continui?

La ce îl mai întreba când putea să-şi dea seama şi singur cât îl sâcâia cu limbariţa lui spurcată? Dar spre norocul său, bibliotecarul întrevăzu păcatul de care se făcea vinovat.

— Am glumit, Gillon, recunoscu spăşit. Adevărul e că are şi dragostea locul ei. Şi Marx o admite, la caz că nu ştiai acest amănunt.

— Nu-l ştiam.

— Numai că foamea e lucrul esenţial, şi doar frica de flămânzeală-i împinge de la spate pe oameni, nicidecum dragostea.

— Nevastă-mea spune întruna: foamea-i un stă-pân aspru.

— Şi cum domnul Calder n-a flămânzit o singură după amiază de când a descins pe lume, vorbeşte-n pustiu, fără să aibă habar ce îndrugă.

Se apropiau de Forth Bridge, unde imensa arcuire a stâlpilor de susţinere, construiţi în consolă, le impuse

atenţie şi admiraţie. La venire, trecuseră noaptea peste acest pod uriaş, aşa încât nu-l văzuseră, iar măreţia şi amploarea sa îl încremeniră pe Gillon.

— Gândeşte-te câţi oameni şi-or fi pierdut viaţa la ridicarea lui, comentă Selkirk.

— Dar ce au lăsat ei în urmă, poate a meritat jertfa…

— Aş, de unde! Nimic pe lume nu justifică sacrificarea unui muncitor.

— Ştiu eu? murmură Gillon, zâmbind cu tristeţe. Eu unul cred că mă sacrific pentru mult mai puţin decât cei care au pierit pe aici…

359

Şi remarca lui îl făcu până. Şi pe unul ca Selkirk să surâdă, învins.

— Eei, da' gânde. Şte-te la plăcuţa pe care-o vom pune pe casa viteazului din Tosh Mungo.

Golful era agitat, iar departe, în viitoarea lui înspumată, se zărea o barcă mică şi şubredă, de pescari, ce se lupta să ajungă la Ichgarvie, unde s-ar fi aflat mai la adăpost.

Vântul sufla din trâmbe vijelioase şi curenţii înălţau ziduri aproape de nepătruns. Barcagiul se găsea în mare primejdie. Ciudat era să stai cocoţat, undeva, sus, de unde sfidai marea, şi, cu capul proptit în palme, să priveşti cu indiferenţă la un om ce lupta să scape cu viaţă din bulboana clocotitoare de dedesubt. Aşa se uitau şi la el cei din Edinburgh, îşi închipui Gillon, de parcă s-ar fi aflat singur, pe marea dezlănţuită, iar ei, într-un tren, la distanţă. Dacă asta îi fusese sortita, fie, îşi zise oarecum împăcat.

Barca se răsturnase. Pescarul nu izbutise s-o abată în direcţia dorită, iar acum se ţinea de o frânghic, agăţată la

bord.

— Foamea! Asta nu pricep domnii avocaţi, se oţărî iarăşi bibliotecarul. Cum de altfel nimeni cu burta plină nu ştie ce înseamnă să fii hămesit şi de ce eşti în stare atunci, continua Selkirk. Dar gândul lui Gillon era departe, la barcagiu. Nu va rezista mult în apă – prea era răscolită, spintecată de curenţi şi îngheţată. Se afundase în ea peste creştetul capului, lipsit de orice apărare. Singur, atât de departe, şi gata să se scufunde. Gillon se simţi scuturat de fiori. Dar iată că din Ichgarvie se pregătea de plecare o balenieră. În jurul ei era mare forfotă. Până şi femeile o împingeau ca să-i facă vânt de pe ţărm. Când prova spintecă apa, împroşeă spumă în jur, iar barca se clătină zdravăn, însă imediat se ivi licărul vâslelor şi începu înaintarea. Ce suflete mari şi cutezătoare! Asta înţelegea el prin dragoste, cugetă Gillon. Altfel, ce i-ar fi făcut pe acei oameni să se avânte pe o mare turbată, într-o biată bărcuţă,. Să-şi primejduiască până şi viaţa? Din fericire, însă, se arătau mai puternici ca apa învolburată, spintecând-o cu lopeţile lor, avântân-du-se tot mai mult în larg, întru salvarea unei făpturi poate cu totul necunoscută.

— Oricând te încolţeşte foamea, măi omule, s-a dus naibii şi dragostea, îţi piere pofta de ea, perora Selkirk.

360

Gillon nădăjduia din toată fiinţa ca pescarul să vadă barca pornită în ajutor, şi atunci, chiar în apa îngheţată, să se aprindă în el dorinţa de a rezista.

— Dragostea este un lux în viaţa de toate zilele.

— Cu alte cuvinte, foamea e un stăpân aspru şi de-a pururi certat cu iubirea.

— Cam aşa, surise bibliotecarul.

— Sau dragostea nu-i de nasul săracului. Dar ia spune-mi, cine era tânărul de-a intrat în birou?

— Cum cine era?

Un bărbat aflat în balenieră, se apropiase de provă, ţinând o cange în mână. Semn bun! se bucură Gillon. Bărcuţa ameninţată de naufragiu fusese zvârlită de o stâncă masivă şi neagră, departe de insulă, şi iureşul valurilor se izbea în neştire de ea şi de sărmanul pescar.

— Era Keir Hardie, măi omule, răspunse Selkirk.

— Keir Hardie? Junele oacheş? Şi de ce nu mi-ai spus? se mânie Gillon, întorcându-şi ochii de la fereastră. Traversaseră podul, lăsând în urmă priveliştea bărcii proptită în stâncă, sub potopul talazurilor. N-am să ştiu niciodată cum s-a sfârşit, murmură Gillon, epilogând aventura la care fusese un vremelnic martor.

— Ce n-ai să ştii?

— Nimic… Vorbeam doar aşa…

Fără să înţeleagă de ce, acum se simţea parcă mai împăcat cu propria-i situaţie. Aşa era viaţa, ca întâmplarea la care asistase din tren, dacă o priveai doar ca spectator şi de la distanţă – o bărcuţă rătăcind pe o mare aprigă şi înspumată, care, chiar de ajungea să învingă viitoarea şi să se vadă la ţărm, cine avea să o ştie sau cine se sinchisea? Ori atunci, ce importanţă mai avea că a scăpat? Esenţialul era că luptase, că se străduise din răsputeri, pentru ca nimeni, şi în primul rând barcagiul, să nu aibă ce-şi imputa. Şi cumpănind la acestea, îşi simţi cugetul mai înseninat, deşi, poate omul din larg până acuma pierise, în trântă cu năvala talazurilor, a vântului şi a curenţilor.

Şi totuşi, nu era imposibil să fi scăpat, îşi spuse încolţit de o superstiţie. Asta ar fi fost un semn prin care ar fi întrezărit şi sfârşitul peripeţiilor sale de azi – salvarea bărcii simbolizând propria sa izbândă, iar scufundarea ei, naufragiul ce-l aştepta negreşit.

— Ştii ceva? glăsui, tulburat de o descoperire făcută atunci, pe moment. Adevăratul visător dumneata eşti. Eu

361

jinduiesc doar după o viaţă mai bună, pentru mine şi pentru copii, pe când dumneata ţii să vezi paradisul oropsiţilor şi al trudnicilor. Nu mă mir că eşti veşnic încrân-cenat şi ursuz; doar nu e o glumă să prefaci Pitmungo într-un rai.

Selkirk se îmbufna. Nu-i convenea să fie judecat de un cărbunar, mai ales când, lucru şi mai supărător, trebuia să recunoască în cuvintele lui un strop de adevăr.

— Contează numai ţinta supremă, restul nu sânt decât nimicuri, îi ripostă de-abia la coborâre, în gara Cowdenbeath. Şi, auzindu-l, Gillon mai făcu o descoperire, şi mai de necrezut decât prima şi anume, o mare asemănare între felul lui de a gândi şi al nevestei. Şi Maggie şi Selkirk împărtăşeau aceeaşi credinţă la care, bineînţeles, ajunseseră pe cărări complet diferite.

În drum, se opriră la Miners’ Arms, să mănânce, deşi ora gustării de dimineaţă trecuse. Era un local sumbru şi liniştit. Comandară chifle şi ceai şi, după unele şovăieli, şi câte o felie de şuncă, că doar erau într-o călătorie de agrement, ce Dumnezeu sfântul! Văzuseră capitala ţării, castelul Edinburgh, duseseră tratative cu avocaţii, se întâlniseră cu Keir Hardie… După oarecare codeală. Selkirk calcă în gura păcatului, cerând un stacan Newhaven, de

whisky, şi apoi încă unul, ca să prindă puteri, după spusele lui, pentru ultima opinteală spre casă. Frumoasă scuză, nimic de zis. Dar cum un pocal Newhaven avea opt uncii, în loc de patru, ca alte pahare, iar după ce dădu pe git două, bibliotecarul îl ceru şi pe al treilea, Gillon îl lăsă baltă, continuând drumul de unul singur. Mai avea încă mult de mers, iar Selkirk mult de băut până-şi găsea paradisul căutat în sticla de alcool. În după-amiaza aceea, la terminarea turei de lucru, îi trimise pe Sam şi pe Sandy Bone până în Cowdenbeath, să-l aducă acasă, în căruţă.

4

A doua zi dimineaţă, Gillon şi Walter Bone se înfiinţară la Brothcock – primul în calitate de împricinat, al doilea, ca martor. Ciocniră la uşa remizei, unde-l ştiau pe administrator, după care aşteptară un timp. Dar cum nu primiră niciun răspuns, Gillon o porni pe la marginea zidului – călcând ca pe ochi pe cărbuni şi ardezie, să nu scârţâie şi să-şi trădeze prezenţa – până ajunse la o fereastră. Tartorul se afla la masa de lucru. Se întoarse la uşă, bătu, şi din nou, aceeaşi tăcere. Atunci o împinse şi păşi înăuntru. Brothcock nu-şi ridică ochii să îl privească.

— Am venit, Sir, să vă prezint cererea… De-abia atunci îşi înălţă şi celălalt fruntea.

— Cine ţi-a-ngăduit să-mi deschizi uşa?

— Am bătut de două ori, şi când am văzut că nu ne răspundeţi…

— Ai bătut! Ca şi când eu aş veni să-ţi bat vreodată în usă… Eşti Cameron?

— Da.

— Mare deştept te mai crezi, aşa e? Dacă aş veni la tine, în casă, ce zici tu, aş da buzna?

— Credeam, sir, că…

— Răspunde-mi la întrebare! Gillon se forţa să nu-i ocolească privirea. Nu poţi, aşa e?

— … da’ ăsta-i birou, un loc public…

— Ajunge cu balivernele, i-o tăie Brothcock, răsu-cindu-se cu scaun cu tot, spre a-l asculta pe Gillon cu spatele. Spune ce vrei.

Gillon începu să citească pe nerăsuflate, însă pe cit mai limpede cu putinţă:

— Fiind grav accidentat în timpul prestării serviciului la mina Lord Fyffe 1, a Companiei de Exploatări Minere şi Metalifere din Pitmungo…

— Sări peste asta, îl zori Brothcock.

— Prin prezenta solicit Companiei despăgubiri corespunzătoare – respectiv spitalizarea şi salariile subsemnatului pe întreaga perioadă de incapacitare, datorată rănii pricinuite de un anume Elphinstone care, în vizită prin mină, mi-a sfârtecat umărul cu un picon. Conform deciziilor Coroanei, care reglementează exploatările miniere…

— Decizii? tună Brothcock, a cărui ceafă se făcuse cărămizie. Astea* le luăm noi, aici, pricepi, bă? Şi, pe încetul, începu să se răsucească cu jilţul.

— … precum şi acordarea de ajutoare în cazuri de accidente survenite în timpul serviciului, din cauza neglijenţei susnumitei Companii, reclamantul cere o despăgubire onorabilă, în valoare de patru sute de lire, încheie Gillon.

363

între timp, administratorul se întorsese complet cu faţa, astfel că Gillon îi strecură jalba în mină, lucru pe care

Brothcock se prefăcu a nu-l observa.

— La o sută de lire, aş mai fi râs, pricepi, bă? Mai era loc de tocmeală, de aiureală. Da' patru sute dă lire!!! răbufni ridicându-se de pe scaun.

De-abia în picioare şi scăpărind de mânie îţi dădeai seama citai namila îţi stă dinainte. Sub stratul gros de grăsime, mocnea o putere de zmeu, care nu aştepta decât să fie aţâţată.

— Patru sute! repetă el. Asta mă supără, mă scoate din fire. Aşa că o să te scot frumuşel din birou, că tot ai intrat pă nepusă masă; numa' să-mi spui, cum ai vrea să ieşi? Cu-n picior în fund sau în vintre? Alegeţi, domnule Cameron. Şi vorbind, se apropia ameninţător de Gillon, care se trăgea înapoi.

— V-am dat cererea. O aveţi în mină.

Brothcock o făcu mototol, deschise capacul godinului, aruncă jalba în flăcări, urmărind-o cum arde.

— Care cerere, bă? N-am primit niciuna, se întoarse la Gillon rânjind.

— A văzut-o martorul cum aţi luat-o. Şi v-a şi auzit. Walter Bone clătină din cap în semn de încuviinţare.

— Atunci martorul minte. Şi cine-ţi închipui c-o să fie crezut? Eu sau el? se zbor. Şi, apropiindu-se şi mai mult de Gillon. Zilele trecute l-am zvârlit pe nătărăul de fii-tu pe trepte, acum ţi-a venit rândul ţie.

— Dacă-l atingi pe acest om, şuieră Walter Bone cu un glas ca de crivăţ, îţi înfig târnăcopul exact în locu' unde l-a străpuns mucosu' pe el.

— Şi tu, lepră? răcni Brothcock şi, răsucindu-se ca un arc, îl pocni pe Walter în coaste, proiectându-l prin uşă, pe treptele de-afară, pe care se rostogoli precum Jem.

Omul se lovise cumplit şi nici pentru Gillon, cu un singur braţ teafăr, nu a fost lesne să-l ridice de jos. Făcu el semne la câteva lucrătoare, care tocmai cărau nişte căpriori de susţinere, la colivia de coborât în mână, dar cum văzuseră cele întâmplate, refuzară să ajute victima administratorului, mai ales când acesta putea să le zărească pe geam.

— Cum te simţi, Walter? Te doare rău?

364

— Lua-l-ar dracu! înjură celălalt, hulind pentru prima oară de când îl cunoştea Gillon. De ridicat, mă pot ridica, dar mi-a rupt coasta, mişelul.

— A fost o lovitură nimicitoare.

— Da, şi asta nu-i ultima…

— Gi din contră, prima. Ar trebui, Walter, să-l dai şi tu în judecată.

— Nu, nu, se opuse Bone. Era teribil de tulburat. Mai întâi procesul tău, omule. Deocamdată ne-ajunge unul. Să nu ne pierdem în alte treburi, neglijând-o pe cea mai de frunte.

Judeca înţelept, recunoscu Gillon. În situaţia lor, trebuia să se împace şi cu coastele şi cu mindria rănite.

— Ai să m-ajuţi să scriu scrisoarea către domnul Macdonald? încă nu mă pot folosi de mână.

— Sigur, de-oi fi în stare. Dar mai întâi să ajungem acasă.

Traversară fostul Teren de Sport, mergând încet şi cu anevoie, orice răsuflare însemnând o durere ascuţită şi aprigă pentru Walter Bone.

— Te rog un lucru, îl auzi Gillon, rostind printre gâfâieli. Nu le spune feciorilor mei ce-am păţit. S-ar putea să-şi

piardă careva cumpătul şi să facă vreo dandana, ori asta n-ar fi deloc potrivit în clipa de faţă. Gillon il asigură că nu va sufla o vorbă şi, după ce mai merseră o bucată, în ciuda durerilor şi a necazului, pufniră în râs. Cu gândul la starea lor jalnică – amândoi dărâmaţi, de-abia în stare să treacă peste gropile de pe drum, dar gata să pornească o revoluţie.

— Spune-mi, Walter, l-ai fi lovit cu piconul?

— Nici nu-l aveam la mine.

— Dar de-l aveai?

— Nu. N-aş înfige târnăcopu' într-un om. „Ce om cumsecade!" îl admiră Gillon.

— Rău îmi pare de ce ţi s-a întâmplat.

— De ce? Doar nu era să stau ca o stană de piatră… Odată ajunşi acasă, doamna Bone îşi obloji soţul într-un cearceaf vechi, de parcă era o mumie, imobilizându-i coasta cea ruptă şi domolind totodată durerea.

— Minerii nu pier dintr-o nimica toată ca asta, o auzi Gillon spunând. De s-ar aşeza să zacă la pat, de câte ori le plesneşte o coastă, plesnesc şi ei de foame. Aşa încât Walter Bone se apucă pe dată de lucru, ascuţind pana de gâscă şi subţiind cerneala cu apă.

365

— Cum adresezi o scrisoare trimisă unui clănţău de avocat? întrebă el.

— Clănţău, nicidecum. Poate domnului jurist sau consilier…

— Spuneţi-i „Domnului avocat pledant", sugeră soţia lui Bone. Dar până la urmă se fixară la „Onorabilului Angus Macdonald", şi începură răvaşul cu „Stimate Sir", după care îi relatară pe larg cele întâmplate, cu respingerea

cererii pentru despăgubire, rugându-l să pornească procesul împotriva Lordului Fyffe.

Când terminară epistola, se înserase de-a binelea, însă Gillon ţinu morţiş s-o expedieze fără zăbavă, aşa încât îi ceru lui Sam s-o purceadă pe jos, cale de cinci mile, cât era până în Easter Mungo, şi s-o pună acolo, la poştă, unde nu avea cum să fie deschisă şi cenzurată de către cerberii Companiei, care cotrobăiau orice corespondenţă în Pitmungo. După ce încredinţa plicul în mâi-nile sigure ale feciorului, Gillon se duse acasă; acum nu-i mai rămânea decât să aştepte ca balanţa justiţiei să-i cântărească jalba şi să-i facă dreptate.

Riposta veni mai degrabă de cit s-ar fi aşteptat, şi-i luă pe nepregătite. Nimeni din târg nu văzu grefierul venind cu citaţia sau plecând, aşa că hu se putu stabili când primise Lordul Fyffe bucuria dar, judecind după represalii, mulţi se întrebau dacă împuternicitul justiţiei mai apucase să iasă cu viaţă din conacul din Brumbie Hill.

Poate hârtia fusese înmânată într-un ceas rău ales – tocmai la picoteala de după prânz, când sticla de Porto fusese băută şi se pregătea aşternutul, pentru siesta lordului ghiftuit. Sau în alt moment, la fel de nepotrivit. Dar oricând şi oricare va fi fost acela, consecinţele au venit ca un trăsnet – cumplite şi nimicitoare.

În aceeaşi după amiază, odată cu ieşirea oamenilor din tură, Lordul a dispus închiderea minelor, de la cele mai mari, ca Lord Fyffe 1 şi Lady Jane 2, până la cele mărunte, astfel că o mie trei sute de lucrători – bărbaţi, femei şi copii rămaseră fără slujbă, iar a doua zi dimineaţă, apăru următorul anunţ, lipit la intrarea tuturor minelor:

Către toţi angajaţii mei.

Un miner dintre voi a socotit nimerit să-şi cheme stăpânul dinaintea justiţiei, ca pe un infractor de rând. Riscând prin aceasta să distrugă raporturile statornicite între el şi angajaţi, atât la vreme de bine cât şi la rău. După cum vă e cunoscut, Compania Pitmungo, spre deosebire de cele mai multe întreprinderi de aceeaşi natură, s-a arătat cum nu se poate mai generoasă în privinţa despăgubirii acelora dintre voi care au avut nenorocul să sufere accidente în timpul serviciului. E bine s-o ştiţi cu toţii cum că n-a existat o singură catastrofă în mină care să nu fie resimţită şi în Brumbie Hill, unde s-au înălţat rugăciuni pentru însănătoşirea minerului vătămat şi s-au luat măsuri de urgenţă în vederea ajutorării acestuia.

Relaţiile dintre stăpân şi angajaţi au fost – după cum Lordul vostru doreşte din inimă să o creadă – asemenea celor ce dăinuiesc între un părinte şi fiii săi, fiecare contribuind, în măsura şi felul său, la propăşirea familiei. Ori aceste relaţii au fost terfelite. Unul din fii şi-a dovedit necredinţa, rănindu-şi părintele cum nu se mai poate. Şi, ca în orice familie, când cineva e rănit, toţi suferă în jurul său, mai ales când cel încercat este însuşi părintele. Până la retragerea neruşinatei provocări şi a radierii ei din registrele tribunalului, toate minele vor rămâne închise.

în spiritul încrederii reciproce, în credinţa că Dumnezeu va reuni familia noastră, în prezent dezbinată, astfel ca tată şi fiu să convieţuiască din nou în pace, ca şi în trecut, vă binecuvântez şi mă rog Proniei să vă redea iarăşi munca.

Fyffe.

5

De când exista Pitmungo nu se pomeniseră zile desfătătoare ca cele de acum, mai întâi fiindcă datorită întreruperii lucrului, toţi bărbaţii se bucurau să fie împreună, şi apoi, pentru că se aflau în iunie, şi se arăta în sfârşit drăguţul de soare. De mici copii, minerii nu mai trăiseră un iunie sub lumina binefăcătoare a tăriei albastre.

367

Din nou iarna fusese îngenuncheată, tocmai când se credea că Domnul uitase să-i mai trimită primăvara în cale. Din martie şi până acum, hoarde pestriţe şi apăsătoare de nori stăpâniseră cerul, minate de vânturile neostoite din nord, şi atât de încărcate cu fulgi de zăpadă încât, copleşite de povara omătului, păreau uneori să-şi caute reazim pe fruntea înaltă a Măgurii. Când şi când se mai ivea o spărtură în ceaţa lor încâlcită, prin care, pentru câteva clipe, se prelingea un albastru neprihănit. Dar pe urmă, din nou se uneau nămeţii plutitori şi ursuzi, coborându-se atât de jos, încât bieţii oameni ameţeau, buimăciţi. Soarele-şi trimitea mesagerii cu suliţe înfierbântate până şi în colţurile apărate de umbră, unde zăpada încă mai dăinuia, topind-o şi prefăcând-o în zeamă îndoită cu zgură. Peste tot şiroia apa – printre bolovanii potecilor, pe uliţe şi prin curţi, dezmorţind funinginea îngheţată şi târând-o cu ea. Dar trecu şi năvala apei, şi locul prinse a se zbici, de sus, de pe Măgură, până în Târgu Văii. Şi atunci se deschiseră toate ferestrele, iar adierea molcomă, încropită de soare, începu să alunge din case acreala şi miasmele iernii. Pe aşa vreme, cine se mai sinchisea de închiderea minelor?!

De cum apărea soarele, toţi năvăleau din odăiţele strimte şi ieşeau să-l întâmpine, lăsându-se mân-gâiaţi de razele lui, aproape vrăjiţi, incapabili să mişte, îndeplinind, fără s-o bănuiască, străvechiul rit al druizilor, încremenind sub puterea dătătoare de viaţă a astrului. Cât de mult tânjiseră după dezmierdările-i aurite,. Biruindu-şi cu anii nevoia înnăscută şi dorul de el. În locul norilor şi al obidei, peste târg plutea acum sărbătoarea, bucuria şi indiferenţa. Oamenii se urcau zilnic până în Tosh Mungo – Măgureni şi Văleni de-a valma, nu dezbinaţi ca în alte daţi – pentru a-i strânge mâna lui Gillon şi a-l asigura că-s de partea lui şi a luptei pe care o pornise. Câţiva cerberi ai Companiei îi treceau pe o listă pe cei care defilau pe la Gillon, până când, unul din ei se smoli pe faţă cu praf de cărbune, devenind, lucru atât de obişnuit la mineri, o mască fără identitate, iar iscoadele bătură în retragere. După el se boiră şi alţii cu zgură şi, la scurt timp, o mână de cărbunari, cu chipuri ca de tăciune şi cu şepcile trase pe ochi, dădură o raită prin „arhiva” administraţiei şi şterpeliră denunţătoarele liste. După aceea gustară şi mai din plin zilele scăldate de soare şi mulţumirea de a trăi strâns uniţi.

3G8

Doreau şi aşteptau cu toţii răsplata lui Gillon. Deşi, după cum observase chiar el, încă nu le trecuse paraponul cu Terenul de Sport şi nici nu renunţaseră la speranţa de a-l vedea iar al lor.

— O să-ţi plătească, ticălosu' împuţit, n-avea frică. Da' fă cumva să ni-l dea şi p-ăla înapoi, îi spuneau rând pe rând, arătând către fostul gazon.

Principalul subiect de discuţii rămânea însă „dania”, şi

nici nu s-ar fi putut altfel, când aproape nu exista o familie care să nu fi aşteptat zile şi săptămâni întregi la mila stăpânului, veşnic nesiguri de îndurarea lui.

— Ooo, ce n-aş fi dat să apuce şi taică-miu ceasul ăsta, să vadă că şi-a găsit lordu' naşu, se tânguia un puşti de miner. Rob Hope, îţi mai aduci aminte de el? Şi-a pierdut o mână şi a murit de foame, fiindcă n-a vrut să primească nicio firimitură dată de noi. Îmi vine să plâng, nu alta. Cât s-a mai târât, amărâtu'. Până în Brumbie Hill, punându-şi jalba pe o tavă, la uşă, ca să-i arunce, până la urmă, numai cinci lire…

Şi povestirile nu mai conteneau, pentru că fiecare familie părea să fi mâncat din aceeaşi papară. Până şi Maggie era mişcată, fiindcă ştia că cele auzite sânt adevăruri, şi numai printr-un mare noroc, Cameronii-nu gustaseră încă din aceste amaruri. Chiar acum, de aveau să se încurce iţele, le rămânea puşculiţa. Ori care alţii, în Pitmungo, aveau un asemenea reazim?

Pe măsură ce trecea timpul, gândurile şi judecata li se limpezeau tot mai mult, contemplând lucrurile în adevărata lor perspectivă. Nu ajutorul lui Gillon îl supăra cel mai mult pe stăpânul lor, ci faptul că îndrăznise să i-l ceară de la obraz, ameninţându-i dreptul său de „părinte^', de a decide dacă să-i dea şi cât anume, în cazul fericit când se hotăra să-l despăgubească. Adevărata luptă se dădea deci nu atât între cei doi oameni, cât între năravurile învechite şi dorinţa de a le îngropa şi înlocui cu precepte noi, echitabile. Ori când trebuiau hotărâte lucruri atât de importante, ce mai conta un picon înfipt într-un umăr şi suferinţa lui Gillon?

Verdictul avea să-l dea tribunalul, dar el atârna şi de

alţi factori, dintre care cel mai deciziv erau banii, la care până acum nimeni nu se gândise. Fiecare zi de ne-lucru îi păgubea pe mineri de vreo câţiva şilingi, pe când pe boierii din Brumbie Hill – pe domnul C.P.S. Far-quhar – cum începuseră a-l numi oamenii – şi pe lungana şi uscata lui soaţă – Lady Jane Tosh Mungo – de sute de lire. Aşadar, rămânea de văzut cât de mult avea să reziste mândria în faţa daunelor crescânde.

— Uite ce, dac-aş fi io în situaţia asta, nici că mi-aş bate capu' prea mult, grăi Archie Japp, sosit şi el să-l vadă pe Gillon. Japp – omul care-i mâncase atât ia ani sufletul! Ai cuvântu' că nu mi-aş face, ca'mneata, zile fripte, continuă el. Io îi cunosc mai bine câte le poate pielea. Şi ascult-aici; când ăi dă la Londra nu şi-or primi o vreme plocoanele – adică dividendele, cum le zice – ai să vezi ce mai scrisorele or să curgă în Pitmungo. Fiindcă 'mnealor au năravuri de care nu se lipsesc cu una cu două, şi-astea costă; pricepi? De n-ar fi cocoana de faţă, ţi-aş înşira v'o două din iele, ca să-ţi faci o idee…

— Ei, asta-i! Dă-i drumul, doar nu sânt copil, îl încuraja Maggie.

Japp rămase o vreme pe gânduri. Şi de n-ar fi fost aşa tuciuriu – un adevărat pict, cum îl numea Maggie – s-ar fi zis că roşise la faţă.

— O să rămâneţi cu gura căscată când voi spune că unu din boiernaşi ţine ditamai casa – o hardughie, ce mai! – numa' şi numa' pentru boboci dă…

— Mare lucru! i-o luă Maggie înainte. Parc-ar fi greu să-mi închipui ce fel de boboci!

— Ai înţeles şi 'mneata? Da, băieţi.

— Oooo!

— Şi încă aleşi pe sprinceană. Şi toţi îmbrăcaţi în atlaz şi ţesături fine, ca femeile, ce mai calea valea.

în cameră se pogorî o tăcere de criptă.

— Să-mi fie cu iertăciune, da, deh ’mneata m-ai împins" să vorbesc… nu c-aş fi io un bârfitor din fire, da’ le ştiu şi mi-aţi zis să-i dau drumu…

— Va să zică pe astea merg banii noştri, se răzvrăti Gillon.

— D-aia e bine să le mai ştii, ca să lupţi cu şi mai mult foc, grăi Japp. Şi foştii vrăjmaşi îşi strânseră mâna.

— Oare ce-or fi făcând cu ei? zise Maggie după plecarea lui Japp.

— Cine cu cine? se întoarse Gillon la ea.

— Bărbatu’ cu băieţii din casă…

Chiar aşa, chibzui Gillon, nesigur ce să-i răspundă, dar şi înciudat de întrebare, deoarece îi fura mintea de

370

la discursul pe care şi-l plăsmuia pe tăcute. Trebuie să-l aibă gata Tăcut când va fi chemat să-l rostească, spre a-şi aduna oamenii în jur, nu să-l ia ca din oală şi să nu poată lega două vorbe.

— Iaca nu ştiu ce-or fi făcând, se dădu el bătut. Dar în niciun caz ceva sănătos.

— Poate ai procedat bine, vreau să zic cu procesu’…

— Ei, bravo. Aici mi-ai plăcut. După ce fiecare om din Pitmungo ia tot dealul în piept ca să-mi spuie, cu gura lui, că mă sprijină, binevoieşte să se pronunţe acum şi nevastă-mea că poate n-am sbârcit-o prea rău. Asta merită o adunare a familiei.

Şi totuşi, lucru de necrezut, singurul care-şi arăta neîncrederea în rezultatul final al luptei, era’ Henry

Selkirk.

— Îţi aminteşti ce-ţi spuneam despre binefăcătorii noştri din Edinburgh, cum că habar n-au ce e foamea? Iată, mi se adeveresc vorbele. N-au ales timpul potrivit pentru deschiderea acţiunii. Nici n-a început bine lupta, şi pe oameni îi şi apasă nevoile.

Afirmaţia sa îl sperie pe Gillon, care începu să măsoare cu pasul toate uliţele din jur. Timpul declanşării atacului nu fusese bine ales. În grădinile din spatele caselor se plantaseră cartofii, sfecla şi rapiţa, precum şi salata, fasolea şi alte legume, dar acestea din urmă încă nu răsăriseră, ba chiar puteau fi distruse de un îngheţ, fără a mai pune la socoteală că mai trebuiau multe săptămâni până a le vedea coapte, bune de pus pe masă, sau în cămară, ori făcute conserve şi murături. Dacă minele se închideau în august, sau în septembrie, oamenii ar fi trăit luni de zile din produsul grădinilor, până s-ar fi vândut cărbunele scos şi, de voie ori de nevoie, trebuia săpat altul. Dar aşa, pe ce puteau pune gura, afară de ridichile coapte? Ori asta însemna prea puţin până şi pentru mineri. Tot cam atunci îşi trase şi băcănia Companiei obloanele, fireşte, din ordinul Lordului, precum şi brutăria, aşa că se termină cu târguiala pe credit, lucru nemaiauzit în Pitmungo, unde îndatorarea la „Jecmăneala Calicilor" fusese dintotdeauna încurajată, ca un mijloc de a-i lega şi mai mult pe mineri de Companie. Pentru prima oară Gillon se simţi încolţit de îndoieli, până într-o zi când i se înmână o scrisoare secretă, sosită din Cowdenbeath.

24*

371

Stimate Cameron,

Să nu îţi închipui că nu ştim prin ce treci. Greaua dumitale încercare nu este prima în istoria Scoţiei. În schimb, e prima care va reuşi.

Ori o mare izbândă – ca aceea care te aşteaptă – cere imens curaj, precum şi puterea de a rezista. Nimic de preţ nu se obţine uşor. Paguba dumitale e mare, dar a lor şi mai mare. Iar la vreme de restrişte e mân-gâietor să-ţi aminteşti acest lucru. Cedarea dumitale ar fi o mare înjosire, pe când a lor, o nimica toată. E şi aceasta o îmbărbătare, pe care trebuie s-o ai în vedere. Pentru noi toţi de aici, factorii de mai sus înseamnă succes. Să fii pe deplin convins că nu eşti singur în luptă. Te urmăresc ochii minerilor din întreaga Scoţie, precum şi nădejdile ce şi le-au pus în dumneata şi în fraţii lor din Pitmungo.

Camaradul vostru. Keir Hardie

Scrisoarea s-a copiat în zeci şi zeci de exemplare, care s-au împărţit prin uliţele şi casele din Pitmungo.

— Or să ne ajute, să vedeţi, glăsuia Walter Bone. Uniunea Minerilor Scoţieni ne va întinde mâna, ca să ieşim din strâmtoare.

Ciudată i se părea lui Gillon această pritoceală şi răsturnare a ideilor prin care tot ce fusese întunecat şi de nepătruns – ba chiar neplăcut şi primejdios – era dintr-odată privit în cu totul altă lumină. În urmă cu câteva luni, cuvântul „uniune” îi înspăimânta pe mineri, pentru ca azi să-şi dea seama că numai prin unitate se puteau mântui, şi să vorbească de ea nu ca despre o revelaţie sau o concepţie nouă, ci ca de un adevăr străvechi pe care doar un neghiob sau un orb l-ar respinge. Domnia dreptăţii – spre asta se năzuia. Aşa încât nu era de mirare cum de unul ca Archie Japp se dădea de ceasul morţii să afle în ce

chip se poate organiza şi în Pitmungo o filială a Uniunii, sau cum Andy Begg, fostul bătăuş în slujba Companiei, urcând dealul cu răsuflarea la gură, cerea sus şi tare ca, la ceasul marilor socoteli, să-i fie dat lui pe mină Brothcock, să-l scarpine – sau mai exact să îl scarmene – după legea sa.

Pe atunci Gillon mai avea încă chef de şotii.

372

— Mai sânt şi alţii, care s-au înscris dinainte, îi răspunse lui Begg, zâmbindu-i hitru. Dar cum eşti mai vechi în slujbă, fie, ţine-l pe Brothcock pentru sufletul tău.

Şi spunând acestea, se simţi încolţit de trufia puterii, ceea ce-l puse pe ginduri, mâniat pe el însuşi.

6

După primele săptămâni ale lunii iunie, lipsurile începură să se înteţească. Noroc cu rapiţa şi butoiaşele cu ovăz, rămase din timpul iernii, cu care-şi mai astâm-părau foamea. Principala masă a zilei era fiertura de rapiţă, amestecată cu făină de ovăz, o zeamă lungă din care mâncau încă pe săturate. Pe dealuri începuse a se ivi păpădia – pre numele-i nobil Taraxacum Officinale – dar oricum i s-ar fi spus, prindea bine ca salată, ori fiartă, sau înăbuşită, cu puţin sos, dacă aveai cu ce-l pregăti şi pe ăsta. Un alt fel, încropit tot la vremi de bejenie, era aşa zisa „zeamă de cotcodac”, adică supă de pasăre fără carne de pasăre, ci doar buruieni fierte, numai că era tare acră şi făcea prăpăd în stomac.

— Acum le-a venit rândul femeilor; să vă ţineţi bine când or căsca pliscul, anunţă Henry Selkirk. Le-am auzit şi prin alte locuri, şi nu le poţi condamna. Când ţâncii zbiară de foame şi adorm smiorcăindu-se ca să uite de ea, te

cruceşti cât de mic poate deveni idealul cel mai măreţ.

— Ooo, sânt femei cumsecade, le apără Sam. Ştim şi noi ce înseamnă să rabzi, dar vor sta neclintite alături de tata.

— Numai îmbuibaţilor le e frică de foame, se amestecă Andrew. Dar noi sântem deprinşi cu lihneala.

— Hămeseală de bună voie? îi înţepă Selkirk.

Şi asta îi calcă pe nervi. La urma urmei ce urmărea, zădărându-i? De ce le turna apă peste orice scânteie a nădejdii?

— La ce dracu vorbeşti aşa? Nimeni nu flămânzeşte de bună voie, îl încolţi Sam. Singur tata hotărăşte ce va avea de făcut. Numai el poate să retragă acţiunea, numai că n-are de gând să o facă.

373

— Nu, nu; nevestele n-o să-şi trădeze bărbaţii, îi domoli Gillon, cu ochii la Maggie, care ştia că nu crede în spusele lui.

Dar şi aici trebuia avut în vedere dispreţul ei pentru femeile din Pitmungo, când era vorba de lipsuri şi renunţări.

Dar duminică, la biserică, zări sau, mai exact, intui primele ocheade întrebătoare, ba unele chiar închion-dorate şi acuzatoare, din partea bătrânelor, care nu pricepeau de ce îi făcuse un asemenea pocinog lordului sau lor înşile, răsturnându-le cumpăna de nădejde a vieţii.

Predica zilei era pe cât de veche pe tot atât de pusă la încercare de către cuviosul Maccurry, care-şi cunoştea locul în orânduiala lucrurilor de pe pământ. În lumea aceasta, există o scară – nu de lemn, preciza el silabisind – ci o scară ce duce până la ceruri, şi pe ea, orice muritor

îşi are o treaptă. În nemărginita-i înţelepciune, Dumnezeu aşază pe fiecare pe treapta ce-o merită, lucru de care îşi dă seama şi omul, fiindcă o dată statornicit pe ea, se simte fericit şi împăcat cu viaţa şi îndatoririle ce-i revin. A-ţi cunoaşte propriul tău loc pe scară înseamnă suprema satisfacţie rezervată omului. E păcat mare să te întinzi mai sus de cât ţi-a fost dat, deoarece, când Domnul te-a fixat pe o treaptă, a ales-o pe cea mai înaltă pentru însuşirile cu care te-a investit, şi pe a căror măsură ai datoria să îţi duci viaţa. Un alt păcat şi mai mare este acela al nesăbuitelor aspiraţii – cum ar fi setea de propăşire, năzuirea după o treaptă şi mai înaltă pe scară, căţărându-te peste făpturi aşezate de mâna Domnului mai presus decât tine. E o încercare vană, care poate culmina cu dezastre, fiindcă sădeşte în om nelinişte şi nemulţumire, destrămându-i armonia din suflet şi certându-l cu rânduiala lumii. Mai devreme sau mai târziu, însăşi viaţa îi pedepseşte, zdrobindu-i în mii de fărâme pe aceşti păcătoşi.

Credincioşii începură a-şi întoarce capetele spre Gillon. Jemmie se ridică şi ieşi din biserică. Văzându-l, cuviosul Maccurry, îşi întrerupse anatema, holbându-se după Jemmie, cu ochii ieşiţi din orbite, implorând parcă Pronia să-l îndepărteze pe tânărul păcătos, trimiţând atunci şi pe loc, un trăsnet asupra lui. După Jem se sculă şi Sam, iar din partea opusă, Sarah Cameron-Bone.

374

— Iartă-mă că nu te urmez. Aş face-o. De-aş avea cu ce, îi spuse Sandy Bone, şi nu pe şoptite, ci în gura mare, de-l auziră toţi cei de faţă. Eu cam pe ce treaptă mă aflu, părinte, când nu am picioare, pe ce să mă sprijin?

Gillon rămase în strană, aprins de ruşine din pricina neplăcutului incident. Dar nu după mult, şi spre marea-i surprindere, Andrew, care şedea lângă Maggie, se ridică şi el, împurpurat la faţă ca şi taică-său, şi plecă. Îi mai urmară şi alţii exemplul, însă puţini la număr. Protestul era pe faţă, ca şi efectul predicii asupra unora dintre credincioşi. La ieşire, o băbuţă, aproape cu totul străină lui Gillon, îl opri şi-l luă în răspăr.

— Da" cine te-oi fi crezând, pentru Dumnezeu Sfântu', şi ce ţi-oi fi ridicând nasul aşa de sus? De ce nu ţi-oi fi luând tălpăşiţa să avem linişte? Pe Gillon îl ardeau vorbele, cât şi căutătura vrăjmaşă a ochilor ei albaştri, veşteji şi spălăciţi, ca două talere parcă prea mult spălate. Ai idee de suferinţele ce ni le-ai adus, numai ca să-ţi răzbuni trufia şi să-ţi umfli doldora buzunarele?

Fără să vrea, observă şi alte capete, mai toate tot de bătrâni, clătinându-se aprobatoare, precum şi privirile scânteind cu o duşmănie greu de ascuns.

Tot în pragul bisericii, îl încolţiră întrebările în legătură cu soarta procesului şi data primei înfăţişări. În sufletul lor, oamenii erau pe deplin convinşi că odată începute dezbaterile, în tribunal, se vor redeschide şi minele, conflictul fiind tez-minat. Dar din păcate, Gillon nu prea ştia ce răspuns să le dea pentru că nu era la curent cu mersul formalităţilor. De la Macdonald nu primise nicio înştiinţare. Aşa încât nu-i rămânea decât să aştepte, fără să aibă cea mai vagă idee cită vreme cereau demersurile începute.

— S-au făcut toate formele, nu? îl încolţi un glas.

— Cred că da, răspunse Gillon în dodii.

— Cum, nu eşti sigur? îl înţepă altul.

— Ştiu numai că am un avocat de toată isprava, care-şi cunoaşte pe de rost datoria.

— Măcar de-ar fi aşa, fiindcă a cam început să ne ghiorăie maţele.

— Nici ale noastre nu sânt mai pline.

între timp se obişnuiseră şi cu soarele, iar bucuria tihnei scădea treptat. Conflictul stârnit nu le cerea nici

375

o participare, niciun efort. Bătălia se dădea în tribunal şi birourile de avocaţi, departe de ei, astfel că lor nu le rămânea decât tindăleala prin faţa porţilor şi veşnica aşteptare. Câţiva se apucară de braconaj, strecurându-se noaptea pe dealurile Lomond, de unde se întorceau cu păstrăvi de râu, cu potârniche şi chiar cu iepuri, prinşi în capcană; cei mai cutezători – sau mai precis, disperaţii – dădeau iama prin turmele adormite şi şterpeleau miei. Majoritatea şedeau însă la soare, proptind porţile şi fumând din mahorcă tot mai împuţinată, ascul-tând şuierele şi huruitului continuu al concasoarelor de peste gârlă, adică din Wester Mungo, unde, după câte auziseră, era de lucru ca niciodată.

— Iacătă, am venit la tine să mă-nveţi ce să fac, îi spuse Gillon nevestei.

Din seara când Maggie îl muşcase pe Sam de mână, nu o întrebase o vorbă despre tot ce se petrecea în Pitmungo.

— La ce mă întrebi? Nu ştiu. Tu ai intrat în gura lupului şi tot tu trebui’ să ieşi.

— Nu la mine mi-e gândul. Ci cum să-i scot pe ceilalţi.

— Nu poţi să-mpaci şi capra şi varza, aşa cum doreşti mereu.

— Am venit să-ţi cer sfatul, vorbi moale, îndreptân-du-se către geam şi privind, prin zăbranicul înserării, pinul scoţian ce-şi legăna crengile. Nu o dată, în nopţi de nesomn, când auzea foşnetul ramurilor, se vedea spân-zurat de una din ele. Nu mai pot îndura căutătura lor învrăjbită, când dau cu ochii de mine, pe uliţă, continuă cu durere. Şi nici ţipetele copiilor cerând de mâncare. Până şi noaptea-i aud tânguindu-se.

— Atunci n-ai decât să te duci acasă la lord şi să-ţi iei vorbele înapoi.

— Şi cum m-aş mai întoarce cu fruntea sus? Nu. Asta nu pot s-o fac.

— Ai gâtul chiar aşa de ţeapăn? Eşti robul mândriei?

— Nu mai e vorba de mândria mea, şi o ştii foarte bine. Acum înfruntarea-i pe faţă, între noi, minerii, şi el. Cine e acest om care crede că are dreptul să ne ia Terenul de Sport, fără ca nimeni să sufle o vorbă? Îţi dai seama ce-nseamnă acest lucru? Să ne văduvească de un bun moştenit din strămoşi, iar noi să ne prefacem

376

a zâmbi, împăcaţi? Ţi-am spus şi ţi-o mai repet, Meg, am ajuns la capătul îndurării. Nu mai pot vieţui într-un loc unde trebuie să zâmbim când primim ciomege în cap. Cu acest zâmbet nu mă pot împăca.

Maggie îşi puse lucrul de-o parte, se ridică de pe scaun şi veni lângă el. Nu îl atinse, dar o simţea într-altfel, aproape.

— Înţeleg. Fiecare cu propria sa mândrie, numai că el e chemat să răspundă de o afacere de un milion de lire. Ai numărat navele, omule?

— La ce-aş mai face-o acum?

— Doar n-oi fi crezând că i-ar fi dat mâna să închidă minele dacă erau vapoare la chei?

Există momente când, auzind adevărul, îţi dai seama că eşti un nătâng, fără s-o recunoşti cu glas tare, ci faţă de tine, care simţi clocotul revelaţiei în întreaga-ţi fiinţă, cum se întâmplă şi cu Gillon. Fusese un neghiob în tot ce gândise, şi în tot ce făcuse.

În anotimpul cel mai precar, când oamenii de-abia îşi târau zilele, îi minase către dezastru. Când toate avantajele erau de partea Lordului Fyffe, el se găsise să-l cheme în faţa justiţiei, să-i declare război, lăsându-l să-şi aleagă câmpul de luptă şi să se înarmeze până în dinţi. Era nedrept să-l condamne pe avocatul Macdonald, un om trăit la oraş, care nu putea să cunoască realităţile dintr-un târg de mineri, ca Pitmungo. Marea vină cădea pe el, care, împins de ambiţie, închisese ochii în faţa lor. Îi venea să se pălmuiască. Auzi, să-i facă pe oameni să sufere timp de o lună, fără niciun folos!

— Când oi vedea grămădindu-se vapoarele în port, o auzi iar pe Maggie, fii sigur că lordul o să găsească o portiţă ca să-l pună pe Brothcock să desferece minele. Şi oamenii se vor duce la lucru, ţine minte, Gillon, ce-ţi spun; poate nu chiar de voie, dar împinşi de femei şi de copii. Şi totul va fi ca mai înainte.

— Dar procesul? Pesemne că ai uitat de el… Fiindcă până la urmă tot l-am fi câştigat, şi i-am fi pus botniţă lordului, să nu mai repete ce-a făcut cu mine…

— Îţi închipui tu asta? grăi Maggie scuturând din cap cu tristeţe, dacă nu chiar cu duioşie. Oare câţi Gillon Cameron crezi că există în Pitmungo?

Se întoarse de la fereastră şi o întrebă iar:

— Şi-atunci, care e sfatul tău?

377

— Ooo, Dumnezeule! Apucă-te, Gillon, de treabă. Trimite pe cineva sus, pe Măgură, să vadă câte vapoare se află în port, ca să ştii la ce să te aştepţi.

Şi din nou se simţi un nătâng.

Era o noapte de ploaie şi zgribuleală, să nu fi dat niciun câine afară, darmite să trimeţi un suflet de om în harapnicul vântului şi al stropilor de pe Măgură.

— Pe-o vreme ca asta n-o să poată număra navele în port, căută Gillon s-o abată pe Maggie de la hotărârea ce-o luase.

— Atunci n-are decât să coboare pe chei, de unde le vede. Ce Dumnezeu, Gillon, când auzi ţâncii cum bocesc noaptea după mâncare, tu nu ai inimă să trimiţi pe careva din ai noştri să ia puţină apă la tălpi?

Avea dreptate, socoti el. Mila lui nu era decât slăbiciune. Jemmie şedea lângă vatra aproape stinsă, ghemuit ca o minge.

— Nu vreau să mă duc, tată, se scânci el.

— Şi de ce, mă rog? îl întrebă cu voce severă.

Bine zicea Maggie că arătase prea multă îngăduinţă, trecând cu vederea orice greşeală. Dar se terminase cu toanele şi cu huzurul. De acum priveau viaţa în faţă.

— Nu mă simt bine, tată, se tângui Jem.

— Nu te simţi bine? Dar te-ai gândit la copiii din Pitmungo, cam cum le-o fi la ceasul acesta? Ai aflat de băiatul pe care l-au găsit ieri în spatele uliţei Mon-crieff, mâncând lut cu pumnul? Jemmie dădu din cap negativ. Sărmanul de el, continuă Gillon, spunea că de-o săptămână, sau chiar şi mai bine, se tot îndoapă cu lut ca

să-şi umple maţele cu ceva. Ridică-te, îi porunci fiului. Şi Jem se execută fără şovăire. Nu pari deloc bolnav.

— Poate nu se vede, dar zău că nu mi-e bine.

Tocmai atunci apăru şi Maggie, care se duse la el şi-i pipăi fruntea şi obrajii.

— N-ai nimic, decretă maică-sa. Da’ ia du-te în faţa oglinzii. Jemmie străbătu camera, împleticindu-se pe picioare. Şi acuma răspunde-mi la ce te întreb, îl somă ea. Dacă ar fi fost vreun meci la Cowdenbeath, un campionat, cum îi ziceţi voi, ai fi întins-o până acolo? Uită-te în oglindă şi spune-mi cinstit.

Jemmie se privi şi, după câteva clipe, surise.

— Ei,… aş fi încercat, recunoscu biruit.

378

— Şi-atunci?

— Bine, bine.

Se uită prin bucătărie după surtucul de lucru, îl puse pe el, după care urcă în cameră după şapcă, deşi o purta doar în mină. De-abia când se întoarse, Gillon îi văzu faţa trasă şi—i observă răsuflarea greoaie.

— Mă duc, dar nu mă simt bine, le mai spuse o dată. Noapte bună, şi apăsă clanţa.

Când deschise uşa, frigul de afară năvăli ca un iureş, îngheţând încăperea.

— Poate că nu trebuia să-l trimitem, murmură Gillon.

— Aş! făcu Maggie. Dacă chiar e bolnav, se întoarce el, n-avea frică.

— E prea îndărătnic ca să vină înapoi. Îţi seamănă bucăţică tăiată.

— Aş!

—— Odată ce-a pornit, merge orbeşte, înainte.

— Auzi cine vorbeşte…

— Zău c-aşa e. E rupt din tine, Meg. Şi dacă nu vă înţelegeţi, de vină e tocmai asemănarea cea mare dintre voi doi. Are suflet de Drum.

— Suflet, suflet. Ce tot îl pomeneşti întruna când tu nu crezi în Dumnezeu ori în suflet?

Erau la masă, mâncând turte de ovăz şi bând apă fiartă, să-şi umple pântecele, când auziră un ciocănit slab, în uşă. Era Walter Bone.

— Vreau să vă dau o veste înainte s-o auziţi de la alţii. Azi după masă a murit Jean Wallace, stând pe scaun, acasă, la ea. Doctoru' Gowrie a scris în certificat cum că moartea s-ar datora nemâncării.

Auzindu-l, Gillon scăpă lingura cu care căra apa caldă din strachina de pe mijlocul mesei.

— E vina mea… eu am ucis-o, îngăimă năucit.

— Nu face pe prăpăstiosul, îl opri Bone cu glas dur.

— Eu am ucis-o…

— Termină!, îi strigă, gata să-i astupe gura cu palma. Ştim cu toţii că Jean avea o tumoră la cap cât un pepene de umflată. Doctorul Gowrie a fost mituit de Companie. Credeam că pricepi acest lucru. Până acum n-a murit încă nimeni de foame.

379

Gillon se aplecă după lingură, o culese de pe podea şi o puse pe masă. „De-acum înainte, adio mâncare, hotărî pentru sine, în chip de pedeapsă.

— Aştept de la tine mai multă tărie. E doar prima mişcare a duşmanului. Ori de-ţi pierzi de pe-acum firea, cine vrei să le ţină piept?

— Aşa e, bombăni Gillon, ridicându-se şi întinzându-i

mâna lui Bone. Iartă-mă.

— N-am de ce să te iert. Arată-te dârz.

Din cauza ploii, a frigului şi a beznei, mei ţipenie de om nu era pe uliţă. Toţi îşi zăvoriseră uşile şi trăseseră perdelele la ferestre, apărându-se de frigul de afară şi jincereând să păstreze căldura în case.. Platoul Tosh Mungo era complet pustiu, şi nimeni nu-i văzu pe cei care aruncară cu pietre în uşă şi în geamul din faţă, sfărâmându-i nu numai sticla, aşezată în pătrate lipite cu plumb, ci şi giurgiuveaua de lemn. Cameronii auziră doar urletele şi ţăcănitul tălpilor nituite, pe ealdarâm. Semn că răufăcătorii erau mineri. Iar pe unul din bolovani, găsiră legată o fiţuică:

„Nu eşti Iisus Cristos şi nu vrem să pierim pentru păcatele şi trufia ta. Retrage-ţi procesul!”

Gillon astupă fereastra cu seânduri, le bătu în cuie, şi pe urmă încercă să adoarmă din nou. Dar vântul se strecura printre ele, chelălăind şi îmbrâncind frigul prin crăpături. Şi bietul Jem care cutreiera Măgura! îşi aminti Gillon cu inima strânsă. În ruptul capului nu trebuia să-l trimită! Parcă toate o luaseră razna, întoreându-se împotriva lui.

— Ooo, Dumnezeule, ce-am să mă fac? suspină obidit.

— Ascultă mai bine ce nu ai să faci, îi spuse Maggie, care il auzise. N-ai să te-arunci în prăpastie pentru oameni ca ăştia. Chiar de ţi-a căşunat să te-azvârli, n-ai decât, dacă aşa ai tu poftă; da’ nu pentru nemernicii de aici. Şi-acum culcă-te, ca un om cu scaun la cap.

Când se trezi iar, nu ştia pe ce vreme se află; în cameră era întuneric, din pricina geamului înlocuit cu şipci. Se dădu jos din pat şi se duse glonţ în camera de sus a

băieţilor. Jem nu venise. Coborî într-un suflet şi deschise uşa spre uliţă. Ploaia încetase, dar vântul sufla cu aceeaşi tărie. Înspre răsărit clipea o geană sură, o firavă licărire a soarelui. „Zvonul zorilor”, i se spunea în Pitmungo acelei sfielnice pâlpâiri din care avea să se

380

nască încă o zi. Şi Jem nu era nicăieri – un gând ce îi coborî până în inimă, strângându-i-o ca într-o gheară de ghiaţă. Pe podea se vedeau cioburi de sticlă şi de-abia atunci îşi aduse aminte de cele întimplate în timpul nopţii. Ciudat, cât de repede le şi uitase.

— Sculaţi-vă, le şopti băieţilor la ureche. Jemrhie se află pe undeva, pe coastele Măgurii.

Ţâşniră din pat şi scoaseră oblonul de la o fereastră. Va să zică aşa scăpase întreagă, de pe urma atacului cu pietroaie, cugetă Gillon, privind oblonul masiv. De acum încolo trebuia astupat orice geam. Trebuia… un cuvânt ce părea că îl urmăreşte ca un blestem.

O porni, împreună cu Andrew şi Sam, în căutarea feciorului, răspândindu-se pe trei cardinale, în aşa fel încât să cuprindă o porţiune cât mai întinsă. Până la urmă, Sam îl descoperi pe Jemmie, nu departe de vârful-Măgurii, încovrigat, cu faţa în jos, la adăpostul unui tufiş, unde nu era chiar în calea vântului. Dârdâia şl—i clănţăneau dinţii în gură, iar când Sam îl întoarse, aproape că nu mai era de recunoscut. Cu o mână încleştată pe beregată, încercând parcă s-o smulgă, rosti ceva care aducea cu un croncănit. După multă caznă, repetând sunetul acela sinistru, ridică şase degete răsfirate.

— Ce vrea să spună? întrebă Sam.

— Şase nave, îi tălmăci Gillon. A coborât în port şi le-a numărat, urmă năpădit de lacrimi. Cu toată boala, dârzenia îl minase până la capătul datoriei şi al puterilor. Se dezbrăcară de haine şi de surtuce, înfăşurându-l pe Jem, iar apoi îl legară de oblonul adus. Şi aşa o porniră de vale, coborând cât mai repede, dar străduindu-se să nu îl hurduce.

— Cred că e grav, şuşoti Andrew. Grav de tot.

Când ajunseră în livadă, Jem îşi ridică pleoapele şi le arătă, cu un deget, mugurii de deasupra. Cireşii şi merii îşi aprinseseră policandrele albe ca neaua. Până ajunseră acasă, se sculase şi Maggie, iar vatra era încinsă. De cum îi văzu, se repezi la Jem şi, după ce-l cercetă, se întoarse la Gillon.

— Avea dreptate că e bolnav; şi încă rău.

La intrarea în casă, Gillon observase pilcul de oameni din dreptul uşii, crezând că au venit împinşi de curiozitate, să vadă fereastra spartă. În realitate, însă, îl căutau pe eL

3S1

— Unde ai umblat? îl întrebă Walter Bone.

— Pe Măgură, după Jem.

— Te-a căutat Brothcock.

În clipele acelea vestea nu-l mai impresiona.

— Te-a invitat Lordul Fyffe, sâmbătă, după masă, la ceai.

7

— Daţi fuga după cărbuni, împărţea Maggie ordine. Aduceţi cât oţi putea mai mulţi. Şi, pe loc, Sam împreună cu Andrew o porniră cu coşurile. Tu, Emily, ad-o pe Sarah, continuă Maggie. După care, ajutată de Gillon. Aduse

patul cel bun din camera pentru oaspeţi şi-l aşeză în bucătărie, cât mai aproape de vatră, umplând-o şi pe aceasta cu toţi cărbunii rămaşi. Apoi îl dezbrăcă pe băiat de hainele ude, şi începu să îl frece cu un ştergar băţos şi uscat, până prinse a i se roşi pielea şi a se înfierbânta. Între timp, se aşezară cărămizi lângă foc, pe care, odată încinse le înfăşură în prosoape, zidindu-l pe Jem, de la cap la picioare în ele, şi acoperindu-l cu un macat. Înfăşurat cum era, îi turnă pe gât o cană de ceai fierbinte, pe care de-abia o înghiţi. Dar părea că-l ajută.

— Ai grijă să-i schimbi cărămizile, să fie mereu încinse, ca să asude, îi spuse lui Gillon. După care se întoarse la Jan. Acum îţi dau şi ţie o treabă. Ştiu că ai tot şterpelit de la „Jecmăneala Calicilor”…

— Maamă!

— Gura! Credeai că nu am habar, băiete? Ian se roşi în obraji – prima şi cea mai făţişă probă de ruşi-nare pe care-o văzuseră vreodată la el. Nu mă taie capul cum te-oi strecura înăuntru şi afară, dar trebui’ s-o faci, pentru fratele tău, şi să-i aduci o sticlă sau două de suc de lămâie, da’ nu apă chioară, ci concentrat, mă auzi?

— Îhî, aprobă Jan.

— Mai ia şi o pungă de zahăr, nerafinat, o sticlă de glicerina şi una de whisky, din ăla bun.

— Whisky n-au…

382

— Atunci dă o goană la circiumă şi spune-i lui ne-pricopsitu de frati-tu să-ţi facă el rost de una. Cum anume? Nu mă priveşte. Ai băgat la cap?

— Cum de nu, când e vorba de o comandă de la „Jecmăneala Calicilor”. Ian redevenise el însuşi.

Nevăstuică afurisită, îşi zise Maggie în sine. Va trebui să îl iau la refec, deşi, câteodată, te mai ajuţi şi cu nevăstuicile. Iar din cât îşi cunoştea fiul, măcar de un lucru putea fi sigură: o dată ce-i ceruse aceste lucruri, din pământ, din piatră seacă, i le aducea. Doar atât sânge de Cameron avea şi el în vine.

După plecarea lui Ian, se duse în cămară, de unde apăru cu o halcă de osânză sărată, pe care o păstrase pentru zile mai grele, când trupurile secătuite aveau să tânjească după un strop de grăsime de porc. Tăie din ea două fâşii, le puse într-o cratiţă de oţet şi apoi pe foc mic, iar când dădură în clocot, le dădu câteva secunde la rece, după care le aplică pe grumajii lui Jem, câte una de fiecare parte.

Atunci apăru şi Sarah.

— Ce s-a-ntâmplat?

— A răcit tare. L-a bătut vântul şi ploaia, pe Măgură. Dacă-l facem să năduşească bine, îi trece, o informă maică-sa.

— Da’ ce căuta noaptea pe Măgură?

— L-a trimis taică-tău, zise Maggie, ieşind prin uşa din faţă.

Afară se mai strânseseră şi alţi oameni, dar trecu printre ei, coborî pe uliţă, la cişmea, după apă, se întoarse, iar când umplea ceainicul de pe vatră, adăugă pe neaşteptate:

— Nu taică-tău, eu l-am trimis.

Sarah era destul de înţeleaptă ca să n-o mai înghesuie şi cu alte întrebări. Răbdarea se răsplătea, aşa o învăţase viaţa, şi dacă nu iscodeai şi nu te arătai curios, mai devreme ori mai târziu tot primeai răspunsul dorit. Venea

o vreme când înşişi oamenii simţeau nevoia să se destăinuie, mărturisindu-ţi exact ce voiai să ştii.

îl schimbară pe Jem într-o flanelă de lână şi din nou îl oblojiră cu ţolul.

— Ce crezi despre tata şi Lordul Fyffe?

— Cred că şase vapoare goale vor avea un cuvânt mai greu decât taică-tău. Măcar pentru asta se cuvine să-i mulţumim lui Jem!

383

Sarah nu pricepu o iotă, dar nu întrebă. Cu siguranţă avea să afle când va sosi vremea. ’ I

Se înfăţişă şi Rob Roy la uşă, cu sticla de whisky în mână.

— Pot să intru?

Maică-sa îl săgeta cu o privire pe care, pe vremea când era învăţătoare, o arunca numai anumitor elevi din clasă.

— Fireşte că poţi. Doar e casa ta.

— Nu i-am trecut niciodată pragul…

—— E a ta, ţi-am mai spus, şi nu mai pune întrebări năroade în clipe ca astea. Rob Roy se uită la Sarah.

— Oricâte s-ar perinda în Pitmungo, anumite lucruri rămân neschimbate. Ce face frate-miu?

Sarah arătă către mogâldeaţa din pat.

— N-ar trebui să chemăm un doctor?

— Am făcut tot ce i-ar fi stat în putinţă şi lui Gow-rie, răspunse Maggie, şi Sarah confirmă dând din cap, astfel că Rob nu mai stărui, luând de bune spusele maică-si.

— Am venit cât am putut mai degrabă. Da’ ştiţi, la circiumă nu dau whisky curat când n-ai cu ce să-l plăteşti…

— Cât îţi datorăm pentru el? întrebă Maggie, iar Rob îi

întoarse privirea tăioasă şi mustrătoare pe care i-o aruncase mai înainte.

— Cel care zace acolo e frate-miu, lady.

Se întoarseră şi feciorii ceilalţi, Andrew şi Sam, cu coşniţele doldora de cărbuni şi, la vederea fratelui, îi strânseră mâna, fără vorbe şi izbucniri, dat fiind că ei se văzuseră mai tot timpul în mină. Peste puţin, veni şi Gillon în casă. Marea lui grijă era acum Jem, deşi începuse să-l fure şi gândul importantei întrevederi cu Lordul. Se plecă peste fiul bolnav, vrând să-l atingă, şi totuşi neîndrăznind, ascultându-i răsuflarea greoaie şi şuierată. După un timp, se întoarse şi se târî către masă unde, pentru întâia oară, dădu cu ochii de Rob.

— Mă bucur să te văd printre noi. Bun venit în casa părinţilor şi a ta.

— Şi eu sânt bucuros că mă aflu aici. Îşi dădură mâna şi se îmbrăţişară.

Câţiva copii de-ai vecinilor se vânturară pe la uşă. Casa Cameronilor, atât de ocolită cândva, devenise un

384

loc de pelerinaj de câteva săptămâni încoace. Oamenii intrau şi ieşeau din ea, uitând cu totul de vremea când nici nu erau doriţi şi nici ei nu ar fi călcat-o, picaţi cu ceară.

— N-aş lăsa copiii să intre, vorbi Rob, privindu-i pe cei din uşă. Expediaţi-i acasă. La vârsta lor, între patru şi opt ani, se molipsesc cel mai iute.

— De ce să se molipsească? sări Maggie, şi Rob păru mirat de întrebare.

— De difterie. Că doar asta are Jemmie, nu vă daţi seama?

Numele bolii îngheţă camera, ca o trâmbă de vânt hibernal.
— Ce-i difteria? sări Emily, dar nimeni nu îndrăznea să-i răspundă.
— Da de unde-ţi mai veni şi ideea asta? se răsti Gillon mânios pe Rob Roy.
— Îl văd cum arată şi-i aud horcăiala. Am mai văzut şi pe alţii, de vale, în barăci, şi de acolo ştiu, se explică el frecându-şi picioarele de podea, încât de-abia i se mai auzea glasul.
— Când o'ncepe să năduşească, de-o uda toate ţoalele, să vedeţi cum se înviorează băiatul, anunţă Maggie, întorcându-se din camera de alături.
— Ce e dif… începu Emily, dar Sam îi puse mâna la gură.
— Aşa e, sudoarea e totul, încuviinţă Rob, mulţumit că poate schimba vorba. Apoi, apucându-l pe Gillon de braţe, fără să bănuiască durerea ce i-o pricinuia, urmă cu aprindere. Vreau să-ţi spun acu' şi pe loc că mă socotesc un flecar, plin de ifose şi de teorii, pe când dumneata ai arătat de ce eşti în stare.
— Ei, care altul n-ar fi făcut ca mine? se apără Gillon cu modestie.
— Eu eram farfaraua, revoluţionarul cu basma roşie pe după gât, gata să mă caţăr pe baricade. Împroscând vorbe mari, despre lupte şi vărsare de sânge, şi când colo, uite cine a dezlănţuit răzmeriţa; dumneata, tată.
Jemmie scoase un geamăt.
— Rob, şopti Sarah, dar el nu-i dădu ascultare.
— Oamenii nu te laudă pe cât meriţi. Nu-şi dau seama ce înseamnă să-l faci pe ditamai Lordul să te invite la

Brumbie Hill ca să vorbiţi despre prăbuşirea orânduirii capitaliste.

385

Şi, spunând aceasta, Rob îl bătu cu mândrie pe umăr, provocându-i o suferinţă aproape la fel de ascuţită ca şi atunci când îl strânsese în braţe. Jem horeai iar.

— Îţi mai aminteşti, tată, când ţi-am spus că vreau să-mi schimb numele Cameron cu un altul? Oare ce-am zis atunci?

— Nimica, rosti Gillon.

Şi, citeva clipe, Rob rămase descumpănit. De-abia pe urmă îşi aminti şi se lumină.

— Aşa e. „Rob-Nimica” doream să mă cheme. Nă-roadă ideea, aşa-i? Ei bine, astăzi nu mi-aş mai schimba numele cu oricare altul pe lume, declară înfocat, ba chiar ţipând cuvântul din urmă. De-abia atunci se auziră primele sunete inteligibile venind de la Jem:

— Te iubesc, Rob, dar ai milă… şi taci…

Il ridicară şi îl proptiră pe perne, turnându-i cu linguriţa pe gât o cănoaie de ceai clocotit, pe cât îl putea suporta, şi amestecat cu suc de lămâie, cu glicerina şi whisky. Curând după prânz, începu să asude, de parcă săpa pe brânci la un filon foarte scund şi tare ca cremenea. Curgea năduşeala şiroaie pe el, pătrunzând prin ţoalele care păreau că mustesc. Maggie încălzi iară bucăţile de osânză, i le puse la gât, după care îl îndopă cu zahăr nerafinat, topit în apă fierbinte – spre a-l întări şi a-l face să transpire în continuare – în vreme ce Sarah îl uda pe cap şi pe frunte, cu oţet aromatic şi apă călduţă, ca nu cumva să leşine din pricina fierbinţelii. Către seară, transpiraţia conteni şi începu să-şi recapete glasul. Atunci

îi primeniră rufăria de corp şi de pat, pe care o udase leoarcă, punându-i alta, proaspătă şi uscată. Primejdia trecuse, aşa că puteau să se întoarcă la evenimentul cel mare al zilei.

— Ca să v-o spun pe a dreaptă, nici nu ştiu cu ce nume să m-adresez lordului. Habar n-am cum îl cheamă. Ori atunci cum îi zic? se dădea Gillon de ceasul morţii.

Toţi se zgâiră la el, cu buzele strânse. Cum nici unuia nu-i trecuse prin minte să meargă în vizită la conacul din Brumbie Hill, natural că nu se gândiseră în ce chip trebuia să te porţi.

386

— Şi apoi, ce s-ar cere să fac? se frământa mai departe. Să-i pup inelul? Să fac temeneli? Sau ce mama naibii?

— Să te porţi bărbăteşte, se găsi unul înfipt să-l înveţe. Te duci acolo ca un bărbat şi tot aşa pleci. De-aia te-am şi ales.

„L-au ales?! se miră Andrew. Pe tata nu l-a ales nimeni.”

— Uşor de zis, da’ greu de făcut, mormăi Gillon.

— Eeeii! protestară în cor. Dân respect faţă de boala lui Jemmie şi din pricina geamului spart din odaia lui Gillon, adunarea sfătoşilor se ţinea în casa lui Walter Bone, unde se strânseseră cam treizeci de oameni, de toată mâna, Măgureni şi Văleni, tescuiţi de-a valma, într-o singură încăpere, lucru nemaivăzut în Pitmungo.

De când cu invitaţia la ceai, spiritul urbei se schimbase cu totul, că doar nu era chiar de colo să poftească stăpânul pe un miner de al lor. Era clar că Lordul o încurcase.

— Iar când Lady Jane o să-mi toarne ceaiul în ceaşcă,

că asta e datoria gazdei, eu ce naiba să-i zic? Săru’ mâna, cucoană?

— Contesă, se dădu careva cu părerea. Doar pentru noi este Lady Jane, fiin’c-aşa am apucat-o, da ca nevastă de conte, vezi ’mneata, e şi ea contesă.

— Da de unde eşti aşa sigur? se amestecă Walter Bone.

— Omu’ mai aude şi mai învaţă…

Un timp amuţiră cu toţii, chibzuind la cele auzite. Parcă se legau bine, dar nimeni nu şi-ar fi pus mâna în foc că aşa era, şi nu altfel. Cât de puţin se pricepeau la tipicuri dintr-astea.

— Un lucru e limpede, destramă cineva liniştea. Astea-s nimicuri, şi nu contează. Vorba e că stăpânu’ l-a invitat în palatul lui – aici o zbârci însă, şi se îndreptă —> vreau să zic la conac, acasă la el…

— Şi ce mai casă!

— Şi ce mai viaţă!

Pe Gillon îl cuprinse iar toropeala şi un fel de leşuială în stomac – nevricale, îşi spuse în sine, gâtuit de nevoia de a vomita, cu toate că nu pusese nici apă pe limbă, de când aflase de invitaţie.

— Şi io la fel zic, să lăsăm deoparte tipicurile, că doar nu ele atârnă ăl mai greu în balanţă, glăsui Archie

387

Japp. Dacă l-a poftit după masă, nu ’nseamnă că l-a chemat fiindcă-i arde să bea cu Cameron ceaiu’, ci Lordu’ caută o cale de-mpăcăciune. Ori învoirea cu Cameron este o victorie a noastră.

Remarca stârni aplauze, şi Gillon se simţi ceva mai înviorat. La urma urmei, ce dacă avea să scape ceaşca în poală, ori să rupă speteaza vreunui scăunaş aurit – ca

cele pe care şedeau dumnealor – când era la mezat soarta şi bunăstarea celor o mie trei sute de lucrători? Şi din nou îl cuprinse sfârşeala în pântec, şi-i veni să dea la boboci.

— Da’ ce o să spun, oameni buni? Cum ajung la-nţelegere?

— Mai întâi spune-i ce măgărie a făcut cu Terenu’ dă Sport şi porcăieşte-l zdravăn.

Din nou aplauze.

— Şi cu ce mă îmbrac? Doar mă înfăţişez în numele vostru şi nu am poftă să le iau boierilor ochii cu lustrul hainei şi al nădragilor. Aşa nu mă duc nici mort, să se uite la mine ca la o zdreanţă.

— Omul are dreptate, sentenţionă Andy Begg. Asta le-ar place, pricepeţi? Şi d-aia l-au şi chemat. Ca să se simtă un schilod păduchios.

— Mai frumos n-ai putea vorbi? îl mustră gazda.

— M-a luat gura pă dinainte… iertare. Vreau să zic în chip de…

— Infirm, interveni din nou Bone. Ajunge acest cuvânt ca să înţelegem şi restul. Explicaţia îl cam lăsă cu gura căscată pe Begg, ca de altfel şi pe alţi mineri, învăţaţi să spună lucrurilor pe nume.

— Fie cum zici ’mneata, concedă unul din ei. Da’ când i-o veni timpu’ să caşte gura, o să se simtă ca un guzgan hămesit, la care să-i arunce o fărâmă de pâine şi p-ormă să-l hâşâie, după ce a-nghiţit-o.

— Ţi-aş da costumu’ meu nou, dacă n-ai fi aşa înalt. Eşti prea lungan să te-ncapă hainele vr’unuia din Pitmungo.

— Când i-o veni rându’ la vorbă, fiţi siguri că Gillon

Cameron va şti să spuie ce are de spus. Asta, pe garanţia mea, îi asigură Walter Bone.

Dar oamenii se întoarseră la costum. Nu voiau ca trimisul lor să pară un pomanagiu, un amărât care aşteaptă milă.

388

— Noi nu trimitem un cerşetor, ci un om de nădejde, strigă un miner. Dacă se duce în numele meu, vreau să arate ca lumea.

— Atunci cumpăraţi-i un rând de haine, sugeră Archie Japp. Sânt la aman, Ca şi voi, dar dacă o mie de oameni n-om fi în stare să plătim un costum, atunci la ce mai înnodăm vorba? Mai bine-am încheia tărăşenia şi ne-am risipi pe la casele noastre.

— Aşa-i un costum pă cinste, se înfierbântă altul din adunare. Nişte haine să bubuie, că, har Domnului, are cin' le purta. Mai arătoase nici c-ar putea să pară pe altu'. Doar d-aia l-am şi ales…

„Iar îi dau zor cu alesul!" se înfurie Andrew. I se părea o jignire. Când singur taică-său se azvârlea în gura primejdiei, încumetându-se să păşească în cuşca jivinei, ei se băteau cu pumnii în piept, prefăcându-l în proprietatea lor şi dispunând de ea după bunul plac.

Dar cu toată indignarea ce-i clocotea în cuget, gândul lui se abătu de la gâlceava aprinsă, apucând-o pe alte căi – aşa cum i se mai întâmplase în după-amiaza aceea. Se dezbătea soarta tatălui său şi a lui însuşi, dar ochii nu priveau la oamenii dimprejur, ci căutau mai departe, dornici să-i întâlnească pe-ai fiicei mezine a lui Bone. Pironită în uşa întunecată de la camera musafirilor.

— Să mergem la Edinburgh şi să cumpărăm o buca' dă

ştofă a-ntâia, auzi un glas înfierbântat şi răstit. Toţi se simţeau datori să răcnească, şi se cam săturase să-i mai asculte.

— Aş, ce Edinburgh. La Pitlochry e de mers. Acolo găsim ce-i trebui' omului nostru, la ţesătoria Naughton, de la poalele colinelor din Highlands… de unde se trage şi el…

— Da' la Naughton se fabrică tweed, omule,… Andrew nu mai auzi restul, sorbind-o pe Alyson Bone din priviri.

— Şi ce dacă-i tweed? Vorba-i că-i o fineţe, ca pentru domni, şi de-o moliciune, de-ţi vine să-l mângâi întruna…

„Să mângâi", repetă Andrew în sine, cu ochii la mândreţea din uşă, atât de proaspătă şi de gingaşă, încât era de mirare cum de nu se uitau toţi la ea. Încercă să-şi strunească gândurile, să le aducă înapoi la hărmălaia din cameră. În zadar, însă; ele rămâneau aninate de chipul

389

fetei din prag. Şi-apoi ar fi vrut să contenească odată urletul despre haine şi stofe, şi ce vestă se cuvine să poarte un bărbat. Oare de ce zbierau întruna minerii? Şi ce se petrece cu inima lui, care i se zbătea în gâtlej ca o vrabie în pumn? Ce se întâmplă cu întreaga-i fiinţă? Dezlegarea ar fi fost simplă, de ar fi cunoscut tâlcul acestor semne. Dar făpturile din Pitmungo nu se pricepeau la simpto-mele dragostei. Alyson dispăru din uşă şi, dintr-odată, se simţi pustiit. Oare să fi prins vreun lipici de fată? se întrebă, fără să-şi poată da un răspuns.

— Trebuie mers la „Moffa and Son", în Frederick Street. Asta zic şi io prăvălie. Până şi Lordu', cât o fi el dă lord, tot d-acolo-şi ia boarfele…

Dar gândul lui Andrew scăpase iară din frâu, începând

să gonească. Dragostea, în Pitmungo, era lucru rar. N-o aşteptai în viaţa de toate zilele, şi doar la răstimpuri tânjeai după ea, ori aveai norocul să o descoperi. Tinerii cărbunari „umblau” cu lucrătoarele de la mină, iar când se golea câte o casă, însemna că a sosit vremea de însurat, fără a se pomeni de iubire, ci numai de încăperile în care avea să trăiască perechea. Şi asta, nu fiindcă ar fi fost ei împotriva dragostei, ci însuşi traiul lor îi era potrivnic, înălţându-se ca un zid în calea pasiunii adevărate. Fata se întoarse din odaia de alături şi, la vederea ei, Andrew îşi simţi inima ţopăind nărăvaşă, iar prin trup, furnicăturile unei bucurii fără margini şi, pe cât auzise de puţin despre dragoste, pricepu, cu uimire, că iubeşte această făptură cu care nici măcar n-apucase să schimbe o vorbă. Da, se îndrăgostise de Alyson Bone, şi încă într-o perioadă tare nepotrivită. Dar înţelept, cum se dovedise în atâtea rânduri, înţelese şi acum că nu avea izbăvire, ci trebuia să se lase în voia sentimentului ce-l robise.

în clipa aceea taică-său izbea cu pumnul în masă, supărat de ceva, ori cum în cugetul său pogorâse împăcarea şi liniştea, Andrew şi-l putu aduna din pribegiile dinainte, spre a urmări zgomotoasa discuţie.

— Mai terminaţi odată cu trăncănelile! La ce batem câmpii, când nici n-avem timp să-i mai cumpărăm hainele? orăcăia un miner.

Andrew sări ca un arc de pe scaun – o ieşire neobişnuită la el, care atrase privirile dimprejur, precum şi o tăcere bruscă în cameră. Toţi îl aşteptau să vorbească.

— Hai, dă-i drumu’ la ce-ai de zis, îl îmboldi cineva cu arţag, văzând că flăcăul nu se decide să înceapă.

— Ştiu un veşmânt nimerit pentru tata, ca pentru orice alt scoţian, glăsui, în sfârşit, îmbujorându-se, ca toţi Cameronii, dar exprimându-se clar şi cu stăpânire de sine. De ce să-şi ia o înfăţişare care nu e a lui, când se poate îmbrăca într-un chip de care să fie mândru? Aici se opri puţin, şi se uită după aleasa inimii. Însă nu o găsi.

— Zi-i, zi-i mai departe, îl îndemnă Bone.

— Pune-ţi kiltul, sau fustanela, cum îi zici dumneata, tată.

Mai toate capetele zvâcniră în semn-de aprobare. Ideea era grozavă. Un costum ce nu ţinea de un rang anume, ci era mai presus decât toate. Până şi Lordul Fyffe îl purta la unele sărbători naţionale, plus la toate vânătorile de pe Măgură, unde împuşca iepurii, la o distanţă de o şchioapă, sau mai fugărea cite o vulpe.

— Ooo, e vechi şi murdar, băiete, protestă Gillon.

— Ba deloc, tată. E curat ochi şi pus într-un cufăraş de nuiele, în pod.

— Aşa e, confirmă Sam. Ne mai fuduleam noi în el, când erai plecat de acasă.

— Tot în cufăr se află acul de siguranţă, insigna de la beretă şi desaga pe care o agăţi dinainte.

— Tolba de blană, îl corectă Gillon.

— Mă rog, cum îi zici, se învoi Andrew. Dar e neatinsă.

Toţi ochii se întoarseră către Gillon, măsurându-l pe bucăţele, în strădania de a şi-l imagina fiecare cam cum o să arate astfel gătit.

— E un kilt veritabil, cu pled scoţian şi toate dichisurile? se interesă Walter Bone.

— Cum de nu. E după tipicul din şapteşnouă, cum îl purtau soldaţii Coroanei din Highlands, printre care s-au numărat şi străbunii mei.

— Ahaa! Vasăzică n-o să te ia drept un maimuţoi, înzorzonat într-o uniformă rămasă de pe vremea milităriei, ci un om care a ţinut să apară în portul clanului său.

— Clan, cum i-aţi fi spunând, dar e portul său, dacă asta înseamnă ceva…

— Înseamnă, omule, înseamnă; şi chiar foarte mult, în Scoţia noastră.

391

Ideea îi pusese pe gânduri. Cum adică, un ortac de-al lor să se ducă pe Calea Cărbunarilor către Brumbie Hill îmbrăcat în costumul clanului său, nu în orişice fleandură, în care să-ţi simţi genunchii moi ca piftia şi capul plecat, ci într-un kilt ce întruchipa mii de ani de istorie şi de fapte de vitejie.

— Da’ cămaşă ai? Adică una d-aia cu creţuri şi cu-tulite. Gillon le spuse că nu. Asta ţi-o putem lua din Dunfermline, chiar mâine de dimineaţă. Ştiu io o prăvălie pentru bogătanii scoţieni, de unde târguiesc şi englejii; e plină cu pleduri, cu insigne de-argint, bătute cu pietre scumpe, şi cu tot soiul de ţoale din catifea…

— Catifea! urlă un miner de parcă văzuse o nălucă, Ce-aţi zice să ne gătim omu’ în catifea? Cu asta le-am rupe gura…

— Nu, asta merge la sindrofiile date seara. Ori el se duce la ora ceaiului, le explică Bone. Cea mai nimerită ar fi tot o haină de tweed, cum poartă simandicoşii, când vin la vânătoare, pe Măgură.

— Da, da. Şi eu zic că tweedul s-ar brodi cel mai bine, se alătură Gillon. Pe oricine l-ai pune, sărac sau bogat, Lweedul e tweed.

Se găseau şi în Pitmungo jachete de tweed acceptabile; ei însă tot mai pritociră ideea câteva minute în şir, în care timp gândul lui Gillon zbură la domnişoara Tweed, din biroul avocăţesc, atât de frumoasă şi galeşă. Oare ce-or fi vrut să spună clănţăii zicând despre ea că văzuse puhoi de bărbaţi? N-o va afla niciodată. Şi cum de i-o luase mintea razna la secretară şi la trebuşoarele ei, când aici se frământau fapte mari? Aruncă o privire piezişă lui Andrew şi tresări cu mirare. Şi fiul său părea tot atât de pribeag cu închipuirea.

— Şi ca să pună capac, o să apară cu pălărie, rosti cineva cu voce triumfătoare. Cipilica lui nemaipomenit de frumoasă.

Gillon o şi sfecli, ştiind că-i va dezumfla cu răspunsul.

— Am pierdut-o, se gângăvi el. N-o mai am.

Toţi se pătrunseră de grozăvia dezastrului. Îşi bătuseră joc de ea, dar mai mult fiindcă însemnase o gravă sfidare.

— Ai pierdut minune de pălărie? Şi peste cameră se lăsă o tăcere de plumb. Doar ochii – toţi ţintuiţi pe el – arătau proporţiile fărădelegii de care se făcea vinovat»

392

Parcă nu-şi pierduse propria-i pălărie, ci jefuise fondul de apărare al Scoţiei.

— Pot să-mi iau o beretă, încercă el s-o dreagă. Una din alea cu carouri negre şi albe, pe mărgini, şi cu panglici ce flutură în jos. E frumoasă, credeţi-mă. Şi oamenii răsuflară uşuraţi.

— Aţă în Dunfermline! Asta e!

— O să-mi trebuiască şi nişte ciorapi trei sferturi, din ăia care se-ndoaie în fald, sub genunchi.

— Da să aibă şi ciucuri. Fără ei nu fac două parale.

— Ce mai! Aţă în Dunfermline! V-am mai spus.

— Şi o teacă pentru hanger.

— Nu, asta ar fi prea de tot, să mă duc cu pumnal! se împotrivi Gillon.

Şi toţi se arătară de acord. Nu mergea cu pumnal.

— Acu' să vedem cu pantofii, fiindcă-i trebe din ăi cu limbile spânzurate p-afară, răsări glasul lui John Trotter – un şiret şi un băgăcios fără seamăn, care nu lucrase o clipă în subteran, vânturându-se dintr-o slujbă în alta, şi mereu strecurând câte o noutate. Ce număr porţi la pantofi? i se adresă lui Gillon, care-i răspunse: zece. Ai putea să te strângi în măsura nouă? Gillon se învoi, clătinând din cap. Atunci s-a făcut. Îţi fac rost de o pereche, numai să nu mă-ntrebi cum..

În sfârşit, îl gătiseră. Cum de ajunsese aici? se întrebă ameţit. Ce ţesătură de întâmplări îl târâse tocmai pe el, dintre toţi oamenii de pe lume, la acest blestemat de mezat, unde se trezise ales ca să poarte solie războinică împotriva celui mai temut proprietar de mine, din Fife? Şi din nou se simţi cotropit de un val de greaţă.

în acel moment, sfatul pecetluia ce anume trebuia să vorbească, ce să pretindă şi ce să accepte în numele lor, fără să le terfelească mândria.

— Şaizeci de lire ar fi de ajuns. Atâta bănet nu s-a dat niciodată în Pitmungo.

— Nu, nu. Odată ce omul a cerut patru sute, nu poate să lase la şaizeci de lire şi să rămânem cu faţa curată… adică şi el şi noi.

—’Da’ cine dracu l-a pus să ceară atâta? se zbârli unul.

— Acu, gata! S-a terminat. Toată beleaua e c-a pretins. Verdele dealurilor – aşa cum le zărea prin fereastră —

cu iarba fremătătoare sub adierea molcomă a vântului, îi aminti, ca întotdeauna de întinderea mării şi de legănatul talazurilor. „Ooo, mare frumoasă, fără de prihană şi cu sărut îngheţat, trebuia să rămân lângă tine!” Apoi, din senin, îi răsări dinainte bărcuţa din estuarul bântuit de furtună, care se lupta să acosteze pe insulă. Să fi ajuns? Oare să fi scăpat? Tare ar fi vrut să o ştie, deoarece de ea îşi legase înfrângerea sau izbânda în bătălia cu Lordul. Chinuit de nesiguranţă, ar fi pornit-o fără zăbavă spre Dunfermline, iar de acolo, până la Inchgarvie, să afle răspunsul. Şi totuşi nu se clinti de pe scaun.

„Ce sânt umflăturile de pe spate?” întrebase gingaşa secretară. Atunci ar fi vrut să se crape pământul şi să intre în el. Dar acuma surâdea înduioşat. „Muşchi, don’şoară. Aşa li se zice.”

— La ce rânjeşti, omule, că nu văd nicio pricină? îl zgâlţâi Walter Bone.

— Ce e? bâigui Gillon.

— N-ai auzit ce s-a spus aici? Zău că n-arăţi destulă atenţie la o treabă serioasă ca asta.

— Ce s-a spus?

— S-a hotărât să primeşti o sută de lire, de ţi s-or da…

— Cam puţintel… M-aş face de oaie, după ce-am cerut patru sute… Ştia că suma ce şi-o fixase îi supăra pe oameni. Niciodată n-o priviseră cu ochi buni, iar în noaptea trecută îşi dăduseră arama pe faţă. Îi auzise doar limpede cum îl suduiau, aruncând cu pietre în uşi şi în

geamuri. Mândria mea mă va pune la grea încercare, adăugă, cu glas hotărât.

— Da’ nu te gândeşti că plătindu-ţi chiar mai puţin, dobândim cu toţii o garanţie? Se pleacă dinaintea cererii noastre, nu s-o facă pierdută, după cum îi căşunează lui. Socoteşte-te bine. Asta-i adevărata încercare. Nu uita, Cameron!

— M-am gândit, fraţilor, mai mult decât v-aţi închipui. Doar pentru ce naiba credeau că se află în mijlocul lor?

Consfătuirea se terminase. Toţi îl împresurau cu câte o povaţă şi cu vorbe de încurajare.

— Ţine minte ce-ţi spun, se tot înghesuia John Trotter în el. Când te-o întreba servitoarea ce să-ţi puie în ceai, să-i răspunzi: „un strop de lămâie”, aruncat în silă, să te vadă deprins cu rânduiala ceaiului. Sau: „n-aş zice ba, don’şoară, la un colţişor de lămâie”. Iac-aşa, zvârlit din vârfu’ limbii. Să nu te’mpingă păcatu’ să ceri lapte ori zahăr. Doar minerii îndoiesc ceaiu’ cu lapte.

394

— Da’ eu sânt miner.

— Oi fi, da’ eşti solul nostru. Lămâie. Ai băgat la glagorie?

— Îhî.

— Ţine minte: lămâie.

„Oare Marx cu ce îşi bea ceaiul?” se întrebă Gillon. Pe încetul, se scurse vălmăşagul de oameni şi rămase numai cu Andrew şi Walter Bone.

— Auzi, să iei ceaiul cu Contele şi Contesa de Fyffe, în conacul din Brumbie Hill! se minună Walter Bone. Cine şi-ar fi închipuit asta, când ai păşit pentru prima oară pe poarta minei? Sânt sigur că ai să ne reprezinţi cu cinste.

— De asta nu pot să jur, dar c-o să mă căznesc, da.

— E de-ajuns ca să reuşim.

Şi Gillon simţi în stomac un ghem de gheaţă pisată.

— Mult noroc, domnule Cameron, îi strigă Alyson Bone din umbra deasă a uşii. Eşti cel mai bine ales pentru o treabă ca asta.

Şi pentru Andrew, glasul ei răsună ca un viers de trestie, legănată de un zefir.

— Cit s-a făcut ceasul?

— E douăşpe şi vreo două minute, tată.

— Nu se poate.

— Da’ dumneata cum ai vrea să fie, mai devreme ori mai târziu?

— Nici eu nu ştiu. Câteodată aş vrea să nu mai am de aşteptat, să purced la drum, alteori să nu mai plec niciodată.

— Că vrei, că nu vrei, ceasul merge. Timpul n-are stăpân.

Stăpân! încotro întorceai capul dădeai peste unul: la mină, contele şi contesa; prin case, foamea; în umbra lui, Walter Bone – şi niciunul nu aducea nimic bun.

— Asta-i nebunie curată! îşi ieşi Maggie din pepeni, tot cosind la căptuşeala sacoului de împrumut, ca să arate mai acătării. Auzi, să-mi irosesc bunătate de dimineaţă, dregând haina unui străin, ca să se fălească pe urmă cu ea.

395

— Până la el, o s-o îmbrace bărbat-tău.

Intră şi Ian în bucătărie, care încropise o cremă de ghete, dintr-un pic de osânză – din cea pusă la gâtul lui

Jem – topită într-o lingură de oţet şi mestecată cu negru de fum.

— Cât s-a făcut ceasul? se auzi din nou Gillon, însă nimeni nu îi răspunse. Aşteptarea devenise nesuferită şi toţi aveau capsa pusă.

— Măiculiţă, ce trăsneşte tinicheaua cu vax! Doar n-or duhni şi pantofii la fel, vorbi Sam.

— Am întrebat cât e ceasul.

Sarah se înduioşa de apelul său repetat, şi căută într-un fel să-l mai liniştească.

— Mai ai cinci ore, şi atâta tot.

Aşadar, trebuie s-o pornească peste patru ore şi jumătate, socoti el. Şi din nou simţi cum i se pungeşte stomacul. Acel „trebuie” îi răscolise măruntaiele, dar în următoarea secundă, îşi înălţă fruntea, dintr-odată înseninat. La urma urmei, cine-l silea să se ducă? De unde ideea că trebuie negreşit s-o întindă la Brumbie Hill? Doar nu primise somaţie, prin tribunal, ci fusese poftit. În nicio lege pe lume nu scrie cum că el, Gillon Cameron, cetăţean liber, trebuie să se ducă şi să ia ceaiul cu Lordul Fyffe.

— Nu sânt obligat să... începu el sfios, dar feciorii iar se sfădeau, aşa încât aşteptă să se domolească.

— Măi omule, o să străpută pantofii de-o să le ia răsuflarea...

— Ba de loc, susţinea Ian. Aşteaptă până-i termin, şi ai să vezi c-or să miroasă a iarbă neagră şi-or să lucească precum un nas de miner.

— Nicio lege pe lume nu spune că... reîncepu Gillon.

— Stau şi mă-ntreb, oare cum o fi la conac, i-o tăie Andy Begg, care se înfiinţase, alături de alţi binevoitori,

ca să-şi îmbărbăteze solul.

— Cum să fie, glăsui Ian, ridicându-şi ochii de pe pantofi. O căldură de iad, ca să se laude că au cărbune.

— Prostii! La ce s-ar lăuda unu’ ca Lordu’ că are cărbune?

— Iac-aşa.

— Cine a mai scornit-o şi p-asta?

— Slugile lui, că doar ştiu.

396

„Cu Ian nu e chip să o scoţi la capăt”, se gândi Gillon. O sucea dupa cum îi convenea lui, de nu puteai să mai zici o vorbă. Pesemne aşa trebuia s-o întoarcă şi el cu Lordul, şi din nou o gheară îi prinse stomacul. Oare de câte ori i se va mai întoarce pe dos până o să debordeze?

Veni şi Emily cu tolba de la costum, împrospătată si dichisită de un cârpaci de cizmar, care-i spălase burduful de piele, cu săpun parfumat, îl unsese şi-i curăţise blana capacului, deşi fără s-o-nmoaie în apă, iar la urmă o ţesălase.

— M-a-ncasat de o coroană pentru o scofaţă ca asta, anunţă Emily indignată. Puteţi să vă închipuiţi aşa jaf?

Şi nimeni nu putu.

— Mai ai încă cinci ore, anunţă Lan.

— Dumnezeule! Da’ ce, mă duc la locul de execuţie? răcni Gillon scos din răbdări. Doar nu plec la moarte!

În cameră pogorî liniştea – o linişte nedorită, apăsătoare, deoarece, în realitate, toţi aveau chef de vorbă. Totuşi, trebuiau să respecte frământarea lui Gillon. A fi continuat cu sporovăială, însemna să-i tulbure cugetul, să-i clatine firava cumpănire lăuntrică la care se lupta să ajungă. Uneori se vedea ca. Aievea străbătând

încăperea cu un aer de nepăsare, vorbind cu musafirii adunaţi – la caz că Lordul avea zaiafet – şi-atunci se simţea cum nu se poate mai fericit ca, după câteva clipe, imaginea să se întoarcă pe dos, şi să se închipuie gin-găvit, poticnindu-se la fiecare cuvânt, făcându-se de neînţeles şi de râs, sau, pur şi simplu, stând cu gura încleştată, incapabil să rostească un sunet. Desigur, oricare din aceste privelişti avea sorţi de adeverire. Totul atârna de starea lui sufletească în secunda când va intra. De va păşi cu dreptul, avea să-i meargă bine până^ la capăt, iar de avea să calce cu stângul, o va scrânti rău de tot. Să înceapă cum trebuie, asta i se cerea, ca şi o deplină stăpânire de sine, pe care se străduie s-o dobândească şi s-o menţină până va pune mâna pe clanţă.

— Aţi auzit careva dintre voi de un pescar înecat în urmă cu câteva săptămâni, în golful Forth? Îi văzu cum se uită unul la altul, de parcă alesului lor îi sărise o doagă. Sânt întreg la minte, nu m-am scrântit, îi linişti el.

Şi din nou se lăsă tăcerea – o tăcere închiondorată, nesuferită, pe cât de greu de păstrat, pe tot atâta de întrerupt.

397

— Curios, cum de nu m-au poftit şi pe mine, destramă Maggie tăcerea după o vreme. Nu se face să chemi soţul la ceai, iar pe nevastă-sa, nu.

Lui Gillon nu-i trecuse vreodată prin minte că o contesă poate fi prost crescută, şi la gândul acesta se simţi parcă descătuşat. Iată o meteahnă care merita s-o aibă în vedere.

— O fi aflat că eşti din neamul Drum l, o tachina Sam.

— Ai spus o vorbă urâtă, îl mustră Sarah.

— Şi nici măcar de duh, iscăli Maggie.

— Mai ştii ce planuri o fi având Lady Jane cu ei? o zădărî Henry Selkirk.

— Şi asta-i urât.

— Un vlăjgan de bărbat, cum e Gillon, în puterea vârstei şi cu înfăţişarea-i de nobil, continuă râca bibliotecarul. Se zice că dumneaei şi cu Lordul nici nu mai… dar mai bine o las baltă.

— Şi dumneata ca şi Sam nu ai haz.

Cu siguranţă aflaseră cum stau lucrurile şi între el şi nevastă-sa, cugetă Gillon.

— Adevărul nu are haz, ripostă Selkirk cu ochii la gazdă.

— Te crezi chiar un om de duh? îl încolţi ea.

— Eu nu. Dar cei care-mi aud glumele, da.

Şi din nou linişte – o linişte oprimantă, sporită de glasul monoton şi tărăgănat al lui Sam, care-i citea din Walden lui Jem, şi de bocetul vântului printre crengile pinului. Era o zi cenuşie, posomorită, dar fără ploaie. Ceea ce-i prindea bine lui Gillon. Vorba proverbului: „Fără ploaie ajungi de vreme acasă”. Dacă mai turna şi din cer, s-ar fi văzut la conacul din Brumbie Hill cu părul lipit de ţeastă, cu pantofii leoarcă, lăsând dâre de apă pe podeaua strălucitoare, de lemn, sau din ce mama naibii o fi făcută.

— Se zice că Lordu' ie tare ţâfnos din fire, şi că Brothcock, cât e el de îndrăcit, nu îndrăzneşte să ridice ochii la el, îi informă iscoada de Ian.

— Brothcock e un tâlhar, de-aia-l ţine în zăbală, pe când tata nu e, i-o servi Andrew. Tata nu e pus pe furat, ci doar încearcă să obţină un drept ce i se cuvine.

1 în limba engleză drum înseamnă „tobă”.

„Bietul Andrew, caută să o dreagă, ca să mă simt mai în largul meu, nu nenorocit ca acum!”, îşi spuse Gillon, întinzându-se după cravata moale, de tweed. O luă cu o mână ce observă că îi tremură şi o puse la gât, să vadă cam cum îi venea. Prea mult tweed – şi haina şi cravata – cumpăni cu nemulţumire, iar când s-o în-noade, constată că uitase cu totul.

— Nu cred că se mai poartă cravate ca asta. Le-a trecut moda, zise cu voce tare.

— Aş! se opuse Sam. Şi anul trecut le-am văzut la meci. Şi încă la fandosiţii din lumea bună. Sânt cravate între cravate, dar rămân totdeauna cravate.

— Asta ce naiba mai vrea să însemne? se răsti Gillon. Dar Sam nu se lăsă intimidat de arţagul lui.

— Înseamnă că anumite cravate sânt la fel ca fustanelele scoţiene. Ori moda kilturilor nu se schimbă decât la o sută de ani, înţelegi?

Veni şi rândul băii, dar cum nu se întorcea de la mină, femeile socotiră că nu se cuvenea să rămână de faţă, aşa că trecură în camera de alături. Ciudată mai era acea pierdere subită a vederii în faţa bărbaţilor întorşi de la lucru, năclăiţi de cărbune, cu care Gillon, nici după atâţia ani, nu se împăcase. În clipa aceea regreta din tot sufletul că nu avea să-l întâlnească pe Lord aşa cum venea de la muncă – soios, cu faţa mânjită de praf tuciuriu şi de zoaiele de sudoare cinstită, punându-i astfel la îndemână dovezile sale de bună credinţă. Rana din umăr arăta groaznic. Parte din zgura presărată după accident se încrustase în piele, ca o roată dinţată, iar buba era roşie-

vineţie, şi cu cearcăne întinse şi negre împrejur.

— Ar trebui să apari fără cămaşă pe tine, se porni iar pe zeflemeli Selkirk. Când te-ar vedea contesa despuiat, ar cădea blană, ţipând ca muşcată de şarpe: „Daţi-i dania şi afară cu împuţitu!”

— Fii atent, tată, să nu foloseşti braţul drept, îi aminti grijuliu Andrew.

— Ba o să-l folosesc pe cât pot. Doar nu m-oi duce să fac pe ciungu', să-i trag pe sfoară.

— Dar în realitate nu te poţi ajuta de el. Iar de mânuit târnăcopul, nici pomeneală. Aşa că nu văd cum i-ai minţi arătându-le, că nu mai e bun de nimic.

— N-ai face decât să întăreşti adevărul, sublinie Sam susţinându-l pe Andrew.

399

Oare de unde căpătaseră această deprindere de a folosi adevărul ca un mijloc prin care se putea dobândi ceva şi nicidecum ca pe o ţintă, spre care să tinzi cu tot dinadinsul? Nu ajungea să înţeleagă aceste făpturi plămădite şi crescute de el. Oare pe alţii îi pricepea? Nici atât.

— Când ţi-or întinde căniţa cu ceai, o auzi pe Maggie de alături, o apuci frumuşel cu stingă şi grăieşti răspicat: Iertaţi-mă, dar cu dreapta nu mă pot ajuta. O port numa' de fudulie.

în oricare zi, dăscăleala ei l-ar fi făcut să surâdă, însă acum rămase cu fălcile încleştate. În schimb, desluşi anumite lucruri mai clar.

Andrew se ridică de plecare. Trebuia s-o întindă pe Măgură, să mai numere o dată vapoarele, spre a şti cu precizie la ce strâmtoreală se afla Lordul. În seara trecută

fuseseră şase – văzute cu ochii, de Jem. Poate intre timp se iviseră însă, şi altele, ajungând la opt sau la zece, aşteptând rândul la încărcare; aşadar Lordului îi crăpa buza să desferece minele; ori avându-i secretul în palmă, Gillon deţinea şi cheia victoriei.

Până în creştetul Măgurii îi trebuia o oră şi jumătate, iar pentru întoarcere, cel mult patruzeci de minute. Timp din belşug. Totuşi, Andrew hotărî să gonească o bucată de drum, măcar până unde începea urcuşul abrupt. Se bucura că scăpase de acasă, de larma şi continua vânzoleală a oamenilor de cu o seară înainte. Prea multe sfaturi vârâte pe gâtul lui taică-său, fiecare apărând cu o idee trăsnet, cum şi în ce chip să-l sucească pe Lord, nu tratându-l ca pe un egal, ci punându-l cu botul pe labe. Îi plăcea să alerge în aerul după-amiezii tot mai senine, împins de emoţia ce-o simţea clocotindu-i în trup, la fel ca în casă, ca în toţi ai familiei, şi chiar în atmosfera întregului târg. La capătul uliţelor de pe platoul Tosh Mungo, de unde se povârnea drumul către livada Companiei, o văzu pe Alyson Bone. Şedea chiar la încrucişarea cu Calea Cărbunarilor, parcă anume ieşită să-l aştepte pe el, şi pe dată încetini pasul – deşi nu vizibil, nădăjduia în sine, deoarece n-ar fi vrut să-i arate c-o face dinadins. Acum nu se mai puteau socoti cu desăvârşire străini; doar fusese cu taică-său la consfătuirea ţinută la ei, când rostise şi cele câteva vorbe, şi-i văzuse chiar patul în care dormea. Ajuns mai aproape, conteni fuga,

400

ca şi când ostenise, dar s-o privească, ferit-a sfântul! De voia să-i vorbească, putea foarte bine s-o facă, nestâr-

nită de el.

— Ai avut o idee bună, o auzi. De-abia atunci îşi întoarse ochii, făcând pe surprinsul, de ivirea-i neaşteptată.

— Aaa! exclamă, clipind a mirare, şi totodată mustrându-se pentru făţărnicia ce-o arăta. Da' care idee ţi s-a părut bună?

— Cu fustanela. Va arăta straşnic în kilt.

— Asta şi sper.

Între timp se oprise, cu faţa întoarsă tot către Măgură, deşi gândul lui era numai cum să lungească discuţia. Era atât de frumoasă şi aparte faţă de tot ce vedeai în Pitmungo! Fetele obişnuite nu ştiau decât să se hârâie cu băieţii şi să-i insulte – după legea pământului – de ţi se făcea silă, dar aşa comunicau mai uşor, nu şedeau muţi, ca ei doi.

— În ce ape se scaldă taică-tău? încropi el o întrebare de care îi venea singur să râdă.

— Cam tulburi, din pricina nervilor. Dar e firesc.

— Cred şi eu.

— Se tot vântură, fără ţintă, prin casă, ca un zănatec. Când în bucătărie, când în camera musafirilor, ba zâmbind, ba încruntat, înţelegi, nu?

— Îhî, se auzi Andrew.

Oare cum de-i scăpase acest „îhî" al localnicilor? Sau poate-l rostise anume, ca să pară unul de-al lor?! Oricum, Alyson vorbea întocmai ca maică-sa – plăcut şi îngrijit – ca şi când dialectul îi trecuse pe lângă urechi ca apa peste pana de gâscă, fără să se lipească de ea. Avea îndemânare la potriveala cuvintelor, fapt care te îmbia şi pe tine la vorbă. Şi asta-i mai risipi stinghereala.

— Te-ai vedea ducându-te la conacul din Brumbie Hill?

— Noooo! se scutură el.

— Tata susţine că-ţi trebuie mare curaj.

— Cam aşa.

— Eu, una, nu văd cum m-aş putea descurca…

— De minune, fii sigură. Şi fata îl privi intrigată.

— Ce te face să crezi?

— Păi eşti aşa de… aşa deee… încât n-ar trebui săăă…

401

Şi se opri, furios pe el însuşi. Ar fi vrut să-i spună că o dată ce se născuse atât de înzestrată, nu se mai cerea niciun fel de strădanie, ci ajungea să-şi arate chipul ca să desfete ochii ce o privesc. Cine cârtise în tot târgul când părinţii ei n-o lăsaseră să muncească, la cot cu alte codane? Nimeni, de bună seamă, pentru că orice suflet recunoştea în tăcere că ar fi mai mare păcatul ca splendoarea de Alyson Bone să se zolească la cărat de cărbune şi proptele de lemn.

— De ce crezi că m-aş descurca fără ca să-mi bat capul?

— Pentru că eşti frumoasă, îi scăpă în fine cuvântul, şi imediat îşi înteţi pasul, fiindcă prea se simţea dogorind de roşeală, şi nu-i convenea să fie văzut. Alyson se luă după el.

— Ce vrei să spui cu asta?

Chiar să nu fi înţeles? se întrebă neîncrezător. Şi se hotărî s-o înfrunte. De vreme ce taică-său se încumeta să se înfăţişeze la Brumbie Hill, cum să n-aibă şi el atâta tărie să privească o fată de-a dreptul?

— Pentru că eşti frumoasă, e destul să te arăţi ca să stârneşti plăcere şi mulţumire.

— Da de unde!

— Zău că aşa e. Ce-i frumos şi lui Dumnezeu îi place, dar mite oamenilor! Aşa a fost de când lumea. Frumuseţea-i un lucru aparte.

— Şi dacă mi-ar pune Lordul sau Lady Jane o întrebare la care nu ştiu să le răspund?

— Fii sigură că nici n-ar băga de seamă, îi zise, văzându-şi de drum.

Era mai bine, să-i vorbească mergând, iar Alyson se ţinea scai de el, spre nespusa lui încântare. Se simţea furnicat de fiori, şi de-abia atunci înţelese cât de mult jinduise după momentul acesta. Poate doi ani, ba chiar mai mult – cinci, dacă nu şase... îl cuprinsese un fel de ameţeală, din care n-ar fi vrut să mai iasă. Şi cum tot ajunseseră aşa de departe, ce-ar fi fost să-şi adune curajul şi să-şi deşerte tot sufletul? Parcă şi ziua era anume făcută, pentru destăinuiri.

— Ai vrea să vii până în vârful Măgurii?

Cerul e tot mai senin, îi propuse uitându-se ţintă înainte. Se temea s-o privească. Mai întâi, să nu pară că-i cere un hatâr, apoi c-o sileşte să-l împlinească, iar la caz că-l va refuza, să nu-i observe mâhnirea.

402

— Ştiu eu? Fie, am să merg, se învoi Alyson. Şi inima lui începu să tresalte de parcă voia să-i iasă din piept.

— Atunci hai, o îmbie cu prefăcută indiferenţă. ^ Şi-o luară pe potecuţa livezii. Dar acum, c-o avea alături, se simţea într-un fel stânjenit. Mergea prea încet, ceea ce nu-i venea la îndemână când, de obicei, străbătea Măgura într-un suflet, spre a-şi împlini datoria, şi atât. În plus îl mai apăsa şi tăcerea ce pogorâse între ei – tot mai

nesuferită pe măsură ce trecea timpul – dar de care tot Alyson îl scăpă.

— Cum se mai simte Jem?

— Ooo, frate-miu! suspină Andrew, întorcându-se către ea.

Greul urcuşului o îmbujorase la chip şi era atât de frumoasă încât îi tăia răsuflarea de câte ori o privea. Oare cum de primise să vină cu el, se întreba năucit, când numai lucrătoarele şi „fustele înverzite” – cum li se spunea fetelor uşuratice – se avântau pe coline cu băieţi aproape necunoscuţi, după cum o ştiau deopotrivă.

— Jem a trecut peste hopul cel greu, vorbi în continuare, îl dădăceşte soru-mea, care e mare meşteră.

— E o bogăţie de fată! Ştii că mi-e soră şi mie? Asta nu îi plăcu. Cum adică, să fie şi ei ca un frate cu o soră? Doar atât? I-o luă înainte în livadă, dar după puţin se opri, s-o aştepte. Merii erau încărcaţi cu poame necoapte, semn că ciorditorii de fructe, ca Ian şi ca Emily, trebuiau să fie prin preajmă. Alyson ostenise, tot în-cercând să îi ţină pasul, şi făcu un popas, să se odihnească.

— Ai să-mi răspunzi dacă-ţi pun o întrebare?

— Păi de, ştiu eu? Cred că da.

— De ce vă duceţi mereu toţi Cameronii tocmai în vârful Măgurii?

Andrew rămase trăsnit. Cum, dintre toate întrebările de pe lume, îl pocnise tocmai cu asta, la care trebuia să ocolească adevărul, s-o mintă? Sam ştia cum s-o scalde ca să scape cu faţa curată, la fel ca şi Jemmie. Dar pe el nu-l iscodise nimeni până acum. Sau chiar de se gândise careva să-l descoase, îl simţise din vreme, şi—1 abătuse pe alte făgaşuri.

— Căutăm ouă de potârniche, răspunse, recurgând la formula familiei, cu care se strecura şi Sam.

Numai că lui, când i se riposta: „Şi la ce tot bateţi coclaurile, când tot nu găsiţi niciodată?”, frate-său în

403

druga, cu deplină seninătate: „Ca să ne bucurăm şi mai mult când om da de ele”. Şi cu asta astupa gura iscoadei. Dar el nu ştia să umble cu fofârlica, să orbească omul chiar într-atât.

— Am mai auzit asta şi de la alţii, îl încolţi Alyson. Acum însă te întreb pe tine.

Andrew începu iar să urce.

— Nu pot să-ţi spun, grăi din mers şi cu spatele către ea.

— Pentru că n-ai încredere în mine.

— Ba da, ba da, protestă cu aprindere, întorcându-se brusc. Şi în acea clipă vorbea cu deplină convingere.

— Atunci glăsuieşte.

Cât de mult ar fi vrut să-i facă pe voie; mai mult ca orice de pe lume!

— Mi-este cu neputinţă.

— Asta-i bună! De ce, când mă bucur de încrederea ta?

Chiar. De ce nu i-ar spune adevărul? se întrebă, când îi întâlni ochii. Dar pe loc îi veni în minte că era secretul familiei, al Cameronilor, şi deci nu avea dreptul să-l dea în vileag.

— Nu am dreptul, se auzi rostind.

— Ce fel de drept?

— Ooo, cerule! Să-ţi spun ce facem, izbucni, înăl-ţând braţele a neputinţă şi deznădejde, deşi conştient de patetismul gestului său. Zău, oare nu înţelegi că sânt

nevoit să-mi ţin gura?

Fata îl privi cu ochii ei ştiutori şi maturi, deşi tineri şi fără prihană.

— Nu, nu pricep, se încăpăţână ea.

Andrew rămase încremenit, incapabil să facă un pas fie spre Alyson sau în sus, pe costişe, măsurând cu îngrijorare timpul ce se scurgea fără rost.

— Se înnourează. Se face a ploaie, încercă el să schimbe vorba şi totodată s-o îndemne la drum. Dar fata o ţinea pe a ei.

— Cum vine asta că trebuie să taci? Mai curând recunoaşte că nu ai încredere în mine. Şi, întorcându-se, o porni singură înapoi.

— Nu pleca! o rugă Andrew, şi cuvintele lui răsunară ca un strigăt de ajutor. Poţi să mă însoţeşti, dacă vrei. Pe moment o văzu contenindu-şi mersul, şi atunci alergă la ea. Hai, îţi dau voie să vii…

404

— Şi chiar să mă uit la ce faci tu?

— Da.

— Şi o să pricep? Era uimitor cât de aproape părea să fie de taină. Poate chiar o ştia, şi voia doar să îl pună la încercare.

— Nu, n-ai să-nţelegi.

— Dar ai să-mi explici? Era decis să-i răspundă „da”, când, în realitate, se trezi scuturând capul în semn de împotrivire.

Alyson îşi reluă coborâşul.

— Nu pleca în felul acesta, te rog, îi strigă mergân-du-i în urmă.

— N-ai decât să vii după mine…

— Asta, nu pot, se tângui el, de parcă-şi plângea o durere amarnică. Trebuie să ajung până în vârf. Am făgăduit. O ţinea de braţ, lucru de necrezut. Ascultă-mă, o imploră. Bone e o familie de oameni mândri, ori de-aţi avea un secret, pe care ai jurat să-l păstrezi, mi l-ai divulga?

— Ooo, desigur, îi răspunse fără să şovăie. Şi asta-l descumpăni. Ţi l-aş spune, continuă fata, fiindcă mă bizui pe tine.

Şi totuşi el nu avea tăria s-o facă, mai ales în ziua aceea, când tatăl lui aştepta confruntarea cu Lordul şi când familia trebuia să îl sprijine ca o stâncă... Nu, nu putea să dea pe faţă o taină, păzită cu străşnicie atâţia şi atâţia ani. Alyson se depărta tot mai mult, pierzându-se printre meri, în timp ce el şedea neclintit, ancorat parcă de nişte odgoane mai puternice decât voia sa, ce îl ţintuiau locului şi-l opreau să vorbească ori să se poarte după cum ar fi vrut-o. 1

— Întoarce-te, Alyson! Am să-ţi spun, mai strigă o dată, deşi fără să se urnească, fiindcă şi de o vedea întorcându-se, ştia că tot nu avea să îi smulgă misterul.

După câteva clipe de zadarnică aşteptare, o porni într-o goană nebună – o cazană istovitoare, care-i prindea însă bine, în chip de pedeapsă. Mai presus decât toate FAMILIA. Oricând şi în orice împrejurare, locul întâi îl avea familia. Fără familie, erai un nimic. Să-şi trâm-biţeze Walter Bone şi ai săi tainele. Cameronii le vor păstra pe-ale lor. Suna frumos, chiar măreţ, ca întotdeauna, numai că i se făcuse lehamite să le audă şi să şi le repete mereu. „De ce a trebuit să mă nasc Cameron? rostea cu glas tare, la fiecare pas ce-l storcea de puteri.

405

De ce eu? Tocmai eu?" gemu cu obidă, conştient că poate pierduse singura-i dragoste de pe lume, numai să nu şi-i trădeze pe-ai lui. Prea mare şi nemilos sacrificiu pentru un tânăr în pragul vieţii!

IO

Baia lui Gillon durase ceasuri în şir, sau, aşa i se părea lui, cu atâtea săpuneli şi clăteli, cu spălatul părului şi limpezitul cu apă şi oţet, ca să-i dea luciu şi să-l cureţe de substanţele alcaline. De voiau să-l trimită la conacul din Brumbie, în chip de schilod, ciudat procedeu îşi găsiseră. Mai nimerit ar fi fost să-l care pe un oblon de fereastră până la reşedinţă, unde să-l lase întins, dinaintea uşii. Pe când ei îl găteau ca pe un ostaş scoţian, înainte de a porni la paradă.

— Cât s-a făcut ceasul? întrebă brusc şi cu glas ridicat. Cu siguranţă intârziase.

— Ţi-au mai rămas doar trei ore, îi strigă Maggie de alături, şi cuvintele-i vuiră în odaie de parcă le rostise un gâde.

„Ţi-au mai rămas doar trei ore...!”, le urmări ecoul, scuturându-se înfrigurat. Îi tremurau din nou mâinile când apucă ştergarul cu ele.

— Trebuie că există un hap de înghiţit care să-ţi mai astâmpere nervii.

— Ceva de-nghiţit? Cum de nu, dar nu în pilulă, ci în clondir, se hlizi Selkirk.

Pe loc apăru şi Maggie, ca o viitoare, deşi Gillon şedea gol puşcă, în mijlocul încăperii.

— Ce trăsnaie îţi trece prin minte? se oţărî la bibliotecar. Ai fi în stare să-i torni un gî. T de curaj, din

ploscă, să duhnească a băutură, aşa-i? Iar tu, dă-i zor şi îmbracă-te, în loc să stai şi să tremuri ca o tufă bătută de vânt. Şi, înhăţând sticla de whisky de pe dulap, o zbughi în odaia vecină.

Atunci se înfiinţa şi Rob Roy la uşă, iar trâmba de aer ce năvăli la deschiderea ei, îl înfrigură şi mai tare pe Gillon, care nu-şi putea stăpâni dârdâiala.

— I-am luat! anunţă Rob triumfător, arătând ciorapii trei sferturi, ca pe cine ştie ce mare trofeu. Erau gri, din lină de calitate, cu un desen roşu-cărămiziu, iar

406

în partea de sus cu un rând de ciucuri mărunţi. Şi ia uitaţi-vă colea, îi făcu Rob atenţi, trecmd. Ciorapii din mână în mână. Le vedeţi? Buzunarele pentru pumnale de vânătoare, le explică încântat. Trăsese şi el la măsea.

— Nu mă duc cu junghere la mine, decretă Gillon. Şi din nou se lăsă tăcerea ca o pânză cernită, peste oameni şi lucruri.

— Da’ ce naiba e’n casa asta? se zborşi Rob. Parc-am fi cu mortu’ pe masă.

Gillon începu să se îmbrace îngândurat şi cu gesturi încete, ca un osândit ce ştia că o face pentru ultima oară în viaţă.

— Eeeii, ar trebui să ieşiţi pe uliţe, turuia Rob. Tot târgu’ aşteaptă. E sărbătoare mare, ce mai! Andy Begg o ţine morţiş să aducă cimpoierii din Cowdenbeath, ca să-ţi cânte tot drumu’…

Gillon se simţi din nou zgâlţâit de fiori ca de ghiaţă, dar se forţă să-şi vadă mai departe de pregătiri. Îşi trase pe el indispensabilii de lână curaţi. De va fi cald la conac o să năduşească al naibii, dar nu avea încotro. Cum era să

porţi kiltul fără să n-ai nimic pe sub el? Asta o ştia şi un copil în Scoţia. Fiecare mişcare i se părea o caznă.

— Da’ ce Dumnezeu îşi închipuie oamenii? vorbi îmbrăcându-se. Doar nu-i zi de bâlci, ci de o treabă cât se poate de serioasă!

— Până acum aveam numai Ziua Minerilor, dar din ceasul acesta mai înscriem o sărbătoare în calendar, trâm-biţă Rob. Un om de rând îşi croieşte azi drum într-o lume ce-şi ţinea porţile zăvorite. Un simplu miner, un truditor fără tihnă, în curând va rupe lacătele şi se va înfiinţa în faţa puternicului Lord Fyffe. Gândiţi-vă numai ce-n-seamnă asta! Să apari dinaintea temutului…

— Nu, asta n-o fac, ţipă Gillon. Nu mă duc în sfî-râitul cimpoiului.

îşi pusese kiltul şi-i încheia catarama, pentru ca în următoarea secundă să apară complet transformat. O simplă îndoire a braţului, un zornăit de metale atinse şi ţăcănitul agrafei, apăsată cu mâna, înfăptuiseră minunea transpunerii sale dintr-o lume sură şi mohorâtă, într-alţa vioaie şi luminoasă, care era doar a lui şi a nici unuia dimprejur.

Era o privelişte stânjenitoare, să-l vezi strălucind falnic, în mijlocul odăiţei întunecoase, cu pereţi afumaţi,

407

ca o pasăre tropicală, poposind, în zborul ei migrator, într-o fundătură slinoasă şi dosnică, unde o împresuraseră corbii.

Cutele kiltului unduiau la fiecare mişcare, precum iarba pe Măgură, în adierea vântului moale, iar culorile pledului – un amestec de albastru puternic, verde maroniu şi de dungi roşii şi galbene, licărind şugubeţe la orice îndoire a

trupului – le luau ochii făpturilor osândite să vieţuiască într-un univers plămădit doar din negru şi cenuşiu. Cămaşa plisată albă gălbuie şi spumoasă ca pânza de în – punea şi mai tare în lumină veselia tartanului Erracht.

— Vai, tată, ce frumos eşti! se minună Emily.

— Aşa e, subscrise Sam. Întruchipezi Scoţia!

Şi toţi înţeleseră tâlcuirea acestor cuvinte. Gătit în kilt, oferea fiecăruia întuparea visului pe care şi—î plăs-muise despre el însuşi. Lucru ce-l sesizase şi Gillon, cu deplină luciditate, ca şi faptul că niciunul din cei adunaţi nu avea mlădierea trupului subţiratec şi lung, şi nici croiala osoasă a feţei ce l-ar îndritui să îmbrace asemenea straie. Numai el moştenise, din buni şi străbuni, dreptul de a le purta.

— Tată, vrea să te vadă şi Jemmie, miorlăi Sarah.

— N-are de ce, fiindcă n-am de gând să mă duc la conac.

— Haaai, talǎ; doreşte aşa de mult.

Bietul Jem, strâns ca o mogâldeaţă în ţoluri! Pentru el, fie! Merita să-i facă o plăcere, după care se va dezbrăca, negreşit.

— Dacă-i vorba p-aşa, atunci stai să-mi trag şi ciorapii, fără de care kiltul nu are haz, zise înduplecat, şi toţi cei de faţă se bucurară să-l vadă cedând. Trecu în camera musafirilor, unde zăcea băiatul, în patul său şi al lui Maggie. De cum îl văzu, Jem dădu din cap, iar Gillon îi surise duios, urmărindu-l cum se căznea să se salte în coate. Când încercările se dovediră zadarnice, îşi strânse pumnul şi făcu un semn către Sam, să se apropie.

— Ce spune? întrebă Gillon de la distanţă.

— Zice că de nu te duci şi n-ai să te porţi cu semeţia pe care ţi-o arată înfăţişarea, sare din pat şi îţi suflă în gură,

să te molipsească de boala lui.

Toţi izbucniră în hohote – primul râs sănătos în atâtea zile, de la care se însufleţi toată casa. Fiecare voia să-şi spună cuvântul, cotropindu-l pe Gillon cu sfaturi, spre a scoate din el un perfect scoţian.

408

— Aş vrea o gură de whisky bun…

—N-ai să bei, îl puse Maggie la index.

— Ba da, se împotrivi Gillon, demonstrând cel puţin de data aceasta, că nu trăia sub papucul nevestei după cum vorbea târgul, şi înşfacă sticla. Cine vrea să se mai cinstească, n-are decât să o spună, anunţă el, turnându-şi două degete zdravene în ceaşcă. Pentru grabnica însănătoşire a lui Jem!

— Pentru Jem, îngânară şi alţii.

— Pentru succesul tatii!

— Trăiască tata!

— în sănătatea mamei, care v-a purtat de grijă atâţia ani! toasta Gillon.

— Trăiască mama I

— În cinstea lordului Fyffe! propuse tot el.

— În cinstea lordului Fyffe! strigară cu toţii. După ce îşi goli paharul, Gillon se răsuci brusc şi, cu o mişcare stângace îl zvârli drept în vatră, unde se sfărâmă.

— De ce ai făcut asta? se cruci Maggie.

— Nu ştiu, dar aşa mi-a venit.

întreaga atmosferă se primenise. Peste puţin, apărură geamgiii, să repare stricăciunile săvârşite de invadatorii nocturni, iar când luară jos scândurile bătute în fereastră, toată casa se lumină – parcă în semn de bine, pentru misiunea lui Gillon. De-abia atunci îi văzu şi pe oamenii

care aşteptau afară, în uliţă.

— Am plăcerea să ţi—1 prezint pe un unchi de-al nostru, sir Lauriston Cameron, încercă Sam să-i joace un renghi unuia din geamgii.

Şi, până la un punct, i se prinse, deoarece acesta îşi scoase şapca şi se înclină cu smerenie.

, – Mă simt onorat, sir, glăsui grav, recunoscându-l pe Gillon de-abia când se îndreptă din şale. Ooo, Cameron, bătu-te-ar norocu', explodă, când îşi dădu seama pe cine avea dinainte. Da' chipeş mai eşti?

Ca şi kiltul, ciorapii înfăptuiseră o miraculoasă prefacere cu picioarele sale lungi, dar sluţite de vinele noduroase, dobândite în mină. Sub ţesătura cea nouă şi întinsă, acum arătau netede şi puternice – adevărate picioare de vânător – iar genunchii, cam mari şi prea colţuroşi, se prezentau… mulţumitor. Îşi puse cravata de tweed, pe care învăţase s-o înnoade, iar la urmă sacoul, de sub care umerii apăreau mai laţi şi mai puţin ascuţiţi.

409

Pantofii îl cam strângeau, dar nu de neîndurat, în schimb, spre surprinderea sa, îl făceau cu un inci mai înalt. Proprietarul lor – care va fi fost el?! – îi comandase anume cu branţuri mai groase ca să-l lungească. Totul era perfect. Totul mergea ca pe roate.

— Acum înţeleg de ce-ai bătut atâta cale să ţi—1 găseşti, vorbi Sam, adresându-se maică-si. A trebuit să vină prilejul de azi ca să-i cunosc adevărata înfăţişare.

— Mi l-am luat după cum l-am dorit, recunoscu Maggie, dar din păcate unii din voi aţi furat prea puţin de la el.

— M-aş fi mirat să nu ne-o întorci pe plătite, i-o zise Rob Roy. Dar de nu-i semănăm tatii prea mult, e semn că ne-

am aruncat de partea matale…

— Şi asta se poate, se înduplecă Maggie.

încă o oră de aşteptat. Mult. Foarte mult. Gillon ar fi pornit-o de pe acum. Cu un efort de voinţă, se ţintui pe scaun şi mai răsfoi volumul lui Henry George, ca să-şi împrospăteze mintea, să-şi ungă rotiţele creierului, pentru încercarea la care avea să fie supus.

„… Prima formă a cârmuirii engleze, destrăbălată şi neîngrădită de legi, a fost de mult desfiinţată, puternicul sceptru al Angliei conferindu-le oamenilor binefaceri mai mari decât ocupaţia romană. Preceptele sănătoase ale justiţiei britanice au fost răspândite şi aplicate printr-o vastă reţea de coduri şi de legiuitori, asigurând astfel, până şi celor mai mizerabili supuşi ai acestor umile popoare, drepturile cetăţenilor liberi britanici…”

„Unde întorci capul descoperi un adevăr de care localnicii din Pitmungo par cu totul străini”, cugetă Gillon. Judecind după buchea legii şi a drepturilor consfinţite de ea, niciun om nu putea vieţui după capul lui, şi nici să se creadă mai presus decât semenii săi, graţie avuţiilor şi a obârşiei.

Din nou îi apăru dinainte uşa cea mare a conacului din Brumbie Hill, însă, după cele citite, nu se mai simţi scuturat de fiori îngheţaţi.

— Ce ai de gând să-i spui câinelui? îl întrebă geamgiul prin fereastra deschisă.

— Nu ştiu. O să mă socotesc când va sosi clipa, îi răspunse, Gillon, încredinţat că aşa se va şi întâmpla.

— Sânt sigur, că doar de-aia te-am şi ales şi ne-am pus nădejdile în tine.

Aceleaşi şi aceleaşi vorbe, pe care i le turuiseră toţi, numai că de data aceasta, le primi altfel, fără să-l mai irite.

— Simt din nou fierbinţeli, şuşoti Jem. Cheam-o pe Sarah. Sam lăsă cartea din mână şi alergă după soră-sa. Dar fără vâlvă, deoarece nu voia să-şi tulbure tatăl tocmai acum.

Odată venită, Sarah recurse din nou la şiretlicurile ce le ştia – comprese cu apă rece, frecţii cu oţet aromatic, dar în zadar; temperatura urca mereu, iar Jem se lupta cu delirul.

— Cum pleacă tata, aducem doctorul, îi spuse lui Sam, care se înfurie.

— Nu-i dau voie mişelului să-l atingă pe frate-miu.

— Eu una, nu mai ştiu ce să fac, se dădu ea învinsă. Aşa că oricât de cârpaci o fi el, poate-i mai priceput decât mine, şi îl ajută.

— Îl ajută! Crezi că de s-ar îmbolnăvi vreunul din Brumbie Hill l-ar lăsa pe parlagiul de Gowrie să le calce în casă?

Selkirk, martor al dialogului, veni cu o idee:

— Ce-ar fi să folosiţi gheaţă? îl împachetaţi în ea ca să scadă temperatura. E o metodă curentă în zilele noastre.

Toţi se priviră întrebători. Poate nu era rău să încerce.

— Dar nu avem gheaţă, spuse Sam după timpul de socotinţă.

— Pot s-o fac eu, interveni Maggie. Pe când Gillon citea, se strecurase în odaia lui Jem şi îl privise. Era aproape de nerecunoscut. Du-te şi adu-l pe Ian, îi şopti ea lui Sam. Dar vezi, să intre pe uşa din dos. O să păgubim bunătate de sticlă de douăşpe lire, dar trebuie sâ-n-cercăm. Când

apăru Ian îl trimise la „Jecmăneala Calicilor”, să fure câteva uncii de nitrat de potasiu. Ştiu că-ţi dau apă la moară cu şterpelitul, îl dăscăli ea. Înţelegi ce ţi-am spus? Şi Ian aprobă cu capul. Dar când om scăpa de beleaua de acum, o să-ţi scot eu din sânge năravul ciordelii. M-ai priceput? Ian clătină iar din cap. O să te bat până o să-ţi piară pofta să mai pui mâna pe un fir de aţă. Deocamdată însă eu te împing la rău…

Ce admira Sam mai presus de toate la maică-sa era felul ei grabnic de a’ înţelege necesitatea oricărui lucru şi hotărârea de a-l face pe loc. Când Ian se întoarse, apa

411

fierbea, iar Maggie o turnă în clondir, fără să-l umple, ci lăsând spaţiu pentru formarea gheţii, după care adăugă două sau trei uncii de nitrat de potasiu.

— Acum e rândul tău, i se adresă lui Andrew. Trebui’ s-o duci la pârâu, s-o scufunzi în apă cât mai adâncă şi s-o laşi acolo, două, trei ceasuri. Când şi când o mai scoţi, ca să nu lâncezească la aceeaşi temperatură, iar după un timp, o afunzi din nou. Andrew asculta cu faţa pungită. Îl mâhnea tare mult să nu fie martor la plecarea lui Gillon, pentru care plătise aşa de mare tribut, ca iubirea lui Alyson Bone. De când se ştia pe lume nu se simţise mai urgisit ca acum.

— L-ai văzut pe Jem cum arată? îl întrebă maică-sa, observându-i amărăciunea. Băiatul scutură capul în sens negativ. Atunci ar trebui să te uiţi la el, ca să nu mai faci pe mofluzul.

Andrew ieşi din odaie şi o luă prin spatele casei, să nu-l vadă careva smiorcăindu-se.

— L-ai atins rău pe frate-miu, făcându-i tocmai acum

vânt, vorbi Sam, după ce îl văzu plecat.

— Îmi dau seama. Dar pe cine era să mă bizui? Nu ştii cum e în viaţă? De omu' capabil trag toţi ca de gumă, ori de se-nvaţă din vreme la ham, i se pare că fără el nimeni nu se descurcă.

Tocmai atunci dădu buzna pe uşă Rob Roy şi, la vederea lui, Maggie şi Sam pufniră în râs, deoarece, prin simpla lui apariţie, şi fără s-o bănuiască, confirma însuşirea lui Andrew. Pe unul ca el nu l-ar fi trimis nimeni cu clondirul la râu…

— E vremea să pleci, tată. Domnul Bone zice că a venit ceasu'.

Gillon închise cartea şi se ridică de pe scaun cu un calm drămuit. Mai avea să se pieptene şi să-şi pună bereta, pe care şi-o potrivi puţin într-o parte – nu ştrengăreşte, ci tocmai cum îi şedea bine – peste părul domesticit cu migală, lăsându-i panglicile mătăsoase şi negre să-i atârne pe ceafă.

Era gata de drum. Dar mai întâi, se duse să-l vadă încă o dată pe Jem. – îl găsi dormind şi răsuflând greu, vegheat de Sam, care ţinea o carte în poală.

— Ce i-ai citit?

— Marile Exproprieri din Highlands.

— Parcă te văzusem cu Walden…

412

— Am lăsat-o, fiindcă s-a săturat de ea. Zice că nu aşa îşi imaginează el America. Sam închise volumul, se ridică de pe scaun, traversă camera şi se postă în dreptul ferestrei. Tocmai i-am citit, tată, despre ducele Sutherland, când s-a dus în persoană în Highlands, să adune un regiment de oameni pentru războiul din

Crimeia. Iar acolo a dat numai peste flămânzi pe care, cu vorbe meşteşugite, despre Coroană şi marea-i nevoie de sprijinul lor, a încercat să-i ademenească. După discurs, a venit şi cu alte momeli – bancnote proaspete şi tăvi încărcate cu aur, pe care le-a vârât sub nasul lihniţilor, aşteptând să dea buzna, care mai de care dornic să plece la luptă…

— Nu-mi mai aduc aminte, interveni Gillon.

— Ei bine, tată, nu s-a repezit unul. Nici măcar unul singur, când înainte cu câţiva ani, se strânseseră o mie cinci sute în două zile. Bieţii oameni învăţaseră să spună şi ei „nu”.

— Continuă, îl îndemnă Gillon, simţind că Sam urmărea o idee pe care ţinea cu tot dinadinsul să i-o împărtăşească – lucru rar întâlnit la el în vremea din urmă.

— Când a văzut ducele o minune ca asta, a schimbat şi el foaia. „Ce înseamnă această insultă la adresa Coroanei, a guvernatorului şi a căpeteniilor de oşti?” s-a burzuluit el. Dar oamenii au rămas încremeniţi şi muţi ca o stâncă, fiindcă, vezi dumneata, îţi trebuie tărie, nu glumă, ca să păşeşti în frunte şi să deschizi gura. După un răstimp, însă unul din ei – un moşneag – şi-a adunat tot curajul şi, ieşind din mulţime, a grăit: „Ne-aţi luat pământul şi l-aţi batjocorit, iar acu’ ne cereţi să vă arătăm credinţă şi să ne dăm vieţile pentru voi? Eu unu’ uite ce povaţă vă dau: Trimiteţi-vă cerbii, căprioarele, oile, păstorii, berbecii şi câinii să lupte în războiul ce-l duceţi. Noi, sir, rămânem aici, să crăpăm de foame K. Un om cu adevărat viteaz, încheie Sam, privindu-l pe taică-său din capătul camerei.

Gillon înţelesese.

— Vrei să mergi cu mine ori să rămâi cu Jem?

— Îmi este tot una. Însă cred că s-ar cuveni să te duci singur.

— Da’ tu? Ai vrea să mă însoţeşti? se întoarse spre Maggie.

— Eu nu am ce căuta, îl refuză scuturându-şi viguros capul. E bătălia ta, Gillon.

413

Cineva ciocănea uşor în uşă. Era Walter Bone.

— E vremea s-o iei din loc, spuse intrând. Şi când Gillon se întoarse, învolburarea multicoloră a Mitului păru o sfidare sfruntată aruncată chipurilor şi veşmintelor negricioase şi ponosite din jur. Le strânse mâna mai întâi fiilor – Rob, Sam, Ian; apoi sfătoşilor târgului – Walter Bone, Andy Begg, Archie Japp, iar la urmă lui Henry Selkirk. O sărută pe Sarah, simţind pe obrajii ei sărătură, o ridică pe Emily în braţe, care-i şopti ceva la ureche

— Pesemne una din formulele-i magice, un jurământ de credinţă – şi, după ce o lăsă jos, traversă încăperea, şi o sărută pe Maggie, ceea ce nu-şi amintea să fi făcut vreodată dinaintea copiilor, iar în public, numai la cununie.

— Când i-oi vorbi lordului să-l priveşti ţintă în ochi, fiindcă eşti de o mie de ori mai vrednic ca el, îl sfătui Maggie. Iar de se înduplecă şi cade la o învoială, chiar de ţi-o da mai puţin decât i-ai cerut, fii bărbat şi primeşte-o.

Gillon se întoarse din nou la Jem. Băiatul dormea

— Somn greu şi horcăit – dar cum găsi lângă el cartea lui Thoreau, la care Sam renunţase, o luă şi o deschise la întâmplare – o toană de-a lui, de moment, şi totodată un gest de cutezătoare independenţă – iar rândul pe care îşi

aruncă ochii îl făcu să râdă în hohote. Drăguţul de Sam, cât se mai ostenise să-l pompeze cu vitejie, pentru ca acum să citească negru pe alb:,. Feriţi-vă de orice faptă care vă cere straie noi şi sărbătoreşti" – slove ce le subliniase cu mulţi ani în urmă, şi pe care Sam le mai încondeiase odată. Închise cartea şi se aplecă peste Jem.

— Nu-l săruta! mieună Sarah îngrozită.

— Ei aş! Ba îmi pup feciorul, precum şi făcu, după care ieşi din odaie, traversă bucătăria, nevăzând pe nimeni în jur, şi apăru în uliţă, unde era aşteptat de-o mulţime de bărbaţi şi femei. La uralele lor – unite într-un muget prelung – geamul proaspăt înlocuit la ferestrele dinaintea casei prinse a zumzăi şi a zăngăni.

— Ce e? Ce se întâmplă? ţipă Jemmie speriat.

— Linişteşte-te. Pleacă tata spre Brumbie Hill.

— Era frumos, Sam? întrebă în şoaptă.

— Dumnezeule, Jemmie, te-ai fi umflat în pene să-l vezi. Parcă era o căpetenie de oşti, din Highlands, pornind să-şi ia regimentu-n primire.

414

— Ooo, cât mă’ bucur! Da’ stii ceva, Sam?

— Ce?

— Eu cred că am să mor.

flO

Pentru Gillon amintirea drumului de acasă şi până în Calea Cărbunarilor a rămas o oglindă prăfuită şi tulbure, în care se reflectau doar crâmpeiele unui vis ce-l cuprindea şi pe el. Vedea chipurile ieşite în întâmpinare, însă fără a le desluşi, după cum auzea şi cuvintele acelor făpturi aburoase, însă fără să le înţeleagă. În schimb, foşnetul jucăuş al kiltului, legănându-se în dreapta şi în

stânga, îl simţea limpede, ca şi păcănitul flecurilor pe pietrele caldarâmului. Apoi, o bucată de drum, peste fostul Teren de Sport şi mina cea nouă – Lord Fyffe 1, se trezi singur cuc, mergând cu pas dârz şi adunând pe marginile pantofilor de-abia lustruiţi glodul negru şi lipicios al potecii. În Târgu Văii, auzi din nou larmă de glasuri, iar copiii văleni alergau după el, potrivindu-se să-l apuce de kilt şi încercând, prin sucirea şoldurilor, să imite ţopăiala pliuri-lor. Şi aşa înainta pe Uliţa Minerilor, pe Uliţa Cocioabelor şi a Igrasiei, trecând pe dinaintea cârciumii, unde, puţinii oameni – câţi mai aveau gologani pentru o duşcă de băutură – ieşiră în prag şi-i urară „drum bun şi izbândă”. Şi mai departe, iar singur, urmat doar de o mână de plozi, ce s-au ţinut scai de el prin faţa Bibliotecii Minerilor, prin zona de exploatare şi prin dreptul minei Lady Jane 2 – în care, cu atâţia ani în urmă se slobo-zise întâia oară în tainiţele pământului. Deabia la răspântia drumului spre Cowdenbeath, care avea să-l ducă la conacul din Brumbie Hill, îl despresurară şi ţâncii. Mergea mai mult purtat de picioare, aşa cum pesemne înaintează oştenii spre câmpul de bătălie, îşi zise în gând, împinşi de ceva mai puternic decât de propria lor dorinţă – cum se întâmpla şi cu el, care n-ar fi vrut să înainteze şi totuşi cale de întoarcere nu avea.

Câţiva stropi, picuraţi din senin, îl făcută să-şi înalţe privirea: nu era aşezare de ploaie, doar un nor, dichisin-du-se, îşi scutura poalele de prea multele grăunţe de apă. Se deprinsese şi cu dănţuiala poznaşă a kiltului. Iar zburătăceala panglicilor de la beretă o simţea ca o mângâiere plăcută pe ceafă. Dar când se mai împăcase cu toate şi păşea mai cu tihnă, îi răsări dinainte Conacul

străjuit în faţă de trunchiurile stejarilor, iar în spate de alte clădiri mititele, parcă îngenunchiate, ca pentru rugăciune. Şi inima lui începu să se strângă şi să se lăbărţeze, gâtuită, pasămite, de o gheară.

În dreptul porţii, care nu avea paznic, se strecură unde era gazonul mai mare şi, în nădejdea că nu-l vede careva dinăuntru, răzui clisa negricioasă de pe pantofi, trăgând cu tălpile peste iarbă. Şi în timp ce-şi râcâia glodul, se agăţa cu îndărătnicie de versul „Căci omu'i om, să ştii" pe care şi—1 repeta întruna, dorindu-şi din răsputeri să creadă în el – la fel cum pescarul, surprins de furtună, pe mare, încearcă să se convingă de rezistenţa bărcuţei, cu toate că o ştie plăpândă şi mică, aşa cum şi el era conştient că Burns fusese un visător fără leac, şi că unii oameni, din pricini de neînţeles însă de neînfrânt, sânt mai presus decât semenii lor.

Trecu pe sub poartă, încredinţat că va fi oprit până s-ajungă la uşa cea mare, şi o porni pe poteca cu pietricele mărunte, ce scârţâiau la fiece pas. Uşa era uriaşă şi ţintuită cu piroane de fier, ca o platoşă din leaturi străvechi, în dreptul ei zăbovi, să se reculeagă. Oare se cuvenea să intre cu bereta pe cap, sau s-o lase fetei din casă? Dar de nu-i răspundea ea, ci însăşi contesa? Atunci trebuia să i-o întindă contesei, un cărbunar, ca el? Şi gândul din urmă îl linişti ca prin farmec. Doar ăsta era – un simplu miner – de la care nu puteau să aştepte purtare de prinţ. Ce tot îşi bătea capul cum să facă şi cum să dreagă? Se uita după un clopoţel, de care să tragă, ori ceva, pe care să apese, o măciulie sau un mâner, şi tot dibuind, se întoarse, gata s-o ia la fugă. Dar tocmai atunci se deschise şi uşa.

— Dumneata?

— Păii... euu... tocmaii... îngână zăpăcit, simţind cum se îmbujorează la faţă. „Iarăşi?” se revoltă el. Doar hotărâse să termine cu bâlbâielile şi roşeala pe ziua de azi.

— Ce doreşti? auzi din nou fetişcana. După vorbă era irlandeză.

O văzu măsurându-l din creştet şi până în tălpi, iar apoi rânjind fără pic de bunăcuviinţă – cu ochii, cu gura şi nasul.

— Ce doresc? Nimic. Adicăă...

— Pe cine anunţ?

416

— Cui? Aaa... pricep. Pe Cameron. Pe domnul Cameron. Pe domnul G. Cameron.

— Pe care din ăle trei vrei să-l spun?

În spatele ei apăruseră şi alte fete, irlandeze şi ele, zâmbind cu aer zeflemitor şi gătite în fuste negre, încreţite şi lungi, iar în sus cu pieptare albe, scrobite şi mari, precum poartă călugăriţele romano-catolice.

— Anunţă-l pe Domnul G. Cameron, care vrea să-l vadă pe Lordul Fyffe.

Fata plecă, trântindu-i uşa în nas, prin care auzea limpede chicoteala celorlalte servante. Pasămite ştiuseră că o să vină, de se adunaseră stol, ca să-l ia în derâdere, lucru ce nu îl surprinse prea tare, dat fiind cunoscutul nărav al pălmaşului irlandez de a-şi batjocori semenii. Nici nu era de mirare că nu izbutiseră să închege o cit de mică organizaţie, dezbinaţi cum erau în faţa stăpânilor, a englezilor şi a preoţilor. Fetişcana se înfiinţa iar în uşă, de astă dată cu gura întinsă până la urechi, într-un chip sfidător şi viclean, cum o fac copiii în clasă, urmărind un

coleg în drum spre catedră, unde-l aşteaptă o urecheală.

— Intră, cărbunarule, îi sâsâi cu dispreţ. Aici nu prea arată ca-n mină, aşa e?

—Gillon se întoarse scăpărând de mânie, dar când îi văzu ochii – în care nu străbătea răutate – se potoli şi-o iertă.

— O iei la stânga şi traversezi holul mare, îi spuse atingându-i braţul, ceea ce-l făcu să strângă din ochi de durere. Să ştii că nu-s oameni răi, continuă fata. Cam scorţoşi şi fuduli, precum scoţienii… Dar aici se opri cu mâna la gură. Ooo, ce am spus?! Fără voie, Gillon surise, şi asta o îndemnă la vorbă. Poartă-te cum ţi-e portul, vorbeşte cum ţi-e vorba, şi-o s-o scoţi la capăt cu ei.

Când porni pe coridorul lung şi întunecos, îşi reveni în fire, ba se simţea aproape în largul lui. Se vedea că Lordul nu era econom la cărbuni, în schimb, cu gazul lampant se arăta mai cu milă. La un moment dat i se păru că servanta s-a luat după el; îi auzea ţăcănitul tocurilor pe podelele aranjate în pătrate şi lustruite glanţ.

— Domnule… Gillon îşi conteni mersul. Aţi uitat pălăria, îi şuşoti fata. Şi cum el nu înţelese, îi repetă: Dă-mi bereta, pentru numele lui Dumnezeu sfântul!

— Cred c-am s-o ţin.

417

— De când lucrez la conac n-am văzut să fi intrat vreunul cu pălărie…

— Da’ miner ai văzut vreodată p-aici? Servitoarea negă scuturându-se. Era tinără şi drăguţă, ba chiar prea necoaptă să trăiască atât de departe de ai ei. Poate n-ai aflat încă, adăugă Gillon, dar minerii stau cu şepcile-n cap acasă: ori eu sânt de-ai lor.

— După mine, una, să fii sănătos, îi ripostă, făcându-i cu ochiul.

înfiptă şi obraznică, dar drăguţă! o cataloga Gillon.

Când mântui vorba şi se întoarse către hardughia de hol, observă câteva capete răsucite, care de bună seamă urmăriseră scena. „Asta mai îmi lipsea!” îşi zise înciudat. Nici n-apucase să treacă pragul şi-i scăzuseră nota la purtare, văzându-l flecărind cu o slujnică irlandeză, ca şi când ar fi fost de o seamă; ori mai mare înjosire aproape nu exista în Scoţia, afară de cârdăşia cu o africană.

Păşi în holul cel mare, fără să-l ia careva în seamă din cei vreo nouă, câţi erau adunaţi acolo, foindu-se, zornăind ceşti şi discutând între ei. La faţă îi vedea tot atât de împăienjeniţi ca şi pe localnicii de pe Calea Cărbunarilor. Venise de la lumina slabă, a culoarului, la alta, mult mai puternică şi, ca întotdeauna, până se obişnuiau ochii, nu desluşea aproape nimic, ci clipea des, împotriva voinţei.

— Pe cine văd în mijlocul nostru? auzi el un glas, fără să-l dibuie şi la faţă pe cel de rostise cuvintele. Ia priviţi cine a venit printre noi…

De-abia atunci se întoarse în partea de unde venea vocea, dar cum bărbatul care grăise avea în spate un ciorchine de lumânări aprinse, nu putu să-l vadă la faţă.

— E Cameron, sir. De astă dată recunoscu vorbitorul: era Brothcock. Cameron, cărbunarul, sir.

între timp, unele chipuri deveniseră mai puţin tulburi, iar restul, rămase în ceaţă, se aplecaseră peste mese, pesemne să-şi pună jos ceaşca şi farfuria cu prăjituri ca să-l privească mai cu atenţie.

— Dă-mi, te rog, pălăria, îi zise o femeie.

— Aa, da, făcu Gillon, scoţindu-şi bereta, căindu-se că

nu şi-o lăsase la timp.

— Cărbunar, ai zis? auzi din nou glasul de la început, dar nu batjocoritor sau ursuz. Judecind după cum arată, aş spune că a venit de la vânătoare.

418

— Nu, am… dondăni Gillon, după care amuţi, conştient că nu replica lui era aşteptată.

— Ia fă-te încoace, să te vedem mai bine la înfăţişare. Gillon se duse către un jilţ cu spetează înaltă, în care şedea tolănit Lordul Fyffe. Brothcock, de alături, o ţine morţiş că ai fi unul din minerii mei, pe când eu aş putea să jur că ai sosit de la vânătoare şi eşti gata să ne arăţi câte potârnichi ai răpus.

Oare de ce se speteau de râs? se întreba cu nedumerire. Feţele li se ascundeau încă în fuioarele fumurii – spre norocul lui, deoarece, nevăzându-i, se simţea ocrotit, ca sub un înveliş gros de zgură, care, întocmai ca masca, îi îngăduie omului să vorbească şi să se poarte cum altfel n-ar îndrăzni să o facă.

— N-aş vrea să-l contrazic pe onorabilul Lord, dar de aveţi bunătatea să vă uitaţi la mâinile mele, veţi vedea, sir, că domnul Brothcock nu a minţit.

Cuvintele lui fură pe loc răsplătite cu un ropot de râsete.

— Frumos exprimat! aprecie Lordul. Omul e plin de tact. Daţi-i şi lui un ceai.

Cineva îi propti o ceaşcă în mână, întrebându-1:

— Lapte ori zahăr?

— Lămâie, vă rog. Un colţişor de lămâie…

— Lămâie? se sumeţi o voce, pasămite e contesa. L-aţi auzit pretinzând lămâie? Ce mai gust rafinat! Sânt

dezolată, dar nu ţi-] putem satisface, fiindcă noi avem aversiune pentru lămâie. În schimb, adorăm laptele sau zahărul în ceai. Lady Jane vorbea rar şi opintindu-se în tot soiul de cuvinte ciudate; poate de-aia se şi topeau de râs tinerii dimprejur.

— Mai zi-mi o dată, cum îl cheamă pe om? se adresă Lordul vecinului său de scaun. Iar după ce-i auzi numele repetat, se întoarse din nou către Gillon, însă cu glas ce căpătase tăiş: Ia spune-mi, Cameron, ce te-a apucat cu… împopoţoneala asta?

— E costumul de zile mari. Sir. Îl îmbrac doar la cununii, la înmormântări şi la alte prilejuri deosebite, cum l-am socotit şi pe acesta, de azi.

— Asta da, zic şi eu ocazie pentru-nţoleală festivă. Doar eşti primul miner care calcă în această casă, spuse unul din flăcăiandri…

419

Şi Gillon nu ştiu de se cădea să-i răspundă ori ba. Oare de ce nu-şi dădea seama când îi vine rândul la vorbă?

— Iar kiltul… probabil… îl ai din armată…

— E kiltul familiei, al clanului meu. Şi toţi se hliziră în gura mare.

— Auzi drăcie! rosti acelaşi glas de boboc. Minerul are şi clan…

Gillon simţi cum îi ia faţa foc, dar imediat îi trecu, şi de atunci hotărî să nu mai roşească la orice cuvânt.

— De n-ar exista membrii clanului, oameni uniţi prin legături de sânge, nu ar mai fi nici căpetenii de oşti, se trezi rostind fără voie.

— Bravo, Warrick. Ţi-a sucit gura, grăi altă voce necoaptă, dar atât de asemănătoare cu a lordului, încât

Gillon se întrebă dacă nu cumva era fiul său.

— Te văd iscusit la răspunsuri, observă Lordul.

— Înveţi în mină, sir. Tu-i auzi pe unii, alţii pe tine, şi aşa mai departe.

— Dar în mină nu înveţi numai asta, continuă lordul, fără ca Gillon să înţeleagă ce urmărea.

— Observ că nu vorbeşti scoţiană, îl încolţi un alt glas, tot de june. Cum vine asta? îi făgăduisem amicului meu să audă o scoţiană neaoşă.

— Să-mi fie cu iertare, sir, dar eu sânt din Highlands.

— Şi cum de-ai ajuns pe aici?

— M-am însurat cu o fată din Pitmungo. Ea m-a adus şi m-a făcut miner.

— Dar cum ai întâlnit-o? se interesă Lady Jane.

— A venit după mine şi m-a luat, doamnă.

— Ooo, ce întreprinzătoare! Cum se numeşte?

— Drum, doamnă. Margaret Drum.

Lady Jane îşi zgâlţâi capul ca de un lucru cu totul neauzit. Numele nu-i trezea nicio aducere aminte. Purtătorii lui argăţiseră două sute de ani în mină, iar contesei nici că-i trecuse pe la urechi. Mare jale l-ar fi cuprins pe Tom Drum să fi fost aici, martor.

Cineva îi înmânase Lordului o hârtie, pe care o cerceta cu atenţie. Gillon se întrebă dacă se cădea să soarbă şi el din ceaşcă. Înghiţi o gură şi dădu de un gust ce n-ar fi visat să-l aibă vreo. Buruiană, darmite ceaiul!

— Gillon Forbes Cameron, rosti lordul cu ochii pe slovă. Straşnic nume pentru un cărbunar! continuă cu o

asprime ce-l făcu să tresară pe Gillon. Îşi dezlipi ceaşca de buze şi rămase încordat, ca un oştean în aşteptarea

ordinelor. Una din străbunicele mele s-a numit Forbes. Ştiai? 51 înteţi lordul.

— Nu. Sir.

— Aşadar s-ar putea spune că pe undeva ne înrudim. Cunoştinţe şi în acelaşi timp rubedenii.

— Într-un chip, da, sir, dar pe trepte deosebite.

— Rubedenii… Alcătuitorii unui clan… cumpăni lordul rar şi apăsat. Dar ia spune-mi, Cameron, care e datoria de căpetenie a oricărui membru de clan? îl întrebă, fumegând nerăbdare şi arţag. Şi cum, Gillon se văzu strâmtorat cu răspunsul, contele îşi reluă chestionarea. Ce aşteaptă orice rudenie a clanului de la confratele său? S-aud, Cameron, că doar ştii…

Gillon simţea cum se roşeşte la faţă, nu cine ştie cât, dar destul ca să bage de seamă toţi ce-l priveau. Măcar de nu l-ar fi sfredelit atâtea perechi de ochi.

— Să-l ajute la vremuri grele, sir?

— Nu-mi pune mie întrebări, ci răspunde-mi la cea pe care ţi-am adresat-o.

— Buna credinţă, aş zice.

Lordul se opinti brusc, ca şi când ar fi vrut să sară din jilţ, şi în clipa aceea Gillon se socoti dacă nu era cumva cazul să se aplece şi să-l ajute la ridicat. Dar contele nu voise decât să-şi îndrepte spinarea. Toţi amuţiseră, urmărindu-l pe Gillon, întocmai cum fac pescarii, după ce au aruncat undiţa într-un vad străveziu, în care văd peştele dând târcoale cârligului.

— M-ai rănit, Cameron, cuvântă lordul, cu o voce puternică, şi răstită care, în încăperea cea mare şi stăpînită de linişte, părea că s-a înfipt în pereţi, de unde împroşca ecouri ce se implântau în trupul lui Gillon. M-ai

rănit mai grav decât oricine pe lume, repetă contele şi Gillon îngheţă tot, rămânând cu ceaşca în mâna dreaptă şi ţeapănă, la jumătate de drum de farfurioara pe care voia s-a aşeze. Necinste! ţipă lordul. Lipsă de încredere! Şi mai vii înzorzonat în straiele omului de bună credinţă! Tu n-ai dreptul să porţi veşmântul acesta, spuse aproape hohotind de durere. Ai fi putut să te înfăţişezi aici, în faţa stăpânului tău, ca dinaintea unuia ce te ştie şi te respectă; dar în loc de asta, mi-ai căutat pricină, şi te-ai

421

dus la ei, glăsui, bătând cu degetul în hârtia pe care-o citise şi o ţinea într-o mână. Îi cunosc cine sânt. Ştiu la cine ai apelat, târându-te în patru labe, vânzându-ţi conştiinţa.

— Eu… începu Gillon.

— Nu cârti când vorbeşte stăpânul, îi astupă Brothcock gura.

— Ţi-a căşunat să mă chemi dinaintea judecătorului, ca pe orice borfaş. În loc să vii, ca un om cumsecade, ai preferat să te duci în Edinburgh, pe furiş, să te dai pe mâinile veneticilor, cu gândul numai la bani. Iar după toate astea, mai cutezi să apari dinainte-mi îmbrăcat ca un membru de clan, şi aştepţi să-ţi mai dau şi parale.

Gillon îşi contempla picioarele. Ciudat lucru să priveşti în jos şi să te vezi încălţat cu pantofi străini, care păreau că-i scot limba, după cum flutura câte una din fiecare, atingând podelele lustruite.

— Mă iei drept un hoţ? se zbor. Şi Lordul. Şi Gillon tăcu. Ti-am pus o întrebare. Răspunde-mi!

—’Nu.

Cei din jur se foiau cu ceştile şi cu prăjiturile, care li se

treceau roată pe dinainte. În dreptul lui simţi foşnet de rochie şi, când îşi ridică ochii, o văzu pe una din servitoare turnându-i în ceaşcă.

— Nu, nu mai… căută s-o împiedice, dar fata nu-l luă în seamă şi o umplu. Dacă avea să o verse pe pantofi şi pe duşumeaua strălucitoare? se gândi îngrozit, cu ochii la ceaşca ce-i tremura în palmă. Poate nu strica să mai soarbă din ea, o gură, şi totuşi nu se încumeta s-o ducă la buze, în halul cum o vedea clătinându-se. O ţinu, deci, aşa cum era, plină ochi, în orice clipă gata să dea pe afară.

— Cu ce te ocupai în Highlands, înainte de a te face miner, ? îl interogă un glas tânăr. Cred că schimbarea te-a cam zdruncinat la început.

— Am fost pescar… sir.

— Nu eşti obligat să-mi spui „sir”, domnule Cameron. Eşti destul de vârstnic ca să-mi fii tată.

Cineva, din spate, îi pipăia kiltul, şi Gillon vru să se răsucească, dar se opri la drumul de jumătate.

— E autentic, pe cinstea mea, îl auzi pe cel care îi atinsese veşmântul.

422

— De pe creasta valurilor tocmai în măruntaiele unei mine. Probabil ţi-a fost teribil de greu… O întreagă odisee, nu?

— O ce? întrebă Gillon.

— Odisee… adică o călătorie. Eşti atent la ce-ţi spun?

— Da, sânt.

— Uff, guralivii care se joacă cu vorbele, interveni un alt glas, râzându-şi de cel dinainte.

— Sau poate nu e chiar aşa groaznic, ce zici? stărui

tânărul care-l interpelase cu câteva clipe în urmă.

— Distracţie nu e… sir.

— Crezi oare cumva că vreunul din noi are parte doar de distracţii? Totul e relativ.

— Nu, serios vorbind, cum ţi se pare în abataj?

— Destul de bine.

— Destul de bine? îngână tânărul în derâdere. Vrei să zici înfiorător. Dar ce te-a făcut să te duci?

— N-am avut încotro. Foamea e un stăpân aspru, sir.

— Ooo, mi-a plăcut replica. Şi Gillon îl auzi repe-tându-i cuvintele peste umăr. Bine-ai face să ţi-o notezi, Teddy. Înţelepciune populară manifestată pe viu.

Gillon continuă să stea încordat, ţinându-şi ceaşca în echilibru, ca la inspecţie.

— Nu am trăit totdeauna pe mare. Ai mei au fost izgoniţi din gospodăria lor când cu marile exproprieri din Highlands şi…

— Aruncaţi în zăpadă, tocmai de ziua Crăciunului, ştiu…! Iar mişeii au incendiat casa, când voi eraţi înăuntru, aşa că părinţii au pornit-o pe viscol, cu trei plozi după ei, şi cu mama bolnavă de pneumonie, pe când grânele voastre au fost date cerbilor. Asta voiai să ne spui, nu?

— Mai domol, Warrick. Ori nu poţi să i-o ierţi că te-a înţepat?

— Nu-i vorba de asta, dar nu le pot tolera născocirile… minciunile lor proletare.

În încăpere se înstăpâni liniştea. Pesemne se făcuse vreun semn cum că Lordul voia să vorbească, altfel nu era de înţeles cum încetaseră, ca la ordin, zăngănitul de ceşti şi sporovăială. Din nou se simţi împuns de toţi ochii.

— Bună-credinţă! rosti contele cu o voce schimbată. Părea plin de înţelegere şi cumsecădenie, ca un om de lume adresându-se unuia mai umil. Personal, nu cred că eşti complet lipsit de fidelitate, ci că, pe undeva, în stră

423

fundul fiinţei, ai un sâmbure de bun simţ, ce aşteaptă să fie îngrijit ca să răsară şi să dea rod.

— I le zici ca din carte, tată, observă un glas tânăr, în zeflemea.

— La fel am credinţa că eşti şi un om chibzuit la minte, ca mai toţi iubitorii de bani.

— Dar eu unu… nu banii… se interpuse Gillon; însă imediat i se închise gura.

Va să zică asta pricepuseră ei şi nimic altceva, se încâină biruit.

— Care sânt grijile de căpătâi ale unui miner? întrebă Lordul, dar nu ca să primească un răspuns, căci pe loc şi-l dădu singur – prima; să se ferească de accidente; a doua, să-şi apere slujba, pentru ca, ajutat de patron, să-şi poată întreţine cu modestie familia. Ori acum vreau să-mi spui, cine crezi că este mai în măsură să ţi le asigure pe amândouă, agitatorii laburişti sau îndrituitul stăpân căruia Dumnezeu i-a încredinţat conducerea proprietăţii de al cărui bun mers atârnă cele două condiţii? Răspun-de-mi, Cameron! Însă Gillon nu se simţi în stare s-o facă. În mâinile cui îţi încredinţezi soarta? se înfierbântă contele, în ale diriguitorilor cu frică de Dumnezeu, a căror pricepere a fost dovedită de timp, sau ale unor coate goale de anarhişti care nu cunosc oprelişte şi ruşine când e vorba să-şi atingă o ţintă? Răspunde-mi, Cameron!

Gillon şedea ca o stană de piatră, privind împrejur, fără

să vadă nimic, şi doar vag conştient că ceaşca se înclinase, iar din ea se prelingea ceaiul pe podele şi pe pantofi.

— Nu cunosc niciun agitator laburist, zise într-un târziu, la care, Lordul pufni în râs, nu cu răutate – după cum i se păru lui – în schimb cu atâta poftă, încât se molipsiră cu toţii; până şi Gillon de-abia îşi stăpânea zâmbetul care, până la urmă, irupse totuşi pe buze.

— Nu l-ai întâlnit niciodată pe Keir Hardie? îl încolţi contele, pronunţând într-aşa un chip „Hardie”, încât primul gând al lui Gillon a fost de a se lepăda de acest nume. În colţul ochilor simţea cum îl ard lacrimile de foc ale umilinţei. Uitase de Hardie, pentru că în sinea lui nu socotea că l-a cunoscut, după felul cum i-l adusese întâmplarea în faţă; dar, pentru conte şi cei de acolo, se dovedise un mincinos. Rămase tăcut şi cu ceaşca în mână, care începuse iar să se clatine.

424

— Acum. Ştiu care-i menirea mea pe pământ, urmă contele. M-am născut să exploatez cărbune şi să scot bani. Şi asta am să fac. Gillon se surprinse încuviinţându-l cu capul. Dacă fiecare ar crede că are dreptul să dea Compania în judecată, pentru cel mai mic neajuns, ai idee unde am ajunge? îl întrebă Lordul, şi Gillon clătină din cap neajutorat. Ba ştii foarte bine, dar nu-ţi dă mâna s-o spui. Aşa că voi răspunde în locul tău: pe dric, silabisi contele, după care tăcu un răstimp, ca minerul să-i rumege cuvintele şi să le ia la ureche. Preaiubiţii tăi cărbunari ar rămâne pe drumuri, plozii ar ajunge în orfelinate, iar minele ar fi năpădite de apă. Şi toate acestea din cauza unui om, prea sigur de sine şi egoist.

Una din fetele de serviciu, din capătul camerei, scăpă o linguriţă pe jos, care zăngăni pe podea. O nimica toată, s-ar fi putut spune, întrucât nici măcar celelalte servante nu se osteniră să se întoarcă şi să se uite. Gillon se răsuci totuşi şi, privind înapoi, se simţi copleşit de cuprinderea încăperii, pe care, până atunci, nu o văzuse în toată imensitatea – cu portretele strămoşilor nobili zgâindu-se ameninţătoare de sus şi cu zeci de tapiserii, înfăţişând scene de vânătoare şi de petreceri, spânzurând pe pereţi. Măreţia odăii îi zdrobea siguranţa, dar totodată, şi fără s-o bănuiască, îi stârnea şi revolta.

— Ai adus atâta nenorocire în târg cât nu trage omul în toată viaţa. Din pricina împăunării tale, mii de oameni au flămânzit, salarii. În valoare de zeci de mii, nu au fost şi n-or să mai fie plătite, mii de tone de minereu zace în pământ, nevândut.

„împăunarea mea!” îşi repeta Gillon. „A mea!” Şi simţi aprinzându-se în el pala mâniei, care-i sporea încrederea în sine.

— Din cauza ta a şi murit o femeie de foame.

— Doamna Wallace a murit de…

— Gura! când glăsuieşte Lordul, îl repezi Brothcock.

— A murit de foame! pecetlui stăpânul. Scrie negru pe alb, în certificatul pe care-l avem.

„Ce mai certificat! Şi dat de cine? De doctorul Gowrie!” cugetă Gillon. Dar contele îi curmă firul gândurilor cu o nouă întrebare.

— Şi-acum, spune-mi neted, cât aştepţi de la mine?

Pe moment se codi să rostească cifra – prea i se părea ireală ca s-o cuprindă cu mintea – dar, după o mică

zăbavă, îi dădu glas: „Patru sute de lire”. Şi cum aproape o şoptise, îi sili s-o repete de la unul la altul, iar la auzul ei, fiecare râdea, fie cu neîncredere, ori în batjocură, sau chiar cu mânie.

— Dar asta-i mai mult decât cheltuiesc la universitate într-un an! se răţoi unul dintre boboci. Cine se crede că e?

— Îmbracă-l pe-un cărbunar într-un kilt, şi pe loc se şi vede baron.

— Este o absurditate, sânteţi de acord, nu-i aşa? zise Lordul. Aşa cum o ştii şi tu, Cameron. Ia priviţi-1! îi pofti pe toţi cei de faţă. Şi la îndemnul său, până şi fetele de serviciu se apropiară. Uitaţi-vă la culoarea obrajilor şi la mutra pe care o face. Dacă n-ar fi convins de sminteala pretenţiei formulate, ar arăta ca un condamnat la spânzurătoare? Sau, mai potrivit, ca la o biciuire?

În ciuda voinţei, Gillon îşi plecă ochii în pământ. Prea îl priveau mulţi şi cu prea mare stăruinţă.

— Ooo, tatăl meu onora tradiţia biciului, şi lucrurile mergeau mai bine pe atunci, se piţigăie Lady Jane. Întreabă-i pe minerii bătrâni. Până şi ei preferau pedeapsa. Câteva şfichiuiri pe spinare, şi omu-şi vedea lungul nasului.

— Desigur, astăzi nu mai practicăm biciul, vorbi Lordul cu o răceală de gheaţă, dar există oameni aici, în Pitmungo, care ar face-o cu de la ei putere în locul nostru, când i-o răpune foamea din cauza uneltirilor tale de jefuire. Ce spuneai înainte în legătură cu foamea?

— Foamea e un stăpân aspru.

— O fi, dar şi cel mai ascuţit bici, amendă Lordul, lăsând un răspas de tăcere, pentru ca ameninţarea să-şi facă efectul, după care adăugă: Noi le vom da bicele, iar

vecinii le vor mânui cu braţele lor vânjoase. Serviţi prăjiturile!

În mijlocul lor apăru un cărucior pe rotile, pe care se afla o tavă cu prăjituri unele zaharate şi tari, altele moi şi fărâmicioase, dar toate luate cu mâna, observă Gillon. Servitoarea împinse căruţul şi către el, trecându-i-l doar pe dinainte, fără a-l opri.

— Cât despre întâmplarea aceea… reluă Lordul Fyffe, înfundându-şi gura cu o prăjitură, şi Gillon nu mai prinse restul cuvintelor, privind ca vrăjit capetele mustăţilor, încărcate doldora cu fărâme.

42G

— Ce aţi spus, sir?

— Lntâmpiarea… întâmplarea din mină.

Există incidente extrem de mărunte care pot aduce prefaceri în cugetul omului, schimbându-i radical optica. O asemenea transformare s-a produs şi în Gillon, în clipa cind servitoarea – o muncitoare, ca el – i-a împins căruţul prin faţă. Atunci, a simţit dintr-odată că nu-l mai interesează nici soarta lui nici a clasei din care făcea parte. La ce să se mai zbată când o făptură de o seamă cu el nu-i întinsese o fărâmă de pâine îndulcită? La această primă comoţie, se alătură cuvântul „întâmplare” pe care-l auzise la lord.

— Nu întâmplare a fost, sir, ci un hârleţ, care mi-a zdrobit umărul şi s-a împlântat în os, se trezi vorbind, şi încă pe un ton atât de ridicat, încât unul din tineri tresări în scaun.

— Exact, un hârleţ, dar observ că pentru un ciung, te descurci foarte bine cu ceaşca de ceai…

— O fac cu mari dureri, sir, pe care m-am ferit să vi le

arăt.

— De asta sânt sigur. Eşti un adevărat erou, îl ironiza junele care-l scosese de mincinos când pomenise de alungarea din Highlands.

— Nobilii îşi închipuie că nu sântem simţitori la durere ca ei, dar suferinţa-i aceeaşi, sir.

— Ce dulcegărie stupidă, Cameron! Vorbise cuviosul Maccurry, pe care Gillon nu-l observase până atunci. Asta e trăncăneala agitatoare, după cum bine ştii. Din fragedă vârstă muncitorii învaţă să se deprindă cu unele greutăţi, întocmai cum oamenii din alte categorii sociale sânt instruiţi să aprecieze anumite rafinamente. Fiecare după orânduiala divină.

— Dacă se rătăcea piconul în umărul bietului Elphinstone, nătăfleţul şi-ar fi.dat duhul numai de spaimă, se hlizi contele. Brothcock îi mai întinse o fişă şi, cu ochii la ea, glăsui în continuare: După aiureala cu târnăcopul doar n-oi pretinde să te duc toată viaţa în cârcă?

— După cum v-am dus eu, zise Gillon, fără să creadă că el rostise cuvintele.

— Ce-ai spus? sări Brothcock ca pe jăratec. Ce i-ai răspuns stăpânului?

Nu-i părea deloc rău de jignirea ce-o aruncase, dar nici nu-i venea la îndemână s-o mai repete. Una din ser-

427

—vitoare îi smulse ceaşca din mână, pentru care o blagoslovi în sine.

— E de-o neruşinare feroce; într-adevăr ar merita biciuit, se răzvrăti cel mai tânăr dintre băieţi.

În schimb Lordul glăsui mai departe de parcă nu auzise nimic.

— Eu îţi ofer patruzeci de lire, şi asta, mai mult datorită scrisorii lui Elphinstone, care mă roagă să m-arăt generos. Dealtfel e cel mai substanţial ajutor pe care l-am acordat până acum. Un adevărat record, nu-i aşa Brothcock?

— Întocmai, înălţimea voastră.

— Prin urmare e limpede. Încasezi patruzeci de lire, clar nu înainte de a-ţi retrage acţiunea civilă şi de a iscăli declaraţia aceasta, preciza contele, întinzându-i o foaie, dar, când se apleacă să o ia, constată, cu surprindere, că de-abia se putea urni. Patruzeci! Din nou se pomenise cu cifra ce-l hăituise atâta vreme.

— Ştie carte? îl întrebă pe administrator unul din tineri. Poate ar trebui să i se citească. Mulţi din ei se prefac a şti, din orgoliu, înţelegi?

— Asta chiar ştie, îl asigură Brothcock. Citeşte până şi tipăritura măruntă din partea de jos a contractelor.

„Subsemnatul… făgăduiesc, sub prestare de jurământ, cum că în nicio împrejurare nu voi chema în judecată Compania sau pe stăpânii mei pentru pretinse accidentări în timpul serviciului. Consimt să mă bizui, ca şi în trecut, pe mărinimia şi discreţia lor, convins că ele reflectă atât’interesul minerului cât şi al Companiei…

— Care o vrea să rămână în slujbă, la mine, va trebui mai întâi să semneze hârtia, şi doar după aceea să-şi reia munca. Să văd care va mai veni cu afronturi. Niciunul, v-o garantez, turuia contele, adresându-se celorlalţi. Declaraţia nu era altceva decât o renunţare făţişă la toate drepturile.

— Patruzeci, se auzi Gillon, fără să ştie dacă avusese de gând s-o rostească cu voce tare.

— Da, patruzeci, întări Lordul.

Această cifră îi răscolea o veche rană în suflet, pe care o simţea zvâcnind întocmai ca nervii din jurul osului sfârtecat de hârleţ. Patruzeci, după cumplitul lui chin de

428

a prinde somonul! Patruzeci la sută profituri, când minerii prăznuiseră sărbătoarea Crăciunului cu peşte sărat!

— Cu această sumă familia o va scoate foarte bine la capăt, până vei putea să lucrezi iar în mină.

— E posibil să nu mai fiu niciodată în stare de muncă, vorbi cu sfială, în vreme ce gândurile i se agăţau tot mai tare de cifra cea blestemată. Patruzeci! Atâta luaseră beneficii, la sută, în anul lor de restrişte, pe când ei, minerii, fierseserâ iarbă şi pietre în oala de supă. Se simţea tot mai încolţit de mânie, lucru de care se bucura, dar se şi temea, totodată.

— Cum să nu mai fii bun de lucru? Astea-s prostii! Vouă vă trece, şi vă apucaţi iar de treabă, ca întotdeauna.

— Va să zică nu credeţi că sângerăm când ne intră plăseaua în carne? Nu aţi dori să. Îmi vedeţi rana, sir?

— Ce-i necuviinţa asta în faţa stăpânului? tună Brothcock.

— Nu mi-e stăpân, ci omul la care sânt angajat, i-o întoarse Gillon, simţind cum ii ard obrajii, dar nu de sfială sau frică.

— Ce-a zis? se strâmbă Lady Jane. Ce tot îndrugă? De când ne ştim am fost şi sântem stăpâni aici.

— Vorbesc de cei patruzeci la sută, doamnă. De dividendele pe care le-aţi încasat, în timp ce copiii noştri min-cau iarbă fiartă şi, ca să-i mai dregem gustul, mai băgăm bolovani în zeamă. Ori dacă la bejenie aţi luat

atâta bănet, atunci, Dumnezeule, cât oţi fi vârât la chimir în anii cei buni?

În cameră se făcu tăcere; niciunul nu se aştepta la o asemenea izbucnire şi nu era pregătit să îi ţină piept.

— De unde ai mai scos prăpăstiile cu dividendele? zise Lordul. Cine ţi-a impuiat capul cu aceste minciuni? Vreau să ştiu ca să le-o plătesc. Grăieşte!

— Sânt ştiutor de carte, sir, la fel ca mulţi dintre noi, şi am citit anunţul cu ochii mei, în „The Scotsman". Dacă vreţi, vi-l pot spune pe dinafară, fiindcă l-am repetat de nenumărate ori.

— În definitiv ce doreşte? întrebă contesa nedumerită. Pentru ea totul era de neînţeles. Ce urmăreşte? E cărbunar sau nu e?

— E, mamă.

— Atunci de ce întoarce vorba stăpânului? Cărbunarii nu-şi înfruntă stăpânul.

— E cam ţicnit, cred.

429

— Tot ce cerem este ca la capătul săptămânii de muncă să nu fim lihniţi de foame. Pretindem prea mult? Iar când sântem flăminzi şi compania este îndestulată, să ne dea şi nouă atâta cât s-o putem duce.

— Când trăia tata, minerii erau biciuiţi pentru o ieşire ca asta. Şi încă fără milă, se zbârli Lady Jane.

— Şi mai vrem să fim ocrotiţi de lege, nu să trăim la toanele stăpânilor, sir. În ţara noastră s-a terminat cu stăpânii şi sclavii, iar oamenii înţeleg tot mai clar acest lucru.

— Va să zică aşa! făcu Lordul. Ţi-ai golit sacul? Ai isprăvit?

Gillon nu-şi amintea exact ce spusese; vorbise într-aşa goană, încât uitase cuvintele azvârlite. Era perfect lucid doar de faptul că, o dată în viaţă, îşi deşertase sufletul după cum şi-o dorise faţă de omul care trebuia să audă tot ce avea el să-i spună, şi nu regreta ce făcuse. Ştia că pentru el, viaţa în Pitmungo se terminase, şi nici asta n-o regreta. Din nou i se împăienjeniseră ochii, de nu mai vedea aproape nimic, întocmai ca la sosire.

— Am venit hotărât să primesc orice ajutor îmi veţi da… începu el, dar Brothcock i-o tăie pe moment.

— Gura! îi şuieră administratorul şi, apropiindu-şi faţa de a lui, îi mârâi în ureche: Dacă nu îţi ţii fleanca, ţi-o rup, mă auzi?

Şuşoteala lui era limpede, numai chipul i-l zărea ca prin ceaţă.

— Acum s-a terminat cu orice ajutor de la mine, auzi glasul contelui. Vei fi strivit, nimicit, cu familie cu tot. Şi pe toate le spuse pe un ton binevoitor, amical.

— Dar înainte de asta, să încaseze o bătaie vecină cu moartea, completă cineva.

— Să fie biciuit! Asta merită. Să i se dea kiltul jos şi s-o primească la fund, ca la şcoală.

— Ba merită încă un târnăcop în umărul sănătos, sugeră o voce de june.

Şi din nou se aşternu linişte, pesemne tot la un semn nevăzut al contelui.

— Trăim într-o casă civilizată, ca nişte oameni civilizaţi ce sântem, cuvântă Lordul Fyffe. Bătaia şi-o va primi, fără dar şi poate, şi i-o vor da chiar ai lui, pentru mizeria la care-i supune. Până atunci, însă, afară! Ieşi afară de aici!

Zăpăcit cum era, nu ştia încotro s-o apuce.

Se temea să nu îl lovească vreunul în braţul bolnav, iar când cineva i-l atinse, aproape urlă. Una din fetele de serviciu se postase în preajmă şi-l conduse. Trecu printre ei conştient doar de zburătăceala kiltului, fără a le desluşi însă chipurile.

— Hei, Cameron! încă o lămurire. Fata de lângă el îl opri şi îl întoarse cu faţa spre conte. Cum de eşti încălţat în pantofii mei?

— Ai dumneavoastră?

— Aşa cum ţi-am spus.

Gillon rămase străfulgerat – răsucit doar pe jumătate şi cu gura căscată, incapabil să prindă miezul cuvintelor auzite.

— Pantofii pe care-i ai în picioare sânt ai mei, Cameron, repetă Fyffe.

Gillon îngenunche şi, cu stângăcie, de-abia mişcân-du-şi degetele înţepenite, desfăcu şireturile de la unul, îl scoase binişor şi îl cercetă. La spate, deasupra tocului, erau încrustate iniţialele Lordului Fyffe. Le privi, apoi îşi ridică ochii complet năucit, iar cei din jur izbucniră în râs, hohotind tot mai tare şi tot mai cu poftă, în vreme ce el rămase îngenuncheat pe parchetul încăperii uriaşe, uitându-se când în jos, la literele dinăuntrul pantofului, când în sus, la conte şi la ceilalţi. Într-un târziu se descălţă şi de al doilea, şi-l aşeză lipit-de perechea lui. Simpla privelişte a ciubotelor, stând în mijlocul camerei, le stârnea râsul. Până şi Lady Jane seziză partea comică şi se alătură veseliei, hohotind amuzată. Un bărbat îmbrăcat în kilt şi fără pantofi! Gillon se ridică de jos şi, fără a-şi putea explica de ce, o porni de-andăratelea către uşă, şi-

aşa parcurse toată încăperea, până în coridor, unde se întoarse şi o luă la fugă. Nu se opri decât la uşa cea mare, de la ieşire, încercând în toate chipurile să o deschidă – ba apăsând pe minerul cel gros, ba răsucindu-l sau trăgând cu putere de el; dar degeaba. Pasămite, tot printr-un Şiretlic de al lor – şi cel de pe urmă – era osândit să rămână zăvorit înăuntru, ca să le asculte râsetele zălude. Dar când disperarea părea să-l răpună, sosi o fată ce-i desfăcu ivărul, şi, odată eliberat, o apucă iar la goană, pe poteca cu pietricele mărunte şi albe. Le simţea pe fiecare ciupindu-l de tălpi, însă nu-şi conteni fuga. Inţe

431

păturile prundi. Şului colţuros păreau să-i aline cumplita lui umilinţă.

— Hei, cărbunarule! îi strigă fata din urmă. Ti-ai uitat pălăria!

Dar cum nu se oferi s-o aducă şi nici el n-ar fi făcut un pas înapoi, o porni iar din loc, alergând întruna, până la Drumeagul de Jos. Cu toată învălmăşeala minţii, de un lucru era pe deplin conştient: îşi pierduse încă o pălărie… ceea ce Maggie nu-i va ierta toată viaţa.

O

„Niciun fel de învoială”

Doar atât aflară la început, şi cuvintele o porniră în zbor peste uliţe şi prin case înaintea sosirii lui Gillon; mei distanţă, nici ziduri nu puteau stăvili vestea care se răspândi cu iuţeală de fulger, din vârful Măgurii până în Târgu Văii, pe căi nevăzute şi neştiute, cum călătoresc toate ştirile în târgurile mărunte, unde interesele tuturor se contopesc doar într-unui singur.

Gillon se întâlni cu Walter Bone şi cu câţiva sfătoşi chiar

pe Drumeagul de Jos, unde le povesti, pe crâmpeie cât mai bine legate, cele petrecute la conacul din Brumbie Hill. Pe urmă le dădu declaraţia şi o porni singur, de-a lungul gârlei, în căutarea liniştii, pe când Bone şi ceilalţi se întoarseră în Pitmungo, să le împărtăşească oamenilor cele aflate.

Pentru mulţi, vestea lor a fost tristă, pe vreo câţiva chiar i-a înspăimântat. Aşteptaseră o înţelegere. Erau sătui de foamete şi de zile fripte. Totuşi, din cele auzite, unul de-ai lor săvârşise o faptă la care nimeni şi niciodată nu îndrăznise nici să gândească: înfruntase stăpânul.

Ori o asemenea vitejie părea temei de nădejde pentru ca cei mai mulţi să rămână neclintiţi pe poziţie. Iar de mai şovăiau unii, „învoiala murdară” – adică declaraţia prin care li se cerea să renunţe la drepturi, înainte de a se întoarce la lucru, îi întări pe deplin în hotărârea de a rezista mai departe, aşa încât până la venirea lui Gillon, un nou strigăt de luptă străbătea târgul din zare în zare: „Doar câinii primesc învoiala; oamenii, nu!”.

432

Mai târziu, Gillon îşi amintea de drumul spre casă la fel de fumuriu şi de încâlcit ca şi de cel către Lord. Auzea întrebările ce curgeau ca o apă repede peste el, şi la unele încerca să răspundă, dar mai tot timpul urca dealul tăcut, bântuit de gândul dacă nu cumva greşise precum şi de cumplita cazănă de a-şi aminti fiecare vorbă şi gest al său.

— Unde-s pantofii? se minunau oamenii. Ce s-a-ntâmplat cu ei, frăţioare?

Dar mintea lui vântura alte şi alte întrebări, legate de după masa petrecută la conte. Oare cum ajunseseră la

acel punct de unde niciunul nici altul n-au mai putut să bată în retragere? Când se treziseră la această răscruce? se tot căznea să-şi răspundă. Însă unicul lucru ce-i şedea limpede dinainte era felul în care îngenunchease şi îşi scosese încălţările Lordului din picioare.

— Ce s-a-ntâmplat, omule, cu mândreţea de pălărie pe care ţi-am cumpărat-o?

— Nu ştiu.

în Calea Cărbunarilor îi ieşi dinainte doctorul Gowrie, pe care de-abia îl recunoscu şi-l putu urmări ce-i spunea.

— Am fost de ţi-am văzut fecioru’. Se simte mai bine. Ţi-ai găsit să-l răpună boala pe un miner.

— Îhî...

— De s-ar deschide şi mâine mina, ceea ce, mulţumită matale, nu se va întâmplă, l-aş trimite la lucru.

— Mulţumesc.

— I se umflase un pic beregata, dar i-am făcut ce i-a trebuit. Şi mai are niţeluş lichid în plămâni, dar o să i-l scoatem şi p-ăla. În schimb, pentru un viclean şi încăpăţânat cum eşti dumneata, ar fi nevoie de cu totul alt tratament.

— Mulţumesc, dondăni Gillon, reluându-şi urcuşul. Şi tot drumul, din Târgu Văii, până sus, în Tosh Mungo o ţinu una şi bună: „Nu ştiu ce-i cu mine, de uit. Zău, iertaţi-mă, d-am uitat ce-am zis”.

Acasă, Sam, Sarah, Andrew şi Maggie erau cufundaţi într-un sfat, vorbind încordaţi şi mai mult pe şoptite.;’ – Am aflat, tată, ştim tot, sări Andrew, când îl observă stând în uşă. Altceva mai bun nici n-aveai de făcut.

433

— Am auzit, tată, că i-ai trântit hainului adevărul în

faţă; sântem mândri de dumneata, se alătură Sam.

— Ce-ai făcut, Gillon? îl întrebă Maggie fără să îl privească. Cu ce scofală te-ai ales pe ziua de azi?

— Nu ştiu dacă am făcut ceva.

— Atunci nu trebuia s-o fi început, spuse înveninată.

— A arătat mult curaj, înfruntându-l pe Lord, căută Sam să-l apere.

— Obrăznicia fără socoteală nu e nicio bravură, băiete. Un cal nătâng şi cu ochelari nimereşte în bătaia tunului. Poţi să zici c-a ajuns împins de curaj?

Gillon îşi croi drum printre ei şi se duse în camera pentru oaspeţi. Simţea nevoia să fie singur. Se aşeză în culcuşul pe care i-l încropiseră de când îi cedase patul lui Jemmie şi, cu ochii pironiţi pe tavan, studie dârele negre şi întortochiate, cum le aşternuse fumul pe el. Ai lui îşi continuau sfătuiala, şuşotind, de-abia auzit, dar cu vădită îngrijorare în glas. De şi-ar putea zidi în suflet convingerea că tot ce-i spusese Lordului nu au fost lăudăroşenii de prost. Dai" din păcate nu-şi putea aminti cum anume i-o trântise cu stăpânii şi sclavii şi scutul legii. Măcar de s-ar fi simţit mândru de el şi măcar de-ar fi fost în stare să iasă ca un om demn, nu să dea bir cu fugiţii, urmărit, poate cât o mai fi, de râsul acela descreierat.

în patul din colţ, Jem îşi mişcă trupul şi scoase un geamăt, după care începu să respire anevoie, gâfâind după aer de parcă stătuse cine ştie cât scufundat sub apă. Auzindu-l, Gillon se ridică în picioare.

— Doctorul Gowrie îmi spunea că Jem e mai bine.

— Gowrie e-un cretin, se răsti Sarah. Nici nu cred că e medic.

— Ce şopotiţi acolo?

înainte de a-i răspunde, se întoarseră cu spatele către Jem.

— Vrem să-l aducem şi pe doctoru' Ziuadeapoi, vorbi Sam.

— Doar l-a văzut unul şi a zis că e bine, se interpuse Maggie.

— Gowrie este exact ce-a spus Sarah, o combătu Andrew. Frate-miu e pe moarte. Ascultaţi-mă ce vă spun.

Nimeni din tot Pitmungo nu-i ştia numele adevărat. Apucaseră să-l boteze doctorul Ziuadeapoi, deoarece îl

chemau când bolnavul era aproape pe ducă, şi asta din binecuvântata pricină că venea de departe şi costa gologani. Mulţi dintre pacienţii din aşezările minere îşi dădeau sufletul până să-l vadă sosind, ori mureau după ce-i consulta, însă aducerea doctorului Ziuadeapoi era o împăcare pentru rudele răposatului. Puteau şi ei să-şi ridice frunţile şi să-i privească pe oameni în ochi; doar făcuseră tot ce le-a stat în putinţă, până şi ultimul sacrificiu – de a zvârli, într-un gest de supremă risipă, banii cei de pe urmă, pentru onorariul specialistului din oraşul Cowdenbeath.

Covârşit de întâmplările zilei, Gillon nici nu visase că şi-ar putea pierde fiul, iar acum se trezea dintr-o dată în faţa groaznicei realităţi. Jem, cel mai viguros dintre toţi, să se ducă? Era peste poate!

— De când îi e aşa rău? Să-l am sub ochi şi eu să nu-l văd! Să mi se prăpădească feciorul şi eu să nu îmi dau seama!

— Ba n-o să moară, i-o reteză Maggie. Prea te dai lesne învins.

— Să se stingă în faţa mea şi eu să nu bag de seamă! se tângui tot mai disperat. Poate Lordul avea dreptate. Sânt prea sigur de mine şi egoist.

— Ba ai observat, tată, încercă Andrew să-i curme chinul, dar nu te-ai gânclit c-o să moară.

— Asta e. Spune-i-o, măi băiete, poate o să-i intre în cap, zise Maggie. Nevasta lui Bone e sigură c-o să-i fie bine; a lui Hodges la fel; doctorul Gowrie ne-a spus să fim liniştiţi, numai tu eşti gata să-l şi îngropi.

— Dacă e aşa, cu atât mai vârtos temei să-l aducem pe doctorul Ziuadeapoi, vorbi Gillon şi, întorcându-se către Sam completă: Ia căruţa şi calul şi porneşte-o singur, ca să alerge mai iute.

— Mă duc, dar pe jos, fiindcă am mai mare viteză. Iar la întoarcere, mă va lua alături, în brişcă. Daţi-mi banii.

Era lucru ştiut că doctorul Ziuadeapoi n-o pornea de acasă fără plata înainte, după chiulurile pe care le înghiţise de la familiile pacienţilor stinşi. Băieţii apucară de pat, îl urniră din loc şi ridicară lespedea de pe puşculiţă. Gillon îşi ridică ochii şi văzu chipul lui Maggie când o deschise.

435

— Dacă-i e scris să trăiască, o să trăiască, iar de i-o fi ca să moară, se duce. Doctorul n-are ce-i face. Irosim două lire pe de pomană.

— Dar de e o portiţă, cât de mică, să scape? o întrebă Sam. Dacă-ai şti că prin asta-l salvezi, ai da lirele?

Maggie se uită ţintă la puşculiţă, fără să scoată o vorbă. Era singura dintre toţi care întrevedea de pe acum înneguratele zile ce aveau să vină. Deocamdată, nu le rămânea altceva decât să aştepte. Aşa cum se răspândise

vestea despre cele întâmpiate la conacul din Brumbie Hill, se află şi de starea gravă a lui Jemmie, astfel că, oamenii ce urmau să-l viziteze pe Gillon, pentru a le întregi noutăţile aflate în frânturi şi pe apucate, se văzură siliţi să rămână acasă şi să aştepte cele două deznodăminte: hotărârea lui Dumnezeu asupra vieţii lui Jem Cameron şi porunca Lordului Fyffe.

întreaga suflare a târgului aştepta.

Soarele asfinţise de mult, iar ei şedeau pe întuneric, ascultând horcăitul lui Jem, fără a lua seama la umbrele-tot mai dese ale serii.

— Ooo, s-a făcut beznă! se miră Sarah ca de-o descoperire grozavă. Dar nimeni nu îşi dădu osteneala să aprindă lampa.

— E greu să alergi noaptea. Ar fi trebuit să ia calul, care vede prin întuneric.

— Nu mai bine ca Sam. Şi apoi nu uita că ştie drumul ca-n palmă; doar l-a făcut şi când cu Concursul.

Amintirea întrecerilor de Ziua Minerilor, când Sam îl învinsese pe Jemmie, îi umplu de o tristeţe mai sumbră ca noaptea din jur şi, pentru prima oară, pe Sarah o podidi plânsul. Un vălmăşag de. Gânduri, toate legate de aceeaşi zi – fuga ei de-acasă, fericirea alături de Sandy, încrâncenata stăruinţă de a câştiga Maratonul şi apoi înfrângerea bietului Jem o răscoleau într-un chip ciudat, storcându-i lacrimi fierbinţi.

— Şşt, stăpâneşte-te! o sâsâi Maggie. Doar n-oi fi vrând să te audă bocind. Şi Sarah se domoli.

— Nu sânt decât opt mile până în Cowdenbeath. Până acum ar fi trebuit să se întoarcă.

— Ba douăşpe, preciza Ian, tocmai sosit cu un coş de

cărbuni şterpeliţi chiar din mormanul din faţa minei

43P

Lord Fyffe 1, păzit cu străşnicie de doi pândari, pe care Ian totuşi îi păcălise, cu metodele lui dibace.

— Şi la furatul cărbunelui o să punem noi cruce, când om trece necazul de-acu', îl bombăni Maggie.

— Le punem, mamă, la toate, răspunse el în doi peri.

Gillon habar nu avea câte mile erau până în Cowdenbeath – opt, zece sau douăsprezece, – ceea ce-i apăru ca o nouă dovadă a jalnicei ignorante în care trăiau, fără să aibă măcar o idee la ce depărtare se aflau de un medic, de tribunal sau de ajutorul poliţiei, la caz că Lordul încerca să-i zdrobească în vreun chip.

Cam atunci se ivi şi Jean Bone – soacra lui Sarah – venită să vadă de nu le putea fi de folos. Prin uşa deschisă o zăriră îngenunchind lângă Jem, aplecându-se peste el şi ascultându-i suflarea, clătinând temătoare din cap. Când ieşi din odaie, încercă totuşi să încropească un fel de surâs dătător de încredere.

— Bine nu e, fireşte, da am văzut şi pe alţii ca Jem, şi-aş zice că nu-i chiar de vise rele. O să sară el peste hop.

— Am trimis după doctoru' Ziuadeapoi, rosti cineva, şi pe loc zâmbetul i se topi pe buze. Nu mai era nevoie să-i amăgească.

— Doctoru' Ziuadeapoi!! repetă ea, întorcându-şi privirea spre patul bolnavului. Aţi făcut bine că l-aţi chemat, conchise în şoaptă.

Şi vestea se prelinse în tot târgul. „L-au chemat pe doctoru' Ziuadeapoi, semn că i se apropie ceasul”.

Gillon se aşeză la o masă, să-i scrie un răvaş avocatului despre cele întâmplate în acea zi. În felul acesta îşi punea

rânduială în cuget, plus că trecea şi seara mai lesne, se socoti el. Începuse epistola când, din uliţă, auzi prin fereastră, turuiala nevestei lui Bone, de-abia ieşită din casă.

— Băiatu’ e rău de tot. După mine nu mai are scăpare.

Femeie lipsită de simţ şi măsură la vorbă! o ocărî el în gând. Şi îşi văzu mai departe de scris, aşternând bob cu bob întreaga nenorocire ce se abătuse peste făpturile din Pitmungo, de la închiderea minelor şi încheind cu vizita lui la conac. Scrijelitul penei de gâscă mai acoperea horcăiala lui Jem şi-i mai abătea gândul de la fecior. Ceilalţi şedeau pe unde apucaseră, şi aşteptau.

— Ar trebui să-i dai o gură de apă, îi spuse Maggie lui Sarah..

437

— Nu vrea s-o-nghită.

— Cum de nu, dacă i-o strecori cu lingura.

însă când ii săltară capul, băiatul ţipă şi îşi trase gura de o parte, şi toată apa se vărsă pe bărbie şi pe grumaji.

— Cu siguranţă a ajuns până acum, vorbi Sarah.

— Oho, să fii sănătoasă, întări Andrew. Aşa cum aleargă Sam, parcurge zece mile pe oră.

— Nimeni nu poa’ să facă zece mile într-o oră, se împotrivi Emily.

— Nimeni, afară de fratele tău, o puse Andrew la punct.

în liniştea serii se stirni dintr-odată vântul. Iar în geamuri se auzi ropotul ploii, de parcă ar fi aruncat cineva un ciubăr de apă pe ele.

— Uff, blestemate meleaguri! răbufni Gillon, ridi-cându-se de la masă. Nu există zi fără ploaie ori zăpadă sau altă pacoste, care să ne macine zilele. Se gândea la Sam în

brişcă descoperită. Negreşit doctorul era echipat ca de vreme rea, pe când Sam plecase doar într-o flane-luţă şi, asudat, după o goană de zece mile, se putea căptuşi cu o răceală de moarte, în furtuna de acum.

— Nu trebuia să-l trimitem pe Jem până în capătul Măgurii, se întoarse brusc către Maggie, cu o mânie sălbatecă.

Ea se ridică de pe scaun şi-i veni drept în faţă.

— Ascultă, Gillon, la vorbele mele, şi să nu le uiţi ori să le suceşti după cum îţi convine. Nu vreau să se caşte o prăpastie între noi până la capătul vieţii. Băiatul era bolnav înainte de a-l trimite.

— Vrei să spui înainte de a-l sili să se ducă până în vârf…

— Jem nu se oprea niciodată la jumătate. Sarah începu să lăcrimeze din nou.

— Vorbiţi de el la trecut, de parcă… Dar nu putu să sfârşească.

— Să-ţi intre în cap ce ţi-am spus, îl mai străfulgera Maggie pe Gillon, după care se duse la fiică-sa şi o cuprinse cu un braţ după umeri. Nu-i faci niciun bine dacă te aude plângând, îi spuse în şoaptă, dar niciun bine, m-auzi?

— Ihî, făcu Sarah printre suspine.

— Acum sst! Linişte!

— Ihî…

— Să nu mai boceşti.

438

I

439

— Am isprăvit, se înduplecă Sarah şi, în aceeaşi

secundă, auziră cu toţii un tropăit iute pe caldarâmul de afară; era vestitul căluţ al doctorului Ziuadeapoi, care fugea ca niciunul din comitat. Maggie mai aprinse o lampă şi apoi încă una, pe când cineva se repezi şi deschise uşa. În ea apăru doctorul, urmat de Sam, care dârdâia din tot trupul.

— Bună seara, îi salută medicul. Nu era la prima sa vizită în Pitmungo, dar Cameronii nu il văzuseră până atunci.

Statura-i înaltă, chipul întunecat şi posomorit păreau anume croite pentru porecla ce o purta şi, tot după înfăţişare, s-ar fi putut spune că în trusa lui neagră adunase întreaga jale şi suferinţă din ţinutul West Fife.

— Aveţi un băiat brav, vorbi arătându-l pe Sam. Frecaţi-l bine cu un ştergar, primeniţi-l în haine uscate, daţi-i o gură de whisky, şi n-o să păţească nimic. Tremură zdravăn, dar e încă încins după alergătură. Acum să-l văd pe feciorul bolnav. Femeile, la o parte, vă rog.

— Noi sântem învăţate cu oamenii despuiaţi; doar sântem neveste de mineri, se împotrivi Maggie.

— Atunci n-aveţi decât să rămâneţi.

îl dezbrăcară pe Jem numai până la brâu – mai jos li se spuse că nu e nevoie. Doctorul mirosise despre ce boală e vorba. Ceru o lampă, pe care o apropiară cât mai mult de chipul băiatului, ferindu-l doar să nu-l ardă. Jemmie opunea rezistenţă, însă medicul ştia cum să-şi strunească bolnavii, ca să-i poată examina. După ce-i cercetă gâtul, îi pipăi glandele umflate, îi luă temperatura şi începu să-l ciocănească uşor de-a lungul plămânilor. Îi scruta pleoapele închise, când, brusc, Jem şi le ridică şi-l privi drept în ochi, încercând, după părerea celor de faţă, să îi

surâdă, în semn că-l recunoscuse, sau să-şi arate luciditatea ori durerea. La urmă, doctorul îl acoperi până peste cap, Sarah începu să bocească şi trecură cu toţii în bucătărie, unde Sam tocmai se primenea.

— Vreţi să auziţi adevărul sau vorbe îndulcite, ca mai toate familiile? Dar judecind după flăcăul care a venit după mine, cred că pot să-mi răspund singur la întrebare. Lui Gillon îi plăcea acest om. De-abia acum pricepea de ce se temea Pitmungo de el, ocolindu-l pe cât posibil: doctorul înfăţişa adevărul – care, de cele mai multe ori, era de neîndurat. Băiatul are difterie cu complicaţii la bronhii, îşi rosti el osânda. Suflă greu şi cu mare durere, din pricina unei membrane, care-i creşte în gâtlej. Alţii, în starea lui, urlă cât e noaptea de lungă. Pe mulţi i-am şi auzit. Sânt dureri mari, cum le are şi el. Pinul din dreptul ferestrei sc’râşnea prelung sub bicele vântului şi ale ploii şi, auzin-du-i, doctorul privi în sus, către geam. Asta nu-i face bine, spuse cu urechea ciulită la vaerul crengilor.

— Îl tai chiar acu’, îl asigură Sam.

— E o boală cu fierbinţeli mari, care ucide prin deshidratarea şi istovirea organismului; înţelegeţi? Şi toţi clă-tinară din cap. Membrana din gât a luat mari proporţii; ea ar putea fi înlăturată prin traheotomie, adică printr-a gaură care se face la gât, pe unde se introduce o sondă, spre a se pompa aerul direct în plămâni; dar asta înseamnă mai mult prelungirea agoniei. Plămânii sânt atât de plini de lichid – pe care n-am cum să-l scot – încât băiatul se îneacă în propriul său pat, ca să spunem aşa. Medicul începu să-şi adune puţinele ustensile pe care le folosise la consultul lui Jemmie, privindu-le lung câtva timp. Am o doctorie, reluă cu zăbavă, care mai ţine pe loc

dezvoltarea membranei, uşurându-i cel puţin respiraţia şi dându-i putinţa chiar să vorbească… de are chef, ori putere. E posibil ca el să-şi dorească să se stingă pe nesimţite, cum ne exprimăm noi. Oricum, luaţi-o, îi spuse lui Maggie, în-tinzându-i în acelaşi timp sticla, şi daţi-i câte o linguriţă la câteva ore. O să-i amelioreze şi sufocările, care se vor ivi în curând, dar după câteva crize, licoarea îşi pierde efectul.

în picioare, cum le vorbea, părea grozav de înalt. Niciodată nu le păşise pragul aşa un lungan de bărbat. Doctoru' Ziuadeapoi, venit în casă, la ei! Cât de fulgerător îi lovise năprazna!

— De ce vă spun toate astea? îl auziră după un răstimp. Ca să vă pricinuiesc suferinţă? Nici pomeneală. Ci ca să-l ajut pe bolnav, zise într-un chip de parcă nu era nimeni de faţă. Mai am un leac, aici în sticluţă, care am constatat că a dat rezultate la unii bolnavi aflaţi departe de orice spital. Am s-o las la căpătâiul băiatului, iar când oţi vedea că se înteţesc sufocările, ar fi bine să-şi ia careva inima în dinţi şi… să-l scutească de chinuri.

Se întoarseră în odaia vecină, dar niciunul, în afară de doctor, nu avu tăria să îl privească pe Jem; cel puţin, nu atunci, pe moment. Medicul mai scoase o sticlă, din trusa

lui neagră, şi o aşeză pe măsuţa de lângă pat. Apoi ieşi, îşi îmbrăcă haina cauciucată, şi o luă către uşă.

— Noapte bună, le spuse, înainte de a trece pragul. Şi v-aş mai da o povaţă, cum o fac şi prin alte case, deşi mulţi nu ţin cont de ea. Plângeţi în voie şi fără frică. Bolnavul nici nu vă ia în seamă; el ştie ce îl aşteaptă. În schimb, lacrimile fac bine celor care rămin în urmă.

Moartea şi ochii zvântaţi nu prea merg laolaltă.

Auziră căluţul fornăind supărat de atâta aşteptare’ în ploaie, şi pe urmă un tropăit grabnic, pe uliţa pietruită. Doctorul Ziuadeapoi plecase. Până când depărtarea îi mistui umbra şi înghiţi zvonul copitelor repezi pe caldarâm, rămaseră neclintiţi. Într-un târziu, Maggie intră în bucătărie, după o lingură, iar Sam în odaia lui Jem, să cerceteze sticluţa lăsată de medic. La lumina de-abia pâlpâită a lămpii, la început nu putu descifra numele de pe etichetă şi nici nu avea îndrăzneala s-o ia în bucătărie unde ar fi văzut-o. O buchisi cu anevoie, literă după literă, iar când izbuti să închege cuvântul, scăpă un chiot pe care nădăjduia să nu-l fi auzit nimeni în casă. Pe sticlă scria Cloroform.

Prima doctorie recomandată de medic se dovedi de folos, atenuând efectul membranei crescute în gât. Jem începu să vorbească – lucru de care nu fusese în stare – şi să înghită apă, ceea ce-i mai învioră trupul, secătuit de temperatură şi năduşeli. Ceru să fie lăsat în odaia de oaspeţi, unde avea linişte, şi-l chemă pe Sam lângă el.

— Să nu tăiaţi pinul, îl rugă de cum îl văzu, şi Sam simţi cum i se ridică părul pe ceafă.

— Ai auzit aşadar când ne-a sfătuit doctorul să te scăpăm de el? întrebă Sam cutremurat.

— Da.

— Şi restul?

— Oamenii îşi închipuie că dacă nu poţi vorbi eşti şi surd, dar eu vă aud glasurile ca nişte tobe, în tâmple şi în creştet.

Efortul îl istovi şi, un răstimp, rămase cu ochii pironiţi la tavan, ca mai apoi să-i închidă, cuprins de o toropeală;

când îşi reveni iar, îl scrută pe cel de alături, de parcă nu-l slăbise din ochi un moment, şi, pe cât de tulbure îi desluşea chipul, înţelese totuşi că Sam era plâns.

— Vai, frăţioare, credeai că nu ştiu ce-aţi vorbit? Celălalt se ridică de pe scaun, incapabil să-i îndure privirea.

441

— S-a făcut frig în cameră, zise doar ca pretext, ca să dispară câteva clipe. Mă duc după o găleată cu cărbuni încinşi, să ţi-o pun lingă pat.

— Mie mi-e cald, murmură Jem. Stai aici.

Sam îl apucă de o mână, dar simţind freamătul dureros al lui Jem, i-o lăsă. Se aşeză din nou lângă el, împăcat că-l aude răsuflând mai uşor, ascultând suspinele ramurilor prin geam.

— Nu mă supără plânsul crengilor, şuşoti Jem. M-am obişnuit să-l aud.

— Ştiu că-l urai înainte…

— Înainte… dar am mai crescut, frăţioare. Mai demult mă băga în sperieţi. Mă făcea să gândesc la ziua de apoi, zise căznindu-se să zâmbească. Acum mă apropii de ea, şi văd că nu e chiar aşa groaznic. Şi de astă dată izbuti să surâdă.

Sam căuta să abată discuţia.

— Ştii ce m-apasă pe suflet? vorbi ţintuit de căutătura lui Jem. Ziua când am câştigat Maratonul.

— De ce? Doar a fost o victorie.

— O fi fost, da’ te-am tras pe sfoară. Am chiulit atâtea săptămâni de la lucru… cum prea bine ştii…

— Şi ce dacă? Vorba e că l-ai câştigat.

— M-ai cotonogit cu goana din urmă. Mi-ai scos sufletul.

M-ai dat gata…

— Cum te-am dat gata când ai ieşit primul?

Pe moment nu-i răspunse, şi Jemmie alunecă iar într-o plutire vecină cu somnul. Când se trezi mai ceru o lingură din licoarea de leac. Iar după ce i-o dădu, Sam reluă dialogul de unde-l lăsaseră.

— Ooo, de câte sute de ori, ba chiar de mii de ori, m-am gândit, Jem. Cum de nu te-am lăsat să mi-o iei înainte, când ai fi meritat-o din plin? Din câte lucruri am făcut până azi, e singurul de care cu adevărat mă căiesc.

— Dar cum ai fi putut face altfel? Să mă laşi să câştig?

— Ooo, de-ai şti cât de mândru eram de tine că m-ai ajuns! Aş fi zis că ţi-e peste puteri, pe când tu ai dovedit-o că nu. De-aia te admiram aşa tare şi mă făleam cu un frate ca tine. Ori atunci, cum de nu ţi-am cedat pasul? De ce am gonit nebuneşte, să te întrec?

„Nu cumva să începi să te smiorcăi, îşi poruncea Sam. Ţin-te bine până la capăt!” Şi, ca să-şi învingă durerea

ce-l gâtuia, îşi înfipse unghiile în rana ce i-o făcuse Maggie, la mână.

— Ai câştigat toate probele, Sam. Nimeni nu va mai face una ca asta.

— Fiindcă te-am înşelat pe tine. Era dreptul tău să ieşi primul. De ce n-am putut să te las? Şi, cu toată în-dirjirea de a se abţine, se trezi hohotind.

— De ce plângi, Sam, când aşa trebuia să fie, să câş-tigi tu? Doar nu înţelegi? Asta eşti tu. La fel ca şi mine. Şi ca noi toţi. Şi nu ne putem schimba. De aceea nu m-ai lăsat înainte…

Cândva, în timpul nopţii, apăru şi Maggie în vârful

picioarelor.

— Cum îi mai e?

— Acum doarme. Leacul doctorului îi face bine.

— Dar nu multă vreme.

— Daa, ştiu.

Jem era treaz, dar în starea lui de atunci, nimeni n-ar fi putut-o spune când doarme de-a binelea sau numai stă cu ochii închişi.

— N-am să ajung niciodată acolo, aşa e? întrebă după plecarea lui Maggie.

— Unde, Jem?

— Cum unde, frăţioare? în America. N-am să apuc să văd nici măcar cum arată. Sam începu iar să plângă, dar pe tăcute, în aşa fel că Jemmie nu-l observă. Al de m-a consultat era doctorul Ziuadeapoi, nu-i aşa? Sam hotărî să nu îi răspundă. Îşi închipuise că Jem l-a recunoscut. Nu-i aşa? stărui Jemmie, încercând să se înalţe pe pernă. Şi Sam aprobă dând din cap. Să nu mai încerci să mă minţi, Sam!

— Nu, niciodată.

Şi din nou se lăsă tăcerea, iar Sam aţipi. Se făcuse târziu, gonise zece mile pe jos, şi, ca oricare altul în Pitmungo, era slăbit de puteri din cauza lipsei de hrană.

— Vorbeşte-mi de tata, îl trezi Jem după un răstimp. Sam tresări buimac, neştiind nici unde se află, dar după ce se mai limpezi, se îndreptă în scaun şi începu să-i depene veştile – atâta cât aflase – vorbind cu glas mângâios şi cât mai domol, să nu-l izbească în tâmple, precum îi mărturisise. Jemmie asculta cu ochii închişi,

ferindu-şi-i de lumină, şi cu o undă de zâmbet în colţul

gurii.

— Ooo, mi-aş fi dat viaţa să fiu acolo şi să-l aud pe tata cum îl perdăfuieşte pe ticălos. Ce zi mare pentru Pitmungo! Nu-i aşa, Sam?

— Adevărat. O zi mare!

Mai ceru doctorie şi Sam îi dădu, însă efectul ei începuse să scadă. Apăruse iar horcăitul, chiar mai cavernos ca înainte, fiecare suflare auzindu-se ca o sfâşiere de pânză. Încerca întruna să-şi cureţe pieptul, parcă să dea afară ceva, însă fără să izbutească, şi orice efort se sfărâma în suferinţă şi istovire. Pe Sam îl înfiora gândul tusei, convins că, odată începută, nu se va termina decât în clipa când Jem îşi va da duhul. Din fericire însă nu-l auzea tuşind.

— Aşadar tata s-a dus la năpârcă şi i-a dat lecţia. Vrei să-i spui mai târziu cât de mândru-s de el?

— Spune-i-o tu.

— Eu nu îndrăznesc să i-o zic, chiar aşa, pe fală…

— Atunci las-o pe mine.

— Sam.

— Da, sânt aici.

— Să mă-ngropaţi în coşciug cu chipeng.

— Ooo, Jem. Jemmie drag!

— Ştii că un coşciug costă cât un bilet spre America?

03

începuseră a se ivi primele clipiri ale dimineţii – spartul zorilor – cum se spunea în Pitmungo – deşi, în odaia lui Jem, nu pătrunsese niciunul din solii prevestitori. Firava lumină ce pâlpâia în zare era cu totul umbrită de crengile pinului, iar cântatul cocoşului încetase cu săp-tămâni în urmă, de când ultima galiţă a târgului amuţise în cine ştie

ce oală. Aşa încât soarele răsărea pe tăcute.

— Am trecut de noapte… de ceasu-ăl mai greu, cum se spune.

— Aşa e, Jem. Şi mai ştii ceva? vorbi Sam dintr-odată înveselit. Aş zice c-arăţi mai bine. Zău că da. Sări de pe scaun cu gândul să-i cheme şi pe ceilalţi, să-l vadă. Însă Jem îl opri.

— Mincinosule! Doar ţi-am cerut să fii cinstit cu mine.

444

— Da' ăsta e adevărul, se apără Sam.

— Cum să fie, măi găgăuţă, când din nou mă cuprind fierbinţelile? Sam capitulă şi se aşeză iar. Zi-mi, frăţi-oare, ai vreun gând cu Terenul de' Sport, după cum te simt eu? Sam încuviinţă doar cu capul. Ce? Vreau să aflu, stărui Jem.

— Nu ştiu. Încă n-am hotărât. Da' ceva o să fac.

— Ai să pui foc, aşa e? Să ardă mina…

— Nu ştiu.

— Atunci o arunci în aer. Asta e. Te-am ghicit, că doar te-am văzut tot adunând exploziv.

— Cum şi când?

— Crezi că poţi ascunde un lucru ca ăsta de frate-tu?

— Şi cine mai ştie afară de tine?

— Care altul mai ştiriceşte ca mine?

— Andrew?

— As! Nici prin gând nu îi trece.

— Ian?

— Nu. Dacă te dibuia ar fi venit să-mi vândă pontul.

— Ai dreptate. Asta e Ian. Cum să-l lecuim de nărav?

— Nu-i purta tu de grijă. O să-i treacă cu timpu'. Fii sigur. Doar e un Cameron. Şi din nou reveni la ideea de

dinainte. Pe care vrei s-o arunci în aer? Spune-mi, Sam. O să duc secretu' cu mine, în mormânt.

Doamne, cum putea să vorbească atât de nepăsător? se gândea Sam, simţind cum îl podidesc lacrimile. Pe el, doctorul Ziuadeapoi trebuia să-l fi sfătuit altfel. Nu boceală în voie, ci cât mai puţină.

— Încă nu mi-am fixat mina, vorbi cu mare strădanie. O să văd eu atunci, când o suna ceasul.

— Dar de petrecanie tot îi faci, nu-i aşa?

— Asta sigur. Am s-o fac pentru tine, Jem.

— M-aş bucura tare mult. Şi cât aş mai vrea să fiu acolo, cu tine.

Ih ciuda părerii lui Sam, Jemmie nu era cu nimic mai bine. Doctoria îl ajuta, redându-i glasul şi puterea de a vorbi, dar pentru scurte perioade de timp. În ziua aceea îi chemă să-i vadă pe toţi ai familiei. Prea mult nu se întinse la vorbă, secătuit cum era, dar, drămuindu-şi cu grijă ultima licărire de viaţă, apucă totuşi să-şi ia rămas bun şi să spună un cuvânt fiecăruia. De-abia după masă veni rândul lui Gillon.

4-15

— Sânt mândru, tată, de tine.

— Ooo, fiule, orice om ar fi făcut tot la fel, de s-ar fi dus la conac.

— Numai că până la tine nu a făcut-o niciunul. Făgăduieşte-mi, tată, că n-ai să semnezi „învoiala murdară”.

— Oo, Jem! Cum ai crede că aş putea?

— Nici Andy. Şi niciunul din noi.

— Niciunul,... cât om trăi.

— Mi-ai fost tată bun... Ai încercat să mă-nveţi... deşi prea multe nu am băgat la cap.

— Dar ştii lucruri mai presus decât noi.

— Nu. Nu de asta vorbeam… De la început, nu ţi-am semănat, tată… am avut pielea oacheşă… şi nu mi-am putut ţine nasu' în carte… n-am putut…

— Dar niciun neştiutor nu ai fost. Asta, nu, fiule. Greu le mai venea să vorbească în felul acesta, dar confruntarea cu moartea impune anumite virtuţi.

— Ai să pierzi cel mai bun frizer şi cizmar din Tosh Mungo. Cine o să-mi ia locul?

— Emily, spuse Gillon, şi pe urmă şi-ar fi smuls limba. Prin cuvântul rostit, recunoscuse sfârşitul pecetluit al băiatului şi chiar împăcarea lor cu apropiata-i plecare. Rămase tăcut, strivit de umilinţă, şi numai după un răstimp, destul de îndelungat, îndrăzni să-i pună o întrebare, al cărei răspuns nu mai avea cum să-l afle vreodată.

— Spune-mi, fiule, tu ai zvârlit cu piatra în Brothcock?

— Nu.

— Atunci Sam?

— Nici Sam. Nu ştiu cine i-a aruncat-o.

— Dar Sam plănuieşte ceva cu mina Lord Fyffe 1, aşa e?

— Nu. Chiar mi-a spus-o că nu are dreptu' să-i lipsească pe alţii de pâine.

— Adevărat?

— Jur în faţa lui Dumnezeu. Gillon se lovi cu mâna de frunte.

— Cum de nu ne-am gândit pân-acum?

— La ce, tată?

— Nu vrei să-l chemăm pe cuviosul Maccurry?

— Ooo, cerule!

— Crezi în Dumnezeu, fiule?

— Încerc, tată. Mă strădui tot timpul… dar nu izbutesc… nici acum…

446

„Prin urmare nici jurământul făcut nu valorează nimic", ar fi vrut să-i răspundă Gillon, clar îşi ţinu gura.

— Să plecaţi, tată, continuă Jem. Pentru voi nu mai e viaţă aici. Şi să nu mai veniţi înapoi.

— Da, fiule. Ne vom duce. Dar numai după proces.

— Ooo, tată, ce-aş fi vrut să mă văd şi eu la proces, iar pe urmă să-mi fi luat zborul cu voi…

Atunci îl apucă prima tuse – aprigă şi nimicitoare – după cum se temuse Sam. Lipsa de aer îl gâtuia şi, luptând să inspire, se încorda din toţi muşchii, cu puţina vlagă ce-i rămăsese şi, de fiece dată, parcă i se rupea ceva în gâtlej. Singurul ajutor era de a-l sprijini şi de a-i mai răcori fruntea cu apă, pe când cei din bucătărie apucau scaunele cu mâinile şi le strângeau până li se albeau încheieturile.

Seara, după ce mai dormi, ceru s-o vadă pe maică-sa.

— Să nu îl forţezi pe tata să semneze „învoiala murdară". De-şi va aşterne numele pe hârtie, o să moară, ca mine.

— Dar tu n-ai să mori, Jem. Ai trecut peste groapă…

— Nu asta ţi-am cerut, mamă.

— Ei, bine… am înţeles.

— Nici asta nu-i destul.

— Atunci îţi făgăduiesc că n-am să-l silesc.

— Aşa da. Acum sânt pe deplin mulţumit.

Era tare pricepută la îngrijit. Ştia cum să umble cu el, să-i împlinească orice nevoie. Ceilalţi – afară poate de

Sarah – prea erau moi şi cu milă, pricinuindu-i mai multe dureri. Maggie îl schimbă de cămaşă – nu fără să-l facă să sufere – dar măcar se simţea primenit.

— Ştii ce n-ai făcut niciodată?

— O mulţime de lucruri…

— E vorba de ceva în legătură cu mine, zise rar şi privind-o în ochi. Ia gândeşte-te.

Şi aşteptă liniştit, ca unul ce nu e mânat de grabă. În-tr-un târziu, maică-sa se dădu bătută, scuturând neştiutoare din cap.

— Nu m-ai pupat niciodată, mamă.

— Ooo, Jem! suspină cu întârziere.

— Da, mamă. Niciodată de când mă ţin minte. Credeai c-am uitat?

Maică-sa se răsuci brusc – la gândul să nu fi apărut careva în cameră sau în prag şi să fi auzit grozăvia – dar cum nu era nimeni, respiră uşurată. Apoi dădu să se

plece peste băiat, să-l sărute; însă Jemmie o respinse, scu-turându-se anemic.

— Acu-i prea târziu, mamă. Nu mai îmi trebuie.

— Te-am iubit pe cât am putut şi m-am priceput, îi spuse pe nerăsuflate şi aproape şoptit, fiindcă n-ar fi vrut s-o audă şi alţii, ci doar el, şi-şi dorea deznădăjduită să-i dea ascultare şi s-o priceapă. Am încercat, Jem. Dar la noi, în familie, nimeni n-a ştiut niciodată cum să-şi arate dragostea. Înţelegi? Băiatul nu schiţă niciun semn. Pitmungo ne schilodeşte, ucide orice duioşie în noi. Aş fi vrut să fiu altfel, însă n-am ştiut cum; mă poţi crede, băiatule? Nu m-am priceput să-mi dezmierd fiul.

— Acu-i prea târziu.

— Da… e prea târziu.

— Prea târziu. Mamă.

— Nici să plâng la durere nu ştiu, continuă ea, dar Jem aţipise.

Rămase lângă el, nemişcată, până când răsuflarea anevoioasă şi chinuită se auzi mai egală, şi atunci se plecă şi-i sărută fruntea şi obrajii osoşi. Era de necrezut cât părea de vânjos, deşi la numai un pas de moarte. Ce cruzime şi nedreptate! Semăna tare mult cu propriul ei tată, cu Tom Drum. Nici el nu o sărutase vreodată sau parcă da… în ziua când plecase să-şi caute mire. Deşi prea limpede nu-şi aducea aminte. Se gândi să-l sărute pe Jemmie pe buze, însă până la urmă socoti că nu avea rost. Stinse cu degetele fitilul lămpii lăsându-l singur în odaia întunecată.

După o vreme, începu din nou tuşea, cu aceeaşi luptă aprigă după aer, iar când se mai potoli, îl rechemă pe Sam.

— Să nu mă laşi să mă-nec în pat, îi spuse în şoaptă. Ştii că de când am coborât prima oară în mină, am trăit cu groaza să nu dea năvală apele peste mine şi să mă-nghită? Un nou val de tuse îl opri să vorbească. Sam îl ţinea de mână, deşi conştient că nu-i provoacă decât dureri. Nu mă lăsa să mă-nec. Îmi făgăduiesti?

— Da.

— Şi te ţii de cuvânt?

— Îhî.

— Ştii ce are bun boala mea?

— Ce?

— Doreşti s-o termini cât mai repede… Sam nu putu să-i răspundă. N-avea decât să-i vorbească Jemmie, dac-o

dorea; el, însă, nu se mai simţea în stare s-o facă. Am trăit şi zile frumoase, îl auzi iar. Nu-mi pare rău că am venit pe lume…
— Da, aşa e…
— Sam…
— Sânt aici.
— Mă bucur că ai câştigat fuga…
— Ooo, Jem, nu mai începe cu asta. Fie-ţi milă…
— Daa, înţeleg. Atunci, află că nici nu-mi pasă cine a învins ori a rămas de coada căruţei. Nu contează nici cât negru sub unghie.
— Nu, nu contează.
— Şi totuşi ai reuşit un lucru pe care nu-l va mai face nimeni vreodată.
— Ooo, Doamne, ce Cameron încarnat până la ultima răsuflare, cugetă Sam, simţind cum îi lunecă mâna lui Jem dintr-a lui.
— Cu bine, Sam.
— Cu bine…
Mai târziu, intrară şi alţii la el – Sarah şi Andrew, apoi Gillon şi din nou Maggie, astfel că Sam nu a fost ultimul de care s-a despărţit sau căruia, poate, i-a adresat rugămintea cu salvarea de la înec. Spre miezul nopţii, Maggie i-a administrat o doză dublă de doctorie, la care a reacţionat mai bine ca peste zi, răsuflând mai uşor şi cu raluri mai slabe. Odată cu liniştea lui, slăbi şi încordarea din casă, şi cum toţi erau toropiţi de oboseală, dintr-odată îi prinse păienjenişul somnului. Gillon se ghemui în culcuşul lui, încercând să adune în minte întâmplările zilei, pe care curând i le risipi însă somnul. Se dormea

peste tot – în paturi sau pe podele. Rob Roy, întors de la „Buchea Cărţii”, destul de pilit, aruncase o ochiadă în odaia lui Jem, după care se tolănise pe duşumea, într-una din camerele de sus. Peste întreaga suflare din casă se întinsese binefăcătoarea aripă a somnului.

O foiala pripită şi zgomotoasă îl trezi brusc pe Gillon. Cineva alerga din bucătărie spre odaia lui Jem.

— Cine e? întrebă, şi rămase în aşteptare. Pe moment gălăgia încetă, şi el se lungi iar, cu gândul să adoarmă. Dar din nou apăru zvonul acela ciudat, parcă de paşi foarte repezi, care, prin cadenţa egală, nu păreau sunete obişnuite, de noapte. Curând se ivi o voce şi un fel de răspuns; ciuli urechea, însă nu desluşi nicio vorbă. Apoi îl străfulgera fiorul conştiinţei că de fapt nu dorea şi nu

va voi niciodată să pătrundă misterul acelei clipe. Şi totuşi, auzi fără voie un soi de învălmăşeală sau luptă, de foarte scurtă durată… hârşâitul patului pe podea – ca şi când se mişcase cu două degete… un sunet vag de pahar lovit de piatră, dar fără a se sparge, pe urmă linişte… un minut două… şi din nou goana de la început – acum însă parcă mai sigură – ca mersul cuiva deprins între timp cu întunericul – paşi iuţi de-a curmezişul odăii… o ciocnire de patul lui Maggie… şi iarăşi tăcere – pentruca umbletul să crească pe urmă de afară, dinspre cămară sau de la scara ce ducea sus… de unde anume nici el nu-şi dădea seama… şi încă o izbitură, la capătul scării… ori poate paşi, coborând…!?

— Maggie! strigă prin întunericul ca de păcură.

Niciun răspuns. Atunci se ridică şi orbecăi până la patul ei, aflat în cealaltă margine a camerei. Patul era gol, iar

uşa de la intrarea prin spate, deschisă. Vântul se potolise complet. De aceea şi zgomotele se auzeau atât de limpede încât îl treziseră. Pe cer licărea o lună searbădă. Deodată apăru şi Maggie în prag.

— Ce cauţi acolo? o întrebă Gillon.

— Da’ tu după ce bâjbâi? Avea în mână un cearceaf. L-am spălat, îi explică ea. O să-i trebuiască lui Jemmie, dimineaţă.

— Dar e ud. Curge apa din el…

— Îl usuc eu, nu avea grijă.

Aşadar Maggie fusese acolo… Atunci ce însemnaseră paşii de pe scări – în sus şi în jos – zoriţi şi cu ţintă precisă; apoi forfota pe duşumeaua bucătăriei – ca de animale alergând pe întuneric – precum şi larma din. Odaia vecină? Se întoarse în pat. Nu voia să intre chiar în clipa aceea la Jem. Se ghemui în aşternut, dar după câtăva vreme, îşi simţi perna udă de lacrimi. Când se trezi, înainte de revărsatul zorilor, Maggie încă dormea – somn adine, de copil istovit, după o zi mult prea lungă. Cearceaful atârna spânzurat pe o sfoară, deasupra vetrei stinse şi îngheţate, în care mai picurau stropi din el.

Nici acum nu voia să intre alături, aşa c-o porni pe scară, cât putu mai încet, spre camerele copiilor. Îi găsi dormind duşi, Sarah şi Emily pe laviţele obişnuite, iar Rob Roy, nimerit, din greşeală, în odaia lor, trântit pe podea. Se apropie şi le cercetă pe rând chipurile; însă nu desluşi nimic.

450

Tată, cum îi mai e lui Jem! sări Sarah din somn.

— Bine. Mai bine, cred.

— Ooo, slavă cerului!

— Culcă-te si mai dormi.

— îhî.

Coborî scara şi-o apucă spre odaia lui Jemmie, dar în drum, se hotărî să ia mai întâi. O gură de aer, în dimineaţa de-abia prizărită. Când deschise uşa, găsi pragul ticsit de sticluţe.

Erau desigur umplute cu „apa cea negrăită”, de care auzise nu o dată vorbindu-se, cum e luată de sub podul ce ducea către ţintirim – călcat doar de oameni, întru-cât mortul e dus pe umeri – şi depusă la uşă, la asfinţit ori în faptul zilei, fără ca aducătorul să scoată un singur cuvânt la dusul ori la întoarcerea de la riu. Şi cu ochii la sticluţele îngrămădite la picioarele lui, se simţi pe moment întru totul descătuşat de neliniştea ce-l rodea în legătură cu vânzoleala de peste noapte. Desigur nu fusese nimic, iar tăcerea din odaia lui Jem era minunea apei vrăjite. Jemmie se liniştise şi acum dormea.

De bună seamă apa avea o putere suprafirească, altminteri la ce s-ar scula oamenii, în puterea nopţii, şi-ar porni-o spre gârla din vale, atâta cale, pe jos, urcând pe urmă tot dealul până la răsăritul soarelui? Fără rost n-o făceau, ci numai ştiindu-i harul vindecător. Şi, luminat de acest gând, închise uşa şi o luă la fugă spre odaia lui Jemmie, convins că răul trecuse, cândva, peste noapte, şi-i va vedea chipul oacheş şi dăltuit ca în stâncă, în sfârşit, liniştit, ba chiar treaz şi surâzător, la ivirea lui. Dar de cum intră observă răvăşeala din pat, cearceaful şi pătura acoperindu-l numai până la brâu – iar pe duşumea, lângă pat, sticluţa golită şi dopul nu departe de ea.

Apucă pătura şi o trase peste băiat, însă nu şi pe faţă cum nu-i plăcuse niciodată s-o vadă – ci doar până la gât,

aranjând-o cu grijă, cât mai dreaptă şi netedă. Astfel acoperit, Jem arăta foarte bine – aproape ca şi în viaţă – de parcă dintr-o clipă într-alta avea să deschidă ochii, odihnit, după somn, gata să coboare din nou în mină. După ce îl privi un timp, se aplecă după sticlă şi dop, descoperind tot atunci şi tamponul de cârpă în care fusese turnat lichidul. Le luă şi le vârî pe toate în buzu

451

29*

nar, după care se uită iar la Jemmie. Oare cine avusese atâta curaj? Care din ei îl iubise aşa de mult?

După o vreme ieşi, ca să-i trezească pe toţi ai casei şi să-i anunţe că Jemmie murise.

04

A doua zi după îngropăciunea lui Jem – zvârlit despuiat în pământ, pentru cruţarea banilor de costum şi sicriu – Lordul Fyffe anunţă redeschiderea minelor şi hotărârea Companiei de a primi în serviciu orice muncitor de bună-credinţă care consimte să iscălească aşa-zisul Contract al „Obligaţiilor comune” – după cum botezaseră ei declaraţia. Era o victorie pentru Cameroni şi pentru mineri, şi mai mare păcatul că Jem închisese ochii mai înainte de a se putea bucura de ea. Se ivise prima spărtură în zidul de fier al Companiei Pitmungo; prima concesie pe care o făcea – de nevoie – de la înfiinţarea ei până acum.

Cameronii nu renunţaseră la pretenţii, procesul pentru despăgubire urma să se judece, şi totuşi Lordul se văzuse silit să reia exploatarea cărbunelui. Evident, nu era o biruinţă completă, deoarece oamenii trebuiau să semneze „învoiala murdară” ca să-şi recapete slujba, dar prin

solidaritatea ce-o dovediseră, pârghia opţiunii trecuse în mâna lor, aşa cum prea bine o ştia fiecare. Puteau reîncepe munca, însă numai la hotărârea lor. Ori minerii deciseseră să nu se ducă la lucru. La şuieratul sirenei de luni dimineaţa, un puhoi de bărbaţi se adună la gurile minelor, dar niciunul nu coborî în subteran.

— Ne ducem jos numai când şi-o lua înapoi hârtia şi o arunca-o unde-şi face Lordul nevoile, răcni Archie Japp – unul din fruntaşii mişcării, care lupta acum pentru oameni la fel de dârz precum îi minase cândva de la spate, să asude pentru stăpân. Fiindcă acesta era miracolul din Pitmungo: fie că Gillon câştiga procesul ori nu, viaţa nu mai avea să semene cu cea din trecut.

— Măi oameni buni, încercase Powell, crâşmarul, să-i domolească, ajuns şi el la anaghie, din cauza vânzării tot mai scăzute. Gândiţi-vă că aici toţi trăim de pe urma cărbunelui. Ori cum îl mai scoatem, când voi staţi cu braţele încrucişate?

452

— Să iasă singur, birtaşule. Sau trimite-l pe Lord şi pe grăsanii lui de feciori să-l sape.

Vociferau cu toţii împotriva dividendului de patruzeci la sută – o nedreptate care-i unise – cât şi împotriva „învoielii murdare” care-i jignea; totuşi disputa îşi păstra caracterul ei personal. Cuvântul de ordine rămăsese tot: „Rezistaţi alături de Cameron!”, strigat cu şi mai multă înflăcărare de la moartea lui Jemmie, care, aşa cum ajunsese fiecare să creadă, pierise tot pentru cauză.

— Au pierdut şi feciorul în lupta noastră, şi noi să nu ne mai strângem un pic cingătorile?

Timp de o săptămână sirena i-a chemat la lucru, iar ei

se duceau la intrările în mine numai să vadă care va fi întâiul mişel ce va semna declaraţia Lordului. Dar niciunul n-o iscăli. Cerbicia lor ajunse de pomină, mai întâi prin împrejurimi – în Easter Mungo, în Wester Mungo şi în Cowdenbeath – iar în cele din urmă şi în Edinburgh. Întregul West Fife era cu ochii pe ei. Iar oamenii rămâneau neclintiţi în hotărârea lor solidară.

Se primi şi un mesaj, venit tocmai din Edinburgh:

„E peste cunoaşterea noastră cum de aţi izbutit, dar păstraţi-vă unitatea desăvârşită, aşa cum aţi arătat-o şi până acum. E pentru prima oară în istorie când întreaga suflare a unei aşezări de mineri din West Fife se înfrăţeşte în luptă, iar fapta voastră este privită ca o minune.

Nădăjduiesc că rana ţi s-a mai tămăduit, însă nu de tot. Procesul va fi judecat în proxima sesiune. Tăvălugul justiţiei se urneşte anevoie, dar sigur. Lordul va fi chemat să dea socoteală de faptele sale. Luptaţi mai departe! Ţineţi-vă tari! Rezistaţi pân' la capăt!

Angus Macdonald

Iar mai jos, în chip de postscriptum, se scrisese în fugă, cu litere mâzgălite:

„Vă urmărim. Sântem alături de voi!

K. H. «

Scrisoarea trecu din mână în mână, lăsând o adâncă impresie asupra oamenilor. Aşadar nu erau singuri. Ochii lumii erau aţintiţi asupra văgăunii lor cernite de zgură. Numai Selkirk se arăta sceptic.

453

— I-ai înştiinţat câL sânt oamenii de lihniţi? îl luă pe Gillon din scurt. Doar n-oi fi făcând pe grozavul. Să nu le spui că mai au un pic şi crapă de foame? Scrie-le să

trimită ceva de-ale gurii, altfel se duce totul de râpă într-o săptămână. Ce tot îndrugi mereu cu drăguţa-ţi nevastă? „Foamea-i un stăpân aspru”, nu? Ei bine, aşa e. Nu e destulă doar emoţia şi nici simpla dorinţă de a face ceva. Aţi ajuns să închegaţi unitatea; pe temelia ei e momentul să vă organizaţi. Când vi se cere un martir, asiguraţi-vă că aveţi pe cine trimite. Când vi se cere un conducător, asiguraţi-vă că l-aţi găsit. Când vi se cere să atacaţi o forţă, asiguraţi-vă că deţineţi puterea s-o faceţi.

Gillon le ştia pe toate pe dinafară, şi totuşi nu se simţea în stare să le aplice întru alcătuirea unei organizaţii. Şi apoi, ce rost avea să purceadă la înfiriparea ei, când conflictul, după părerea lui, privea doar mândria unui bărbat şi datoria acestuia faţă de ea? Atât, şi nimic mai mult. Lipsa de lucru şi de pâine a oamenilor se datora faptului că unul din ei ceruse să i se facă dreptate după litera legii, iar acum li se înlesnea posibilitatea de a năduşi din nou pentru Lord şi de a trăi la cheremul lui, dacă primeau să se întoarcă în patru labe la el. Ori aici nu mai era vorba de păsul lui Cameron sau de organizaţie, ci de onestitatea fiecărui miner din Pitmungo.

— Am botezat-o „învoiala murdară”, îl auzise pe un cărbunar explicându-i feciorului său „fiindcă numa’ unu’ murdar la suflet poate s-o iscălească.

Clar ca lumina zilei!

în seara de sâmbătă, când de obicei se făceau plăţile, se ridicară obloanele şi la „Jecmăneala Calicilor”. În uşa deschisă se înfiinţa poliţaiul din Cowdenbeath, însoţit de patru cătane dintre puşcaşii din Edinburgh. Înarmaţi până în dinţi, arătau de tot râsul şi păreau oarecum ruşinaţi de ei înşişi, cum şedeau priponiţi la intrare, gata să tragă, la

caz că i-ar năzări o idee vreunui miner rupt de foame.

— Puteţi târgui fără nicio leţcaie, anunţă Brothcock de pe treptele prăvăliei. Oricine vrea să-şi pună iscălitura pe Contractul Obligaţiilor Comune şi să se înfăţişeze la lucru de luni dimineaţa, e liber să cumpere în contu' salariului, fără dobândă şi fără profit...

— Ba profitând de amaru' nostru ca să ne călcaţi bărbăţia în picioare! răcni Japp....

454

Şi în aceeaşi secundă sfârâi o piatră pe la urechea administratorului, oprindu-se drept în geamul din spate. Cătanele îngenunchează pe loc, potrivind ţeava puştilor către gloata bărbaţilor. Numai Brothcock nu se clinti.

— Acu' cel puţin nu mai poate arunca vina pe feciorutu, Jem, strigă cineva.

— Jem al meu l-ar fi nimerit, zise Gillon.

— Ai din voi, care încă nu şi-au pierdut minţile şi semnează, vor avea diseară, la cină, friptură dă porc, iar mâine dimineaţă, la ceai, slăninuţă, îi mai ispiti burduhănosul administrator.

Şi totuşi nimeni nu dădu buzna, deşi, cu ce preţ, numai ei ştiau. Însă până în cele din urmă, tot femeile şi hămeseala copiilor aveau să-şi spună cuvântul, aşa cum îi preveni iarăşi bibliotecarul.

încă nu erau copţi pentru disciplina comuniştilor, ori pentru discuţiile complicate ale socialiştilor, iar cum până mai ieri se mâncaseră între ei, nici de venetici – cum îi socoteau pe trimişii Uniunii Minerilor, care ar fi putut să vină să-i îndrumeze – nu voiau să audă. Bătălia era a lor, şi găseau cu cale să şi-o ducă şi s-o câştige singuri. Gillon se adresă Uniunii Minerilor Scoţieni, dar, din păcate, Keir

Hardie se afla tocmai în Ţara Galilor, candidând la alegerile parlamentare de acolo, deoarece, în Scoţia, nu ar fi obţinut voturi suficiente, iar Uniunea Minerilor era sub interdicţie juridică, frânată de la orice activitate de natură organizatorică. Însă toate acestea nu-i supărară pe cei din Pitmungo, care. Nici nu le căutau ajutorul, ci îşi văzură mai departe de ale lor, ducându-se zilnic la gura minei, iar de acolo, pe negândite, parcă atraşi de o putere magnetică, scurgându-se pe încetul la „Jecmăneala Calicilor” unde, chipurile, trebuiau să vegheze, ca nu cumva să intre vreunul la târguieli. Adevărata lor ţintă era însă alta şi, anume, mărfurile expuse. Era într-un fel o încurajare să vadă cum că mai existau de-ale gurii pe lume.

— Dugheana aia nenorocită o să-ţi vină de hac. Îl avertiză Henry Selkirk pe Gillon. Dacă vrei să câştigi, atunci n-ai decât să-i dai foc.

Umblase un zvon cum că oamenii au de gând să dea buzna în ea, şi să pună mâna pe tot ce au nevoie, în schimbul cametei şi înşelăciunilor din trecut, dar nu se găsi unul care să-i mâne din frunte, şi nici precedente

455

de jaf nu existau în Pitmungo. Aşa încât se zgâiau doar pe afară, îmbătându-se de miresmele ce veneau dinăuntru. După o vreme, femeile începură să cadă pe jos, leşinate. Pânda se prefăcu într-un soi de demenţă, de furie oarbă. Nemâncate ca lumea de peste o lună, femeile se năruiau unele după altele, pe caldarâmul din faţa dughenei, de unde erau ridicate, duse acasă pe braţe şi aşezate în pat, spre a-şi cruţa energia. La câteva zile, spiritul gloatei începu să se schimbe, întocmai cum

profetizase bibliotecarul.

— Aşa cum se vântură nestruniţi de-o mână de fier, curând îi vedeţi apucaţi de streche, la fel ca turmele de pe Măgură.

Şi cuvintele lui se adeveriră într-una din după-amieze.

— Unde-s sprijinitorii noştri acu', când avem nevoie de ei? zbieră un bărbat din mulţime. Unde e marele Keir Hardie? De ce trebuie să flămânzim pentru el?

— Aşa e, se auzi un mârâit general şi primejdios de puternic, pe care Walter Bone reuşi totuşi să-l tempereze.

— Nu pentru ei facem foame, ci pentru noi! le strigă autoritar. Pentru Terenul de Sport pe care ni l-au furat. Pentru mândria şi curajul de bărbaţi, pe care vor să le nimicească în noi. Dacă i-am forţat mâna atât, putem şi mai mult. Oare trebuie să ne arătăm laşi pentru faptul că sântem trataţi ca sclavii?

Pe moment le puse botniţă furiei, dar orice gloată uită repede totul, iar una înfometată şi mai degrabă, afară de un singur lucru: mâncarea. În hămeseala lor căutau o ţintă, un ţap ispăşitor, pe care să poată arunca vina, ca să scape de acuzaţiile ce şi le aduceau lor înşişi, iar Bone, martorul acestei fierberi, îi pătrunsese tâlcul.

— Da' ia spune, de ce să flămânzim noi ca să-i salvăm mândria lu' Cameron? zbieră altul din ceată.

— Aşa e, răspunse valul de oameni, şi răgetul lor se ridică de astă dată peste plânsetele copiilor, pripăşiţi pe la uşile din spatele lor.

— Nu mai e vorba de Cameron, ci de noi! zbieră Bone, dar glasul lui se pierdu în vacarm.

— E numa' în interesu' lu' Cameron. Se foloseşte de. Noi ca să pună mâna pe gologani…

— Pă aur…

— N-o să-şi facă el mendrele pe seama copiilor care-mi • crapă de foame. Asta s-o ştiţi..

456

Mulţimea prinse a tălăzui, zvâcnind înainte şi înapoi, ca o maree umană, aflată sub altă atracţie decât a soarelui şi a lunii, dar la fel de ineluctabilă, până când legănatul deveni înaintare, iar paşii, deşi şovăielnici şi parcă împotriva voinţei, nu mai dădeau îndărăt, ci spre calea deschisă în faţă.

— N-aveţi dreptate, oamenilor, şi o ştiţi! zbiera Andy Begg. Cameron a suferit tot ca noi, şi chiar mai rău. Niciunul de-ai lui n-o să mai pupe o slujbă în valea asta. Ba în întreaga Scoţie. Şi o ştiţi!

Dar gloata îşi continua drumul, nu într-un iureş şi nici minată de o dorinţă reală, ci mai mult într-o irupere compactă, izvorâtă din nevoia de a se mişca, de a întreprinde ceva, de a merge chiar fără ţintă, ca orice puhoi lipsit de conducător şi de o cauză în care să creadă cu adevărat. Vegetaseră mult prea mult pentru a-i mai ţine în inerţie.

— Cameronii se descurcă întotdeauna, nu le purtăm noi de grijă, vocifera un bărbat. Au o ladă de bani, tu-pilatăln casă, care ar scufunda un vapor…

Nu atât „lada de bani „cât cuvântul „casă” îi zădărî pe oameni, fiindcă odată rostit, îmbulzeala lor fără ţel căpăta o direcţie.

— Casa… casa, începură a repeta monoton şi, pe măsură ce se auzeau, se avântară mai hotărât spre Tosh Mungo, iar după ce-şi croiră cale precisă, strigătul lor deveni „Tosh Mungo, Tosh Mungo”, care-i întărâtă şi mai

mult. Încă nu ştiau ce vor face o dată ce vor ajunge acolo, în schimb erau singuri – ca orice mulţime – că vor primi un răspuns.

— Numai gloatele şi oamenii laşi pot să creadă în nimicuri ca astea, zise Walter Bone, către ortacul său Andy Begg, urmărind hoarda care începuse să urce dealul.

Dar când se întoarse la Begg, să-l privească, nu-l mai găsi alături. O pornise şi el cu mulţimea.

Maggie i-a auzit cea dintâi. Cosea în faţa ferestrei când îi ajunse vuietul la urechi, şi pe loc ştiu ce înseamnă. Dar nu îşi pierdu cumpătul.

— Vin oamenii după tine, se întoarse şi-l anunţă liniştită pe Gillon. Eram singură c-o vor face mai devreme ori mai târziu.

457

— De ce-ar veni după mine?

— Fiindcă eşti mai cu stea în frunte şi asta nu o înghit.

— Nu te cred.

— N-ai decât. În curând vei vedea-o cu ochii.

Chiar cu ferestrele şi uşile închise, ţipetele răzbăteau grosimea de o palmă a zidurilor, răsunând tot mai tare în casă. „Numai de n-ar veni puşi pe răzmeriţă”, îşi zise Maggie, fără să-i treacă prin minte că adevăratul lor scop era puşculiţa.

— Nu pricep. Nu pricep! repeta Gillon.

Când ajunseră pe Platoul Tosh Mungo, strigătele se prefăcură aproape într-un muget, nu spumegând de prea multă mânie ori cu o ţintă precisă, dar destul de vijelioase ca să te înfioare, fiindcă cine ştie vreodată în ce chip se poate dezlănţui gloata? Cinci sute de oameni zbierau cinci

sute de lucruri deosebite, până când. Pe încetul, răgetul apucă pe un singur făgaş, care-i aprindea cel mai mult:

„Cameron, ieşi afară; Cameron, ieşi afară! o chemare monotonă şi sacadată, ce răscolea văzduhul şi clătina temeliile casei. Toate lucrurile prinseră a tremura prin odăi; o ceaşcă se prăvăli de pe dulapul cu vase.

— Ce mă fac? ţipă Gillon, ca să fie auzit în vacarmul asurzitor.

— Te priveşte. Tu ţi-ai căutat-o cu luminarea, acum tot tu să ieşi din belea.

Mistuitoarea furie ce i-o citi pe chip, când se întoarse B-o înfrunte, o înspăimântă pe Maggie.

— E vorba şi de familia ta, de copiii născuţi de tine. Şi pe ei vrei să-i laşi în plata Domnului?

Avea dreptate, recunoscu ea. Era vorba de toţi şi trebuia să rămână uniţi în faţa primejdiei.

— Atunci ai face mai bine să le ieşi în întâmpinare. Altfel te vor târî ei afară. Nu cred că te vor lovi. Am impresia că nici nu prea ştiu ce vor.

Gillon se postă lângă uşă, în aşteptare. Ţipetele deveneau din ce în ce mai sălbatice.

— Vederea familiei i-ar înverşuna şi mai mult, ’ continuă Maggie. Va trebui să te înfăţişezi singur. ŞI cum Gillon nu se urnea afară, veni lângă el şi-i puse o mână pe umeri. Hai, Gillon, deschide uşa, îl îndemnă. Ai să ştii cum să-i iei. Şi spunându-i aceasta, îşi strecură mâna

pe după el şi apucă ivărul. Orice zăbavă-i spre răul tău, stărui Maggie, apăsând pe clanţă şi deschizând uşa, astfel că Gillon se văzu nevoit să iasă în prag şi să dea ochii cu vălmăşagul de oameni.

Când îl văzură, cei din imediata apropiere amuţiră pe loc, privindu-l oarecum ruşinaţi. La fel se întâmplă şi cu restul pe măsură ce-şi înălţau capetele şi îl zăreau stându-le dinainte, tăceau ca prin farmec, astfel că, în foarte puţină vreme se aşternu o tăcere deplină, în care se auzea doar târşâitul picioarelor pe caldarâmul bolovănos, fiecare îmbulzindu-se să-l vadă mai bine.

— Ce gând v-a adus până aici? îi întrebă Gillon cu voce de stentor.

Orice hoardă lipsită de un conducător, mai devreme sau mai târziu tot născoceşte unul, dar aceasta nici nu-l avea şi nici nu-l dorea, ori, sezisând derularea şi vrajba din ei, Gillon se simţi dintr-o dată fierbând, ca atunci când se aflase de faţă cu Lordul, în conacul din Brumbie Hill, de-şi pierduse controlul cuvintelor. La întrebarea sa hotărâtă, ce anume crezuseră că obţin de la el, mulţimea îngăimă vorbe palide şi fără înţeles. La adăpostul pieţei din preajma băcăniei, la care li se scurseseră ochii, glasurile unite bubuiseră precum tunetul, strâmtorate de zidurile din jur; dar aici, pe înălţimea Tosh Mungo, în calea vântului ce se rostogolea de pe Măgură, tăria lor se pierdea în văzduh.

— Cameron, iscăleşte învoiala, " se auzi după un tâmp o voce răzbunătoare.

— Minele sânt deschise. Oricine vrea să semneze învoiala e liber s-o facă. Numai nu-mi veniţi aici să-mi cereţi s-o iscălesc în numele vostru. Şi nici să vă iert.

Câteva capete se plecară, cercetând parcă bolovanii şi pietrele caldarâmului. O mână de oameni, dinspre capătul celălalt, ieşiră din rând şi o porniră de vale.

— Copiii sânt hămesiţi, omule, şi bocesc zi şi noapte, se

mai înălţă un glas limpede.

— Credeţi cumva că eu nu-i aud? Îi ascult şi mă podâdese lacrimile. Dar asta nu înseamnă să bat în retragere, în locul vostru. Fiecare să hotărască pentru el şi ai săi, dacă vrea să trăiască sub pavăza legii sau la cheremul stăpânului, până la capătul vieţii.

între timp ieşiseră toţi Cameronii din casă, iar dâr-zenia mulţimii – cât va fi fost ea de mare – se topise

459

complet. Aşa de mulţi şi atât de slabi... dar poate tocmai numărul lor le sporea neputinţa în faţa unui singur om ferm.

— Dacă vreţi să semnaţi învoiala şi să le daţi de mâncare copiilor, n-aveţi decât. Ştiţi unde e de mers. Dar vreau să vă anunţ de pe acum că fiul meu, Jem, n-o va iscăli niciodată. La fel ca toţi Cameronii, în frunte cu mine. Niciunul nu ne vom pune numele pe învoială.

După aceste cuvinte, gloata se risipi, complet dezumflată şi „pe muteşte" – cum se spune în Pitmungo – fără ca unul să mai privească înapoi. Gillon cu întreaga-i familie rămaseră în uşă, urmărindu-i cum se împrăştie, în grupuri mărunte sau răzleţi, câte unul. Iar când cei mai mulţi dispărură în vale, intrară în casă şi închiseră uşa.

— Aşa ai grăit, tată, şi la conacul din Brumbie Hill? întrebă Sam.

— Nu, dar aşa aş fi vrut să o fac.

— Ooo, ce s-ar mai fi mândrit Jem, zise Rob Roy. Ai vorbit întru preamărirea lui.

— Daa, tare s-ar fi fălit cu tata, se alătură Andrew. Maggie se duse la Gillon şi-i mărturisi fără înconjur:

— Ai avut dreptate. Eu am greşit. Şi te-ai purtat

aproape fără cusur.

Când apăru Henry Selkirk, erau cu toţii convinşi că de vreme ce luase tot dealul în piept şi venise la ei, o făcuse numai pentru a-l lăuda pe Gillon. Dar se înşelară. La câteva zile după năvala mulţimii, un grup de oameni, neputând să-şi mai vadă copiii urmărindu-i cu ochii ieşiţi din orbite, din paturile în care zăceau – prea sleiţi să se mai poată juca şi aţipind la răstimpuri, ca să uite de foame – închegaseră o „Comisie de Cercetarea Mizeriei", în faţa căreia orice miner avea dreptul să se înfăţişeze, spre a dovedi că familia sa depăşise limita îndurării omeneşti. Dacă membrii Comisiei constatau starea cu adevărat disperată, cărbunarul primea dezlegarea de a merge la băcănia „Jecmăneala Calicilor", pentru a-şi umple o coşniţă cu de ale mâncării, semnând, natural, „învoiala murdară", având garanţia Comisiei că nimeni nu-i va purta duşmănie şi nici nu-şi va pierde respectul în ochii localnicilor.

460

— Aşadar, aici am ajuns, glăsui Selkirk de cum intră la Gillon în casă. A plesnit o hazna în târg, toate muştele zboară într-acolo. Doar e lucru ştiut, nu? Care hămesit poa' să-ndure mirosul de untură încinsă dinspre casa vecinului, fără să sară în beregata acestuia ori să facă ce a făcut el ca să aibă crăpelniţă? După umila-mi părere…

— Nu ştiam că puteţi să fiţi şi umil… chiar în păreri, îl înţepă Maggie.

— Aşa cum spuneam, continuă Selkirk imperturbabil, cred că toţi se vor duce după miros… dacă nu cumva ai cu ce astupa haznaua, conchise fixându-l pe Gillon.

„Are dreptate", cumpăni Gillon, scuturând din cap în loc

de alt comentariu. Doar atâta înţelepciune agonisese şi el, ca să recunoască adevărul odată ce-l auzea rostit.

— Iar după părerea mea, tot umilă, dumneata, domnule Selkirk eşti bun numai de trăncăneală, îl apostrofă Sam.

— Aşa e, aşa e, i se alătură Andrew, spumegând de revoltă.

Toţi se aşteptau să-l vadă pe Selkirk ieşindu-şi din fire, şi erau pregătiţi să-i înfrunte explozia. Dar, spre înmărmurirea lor, bibliotecarul nici nu tună, nici nu fulgeră, ci se întoarse din uşă şi doar le zâmbi.

Numai în prima săptămână de fiinţare a „Comisiei de Cercetarea Mizeriei”, peste o sută de capete de familii se perindară pe dinainte-i, pentru ca luni dimineaţa, mai znult de trei sute de mineri să apară la intrarea în puţuri, aşteptând cuştile scurmând pământul cu ochii şi cu gulerele surtucelor ridicate în jurul obrajilor. Nimeni nu le arunca o. Vorbă când se duceau ori se întorceau de la mină, plini de glod şi mânjiţi de praf de cărbune. Mai toate femeile se căzneau să gătească pe ascuns, astupând oalele şi zăvorându-şi ferestrele, ca nu cumva să ajungă mirosul mâncării şi la vecini, însă nicio încercare pe lume nu poate ţine mireasma bucătăriei departe de nările hămesiţilor. Cu fiecare zi ce trecea, tot mai mulţi erau gata să semneze învoiala şi să-şi reia lucrul, şi tot mai mult cărbune ieşea, proaspăt şi fumegând, pe gurile minelor. Vagonetele se scurgeau necurmat spre cheiul portului St. Andrew. La sfârşitul săptămânii a doua, rezistenţa minerilor se încheiase, deşi nu complet. Mai rămăseseră încă douăzeci şi unu de îndărătnici,

majoritatea capi de familie, care nu consimţeau să semneze învoiala şi să se întoarcă la muncă.

Şi Gillon înţelese ce îl aşteaptă. De voie ori de nevoie, trebuia să ia în subvenţie aceste douăzecişiunu de familii înfometate.

— Cu ce Dumnezeu vor trăi? Cum îşi vor duce viaţa fără de mâncare? se întreba Sam.

— De asta ne vom îngriji noi, hotărî Gillon. Maggie pricepu pe moment.

— Nu cu argintii mei! Asta niciodată! răcni ea.

— Nu cu ai tăi, ci cu ai noştri, rosti Gillon, înfruntân-du-i privirea sticloasă, vecină cu nebunia. Toţi din casă i-o observară înfricoşaţi. Doar Gillon se prefăcea că nu i-o văzuse, vorbind cu fermitate şi stăpânire: A trebuit să plătim birul cărbunelui; şi l-am dat. Apoi viaţa lui Jem, şi o ispăşim. Ne-a mai rămas al mândriei, şi-l vom plăti.

— Mândrie! zbieră Maggie de-i sfredeli pe toţi. Ia te uită ce-ai făcut cu mândria ta, cu marea-ţi mândrie de visător. Ţi-ai pierdut slujba, ne-ai lăsat pe drumuri, iar acum furi şi pâinea de mâine. Pentru ce? Pentru ce toate astea? Pentru mândria-ţi nătângă de Cameron! Şi spu-nând acestea, scuipă.

— De la tine am învăţat să fiu astfel. Înainte nu ştiam ce-i mândria.

Dar Maggie nu-i mai dădu ascultare, ci fugi în odaia de alături, de unde, după câteva clipe, se întoarse cu cheia puşculiţei agăţată de lanţul pe care-l purta la gât.

— Dacă atingi puşculiţa, numai Dumnezeu ştie ce ţi s-o întâmpla, îi şuieră drept în faţă, după care, spre uluirea şi groaza lor – deoarece nu mai văzuseră aşa ceva niciodată – se trânti pe podele, zvârcolindu-se şi hohotind fără să-i

curgă o lacrimă.

15

Pitmungo era mort, ca Jem în mormântul său' şi ca puşculiţa în care nu se mai auzea clinchetul sunătorilor. Niciun miner nu dădea pe la „Buchea Cărţii”, deoarece prin simpla-i prezenţă ar fi arătat că „s-a murdărit” – cum li se spunea în Pitmungo semnatarilor învoielii – aşa că se ferecau în camerele neluminate, iar la circiumă

462

trimiteau plozii, după borcanul de bere, pe care-l sorbeau pe întuneric şi în tăcerea casei.

La muncă se duceau pe furiş, înfăşuraţi în tăcerea zorilor plumburii, fără strigăte răguşite, ca cele pe care le scotea cândva Japp; toate acestea pieriseră de pe uliţe, precum şi frunţile ridicate, deoarece nu puteau îndura privirile eelor „Douăzeci şi unu de neînfrânţi”, ce-i petreceau, cu priviri din văgăunile ochilor, din dreptul porţilor, astfel că unii se opreau chiar din drum, se întorceau pe Calea. Cărbunarilor şi, căţărându-se pe gardurile de sârmă, departe de ochii sfredelitori, o porneau pe căi lăturalnice, spre intrările în mină unde, odată ajunşi, se ascundeau în tenebrele galeriilor, scăpaţi de urmăritori, dar nu şi de glasul lăuntric.

Câţiva din cei Douăşunu începuseră a se posta chiar la gurile minelor, săgetându-i pe minerii înşiraţi lângă scripeţi, în aşteptarea coliviilor ce-i duceau în străfunduri.

— Petrecere bună, cu Lordu' Fyffe, Tam, le urau foştilor fraţi de trudă, care în momentul acela s-ar fi zvârlit drept în gura puţului. Dar niciunul din câţi semnaseră învoiala nu-şi mai abandonau munca, deoarece, odată ce rupseseră lanţul foamei, era cu neputinţă să-l reînnoade.

După o vreme, Gillon se văzu nevoit să se ducă la intrările în mină şi să-i strunească pe cei Douăşunu.

— E dreptul lor, după alegerea ce-au făcut-o. După cum e şi dreptul nostru, după alegerea pe care am socotit-o mai bună..

— Halal alegere! Să-i fie de cap! Ei să se îngraşe şi noi să ne târâm oasele. Plozii lor să-nflorească, iar ai noştri să se usuce.

T- Atunci de ce nu cobori şi tu? întrebase Gillon pe unul.

— Nu ştiu. Şi mai termină cu predica. Nu pot, şi pace. Ţie-ţi convine. Te-ai văzut erou. Sfântu' târgului. Deh? Da' io ştiu pe a mea: nu pot coborî. Iar de-aş face-o, aş fi o zdreanţă în ochii mei. – Acu' ai priceput? Oamenilor le venea peste mână să-şi etaleze idealismul ce pusese stăpânire pe ei, dar nici să-l înfrângă nu mai erau în stare.

—I în regulă, am priceput, îl calmase Gillon. Niciun om n-o să moară de foame şi nici să-şi terfelească mândria, atâta vreme cât am parale în casă.

Şi în aceeaşi seară, smulse cheia de la gâtul nevestei.

Maggie nu scoase o vorbă.

463

Dar asta nu era decât începutul.

Până la judecarea procesului – după care, aşa cum îl asigurase Macdonald, minerii îşi reprimeau slujba, întrucât judele, fie că-i convenea ori ba, va recunoaşte că „învoiala murdară" era un abuz – oamenii trebuiau sprijiniţi sub o formă care să nu aducă a pomană. La o consfătuire ţinută la Walter Bone, departe de ochii lui Maggie, se puseră temeliile „Comitetului de pe Măgură" – organizaţie ce va mijloci interesele minerilor în faţa dregătorilor Companiei. Albinele care urmau să trudească

la zidirea noii alcătuiri obşteşti erau cei Douăşunu – cum ajunsese să li se spună în Pitmungo – aleşi unanim, dar fără a se face paradă de meritele ce-i investise cu încrederea oamenilor; toţi ştiau însă că flacăra îndârjirii lor arsese mai mult decât a oricăruia, cu vâlvătaia purificatoare a renunţărilor şi a foamei. Deviza aşezământului fiinţat le-o pusese chiar Maggie la îndemână, deşi fără s-o bănuiască, se înţelege.

„Cei loviţi nu sânt totdeauna şi înfrânţi”, suna acest motto.

Orice miner ce aderase la „murdara învoială” putea, prin alipirea la Comitetul creat, să-şi răscumpere greşeala comisă, precum şi o parte din demnitatea pierdută, dac fiind că actul adeziunii presupunea curaj şi destule riscuri din partea viitorilor membri, care se puneau în răspăr cu Compania. Totuşi, oamenii începură a se înscrie. Cei Douăşunu, care trebuiau oricum ajutaţi, primeau salarii pentru munca depusă, iar acestea – fără ştirea lui Maggie – erau plătite de Gillon, urmând a-i fi rambursate odată ce Comitetul devenea o organizaţie solvabilă. Dar până atunci, pe măsură ce noua structură creştea, visteria lui Maggie scădea.

În casa Cameronilor se ştia doar un singur lucru: puşculiţa se uşura. Cei Douăşunu nu-^şi încasau plata la o zi fixă. Îndurau foamea până-i răzbea la os, şi doar atunci urcau în Tosh Mungo unde se deschidea puşculiţa, în odaia de alături, şi li se puneau sunătorii în palmă. Nu mulţi, ci atât cât să-şi ameţească nevoile, dar nu era vorba numai de o gură, ci de douăzeci şi una de familii care veneau şi cereau întruna.

Şi argintii piereau văzând cu ochii. În locul clinchetului

de altădată, al mângâiosului cântec săptămânal – de arginţi, sărutând alţi arginţi, în pântecul puşculiţei – acum

464

se auzea numai sunetul sec al monedelor numărate în mâinile întinse. Maggie se căznea să se arate îngăduitoare. Asculta scâncetul stins al coroanelor în palmele oamenilor, îi privea cum se duc, şi îşi muşca limba, dar pe măsură ce banii ieşeau din casă şi vistieria se împuţina – de la o zi la alta, săptămână de săptămână – dogoarea din creier s? Pre*ăcea în lovituri de ciocan, iar goana inimii părea să-i sfărâme pieptul. Cândva o dezmierdaseră vise cu cânt de arginţi şi puşculiţe atât de mari şi de grele încât nu le puteai urni, pentru ca astăzi să-i chinuie somnul năluciri înfricoşătoare: puşculiţe prefăcute în sicrie, altele negre şi ruginite, cu capace căscate şi goale pe dinăuntru. Atât de tare o speriaseră aceste vedenii, încât, nu o dată, trezită de ele, coborâse din pat şi, în puterea nopţii, îl dăduse de-o parte, ridicase lespedea de pe ascunzătoare, să vadă de nu pierise comoara.

Procesul lui Gillon suferi două amânări – datorită probabil marilor presiuni exercitate de anumiţi politicieni de vază, după cum suspecta avocatul Macdonald. Iar între timp, puşculiţa se subţia. Oamenii veneau tot mereu, întinzând mâinile lor descărnate – tulburători ai liniştei, căpăţânoşi, semănători de idei revoluţionare, îngâmfaţi peste orice măsură şi visători – cum îi privea Maggie, înfierbântaţi de flecăreala lor despre demnitate şi drepturi, făcându-şi ambiţia pe seama agoniselilor ei, care secătuiau încet, dar neîndoielnic – aşa cum le urmărea curgându-le în palme, într-un şuvoi neîntrerupt –

zădărnicindu-i toate visele şi toate nădejdile. Arvunele trimise lui Ogilvie aveau să rămână în urmă.

Şi pradă acestui zbucium neostoit, la care, oricât ar părea de ciudat, niciunul din Cameroni nu se gândise o clipă, Maggie se apropia tot mai mult de prăpastie.

Lordul Fyffe nu ştia nimic despre oamenii ce trudeau pentru el, din binecuvântata pricină că nu simţise niciodată nevoia să se intereseze de ei. De mai afla câte un lucru, îl auzea din gura administratorilor, că doar pentru asta erau plătiţi. Aşa îi ajunse pe la urechi şi vestea despre cei Douăşunu şi, cum nu era un naiv, se duse cu gândul la cancerul cel nimicitor, care porneşte de la o celulă anarhică, nu mai mare ca o gămălie de ac. Odată ce i se limpezi corelaţia, nu-i rămânea decât să stârpească boala până nu apuca să se întindă, ori asta o putea face – călcându-şi puţin pe mândrie; – prin reinvitarea lui Cameron la un ceai, tot la conacul din Brumbie Hill, spre a discuta cancerul la modul civilizat. Depeşa – scrisă pe o hârtie groasă, iar în colţul de sus, tipărită în relief, cu emblema Lordului Fyffe – i-a fost înmânată lui Gillon chiar de Brothcock, în carne şi oase – o misiune cum nu se putea mai înjositoare pentru administrator, amănunt mai presus de cunoaşterea şi înţelegerea contelui. Gillon deschise plicul şi citi invitaţia:

Cameron,

Vinomâine la ceai. Cred că vom găsi calea unei mai bune înţelegeri. În aşteptare,

Fyffe

Ţinută de stradă

Aşadar încerca să îl cumpere, să-l abată din cale; fiecare vorbă mirosea a mită. Momeala era ticluită cu

dibăcie şi trimisă în plic. Cu siguranţă avea să-i vâre sub nas o învoială secretă, – cu vreo sumă frumuşică de bani şi alte’hatâruri – numai şi numai ca să-l înduplece. Iar de se arăta slab, ştia de pe acum că n-o să-şi mai afle liniştea şi împăcarea.

— Patru juma! îl auzi pe Brothcock.

— Adică ce?

— Ceaiul, omule, ceaiul, îi spuse administratorul care, după cum îl simţi Gillon, de-abia îşi înghiţise cuvântul „cretinule” sau altul de aceeaşi natură. Însă de la o vreme încoace, Brothcock dovedea o mare stăpânire de sine.

— Mi-am închipuit eu că asta era, dar mă tem că va trebui să-i comunici Lordului că nu pot să vin.

După înmânarea invitaţiei, administratorul o şi luase din loc, iar dialogul cu Gillon îl purtase din mers, aruncând vorbele peste umăr. Însă când auzi refuzul, se opri ca trăsnit.:

— Când Lordu’ pofteşte pe cineva, nu există să nu se ducă, se răsti, întorcându-se către Gillon. Doar cum era să se înfăţişeze dinaintea stăpânului şi să-i spună, cu gura lui, cum că unul din mineri nu binevoieşte să bea o ceaşcă de ceai cu înălţimea sa? Odată ce te-a chemat Lordu’, musai, te duci, îi porunci Brothcock.

— Poate aşa s-o întâmpla pe alte meleaguri, dar nu şi în ţară la noi, se arătă Gillon la fel de neînduplecat.

466

I-ar fi plăcut, ce-i drept, să nu-şi măi simtă cămaşa dârdâind în spinare, când era de faţă cu administratorul. Dar cu toată frica ce-l stăpânea încă, îşi luase, inima în dinţi şi-i vorbea după cum îl îndemna cugetul.

— Când i-oi spune Lordului ce i-ai trimis vorbă, să ştii c-

o să dai de dracu'…

— Credeam că am dat şi până acum.

— Nimicuri, pe lângă ce-o să mai vie, îi şuieră celălalt, apropiindu-şi faţa de-a lui. Acu' ai să mergi?

— Nu.

Brothcock se întoarse şi o porni iar de vale.

— S-a zis cu traiu' tău pe-aici. Maggie turbă, nu alta.

— Eşti un nătărău! îi zbieră lui Gillon. Un nătâng plin de ifose! Ce dracu te-oi fi crezând? Nu mai eşti zdravăn? Ţi-a sărit o doagă? Nu vezi că ne duci de râpă? Turuia pe nerăsuflate, pironindu-l cu ochi zăna-teci, care-l speriară pe Gillon. Ai idee ce-or să ne facă? Or să ne zvârle din casă, or să ne dea foc, să ardem de vii. Eu îi ştiu de ce sânt în stare…

— Vino-ţi în fire, femeie! îi strigă Gillon. Stăpâneş-te-te, nu-mi urla ca o scoasă din minţi!

— Ai să vezi. Or să vină să ne dea foc. Aşa se răzbună. N-aveai decât să te duci, de vreme ce te-a chemat. Dar acu' ne-ai distrus.

Gillon încercă să o zgâlţâie, dar fără mare putere, din cauza braţului ce-l durea. Maggie se smulse, spumegând mai departe: Cine-oi fi crezând că eşti tu? Ce mama dracului ţi-oi fi închipuind că eşti? Şi, fugind în camera de alături, se închise cu cheia. „Oare se tăvălea iar pe podele, plângând fără lacrimi?” se întreba Gillon cu groază.

Cât despre el, singur nu ştia cine este şi cum de ajunsese până aici. Unicul gând ce i se contura limpede era acela că nu mai putea să se oprească din drum.

Localnicilor mai că nu le veni a crede că unul din ei refuzase invitaţia de a se duce la conacul din Brumbie

Hill. Până şi Selkirk considera că a sărit peste cal, şi i-o 6puse de la obraz:

— Ai făcut-o de oaie. Trebuia să mergi, mai cu seamă că nu tu îţi Căleai pe mândrie, ci dumnealui.

— N-am putut.

467

— Ce vorbă-i asta? Eşti un visător, omule. Trebuia îă te duci.

Gillon scutură nevolnic din cap.

— Sânt parcă robit de un singur gând: a sosit vremea să spun şi eu „nu”. Iar acum nu mă mai pot opri.

Bibliotecarul ridică sceptic din umeri.

— Iar gândul meu e la ce sânt în stare să-ţi facă. Unde ai mai pomenit conte care să înghită bobârnacele unui cărbunar ciung?

Profeţia lui Maggie şi a bibliotecarului se adeveriră mai curând decât şi-ar fi închipuit Gillon. Chiar de a doua zi după masă, apăru pe deal Brothcock, urmat de o ceată de lucrători din Easter Mungo şi o căruţă cu unelte de demolat.

_ Asta e casa, măi fraţilor, răgi administratorul, când ajunse în preajmă. Aveţi un ceas ca s-o radeţi din temelii. Aparţine Lordului Fyffe şi a dat ordin s-o faceţi zob pân’ la asfinţit.

Dar Sam era gata şi sta la pândă, alături de cei Douăşunu, şi ei înarmaţi cu alte soiuri de scule: picoane, burghie, drugi de împins dinamita, lungi de şase picioare, câteva coşuri de pietre, adunate din valea gârlei, precum şi alte unelte- pripăşite pe lângă orice casă de muncitor – lanţuri şi cabluri, răngi şi barosuri, ca şi căpriori de susţinere uzaţi şi jumătăţiţi. Şi apoi nu erau numai cei

Douăşunu, care, ajutaţi de Gillon, dovediseră multă râvnă la întemeierea noului Comitet. Din cei opt sute de mineri, câţi trăiau în valea Pitmungo, doar cincizeci – dintre cei bătrâni şi răpuşi de frică – nu-şi dăduseră adeziunea. Aşadar o scrântise de-alde burtosul de Brothcock, venind să-şi împlinească samavolnica faptă după ieşirea din tura de zi. Şi era de mirare cum tocmai el să arate atâta nesăbuinţă, fiindcă din toate colţurile îl pândeau peste o sută de oameni, cu feţele negre de praf de cărbune, aşa cum sosiseră de la lucru. O sută de capete anonime, sub masca cernită.

În faţa lor apăru Gillon, care se adresă administratorului, i

— Îţi pun în vedere că asta e locuinţa mea, pentru care am plătit chiria încă pe multă vreme înainte. Am

468

contractul aici şi chitanţele pe viitorii doi ani. În ţara noastră omul este stăpânul casei în care trăieşte şi nimeni nu poate să-i treacă pragul, fără ordin de percheziţie, eliberat de un tribunal.

Nici nu termină bine, şi ortacii veniţi întru apărare – aproape două sute la număr – începură să bată, care cu ce unealtă avea, în ziduri şi mai ales în pietrele caldarî-mului, stârnind un zăngănit metalic, insistent şi prelung, la al cărui auz ceata de lucrători – care mirosiseră că nu e de glumă şi nici interes nu aveau în această ispravă – începu să se risipească pe nesimţite, lăsându-l pe Brothcock în pom.

— N-avem nevoie de ordin, zbiera cătrănit, fără să vadă ce se petrece în spate. Aici, porunca Lordului Fyffe este lege.

— Sir, îi strigă Sam, spre a se face auzit peste zăngănitul picoanelor şi al răngilor. Iertaţi-mă că vă întrerup, sir, dar căruţa cu care aţi venit a luat-o de vale.

în vacarmul ce se stârnise – un amestec de ţipete şi zornăit de unelte – aproape nici nu se auzea bubuitul căruţei în rostogolirea ei de pe înălţimea Tosh Mungo până în Uliţa Moncrieff, iar de acolo, gonind nebuneşte pe râpele de mai jos, opintindu-se la răstimpuri şi zvârlind în toate direcţiile uneltele nimicirii, pentru ca în cele din urmă, să-şi croiască drum prin gardul ce împresura Terenul de Sport, sfârtecându-l cu un răbufnit infernal – dar cât de plăcut pentru urechile celor de sus! – şi oprindu-se, în sfârşit, în peretele pe jumătate străpuns, al remizei ce adăpostea ciurul, chiar alături de mina Lord Fyffe 1.

— Cameron! turbă Brothcock. Eşti un mare tâlhar, şi ai să plăteşti pentru asta!

Dacă nimeni nu se îndoise vreodată de curajul administratorului, în privinţa deşteptăciunii, mulţi îşi arătau neîncrederea. Şi pe bună dreptate, se pare. Opt sau zece mineri, de nerecunoscut sub năclăiala prafului de cărbune, îl luară pe sus, şi o porniră cu el spre Calea Cărbunarilor. Era o privelişte de mai mare râsul, după cum susţineau martorii. Trecură cu el prin spărtura făcută în gardul din jurul gazonului, iar odată ajunşi la intrarea în mina Lord Fyffe 1, îl trântiră într-o colivie şi-l trimiseră În miezul pământului fără nicio oprire. De atunci, burduhănosul de Brothcock nu a mai apărut în Tosh Mungo.

469

Veni şi o zi când Maggie înţelese că, deocheaţi cum

erau, nici nu avea la ce să mai continue plăţile către Ogilvie. Chiar de murea babalâcul şi îi preluau prăvălia, care proprietar de mină, din tot ţinutul West Fife, ar fi târguit măcar un şurub de la Cameroni? Ba nu le-ar fi luat nici pe gratis. Totul se năruise, se dusese pe apa sâmbetei – bani, prăvălie, încercarea ei de căpătuială, visele… Şi pe când se gândea cu sufletul negru la toate acestea, parcă nu argintii pierduţi o dureau cel mai mult, ci jertfele cerute de ei. Atâta trudă şi socotinţă pentru nimic! Atâtea calcule şi economii josnice. Să te abţii de la toate, să înghiţi în sec, când toţi în jur se îndopau. Să te lipseşti mereu, minţindu-te că nu îţi plac prăjiturile, ca să nu jinduieşti după ele când îi vedeai pe alţii mâncându-le sau că nu e bun ceaiul cu zahăr, când toţi îl beau îndulcit, şi nici untul pe pâine. Să renunţi, să renunţi întruna, numai fiindcă erau Cameroni. În vremea din urmă şedea aproape numai în cameră, singură, pe întuneric, hăituită de gândul banilor irosiţi.

Nu odată o străfulgerase ideea de a-l ucide pe Ogilvie şi, după-amieze îh şir, plăsmuise în sine crima perfectă, ca la urmă să se înspăimânte de ce-i trecuse prin minte. Mai încoace, de când o urmăreau visele cu puşculiţele negre şi goale, vise din care se trezea scăldată în sudori, i se năzări să-l omoare pe Gillon, pentru ca după aceea să se Îngrozească din nou. Nu voia să ucidă, de asta era convinsă, şi totuşi, gândul acesta o bântuia neîncetat. Oriunde îşi întorcea ochii, îl vedea pe bărbatu-său mort – fie pe scaun, ori năruit peste masă, cu capul în strachină, sau în pat, lângă ea. Trebuia să facă ceva, altfel se întâmpla vreun prăpăd. De trândăvea mai departe, robită de năluciri, cu siguranţă îşi pierdea minţile. Era încă

destul de lucidă ca să-şi dea seama de lucrul acesta.

Se strecură din casă, fără a fi observată, aşa cum ştia să păşească, în vârful picioarelor, iute şi binişor, ca brice pisică din târg. După ce se îmbrăcă, în cea mai desăvârşită linişte, trase zăvorul, deschise uşa şi ieşi în uliţă, fără să trezească pe nimeni. Cerul era o căldare de tuci, fără lună şi stele, iar la început îi veni greu să-şi

470

dibuie drumul. Întunericul îi prindea totuşi bine şi, la scurt timp, se deprinse cu el.

Doar pe fostul Teren de Sport înainta mai anevoie printre uneltele împrăştiate de-a valma, când în grămezi, când răzleţe, cum se aruncă prin jurul minei. Noroc cu lumina ce licărea mai de vale, la baraca scripetelor, care şi la ceasul acela se învârtea, aducând cuştile cu vagonetele pline. Era ciudat să-ţi închipui că şi atunci se aflau oameni în tainiţele pământului, apăsaţi de întunericul galeriilor şi de cel de deasupra – schimbul care pregătea abatajele pentru tura de a doua zi dimineaţă.

— Cine-i acolo? Stai! Nu mişca! o somă o strajă. Dar Maggie nu-şi pierdu cumpătul.

— Sânt o mamă. Am copilul bolnav, şi mă duc după doftor.

Paznicul nu o recunoscu la chip – cum era înfăşurată cu frumoasa-i broboadă de Paisley, pe care i-o dăruise familia Bone – şi de fapt nici nu-l interesa cum arată la faţă, ci numai dacă avea vreo coşniţă în mână, să fure cărbuni, cum mai făceau babele sau femeile nevoiaşe.

Cu ce uşurinţă minţise! se miră fără voie, deşi de când se ştia avusese acest har.

îşi văzu mai departe de drum prin zona de exploatare,

iar când ajunse în dreptul scripetelui, trase o sperietură destul de straşnică auzindu-l scrâşnind şi începând să se învârtă tocmai atunci. Dar se reculese numaidecât. Pe măsură ce înainta, orbecăind prin bezna din jur, parcă devenea tot mai stăpână pe sine, scuturându-se la fiece pas de nebunia ce o robise. Ajunse în Târgu Văii – cu uli--ţele lui jalnice, unde, cândva, îşi duseseră şi ei viaţa. Uliţa Cocioabelor, Uliţa Igrasiei, iar mai sus, a Minerului. Oare când trăiseră acolo? De câtă vreme plecaseră şi câtă cale străbătuseră către bine, până a nu începe năpasta de acum? Dar oricât de ştirbit ar fi binele la care trudise, îl vor pune la loc, fiindcă, mai înainte de a pleca cine ştie pe unde, vor începe din nou să muncească – după cum hotărâse —- şi cântul arginţilor, care de la un timp încetase, aducând-o în pragul demenţei, va răsuna iar.

La „Buchea Cărţii”, obloanele erau trase – slavă Domnului!, mulţumi în gând – în schimb, la geamul Bibliotecii Minerilor se vedea pâlpâind o lumină. Pesemne prăpăditul de Selkirk citea din cărţile lui socialiste, ori

471

zăcea lat, turtit de beţie, lăsând lampa să ardă. Flacăra îl va mistui, ăsta-i va fi sfârşitul, îşi zise ea cu năduf. De la el poate începuseră toate, din clipa când le apăruse în viaţă cu ideile şi cărţile cu care sucise altora minţile, ca să le aplice în locul său. Cum de nu-şi dăduseră seama că-i duce de nas, că-i prosteşte, târându-i spre o viaţă de mişei şi de laşi, ca a lui?

Când ajunse la Drumeagul de Jos, ce ducea către Brumbie, iuna scăpă dintre nori, semănând, pe alocuri, câte o brazdă albă-gălbuie, pe cureaua neagră a potecii şi peste zidul de smoală al copacilor dinainte. Domnul purta

de grijă femeilor ce călătoreau singure noaptea.

Singure… noaptea… repetă Maggie, şi gândul acesta îi răscoli amintiri de demult. Maică-sa fusese nebună, lucru ele care taică-su nu pomenise niciodată, deşi cu siguranţă îl ştia. Poate de aceea şi ei îi fusese urâtă noaptea, văzând-o pe maică-sa cum se strecoară din casă şi cutreieră până în faptul zilei, fără ca Maggie să încerce vreodată să afle pe unde umblase. Când se întorcea, însă, trăsnea a ulei şi a fum, iar petele de pe fustă erau de sânge, de asta putea să jure. Când o scăldaseră, înainte de îngropăciune, pe trup avea numai răni. Cum şi de unde? Nimeni n-a ajuns să priceapă.

La conacul din Brumbie ferestrele erau luminate. Dumnealor le dădea mâna să ardă lămpile toată noaptea. Negreşit că aveau şi câini prin preajmă, puşi în lanţ şi învăţaţi să latre la ivirea cuiva. Dar va trece pe lângă ei ca o vulpe.

„Dinţi mărunţi, ca de vulpe”, aşa îi spunea Gillon, şi-i plăcea să-l audă. La drept vorbind, era bărbat cumsecade; atâta doar că-i făgăduise să meargă pe un drum, şi o apucase pe altul. Dar va plăti pentru asta! Lor le închinase întreaga ei viaţă, ca acum să binevoiască să i-o arunce în noroi, să i-o calce în picioare. Însă vor plăti pentru fapta lor!

Din albia neagră a gârlei se înălţau, tremurând, fuioare de ceaţă ce şerpuiau în lungul potecii, când închegate în vălătuci albi, la trecătoarea ivire a lunii, când destrămându-se aproape cu totul, în umbra deasă a copacilor de pe margine. Furată de gânduri, Maggie se trezi dinaintea casei lui Brothcock şi, fără să şovăie, apucă veriga de ciocănit şi o izbi în uşa de lemn. Fiecare lovire

se

472

auzea înăuntru ca o detunătură de tunet, iar ecoul de afară se rostogolea până departe,. Stârnind larma câinilor.

După o pauză, în care aşteptă să i se răspundă, îşi reluă ciocănitul, cu aceeaşi tărie şi, după destulă insistenţă, apăru un cap de femeie la o fereastră.

— Ce baţi aşa? Ce doreşti?

— Trebui' să-l văd pe domnul administrator.

— Domnul Brothcock doarme la ora asta. Pesemne nu eşti în toate minţile să-l cauţi în miez de noapte. Du-te acasă şi vino mâine de dimineaţă.

— Spuneţi-i că a venit soţia lui Cameron şi vrea să-i vorbească de grabă. Dacă nu, izbesc cu veriga până m-o axizi.

Dar nu apucă să pună mâna pe ea, când Brothcock se arătă la geam.

— Ce Dumnezeu oi fi vrând?

— Vreau să semnez învoiala murdară.

Deşi buimac şi cu ochii cârpiţi de somn. Îl văzu chiar de jos, de sub geam, tresărind cu interes, aşa cum se aşteptase.

— Cum adică vrei să semnezi? Asta ce şmechereală mai e?

— Niciuna. Vreau să iscălesc învoiala, în calitate de mamă şi tutore legal. Fiindcă n-au împlinit încă două-şunu de ani, semnez eu în locul feciorilor.

— Da' dă ce să te osteneşti când noi n-avem nevoie dă iei? Dă' nişte puşlamale spurcate…

— Ba aveţi, şi încă cum! Dintre toate numele din Pitmungo pe-ale lor le vreţi mai întâi.

— Aşteaptă un pic, îi zise de la fereastră, după care-l auzi bombănind, apoi o foiala prin cameră şi, după aprinderea unei lămpi, Brothcock îi răsări dinainte, la uşă, şi o chemă înăuntru. Ia mai spune o dată ce-ai zis. Şi Maggie o luă de la capăt. Într-adevăr, avea miez ce îndruga. Cum vor mai da ăi Douăşunu din pinteni când vor prinde de veste că Rob Roy Cameron, Sam Cameron şi cum naiba-i mai chema p-ăilalţi toţi, afară de tarto-rele bătrân, şi-au dat semnătura? Sau, mă rog, le-a aşternut-o altcineva – o chichiţă pe care puţini o vor înţelege sau chiar vor vrea s-o pătrundă cu mintea. Tot clenciul era că numele Cameronilor se afla pe Contractul Obligaţiilor Comune, iar „cauza" se dovedea o minciună, o înşelătorie, o vânzare, aşa cum mulţi încercau să se

473

încredinţeze, fie şi numai să scape de apăsarea ghidului că ei au trădat-o.

Casa duhnea a miros de osinză. Vatra parcă era tapetată cu unsoare, iar halatul lui Brothcock, ponosit şi slinos, era plin de pete – şi ele tot de grăsime. Pe sub el nu purta nimic şi, cum era mai mult desfăcut, pe la piept năvăleau smocuri de păr ţepos, iar mai jos, se vedeau o parte din semnele bărbăţiei.

— Vreau să-i văd iar la muncă, nu tăndălind pe-acasă, când alţii sapă în mină. Îmi fură argintii din puşculiţă şi asta mă seacă la suflet, se văicărea Maggie.

Brothcock nu pricepea o iotă din tot păsul ei, dar după ce o ascultă până la capăt, luă lampa şi trecu în camera de alături, lăsând-o pe întuneric. Prin casă mişunau şoareci sau şobolani – îi auzea lingând untura de pe cărămizile din faţa vetrei. „Doar nişte porci puteau vieţui

într-o casă ca asta”, îşi zise şi aşteptă. Simţi o mogâldeaţă trecându-i în fugă peste laba piciorului, şi sări aproape imperceptibil.

„închei un târg cu un porc, nu cu un om”, îşi spuse, dar nu în chip de mustrare. Asta era realitatea şi n-avea de ales. Şi ce o privea eă Brothcock e un porc? Să-i fie de bine. Dar la el se aflau hârtiile pe care trebuia să le iscălească. Îl văzu întorcându-se şi, la licărul lămpii, şobolanii o tuliră la fel de iute precum apăruseră.

— I se spune Contractul Obligaţiilor Comune, nu „învoiala murdară”, o corija el. Smintită oră ţi-ai mai ales pentru o treabă ca asta, glăsui el. Dar vorba-aia: ciu-date-s căile Domnului. Şi pufni într-un râs zgomotos, de cine ştie ce năzăreală care i se părea teribil de comică. Ştii să scrii? o întrebă când conteni hohotitul.

— Da, ştiu.

— Cei mai mulţi habar n-au, şi se porni iar pe chicoteală, amintindu-şi de ceaiul de la conac.

— Ce părere are soţu' de ce faci'mneata acuş?

— Nu ştie. Altfel de ce crezi că aş fi venit noaptea?... „ca guzganii tăi, pe-ntuneric”, îi şopti un alt gând, pe care se grăbi să-l alunge....

— Da' fălos mai arăta gătit în fustanelă, zise în bătaie de joc. Şi să-l fi văzut cum s-a mai şi purtat... S-a făcut de tot râsu', ce mai. Ai auzit dă pantofi, să-nţelege... Da' să lăsăm asta şi să trecem la treabă. Spune-mi numele, pe rând.

—— Rob Roy Cameron..

47*

Administratorul îl scrise cu multă migală,

— Asta zic şi io nume dă miner. Sună frumos. Bună idee

ai avut, femeie! Straşnică… Mai departe?

— Andrew Drum Cameron. < Peniţa zgâria hârtia s-o rupă. Guzganii ţâşniseră iar, ademeniţi de unsoare.

— Samuel Sutherland Cameron.

— Âsta-şi va găsi într-o zi naşu' şi-o s-o ia pă cojoc aşa cum o merită. Mare cutră, cum zicem noi, la fel ca şi frasu mai mic… alt şiret.

Unul din şobolani se vârâse în cenuşa din vatra. Îngheţată şi, stând pe vârful picioarelor din spate, lingea de zor o tigaie. Isteţ mai era, spurcatul, să se ţină în cumpănă, proptindu-se chiar în limbă, cu care totodată lingea grăsimea, se gândi Maggie urmărindu-l.

— El a murit, înţelegeţi? îi spuse administratorului, cu ochii la acrobaţia jiganiei. Dar Brothcock nu pricepu. Jemmie Cameron a murit.

— Atunci trecem la următorul. Numele celuilalt după el.

— Jemmie…

— Nu e destul. Îmi trebuie numele de botez întreg, o zori Brothcock pierzându-^şi răbdarea.

— James Drum Cameron, silabisi Maggie, care se ridicase în picioare şi dădea ocol camerei obscure, cu un aer de rătăcire pe chip, ce-l cam alarmă pe stăpânul casei. El nu mai e, a murit, vorbi absentă, aşa că nu pot să-i semnez învoiala. Doamna Brothcock coborâse câteva trepte şi se postase pe palier.

— Se-ntâmplă ceva cu ea, nu-i zdravănă, îl preveni pe bărbatu-său. Păzeşte-te! Stai de-o parte! E ţăcănită.

— Ce caut în năclăiala asta de unsoare?. Rosti Maggie plantându-se dinaintea lui Brothcock. Mai ţii minte când un băiat de-al meu ţi-a spus să-ţi fereşti capul? Şi începu să se uite prin cameră, căutând un vătrai sau o lopată de

pus cărbunii în vatră, ca. Să-l trăsnească în creştet. Dar când îşi găsi arma şi o apucă, Brothcock o prinse de braţ şi i-l răsuci tare, aproape să-l frângă, aşa că scăpă făraşul- din mână. Durerea cumplită şi zornăitul făraşului au avut darul s-o trezească din buimăceală, ca dintr-un vis, în care se pierduse cu totul şi, pe încetul, reluă cunoştinţă de locul unde se afla..,

— Am încercat să te altoiesc?

— N-ai apucat… T.

475

— Să ştii că de fapt nu am vrut. Dimpotrivă. Vreau să îţi mulţumesc. Mi-ai dat o lecţie. Doamna Brothcock coborâse de pe palier şi, ocolind-o la mare distanţă, ajunsese la uşă, pe care-o deschise.

— Uşa, i se adresă cu blândeţe. Aici e uşa…

— O văd. Şi fără să mi-o arăţi. Ştii ce înseamnă o mamă fără de suflet? o întrebă ea. Ai avut vreodată copii? Cealaltă nu-i răspunse. Doar nu era om în Pitmungo care să nu-i ştie odoarele. Aducându-şi parcă aminte, Maggie continuă: Ascultă-mă, vreau să îţi spun un lucru. Ai fost o mamă mai bună ca mine, de vreme ce ai trăit în văgăuna asta slinoasă, plină de şoareci şi cu un porc de bărbat, cum îl ai.

— Eşti nebună, pricepi ce îţi spun? orăcăi Brothcock, dar nu duşmănos, ci consemnând doar o stare de fapt, pentru care Maggie îi mulţumi în gând. Eşti bolnavă, foarte bolnavă, o primejdie pentru ăi dimprejur. Aşa c-o să-l înştiinţez pe doctoru’ Gowrie, să te ia în primire şi să te pună undeva, la un adăpost.

— Nu-i nevoie. O să-mi treacă, murmură ea.

Era conştientă de rătăcirea minţii sau a sufletului prin

care trecuse, precum şi de faptul că nu se întorsese cu totul din ciudata-i călătorie. Altfel nu l-ar fi făcut „porc” pe Brothcock, dar cuvântul îi ţâşnise pe buze fără să-l poată opri. Voise să-i crape ţeasta – ca pe-o găoace de ou – aşa avusese de gând – dar pornirea trecuse. Ca şi nălucirile ce-o bântuiseră rând pe rând. Iar odaia devenea tot mai limpede, nu se tulbura şi nu i se destrăma ca mai înainte.

— Am vrut să-ţi sfărâm capu’ ca pe o găoace de ou, lucru de care îmi e ruşine şi-mi cer iertare.

Brothcock nu îi răspunse şi nici nevastă-sa, care o privea tot cu spaimă, semn că arăta poate iar rătăcită. Administratorul tot foia hârtiile în mână.

— Acum plec, zise Maggie.

Auzi glasul tatălui ei ca aievea, de parcă l-ar fi avut alături, şi-i repeta ultimele cuvinte pe care i le rostise la plecarea ei de acasă, spre Strathnairn, unde avea să-l găsească pe Gillon. Şi asta nu i se mai întâmplase nicicând:

„Niciodată nu te lepăda de ai tăi, îi spunea Tom Drum, fiindcă, până la urmă, ai să vezi că e tot ce ai mai de preţ.” Simplu şi clar cum nu se mai poate, deşi de-abia astăzi le înţelegea.

476

— Ai venit să iscăleşti învoiala, ’ îi aminti Brothcock. Maggie se uită la hârtii ca şi când le vedea pentru prima dată şi, cu mare efort, izbuti să-şi amintească de rostul lor. Oare să fie chiar aşa găgăuţ Brothcock încât să-şi închipuie că le va semna?

— Ai fost tot timpul aici, în odaie? Fiindcă eu una am mai plecat şi am venit. Dar dumneata ai rămas pe loc. Şi-atunci, cum Dumnezeu poţi să crezi că mi-aş pune

numele pe spurcăciunile astea? Nu, nu le iscălesc.

— E nebună de-a binelea, decretă nevasta administratorului. Fii atent, Hamish, fereşte-te de ea!

— Eşti nebună, femeie, îi repetă el.

— Am fost. Înţelegeţi? Am fost.

Nu-şi revenise complet din starea în care alunecase, dar faptul că se putea judeca singură, era un semn că se limpezise. Şi pe cât o neliniştea gândul celor petrecute mai înainte, pe atât era de convinsă că răul cel mare trecuse, şi curând îşi va veni cu totul în fire. Gillon nu mai avea de ce să se teamă, stând în pat, lângă ea. Cruntele ei vedenii cu siguranţă n-aveau să se mai întoarcă.

Doamna Brothcock deschisese uşa şi-o înţepenise cu o pană, ca să nu trebuiască să stea lângă ea. În Pitmungo încă mai persista credinţa că nebunia e boală molipsitoare.

— Eşti mamă, îi vorbi Maggie, aşa că poţi să mă judeci. Am fost la un pas să semnez învoiala murdară, călcând pe mormântul fiului meu, numai ca să salvez un pumn de arginţi. Şi nici pentru asta. Ci ca să-i plătesc feciorului mort o jignire pe care mi-a adus-o cândva. Asta da nebunie, nu crezi?

Nici nu trecu bine pragul când nevasta lui Brothcock se repezi să-i închidă uşa în urmă, dar Maggie se întoarse, silind-o pe gazdă să se ascundă după namila-i de bărbat.

— Broboada. Am venit după ea. Unii oameni îşi uită pălăriile, dar eu nu-mi uit broboada.

— Tot nu ai niciun şir la vorbă, îţi dai seama de asta?

— Se poate. Dar o să-mi treacă. Şi încă ceva, domnule Brothcock. Pentru coşcogeamite bărbatu, ca dumneata, pricăjit mai arăţi prin părţile astea, îi spuse fă-cându-i

semn spre halatul desfăcut dinainte. Acasă, la mine, m-aş fi ruşinat cu aşa stârpitură!

Şi asta îl cătrăni rău de tot pe administrator.

477

Toii o porniseră în căutarea ei, întocmai cum o făcuseră cu numai câteva săptămâni în urmă, când dispăruse Jemmie, dar spre deosebire de atunci, când o luaseră peste Măgură, de astă dată instinctul îi mână către gârlă. De-şi pusese cumva în minte o faptă necugetată, cu siguranţă spre apă ţintise.

Rob o întâlni primul, deoarece el singur se avântase mai departe de Târgu-Văii, apucând-o pe Drumeagul de Jos, adică tocmai pe unde se întorcea Maggie, din Brumbie Hill.

— Ooo, mamă, cât ne-a sărit inima pentru tine.

— Aveaţi şi de ce. Dar acum sânt mai bine, cred.

— Şi la faţă arăţi schimbată.

— Am fost bolnavă o vreme.

— Cam aşa, cu toate că i-aş zice altfel… 1

— Am rătăcit fără să ştiu de mine?

— Asta e. Un timp n-ai mai fost printre noi.

Ar fi vrut să-i mărturisească acel gând ce-i apăsa sufletul, fie lui sau oricărei alte fiinţe, în nădejdea că o dată ce se va spovedi va scăpa de apăsătoarea povară. „Nu l-am sărutat niciodată pe Jemmie, şi niciodată nu mi l-am strâns la piept”, i-ar fi spus atunci şi pe loc. Dar nu avu tăria să rostească cuvintele. Trebuia să existe o făptură pe lume, un străin, în faţa căruia să-şi deschidă inima, că s-o izbăvească de înfricoşata osândă, şi s-o simtă din nou uşoară.

— De-aia am plecat de acasă, îl auzi pe Rob. Simţeam

că ne paşte o nenorocire, şi mă temeam.

— Te-nţeleg. Dar acuma s-a dus.

— Moartea lui Jem... şi câte ’altele... Ai avut prea multe de îndurat.

Rob atinsese cea de a doua rană, la fel de ruşinoasă ca prima. Desigur, moartea lui Jem o lovise mai mult decât s-ar fi aşteptat, şi constata mulţumită că până şi în vârtejul întâmplărilor petrecute tot mai simţea această durere. În acelaşi timp însă era pe deplin conştientă că de fapt irosirea banilor o împinsese la marginea disperării; nu Jem o surpase pe dinăuntru, ci puşculiţa golită.

Şi tare ar fi vrut să dea glas adevărului. Rob ar fi înţeles-o. Dintre toţi fiii, singur el părea că o dibuise,

478

că se afla în pragul marii şi dureroasei taine. De aceea o şi scotea din fire adesea – fiindcă el o ştia.

începuseră urcuşul, trecând pe lângă mâna Lady Jane-2; câtă negreală şi murdărie dezgustătoare, se înfiora Maggie, care aproape-i uitase înfăţişarea. Soarele de-abia se trezise şi, în lumina lui somnoroasă „, de zori mincinoase” – cum se spunea în Pitmungo – totul apărea cenuşiu, îmbâcsit, soios, umed şi negru. Iar ea, timp de mai bine de douăşunu de ani, îşi minase bărbatul în mizeria minei, ca să umple acea puşculiţă pe care Gillon acum o secătuia. Dar, cinstit vorbind, erau banii lui.

— Aş vrea să te-ntorci acasă, îi spuse lui Rob. Nu-i firesc să trăieşti singur, printre străini.

— Dar nu am lucrurile cu mine.....

— O să trimitem căruţa, să ţi le aducă.

Rob Roy chibzui, privind-o cu coada ochiului. Maică-sa se schimbase, de asta era convins. De aici înainte nu-i

mai pândea vreo năpastă.

— Bine, se învoi el. Am să vin.

— Dar după-amiază, nu mai târziu. Îmi făgăduiesti, Rob?

— Îţi dau cuvântul. Dar ce ai? Ţi-e frig, o întrebă simţind-o cum tremură ca nuiaua.

Nici ea nu ştia de ce dârdâia din tot trupul, deoarece frig nu-i era.

— Pentru că mi-am pierdut unul, vreau altu-napou Mă poţi înţelege, Rob? Mă socoteşti egoistă?

El îi zâmbi.

— Cum de nu. Doar asta-i menirea mamelor, să ţină cu dinţii de odraslele lor, îi răspunse, fără a fi sigur că îl auzise.

— Trebui’ să fim uniţi.

— Aşa e….

— Asta e tot ce ne-a mai rămas… şi lucrul cel mai de preţ, completă, apucându-l de mână, ceea ce nu făcuse nicicând. Şi aşa continuară urcuşul pe Calea Cărbunarilor. Pâcla se ridica pe încetul, iar târgul se deştepta la viaţă. Rob Roy îşi simţea sufletul lângă maică-sa, mai aproape ca niciodată. Încă era puţin rătăcită’ – o vedea limpede – însă nu într-atât încât să nu îşi dea seama ce se petrece cu ea şi în jur. Ce anume i se întâmplase, n-ar fi putut să spună, dar orice ar fi fost, părea spre

479

mai binele ei. O privi pe furiş, dintr-o parte; se înseninase la chip – pentru prima oară, după lungi săptămâni şi luni. De acum va putea să şi doarmă, ceea ce nu făcuse iarăşi de mult, iar după un somn bun, se va înzdrăveni şi mai mult. În drumul lor se întâlniră pe rând

şi cu restul familiei, fără ca vreunul să pomenească o vorbă despre noaptea ce se încheiase. Maggie părea cu gândul aiurea, şi totuşi nu se nelinişteau. Răul cel mare era pe sfârşite, sau chiar trecuse.

în sinea ei hotărâse să nu le facă spovedania cu Jemmie şi puşculiţa; o va păstra în suflet, ca pe o verigă a umilinţei, pe care o va pipăi, în taină, când va simţi că se întrece cu firea, sau o va agăţa la grumaz, în locul cheii spânzurate de lanţ, pe care Gillon i-o luase cu forţa în acea seară de pomină, descumpănindu-i judecata cea dreaptă, zdrobindu-i aproape inima. Dar cu timpul se vor vindeca amândouă – de asta era convinsă – şi, până în cele din urmă, se va dovedi, poate, că a fost spre mai binele ei. Timpul îşi va spune cuvântul. Era stânjenitor pentru ei să înainteze pe uliţă toţi Cameronii împreună, deoarece minerii tocmai plecau la lucru şi, de ruşine, nu îndrăzneau să-şi înalţe ochii spre ei.

— Spuneţi-le o vorbă, salutaţi-i cu capul, scoateţi-i din încurcătură, îi îndemnă Maggie. Sânt oameni de treabă, chiar de-au semnat învoiala. Ce vreţi, nu orice fiinţă poate să fie un Cameron.

a 7

Procesul dintre Cameron şi domnul Farquhar. Alias Lord Fyffe, nu s-a desfăşurat precum il visase nici el, nici familia şi nici întreaga suflare a târgului. Contele nu a fost târât în faţa instanţei ca un hoţ oarecare, ci reprezentat de un mărunt avocat de la o agenţie comercială a Companiei, pre nume James Riddell, care nu a catadicsit să studieze dosarul până în dimineaţa judecării litigiului.

— Nu vrei să-ţi retragi reclamaţia şi să cazi la tocmeală cu Lordul, ca să ne scuteşti de tot tămbălăul? îl

întrebă el pe Gillon. Contele e dispus să-ţi dea cincizeci de lire şi să-ţi acopere toate spesele, ceea ce, crede-mă, e mai avantajos decât ce vei obţine prin tribunal.

— Vreau să mă judec şi să mi se facă dreptate, iar mai presus decât toate, să pui temelia unui precedent, i-o spuse răspicat Gillon.

— Mai bine te făceai magistrat, nu miner, îi ripostă Riddell cu acreală.

Judele trăsese binişor la măsea, judecind după izul ce plutea peste sală. Ba mai mult, se cinstea şi acum, având dinainte un stacan fumuriu şi un ulcior', tot de culoare închisă, aşa încât nu vedeai ce-i în ele, dar nici greu de ghicit nu era. În încăpere trăznea ca la „Buchea Cărţii", în serile de plata salariilor. Gillon era abătut şi, colac peste pupăză, domnul Macdonald parcă intrase în pământ.

— Avocatul meu! Oo, Dumnezeule, unde-o fi? Doar nu m-o lăsa baltă, se văicărea pe culoarul din faţa sălii de judecată. Îl întrebă pe un aprod, apoi pe Riddell – care-i răspunse doar printr-un rânjet – şi, disperat, o porni cu ceilalţi pe străzi, căutându-l în Cowdenbeath, precum acul în carul cu fân.

— Doar nu te-oi fi aşteptat să vină să te mai apere? îl zădări Selkirk.

— Cum de nu!

— Află, suflete, că-l doare în cot de despăgubirea ta. Trebuie să te mai coci ca să pricepi asemenea lucruri, clănţăni mai departe, iar Gillon îl asculta cu stupoare. Odată ce minerii au rupt solidaritatea, şi-a văzut omul de alte treburi. Tu nu mai prezentai interes. Când se întoarseră în sală, tocmai venise rândul procesului său.

— Nu am avocat, sir, se adresă Gillon judelui.

— Ştii să vorbeşti engleza curată?

— Da, sir.

— Atunci te poţi apăra singur. Dă-i drumul. S-auzim cum s-a întâmplat.

— Păi eram în camera mea... începu Gillon.

— Credeam că în mină, îl întrerupse Finletter.

— Aşa numim locul unde săpăm, sir: cameră sau galerie de abataj.

— Zi-i galerie. E mai lămurit. Şi-aduceţi-mi apă.

Gillon descrise, cu amănunte, precise şi convingătoare, cum s-a trezit cu piconul, prin peretele ce-l tăia, şi cum i-a străpuns umărul.

— Groaznică întimplare! exclamă judele, arătându-se oarecum subjugat de istorisirea lui Gillon. Parcă suna altfel decât năruirea tavanului pe capul cuiva.

După relatarea lui Gillon, fu chemat Brothcock, care încercă să convingă asistenţa cum că Gillon nu avea ce căuta tocmai în galeria aceea.

— De ce nu? Ai unele probe pe care să-ţi întemeiezi afirmaţia?

— Dovezi nu am, sir, da' ca administrator al minei să-nţelege că ştiu.

în sală se auzi un ropot de râsete dinspre partea unde şedeau înşiraţi Cameronii, Henry Selkirk şi câţiva din cei Douăşunu, veniţi în Cowdenbeath să asiste la „săpuneala" stăpânului. Însuşi hohotul lor – spontan şi unanim – era, într-un fel, o mărturie cu neputinţă de imitat sau tăgăduit.

— Când ai coborât ultima oară în mină? îl întrebă judecătorul Finletter pe administrator.

„Bravo lui!” jubila Gillon. Mersese direct la ţintă! Şi se simţi mai îmbărbătat de înţeleaptă poziţie a judecătorului, chemat să facă dreptate.

— Păi ştiu eu… să vedeţi, se gângăvi Brothcock.

— Gândiţi-vă bine, sir, şi nu uitaţi că sperjurul e pedepsit. În caz că aţi uitat acest amănunt, grefierul vă poate citi articolul prevăzut de lege. Ceea ce şi făcu. După pravilă, mărturia mincinoasă se sancţiona cu cinci ani de închisoare sau cu cinci sute de lire sterline.

— Slujba de administrator nu-mi cere să cobor zilnic în mină, Luminăţia voastră…

Şi din nou oamenii se porniră pe râs.

— Poate s-ar cuveni să le interzic această hlizeală, dar pentru mine are o anumită valoare, rosti judele, fără să se adreseze cuiva anume. Aşadar, când ai coborât ultima oară?

Brothcock se făcu stacojiu, semn că se înfuriase şi, cu un deget lipit de frunte, îşi frământa creierul, cu ochii pironiţi la tavan.

— Eşti puţin cam greoi, aş zice, ca să umbli prin galerii, observă judele.

482

— Înălţimea voastră, interveni Riddell, fiindcă un bărbat are o constituţie de… de…

— De porc, îi veni Selkirk într-ajutor.

— Mă opun, sări trimisul Companiei.

— De acord. Poate găsiţi un cuvânt mai adecvat… Şi căzură de acord asupra adjectivului „robust”.

— Da, mi-am adus aminte, vorbi Brothcock. Acu* douăşdăani…

— Şi câţi mineri ai în subordine?

— La vo opt sute, sir.

— Şi cunoşti locul fiecăruia în subteran?

— Cum să nu, sir.

— Mai vreau apă, ceru judecătorul..

în minutele următoare, se relată procedeul prin care se controla o cameră de abataj, în vederea străpungerii peretelui. Şi pătrunderii în galeria vecină. Se arătă astfel, cum se făcea cercetarea prealabilă spre a se constata dacă nu sânt oameni îndărătul peretului şi cum, după fixarea unui reper în el indicând locul perforării minerul se întorcea în vechea lui galerie şi începea, prin loviturile drămuite, să-şi croiască drumul în cea de alături.

— Dumneavoastră aţi verificat înainte galeria vecină? interogă judele. Acum depunea mărturie Elphinstone.

— Oo, nu, sir, nicidecum, sir; nu am făcut niciun fel de control, sir, ca să…

— E destui să răspundeţi prin „nu”. Iar când aţi încercat străpungerea, aţi început să bateţi încet?

— Nicidecum. Ni s-a spus să izbim cu putere – oo, Dumnezeule – şi tocmai eu trebuia să răzbesc în partea cealaltă, unde m-am trezit că înfipsesem piconul în umărul bietului om. Bineînţeles, imediat am…

— Ţii să auzi povestea până la capăt? îl întrebă judecătorul pe Gillon.

— Nu, sir. Aş dori chiar s-o uit.

— Atunci, dumneata, poţi să părăseşti banca martorilor.

— Cum? Asta-i tot? Am bătut drumul din Edinburgh numai pentru atât?

— Aţi făcut şi aşa destul, nu?

— Regret mult, îi şuşoti el lui Gillon, trecând prin dreptul băncii. Nici nu poţi să-ţi închipui cât de rău îmi

pare. În viaţa mea nu mai calc într-o mină. E abominabil.

31*

483

— Ce despăgubiri ceri? întrebă Finletter.

— Patru sute de lire, sir.

— Caraghios, sări Riddell.

— Cât au vrut să îţi dea?

— Patruzeci.

— Caraghios! exclamă judele.

— Şi dimineaţă i-am oferit cincizeci, interveni Riddell.
—— Deci vă recunoaşteţi vinovăţia chiar aici, în faţa instanţei.

Completul de judecată îi ceru lui Gillon să-şi dezbrace cămaşa, şi toţi se holbară la rană şi la braţul atrofiat.

— Am nevoie de bani, sir, dar mai presus de ei vreau ca prin judecată să pecetluiesc dreptul nostru, de a chema la răspundere pe cel care ne-a schilodit şi de a-l face să ne ajute, nu după bunul lui plac, ci aşa cum o hotărăşte legea.

— Pff! Grăieşti ca un avocat. Dar ce grozăvie îmi văd ochii! Ce e negreala aceea din jurul rănii?

— Praf de cărbune, sir, pe care ni-l presarăm ca să oprim valul sângelui.

— Vai, vai, vai. Apă! Şi când te gândeşti că oamenii se încăpăţânează să lucreze în mine… Ce-o fi cu ei?

— Foamea, Luminăţia voastră. Foamea-i un stăpân aspru şi ea îi împinge pe oameni, glăsui Gillon.

Judele îl ascultă cu vădită plăcere.

— Le zici ca din carte, îi spuse. Încă n-am auzit miner să se exprime atât de frumos. Mai toţi câţi îmi trec prina-inte mormăie, grohăie, mârâie. Dumnezeu ştie ce-o fi cu

ei. Dumneata, însă, m-ai lămurit pe de-a-ntregul.

— Dar cum rămâne cu „învoiala murdară”, sir? Judele arăta ostenit şi abătut. Îl chemă pe Borthcoclc la el, care, după cum îl vedeau şi auzeau cu toţii, o ţinea întruna cu „da”, clătinând din cap, cu spunere, iar la urmă se întoarse şi părăsi sala.

— S-a sfârşit. I-am pus cruce şi „învoielii murdare”, anunţă Finletter. Mai spune-mi încă odată de unde eşti.

— Din Pitmungo, sir.

— N-am pus pasul acolo. Trebuie să fie o văgună neagră... S-a hotărât să primeşti despăgubire de o sută patruzeci de lire.

484

Şi întreaga asistenţă sâsâi a mirare. Era mai mult decât se aşteptase oricine.

— Trebuie să previn onorata curte că vom face recurs, guiţă Riddell.

— Recurs? Pentru ce? Doar nu ţi-oi fi închipuind că ai să câştigi vreun proces aici?

— Ba sânt convins.

— Eu te sfătuiesc, totuşi, să completezi cecul fără zăbavă şi să uiţi de recurs. Sânt un mare vrăjmaş al lor, i-o trânti judele şi zâmbi. Avea un surâs plăcut, pentru un chip însângerat şi lăbărţat ca al său. Vreau apă. Dă-mi apă! Şi aprodul veni în fugă.

împricinaţii începură să iasă din sală, în şir subţirel, de cite unul.

— Pitmungo! Nu-mi place cum sună, bombăni judele. Trebui să fie un târg înspăimântător... Următorul proces.

m

După judecată nu le mai rămânea altceva de făcut

decât să părăsească Pitmungo, cum dealtfel o ştiuseră dinainte. Precedentul fusese creat, însă trebuiau să plătească tributul acestei victorii, întrucât, chiar dacă legea le garanta dreptul de a-şi recăpăta slujba, ce viaţă îi mai aştepta acolo? Poate de netrăit; ori aici, justiţia nu-i mai putea ajuta. Aşa încât era preferabil s-o ia din loc.

Biletele trebuiau cumpărate din Glasgow, şi-l trimiseră pe Andrew să se ocupe de ele. Era cel mai nimerit pentru o asemenea treabă; cu meticulozitatea şi dibăcia lui, cu siguranţă avea să obţină cele mai bune cabine, pe cea mai solidă navă şi la un preţ cât mai convenabil. Odată biletele luate, nu le mai rămânea decât să-şi ia adio de la pământul natal, unde nu-i mai aştepta niciun viitor.

Ajunseseră dar în pragul plecării. Mai aveau căruţa şi calul, pe care Andrew avea să le vândă în Glasgow, odată ce se vedeau acolo, iar când vor fi încărcat toate

lucruşoarele în droşcă, aveau să se minuneze cu cât de puţine se aleseseră în toţi aceşti ani. Un motiv în plus de a purcede la drum. În fond, ce aveau de pierdut? Ce bunuri lăsau în urmă? O masă şi un bufet de bucătărie, câteva paturi, hâite şi ca vai de ele, o casă pe care nu puteau nicicând să o cumpere şi un petecuţ de pământ, colo în ţintirim, în care Jemmie zăcea despuiat, curând prefăcându-se şi el în ţărână. Cam asta era întreaga agoniseală, adunată de mai multe familii, în aproape o sută de ani de trudă în mină, săpând, la un loc, atâtea mile de galerii, încât, înşirate, ar fi făcut un tunel din Pitmungo până în Calcutta, sau stivuind cărbunele scos, care, tot după calculele lui Andrew, ar fi asigurat combustibilul necesar Londrei pe timp de trei zile, arzând

fără întrerupere.

N-aveau ce regreta şi nici după ce jelui, afară doar de anii cei tineri şi vieţile irosite – dacă le puneai şi pe ele la socoteală. Sau o iubire lăsată în urmă.

Singura lor nelinişte era acum Sam. Şi toţi ochii erau aţintiţi la el. Sam avea o făgăduială de împlinit, şi din nou se abătuseră asupră-i norii cei negri şi grei de demult. Iar în vreme ce Sam ţesea planuri, pe Andrew îl munceau gândurile. De la întoarcerea sa cu biletele de călătorie, irevocabila pierdere a iubitei devenea tot mai de netolerat, în el, sentimentul plecării căpătase consistenţa tangibilă a realităţii; doar fusese pe puntea vaporului ce avea să îi ducă spre îndepărtata Americă, rupându-i pentru totdeauna de Scoţia. Oricât de serios ar fi cugetat şi ceilalţi la apropiata lor strămutare, o priveau, totuşi, ca pe un vis, pe când Andrew îl trăise aievea.

Duminică, după gustarea de dimineaţă – constind dintr-o zeamă de varză fiartă şi pâine – şi înainte de a încărca în căruţă bruma de lucruri ce trebuiau luate, deşi conştient că se poate face de ocară, dar călcându-şi pe inimă măcar o dată în viaţă, Andrew o porni către casa lui Walter Bone, spre a-i cere voie să vorbească cu fiică-sa.

— Din partea mea eşti liber s-o faci, acum şi de-a pururi, numai că nu ştiu de va primi ea, i-o spuse verde amicul lui Gillon.

Dar fata se învoi şi o porniră împreună pe Măgură, intrând în livadă, unde-i împresurau pomii şi aveau pri

48G

veliştea târgului la picioare. Tot urcuşul nu scoaseră o vorbă, iar când se opriră din mers, Andrew tot nu ştia cum anume să înceapă. Noroc că Alyson se arăta răbdătoare,

şi deci nu avea de ce se pripi până nu se ivea portiţa cea mai prielnică. Într-un târziu, şi tot uitându-se în jos, spre Pitmungo, i se păru că aflase ieşirea din strâm-toarea tăcerii; astfel că, arătând către coamele întunecate şi uliţele cernite şi mohorâte, îi spuse:

— Te mulţumeşti doar cu atât?

De-abia când îşi auzi glasul, îşi aminti de câte ori le repetase maică-sa această întrebare.

— Oo. Da, pentru mine-i destul, zise Alyson, vizibil nedumerită de rostul cuvintelor sale.

— Să te naşti, să creşti, să trăieşti şi să mori aici? Să nu cunoşti niciodată ceva mai de Doamne ajută?

— Poate mi-ar plăcea – ştiu eu? – să trăiesc în alt loc, şi mai bine. Dar de ce mă întrebi? Ce urmăreşti?

— Încerc să… aş vrea să… Uff! pufni Andrew, biruit de propria-i gângăveală şi, desfăcându-şi haina, scoase din buzunarul interior un bilet cartonat de-ţi lua ochii cu coperţile lui scorţoase, cu literele de-o şchioapă şi roşii – cum erau tipărite numele posesorului şi oraşul New York – şi cu vaporul, cât o căsoaie, desenat între ele.

După ce-l studie o vreme, Alyson i-l întinse înapoi.

— E tare pompos.

— Ţine-l. Este al tău, o-mbie Andrew, iar după ce se mai socoti, completă: Dacă vrei…

— Cum adică, e al meu, dacă vreau?

— Aşa cum ai auzit.

— Tot nu pricep.

— E simplu: opreşte-l, este al tău, dacă vrei.

— Dar de ce? stărui sincer uimită. Pentru ce ar face cineva un asemenea dar?

Andrew se strădui să încropească un răspuns cât mai

potrivit.

— Pentru că ar vrea sa mergi cu el, în America.

— Cu care el?

— Uff, Alyson! Cu mine.

Şi fata pufni în râs. Era bună din fire, îngăduitoare, şi tare n-ar fi vrut să-l mâhnească cu hlizeala-i nesăbuită, dar nu şi-o putu stăpâni. Andrew o privea înlemnit, roşu ca para focului şi incapabil de orice ripostă.

487

— De ce-ai face una ca asta?

„Pentru că te iubesc" i-ar fi spus-o pe loc, dacă aceste cuvinte nu i se păreau cam anapoda şi nu. Şi-ar fi simţit fălcile încleştate. Cu întârziere, izbuti totuşi să le rostească dar, spre marea-i amărăciune, sunară întocmai cum se temuse. Şi grozăvia era că însăşi Alyson le auzi ca atare – absurde şi seci – şi din nou începu să râdă, tot fără voie.

— Ooo, Andrew! Tu nu mă iubeşti… adică nu aşa cum ar trebui. Ţii minte când ţi-am cerut să-mi mărturiseşti secretul? N-ai avut tăria s-o faci, fiindcă la tine, familia e mai presus ca orice. De m-ai fi iubit îndeajuns, mi-l încredinţai. Şi o ştii, Andrew. Chiar acum, de ţi s-ar frige inima după mine, nu-i cereai mai întâi voie tatii ca să-mi faci declaraţia de dragoste. Ci veneai fără ocolişuri şi-ţi descărcai sufletul.

„Totuşi, te iubesc, Alyson, se tânguia în sine, dar ăsta e felul meu, ce să fac?!"

— Nici biletul nu trebuia să mi-l vânturi pe dinainte. De-mi arătai dragoste, te urmam în America, dar cu momeala, nu mă poţi lua cu tine.

— N-a fost momeală, cum zici, se apără cu glas mî-nios.

Fata tăcu, aşteptând să-i treacă paraponul. De vale, în Târgu Văii, începeau să se aprindă luminile. Alteori clipiseră parcă vesele şi îmbietoare, dar acum păreau nişte pete unsuroase, portocalii.

La mina Lord Fyffe 1 începu să scârţâie scripetele, slobozind o colivie în subteran – lucru de neînchipuit într-o duminică seara, cugetă Andrew înmărmurit de nedumerire. Cineva cobora în abataj, pe ascuns. Scripetele se învârtea foarte încet, uruind de-abia auzit, semn că între timp cuşca ajunsese la nivelul cel mai adine. Şi de nu te-ai fi uitat cu atenţie, nici nu vedeai cum se răsuceşte roata cea mare. Pe Andrew îl încolţi spaima, dar se simţea cu totul neputincios.

Mai merseră câţiva paşi prin livadă, deşi Andrew era cu inima cât un purice că-l va podidi plânsul, de groaza faptei lui Sam – căci negreşit el se furişase în mină – şi de ireparabila pierdere a iubitei. Dar teama lui nu se adeveri, deoarece nicio lacrimă nu-i aburi ochii.

488

— Să crezi ce îţi spun, Alyson, reînnodă firul vorbei, odată ce se simţi la adăpostul umbrelor dese, de sub crengile merilor.

— Ce anume?

— Că te iubesc.

— Poate. Dar vezi tu, Andrew, ce greu îţi vine chiar s-o rosteşti. Nu zic că nu eşti capabil de dragoste, faţă de ai tăi – de părinţi, de sora ta, Şarah… şi de Jemmie. Ooo, mai ales faţă de Jem. Ştii ce cred, urmă ea desfăcindu-şi mâna din strânsoarea de până atunci. Cred că-i poţi iubi doar pe Cameroni. Între timp se aşezaseră jos, pe iarbă, dar deodată Alyson sări în picioare. Nu, nu m-aş putea

mărita cu unul ca tine, o auzi, fără s-o vadă la faţă, prin pâcla de sub frunzişul copacilor, însă după cum îi vorbise, înţelese că nu a vrut să-l rănească, ci doar recunoscuse un adevăr. Acum plec. Doreşti să mă săruţi?

— Ştii ce mi-a spus Jemmie înainte să moară? Că n-a sărutat nicio fată; şi se întreba oare cum o fi?

— Dacă nu vrei, nu e supărare.

— Nu, nu mai vreau. Acum n-ar mai avea rost. Odată ieşită de sub oblăduirea ramurilor, o vedea iar la chip, şi Doamne, cât era de frumoasă! Poate avusese dreptate. O dorise fiindcă nu mai avea pereche în Pitmungo.

— Te las cu bine, Andrew. Mult noroc, în America! îi ură, şi porni pe potecă de vale.

— N-am să te uit niciodată, Alyson!

— Nici eu.

Şi o urmări nemişcat, până ce se făcu nevăzută. Rămase mult în livadă, ţesând gânduri în fel şi chip, dintre care cel mai stăruitor îl cuprindea pe Jemmie; ce n-ar fi dat să poată schimba cu el locul! într-un târziu, se urni de jos şi, aproape inconştient, duse mâna la haină şi pipăi biletul din buzunar. Tăria cartonului îl învioră pe dată, ridicându-i parcă o lespede grea de pe umeri şi de pe suflet. Ar fi fost prea umilitor să se ia după Alyson şi s-o implore să-şi schimbe gândul.

Trecuse mult după miezul nopţii când ieşi din livadă şi o apucă spre Tosh Mungo. Se strecură fără zgomot în casă şi se duse glonţ în odaia de sus, a băieţilor. Dar când deschise uşa, i se chirci stomacul: nici urmă de

Sam! Pe patul lui îi văzu cartea de căpătâi, Marile Exproprieri din Highlands, care făcea din fratele său o

fiară primejdioasă. Era deschisă, iar Andrew se duse cu ea în bucătărie, unde putea descifra slove fără a-i trezi pe ceilalţi.

O parte din pagină era încondeiată cu roşu şi negru, fie cu linii trase cu înverşunare, ori cu mâzgăliturii, în chip de notări. Andrew parcurse pasajul subliniat:

„E bine cunoscut caracterul celtic, aşa cum se întâlneşte în regiunea Highlands, din Scoţia. Până la un anumit punct, băştinaşii din Highlands sânt oamenii cei mai docili şi mai răbdători, dar odată ce trec de acest prag, îndurarea lor încetează, iar mieii cei blânzi se prefac în lei furioşi. Cugetul se infierbântă şi clocoteşte la vederea armelor şi, în sălbateca lor năpustire asupra vrăjmaşului, nimic nu-i mai poate ţine în frâu – nici disciplina şi nici controlul cârmuitorilor. E bine ca asupritorii noştri să ţină seama de aceasta şi să se păzească!”

Sub aceste rânduri şi la marginea cărţii, Sam scrisese la repezeală, dar atât de apăsat, încât vârful plaivazului străpunsese foaia: „Ascultă de glasul singelui în ceea ce faci”.

Aproape se lumina de ziuă când Sam răsări în prag „îmbrăcat în hainele ponosite, de mină, plin de glod şi de praf de cărbune, din creştet şi până în tălpi.

— Pe unde ai umblat? îl luă Andrew la răfuială. Părea tihnit, dar asta nu-l liniştea pe Andrew, şi nici surâsu-i voios ce-i dezvelea salba strălucitoare a dinţilor pe faţa mânjită cu zgură.

— Mi-am luat rămas bun de la mină.

— Şi ce-ai făcut?

— Nimic.

— E dreptul nostru s-o ştim. De ai făcut ce bănuiesc eu, s-a zis cu familia, ne-ai nimicit.

Celălalt nu părea că se sinchiseşte. Redevenise el. Însuşi. Sam cel semeţ – un pic sfidător şi un pic ironic.;, dar cine-i putea risipi îngrijorarea lui Andrew, asigu-rându-l că sub înfăţişarea pe care şi-o luase nu ascundea cine ştie ce grozăvii? Il văzu învârtindu-se ca un. Titirez, luându-şi apă, să se îmbăieze şi să clătească straiele soioase în care venise.

4S0

— Ascultă ce-ţi spun, frăţioare, şi crede-mă că nu te mint nici cu o iotă. Nimeni n-are să ne oprească de a ne lua tălpăşiţa şi nici în Glasgow n-o să ne-nhaţe de pe vapor. Nu ştiu ce s-o fi petrecut cu tine, dar arăţi ca lovit cu leuca, aşa că ascultă-mi povaţa: suie-te în ho-dorogitu-ăla de pat şi trage-i un somn. Frate-său poate avea dreptate, cumpăni Andrew; chiar de făcuse vreo boroboaţă, cum mai putea s-o repare? Deci mai bine se odihnea. Şi o porni spre scară, să urce la ei în odaie, când Sam îl bătu pe spate. Stai niţel, Andrew, il opri din drum.

— Ce mai vrei?

— Nu ţi-ar plăcea să-ţi clăteşti ochii cu o carte pe cinste înainte de a adormi?

Sam cel din totdeauna! Ori poate se înşela? Şi din nou nu putu să-şi răspundă. Odată ce se întinse pe pat, socoti că era momentul să-şi verse focul, să plângă. Şi încercă, gândindu-se mai întâi la Sam – cum îl înrăise viaţa de aici, împingându-l la fapta ce-o săvârşise; apoi la Jem şi la plecarea lor din Pitmungo, care, oricât de negru şi de nesuferit devenise, era locul unde văzuse lumina zilei. Se căzni pe urmă să se plângă pe sine, pentru felul în care o

sfârşise cu Alyson Bone, şi tot aşa zgândări lacrimile până începură a se arăta zorile, când oamenii se strângeau în cete, s-o pornească de vale, spre mine. În dimineaţa aceea se întorceau la lucru şi cei Douăşunu, mântuind bătălia pe care o câştigaseră. Numai ei, Cameronii, plecau. Cât de triste i se păreau toate şi, cu chiu şi vai „izbuti să-şi stoarcă vreo două boabe sărate din ochi.

Le-a trebuit mai puţin de un ceas ca să salte lucrurile în căruţă şi să fie gata de drum. Un lucru neplăcut la strămutarea dintr-un târg de mineri, sau, dimpotrivă, o binefacere – în funcţie de cum îl privea fiecare – era acela că nu aveai de la cine să-ţi iei rămas bun, bărbaţii' aflându-se la mii de picioare sub scoarţa pământului, iar femeile, trebăluind prin spatele caselor. Înainte de ora opt, Cameronii închiseră uşa casei de pe Uliţa Tosh Mungo nr. 1 şi, îngrămădiţi peste boarfe, îmboldiră căluţul Brothcock s-o ia din loc. La coborâre, întâlniră vreo

491

câţiva localnici, ieşiţi în prag ca să-i petreacă, dar foarte puţini dintre ei găsiră ce să le spună, în afara obişnuitelor urări de „Drum bun" şi „Noroc". În realitate, Pitmungo se bucura să-i vadă plecând. Deveniseră o rană în amintirea întregului târg, şi era timpul să şi-o tămă-duiască.

Nimeni nu-i pizmuia pentru drumul ce şi-l croiau, pentru că nici unuia nu-i trecea prin minte că le-ar putea urma pilda. Toţi rămâneau în locul unde îi semă-nase viaţa, zidiţi în Pitmungo, precum cărbunele în straturile pământului pe care călcau. Orice poznă va fi făcut Sam, se părea că n-a fost descoperită, deşi de o surpriză au avut totuşi parte. Pe Calea Cărbunarilor, chiar în capătul

ei, îi aştepta Sarah cu Sandy Bone.

— Vrem să venim cu voi, nu să ne-ngropăm aici pe vecie. Puteţi să ne daţi bani de drum? Sintem siguri că ne vom plăti datoria.

Andrew îşi duse mâna la haină şi pipăi biletul în plus. Ce ironie! Să-l folosească tot un Bone, însă nu dragostea lui, ci a lui Sarah.

— Ne-am putea descurca? îl consultă Maggie şi, după ce chibzui o vreme, făcând calcule cu ochii la Sandy, în care vedea chipul lui Alyson, îşi dădu încuviinţarea. Ajutaţi-l să urce în căruţă, zise tot Maggie şi, auzind-o, fiecare se simţi întărit în credinţa că întâmplările din noaptea de pomină – oricare vor fi fost ele – o schimbaseră radical. Altfel cine şi-ar fi închipuit-o gata să scoată banii pentru unul ca Sandy Bone, pe care nu-l avusese niciodată la inimă?

— De ce nu ne-aţi spus mai din vreme? îl întrebă Sam.

— Ştiu eu! De frică, poate, recunoscu Sandy, pri-vindu-şi soacra cu coada ochiului.

— N-are de ce să-ţi mai fie teamă, îl asigură Andrew, după care-şi reluară coborâşul pe Calea Cărbunarilor, unde foarte puţini se arătară la chip, să le spună drum bun.

Firesc ar fi fost să se simtă în al nouălea cer. Doar plecau, răzbunându-i pe atâţia care-şi petrecuseră vieţile în subteran.

Porneau spre America!

Şi totuşi, pe fiecare dintre ei îl robea o neînţeleasă tristeţe. Cât de mult din fiinţele lor rămânea în această zănoagă smolită!

— Mă gândisem s-o apucăm pe drumul ţintirimului, vorbi Gillon. Dar cred că ne prăpădim căruţa prin atâtea hârtoape.

Plantaseră un puiet de pin scoţian la piciorul mormântului, în chip de bun rămas, iar Jem cu siguranţă se mulţumea şi cu atât. Aşa că o luară pe drumul obişnuit, peste fostul Teren de Sport, unde se înălţa mormanul cărbunelui fumegând, iar de acolo, pe vechile uliţe, până în cea a Minerului – de unde Maggie o pornise cândva către nord, în căutare de mire şi unde mai apoi vieţui-seră împreună cu socrii, se născuseră toţi copiii şi se făcuseră mari, amărâţi şi ca vai de ei, după legea truditorului din orice aşezare mineră.

— Parcă acum e mai altfel decât la prima noastră venire, se întoarse Gillon spre Maggie. Nu văd să ne aţină cineva calea la intrarea în mină…

— Ţi-aduci aminte că m-ai apucat de mină când am coborât de pe Măgură?

—— Mi-aduc.

— Poţi s-o faci şi acum.

— Ţi-e teamă cum ne era atunci?

— Ooo, da.

— Şi mie, recunoscu el.

Nimeni nu mergea în Pitmungo ţinându-se astfel de mină, dar ei aşa străbătură tot drumul, mai întâi pe Uliţa Igrasiei şi a Cocioabelor, pe urmă prin faţa bodegii „Buchea Cărţii”, unde câţiva mineri din schimbul de noapte le moţăiră din cap, gâlgiind din borcanul cu bere, apoi prin dreptul Bibliotecii Minerilor – unde Selkirk dormea, în vreme ce sârguincioşii lui discipoli o porneau spre Ţara cea Nouă – iar la urmă, pe dinaintea minei Lady

Jane-2 în care, cu o generaţie în urmă, Gillon făcuse cunoştinţă cu întunericul galeriilor.

— Spune-mi, totul n-a fost decât o irosire? vorbi Maggie cu ochii la Gillon.

— Cum ar putea să-ţi răspundă un om la aşa întrebare? Lăsăm în urmă o viaţă. Ori viaţa e irosire?

— Încă nu ştiu, se dădu învinsă.

în dreapta, pe Drumeagul de Jos, nu departe de gârlă, se înălţa conacul Brumbie Hill, dar Gillon nu avea chef să-şi înalţe ochii, să-l vadă, aşa cum nici Maggie n-ar fi dorit să zărească locuinţa lui Brothcock, din spatele

493

său. Fiecare trecuse printr-o ordalie în casele acelea, care, până la urmă. Se dovedise a fi spre mai binele lor; totuşi prea era proaspătă şi dureroasă amintirea ca s-o privească în faţă. Îşi continuară drumul, ţintind mereu înainte, iar când, după o vreme, Gillon se întoarse ca să mai îmbrăţişeze o dată Pitmungo, cu ochii, îl înghiţi-seră depărtările şi nu-l mai văzu.

— Desigur că ştiţi ce e cu indicatorul din margine? le strigă Sandy Bone din vârful căruţei. Arată că am intrat în ţinutul Cowdenbeath. Ori asta iară ştiţi ce înseamnă, aşa e? Că sântem liberi, liberi, liberi!

Era cel mai fericit dintre toţi.

03)

Drumul până în Glasgow a fost tare anevoios, cu ploi necurmate, de nu se mai uscau hainele de pe ei, iar odată se vârâseră chiar sub căruţă, spre a se apăra de o furtună cumplită, cu grindină, ce-i îngheţase până la oase. Cu chin şi amar, până la urmă, se văzură şi în oraş, însă uzi şi soioşi ca nişte ţigani. Din Glasgow îşi continuară calea pe

jos, până în Clydebank, unde ajunseră cu două zile înainte de plecarea vaporului, pe care li se îngădui totuşi să pună pasul, dacă nu pretindeau mâncare. Nava lor – prenume „Clunie Castle” era uriaşă şi transporta cereale, însă pe lângă halele rezervate grânelor, mai avea şi câteva locuri de pasageri, ca pentru nişte saci de orz sau ovăz. În plus.

Odată îmbarcat, Gillon se simţea renăscut; doar acolo, pe apă, îi era locul. De luni de zile rătăcise fără să ştie de el; acum însă revenise în patria lui, şi cum era în elementul cel mai prielnic, redeveni stăpânul familiei, ca unul ce cunoştea toate tainele universului în care se aflau.

— Plecaţi spre America, aşa e? îi acostă un marinar. În locul vostru nu m-aş bucura cine ştie cât, fiindcă şi acolo faci foame. Doar de ce credeţi că sânt pe aici? Rabdă şi ei ca şi noi.

Totuşi, Cameronii nu-şi pierdură curajul, mai ales cu noua emoţie ce-i cuprindea tot mai mult, iar de şi-o struneau şi n-o arătau chiar pe faţă, o făceau doar la

494

gândul că acela dintre ei care într-adevăr jinduise după Ţara cea Nouă sătura viermii pământului din Pitmungo.

— Nu e drept! Dumnezeu nu e drept! se căina Andrew, bântuit de îndoielnica întrebare dacă merita să mai creadă în el.

Pe Sam nu-l slăbea o clipă din ochi, iar din când în când îi rotea şi pe aleile ce se deşirau către chei şi prin care oricând putea să apară poliţia.

Pe căruţă şi cal încasase parale frumoase – destul ca să acopere cheltuiala cu Sarah şi Sandy şi să-i uşureze inima maică-si, deşi mare caz nu făcuse din asta.

Orientându-se după flux şi învolburarea curenţilor, Gillon ştia când aveau s-o pornească.

— Ne vom desprinde exact într-o oră, se pronunţă el, iar când la un ceas, văzură înălţându-se ancora din nămol, toţi îl priviră înlemniţi de admiraţie.

O dată ancora ridicată, „Clunie Castle” se uimi de la chei, în şuieratul gros şi prelung al sirenei, ce anunţa din zare în zare plecarea. Cu mers încet, vasul alunecă în apele unsuroase ale portului, de unde, odată eliberat, străbătu estuarul Clyde, ieşind mai apoi în imensul cuprins al oceanului.

Toţi erau teribil de aferaţi, inclusiv Maggie, fluturând mâinile către necunoscuţii înşiraţi pe chei. De pe puntea micuţă, unde se îmbulziseră, chiar în spatele ariei de activitate a marinarilor, urmăriră aşezările riverane ce se perindau rând pe rând. Vaporul era hrănit cu cărbune ieftin, ce emana un fum sulfuros pe coşul aflat chiar deasupra lor.

— Cum de puteţi sta acolo? se miră unul din marinari. Niciun suflet de om nu rezistă la asemenea îne-căciune până ajungem în larg.

— Noi am săpat la mizeria asta, şi—1 înghiţeam dimineaţa în loc de gustare, îi ripostă Sam.

— Asta ni-e soarta, adăugă Rob, să, târâm Pitmungo cu noi.

La prânz se aflau în apele estuarului Clyde, unde avură primele revelaţii despre oceanul ce avea să li se deschidă înainte, ceea ce le spori tulburarea şi chiar îi sperie puţintel, mai ales în momentele când nu se mai zări ţărmul. În estuar vântul bătea mai înverşunat, împroşcând fumul direct în ei. Dar după primele tresăriri şi

spaime, totul li se păru mai uşor de îndurat.

495

— Ar trebui să priviţi cu luare aminte, le spuse Gillon, deoarece veţi vedea pentru ultima oară străvechea Scoţie, încă nu încercaseră simţământul dezrădăcinării totale. Atâta vreme cât li se mai arăta pământul, cu micile îngrămădiri de case, unde vieţuiau oameni cu acelaşi grai ca al lor, legătura încă nu se rupsese. O vreme nu mai văzură uscatul, şi toţi se întristară de topirea lui mult prea grabnică. Dar înpârguirea după-amiezei, în dreapta lor răsări, ca din apă, Insula Arran. Înveşmântată în păduri, presărată cu mlaştini şi încinsă cu brâurile păşunilor verzi, iar pe deasupra, fuioarele norilor, albe şi răzleţite, fugărindu-se întruna, ciocnindu-se şi lă-ţindu-se către coaste, asemenea vacilor pântecoase, gata să fete şi, la vederea acestei privelişti de basm, toţi izbucniră în chiote, bucuroşi să mai poată întrezări Scoţia o dată.

— Oriunde veţi merge, ţară ca asta nu veţi afla, cu-vântă Gillon, şi toţi îi observară fiorul mândriei în glas. Ce vedeţi este Highlands!

— Aşa arată meleagurile de unde ai vor.it? întrebă Sandy Bone, iar Gillon încuviinţă doar cu capul, prea copleşit de emoţie ca să poată vorbi.

— Ce te-a putut face s-o părăseşti şi să vii în Pitmungo? îl auzi pe Rob Roy.

Gillon aşteptă până îşi întoarseră iar privirea spre Highlands, şi de-abia atunci îşi plecă ochii spre Maggie, care zâmbea. Un timp, soarele dispăru după nori, şi apa se vopsi într-un verde închis, aşa cum deseori o văzuseră împreună, în Strathnairn.

— Asta a fost ultima licărire a Scoţiei, anunţă el,

privind-o pe Emily.

— Să-i fie de bine! Mie nu mi se rupe inima după ea.

— Chiar deloc? insistă Gillon mâhnit. Emily îl umplea de nelinişte.

— Mă tot gândesc, cu nădejde, că acolo unde mergem, va fi mai bine. Aş vrea să mă duc la şcoală, să-nvăţ. Oare în America am să pot?

— Da, Emily, o asigură Gillon, deşi nu prea ştia cum stă treaba cu mersul la şcoală în ţara aceea.

Când reveniră pe punte, după ce mâncaseră tocana de miel – cea mai rea din câte puteau fi servite pe mare, după cum afirmase Rob Roy, mare specialist în această

496

materie – Insula Arran dispăruse cu totul şi erau împresuraţi doar de apă.

— Scoţia s-a dus, e în urmă. Aşa că poţi să declari ce-ai căutat în mina Lord Fyffe? îl încolţi Andrew pe Sam.

— Da' ţi-am spus…

— Nu te cred. Te-am văzut în ce hal ai venit acasă. I-ai pus foc, nu-i aşa? Ai împânzit-o cu dinamită. Sam rămase tăcut. Las' că ştiu eu, stărui celălalt. Ai garnisit-o cu vreun acid, care roade fitilul până ajunge la dinamită. La ora asta mina-i în flăcări. Zi că nu! Dar Sam îşi ţinea gura strânsă. Recunoaşte, măă, că doar ţi-am văzut cartea…

— Da, foc. Cu acest gând am plecat, însă n-am putut să-l prefac în faptă. Pricepi? Nici pe-ai mei, nici pe Jem nu i-am putut răzbuna. Din toată încercarea a ieşit o nimica; şi-mi vine să crap!

Andrew părea tot mai întărâtat.

— Aşadar n-ai lăsat dinamita? Sam clătină din cap şi, privindu-l, Andrew recunoscu pentru sine că niciodată nu

arătase mai trist; nici chiar la moartea lui Jemmie.

— Am vrut să o las, dar nu am putut, se tângui el.

— E limpede ca lumina zilei şi te-nţeleg, Sam. Un

Cameron nu putea săvârşi asemenea mârşăvie – să dea foc minei, să omoare oameni… Ar fi pierit cu sutele, şi câte familii ar fi rămas pe drumuri! Nu, Sam. Nu ai fi fost în stare de una ca asta.

— Eu nu, dar Jem, da. El ar fi dus-o la capăt, ca să facă dreptate. Celălalt se tot scutura, în semn de împotrivire şi, pe încetul, se domoli şi Sam, înţelegând că frate-său susţinea purul adevăr. Ştii ce? Mi-e silă că sânt Cameron. M-am săturat. Pricepi?

— Îhî. Dar mai află ceva de la mine: Asta rămâi. Nu poţi schimba nimic.

Dacă vremea se menţinea, le anunţă Gillon, aveau să mai zărească o dată coastele Scoţiei la coborârea amurgului, când razele întârziate ale soarelui îi vor lumina ţărmul înalt şi râpos, iar Capul Kintyre va irupe din apă precum o navă uriaşă, năpustindu-se parcă asupra lor.

— Un ultim salut adus Scoţiei, le strigă Gillon, şi toţi reveniră de prin colţurile unde se cuibăriseră, să-i arunce cea de pe urmă privire. Mare lucru nu se mai desluşea

în zare, afară de un cătun de pescari, ghemuit sub stâncile înalte, iar la ivirea lui, sirena şuieră lung – pasămite un salut ritual, al comandantului navei, înainte de a-şi continua drumul. Glasul sfâşietor şi tâlcuirea lui, îl făcură pe Gillon să tresară înfiorat.

— Ştiaţi că familia mea, care e şi a voastră, a avut o deviză? îl auziră ceilalţi în vreme ce urmăreau Scoţia, tot

mai prizărită la orizont.

Gillon o rosti mai întâi în velşă, mulţumit de sine că n-o uitase, şi totodată amintindu-şi de apriga stăruinţă a tatălui său când îl silise s-o înveţe pe dinafară. Niciodată nu-i tălmăcise cuvintele în parte, ci trebuise s-o memoreze exact ca un papagal.

’ „Chlanna nan con tigibh a so’s gheibh sibh fe’oil”.

Şi din nou toţi ai săi îl priviră înmărmuriţi de admiraţie.

— Pui de dulăi, veniţi şi înhăţaţi-vă prada!

Mare semnificaţie nu avea pentru ei, şi totuşi ceva le spunea fiecăruia. Într-un fel, îşi câştigaseră prada, pe care mai apoi o pierduseră, iar acum porneau să caute o alta.

— De ce nu ai pomenit de ea până acum? îl întrebă Maggie.

— Fiindcă nu am avut prilejul.

Maggie părea mişcată de cele auzite şi repetă cuvintele de câteva ori la rând. Dar cel mai impresionat era Sandy Bone.

— Vreau să devin un Cameron, le anunţă aprins de emoţie. Şi niciunul nu-l înţelese. Aş dori să-mi schimb numele. Şi-aşa, copiii mei or să fie pe jumătate Cameroni.

Declaraţia lui îi descumpănea şi îi măgulea în egală măsură. Dar cum puteau să-i refuze adoptarea unui nume când el o cerea?

— Aşadar vrei să fii un pui de dulău? întrebă Sam.

— Da, din tot sufletul.

— Atunci eşti, îl binecuvântă Gillon.

Din Kintyre nu rămăsese decât o umbră cernită spre răsărit. Ieşeau din Canalul de Nord, iar la Capul Kintyre apa bolborosea agitată. Gillon îi simţea izbitura puternică sub carcasa vaporului, răscolind încărcătura de grâne şi

clătinându-i destul de zdravăn.

— Aşadar nu ai rău de mare, deşi pare chiar mai turbată de cum ai pomenit-o în Strathnairn? o întrebă pe Maggie.

408

Băieţii şi fetele se simţiseră rău pe rând, în vreme ce Ian nu-şi părăsise culcuşul de dimineaţă, de când o porniseră, stând ghemuit ca un câine bătut.

— Răul de mare e pentru ăi tineri şi zdraveni, în care clocotul vieţii mai poate să dea şi pe-afară. Dar eu mă simt prea bătrână. Mi-a trecut vremea…

La început o ascultă cu înţelegere, chiar cu milă, dar spre sfâr. Şit se trezi, spre mirarea lui, furios. Şi, luând-o de braţ, o trase de-o parte, unde putea să-i vorbească fără să fie auziţi.

— Nu ţi-a trecut vremea pentru nimic. Te predai prea de timpuriu şi în dauna mea. Nu ai decât patrujde ani – nici atât. Şi nu ai voie să vorbeşti astfel. Mi-eşti datoare-încă vreo câţiva ani buni…

La Capul Kyntyre se aprinse farul şi, cu toate că nu mai vedeau Scoţia, priveau clipirile dese ţâşnind de pe trupul ei.

— Ooo, ce spaimă am tras în noaptea când Drysdale ne-acoperise cu reflectorul, o auzi Gillon cu nespusă uimire.

— Tu? înfricată? Dar nu mi-ai suflat un cuvinte

— Credeam că am să mă înec.

— Nici asta nu mi-ai spus-o până acum.

— Aşa e. Am tăcut veşnic. Erau conştienţi deopotrivă că ating o coardă adâncă şi plină de tâlcuri, care nu se lăsa strâmtorată în veşmântul cuvintelor. S-ar fi cuvenit să-ţi

mărturisesc, urmă Maggie. De-abia azi înţeleg. Dar atunci nu ştiam cum s-o fac.

— Şi pe mine m-a răzbit frica.

— Ştiu.

— Mărturisind, ne-am fi putut ajuta.

— Ştiu.

Lumina farului se dovedi mai puternică decât o crezuseră şi câtă vreme rămaseră în raza lui, fiecare ţâşnire polei trupul navei cu o strălucire misterioasă, ca de aripi de fluturi zburătăcind pe lângă becuri aprinse. Începuse de mult mareea amurgului.

— Cât despre ce spuneai adineaori, că ţi-a trecut yiaţa, de-abia de acum ai datoria s-o trăieşti, urmă Gillon.

— Faţă de cine?

Gillon arătă spre copiii înşiraţi de-a lungul balustră-zii, urmărind silabele luminoase ale farului.

— Ei se pot descurca şi singuri, murmură ea, şi din nou Gillon se mânie.

De ce îl forţa să se trădeze chiar într-atât? O apucă de încheietura mâinii şi o strânse până-i pricinui dureri.

— Uff, Maggie, dar eu ce sânt? Mie nu-mi eşti datoare?

— S-a dus, s-a topit, spunea Rob Roy. Adio Scoţia, ţară a caliciei şi a terciului! Poate-om da de mai bine, acolo, unde ne ducem. Scoase o sticlă din buzunar şi, cu ochii la Maggie şi Gillon, o aruncă prohodind: Adio şi tu, băutură!

— Frumos gest, Rob, şi te prinde ca pe un artist.

— Numai că nu l-am făcut ca la teatru.

— Timpul va arăta, zise maică-sa.

— Asta şi-aştept.

în puţine clipe se apropiară şi ceilalţi. Înaintea lor se rostogolea apa de negură a oceanului. Se înserase de-a binelea. Venise ceasul să coboare şi ră se culce. Fusese o zi tare lungă. Îşi spuseră noapte bună. Sarah plinsese, dar în afară de ea, niciunul nu se arăta peste măsură de îndurerat de părăsirea gliei străbune. Se duseră în sala de mese, să joace cărţi, înainte de a se ghemui în hamace. După plecarea lor, Gillon vru s-o apuce pe Maggie de mână, dar când o întinse, dădu de bara rece, metalică. Ea dispăruse. Şi îl cuprinse o tristeţe amestecată cu ciudă. Nu se va duce s-o caute! Şi rămase de unul singur, pe punte, urmărind valurile fosforescente izbin-du-se de coastele navei şi explodând în jerbe de stele. După o vreme, îi auzi paşii iuţi, urcând scările, şi i se păru c-o zăreşte aruncând ceva în apă; nu văzu obiectul, ci doar stropii scânteietori ai valului sfârtecat şi spuma ce acoperi fulgerătoarea spărtură în oglinda tulbure a oceanului.

— Ce-ai făcut? o întrebă. Ce-ai zvârlit?

— Ştii bine.

Gillon se forţă să ghicească, dar nu izbuti.

— Ooo, Gillon. Puşculiţa, omule! Puşculiţa.

Şi precum în ziua când o întâlnise, nici acum nu se simţi în stare să rostească o vorbă. Sacrificiul ei între-cuse firava putere a cuvintelor.

— Uite ce vreau să-ţi spun, o auzi aproape, şi o ascultă privind nesfârşitul cuprins al apei. „E mai bine – chibzui el – să nu te uiţi la cel care încearcă să-şi

500

despoaie în faţa ta sufletul." M-am gindit mult, continuă Maggie. Şi am ajuns să cred că aş putea şi eu să fiu fericită. Dar nu ştiu cum. N-am încercat niciodată.

Departe, în zare, se aflau Insulele Hebride, pe care nu avea să le vadă niciodată, cu toate că şi-o dorise atita, se gândea el.

— Poţi încerca, îi spuse lui Maggie.

— Asta şi vreau, îşi urmă spovedania, făcându-l, cu forţa-i irezistibilă, să se întoarcă şi s-o privească. Nu ştiu dacă mă pot schimba într-atât. Înţelegi, Gillon?

J— Da. Te înţeleg.

Ieşiseră de sub ocrotirea Capului Kintyre şi se avântaseră în largul Oceanului Atlantic, dincolo de care îi aştepta America. Scoţia dispăruse cu totul. O lăsaseră în urmă, fără putinţă de întoarcere.

— Da, pot să încerc, rosti Maggie, mângâindu-i mâna cu un deget.

Apoi coborî treptele, ducându-se să se culce.

EDITURA UNIVERS

Vă recomandă din apariţiile sale:

Charles d'Orleans – Poezii
Manuel Cofifio Lopez – Dragoste şi luptă
Anant Gopal Sheorey – Vulcanul
Aldous Huxley – Orb prin Gaza
Sally Salminen – Katrina
Hermann Kesten – Maurul din Castilia
Max Jacob – Poezii
Meszply Miklos – Zonă interzisă
Charlotte Bronte – Shirley
Pindar – Ode
Joaquim Pago d'Arcos – Memoriile unei bacnote
Amos Tutuola – Jungla fantomelor
* * * – Cahiers roumains d'etudes litteraires, nr. 4f74
Vei jo Meri – Funia
Thomas Mann – Corespondenţă
John Fowles – Soţia locotenentului francez
Hans Magnus Enzensberger – Sfirşitul bufniţelor
Heinz Kahlau – Fluxul lucrurilor
* * * _ poezia chiliana contemporană
Coronil Hartmann – Discurs împotriva umbrei
Romul Munteanu – Cultura europeană în epoca luminilor
Ricarda Huch – Romantismul german
Vladimir Odoievski – Mănuşa Neagră
Irina Grekova – Micul Garusov
Li Ing – Cătunul cu măslini
Alexandr Grin – Colonia Lanfyere. Corăbiile au venit la Lys, 2 volume
Werner Krauss – Problemele fundamentale ale ştiinţei

literaturii

G. Wilson Knight – Studii shakespeareiene

T. S. Eliot – Eseuri

Lector: ANTOANETA RALIAN

Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

Tiraj 19130 ex. Bun de tipar: 4.10.1974.

Coli tipar 31,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 40 510 la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti

Republica Socialistă România